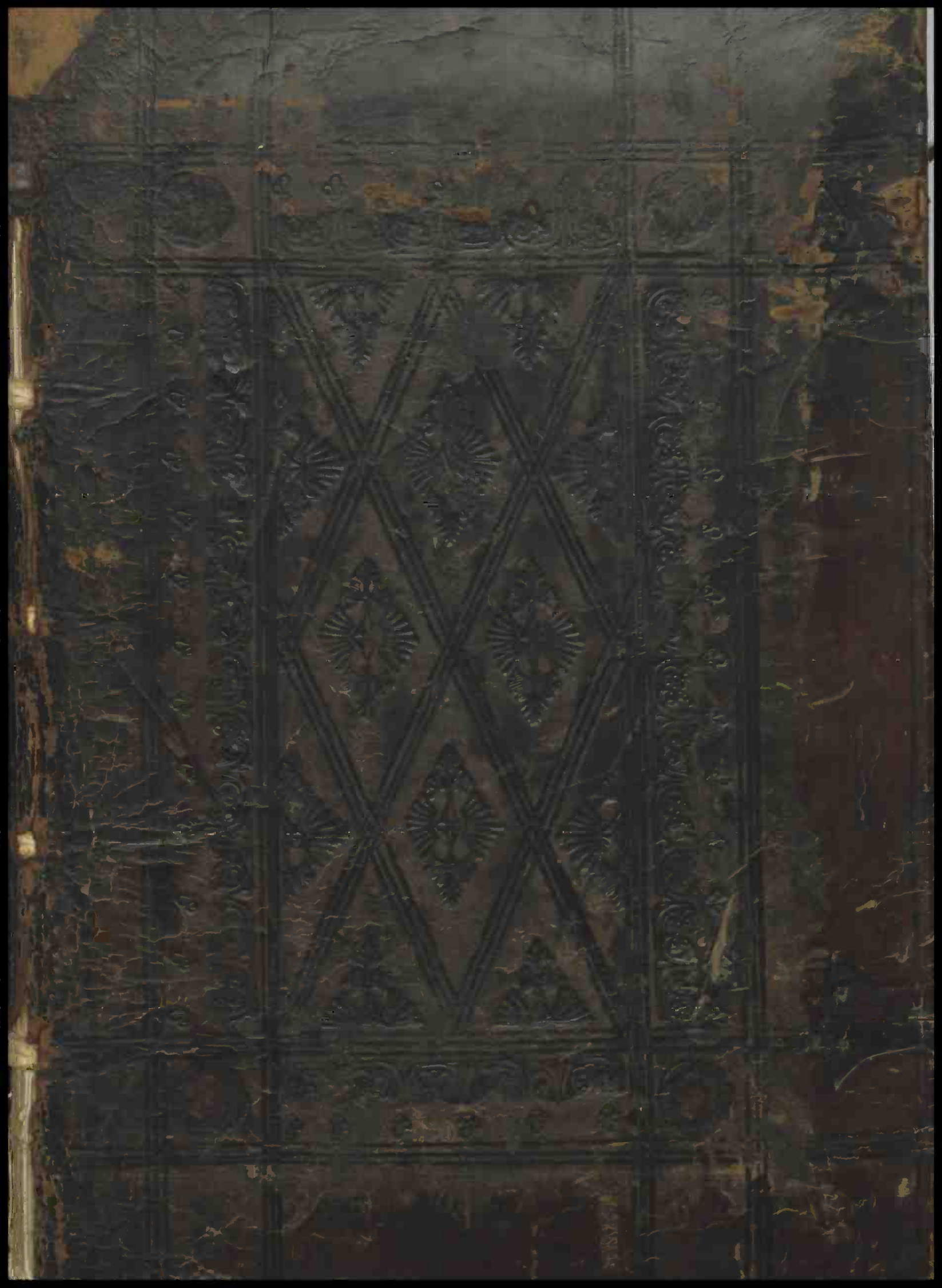

35 A1

474

35 A 1

NOVVM TESTA-

MENTVM IAM QVINTVM ACCVRA/
tissima cura recognitum à DES. ERASMO ROTER.
cum Annotationibus eiusdem ita locupletatis,ut
propémodum opus nouum uideri possit.

ϛ῎ μαργαϱίτην τίμιον
ἀπόδυς ἄωαντα λάμβανε.

En margarítum nobile,
Eme,si cupís dítescere.

BASILEAE ANNO M D XXXV

Cum priuilegio Cæsareæ maiestatis ín annos quatuor.

DILECTO FILIO

ERASMO ROTEROD. SACRAE THEO-
LOGIAE PROFESSORI.

LEO, PP A S X.

DILECTE FILI SALVTEM, ET APOſtolicam ben̄. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in Teſtamentum Nouum iam pridem æditæ,non tam quia noſtro nomini dicatæ fuerant, quàm quòd non uulgari, ſed noua & inſigni quadam eruditione præſtabant,omniúmque doctorum calculo plurimum laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas,illuſtratasq; fuiſſe, certiores facti non mediocriter gauiſi fuimus,ex prima illa æditione,quę abſolutiſsima uidebatur,coniecturam facientes,qualis hæc futura,quantum'ue boni,ſacræ theologiæ ſtudioſis,ac orthodoxæ fidei noſtræ ſit allatura. Macte igitur iſtius animi tui eſto, ac publicæ utilitati ſtudens,operi tam ſancto,ut in lucem exeat, ſedulo inuigila,dignam quidem tot laborum mercedem ab ipſo deo relaturus:à nobis uero meritam commendationem, & cunctis Chriſti fidelibus perpetuam laudem conſequuturus. Datum Romæ apud ſanctum Petrum,Sub annulo piſcatoris.Die x. Septemb. M. D. XVIII. Pontificatus noſtri Anno Sexto.

Euangeliſta.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO,
DES. ERASMVS ROTEROD. THEO-
LOGORVM INFIMVS S. D.

INTER TOT EGREGIA DECORA LEO Decime Pontifex Maxime, quibus undique clarus & ſuſpiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adiſti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamentis, non minus erudi torum hominum monumẽtis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris cor-poris animiq; dotibus, quas partim diuini numinis in-dulſit benignitas, partim eadem aſpirante, tua parauit induſtria, non alia res te uerius aut magnificentius illu-ſtrauit, quàm quòd ad iſtum honorem, quo maior inter homines, homini non po-teſt contingere, parem morum attuleris innocentiam: neque enim uitam modo ab omni dedecore longe lateq; ſemotam, uerum etiam famam, nulla unquam ſiniſtri rumoris labe aſperſam ad pontificiam ſublimitatem pertuliſti. Id quod quum ubi-que difficillimum eſt, tum præcipue Romæ, cuius urbis tanta eſt libertas, ne dicam petulantia, ut illic à conuicijs parum tuta ſit & integritas, ac ne ij quidem abſint à cri-mine, qui plurimum abſunt à uitijs. Quibus rebus factum eſt, ut Leoni non paulo plus ueræ laudis pepererit, quòd ſummum pontificium promeruiſſet, quàm quòd accepiſſet. Iam in ipſa pulcherrimi ſimul & ſanctiſsimi muneris functione, quum tot præclaris factis, tot eximijs uirtutibus ſuſceptum honorem uiciſsim cohoneſtes, nihil tamen eſt quod te ſuperis pariter & mortalibus commendet efficaciùs, quàm quòd ſummo ſtudio pariq; ſapientia illud potiſsimum agis ac moliris, ut indies in melius prouehatur Chriſtiana pietas, hactenus temporum maximeq; bellorum uitio, nonnihil labefacta collapſaq;, ut eſt cæterarum item omnium rerum huma-narum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelu-tiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius eſt reſtitu-iſſe, quàm condidiſſe. Proinde quando tu nobis uelut alterum præſtas Eſdram, & ſedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, ſarciendæ religionis prouinciam ſtrenue capeſsis, par eſt nimirum, ut omnes ubique gentium ac terrarum Chriſtiani, rem omnium pulcherrimam ac ſaluberrimam conantem, pro ſua quiſque facultate ad-iuuent. Iam uideo paſsim excellẽtes ingenio uiros ceu magnos & opulentos reges, Solomoni noſtro in templi ſtructuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli, ſeu potius homunculi, qualeſcunq; materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferamus, mittere ſtudemus: uile quidem munuſculum, quod ad noſtrã attinet operam, ſed unde (niſi me fallit animus) Chriſti templo, ſi non mul-tum ſplendoris, certe non parum utilitatis ſit acceſſurum, præſertim ſi eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu ſumma rerum humanarũ pendet uni-uerſa. Etenim quum illud haberem perſpectiſsimum, præcipuam ſpem planeq; fa-

eram,ut aiunt,ancoram,reſtituendæ ſarciendæq; Chriſtianæ religionis in hoc eſſe ſitam,ſi quotquot ubique terrarum Chriſtianam philoſophiam profitentur,in primis autoris ſui decreta,ex euãgelicis apoſtolicisq; literis imbibant,in quibus ſermo ille cœleſtis,quõdam è corde patris ad nos profectus,adhuc nobis uiuit,adhuc ſpirat,adhuc agit & loquitur,ſic ut mea quidem ſententia nuſquam aliàs efficacius aut præſentius:ad hæc,quum uiderem ſalutarem illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipſis peti uenis,ex ipſis hauriri fontibus,quàm ex lacunis aut riuulis, nouum(ut uocant) teſtamẽtum,uniuerſum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere neq; ſeui opera,ſed adhibitis in conſilium compluribus utriuſque linguæ codicibus,nec ijs ſanè quibuslibet,ſed uetuſtiſsimis ſimul & emẽdatiſsimis. Et quoniam nouimus in rebus ſacris,religioſe quoq; uerſandum eſſe,nec hac contenti diligentia,per omnia ueterum theologorum ſcripta circumuolãtes,ex horum citationibus aut expoſitionibus ſubodorati ſumus,quid quiſq; legiſſet aut mutaſſet. Adiecimus Annotationes noſtras,quæ primum lectorem doceant,quid qua ratione fuerit immutatum:deinde ſi quid alioqui perplexum,ambiguum aut obſcurum,id explicent atque enodent. Poſtremo quæ obſiſtant,quo minus procliue ſit in poſterum deprauare,quod nos uix credẽdis uigilijs reſtituiſſemus. Quanquam, ut ingenue dicam,quicquid hoc eſt operis uideri poterat humilius quàm ut ei dicandum eſſet,quo nihil maius habet hic orbis:niſi conueniret,ut quicquid ad religionem inſtaurandam pertinet,haud alij conſecretur,quàm ſummo religionis principi,& eidem aſſertori. Neque metus eſt,ne munus hoc noſtrum qualecunque,ſis aſpernaturus,qui non loco tantum referas illum,qui donaria non precijs ſed animis ſolitus eſt æſtimare,qui duo minutula pauperculæ uiduæ,ſplendidis & opimis diuitum donarijs prætulit. Iam an non quotidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratenſibus floſculis,aut hortenſibus herbulis concinnatas corollas ſuſpendi diuis,quas,re tenuis,pietate diues offert plebecula? Alioqui quicquid illud eſt,ſeu magnum,ſeu puſillum,ſeu ludicrum,ſeu ſerium,quod huius ingenioli fundus produxerit:id omne,ut nullus dedicem,ſuopte iure ſibi poteſt uindicare,ſummus ille apud ſuos,uirtutum ac literarum omnium Mœcenâs & antiſtes Gulielmus Varamus archiepiſcopus Cantuarienſis,totius Angliæ non tituli tantum honore primas,ac tuæ ſanctitatis legatus,ut uocãt,natus:cui meipſum quoq; quantus quantus ſum debeo,non modo uniuerſum ſtudij mei prouentum. Siquidem is (ut ne dicam interim,cuiuſmodi tum publice tum priuatim in me fuerit) id præſtat ſuæ Britãniæ,quod Leo præſtat orbi terrarum:quodq; Medicea domus iam olim eſt Italiæ,uel hoc nomine terrarum omnium feliciſsimæ,hoc is ſuis eſt Anglis,ceu ſalutare quoddam ſydus,ab ipſis fatis in hoc datus,ut eo præſide,quicquid eſt bonarum rerum repullulet ac ſuboleſcat. Nam perinde quaſi uno in homine plures ſint heroes,& in unico pectore non ſimplex inhabitet numen:ita miris modis Archiepiſcopum gerit eccleſiæ,legatum ſedi Romanæ,conſiliarium regiæ,cancellarium iuſtitiæ,Mœcenatem ſtudijs,cuius opera potiſsimum factum eſt,ut inſula iam olim uiris,armis,opibusq; pollens,nunc optimis item legibus, religione,moribus,ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis,adeo floreat,ut cum quauis cæterarum regionum poſsit ex æquo contendere. Verum quo latius huius

laboris

laboris noſtri manaret utilitas,uiſum eſt,tui nominis apud omnes ſacroſancti,ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem,præſertim quum huc uocet ipſa quoque rei ratio,quod pulchre congruebat,ut illius auſpicijs hæc Chriſtiana philoſophia deriuaretur ad omneis mortales,qui Chriſtianæ religionis teneret arcem,ac per eum proficiſceretur doctrina cœleſtis ad uniuerſos homines, per quem Chriſtus nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum.Quanquam adeo quid tandem uetat,quo minus hic liber gemina commendatione fultus,hoc etiam felicius & auſpicatius exeat in manus hominum,ſi duobus totius orbis ſummatibus uiris communiter fuerit conſecratus? Quandoquidem aris templiſq; uidemus hoc plus accedere maieſtatis ac uenerationis,quod pluribus ſimul diuis ſint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur,modo publicæ conducat utilitati. Et ea eſt Leonis modeſtia facilitaſq;,ut hac parte non minus ſit maximus,quàm ea qua maximos omnes longo ſuperat interuallo. Et ea eſt Archiepiſcopi in omni decorum genere præſtantia,ut Leonem omnibus numeris ſummum,non alius magis deceat collega.Poſtremo ſi fas eſt apud tantum principem nonnihil Thraſonis è comœdia referre,quantumuis in ſpeciem humilis uideatur hic meus labor,tamen confido futurum,ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in receſſu,quàm prima ſtatim fronte præ ſe ferat opus. Sed ne celſitudinem tuam iugi ſolicitudine terrarum orbi conſulentem,longiori ſermone remorans,in publica peccem commoda:quod reliquum eſt,cum plebeio lectore tranſigam:ſed prius illud apprecatus,ut cuius prouidentia Leo Decimus contigit ſubleuandis rebus mortalium,idem eum nobis & quàm maxime longæuum eſſe uelit & feliciſsimum. Baſileæ,anno reſtitutæ ſalutis milleſimo quingenteſimo decimoſexto,calendis Februarijs.

DES. ERASMI RO-

TERODAMI APOLOGIA

AM VT PAVCIS occurram Apologia, reclamaturis, Paulus apoſtolus, referente Luca, fortunatum ſeſe prædicat, quod apud Agrippam pro ſe cauſam dicturus eſſet, cui propter diutinam cum Iudæis conſuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæſtio, maxime cognitæ compertæq; eſſent. Atque utinam eodem nomine mihi quoq; gratulari poſsim, cui planè diuerſum quiddam uſu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem eſt nobis Apologia, niſi apud iſtos, qui totum hoc negocium de quo controuerſia eſt, non intelligunt: nec prorſus aliam ob cauſam calumniantur, niſi quod non intelligunt. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas & Hebraicas literas uel ad mediocritatem deguſtarunt, qui ſerio in ueſtigandis diuinæ ſcripturę myſteriis, qui feliciter ac diligenter in uetuſtis illis, ac non minus ueris quàm uetuſtis theologis uerſati ſunt, nihil addubito quin magnam initurus ſim gratiam, etiam ſi quod conatus ſum, parum aſſequutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera noſtra non magnopere eſt opus, quiq; ſoli damnare quædam poſſent, quod ob bonarum peritiam literarũ ualeant iudicare, ij non ſolum comprobent ſuo ſuffragio noſtram induſtriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contrà qui hiſce de rebus nullo modo poſſunt ferre ſentẽtiam, & hoc magis egent huius laboris ſubſidio, quo longius abſunt à bonis literis, ij non ſolum non amplectẽtur opus ipſorum paratum uſui, uerum etiam obſtrepent, calumniabuntur, damnabunt: quorũ alterum extremæ cuiuſdam ingratitudinis eſſe uidetur, alterum inſignis impudentiæ. Quid enim fingi poteſt impudentius quàm damnare librum quem ne legeris quidem: tum eiuſmodi, ut ſi maxime legas, tamen abſq; linguarũ peritia pronunciare de eo non poſsis? Quid autem ingratius, quàm pro tam immenſis ſudoribus uigiliisq;, quas tantũ iuuandi animo ſuſceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potiſsimum ab iis, ad quos potiſsimum operis utilitas ſit reditura? Quum ubiq; fœda eſt ingratitudo, tum in nullos æque par eſt gratos eſſe, atq; in eos qui diſpendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum, nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ ſuæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij ſui monumentis orbi conſulant. Verum haud ſcio, an uſquam ingratius reperias mortaliũ ingenium, nec aliâs eſſe uerius arbitror, quod non minus eleganter quàm grauiter dictum eſt à Seneca: Tutius eſſe, quoſdam offendiſſe quàm demeruiſſe. Nihil æque perit, ait ille, atq; id quod cõfertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium: & minus gratiæ redit ab iis qui non cognoſcũt meritum, quàm qui non agnoſcunt. Nam ij tametſi diſsimulãt, tamen apud ſe ſunt obnoxij, nonnũquam pudore coguntur agnoſcere. Deniq; ſpes eſt fore, ut aliquando reſipiſcant. Illi quod eſt beneficium, iniuriam interpretantur, & officio adiuti in ius uocant benemerentem. Theologorum in primis eſt, non ſolum gratitudinem præ-

ſtare

ſtare, uerum etiam candorem & manſuetudinem. Et theologis potiſſimum hic meus deſudauit labor, atque his theologis,quibus aut non uacauit aut non contigit,eas diſcere literas,ſine quibus diuina ſcriptura non poteſt ad plenum intelligi, aut officioſe tractari. Horum adiuuandis ſtudijs noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negauit,id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt,ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici,non aſpernantur iureconſulti,recipiunt philoſophi,ſi quid ad illorum profeſsionem inſtaurandam conducit. Abſit ut ſoli Theologi pertinaciter reclamemus,& ipſi noſtris inuideamus bonis. Sanè permoleſtum eſt,pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab ijs de quibus benemereri ſtudeas, calumniam præmij loco reportare,& à quibus tuo iure poteras exigere debitam gratiam, his actoribus iniuriæ cauſam dicere. Seneca,ſummum liberalitatis genus eſſe putat,ac diuinæ beneficentiæ proximum, ſi quis non tantum gratuito proſit, uerum etiam ſciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoque ſuperaturus,ſi de his quoq; pergam benemereri,qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis, tamen pergunt ſubuenire:ita nos hoc quoque uelut auctario beneficium noſtrum cumulabimus, ut beneficium quod accipiunt, intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas deguſtent literas,& item Hebræas,ſi liceat. In ipſis arcanæ ſcripturæ fontibus diligenter philoſophentur: ueteres Theologos, quos & eruditio commendat & uitæ ſanctimonia,diligenter euoluant. Deinde noſtra,ſi uolent,conferant & expendant,atque ita demum probent,ſi quid recte monuimus:emendent amice,ſi quid ut homines aberrauimus à uero,& minus aſſequuti ſumus,quod ſedulo ſumus ſequuti. Quod ſi impetro, cauſam uici, pro accuſatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro, ſaltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me ſimplici pioq; iuuandi ſtudio quicquid hoc laboris eſt ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſsit,error eſt,non ſcelus:& corrigi mereor,inceſsi non mereor. Nihil enim magis agnoſco,quàm me nihil ſcire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia: ego pro mea tenuitate nihil profitens,præſto tamen quod licet,paratiſsimus ad palinodiã, ſicubi more hominum lapſus ſim,ipſe quoque mihi cenſor futurus,ſimul atque deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehenſorem,qui damnare poſsit,docere non poſsit. Quorum illud tyrannicum eſt,hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuerſiam eſt apud eruditos, ita indoctis etiam,multorum libris perſuaſum eſſe reor,hanc Noui teſtamenti æditionem Hieronymi non eſſe,quemadmodum ab ipſo fuit emendatum. Tametſi nos,nec hanc qualiſcunq; eſt aut cuiuſcunq; eſt,neque conuellimus ullo modo,neque calumniamur. Tantum reſtituimus quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his quæ uel ambigue uel parum attente reddidit interpres:nam non recte,mihi religio eſt dicere,etiamſi id non ueritus eſt aliquot locis Hieronymus:idq; fecimus,neq; leui,quod dici ſolet,brachio,neq; temere,ſed primum ex canonum conſilio,ad Græcæ originis fidem,examinatis exẽplaribus Latinis,neq; tamen fidentes paucis,aut quibuslibet. Laurẽtius Valla ſepté bonæ fidei codices ſe ſe

quutum fuiſſe teſtatur. Nos in prima recognitione,quatuor Græcis adiuti ſumus: in ſecunda,quinque: in tertia,præter alia acceſsit æditio Aſulana:in quarta,præſto fuit & Hiſpanienſis. Deinde conſultis tum peruetuſtis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus:nec hoc contenti,diſcuſsis & exploratis probatiſsimis autoribus,non oſcitanter obſeruauimus quid citarint,quid legerint,quid emendarint, quid interpretentur. Atque hiſce rebus omnibus qua licuit uigilantia,certe ſumma fide collatis ac penſitatis,quod optimum iudicauimus ſequuti ſumus:& hac lege in medium contulimus,ut nihilo ſecius ſuo quiſque iudicio frueretur. Iam uero ſi qui uerentur,ne ſacrarum literarum autoritas uocetur in dubium,ſi quid uſquam uaria uerit:hi ſciant oportet, iam annos plus mille neq; Latinorum neq; Græcorum exemplaria per omnia conſenſiſſe. Id quod ne fieri quidem poſsit, nimirum in tanta librariorũ non ſolum turba,uerum etiam inſcitia,oſcitantia,temeritate. Vt ne commemorem quàm multa mutata ſint ab eruditulis,aut certe à parum attentis. Comperio quædam eraſa aut inducta à factionibus,quarum tumultu quõdam ſurſum ac deorſum miſcebantur omnia,præſertim Orientis eccleſiæ,dum quiſque pro ſuarum partium patrocinio ſcripturam uariat. Id certe factum non obſcure compluribus in locis declarat Hieronymus. Leuius deprauandi genus eſt,quoties lector aliunde quod congruebat adſcribit:grauius,quum quod ſcholiaſtes annotarat in ſpatio,lector transfert in contextum. Quid aũt accidit religioni Chriſtianæ,quod tot iam ſeculis aliud legit Hieronymus,aliud Cyprianus,aliud Hilarius,aliud Ambroſius,aliud Auguſtinus? Apud hos alicubi non modo diuerſa comperies,ſed & pugnantia,quum in ſumma Chriſtianæ fidei conſentiant. Quid accidit Græcis orthodoxis,qui ſic ſequuti ſunt translationẽ Septuaginta,ut ſubinde meminerint, Symmachi Theodotionis & Aquilę? Quid facias,poſtea quàm nec ipſa horum temporum æditio per omnia ſibi conſentit? Qua de re ſi quis dubitet,huic fidem fecerint codices typis etiam excuſi,cum annotamentis marginalibus quæ declarant uarietatem lectionis:& ſi id parum eſt,ex commentarijs Bedæ,Rabani,Thomæ,ex commentarijs Lyrani, ex commentarijs Hugonis Carrenſis idem intelliget. Origenes iam tum querebatur inexplicabilem in euangelicis libris uarietatem. Et publicitus aliud legit Græcia,aliud Occidentis eccleſia. Et circa ætatem Hieronymi,quædã eccleſiæ ſequebantur interpretationem Septuaginta,quædam nouã amplectebãtur ex Hebræorũ fontibus traditam. Atq; etiam poſt hanc ætatem,aliud legebãt Galli canæ eccleſiæ,aliud Romana. Deniq; ſi excutias uetuſtos codices manu deſcriptos, quibus in publico cultu tum utebãtur,duos uix reperies inter ſe conſentiẽtes. Certe conſtat Auguſtinũ codicibus uſum,qui non uacabant mendis. Et tamen tot iam ſeculis conſtitit ſua ſcripturis autoritas. Si codicum uarietas in totum abrogat fidem ſcripturis,& apud Hebræos & apud Græcos & apud Latinos uariant. Quæſo quid periculi conſequutum eſt,quòd ſanctus Hieronymus uetus & nouum Teſtamentum mundo iam ſeneſcenti,ad Hebræam & Græcam ueritatem inſtaurauit? Reclamatum eſt tum à nõnullis, quibus ipſe ſuis libris abunde ſatisfacit:nec ob aliud,opinor,reclamatum,niſi quòd neſcirent eas literas. At num hinc uel tantulum incõmodi natum eſt Chriſtianæ religioni? Auguſtinus fatetur ipſa codicũ diſcordia,ſe non mediocriter adiutũ fuiſſe,dum quod hic parum apte dixerat,alter clarius ac rectius

efferret

efferret,id quod uel fortuito fieri neceſſe eſt. Quid deceſsit euãgeliorum maieſtati, quod ea Iuuencus heroicis uerſibus incluſerit? Quod Arator idẽ auſus ſit in Actis apoſtolorũ? Nos locos aliquot innouauimus,non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi,ſi paraphraſi totam oratio nem nouaſſemus? Id quod propemodum fecit Hieronymus in ueteri teſtamento. Quibus hæc placet æditio,quam ego nec damno nec muto,his ſua manet æditio. Siquidem ea noſtra caſtigatione non læditur,ſed redditur illuſtrior,purior,emen/ datior. Illa legatur in ſcholis,canatur in templis, citetur in concionibus. Nullus ob/ ſtat. Illud auſim polliceri,quiſquis hanc noſtram domi legerit, ſuam rectius intelle cturus eſt. Proinde ſi nihil offendit niſi nouitas,& illa iam uetus olim noua fuit,& hæc noua,ſi patiamur,olim uetus fuerit. Nimis imperiti eſt hominis, libros anno/ rum æſtimare numero,ac non potius ipſarum rerum iudicio. Optarim & ipſe, in ſa cris literis nihil eſſe deprauatum,nihil diſsidere. Atq; id ut optare eſt in procliui,ita nec fuit unquam,nec opinor futurum eſt unquam. Qui prædicant inuiolabilem di uinarum ſcripturarum autoritatem,his utroq; fauemus pollice. Qui has ſciens de/ prauat,cõtumeliam facit ſpiritui ſancto. Fatemur. Verum hæc maieſtas in ipſis eſt fontibus. Non errauit Eſaias,neq; quiſquam mutare nititur,quod ille ſcripſit. Non lapſus eſt Matthæus,nemo corrigit quod ille tradidit. Cum interpretibus,cum ſcri bis,cum deprauatoribus nobis res eſt. Quòd ſi tota labaſcit autoritas,ob aliquot lo ca corrupta,oportuit ſpiritum ſanctum non minus aſsidere bibliographis, quàm prophetis & euangeliſtis. Nuſquam non adeſt ſpiritus ſanctus, ſed ita uim exerit ſuam,ut nobis portionem laboris relinquat. Autoritas illa inuiolabilis intra prophe tas & apoſtolos aut euãgeliſtas ſtetit. Imò hæc eſt ſumma ſcripturarum laus,quod in tot linguas toties transfuſæ,toties ab hæreticis uel mutilatæ uel deprauatæ, tot modis incuria ſcribarum contaminatæ,tamen æternæ ueritatis uigorem obtinent. Sic omnibus malorum procellis ſollicitata,conſtat eccleſia. Is uero ſubſeruit ſpiritui ſancto,qui quod per homines deprauatum eſt,pro uiribus priſtinæ reſtituit inte/ gritati. Nunquam defuturi ſunt qui deprauent,proinde nunquam ceſſandum eſt à ſtudio caſtigandi. Aliud eſt igitur ſacra ſcriptura,aliud quod incommode uerterũt interpretes,aut ſcribæ corruperunt. Rurſus aliud eſt mutare publicam lectionem, aliud priuata publicam uel emendare uel illuſtrare. Atqui hæc mire confundũt qui dam qui ſibi uidentur admodum dialectici. Neque refello quod aiunt quidam,in literis & apicibus latere myſteria,ſi modo illi agnoſcant hyperbolen. Alioqui non oportebat ſcripturam haurire niſi ex fontibus. Nam qui uertit in alienam linguam, à literis & apicibus longe lateq; cogitur diſcedere. De nominibus dei,præſertim de nomine tetragrammato mira iactant Iudæi,de nomine Ieſu nonnulla Chriſtiani, uerum hæc myſteria pereunt in translatione. Quin illud ipſum nomen Ieſu longe alijs elementis ſcribitur apud Hebræos,alijs apud euangeliſtas ac Paulum. Si tam ſeria res latet in punctis & apicibus,cur apoſtoli qui norant Hebraice,nomen illud ſacroſanctum non ijſdem elementis nobis tradiderunt,quibus ſcribitur apud He/ bræos,quum toties in ſcriptis ſuis inculcent? Hoc argumento quum urgerem quen dam,reſpondit,nomen Ieſu in omnibus noui teſtamenti libris deprauate ſcribi le/ gi q;. Quòd ſi uerum eſſet, in tam inſigni errore tot iam ſeculis caligaſſet eccleſia

catholica

catholica. Imò probabilius est sic Græcos ac Latinos uulgo sonuisse nomen illud, & apostolos usurpasse receptam uocem, non sollicitos de elementis & apicibus. Quin ijdem euangelistæ & apostoli non fuere tam superstitiosi, in citandis scripturarum testimonijs, interdum sequentes æditionem Septuaginta, nonnunquam ex Hebræorum fontibus adducentes, aliâs suo arbitrio reddentes sentẽtiam, nec cum his nec cum illis per omnia congruẽtes. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudẽter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quisquam corrigat euangelia, castiget canticum, magnificat, mutet precationem dominicam? O uocem uix auriga dignam, nedũ theologo. Ne mihi succenseat ordo theologicus, quod theologũ nomino: illis indignetur potius, qui quum essent primi nominis theologi, hæc seditiosissime uociferabantur, & adhuc uociferantur in ordinarijs professionibus sacrisq; concionibus. Sed ad rem. Fas est nebuloni cuiuis, euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in cõsilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum testamentum nouum Græce scriptum fuisse, non Latine. Certe si quis excipiat euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptũ fuit ab apostolis & euangelistis, in hunc iure clamitent, quod corrigat euãgelia: non in eum qui iuxta pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sentẽtia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, quum Græce scripserint apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? quum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat: qui nec ipse, quum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaq; te quæso lector optime, quum occurret nouatũ aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustum ac saliuam reijcias ac damnes, quasi necesse sit malum esse quicquid diuersum est, simul & me fraudãs mea laude, & te operis utilitate: sed primum nostra conferto cum Græcis: quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus. Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quàm uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahãt, si minus uerbum uerbo respondeat: id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet alicubi à literis ac syllabis recedere, ut certe licet, si me comperies sentẽtias maiori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium uel rationibus adductis, satisfacient. Fit interim ut diuersa sit lectio, fit ut ijsdem ex uerbis complures sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in Annotamentis uarias referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut lectoris relinquentes arbitrio, quid sequi

malit

malit. Sunt in quibus noſtra uulgata magis probatur æditio,aut Ambroſiana lectio,quàm Græci codices. Et tamen conſentientibus omnibus Græcis exemplaribus,quoniam illa mutare non licuit,Latina accõmodauimus,ne non reſponderent, quum in hoc ipſum adderentur.Cæterum id in ſcholijs diſcutimus.Cõperio quædam apud illos addita ex more ſolenni, ucluti coronidem illam ſic additam precationi dominicæ,quemadmodũ apud nos in calce pſalmorũ adijcitur Gloria patri. Ea non reſecuimus à contextu,ſed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi,quum quod frequenter comperio factũ,ex alijs locis adſcribit lector,quod in ſimili ſententia deerat alibi.Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hãc lectionem,quaſi certa indubitataq; ſint omnia,ſed quod ex noſtra emendatione,accedentibus annotamentis,non mediocriter adiuuãdus ſit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuolaq; contemnenda uidebũtur alicui. Verum qui conferet,qui expẽdet,qui tractabit & interpretabitur ſacras literas,is ipſe comperiet,in his minutulis nõ minimum eſſe utilitatis.Ad hæc,facile mihi ueniã dabit,huiuſmodi minuta perſequuto, qui cogitarit ad huiuſmodi ſcrupos primi nominis autores impegiſſe,nonnũquam & pudendo errore lapſos eſſe,nimirum ipſum Hilarium,Auguſtinũ,Ambroſium, & inter recẽtiores doctiſsimũ Thomam Aquinatem,ne iam cæteros cõmemorem. A quibus in hoc uerſanti negocio,nonnũquam diſſentire fuit neceſſe.Quod quidẽ ut ſemper ingenue feci,ita nuſquã contumelioſe,ne in iſtos quidem procacior,quorum impudẽs temeritas,& inſolens inſcitia parũ merebatur hanc ciuilitatẽ. In quos etiam ſi liberius inuectus fuiſſem,tamen apud eruditos omneis excuſaret me Plautinum illud,Quod dignis maledicitur,bene dictũ eſt,non maledictũ. Verum malui rationẽ habere quid me dignum eſſet, q̃ quid iſti mererentur.Erat animus,iſtorum ineptias omnino diſſimulare,niſi libri talium rabularũ paſſim manibus omnium tererentur,& oraculorum inſtar legerentur ac citarentur.Nec rurſus id à me factũ eſt affectate,ſed obiter locis aliquot,quo poſthac minus illis fidãt,qui quicquid apud huiuſmodi ſcriptores utcunq; poſitum aut additum repererint,id alba,quod aiunt, amuſſi in ſuos conuerterent commẽtarios: aut certe quibus autores iſti magni ſunt, intelligerent,ob harum rerum quas indicauimus ignorantiam,magnos etiam autores inſigniter ac plus q̃ pueriliter hallucinatos eſſe. Alioqui ſi quicquid in horũ uoluminibus uel rideri uel improbari porerat,perſequi uoluiſſem,tum uere mihi inter manus nata fuiſſet ἰλιὰς πρακτική, ut eſt in Græcorum prouerbio,nec ad ea refellenda una ſuffecerat ilias.Cæteros autem quos præter eruditionis cõmendationem ornat & uitæ ſanctimonia,tantũ abeſt ut inceſſam petulantius, ut ſæpenumero captatis etiam prætextibus,aut eleuem errorẽ,aut excuſem,aut tegam. Nec mihi ſuccenſere debent,ſi quid lapſus eſt Auguſtinus aut Thomas. Quum res ipſa clarior eſt,q̃ ut diſſimulari poſſit,imputent inſcitiæ linguarum,aut ſi malint,imputent illorum ſeculis.E re ſtudioſorum erat,illa nõ omnino diſſimulare.Non quod me putem oculatiorem ſummis illis uiris,ſed quod alicubi fortaſſe fuerim attentior, & fortaſſe linguarum opibus inſtructior,certe q̃ Aquinas,qui Latine tantum nouit,nec id admodum exacte,quippe qui contendit luxuriã proprie pertinere ad libidinẽ.Quos omnes,ut ſemper ueri fuere ſtudioſiſſimi,magis propicios eſſe mihi cõfido,uel hoc nomine

mine,quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypoſtigma? At tantula res hæreticum gignit ſenſum, quemadmodum docet Aurelius Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana tertio,exempli cauſa citans illud Ioannis:In principio erat uerbum apud deum,& deus erat.Et interpoſita diaſtola,ſequitur:Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam appellat,uidelicet eorum,qui negabant uerbum dei,deum eſſe. Item illud quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Romanos: Quis accuſabit aduerſus electos dei? Ab hoc loco quæ ſequuntur,niſi per interrogationem legantur,ſenſum non hæreticum modo,ſed & prorſus blaſphemum efficiunt. Quaſi reſpondeas ad ſuperiora:Deus qui iuſtificat.Deinde quis eſt qui condemnet? Ad id rurſum reſpondeas:Chriſtus Ieſus,qui mortuus eſt. Idem offenſus amphibologia Paulini ſermonis, quum ait: Quod ſtultum eſt dei,ſapientius eſt hominibus:mauult ita reddi,Quod ſtultũ eſt dei,ſapientius eſt quàm homines. quod alioqui uideri potuerit incertum,dandi ne caſu dictũ eſſet hominibus an auferendi. Atq; hæc & alia his fermè conſimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus,quę nihil negocij ſit animaduertere,etiam ſi nullus moneat. Quid ſi is legiſſet tot portenta mendarum à nobis prodita ſublataq; tot craſsiſsimas diſcuſſas tenebras? tot ſenſus præpoſtere non ſolum ambigue redditos,ſuæ reſtitutos integritati? an non hunc laborem noſtrum utriſque manibus complexus fuiſſet? Quædam autẽ tanta breuitate ſunt annotata,ut ni noſtram annotatiunculam ad locum ipſum conferas, non ſis animaduerſurus quid uoluerim. Nam quod compluſculis locis occurrent eadem,id data opera factum eſt,quo conſuleremus lectori uel parum memori,uel inquirẽdi laborem fugitanti. Et ſanè nonnihil uereor,ne quemadmodũ multos eſt offenſura nouitas, ita è diuerſo exiſtant, quibus hoc ipſum diſpliceat,quicquam eſſe quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur,quod ſit diuerſum,alijs ineruditum uidetur,quod non tota ratione pugnet ac diſſideat. Rurſus alios offendit ſermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant,niſi quod prodigioſis ſcateat ſolœciſmis. Alij contrà faſtidiunt, quicquid non refert Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam,ita mũdiciem,ſi qua in promptu fuit,non reſpuimus. Non offenditur deus ſolœciſmis, at idem non delectatur. Odit ſuperbam eloquentiam,fateor:at multo magis ſupercilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus iſtorum balbutiem,ferant ipſi uiciſsim noſtram qualemcunque dicendi mediocritatem. Verum ut aliquãdo finiam,quemadmodum ingenue fateor eſſe permulta, quæ doctius tractari potuiſſent:ut non inficias eo,locis aliquot me dormitaſſe laſſum:ita res ipſa,ni fallor,indicabit, me poſt Laurentium Vallam,cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, poſt Iacobum Fabrum,uirtutis omnis & literarum antiſtitem: nec ſine cauſa uerſatum in hoc negocio, nec ſine fructu. Bene ualeto Lector amice:& ſi quid adhuc deſideras,à Præfatione quam Annotationibus præfixi,petito.

DE DVABVS POSTRE-
MIS AEDITIONIBVS QVARTA ET QVINTA.

DES. ERASMVS ROTERODA-
PIO LECTORI S. D.

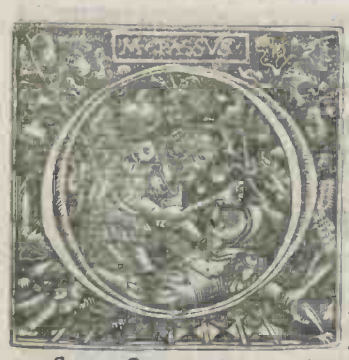

OMNIBVS omnium cauillationibus reſpondere, Lector optime, præter quàm quòd infiniti ſit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operæpretium ullum intelligo: propterea quòd qui ſtudium hoc noſtrum ſugillant ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt noſtras apologias. Et iam ſatis illis reſponſum eſt duabus apologijs, quas primæ quoq; editioni, ceu clypeos, aduerſus iſtorum tela præfiximus: præterea in epiſtola qua Martino Dorpio reſpondemus: ad hæc, in epiſtola ad inſignẽ theologum Henricum Bolocum. Rurſus in epiſtola contra quendam cuius nomen ſtudio ſuppreſsi: poſtremo in apologia, qua pridem reſpondi Petro Sutori: nuper etiam rixatori glorioſo reſponſum eſt hominum cauillis. Proinde hic capita duntaxat argumentorum annotabimus lectori uel occupato uel craſsiori.

Primum illud teſtamur, & ubique teſtatum eſſe uolumus, nos nuſquam à iudicio eccleſiæ catholicæ uel unguem aut digitum latum uelle diſcedere. Quòd ſi quid uſquam eiuſmodi deprehendatur, non data opera dictum, ſed elapſum, ut ſumus homines, id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarum ſcholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume ſuum cuique iudicium. Annotationes ſcribimus, non leges: & expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

Nec ideo poſteriores æditiones immenſis ſudoribus parauimus, quod prioribus omnino diffideremus: ſed opus quod tum pro uirili proq; temporis ſpatio quàm fieri potuit optimum dedimus, nunc emendatius multo multoq; locupletius damus. Atq; id ſanè facturos nos, prima ſtatim æditione ſumus polliciti. Quod quidem quo fiet ſæpius, hoc plus erit lucri lectori.

Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: poſt hortantibus amicis magnis & eruditis, animumq; addentibus, uberius præſtitimus, ut totus Noui Teſtamenti ſermo ſimplex quidem, ſed tamen Latinus eſſet, exceptis uerbis aliquot & idiomatibus quæ receptiora uidebam quàm ut mutari poſſent, ſicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus, in nomine Ieſu, pro autore Ieſu, ſiue fiducia Ieſu, gratia pro beneficio gratuito. Nam mihi quidam nimis moroſi uidentur, qui quum dialecticis, philoſophis, rhetoribus, grammaticis, medicis ac mathematicis concedant peculiares uoces, quæ extra tractationem artis aut nihil omnino ſignificant aut longe aliud ſignificant, nihil eiuſmodi permittunt in diuinis literis.

Neque parum multa adiecimus prioribus Annotationibus, & priores illas autorum nomenclatura communiuimus ob quoſdam auidiores calumniandi quàm diſcendi.

Sed offenduntur qui Latine neſciunt, & ueteres ſolœciſmos quibus aſſueuerunt, requirunt. Habent iſti ueterem æditionem, per me quidem integram & intactam. Sciebam pluri mos ob ſermonis imperitiam, ne dicam ſpurcitiem, à ſacris uoluminibus abhorrere. Boni conſulent iſti, ſi his quoq; conſultum eſſe uoluimus, præſertim quum ipſi nihil perdant.

Sed indigni ſunt, inquiunt, qui ſacras literas ob ſermonis ſimplicitatem faſtidiunt. In ſacris literis nec apicem mutamus, cum translatoribus ac deprauatoribus nobis res eſt. Nec ſimplicitatem tollimus, ſed reſtituimus. Denique pium eſt & humanum imbecilles illecebra quadam primum allicere.

Non offenditur, inquiunt, deus ſolœciſmis. Verum id quidem fortaſsis, at idem non delectatur. Excuſat Auguſtinus ſermonis uitium, non præfert. Et excuſat in idiotis, non in

theologis, poſtremo tolerat inuitus. Nam in totum mutari malit, ſi liceat. Quod ſi ſolœciſmus ſenſum reddit ambiguum, aut etiam peruerſum, id quod locis aliquot indicauimus factum, deteſtatur Auguſtinus ſolœciſmum. Quin & deus odit ſuperbos ſolœciſtas, qui recte loquentes inſectantur, nec ipſi uolunt meliora diſcere, nec alios ſinunt, ceu canes in præſepi, iuxta prouerbium.

Alioquin illud ab iſtis requiram, utrum omnes ſolœciſmos amplectantur, an eos tantum quibus aſſueuerunt. Si quoſuis amplectũtur, cur ab iſtis quoq; uapulant pueri, quum dicunt, Fuit in domo tuo, aut Friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes, ſi diaconus pro Filio, legat Pilio: aut pro Philippo, Pilippum. Et tamen abſurdiora ſunt ſæpenumero quæ committũt ipſi. Quod ſi nulli placent ſolœciſmi, niſi quibus aſſueuerint, iam palàm eſt eos non duci iudicio recto, ſed ſuis blandiri neuis, & eos imitari qui quum ab aliorum hulceribus abhorreant, ſua tamen familiari ſcabie non offenduntur. Porrò quid interea fiet iis qui ſolœciſmis non aſſueuerunt?

Auguſtinus patitur barbare dici, Iuſtus ut palma floriet: pro florebit. ſed patitur in plebe imperita: quod tamen ipſum ab ea mallet corrigi. Patitur ut eruditi pro Os, cuius paternus caſus ſit Oſis, oſſum dicant: ſed quoties imperitis loquuntur, aliter non intellecturis. Nunc uero quum uulgo nemo Latine loquatur, quod Auguſtinus ſcribit de ſolœciſmis non magis ad nos pertinet, quàm ſi moneret ut apud Gallos Gallice loquens concionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Auguſtinus ipſe in ſuis libris non ſolœciſſat, quum ſæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

Auguſtinus non admittit ſolœciſmos, niſi apud imperitos, ut dictum eſt, & in hoc duntaxat ut ſententiam reddant dilucidam. At docuimus, locis aliquot interpretis ſolœciſmis totam ſubuerti ſententiam, & hac occaſione magni nominis interpretes fuiſſe lapſos.

Porrò quod obiiciunt, indignum eſſe diuinam ſcripturam ſubiici regulis Donati: ut à uiro ſancto dictum eſt, ita non perinde circumſpecte: quod quidem pace illius dixerim. Primum enim, interpretis ſermo non eſt ſcriptura ſancta, ſed quod Moſes, prophetæ aut apoſtoli ſcripſerunt. Nos interpretis ſermonem emendamus, & ſanctæ ſcripturæ ſuam lucem reſtituimus. Deinde ſi contumelioſum eſt de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocandi ſunt ueteres penè omnes, Græci pariter ac Latini, qui non eleganter modo, uerum etiam eloquenter tractarunt res myſticas, & hoc nomine ſummam per uniuerſam eccleſiam laudem ſunt conſequuti.

Mihi uidetur ad propagandum Chriſti euangelium pertinere, ut caſto puroq; ſermone tradatur, quatenus licet. Recte loquendi ratio, omnium eſt communis: at uaria res eſt barbaries, & intellectu difficilis, quippe recedens à ſermone naturali. Vt nihil eſt dilucidius ſermone recto, ita nihil facilius.

Quod ſi quis neget in hac interpretatione ineſſe ſolœciſmos, non illos quidem hauſtos ex apoſtolico ſermone, ſed ex uulgi fece, conſulat indicem meum, & mox, opinor, mutabit ſententiam.

Ibidem uidebit quot locis hallucinati ſint interpretes etiam magni nominis, tantum ob ſermonis uitium. Ne quis putet nullum aliud eſſe incommodum, niſi quod parum munda ſit oratio.

Porrò quanquam haud inficiamur, in apoſtolorum & euangeliſtarum Græco ſermone nonnulla eſſe præter rationem grammaticam, tamen non erat cauſa, cur nos tantum ſolœciſmorum prodigioſorum adderemus.

Et fortaſsis quod illis temporibus conducebat, ut apoſtolorum oratio eſſet inconditior, nunc expediat mutari: quando nec apoſtolico cultu nunc utuntur epiſcopi, ſed in omnibus ſplendor acceſsit eccleſiæ. Olim expediebat apoſtolos eo ſermone uti, qui latiſsime patebat, & à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur, quandoquidem & Chriſtum Syriace loquutum apparet: nunc ea ratio adeo locum non habet, ut iis qui Latine didicerunt, noua balbutiendi ratio ſit diſcenda ob interpretis non apoſtolorum ſolœciſmos. Proinde ut olim abuſi ſunt apoſtoli ea lingua quam repererunt uulgo maxime communem: ita nunc conducibile fuerit, ſacras literas eo ſermone tradi, qui ſit omnibus Latine doctis communis. Conuenit enim id eſſe communiſsimum, quod eſt rectiſsimum. Quod dictum eſt de ſermone

mone apoſtolico,idem ualet in oratione ueterum interpretum,quum ſermo Romanus adhuc eſſet promiſcuæ multitudini communis.

Si ob eam cauſam diuinos libros expedit inerudite uerti,quo poſsint à pluribus intelligi,potiſsimum uertendi eſſent in linguam Gallicam aut Germanicam.Nunc ita uerſi ſunt quidam,ut aliquoties nec ab eruditis nec ab imperitis intelligantur.

Si non licet Chriſtianis recte loqui,cur Auguſtinus in libris De doctrina Chriſtiana, grammaticam recte loquendi magiſtram,ponit inter artes neceſſarias ad ſacrorum uoluminum intelligentiam:cur tot grammaticorum ſcholis plena ſunt omnia:cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis,an ut diſcat mendoſe loqui?

Vt nihil aliud ſit commodi,certe hoc boni habet ſermonis elegantia,quod ſimplex ſit & naturalis:quum inemendate loquendi ſexcentæ ſint ſpecies.

Tametſi nos in ſermone apoſtolorũ,quod crebro iam diximus,ne ſyllabam quidem mutamus,imò ſermonem illorum,uitio librariorum aut alioqui deprauatũ,reſtituimus.Proinde ne quis clamet,hic corrigit euangelium,hic emendat precationem dominicam:ſed,hic codices euangeliorum à mendis repurgat.Nec magis obiurgandus ſum,quàm qui ſcopis euerrit ſordes è templo.Non enim quicquid in templo eſt,continuo ſanctum eſt.

Iam ſi quicquid hic uertit interpres,ſpiritui ſancto libet adſcribere,& ob id nefas eſſe quicquam hinc demutare,cur audet reprehendere Hieronymus quod apud hunc legitur, nunc uerba taxans,nunc ſententiam,nunc ſubmouens quod adiectum affirmat? id autem non raro facit,etiam in his libris quos ædidit multo poſt æditam utriuſq; teſtamenti uerſionem.Cur audent diuerſum legere Cyprianus,Ambroſius & Auguſtinus?Cur aliud in ſolenni cultu legunt,aliud canunt per orbem terrarum eccleſiæ,præſertim in Pſalmis?

Hieronymus in Præfatione ad Deſiderium,plurimum intereſſe putat inter uatem & interpretem:Ibi,inquit,ſpiritus uentura prædicit,hic eruditio & uerborum copia,ea quæ intelligit,transfert:& tamen hic Hieronymus agit de Septuaginta,quorũ autoritas penè fuit ſacroſancta,& quos ipſe Hieronymus fatetur fuiſſe plenos ſpiritu ſancto.At nemo nouit quis hic fuerit interpres:nam innumeros fuiſſe teſtatur Auguſtinus,atque eos admodum tenuiter eruditos.

Arbitror nihilo plus honoris huic interpreti deberi quàm Septuaginta,quorum æditionem non raro ſequuntur & apoſtoli,ſed horum translationem mutauit eccleſia,ſimul atq; nacta eſt meliorem.

Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi,an interpretibus omnibus? ſi huic uni,cauſam adferant cur huic potius quàm cæteris:ſi debetur omnibus,cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

Non idem honoris debetur interpreti & euangeliſtæ,alioqui quiſquis concinnat aut deſcribit codicem euangelicum,hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re euangelica,ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam,qua nobis ſacros libros in aliam linguam transfuderunt,confert cum ſtudio M.Tullij,quo quædam Xenophontis,Platonis ac Demoſthenis opuſcula Latinis dedit.

Si deus per Caiapham uirum malum ædidit prophetiam ueriſsimam, quid uetat quo minus per hominem linguis inſtructum,etiamſi non adſit peculiaris afflatus ſpiritus,recte uertantur libri ſacri.

Quoties Hieronymus Græcos orthodoxos ſequutus,adducit autoritatem Symmachi, Theodotionis & Aquilæ,hæreticorũ Iudaiſantium? & nobis inuidemus ſi quis quid commonſtret. In Daniele,Theodotionis æditio prælata eſt translationi Septuaginta:indicat hoc Hieronymus enarrans caput huius prophetæ quartum.

Quod ſi iuxta Hieronymum optimus interpres eſt qui linguas & rem optime teneat, opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem:ne nihil de meipſo dicam glorioſe.Tametſi uidetur hic interpres magis incogitantia peccaſſe,quàm imperitia, multaq; tribuiſſe uulgo idiotarum quibus iſta tum ſcribebantur.

Porrò ſi prorſus in interprete requirũt afflatum ſpiritus ſancti,quid obſiſtat quo minus & nobis adſit communis omnium Chriſtianorum ſpiritus,qui ſolet uberius opitulari iis qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

Sunt qui miris modis attollunt huius interpretis sanctimoniā,pietatem & eruditionem, eumq; tantum non supra seraphicos spiritus collocant, quum interim si quis percontetur, Gallus fuerit an Sarmata,Iudæus an Christianus,uir an mulier,nihil habituri sint quod expedite respondeant,quando ne nomen quidem hominis quisquam nouit. Verum hæc exaggerant,quo mihi moueant inuidiam.

Donemus illi uertenti adfuisse sanctum spiritum,aut Hieronymo huius uersionē emendanti.Credimus eundem spiritum adfuisse omnibus ecclesiæ doctoribus,& tamen fas est ab illorum sententia recedere,si quis melius aliquid reperierit.

At peculiarem illum spiritus afflatum in solis canonicis libris credere necesse est,in quibus nihil est quod à uero discrepet,etiamsi sensui humano interdū secus uideatur. Verum hic distinguēdum est quod scripsit propheta aut apostolus,ab eo quod uertit interpres aut deprauauit scriba. Rursus distinguendum est inter uitium sermonis,& uitium sententiæ. Aliquod uitium sermonis esse in scriptis Pauli,nihilo contumeliosius est in apostolum,q̄ si dicatur gestasse pertusam tunicam.

Rursus hoc honoris & autoritatis non debetur prophetis & apostolis nisi in his uoluminibus quæ in Canonem recepit ecclesia. Verisimile est enim Paulum uarijs de rebus scripsisse epistolas,quæ tamen si prodirent,non statim illas cogeremur amplecti tanquam oracula sancti spiritus. Quanto minus hæc autoritas quæ solis Canonicis libris debetur, tribuenda est huic ignoto interpreti,& uni de numero multorum quos Augustinus fatetur fuisse parum eruditos.

Sed hanc recepit ecclesia Romana. Ne id quidē simpliciter uerum est. Obseruet qui uolet quid legat ecclesia Romana:comperiet multa dissonare. Hæc uidetur fuisse Gallorum, quæ quum iam tederet infinitæ uarietatis,locum obtinuit. Nec ita recepta est,ut nefas sit in ea commonstrare quod melius reddi poterat.

Sunt æquiores qui studium hoc meum non damnent quidem,sed indignantur interpretem quem tot annis honorauit ecclesia,alicubi parum ciuiliter fuisse tractatum. Hac in parte nonnullam agnosco culpam,uel hoc argumento quod posterioribus æditionibus multa sum moderatus,utique facturus idem,si in prima statim æditione fuissem admonitus. Sed quid facias istis,qui petulantiam non ferendam arbitrātur, sicubi excidit mihi,interpretem lasciuire copia? Humanum est quod illi impingo,non impingo falsi aut impietatis crimen, & arbitror fuisse uirum bonum.

Damnant quod elenchis uarijs & annotationibus commonstrans solœcismos ac locos incommode redditos,conatus sim illum in cōtemptum adducere. Ea mens mihi nunquam fuit,sed huc stolidis & improbis clamoribus plurimorum adactus sum. Si quis requirit argumentum,in prima æditione nullus est additus index huiusmodi. Negligi poterant istorum latratus,si se intra domesticos parietes continuissent,sed eruperunt in frequentes scholasticorum conuentus,in sacras ac publicas conciones,in aulas ac mensas summorum principum. Et quo non? Nec erat modus neq; finis. Nec erant plebei qui fabulā hanc agebant, sed planè tragica persona reuerendi,Dominicani,Franciscani,Carmelitæ,Cartusiani: præter religionis maiestatem etiam doctoris titulo multitudini imperitæ uenerabiles: quidam etiam mitra cōspicui. Itaq; si quid mihi excidit in Indicibus dictum liberius,horum improbissimæ petulantiæ magis erat imputandum quàm mihi.

Alicubi dixi quosdam turpiter aut pudēdo errore lapsos. Dicere poteram insigniter aut manifesto errore lapsos. Sed isti putant turpiter & scelerate semper idem ualere. Ego turpiter dixi,pro Indecenter. ac mihi uidetur omnis in scripturis error esse pudēdus. Alioqui cur beatus Hieronymus alijs laudantibus priores in Abdiam commentarios,scribit se erubuisse. Si non est pudendus error,qui per imprudentiā committitur, Hieronymus & illos commentarios sedulo bonoq; animo scripserat.

Videbant & prisci doctores solœcismos in hoc interprete,cuius uersionem si castigauit Hieronymus,non emendauit nisi sensus,orationis uitia negligens. Si piaculum est indicare solœcismum aut sensum incommode redditum,quanto grauius crimen erit idem facere in Veteri testamento,quod ut ipsi asseuerant, totum,aut penè totū ex Hebræorū & Chaldæorum fontibus nobis tradidit Hieronymus. Atqui complures extiterunt qui hic non uer

ba

ba tantum reprehendunt,uerum etiam ſenſus ex diametro pugnantes. Nec hos quiſquam uocat in ius. Vt enim de Capnione ſileam,tale quiddam auſus eſt Lyranus & Burgenſis. Et ut ad uiuos ueniam,Paulus epiſcopus Sempronianenſis, R. D. Thomas cardinalis Caietanus in utrumq; Teſtamentum, Felix in Pſalterium, Auguſtinus Eugubinus in Pentateuchum. Ab his innumera loca proferuntur,in quibus libere diſſentiunt ab interpretatione Hieronymi. Et horum labores cum plauſu,ut æquum eſt,excipiuntur. In me leuiora molientem totus inſurrexit orbis. Sed hoc ferè uſu uenit omnibus ad res præclaras uiam aperientibus. Terrifica ſunt prima excetræ ſibila.

Poteram & ego diſſimulare ſolœciſmos: ſed diſſimulare offendiculum ad quod impingunt ſcripturarum enarratores,non eſt ciuilitas,ſed iniquitas. Interpres uel hoc colore ſatis excuſatus eſt à ſolœciſmis,quod iſta ſcripſit non eruditis,ſed promiſcuæ plebi,fabris,textoribus ac fullonibus.

Audio quoſdã adeo ſuperſtitioſos,ut nihil patiantur immutari à uerbis euangeliſtarum in uertendo. Quaſi uero iſthuc uertere ſit,ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio,uerbis ceu corpore,& ſentẽtia uelut anima. Si utrumq; reddi poteſt,non obſto quo minus fiat: ſi non poteſt,præpoſterũ fuerit,interpretẽ uerborũ tenacem à ſentẽtia recedere.

Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum,cur toties à uerbis recedit hic interpres,aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet,utiq; ſemper hoc ſpectandum erit interpreti,ut ſententiam bona fide uerbis quàm aptiſsimis efferat.

Nec conſtat,nec probabile eſt,hanc,qua uulgo utimur,æditionem,uillius ſynodi autoritate fuiſſe comprobatam. Necq; probabile eſt,in ſynodis hac ſola patres uſos fuiſſe,quæ ex Græcis,Latinis ac Barbaris conſtabant: quorum alius Græce citabat,alius Ambroſium ſequebatur,alius Cyprianum aut alium quempiam,ſed tantum uſu publico receptam.

De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus,illos uertiſſe uerbis ambiguis quod non intelligebant: & alicubi conuerſionem illorum mendacium appellat. Nec paucis locis nominatim indicat manifeſte lapſos in reddenda ſcripturæ ſententia. Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe,ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

Vtitur hac iam,ut dictum eſt,annis aliquot eccleſia Romana: ut iſthuc largiamur,at nõ utitur ſola: nam & Hieronymum legit,& Ambroſium: & cãtus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditione. Nec ſic utiẽ,ut decernat,nihil illic eſſe,quod poſsit reddi melius.

Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti,quæ quod Septuaginta Græce uerterant,ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palã fuerit,ſi quis legat Auguſtinum De loquutionibus. Nec ideo reſpuit commodiorem interpretationẽ,quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum,ut arbitrantur,& ex parte uerum eſt.

Quod ſi quis omnino contendat,nuſquam ab interprete diſſentiendũ eſſe, Primum excuſet ea loca,in quibus oſtendimus illum palã uel dormitaſſe uel lapſum eſſe,uel ita inſcite reddidiſſe Græca,ut ob illius incõmodam interpretationẽ ſummates theologi qui tantum Latine ſciebant,aut non conſuluerunt Græcos codices,inſigniter lapſi ſint: iam enim non auſim dicere,turpiter. Hæc ſi notiora ſunt quàm ut negari poſsint,fateamur interpretem hominem fuiſſe,ne quid dicam acerbius.

Etiamſi pleraq; ſunt eiuſmodi,ut probabile ſit,uitio librariorum inducta fuiſſe: proinde ut interpretationem approbet eccleſia,certe deprauationem non approbat.

Neq; quicquid receptum eſt in uſum eccleſiaſticũ,continuo receptum eſt iudicio. Quædam caſu irrepunt,ad quæ conniuet eccleſia,præſertim ſi non uideantur ad fidei morumq; periculũ pertinere. Imò fieri poteſt,ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret eccleſia.

Quum Damaſus hoc negocij daret Hieronymo,ut nouum teſtamentum ex Græcorum fontibus emendaret,habebat nimirũ iam tum eccleſia quod legebat,& fortaſsis ſeculis aliquot legerat. Id ſi ſyncerũ erat,quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptũ,palã eſt eccleſiam ad tempus uti,quod ſit in melius uertẽdum. Idem dico de uetere teſtamento.

Non ideo uacillat autoritas ſcripturæ ſacræ,ſi mendæ tollantur è codicibus: imò potius uacillaret,ſi cõſtet nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non poteſt. Cui incommodo ſi nullus admoueret remedium,ut eſt rerum humanarum natura,ſemper in deterius prolabi,tum uere confuſis exemplaribus uacillaret ſcripturarum autoritas.

Optandum ut nullum mendum insit sacris libris,& ad id,quantum fieri potest,enitendum est. Verum id non contingit post annos mille trecentos,nec fortassis unquam continget ad plenum.Bene nobiscum agetur,si quàm minimum insit mendarum.

Proinde ne nos quidē profitemur omneis mendas à nobis sublatas,plurimas certe sublatas audebimus profiteri:& nos rem eò deduxisse,ut posthac codicibus quàm minime mendosis uti liceat,si quis hoc filum sequutus,emēdare uelit,cum autoritate põtificis Romani.

Nos enim non sic proponimus hanc æditionē,ut uelimus per omnia haberi emēdatam: sed quod apud Græcos frequentissimū habetur maximeq; constans,id uertimus,indicātes ubi nostra cum Græcis consentiant aut dissentiant,& quid nobis rectissimū esse uideatur.

Hic obiter illud incidit admonēdum,esse Græcorum quosdā noui testamenti codices ad Latinorū exemplaria emendatos.Id factum est,in fœdere Græcorū cum Romana ecclesia: quod fœdus testatur Bulla quæ dicitur aurea. Visum est enim & hoc ad firmandā concordiam pertinere.Et nos olim in huiusmodi codicē incidimus,& talis adhuc dicitur adseruari in bibliotheca pontificia. Verū ex his corrigere nostros,est Lesbiam,ut aiunt,admouere regulam.Illud potius spectandū quid legerint ueteres Græci,Origenes,Athanasius,Basilius, Gregorius Nazianzenus,Chrysostomus,Cyrillus ac Theophylactus.Hoc eò uisum est admonere,quod iam nunc quidā iactitant se trecenta loca notasse ex codice pontificiæ bibliothecæ,in quibus ille consonat cū nostra uulgata æditione Latina,cum mea dissonat.Quòd si nos urgent autoritate Vaticanæ bibliothecę,codex quē sequutus est in nouo testamento Franciscus cardinalis quondam Toletanus,non modo fuit eiusdē bibliothecæ,uerum etiā à Leone x missus est,ut hoc ueluti bonæ fidei exēplar imitaretur.Atqui is penè per omnia consentit cum mea æditione,dissentiens ab eo quem nunc quidā nobis obiiciūt maiusculis descriptū literis.Ab illo enim dissentiat oportet,si consentit cū uulgata Latinorū æditione.

Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas,& idcirco licet in infima functione uersantes,tamen omni qua licuit circumspectione sumus usi.Contulimus utriusq; linguæ uetustissimos ac probatissimos codices,nec eos sanè paucos.Excussimus ueterū ac recentiorum commentarios tum Græcos tum Latinos.Obseruauimus quid diuersi legant.Pensita uimus ipsius loci sententiam,atq; ita demū pronunciauimus quid sentiremus.Imò ne pronunciauimus quidem,sed lectorem admonuimus,suum cuiq; iudiciū liberū relinquentes.

Beda,Rabanus,Thomas,Lyrensis & Carrensis,aliiq; his obscuriores, satis habent annotasse, Alia litera sic habet. quod sic in codice quopiam scriptum,aut fortasse deprauatū offenderint:& uidentur rem utilem præstare.Et nobis obstrepitur,qui tot argumentis ac sum morum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

Si uarietas abrogat fidem libris,iam olim uariabant codices ætate Origenis,ætate Hieronymi,ætate Bedæ,ætate Thomæ, deniq; nostris etiam temporibus hodieq; uariant,& tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus,iam olim id usu uenisset temporibus Origenis,qui Homilia in Matthæū octaua,queritur hac de re his uerbis:Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,siue per negligentiam scribētium,siue ex temeritate quorūdam,siue propter eos qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos qui,quod ipsis uidetur,in emēdatioribus uel adiiciunt uel subducūt. Audis lector,iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta aut subtracta?

Atq; ut ille non est ausus,in nouo præsertim testamento,pronunciare per obelos & asteriscos,sed tantum admonere lectorem:ita nos,quid nobis uideretur,& quamobrem uideretur,separatim ostendimus,nequaquā admouentes manum receptæ uersioni,nec aliud profitentes quàm Latine reddere nos quod in Græcorum libris habetur,quibus usi sunt orthodoxi Basilius,Chrysostomus,Cyrillus,Athanasius.

Hoc fortasse uincimus Origenem,quod illi nihil erat quod sequeretur in nouo testamento,præter codices Græcos.Nos Græcos cõtulimus cum Latinis,& ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus:quum is penè primus scripserit in libros diuinos.

Si quis contendit,nullum omnino mendū esse in libris sacris,quid fiet ijs locis,quæ tam palàm deprauata sunt,ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos,cur non sinunt corrigi,quicquid corrigendum esse uidetur?

Sed

Sed audio quoſdam ita loqui: Rem amplectimur, ſed offendiculum datur multitudini, ſi ſenſerit in libris quos hactenus ſequuti ſumus, ineſſe quicquam uel uitiatum uel non intellectum. Primum non iſta ſcribuntur multitudini, ſed eruditis, & præcipue theologiæ candidatis. Hos offendi non oportet. Neq; nos correctionem appellamus laborem noſtrum, ſed annotationes. Neq; cuiquã moleſti ſumus, aliter citanti, & ueterem aut etiam deprauatam æditionem ſequenti. Ab ipſis potius naſcitur offendiculũ, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferãtur, eſſe qui ſacros libros & precationem dominicam emendet.

Miſera uero conditio ſacrorum uoluminum, ſi horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè ſunt, librarijs, aut temulentis typographis.

Non uociferant in eos, à q̃bus palã eſt ſacros codices uitiari quotidie, quũ ſint illiteratiſſimi q̃ hoc audẽt. In me clamitãt, hominẽ in hoc certe genere ſtudij, quod à linguarũ peritia pẽdet, nec omnino indoctũ, opinor, nec inexercitatũ. Illis temere licet, p̃ ſuo arbitratu depraua re, mihi nõ licebit ex fide ueterũ codicũ, ex p̃batiſſimorũ interpretũ autoritate reſtituere?

In illis non requirunt autoritatẽ, ſatis eſt illitũ eſſe chartis, in me requirũt penè miracula. Cur, inquiũt, credamus Eraſmo? Imò ſi Eraſmo diffidũt, fidant qualicũq; theologo. Nam ſi mihi tradita eſt autoritas interpretãdi ſacras literas, mirant ſi auſim de lectione q̃q̃ hiſcere?

Quanquam non poſtulo, ut mihi credant. Credant uetuſtis & emẽdatis exemplaribus, credant Græcæ ueritati, præſertim ubi horum lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Poſtremo nec his credant, ſed rem ſecum expendant, & ſi quid habent rectius, in medium conferant, non mordeant admonitorem. A nobis enim nulli præcluſa eſt uia, meliora quærendi, imò potius aperta eſt.

Hieronymo, inquiũt, mandauit Damaſus. Mandauit, ſed ut amicus, nõ ut ſummus pontifex. Mandaſſe legimus, approbaſſe non legimus. Poſtremo extra controuerſiam eſt, non extare caſtigationem Hieronymi ſaltem integram. Id quod à me dilucide probatum eſt alibi. Et conſtat, hanc rurſus uitiatam, ut maxime demus fuiſſe Hieronymo caſtigatam, quod tamen certiſsimis argumentis promptum eſt refellere.

Nihil, inquiunt, tentandum abſq; ſynodi autoritate. Quid magis ridiculum dici poſsit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à ſcriba uideatur corruptũ, uel ab interprete melius reddi potuerit, præſertim ex ueterum ſententia, tota ſynodus erit conuocanda? Quotidie noui ſcribuntur commentarij in ſacras literas, proponũtur oracula de rebus grauiſsimis, tot conduntur articuli, nec ulla ſynodus requiritur.

Quid ſi nouum teſtamentũ uertiſſem carmine, quod fecit Iuuencus, aut paraphraſi dilucidius explicuiſſem: an ob eam rem putant indicendã fuiſſe ſynodum? Nunc tantum quod eſt in Græcis uerto, aliquoties nõ probans quod apud illos legitur, & noſtra præferẽs, quanq̃ in Græcis codicibus præter deprauata nihil extat, unde periclitetur Chriſtiana doctrina.

Quod ſi nefas iudicant quicquam extare diuerſum ab hac æditione, abolẽdi eſſent Ambroſiani commentarij, ſupprimendus Cyprianus, Hieronymus & Auguſtinus, nihil attingendum Græcorum interpretum, quos uerſos legunt & ſcholæ & eccleſiæ Chriſtianorũ. Atq; eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus teſtamentum ædidiſſe Græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina, ac mox idem præſtitit Franciſcus archiepiſcopus Toletanus, approbante Romano pontifice, qui ſuppeditauit exemplar in nouo teſtamẽto, cum quo noſtra æditio ferè conſentit in omnibus.

Nos opus hoc dedimus, non, unde non liceat diſſentire, ſed quod ad emẽdandos pariter & intelligendos ſacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat ſuo ſcripto Leo x pontifex uere maximus, hac quoq; parte conſultum eſſe cupiens religioni Chriſtianæ. Scio hic leuis eſt Romani pontificis autoritas, quam plus quàm ſacroſanctam uideri uolunt, quoties illius diplomatis datur ius abſoluendi inuitis paſtoribus, aut alia functio unde meſsis eſt aliqua non pœnitẽda, aut ius occupandi plura ſacerdotia. Verum hic potius ualere oportuit, quod in illis emitur nonnunquam & extorquetur pontificis indulgentia. Hic gratuito fauor impenſus eſt, nec tam homini quàm rei.

Tot mendas ſuſtulimus, tot loca male reddita explicuimus, tot prodigioſos ſolœciſmos amouimus, tot nodos, in quibus hæſerunt & ueteres, extricauimus: tot inſignes lapſus au-

torũ indicauimus,tot amphibologias resecuimus,tot hyperbata digessimus:ut finiam,tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus,tantam utilitatẽ gratis detulimus,& uociferantur quidam aduersus benemerentem.Si uel leuis error occurrit,concitant,ut dici solet,Tyria maria:pro bene gestis,nulla est gratia.

Iam non me clàm est,hoc male habet quosdam quòd à magni nominis scriptoribus dissentiam.Qui fauent Augustino,fremunt,me non per omnia cum illo sentire.Qui Thomę addicti sunt,dolent illum attingi.Franciscani nollent refelli Lyranum aut Scotum.Atqui si hanc accipimus legem,à nemine prorsus licebit dissentire,quum ipsi tamen inter se dissentiant.In hoc opere,ueritatis maior quàm autoritatis erat habenda ratio.

Non est contumeliosum à quamlibet probatis autoribus dissentire,si rationibus adductis id facias.Hoc interest:sunt à quibus par est reuerenter dissentire,uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio,ab Augustino:sunt quibus hoc reuerentiæ non debetur,Thomę fortasse debetur,Lyrensi aut Carrensi non debetur,neq; doctrinæ neq; sanctimoniæ nomine.Et referebat,hos aliquot locis taxari,quod uiderẽ solos mira fiducia,sed nullo iudicio passim legi.

Sed cauillor in hos fortasis uno aut altero loco.Primum ipsis imputetur qui tam ridicula scripserint,non mihi.Deinde si stomachantur quòd hos aliquoties attingo,cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam,quum ad tam multa conniueo:quæ nequaquam præteriturus eram,si animi causa taxassem illos.Quod aliquoties attigi,coegit studiorum utilitas: quod rarius id facio,datum est Christianæ modestiæ.

Quanquam & hoc libuisset dissimulare,si per istos licuisset qui uociferabantur hunc laborem prorsus infrugiferum fore,utpote puerilem & grammaticum.Nunc ut puerilis omnino contemni non potest,qui commonstrat in quibus summi doctores lapsi sunt.

Verum hoc ipsum,ni fallor,offendit plerosq;,quod admonentur quasi hactenus aliquid ignorarint in his literis,quarum scientiam profitentur:& pudet quæ imberbes didicere,senes perdẽda fateri.Primum nimium arrogans sit,qui profiteatur se nihil nescire:deinde taciti hæc quoq; discant,& desinẽt ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.Nunc istiusmodi uociferationibus magis etiam traducunt suam inscitiam.

Quòd si usq; adeo inuisa est nouitas,ut ferri non possit,fuit & hæc æditio qua nunc utimur,olim noua.Et stultissimum est,rerum æstimationem ab annis sumere.Hac æstimatione res præclara fuerit ebrietas,quæ est uetustissima,& ex priscis usq; seculis in hanc ætatem deducta.Quin rem ipsam potius quàm annales expendimus?

Si nouitas offendit,nos uetera instauramus,& nouitatẽ excludimus.Nam posterior est æditione,deprauatio.Si qui sunt qui nõ possunt mutare saliuã quam à pueris imbiberunt, manet istis sua uetus æditio,si uolũt,tum dilucidior tum emẽdatior:si nolunt,eadẽ & sui similis.Si glandes istorũ palatũ obstinate delectãt,saltẽ ne inuideãt ijs qui tritico uesci malũt.

Vtrum quæso fas est,post ueteres aliquid inquirere,an non?Si fas non est,cur ausi sunt Alexander ac Thomas,& post hos alij complures,totam theologiæ faciem immutare?Si fas,cur nostris obstrepunt studijs,præsertim quum & nullius iudicio præscribãt,& ueterũ autoritate nitantur?Etenim si fas est inducere noua,multo magis fas est reuocare uetera.

Si nihil aliud quàm codices nostros emendassem ex Græcis exemplaribus,comprobanda erat industria,qui id conatus essem quod Augustinus non uno in loco fieri iubet.Nunc non hoc contentus,ex orthodoxorum commentarijs rem peto.

Vt donemus nihil esse mendi in libris nostris,tamẽ multis de causis oportebat ad fontes cõfugere,ob amphibologias,ob quędã obscure reddita,ob tropos & emphasim Grecanicę phrascos,quæ sæpenumero reddi nõ põt,ob gratiã idiomatis,quæ in uertẽdo nõ respõdet.

Vt donemus Græcorum libros æque deprauatos esse ac Latinos,tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis sæpe deprehenditur uera lectio:propterea quod sępenumero fit,ut quod hic casu deprauatũ est,in alio codice reperiatur integrum:aut saltem uestigijs quibusdam datur ueræ lectionis coniectura.

Augustinus in Epistola quinquagesima nona,non audet respondere,rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex Psalmis,nisi consultis libris Græcis.Idem ueteris Testamenti noui q; libros cum Græcis contulit,nimirum diffisus uulgatæ interpretationi.Id quantum habeat utilitatis in ueteri Testamento uiderint alij,certe in nouo necessarium est.Et quidam

non

non dubitant de omnibus pronunciare,freti uulgatis codicibus? Idem multis locis docet lectionis ſyncerităt̃ ex antiquiore lingua petendã eſſe:hoc eſt,ab ea in quam primum tranſlatus eſt liber. Veluti quum hæretur in ueteri teſtamento,iubet conſuli Græcos codices,ſi quis Hebraice neſciat:quod in hãc linguã prius uerſum ſit uetus teſtamentũ,q̃ in Latinam.

Hieronymus laudat ſtudium mulierum Germanarum,quæ Latinum pſalterium cum Græco contulerint,quum id ab Hebręorum fontibus manarit:& iſti putant abſurdũ idem fieri in nouo Teſtamento,quod totum,aut penè totum fluxit à Græcis?

Sed audio quoſdam in totum abrogare fidem Græcorum libris,poſteaquam ſe ſemouerunt ab eccleſia Romana. Atqui eadem de cauſa non eſt fidẽdum Hebræorum libris,quod illi ſint infenſiſsimi non ſolum Romano pontifici, ſed Chriſto & Chriſtianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fiſus eſt,id temporis quum maxime fuiſſet tempeſtiuum depraua re,ſi quid deprauare uoluiſſent.

Si Græcis in animo fuiſſet deprauare codices ſuos,his potiſsimum locis deprauaſſent,in quibus à nobis diſſentiunt,ueluti de proceſsione ſpiritus,de ęqualitate trium perſonarum, de primatu Romani pontificis,de ritu conſecrãdi ac tradendi baptiſmum & euchariſtiam, de coniugio ſacerdotum,aut ſi quid aliud eſt eiuſmodi:at in his nobis conſentiunt. Nec ullus locus proferri ualet,qui hoc nomine ſuſpectus haberi poſsit.

Ariſtoteles apud nos habet autoritatem ſuam,quum plus ſit quàm ſchiſmaticus,uidelicet à Chriſto alieniſsimus. Auerroes habet pondus etiam in theologorum ſcholis,homo blaſphemus in Chriſtum. Et Græcorum uoluminibus nulla erit apud nos fides? quod quidam illorum deſciuerunt à pontifice Romano:neq; enim defecerunt omnes. Et qui deſciuerunt & qui non deſciuerunt,in lectione conſentiunt.

Si olim deprauati ſunt Græcorum codices,iam adhuc erãt orthodoxi. Sin nuper à ſchiſmate,qui fit ut horum codices cum ueterum libris conſentiant? Niſi fortè tam impudens erit aliquis,ut dicat uniuerſos codices & interpretum commentarios ſimul eſſe uitiatos à ſchiſmaticis.

Ego magis ſuſpicor,ſi quid mutatum eſt in Græcorum libris,id à Latinis exemplaribus fuiſſe profectum,poſteaquam Romana eccleſia cœpit abſorbere Græciam.

Nec tota diuulſa eſt à nobis Græcia: Rhodus & Creta Chriſtum agnoſcit,agnoſcit Romanum pontificẽ. cur horum libris diffidimus? Et ab his potiſsimũ nobis ueniũt exẽplaria.

Riſit olim Heluidium Hieronymus,qui ſibi ſtultiſsime perſuaſerit,Græcos codices eſſe corruptos:ac dictum hominis ſtultius eſſe putat,quàm ut ſit argumentis refellendum. Et tamen iam tum Oriens fermè omnis hæreſibus feruebat Arianorum & Origeniſtarum. Ab iis magis timendum erat exemplaribus,quàm à ſchiſmaticis.

Damnauit eccleſia quaſdam Græcorum opiniones,codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus quod nõ damnauit eccleſia? Imò cur non habemus fidem his quibus fidem haberi uoluit eccleſia?

Sunt qui poſt receptam Hieronymi translationem,negant quicquam eſſe tribuendum uel Hebræis uel Græcis uoluminibus. Iamq; ceſſare quod ſcribit Auguſtinus noui teſtamẽti ueritatem ex Græcis,ueteris ex Hebræis eſſe petendam. Si ijdem ſunt Græcorũ libri,cur hodie reijciantur,quibus olim fuerit autoritas,& cõſentire in pleriſq; docuimus. Deinde ſi quod ſcripſit Auguſtinus non ualebat poſt receptam Hieronymi translationem,cur tot ſeculis poſt Auguſtinũ,eandem regulam in pontificum decretis recepit eccleſia? Si dicti pondus æſtimamus ab ætate Gratiani,iam erat hæc Hieronymi translatio receptiſsima.

Omitto interim quòd docti multis coniecturis colligunt,neq; uetus neq; nouum Teſtamentum hodie purum haberi,uel ex uerſione uel ex emendatione Hieronymi. Primũ Pſalterium ex Hebræo uerſum,nunquam recepit eccleſia. Eccleſiaſtẽ non eſſe Hieronymianæ uerſionis,declarat ipſa præfatio quã ſuis præfixit cõmentarijs. Deniq; codices qui feruntur iuxta translationẽ Septuaginta & iuxta ueritatẽ Hebraicã,uehemẽter inter ſe diſſentiunt.

Quidam hic nobis tradunt Lesbiam regulam,ut id habeatur pro recto,quod uulgo receptiſsimum eſt. Verum nũquam tam bene fuit actum cum rebus humanis,ut quod optimũ eſſet à uulgo peteretur. Certiſsima regula eſt,linguarum,translationũ,expoſitorum,exemplariorum inter ipſa collatio,adhibito ſobrio iudicio,excluſa contentione.

Iam

Iam quod à quibuſdam ſtudium hoc noſtrum contemnitur ut humile ac puerile,qui circa ſyllabas ac uoculas laborem,non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror quicquid ad rem theologicam pertinet.Et quum non ignorarem quantum reuerẽtiæ ſacris libris debebatur,mihi conſcius ſumpſi quod in eo munere uideretur infimum.

Sit hoc grammaticum,ſit puerile,ſit triuiale,modo fateantur eſſe neceſſarium. Vt nihil aliud doceam quàm rectam lectionem,nimirum turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos doctores.Et tamen hoc manifeſtius eſt quàm ut negari poſsit,poſteaquam hic lapſus deprehenditur Auguſtinus,lapſus Beda, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis & Carrenſis:poſteaquam frequenter audimus hos qui concionantur in templis etiam thema quod proponunt perperam intellectum adducere.

Scrupi ſunt quamlibet minuti,ſed ad hos impingunt frequenter οἱ τὸν ἥλιον ὑποφέροντες. Si iuxta Chryſoſtomum & Auguſtinum articulus ὁ, hoc eſt minutiſsimum elementum,additum aut omiſſum,ſenſum facit orthodoxum aut hæreticum:ſi idem efficit hypoſtigme non ſuo poſita loco,quid eſt cur hæc ut minuta negligamus quæ tantum habent momenti?

Quoniam alicubi commonſtramus ordinem,& anfractus hyperbatorum explicamus, uociferantur grammatiſtam. Quidam etiam in frequentiſsima concione dixit,Docet conſtruere:hoc didici ante annos quadraginta. Quaſi non Origenes in ſcripturarum expoſitione,mea ſententia uix cuiquam ſecundus, quaſi non Hieronymus frequenter conſtructionem commonſtret,ordinem uocans. Et tamen is qui hæc uociferabatur,maxime opus habet qui commonſtret conſtructionem.

Sint illi multo doctiores,nihil obſto. Non tamen arbitror omnino cum Megarenſibus nullo in numero ponendum eum,qui tot locis docet doctiores quod ſcire referebat,neſcire tum indecorum erat tum inutile.

Auguſtinus quem iſti quoq; pro ſummo eccleſiæ doctore habent,nónne diſtinguit percontationem ab interrogatione,commonſtrat hypoſtigmas,digerit cola,commata ac periodos,indicat tropos grammatiſtarum?

Nónne ridentur μετέωροι, qui ſublatis in cœlum oculis ſic contemplantur aſtra,ut tibias impingant in ſaxum?

Apelles non cõtemnebat rationem terendi miſcendi'ue colores,nec ductum ſimplicium linearum,quæ in arte qua præcelluit infima ſunt.

Nec peritus architectus circa tectum & colophonẽ occupatus,negligit in fundamẽtum comportare rudera. Hęc qui neſcit,architectus non eſt:qui negligit,opus collapſurũ erigit.

Verum turpe eſt,inquiunt,hæc diſcere doctores. Fateor:didiciſſe oportuit,non diſcere. Verum quid facies ijs quibus hoc non contigit,uel quia defuit animus,uel quia non contigit diſcẽdi facultas? An præſtat neſcire quod cognitu neceſſarium eſt,quàm ſerius diſcere?

Nec tamen quiſquam cogitur iſta diſcere,tametſi nemini non licet,certe iuuenibus potiſsimum hic deſudat labor.

Nec dubito quin uentura ſit ætas,& iam fortaſsis exoritur,qua uidebuntur hæc magna ex parte ſuperuacanea. Verum qui iam in grandes robuſtoſq; uiros adoleuerũt,non aſpernantur nutricem,quæ prima mammam dedit,quæ cibum præmanſum in os inſeruit. Nec illi Græciæ lumina ſapientes,in omni diſciplinarũ genere abſoluti,nullã habebant gratiam ijs à quibus agnoſcere,pingere,ſonareq; literarũ elementa didicerant. Hæc ita puſilla ſunt, ut ſine his nemo ſit maximus. Suæ cuiq; dotes ſunt. Nos quod datum eſt impartimus.

Quanquam hæc minus negligenda uidebuntur,ſi quis periculũ fecerit,quantis hæc minuta cõſtent ſudoribus. Aut ſi quis aggrediatur tractare ſcripturam diuinam, & in ea,ſicut oportet, rimari curioſe ſingula. Vſu ſentitur utilitas,non tumultuaria lectione. Poſtremo deſinet contemnere,qui non unam aut alteram annotationem,ſed uniuerſum opus expenderit. Tu mihi ocioſus ac ſupinus hunc aut illum locum expendis,& uideris tibi copioſius ac doctius tractare potuiſſe. Poteram & ipſe,ſi decem modo fuiſſent excutiendi. In tot milibus hanc præſtare diligentiam difficillimũ eſt,mihi ſanè fuit,feliciori non inuidebimus.

Auguſtinum non pœnitebat operæ ſuæ,quum huiuſmodi quædam annotaret in libros Pentateuchi,non ex fontibus Hebræorum,ſed ex Græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam

gnam duxit,quod in ſacris literis reperiatur uerbum multitudinis numero additum nomini rem ſignificanti,quæ conſtet ex multis.Quod genus eſt: Dimitte populum meum ut ſeruiant mihi. Item,Omnis terra adorent te. Præterea quod in hac oratione:Si interrogauerit te Eſau,dicens, Cuius es tu,& quò uadis,& cuius hæc quæ antecedunt te:Et dices, Pueri tui Iacob. poſtremo loco redundet coniunctio Et. Rurſus quod in hoc ſermone, Tu autem teſtamentum meum conſeruabis. conſeruabis,poſitum ſit pro Conſerua. Rurſum quod hæc uerba quæ ſunt in Leuitico: ἀκάθαρτος ὢν,ἀκάθαρτος ἔσται. putat ad hunc modum uerti poſſe, Immundus exiſtens,immundus erit. Et tamen participium Exiſtens,non eſſe ab Exiſtere,ſed ab Eſſe:quum Græce ſit ὤν, quaſi dicas Eſſens. Præterea quod docet,mulierem dici,quæ uirgo ſit:quum Hebræam uocem neſciat,unde pendebat quæſtio. Item quod ὄψιμον Græcum,parum Latine dicatur,ſerotinum. Ad hæc tam puerilia non grauatus eſt deſcendere tantus epiſcopus. Quid ipſe Hieronymus,nonne quædam annotauit quæ friuola uideri poſſent,ſi quicquam omnino friuolum eſſet in ſacris libris? In epiſtolam ad Epheſios capite quinto,in Pauli uerbis:Propter hoc relinquet patrē & matrem: & cætera.annotauit ἀντὶ τούτου dictum,pro ἕνεκεν τούτου. quum utracꝫ dictio probe quadret,& eundem efficiat ſenſum: Vice uxoris relinques patrem & matrem:& Cauſa uxoris relinques patrem ac matrem. Idem in epiſtolam ad Philemonem indicauit, ἀγαπητόν magis ſonare Diligibilem,quàm dilectum,qui Græce dicatur ἠγαπημένος. Iterum in epiſtolam ad Romanos: πασιν τοῖς οὖσιν ἐν ὑμῖν. omni,dictum eſſe pro Omnibus: quum utrocꝫ modo dicatur idem, Quiſquis eſt inter uos:& Omnibus qui ſunt inter uos. Iam uero quid commemorem,qualia ſint pleraꝙ quæ Hieronymus annotauit in libello quem de caſtigatione pſalterij ſcripſit ad Suniam & Fretelam. Quàm multa ſunt illic minutiſsima,quę ego non dignarer meis Annotatiunculis quamlibet grammaticis.

Nullus igitur reprehendat,ſi argumento ſuſcepto reſpondeo. Mihi abunde ſatis eſt,ſi nullus ante me plus præſtitit in hoc ſcripti genere. Quid alij poſsint,aut præſtaturi ſint,neſcio. Certe optarim exiſtere permultos,qui me prorſus obſcurarent. Imò uel reprehēdi gaudebo,ſi quis induſtria ſua rem tam ſacram,à nobis utcunꝫ tentatam,adiuuerit. Abſit modo procacitas,quam fœdam & indecoram ſibi ducunt & ethnici uerſantes in re literaria.

Meminerit is qui reprehenſionem parat,ſe quoꝫ hominem eſſe,neꝫ minus labi poſſe reprehendendo,quàm potuerit autor operis ſcribendo. Quanquam longe plus ueniæ debetur ei qui prodeſſe ſtudens,in ingēti opere dormitauit alicubi,non aſſequutus quod uoluit:quàm ei qui in alieno libro cupiens ingenioſus uideri,uenatur quod carpat,& tamen hoc ipſum perperam facit:dumꝫ falſos aliorū errores exagitat,ipſe ſuos ueros prodit. Porrò nullus eſt error fœdior,q̄ animus ſpirans inuidiam & uel rectiſsima carpendi libidinem.

Sic oportet ad librum legendum accedere lectorem,ut ſolet ad conuiuium conuiua ciuilis. Conuiuator annititur omnibus ſatisfacere:& tamen ſi quid apponitur quod huius aut illius palato non reſpondeat,urbane uel diſsimulant conuiuæ uel probant etiā,ne quid contriſtent conuiuatorem. Quis enim eum conuiuam ferat,qui tantum hoc animo ueniat ad menſam,ut carpens quæ apponuntur nec ueſcatur ipſe nec alios ueſci ſinat?

Et tamen his quoꝫ reperias inciuiliores,qui palā,qui ſine fine damnent ac lacerent opus quod nunquam legerint. Atꝫ hoc ſanè faciunt quidam qui ſe Chriſtianę pietatis doctores profitentur,& religionis antiſtites:quum ſit plus q̄ ſycophanticum damnare quod neſcias.

Nec intelligunt quantum abeſſe oporteat linguam prophetici canis,quæ lingendo medetur hulceribus:à lingua uiperæ aut aſpidis,cuius uenenum immedicabile. Nec cogitant quantum diſcriminis ſit inter hierophantam & ſycophantam.

Quum theologorū ſcholæ nec Scotum,nec Petrum Lombardum,nec Occam,nec Thomam,nec Auguſtinum,nec Ambroſium,nec Hieronymū,nec Hilarium,nec Cyprianum, nec Chryſoſtomum,nec Ioannem Damaſcenum,nec Origenem,imò nec Petrum apoſtolum prorſus ab errore liberent,& ab eo quidem errore,quem ſi tuearis,hæreticus ſis:cur noſtra tam iniquo legunt iudicio?

At ſummis illis,inquiunt,hoc ciuilitatis debetur,tibi non item. Imò quo magis pręcellue runt illi uel dignitate uel eruditione,hoc minus ueniæ debebatur. Neque enim,opinor,iſti me inter uſque adeo indoctos numerant,quos non oporteat quicquam omnino ſcribere.

Nomen

Nomen hæreſeos quo grauius eſt & inuiſius Chriſtianis auribus,hoc turpius eſt id temere cuiquam impingere.At iſti nihil magis habent in promptu,nec dubitant hæreſim inclamare,prius quàm circumſpiciant qua de re loquantur.Et quemadmodum uno ſue grunniente grunniunt omnes,ita ad huius aut illius clamorem omnes eiuſdem factionis ſodales uociferantur hæreſim.

Ita ualde Chriſtiani uideri uolunt,ſi in Chriſtianum ſint fortiter contumelioſi. Idq; quo poſsint impunius, principum tyrannidi fauent,& Romano pontifici ſemper adulantur, peſsime interim de illo ſentientes,cui putant quicquam eſſe charius,quàm quod ad Chriſti gloriam & gregis ſalutem pertinet.

Eccleſiæ nomen ſubinde inculcant,quum ſuum agant negocium:ſpiritum ſanctum habent in ore,quum longe alius ſit in animo.Hæc in quoſdam dicta ſint,nec theologi nec monachi titulo dignos,non in omnes.

Qui ſimpliciter errat,fraterne monendus eſt.Qui nihil aliũd quàm prodeſſe ſtuduit, cum fauore & candore legendus eſt.At mirum quàm iſti ſæuiunt,quo faſtu,quo ſupercilio cenſuram agunt,frequenter ubi rem non intelligunt.Nam id accidiſſe,docere ſi libeat poſsim.Qua re quid poteſt eſſe turpius?

Origenes aduerſus Celſum plus quàm hæreticum,qui totam Chriſti uitam indigniſsimis conuitijs lacerarat,argumentis egit,non conuitijs. Auguſtinus cum Paſcentio diſputans,ſemper clariſsimũ uirum appellat,quum is iuxta Arianorum dogma negaret homuſion patri filium.Cum Pollentio,de diuortio ſic diſputat,ut nulla ſit uſquam hæreſeos mentio. Ad Madaurenſes idololatras honorifice reſcribit,fratres chariſsimos & dominos prædicabiles eos appellans:nec grauatur cauſam illorum ſibi commendatam adiuuare.

Inquiſitoribus hoc datum eſt negocij,ut indices ſint,non iudices:doctores,non ſycophantæ:monitores,non calumniatores:fidei cuſtodes,non ſub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

Hæreſis non eſt,ubi non eſt ambitio,ubi non eſt malicia,ubi non eſt arrogantiæ comes pertinacia.Nec in quouis errore hæreſis eſt,ſed in ijs duntaxat quæ proprie ad catholicam fidem pertinent,& canonicis libris expreſſe aduerſantur.

Quàm iniquum eſt impune impingere tantam contumeliam,nec rei uictori ullum eſſe propoſitum præmium aut talionem,niſi quod elapſus uidetur.Qui crimen hæreſeos falſo intentarunt,zeli laudem auferunt:qui ſe à calumnia purgarunt,diſcedunt quaſi ſutorio atramento abſoluti.

Chriſtus ipſe non extinguit linum fumigans,non comminuit baculum fractum:& nos ob humanum lapſum,imò ob faſtum noſtrum alienamus erecta feliciaq; ingenia.

An non turpiſsimum eſt,à magnis olim theologis apud Italos damnatas fuiſſe Pici Miranduli concluſiones ut impias & hæreticas,quæ nunc ut Chriſtianæ piæq; leguntur ab omnibus,non ſine applauſu theologorum?

Iam ſentio quoſdam eſſe qui carpendis aliorum ſcriptis famam aucupantur,compendiaria quidem ſed ſceleratiſsima uia.Olim tibicen ille meliorem parandi ſubito nominis uiam monſtrauit,ut doctis ac uulgo celebribus ſe probaret:quod horum ſuffragijs futurum eſſet ut à populo quoq; probaretur.Quis autem genius malus hanc rationem commonſtrauit? Ingerunt ſe tranſuerſim in opus alienum,& unum aut alterum locum uellicant,moxq; famam quam alius complurium annorum uigilijs ſibi parauit,uno æquant die,nec æquant modo,uerum etiam ſuperant:nam doctior habetur,qui reprehenſor ac cenſor eſt.

Quod hoc eſt ingratitudinis genus,totius operis laudem ſibi uindicare ob unum aut alterum locum caſtigatum, quum diſsimulet interim ſe tot locis fuiſſe adiutum? Perinde quaſi ſi quis donatus ſexcentis aureis,unum alterum ue ex ijs κατάχαλκον καὶ λίβδηλον fuiſſe clamitet. Aut ſi quis damnet totum apparatum,quod unum aliquod ius appoſitum ſit æquo ſalſius.

Si deteſtandæ ingratitudinis eſt,beneficium acceptum inficiari:quale uidebitur,pro gratis collato officio,contumeliam reponere? Et ſi inciuilis habetur,qui donatitij equi dentes inſpicit:qualis habebitur,qui in opere neceſſario nihil aliud quærit niſi quod arrodat?

Si quis exiſtat prorſus ἀναλφάβητος & indoctus,qui pio quodam animi ſtudio gratis

tis concinnet aut farciat codices euangelicos: nónne futurum esset, ut omnes huius pietatem exoscularentur? Nónne huius hominis memoriam suis fastis inscriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris constat: tam sunt ingrati quidam.

Si quis donet istos nouo pallio, si quis accipiat cœna lautiore, si quis nūmos aliquot largiatur: tantū non adorant, pietatem hominis ubiq; prædicant: sua merita, quibus abundant scilicet, illi impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant bene merenti.

Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidentur dissonare cum ijs, quæ publici tus recepta sunt in scholis, nec sine causa fecimus, nec odiose tamen. Fortasis expediret rei publicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur, quum priuatim fateantur se diuersum sentire.

Alius hoc agit, ut orbis sit Thomista, alius ut Scotista, alius ut Occanista, alius ut Realis, alius ut Nominalis. Quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

Iam audio iactare quosdam, à me permulta præterita, quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo, me non persequutum esse quicquid in nouo testamento uideretur annotādum, sed ea duntaxat quæ ad lectionis synceritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus, ne lectorem oneraremus. Quòd si quis quid adijciet nostris, gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuicijs, ut erudito dignum est, nequaquam offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis: conuicia conuicijs retaliare, turpe est: quum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit, simplex negocium & sibi sumit & exhibet responsuro. At qui cōtumeliose dissentit, duplex sumit ac facessit negocium, geminumq; malum accersit, dum & famam lædit alienam, & ipse sibi maledicentiæ suspicionem conciliat.

Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimum est, ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars pleriscq; magis placet? In altera se magnos declarent, qui famam affectant apud posteros, homine Christiano dignam.

Si qua mihi foret incantatio, qua possem nouum hoc aspidum genus sopire, non grauarer uti. Nunc quando id non datur: aduersus istorum uenenata sibila, bonorum fauore, uelut antidoto, me consolor. Oblatrant, sed inter uere eruditos ferè nulli: si qui sunt, ex eo sunt hominum genere, qui se deuouisse uidentur dijs manibus, si queant bonas literas, hoc est omneis quas ipsi non didicerunt, funditus extinguere. Nam negligendos opinor idiotas ex media uulgi fece, unà cum superstitiosis mulierculis, quos isti uel redemerunt ad uociferandum uel subornarunt. Aduersus horum maliciam, primum omnium me consolatur recta conscientia, & Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorum alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horum nemo sit, cuius fauorem aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarū plaga missis, mihi quotidie gratias agunt, quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, inflammati sint ad bonæ mentis, ad sacrarum literarum studium. & qui nunquam Erasmum uiderunt, tamen ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus, ut modo dixi, nec est cur mihi blandiantur. Nihil est quod metuant à me, aut uenētur ex me. Experta utilitas, & gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes, cuiuscunq; gentis, cuiuscunq; ordinis candidi & integri. Hoc ego præmium pulchrius esse duco, quàm si contigisset episcopi dignitas. Agnoscit officium meum Italia, cogor enim esse glorioſior, præcipue Roma & Venetia. Tot cardinales fauent nostris laboribus, sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus, cardinalis Dominicus Grymanus titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus cardinalis titulo Sanctorum quatuor, Matthæus cardinalis Sedunensis, cardinalis Laurentius Campegius, & ante hos Raphael cardinalis sancti Georgij, Franciscus cardinalis Vulteranus. Quin ipse totius rei publicæ Christianæ princeps Leo Decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita pòst ad posteriorem rursus adhortatus est: ut interim non commemorem episcopos & eruditorum hominum centurias. Post Leonem Adrianus Sextus uir præter uitæ sanctimoniam

moniam,eruditione ſingulari,iudicio'que præditus acerrimo. Rurſus Clemens Septimus quid fauoris non præſtat ſtudijs noſtris,idq; nec ambiente me,nec optante. Nimirum uir ab ipſa maiorum ſtirpe,natus iuuandis optimis diſciplinis,hunc fauorem ſtudijs religio/niq; præſtat non mihi. Nec horum quos recenſui fauor,intra uerba literas & uulgaria con/ſtitit officia. Certioribus argumentis declaratus eſt. Agnouit Hiſpania uel hoc argumen/to quod Franciſcus cardinalis Toletanus,ſemel atque iterum me ſollicitauit præmijs haud quaquam aſpernandis, ut adirem Hiſpanias. Porrò Guilelmus à Croya cardinalis & ar/chiepiſcopus Toletanus,in cuius dignitatem ac ſtudium erga me ſucceſsit Hiſpaniarum eximium lumen Alphonſus Fonſeca,quo me animo ſemper fuerit proſequutus,notius eſt plurimis quàm ut hic ſit commemorandum. Agnoſcit Germania omnis,ſummorum præ/ſulum ac principum literis me prouocans ad ampliſsima præmia,doniſq; non uulgaribus ornans ſimul & excitans noſtram induſtriam. Agnoſcit Hungaria, agnoſcit Morauia & Polonia epiſcoporum ac ſummatium uirorum literis mihi gratias agens,nec id ſine præ/claris muneribus:quorum è numero præcipui ſunt duo fratres,Ioannes Turzo quondam epiſcopus Vratiſlauienſis,& Stanislaus epiſcopus Olmucenſis. Apud Sarmatas Petrus epiſcopus Cracouienſis & regni cancellarius,cum hoc Andreas Critius epiſcopus Plocen ſis,& tam literis quàm mitra clarus Ioannes epiſcopus Culmenſis. Quid enim dicam de Britannia,ubi tot mihi ſunt Mœcenates, inter quos primus clariſsimus baro Guilelmus Monteiouius,proximus Guilelmus archiepiſcopus Cantuarienſis totius Angliæ primas, tertius Thomas cardinalis Eboracenſis uir acerrimi iudicij:ſummus rex ipſe non minus animi quàm fortunæ bonis florentiſsimus,quorum uterque & benignitate ſua ultro fouet ocium noſtrum,& ſi libeat,inuitat ad ampliora. Ioannem Fiſcerum epiſcopum Roffenſem in hoc catalogo,in quo magis expenduntur ſuffragia quàm numerantur,unum pro multis numerare poteram. Deinde Cutbertum Tunſtallum epiſcopum quondam Londonienſem nunc Dunelmenſem. In Guilelmi Varami munus ſucceſsit Thomas Cronmerus,uir non profeſsione tantum theologus ſed & animo moribusq; uere theologicis,qui in fauore er/ga me nequaquam cedit ei cui ſucceſsit. Adde his Ioannem Longloldum epiſcopum Lin/colnienſem libris etiam æditis clarum. A Gallis,præcipue ab incomparabili uiro Stepha/no Poncherio epiſcopo Pariſienſi,& à rege chriſtianiſsimo Franciſco iam toties inuitor non uulgaribus promiſsis. Poſtremo quanquam nuſquam gentium plus ualeant ſycophan tæ,quàm apud noſtros,nec uſquam minor ſit honos bonis literis:tamen ſunt hic quoque, qui faueant pro commodo publico laboranti:quorum præcipui ſunt,uir cordatiſsimus ſi/mul & oculatiſsimus Erardus à Marca,epiſcopus ac princeps Leodienſis,nunc cardina/lis,primus aulæ Cæſareæ conſiliarius:& clariſsimus Philippus à Burgundia,epiſcopus ac princeps Traiectenſis:quorum uterque ultro defert amplam fortunam,ſi quid expeterem huiuſmodi. Ne commemorem interim Carolum Cæſarem, & Ferdinandum huius ger/manum. E ſummis præcipuos duntaxat attigi,quum quotidie literis obruar,quibus mi/hi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præſtantes,quibus religione commendabi/les & gratulantur & gratias agunt. Rettuli quiddam glorioſi militis è Comœdia, huc me perpulit quorundam improbitas. Et tamen adeo nihil mentitus ſum,ut complures ſci/ens reticuerim:ſunt enim qui malunt fauere clàm,quemadmodum Nicodemus fauit Ie/ſu:nec ambitioſe laudes illorum,quod ueriſsime poteram prædicaui:nec ob oculos poſui, quantum ſit diſcriminis inter hos qui probant,fauent atque adiuuant,& inter iſtos qui ob/ſtrepunt,calumniantur ac damnant. Merebantur utrique depingi,uerum oportuit memi/niſſe Chriſtiani pudoris. Nec refert illos maiore grauare inuidia,quum ipſi ſe ſuis clamo/ribus ac moribus adeo reddiderint inuiſos,ut iam dudum mundus conetur eos excutere. Tot igitur ac talium uirorum animis ſuffragijſq; fretus,moderatius fero ſycophantarum ingratiſsimorum grunnitus.

Feliciſsimum quidem eſt placuiſſe omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum eſt,placuiſſe optimis.

Vt igitur cauſam omnem in pauca contraham,aduerſus eos qui totum hoc inſtitutum damnant,docui pium eſſe,ſemperque futurum,ſacris codicibus uel adimere mendas,uel aliquid lucis addere,& ſpiritui ſancto gratum eſſe,quicquid huc pro ſuo quiſque modulo

attulerit

attulerit. Si quis animo meo calumniam ſtruit, nihil aliud poſſum quàm Chriſtum teſtem facere, me nihil aliud ſpectaſſe quàm ipſius gloriam & Chriſtiani populi fructum. Si quis cauſatur periclitari ſcripturarum autoritatem, demonſtraui hac induſtria eam ſeruari, non deſtrui. Si quis fingit tumultum ex nouitate, nos publicam lectionem autoritate priuata non mutamus, imò ne id fiat toties admonemus: ſi quid tumultus fuit, non iſthuc peperit nouitas, ſed quorundam intempeſtiui clamores apud imperitam multitudinem: qui ſi de uulgi fece eſſent, impingi poterat, quod imprudenter anſam hanc prębuiſſem idiotis: nunc quoniam id factum eſt à ſapientiæ columinibus, accuſari non debeo, ſi à talibus uiris, tale nihil oriturum ſuſpicatus ſum. Aduerſus eos qui requirunt autoritatem publicam, docui nihil eſſe neceſſe, in opere priuatę lectioni parato. Satis eſt eccleſiæ iudicio ſubmiſſum eſſe quod profero. Si quis in me deſiderat iuſtam eruditionem, arbitror me ſuperaſſe, quotquot hactenus in hoc argumento uerſati ſunt. Si curã, ſi quid defuit, poſterioribus, ut habet prouerbium, melioribus ſarſimus. Si quis hoc quoq; culpat, dicam, Homo ſum, & probatiſſimorum uirorum ſequor exemplum. Si quis me negat eſſe theologum, grammatici partes egi. Si grammaticum aſpernantur, non aſpernatur Cæſar tonſoris, aut nomenclatoris officium. Si clamant hoc non niſi à theologo præſtari potuiſſe, Theologus infimus, infimam theologiæ functionem mihi ſumpſi. Si theologus non eſt quo alius ſit doctior, non habebit orbis niſi unum theologum. Quanquam ſuæ cuique dotes ſunt. Si nullus adferet meliora, res ipſa loquetur me non omnino luſiſſe operam. Si quis adferet, gemina mihi debebitur gratia. primum quod extimularim exemplo, deinde quod iuuerim præſtructa uia. Si quis clamitat hæc eſſe leuiora, quàm ut operæ precium ſit theologum huc flectere oculos, reclamant tot inſignes lapſus magnorum alioqui theologorum. Si quos pudet hæc neſcire, diſcant, & abierit pudor: ſi pudet piget ue diſcere, uenia dabitur pudori, dabitur & deſidiæ, liuori non dabitur, ſi iunioribus hæc diſcere cupientibus obſtrepant. Si quem illud habet male, quòd theologos quoſdam liberius attigi, ita tum mihi uiſa eſt exigere cauſa, quanquam hoc quoq; moderatus ſum poſterioribus ędition ibus. Nullum ordinem uſquam inceſſo: in neminem ſtrinxi calamum, niſi uirulentiſsime laceſsitus, ſemper tamen ciuilitate ſuperior prouocatore. Neq; quiſquã adhuc theologus aut monachus in me debacchatus eſt, etiam ſi id fecere Rabini nonnulli, palliati complures. Sed obſecro per Chriſtum, ſi pergemus ad iſtum modum nos uiciſsim dentibus impetere, quid ſupereſt, niſi ut mutuis morſibus tandem conficiamur? Quanto conſultius fuerit, ut ſi quis quid in meis ſcriptis deſiderat, aut moneat priuatim, quo medear ipſe, aut publice coarguat, ſed argumentis, non ſcurrilibus conuicijs: ita nec inficietur lector amarulẽtiæ ueneno, & à me non uulgaris inibitur gratia. Seniores iuniorum profectui comiter faueant, iuniores contra ſenioribus ne inſultent: ita maiorum æquitas candorq;, ac minorum modeſtia uerecundiaq; concordiam alet, tumultum excludet, inuidiam minuet, profeſſorum autoritatem non lædet, profeſsionis dignitatem tuebitur, utilitatem augebit. Agite quotquot uere Theologi, quotquot uere monachi, imò quotquot uere Chriſtiani eſſe uolumus, hoc conſiliũ amplectamur, nec pœnitebit obtemperaſſe. Ex hiſce rabioſis contentionibus quid expectari poteſt, niſi talis exitus qualia iamdudum uidemus procœmia. Hæc, opinor, abunde ſatisfacient, qui ſibi fieri ſatis ullo modo patietur. Cæterum qui ſibi obturant aures ne cognoſcant, qui occludunt oculos ne cernant, fruſtra canitur hæc fabula. Proinde ſit hactenus huic negocio datum ſatis.

F I N I S

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟ-

ΝΩΝ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ

ΑΓΑΠΗΤΩ ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ

ΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεὺς, πολλῷ ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν ⸀ κατασκευάσας εἰσηγήσατο, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλελοιπὼς τῶν εὐαγγελίων, τῷ ⸂κῳ⸃ κατὰ θεῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν πράξεις παραθείς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τοιῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ὡὶ ⸂ῳ⸃ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν διὰ ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις σοὶ οἰκείου ἑκάστου εὐαγγελιστὰ τόπους ἐν οἷς κατὰ τὸν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰρῆσθαι, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰλικρῶς ἀφορμᾶς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας, δι' ἃ τὸν ἀριθμὸν διεχαράξαί σοι σὺν ⸀τῷ τεταγμένῳ. ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. ὁ ἔνατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν. αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ⸀τεταγμένων κανόνων ⸀τάθεσις. ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται ⸂κῳ⸃ μορίου ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς ποιῶν διὰ ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμόν, ⸀τὸ σημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ⸀ἔγκειται, διηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει. δίον εἰ μὲν ἄλφα, διπλοῦν ὡς ἐν ⸂ῳ⸃ πρώτῳ. εἰ δὲ βῆτα, ἐν ⸂ῳ⸃ δευτέρῳ. καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. εἰ οὖν ἀναστύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δή ποτε βουληθείης ὧν εἰδέναι τι ὧν βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι πόθεν τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοῦ οἰκείου ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς ⸂κῳ⸃ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐτύχεις προθυμοτῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ὧν ζητήσας τε αὐτὸν ἐν θεῷ ⸂ῳ⸃ κανόνι, οὗ ἡ διὰ τοῦ μέλανος ⸀τοσημείωσις ⸀τοβέβληκεν, ἴσθι μὲν οὖν διὰ τοῦ ὑπὸ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφὲν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. ὧν εὑρὼν δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν ⸂ῳ⸃ κανόνι ᾧ ἐτύχεις, ἀριθμὸς παρακείμενος, ὧν ζητήσας δὲ αὖθις ἐν θεῷ, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανὼν πρῶτος ἐν ᾧ οἱ τέσσαρες.

ματθ.	μ ἀρκ.	λϗκ.	ἰωάν.	ματθ.	μαρκ.	λϗκ.	ἰωάν.
ϗ	β	ζ	ι	στϖϡ	ρξε	σξς	ξε
ιϰ	ϡ	ι	ς	στϖϡ	ρξε	σξς	ξζ
ιϰ	ϡ	ι	ιϐ	σπθ	ρο	σοε	ϙϰς
ιϰ	ϡ	ι	ιϡ	σϛϰ	ροβ	σοθ	ϙνς
ιϰ	ϡ	ι	ϰϗ	σϛϡ	ροε	στϖϰ	ϙξϰ
ιϡ	ε	ιϒ	ιε	σϛε	ροϛ	στϖβ	μβ
ϰϛ	ϰζ	ιζ	μς	σϛε	ροϛ	στϖβ	νζ
ϰϛ	ϰζ	λϡ	μς	τ	ϙϖϰ	στϖε	οϑ
ϰϛ	ϰζ	με	μς	τ	ϙϖϰ	στϖε	ϙνϰ
ο	ϰ	λζ	λϒ	τβ	ϙϖϒ	στϖζ	ϙξ
πζ	ϙλϑ	σν	ϙμϰ	τϡ	ϙϖϡ	στϖθ	ξο
ϛϰ	ϛς	ϙις	μ	τς	ϙϖζ	σϛ	ϙξϐ
ϛϰ	ϛς	ϙις	ϙια	τς	ϙϖζ	σϛ	ϙοϡ
ϛϰ	ϛς	ϙις	ϙϰ	τι	ϙϛϰ	σϛζ	ξθ
ϛϒ	ϛς	ϙις	ϙχθ	τιϒ	ϙϛϡ	σϛϡ	ϙοβ
ϛϒ	ϛς	ϙις	ϙλϰ	τιϐ	ϙϛε	σϛϰ	ϙξς
ϛϰ	ϛς	ϙις	ϙμϡ	τιϡ	ϙϛε	σϛϰ	ϙξϒ
ϙλϛ	λζ	οζ	ϙϑ	τιε	ϙϛς	σϛβ	ϙοε
ϙμϰ	ν	ιϑ	νϑ	τιϒ	ϙϛϑ	τ	ϙος
ϙμϐ	να	ϰα	λε	τϰ	σ	τβ	ϙοη
ϙμζ	ξϡ	ϛϒ	μϑ	τϰε	σϡ	τι	ϙϖϡ
ϙξς	πβ	ϛϡ	ιζ	τϰς	σε	τια	ϙϖη
ϙξς	πβ	ϛϡ	οϡ	της	σε	τιϒ	ϙϛϡ
σϑ	ϙιϑ	σλϡ	ϙ	τηη	σς	τιϡ	ϙϛς
σια	ϙϰα	σλϒ	ϰα	τλα	σϑ	τιε	ϙϛζ
σϰ	ϙϰϐ	σλϑ	οζ	τλβ	σι	τιϒ	ϙϛζ
σϰ	ϙϰϑ	σμβ	ωε	τλϡ	σιϐ	τϰα	σα
σϰ	ϙϰβ	σξα	ωϒ	τλε	σιϡ	τϰϡ	ϙϛϑ
σμϡ	ϙλϑ	σν	ϙμα	τλς	σιε	τιζ	ϙϛϰ
σμϡ	ϙλϑ	σν	ϙμς	τλς	σιε	τιϑ	ϙϛϒ
σοϡ	ϙνς	σξ	ϰ	τμϒ	σϰϒ	τϰϑ	σϡ
σοϡ	ϙνς	σξ	μϒ	τμη	σϰζ	τλβ	σς
σοϡ	ϙνς	σξ	ζς	τμϑ	σϰη	τλϒ	σϒ
σος	ϙνη	οϡ	ζϒ	τνβ	σλα	τλς	σϑ
σπ	ϙξϐ	σξϑ	ϙϰβ	τνβ	σλα	τλς	σια
σπϡ	ϙξε	σξς	νε				
σπϡ	ϙξε	σξς	ξϒ				
				τέλος	τϑ ᾱ	κανόν	νϴ.

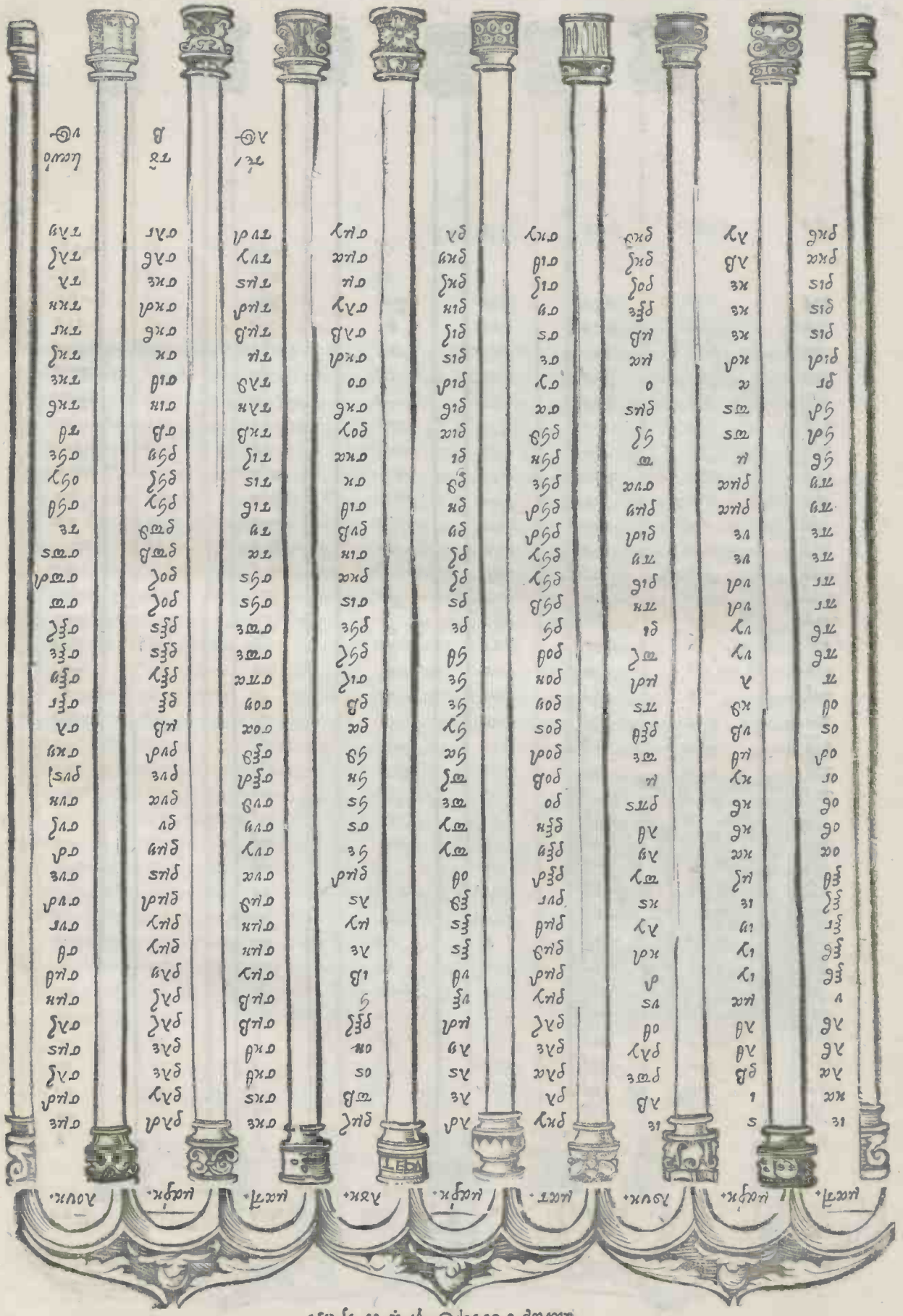

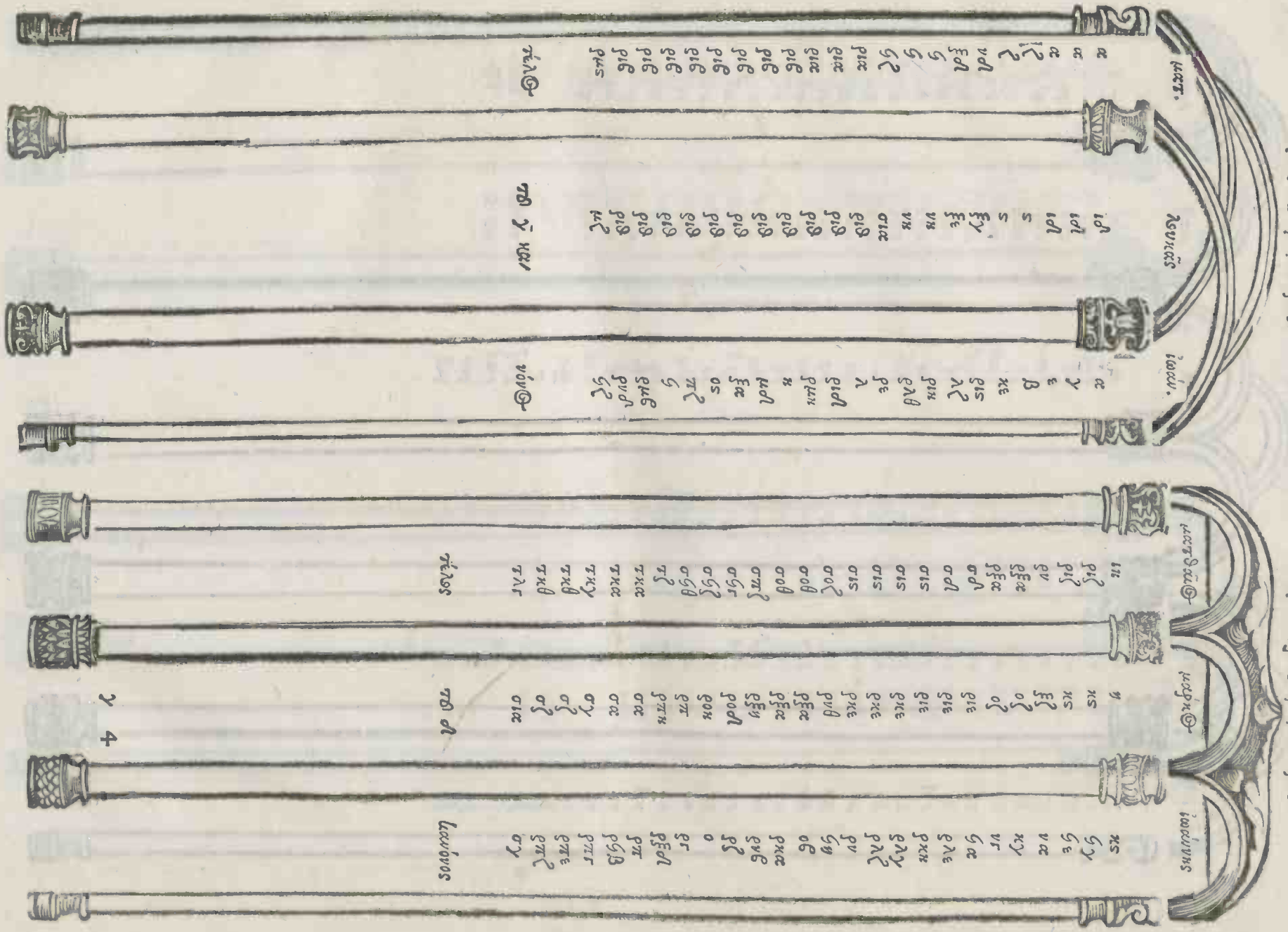

ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆ.

ಬಾಲಕರ ಶಾಲೆ.

ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆ.

ಬಾಲಕರ ಶಾಲೆ.

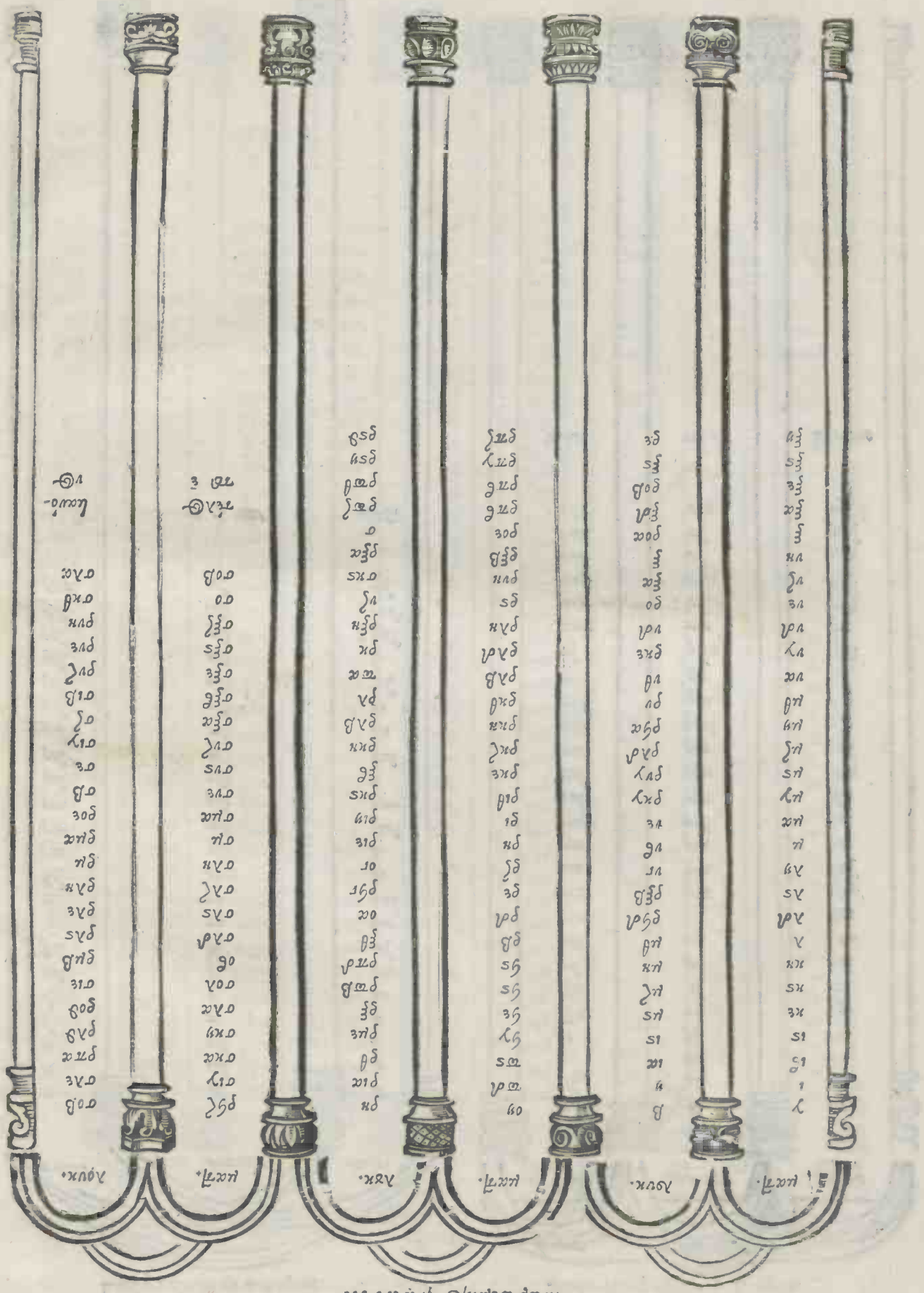

Διάγραμμα τῶν ὑψῶν τῶν κιόνων τοῦ Ὀλυμπιείου.

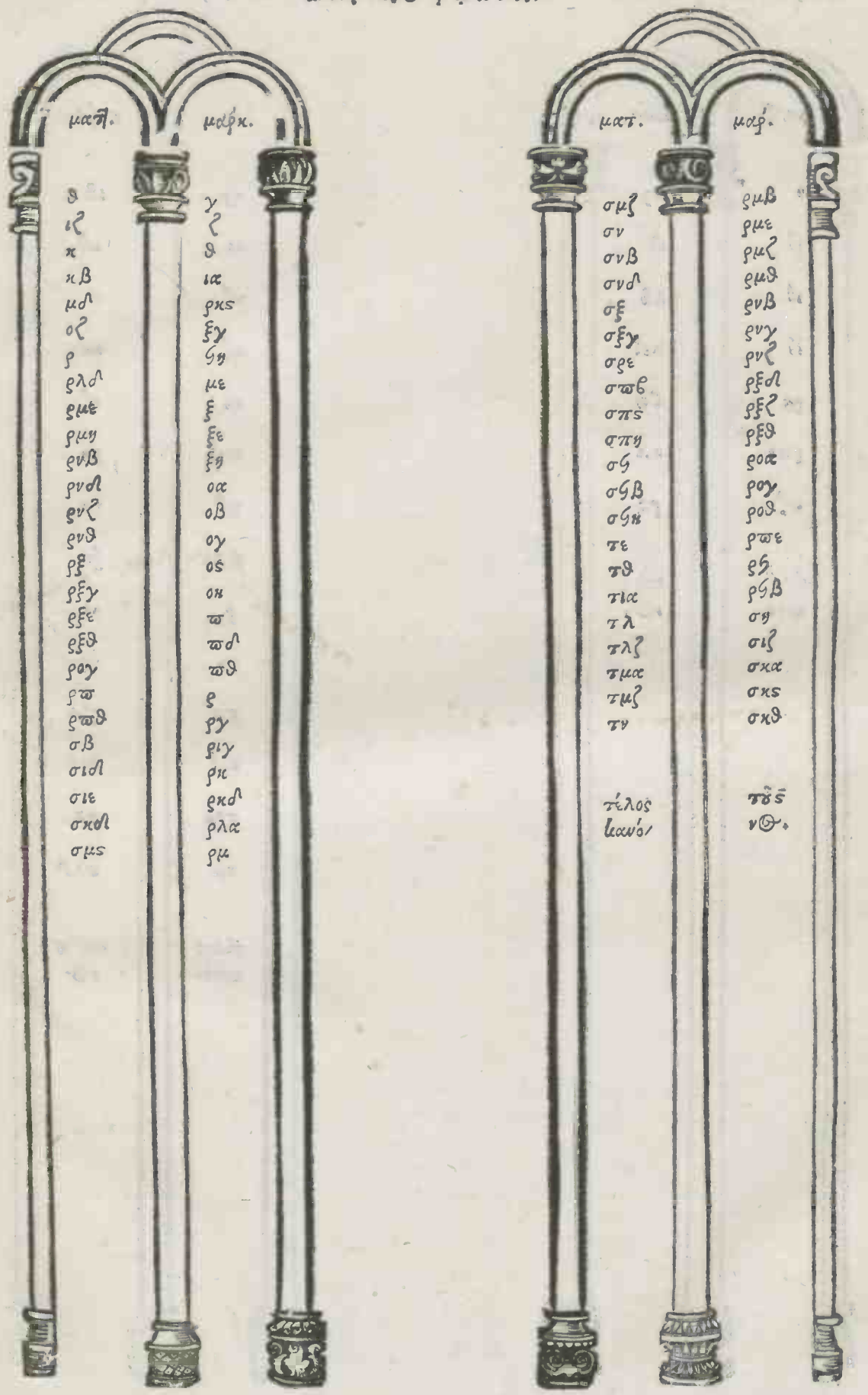
ματ.
μαρ.
σμζ ρμβ
σν ρμε
σνβ ρμζ
σνϛ ρμθ
σξ ρνβ
σξγ ρνγ
σρε ρνζ
σωϐ ρξϛ
σπϛ ρξζ
σπη ρξθ
σϙ ροα
σϙβ ρογ
σϙη ροθ
τε ρωε
τθ ρϙ
τια ρϙβ
τλ ση
τλζ σιζ
τμα σκα
τμζ σκϛ
τν σκθ
τέλος
ἑκαὸι
τοϛ
νθ.
ματ.
μαρ.
ϡ χ
ιζ ζ
κ θ
κβ ια
μϛ ρκϛ
οζ ρξγ
ϱ ρϙ
ρλϛ με
ρμε ξ
ρμη ξε
ρνβ ξη
ρνϛ οα
ρνθ οβ
ρξ ογ
ρξγ οδ
ρξε οη
ρξθ ϡ
ρο ϡα
ρογ ϡβ
ροθ ϡγ
ρϙ ϡδ
ρϙβ ϡε
σθ ϡϛ
σιζ ϡζ
σκα ϡη
σκϛ ϡθ
σκθ ω
σμϛ ωα

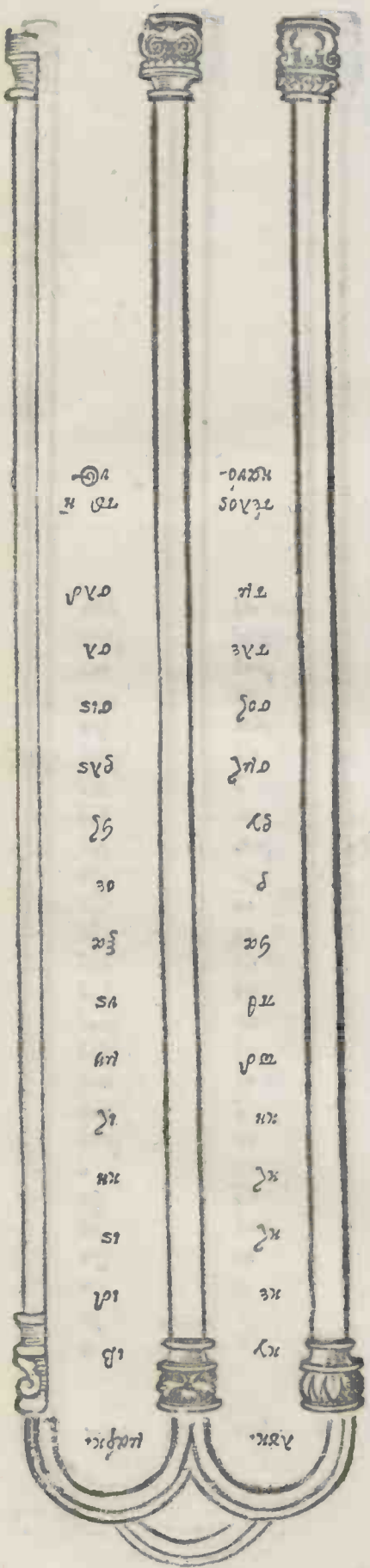

Ναὸς τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς Πολιάδος.

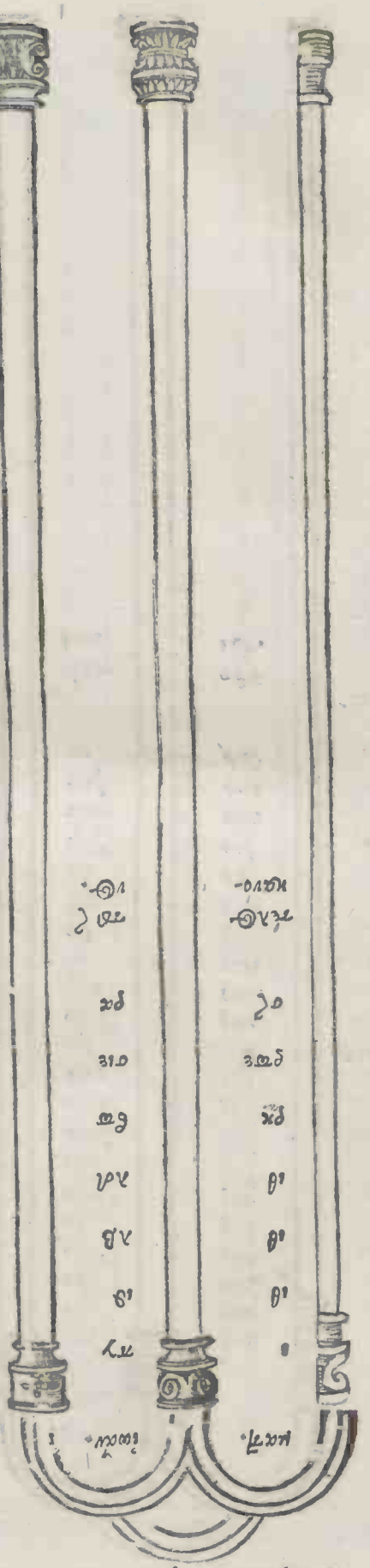

Ναὸς τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς Πολιάδος ἐν Ἐλευσῖνι.

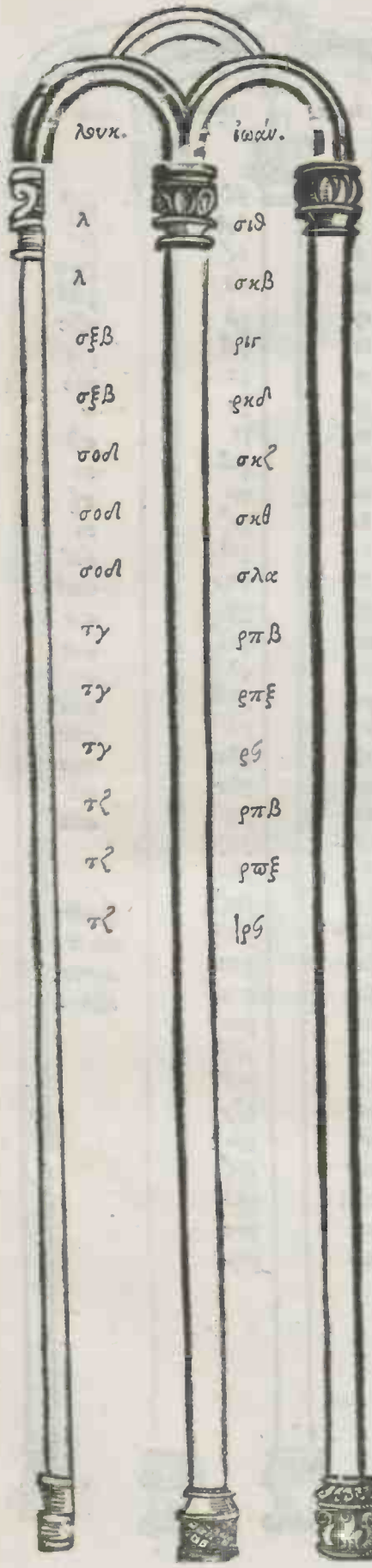
λθυκ.
ἰωάν.
λ σιϑ
λ σκβ
σξβ ριτ
σξβ ρκϑ
σοϑ σκζ
σοϑ σκθ
σοϑ σλα
τγ ρπβ
τγ ρπξ
τγ ρϛ
τζ ρπβ
τζ ρωξ
τζ ρϛ

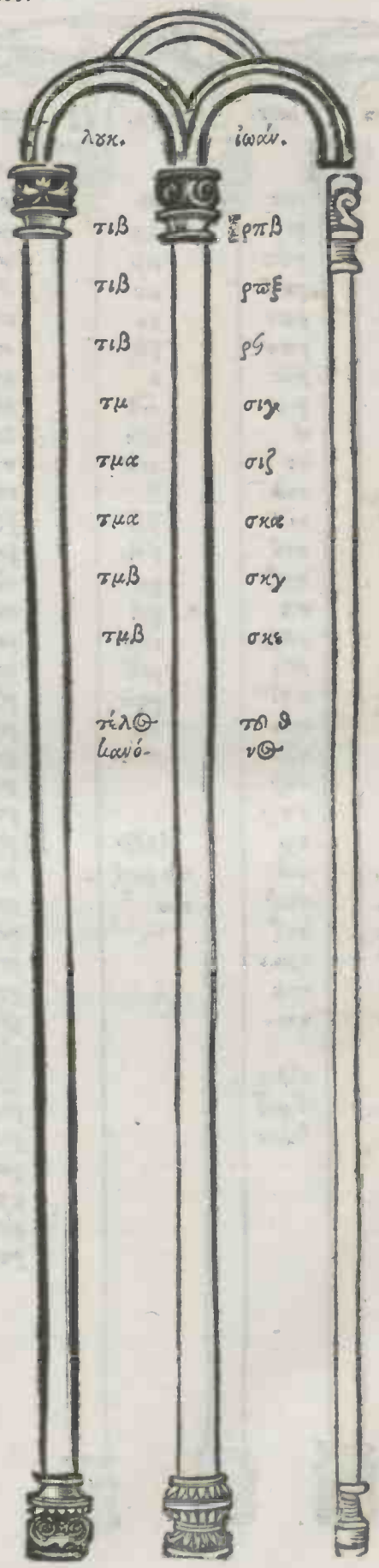
λδκ.
ἰωάν.
τιβ ρπβ
τιβ ρωξ
τιβ ρϛ
τμ σιγ
τμα σιζ
τμα σκα
τμβ σκγ
τμβ σκε
τέλ ιωάν τδ θ ν

κανὼν δέκατος ἐν ᾧ ἰδίως ἕκαστος περὶ τινῶν εἴρηκεν.

ματ.	ματ.	μάρκ.	λουκ.	λουκ.	ἰωάν.	ἰωάν.	ἰωάν.
β	ροα	ιθ	α	ρϙ	δ	ϙβ	ροζ
δ	ροζ	λα	γ	ρϙβ	ζ	ϙδ	ροθ
ϛ	ρπα	μγ	ε	ρϙϛ	θ	ϙζ	ρπα
ιγ	ρπδ	μϛ	θ	σα	ια	ϙθ	ρπθ
κδ	ρπϛ	νη	ιη	σγ	ιγ	ρβ	ρϙα
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ιϛ	ρδ	ρϙγ
κθ	ρϙα	ο	κβ	σι	ιη	ρϛ	ρϙε
λγ	ρϙϛ	οδ	κθ	σιδ	κβ	ρη	σ
λε	σ	πα	λα	σκγ	κδ	ρι	σβ
λζ	σι	πη	ν	σκε	κζ	ριβ	σε
λθ	σιβ	ϙ	να	σκζ	κθ	ριε	σζ
μβ	σιη	ϙβ	ξζ	σλϛ	λα	ριζ	σι
με	σκβ	ϙδ	ξη	σνβ	λγ	ριθ	σιβ
νβ	σκζ	ρα	οβ	σνϛ	λϛ	ρκγ	σιδ
νϛ	σλ	ρδ	οε	σνθ	λθ	ρκε	σιϛ
οε	σλγ	ρκγ	ρδ	σξδ	μα	ρκζ	σιη
πα	σλε	ρλβ	ρϛ	σοα	μγ	ρλ	σκ
πθ	σλθ	ρπϛ	ρζ	σογ	με	ρλβ	σκδ
ϙα	σμε	σιγ	ριγ	σοϛ	ν	ρλδ	σκϛ
ϙθ	σξη	σλε	ριζ	σοη	νβ	ρλϛ	σκη
ρα	σογ		ρκβ	σπγ	νδ	ρλη	σλ
ρϛ	σπγ	τέλος τοῦ μάρκου	ρκδ	σπη	νϛ	ρμ	σλβ
ρθ	τγ		ρλα	σϙϛ	νη	ρμγ	
ριγ	τιθ		ρμγ	σϙη	ξ	ρμε	τέλος τοῦ ἰωάννου ἰδίως.
ριε	τκδ		ρμθ	τα	ξβ	ρμζ	
ριη	τκζ		ρνα	τδ	ξδ	ρμθ	
ρκδ	τμε		ρνδ	τϛ	ξϛ	ρνα	
ρκϛ	τνα		ρνθ	τη	ξη	ρνγ	
ρλϛ	τνε		ρξγ	τιϛ	οα	ρνε	
ρμ			ρξδ	τκ	ογ	ρνζ	
ρνα	τέλος τοῦ ματθαίου		ρξϛ	τκϛ	οε	ρνθ	
ρνε			ροδ	τλα	οη	ρξγ	
ρξζ			ροϛ	τλδ	π	ρξε	
			ροη	τλθ	πα	ρξζ	
			ρπ	τμγ	πδ	ρξθ	
			ρπγ		πϛ	ροα	
			ρπη	τέλος τοῦ λουκᾶ	πθ	ρογ	

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΒΙ-

ΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΑΛΟΥ-

ΜΕΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

εὐαγγέλιον κῦ
- ματθαῖον
- μάρκον
- λουκᾶν
- ἰωάννου

πράξεις τῶν ἀποστόλων

ἅπασαι ὠδαὶ τοῦ Παύλου πρὸς
- ῥωμαίους
- κορινθίους
- γαλάτας
- ἐφεσίους
- φιλιππησίους
- κολοσσαεῖς
- θεσσαλονικεῖς
- τιμόθεον
- τίτον
- φιλήμονα
- ἑβραίους

ὠδὴ μιδιασηλιακὴ τοῦ ἰακώβου

ὠδαὶ τοῦ πέτρου

ὠδαὶ ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ θεολόγου

ὠδὴ ἰούδα τοῦ ἀποστόλου

ἀποκάλυψις ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ θεολόγου

VITA SANCTI MATTHAEI
PER DIVVM HIERONYMVM

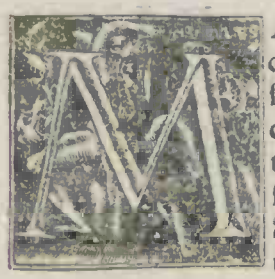

ATTHAEVS qui & Leui, ex publicano apoſtolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circunciſione crediderant, euangelium Chriſti Hebraicis literis uerbiſq; compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porro ipſum Hebraicum habetur uſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſsime confecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui in Beroea urbe Syriæ hoc uolumine utũtur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum quod ubicunque Euangeliſta ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona domini ſaluatoris, ueteris ſcripturæ teſtimonijs utitur, non ſequatur Septuaginta translatorum autoritatem, ſed Hebraicam: è quibus illa duo ſunt, Ex Aegypto uocaui filium meum. &, Quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ			CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM	
α	Περὶ τῶν μάγων	2	De magis	Caput I
β	Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων	3	De pueris interfectis	II
γ	Πρῶτος Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν	4	Primus Ioannes prædicauit regnum cœlorum	III
δ	Περὶ τῆς βαπτισθείσης τοῦ χριστοῦ	5	De doctrina Chriſti	IIII
ε	Περὶ τῶν μακαρισμῶν	5	De beatitudinibus	V
ς	Περὶ τοῦ λεπροῦ	10	De leproſo	VI
ζ	Περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου	10	De centurione	VII
η	Περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρου	11	De ſocru Petri	VIII
θ	Περὶ τῶν ἀσθενούντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	11	De ijs qui curati ſunt à uarijs morbis	IX
ι	Περὶ τοῦ μὴ ἐᾶν τοὺς ἀκολουθεῖν	11	De eo cui non permiſit ut ſequereẽ	X
ια	Περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων	11	De increpatione aquarum	XI
ιβ	Περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων	11	De duobus dæmoniacis	XII
ιγ	Περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	12	De paralytico	XIII
ιδ	Περὶ Ματθαίου	12	De Matthæo	XIIII
ιε	Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου	12	De filia archiſynagogi	XV
ις	Περὶ τῆς αἱμορροούσης	12	De ſanguinis profluuio laborante	XVI
ιζ	Περὶ τῶν δύο τυφλῶν	13	De duobus cæcis	XVII
ιη	Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ λαφοῦ	13	De dæmoniaco muto	XVIII
ιθ	Περὶ τῶν ἀκρύλων ἀπαγῆς	13	De apoſtolorum ordinatione	XIX
κ	Περὶ τῶν ἀπαλγούντων παρὰ Ἰωάννου	15	De diſcipulis à Ioanne miſsis	XX
κα	Περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα	17	De eo qui manum habet aridam	XXI
κβ	Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου λαφοῦ καὶ τυφλοῦ	17	De dæmoniaco cæco & muto	XXII
κγ	Περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον	18	De requirentibus ſignum	XXIII
κδ	Περὶ τῶν παραβολῶν	19	De parabolis	XXIIII
κε	Περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρώδου	22	De Ioanne & Herode	XXV
κς	Περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	22	De quinque panibus & duobus piſcibus	XXVI
κζ	Περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπατήσαντος	23	De ambulatione Chriſti ſuper mare	XXVII
κη	Περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ	23	De tranſgreſsione præcepti dei	XXVIII

κθ	περὶ τῆ χαναναίας	24
λ	περὶ τῶ θραπολυθέντων ὄχλων	24
λα	περὶ τῶ ἐπὶ τὰ ἄρτων	25
λβ	περὶ τῆ ζύμης τῶν φαρισαίων	25
λγ	περὶ τῆ ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως	25
λδ	περὶ τῆ μεταμορφώσεως τῦ χρις̄	26
λε	περὶ τῦ σελλιναζομένυ	27
λς	περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδραχμα	27
λζ	περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων	28
λη	περὶ τῶν ἑκατὸν προβάτων παραβολή	28
λθ	περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα	29
μ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα	30
μα	περὶ τῦ ἐπερωτήσαντος τὸν ἰησοῦν	30
μβ	περὶ τῶν μαθημένων ῥημάτων	31
μγ	περὶ τῶν ὑῶν ζεβεδαίου	32
μδ	περὶ τῶν δύο τυφλῶν	32
με	περὶ τῆ ὄνυ καὶ τῦ πώλου	32
μς	περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν	33
μζ	περὶ τῆ ξηρανθείσης συκῆς	33
μη	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰησοῦν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων	33
μθ	περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή	34
ν	περὶ τῦ ἀμπελῶνος	34
να	περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμου	35
νβ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων δῶμεν κῆνσον	35
νγ	περὶ τῶν σαδδουκαίων	35
νδ	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ	36
νε	περὶ τῆ τῦ ἰησοῦ ἐπερωτήσεως	36
νς	περὶ τῦ τάλαντισμῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων	36
νζ	περὶ τῆ συντελείας	38
νη	περὶ τῆ ἡμέρας καὶ ὥρας	40
νθ	περὶ τῶν δέκα παρθένων	40
ξ	περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων	41
ξα	περὶ τῆ ἐλεύσεως τῦ χρις̄	41
ξβ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν ἰησοῦν μύρῳ	42
ξγ	περὶ τῦ πάσχα	43
ξδ	περὶ τύπου μυστικοῦ	43
ξε	περὶ τῆ παραδόσεως τῦ ἰούδα	44
ξς	ἄρνησις πέτρου	45
ξζ	περὶ τῆ τῦ ἰούδα μεταμελείας	46
ξη	περὶ τῆ αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ	48

De Chananæa	XXIX
De turbis ſanatis	XXX
De ſeptem panibus	XXXI
De fermento phariſæorum	XXXII
De interrogatiõe apud Cęſaream	XXXIII
De transformatione Chriſti	XXXIIII
De lunatico	XXXV
De exigentibus didrachma	XXXVI
De dicentibus, quis maior	XXXVII
De centum ouibus parabola	XXXVIII
De eo qui debebat decem milia talenta	XXXIX
De interrogantibus an liceret diuortium facere cum uxore	XL
De diuite interrogante Ieſum	XLI
De mercede conductis operarijs	XLII
De filijs Zebedæi	XLIII
De duobus cæcis	XLIIII
De aſina & pullo	XLV
De cæcis & claudis	XLVI
De ficu quæ exaruit	XLVII
De principibus ſacerdotum & ſenioribus dominum interrogantibus	XLVIII
De duobus filijs parabola	XLIX
De uinea	L
De ijs qui uocati fuerunt ad nuptias	LI
De quærentibus occaſione cenſus	LII
De Sadducæis	LIII
De legis doctore Chriſtum interrogante	LIIII
De quæſtione domini	LV
De deploratione ſcribarum & phariſæorum	LVI
De conſummatione	LVII
De die & hora	LVIII
De decem uirginibus	LIX
De his qui talenta acceperunt	LX
De aduentu Chriſti	LXI
De ea quæ unxit dominum unguento	LXII
De paſchate	LXIII
De typo myſtico	LXIIII
De proditione Iudæ	LXV
Negatio Petri	LXVI
De pœnitentia Iudæ	LXVII
De petitione corporis domini	LXVIII

VITA SANCTI MARCI
PER DIVVM HIERONYMVM

ARCVS discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit euangelium. Quod quum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua auctoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierapolitanus episcopus meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans: Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaque euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum: & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam tantæ doctrinæ & uitæ continentiæ, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandrię primam ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

α	περὶ τοῦ δαιμονιζομένου	52
β	περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρου	52
γ	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	52
δ	περὶ τοῦ λεπροῦ	52
ε	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	53
ς	περὶ τοῦ τελώνου	53
ζ	περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα	54
η	περὶ τῆς ἀκροάσεως καὶ ἐκλογῆς	55
θ	περὶ τοῦ σπόρου παραβολή	56
ι	περὶ τῆς ὠμότητος τῶν ὑπολήψεων	57
ια	περὶ τοῦ λεγεῶνος	57
ιβ	περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου	58
ιγ	περὶ τῆς αἱμορροούσης	58
ιδ	περὶ τῆς ἀκροάσεως διαταγῆς	60
ιε	περὶ ἰωάννου καὶ Ἡρῴδου	60
ις	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	61
ιζ	περὶ τοῦ περιπάτου	61
ιη	περὶ παραβάσεως τῆς γραμμῆς τοῦ θεοῦ	62
ιθ	περὶ συροφοινίσσης	63
κ	περὶ τοῦ μογιλάλου	63
κα	περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων	64
κβ	περὶ ζύμης Φαρισαίων	64
κγ	περὶ τοῦ τυφλοῦ	64
κδ	περὶ τῆς καισαρείας ἐπιφωτήσεως	65
κε	περὶ μεταμορφώσεως Χριστοῦ	65
κς	περὶ τοῦ σεληνιαζομένου	66
	περὶ τῶν	

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM

De dæmoniaco	Caput I
De socru Petri	II
De curatis à uarijs morbis	III
De leproso	IIII
De paralytico	V
De publicano	VI
De habente manum aridam	VII
De apostolorum electione	VIII
De semine parabola	IX
De increpatione aquarum	X
De legione	XI
De filia archisynagogi	XII
De sanguinis profluuio laborante	XIII
De apostolorum ordinatione	XIIII
De Ioanne & Herode	XV
De quinque panibus & duobus piscibus	XVI
De ambulatione in mari	XVII
De transgressione præcepti dei	XVIII
De syrophœnissa	XIX
De balbo	XX
De septem panibus	XXI
De fermento pharisæorum	XXII
De cæco	XXIII
De interrogatione in Cæsarea	XXIIII
De transformatione domini	XXV
De lunatico	XXVI
	De dispu-

κζ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων 67
κη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα 68
κθ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν κύριον 68
λ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου 69
λα περὶ βαρτιμαίου 70
λβ περὶ τοῦ πώλου 70
λγ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς 71
λδ περὶ ἀμνησικακίας 71
λε περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων 71
λς περὶ τοῦ ἀμπελῶνος 72
λζ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κῆνσον 72
λη περὶ τῶν σαδδουκαίων 72
λθ περὶ τοῦ γραμματέως 73
μ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως 73
μα περὶ τῶν δύο λεπτῶν 74
μβ περὶ συντελείας 74
μγ περὶ ἡμέρας καὶ ὥρας 75
μδ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ 76
με περὶ τοῦ πάσχα 76
μς περὶ παραδόσεως προφητεία 76
μζ ἄρνησις πέτρου 78
μη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου 80

De disputantibus quis esset maior XXVII
De his qui interrogabant dominum, an liceret cum uxore diuortium facere XXVIII
De diuite qui dominum interrogabat XXIX
De filijs Zebedæi XXX
De Bartimæo XXXI
De pullo XXXII
De ficu quæ exaruit XXXIII
De obliuione iniuriarum XXXIIII
De principibus sacerdotum & senioribus qui dominum interrogabant XXXV
De uinea XXXVI
De his qui interrogabant occasione census XXXVII
De Sadducæis XXXVIII
De scriba XXXIX
De interrogatione domini XL
De uidua quæ duo minuta obtulit XLI
De consummatione XLII
De die & hora XLIII
De ea quæ unxit dominum unguento XLIIII
De paschate XLV
De proditione prophetia XLVI
Negatio Petri XLVII
De petitione corporis domini XLVIII

VITA SANCTI LVCAE
PER DIVVM HIERONYMVM

VCAS medicus Antiochensis,ut eius scripta indicant,Græci sermonis non ignarus fuit,sectator apostoli Pauli,& omnis peregrinationis eius comes:scripsit euangeliũ,de quo idem Paulus:Misimus,inquit, cum illo fratrem,cuius laus est in euãgelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πραξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia usque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit,id est usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli,& Theclæ,& totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est,ut indiuiduus comes apostoli inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia ἀποστασίαν apostoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor esset libri,& confessum se hoc Pauli amore fecisse:& ob id excidisse. quidam suspicantur,quotiescunque in epistolis suis Paulus dicit, Iuxta euangelium meum:de Lucæ significare uolumine. Et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis:quod ipse quoque in principio sui uoluminis declarat,dicens,Sicut tradiderunt nobis,qui à principio ipsi uiderunt,& ministri fuerunt sermonis. Igitur euangelium,sicut audierat,scripsit. Acta uero apostolorum,sicut uiderat,composuit. Vixit octoginta & quatuor annos,uxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli,ad quam urbem uicesimo Constantij anno,ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM

α	περὶ τῆς ἀπογραφῆς	86	De censu	Caput I
β	περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων	86	De pastoribus in agro agentibus	II
γ	περὶ συμεών	87	De Simeone	III
δ	περὶ ἄννης προφητίδος	87	De Anna prophetissa	IIII
ε	περὶ τοῦ γεγομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην	88	De uerbo quod factum est ad Ioannem	V
ς	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην	89	De his qui Ioannem interrogabant	VI
ζ	περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ	90	De tentatione Christi	VII
η	περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου	91	De eo qui habebat spiritũ dæmonis	VIII
θ	περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου	91	De socru Petri	IX
ι	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	91	De curatis à uarijs morbis	X
ια	περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων	92	De captura piscium	XI
ιβ	περὶ τοῦ λεπροῦ	92	De leproso	XII
ιγ	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	93	De paralytico	XIII
ιδ	περὶ λευὶ τοῦ τελώνου	93	De Leui publicano	XIIII
ιε	περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα	94	De habente manum aridam	XV
ις	περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς	94	De apostolorum electione	XVI
ιζ	περὶ τῶν μακαρισμῶν	95	De beatitudinibus	XVII
ιη	περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου	96	De centurione	XVIII
ιθ	περὶ τοῦ νεκροῦ τῆς χήρας	97	De filio uiduæ	XIX

περὶ τῶν

κ περὶ τῶ ἀπεσταλότων παρὰ ἰωάννε 97
κα περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ 98
κβ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος 99
κγ περὶ τῆ ὠφελιμήσεως τῶν ὑπάρχων 100
κδ περὶ τοῦ λεγεῶνος 100
κε περὶ τῆ θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγε 101
κς περὶ τῆ αἱμορῥοούσης 101
κζ περὶ τῆ ἀπεσταλῆς τῶν δώδεκα 101
κη περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων 102
κθ περὶ τῆ τῶν λεγόντων ἐπερωτήσεως 102
λ περὶ τῆ μεταμορφώσεως τοῦ κυρίε 103
λα περὶ τοῦ σελωνιαζομένε 103
λβ περὶ τῶν διαλογιζομένων τίς μείζων 104
λγ περὶ τοῦ μὴ ὠφελοῦντος ἀκολουθεῖν 104
λδ περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ἑβδομήκοντα 104
λε περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ 106
λς περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς 106
λζ περὶ μαρθας καὶ μαρίας 106
λη περὶ προσευχῆς 106
λθ περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν 107
μ περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπαράσης φωνῆ 108
μα περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον 108
μβ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν κύριον 108
μγ περὶ τοῦ παλαισμοῦ τῶν νομικῶν 109
μδ περὶ τῆ ζύμης τῶν φαρισαίων 109
με περὶ τοῦ θέλοντος μερίσασθαι τὴν κληρονομίαν 110
μς περὶ ἑνὸς διὰφόρησεν ἡ χώρα 110
μζ περὶ τῶν γαλιλαίων καὶ τῶν ἐφ᾽ ᾧ τοῦ σιλωαμ 112
μη περὶ τῆς ἐκρύσης συνδύμα ἀσθενείας 112
μθ περὶ τῶν παραβολῶν 113
ν περὶ τοῦ ἐσωθησαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι 113
να περὶ τοῦ εἰπόντος τοῦ ἰησοῦ διὰ ἡρώδην 113
νβ περὶ τοῦ ὑδρωπικοῦ 113
νγ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας 114
νδ περὶ τῶν καλουμένων ἐπὶ τοῦ δείπνου 114
νε παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργε 115
νς παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων 115
νζ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακραν 115
νη περὶ τῆ οἰκονόμε τῆ ἀδικίας 116

De discipulis missis à Ioanne XX
De ea quæ unxit dominum unguento XXI
De eo qui sementem faciebat parabola XXII
De increpatione aquarum XXIII
De legione XXIIII
De filia archisynagogi XXV
De sanguinis profluuio laborante XXVI
De duodecim apostolis XXVII
De quinque panibus & duobus piscibus XXVIII
De interrogatione domini XXIX
De transformatione XXX
De lunatico XXXI
De disputātibus quis esset maior XXXII
De eo cui non permisit ut sequeretur XXXIII
De designatis septuaginta XXXIIII
De quæstione legisperiti XXXV
De eo qui inciderat in latrones XXXVI
De Martha & Maria XXXVII
De oratione XXXVIII
De habēte dæmonium mutum XXXIX
De muliere quæ de turba uocem extulit XL
De his qui signum petebant XLI
De pharisæo qui dominum inuitauerat XLII
De deploratione scribarum XLIII
De fermento pharisæorum XLIIII
De eo qui uolebat diuidere hæreditatem XLV
De eo cuius ager ferax fuit XLVI
De Galilæis & ijs qui in Siloë: & cætera XLVII
De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis XLVIII
De parabolis XLIX
De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur L
De eo qui dicebat Iesu de insidijs Herodis LI
De hydropico LII
Non amandos primos accubitus LIII
De inuitatis ad cœnam LIIII
De ædificatione turris parabola LV
De centum ouibus parabola LVI
De eo qui peregre profectus est in regionem longinquam LVII
De dispensatore iniquo LVIII

νθ περὶ τ̃ πλουσίου καὶ τ̃ λαζάρου 117
ξ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν 118
ξα περὶ τ̃ κριτ̃ τ̃ ἀδικίας 119
ξβ περὶ τ̃ φαρισαίου καὶ τ̃ τελώνου 120
ξγ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντ⊙ πλουσίου τὸν ἰησοῦν 120
ξδ περὶ τ̃ τυφλ̃ 121
ξε περὶ ζακχαίου 121
ξς περὶ τοῦ πορευθέντ⊙ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν 122
ξζ περὶ τ̃ λαβόντων τὰς μνᾶς 122
ξη περὶ τ̃ πώλου 122
ξθ περὶ τ̃ ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων 123
ο περὶ τ̃ ἀμπελῶν⊙ 124
οα πρὸς τοὺς ἐγκαθέντας ἵνα τὸν λόγον 124
οβ περὶ τῶν ζαδδουκαίων 124
ογ πρὸς φι τ̃ κυρίου ἐπερωτήσεως πῶς οὖν φασὶ σαὶ τοῦ 125
οδ πρὸς τὴν τὰ δύο λεπτὰ βαλοῦσαν 125
οε πρὸς φι σωτελείας 126
ος περὶ τ̃ πάσχα 127
οζ περὶ τῶν φιλονεικησάντων, τὶς μείζων 128
οη περὶ τ̃ δεήσεως τ̃ σατανᾶ 128
οθ ἐξαθρόησις ἡρώδου 130
π περὶ τῶν κεκλημένων γαμικῶν 131
πα περὶ τ̃ μετανοήσαντ⊙ υἱοῦ 131
πβ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματ⊙ τοῦ κυρίου 132
πγ περὶ κλεόπα 132

De diuite & Lazaro LIX
De decem leprosis LX
De iudice iniquo LXI
De pharisæo & publicano LXII
De diuite qui interrogauit Iesum LXIII
De cæco LXIIII
De Zachæo LXV
De homine qui in regionem longinquam profectus est, ut acciperet sibi regnum EXVI
De his qui minas acceperunt LXVII
De pullo LXVIII
De principibus sacerdotum & senioribus qui dominum interrogabant LXIX
De uinea LXX
De his qui Christo insidiabantur occasione census LXXI
De Sadducæis LXXII
De interrogatione domini aduersus pharisæos LXXIII
De uidua quæ duo minuta obtulit LXXIIII
De consummatione LXXV
De paschate LXXVI
De contendentibus quis maior esset LXXVII
De expetitione satanæ LXXVIII
Contemptus Herodis LXXIX
De mulieribus dominum plangentibus LXXX
De latrone qui resipuit LXXXI
De petitione corporis domini LXXXII
De Cleopa LXXXIII

VITA SANCTI IOANNIS
PER DIVVM HIERONYMVM

O ANNES apoſtolus,quem Ieſus amauit plurimum,filius Zebedęi, frater Iacobi apoſtoli,quem Herodes poſt paſsionem domini decollauerat,nouiſsimus omnium ſcripſit euangelium,rogatus ab Aſiæ epiſcopis aduerſus Cerinthum,alioſq; hæreticos,& maxime tunc Ebionitarum dogma cõſurgens,qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. Vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & altã cauſam huius ſcripturæ ferunt,quòd quum legiſſet Matthæi, Marci & Lucæ uolumina,probauerit quidẽ textum hiſtoriæ,& uera eos dixiſſe firmauerit,ſed unius tantum anni,in quo & paſſus eſt, poſt carcerem Ioannis hiſtoriam texuiſſe.Prætermiſſo itaq; anno,cuius acta à tribus expoſita fuerãt,ſuperioris temporis antequam Ioannes clauderetur in carcerem,geſta narrauit,ſicut manifeſtum eſſe poterit his qui diligenter quatuor euãgeliorum uolumina legerint. Quæ res etiam ἀσυμφωνίαν quæ uidetur Ioannis eſſe cum cæteris,tollit.Scripſit autem & unam epiſtolam,cuius exordiũ eſt, Quod fuit ab initio,quod audiuimus & uidimus oculis noſtris,quod perſpeximus & manus noſtræ contrectauerunt de uerbo uitæ.quæ ab uniuerſis eccleſiaſticis & eruditis uiris probatur.Reliquę aũt duæ,quarum principiũ eſt,Senior electæ dominę & natis eius. & ſequentis,Senior Caio chariſsimo,quẽ ego diligo in ueritate.Ioannis presbyteri aſſeruntur,cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtẽditur:& nonnulli putant duas memorias eiuſdem Ioannis euãgeliſtæ eſſe,ſuper qua re quum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentũ fuerit,diſſeremus.Quartodecimo igitur anno,ſecundã poſt Neronem perſequutionem mouẽte Domitiano,in Patmos inſulam relegatus ſcripſit Apocalypſim, quam interpretãtur Iuſtinus martyr & Irenæus.Interfecto aũt Domitiano,& actis eius obnimiam crudelitatem à ſenatu reſciſsis,ſub Nerua principe rediit Epheſum,ibiq; uſque ad Traianum principem perſeuerans,totas Aſiæ fundauit rexitq; eccleſias:& cõfectus ſenio, ſexageſimo octauo poſt paſsionẽ domini anno mortuus,iuxta eãdem urbem ſepultus eſt.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

α	περὶ τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου	139
β	περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ	139
γ	περὶ Νικοδήμου	140
δ	ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ	141
ε	περὶ τῆς Σαμαρείτιδος	142
ς	περὶ τοῦ βασιλικοῦ	143
ζ	περὶ τοῦ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀῤῥωστείᾳ	144
η	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	146
θ	περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου	147
ι	περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ	154
ια	περὶ Λαζάρου	157
ιβ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ	159
ιγ	περὶ ὧν εἶπεν ἐν ἑαυτοῖς	160
ιδ	περὶ τῆς ὄνου	160
ιε	περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων	160
ις	περὶ τοῦ νιπτῆρος	162
ιζ	περὶ τοῦ παρακλήτου	166
ιη	περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἁγιασθῆναι τὰ σώματα.	172

CAPITA EVANGELII SECVNDVM IO ANNEM

De nuptiis in Cana	Caput I
De eiectis è templo	II
De Nicodemo	III
Quæſtio de purificatione	IIII
De muliere Samaritana	V
De regulo	VI
De eo qui triginta & octo annos tenebatur morbo	VII
De quinq; panibus & duobus piſcib.	VIII
De ambulatione in mari	IX
De cæco à natiuitate	X
De Lazaro	XI
De muliere quæ unxit dñm unguẽto	XII
De uerbis Iudæ	XIIII
De aſina	XIIII
De Græcorum aduentu	XV
De lauatione	XVI
De paracleto	XVII
De petitione corporis dominici	XVIII

TELOS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ

ΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος ἀλλ᾽ οὐ ἐκ πολυτιμίας ωισθύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χεισοῦ γραμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συντάξαι, ἀγνοσμένως τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν αὐτὸ μεταφρασαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχει τιμιον ὄντιμ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας τῇ παρὰ παμφίλου μάρτυρος πολυπονωθείσῃ. ἐμοὶ δὲ παρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βορρόᾳ συρίας ρύτω κεχρημένων, ἄλλοια παρὰ χίθη ἐν ρύτω μιχραφῆς. δι᾽ ὃ ὄντιμ ἀκριβῶς πειθῶναι, ὡς ἔνθα αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χεισοῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ. ἀφ᾽ ὧν τὰ δύο ὄντιμ ἐκεῖνα, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. καὶ, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕ-
ΡΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ
προοίμιον εἰς τὸ ηγ Ματθαῖον ϑυαγγέλιον.

ΟΙ ΜΕΝ οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες ὁ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο. καὶ ὅτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς σύμα ηγ σύμα. τοιοῦτος ἦν ὁ νόμος, ὁ ἀβραάμ, ὁ ἰακώβ, ὁ μωσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠθέλησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀναξίοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, δείδιε κύριος ὁ Φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς, ἵνα ἐὰν διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τὸν τοῦ θεοῦ θελήματον. ὅτω καὶ ὁ χείσος τοῖς μὲν ἀρχόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, τῷ δὲ τοῦ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλεν αἱρέσεις ἀναβλασῆσαι, καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν διαφθαρῆναι, ἠυδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ παρασυρώμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μηδὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅτ' ἂν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅτ' ἂν παραινῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὅτ' ἂν διδάσκῃ, καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τὴν δὲ σωφροσύνην, ὅτ' ἂν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρά εἰσιν τὰ εὐαγγέλια. εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τοτέσιν ἀγαθὰ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἀνοδον εἰς οὐρανὸν, καὶ υἱοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλαβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς κτήσεως τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἢ ἐξ ἰδίων καταρθωμάτων ταῦτα ἐλαβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ Φιλανθρωπίᾳ θεοῦ πολυτίμων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρές εἰσι οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα, οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ὁ δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς οὓς ἐξ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χειροτονίας ἀναλήψεως, μετέφρασε δὲ οὐκ ἰωάννης ἐκ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τὸ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος, μετὰ τριακοντα δύο ἔτη. λέγουσι γάρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ὠθίζουσαντι αὐτῷ προσηνέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ δοκιμάσῃ, εἰ ἀληθῶς συγγεγραφήκασιν. ὁ δὲ ἰδιὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλειψαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν. ὅθεν σωτόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν γὰρ τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπ' θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι ἐκ ἐμνήσθησαν περὶ πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ τούτου, ἵνα μὴ νομίσθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ψιλὸς ἄνθρωπος εἶναι. τοτέσι δίχα θεότητος. ματθαῖος γὰρ περὶ μὲν σάρκα μόνης ὑπάρξεως τὸ χειρὸ διαλέγεται. πρὸς γὰρ οὓς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπ' ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χειρός. ἀναπαύεται γὰρ ὁ ἐξ ἑβραίων πιστεύσας, ὅτ' ἂν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἔστιν ὁ χειρός. ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἰς εὐαγγελιστής; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα πλειχθῇ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ τοῦτο τέσσαρσιν συγεχωρήθησαν γράψαι. ὅτ' ἂν γὰρ ἴδῃς τούτους οὓς τέσσαρας μὴ συνελθόντας, μηδὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἄλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐτῶν, ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς σόματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, ἀλλ' εἴποις ὡς ἐκ συνδύματος ἀγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴσε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χειρός, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διέφθαρται, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλλάττειν. διὰ αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ ἐξ ἴσου πάντα ὡμοφώνησεν. ἐνόμισαν γὰρ ἄν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν. νῦν δὲ παρέλειψεν ὅτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. οὐ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἐν τισι διαλλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

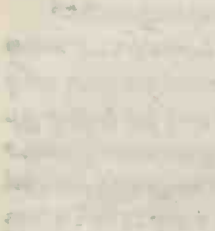

NOVVM TESTAMEN-

TVM IVXTA GRAECORVM LECTIONEM EX EMENDATIO-
ribus exemplaribus, & ueterum orthodoxorum lectione, cum uersione
DES. ERASMI ROTEROD. theologiæ professoris.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM

α γ

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χεισοῦ, ὑοῦ δαβίδ, ὑοῦ ἀβραάμ. ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ. φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀράμ, ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν ὼβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ. ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί. ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν. ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωαθάμ. ἰωαθὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβαβὲλ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεαζάρ. ἐλεαζὰρ δὲ ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν

β *ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χειστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χειστοῦ, γε-

γ νεαὶ δεκατέσσαρες. * τοῦ δὲ ἰησοῦ χειστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.

ἰωσὴφ

IBER generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Iſaac. Iſaac autē genuit Iacob. Iacob aūt genuit Iudam & fratres eius. Iudas autē genuit Phares et Zaram è Thamar. Phares aūt genuit Eſrom. Eſrom aūt genuit Arā. Aram aūt genuit Aminadab. Aminadab aūt genuit Naaſſon. Naaſſon autē genuit Salmon. Salmon aūt genuit Booz è Rachab. Booz aūt genuit Obed è Ruth. Obed aūt genuit Ieſſe. Ieſſe aūt genuit Dauid regē. Dauid autē rex genuit Solomonē ex ea quæ fuerat uxor Vriæ. Solomon autē genuit Roboam. Roboam autē genuit Abia. Abia aūt genuit Aſa. Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat aūt genuit Ioram. Ioram aūt genuit Oziam. Hozias autē genuit Ioathā. Ioathā aūt genuit Achaz. Achaz aūt genuit Ezeciam. Ezecias autē genuit Manaſſe. Manaſſes aūt genuit Amon. Amon aūt genuit Ioſiā. Ioſias autē genuit Iechoniā & fratres eius in exilio Babylonico. Porrò poſt exiliū Babylonicū, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autē genuit Abiud. Abiud autē genuit Eliacim. Eliacim autē genuit Azor. Azor autē genuit Sadoc. Sadoc aūt genuit Achin. Achin autē genuit Eliud. Eliud aūt genuit Eleazar. Eleazar aūt genuit Matthan. Matthan aūt genuit Iacob. Iacob aūt genuit Ioſeph, maritum Mariæ, ex qua genitus fuit Ieſus, ille qui dicit̄ Chriſtus. Vniuerſæ itaq; generationes ab Abraham uſq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid uſq; ad demigrationē Babyloni-cam, generationes quatuordecim, & à demigratione Babylonica uſq; ad Chriſtū generationes quatuordecim. Ieſu uero Chriſti nati-uitas ſic habet. Quū mater enim eius Maria deſponſa eſſet Ioſeph, prius q̄ congreſſi fuiſſent, deprehenſa eſt grauida è ſpiritu ſancto.

a Porrò

κα *Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων
α αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολύσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
Ἰωσὴφ υἱὸς Δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μα-
ριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ
πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέ-
σεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγο-
νεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ
ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ
θεός. διεγερθεὶς δὲ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν
ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρε-
λάβετο τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν,
ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκά-
λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννη-
θέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώ- α
δου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρε-
γένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες. ποῦ ἐστὶν ὁ τε-
χθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ
τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆ-
σαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταρά-
χθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγα-
γὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ
λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεν- ι
νᾶται. *οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαί- ζ
ας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ
σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς
ἡγεμόσιν Ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγού-
μενος, ὃς ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.
*τότε Ἡρώδης λάθρᾳ καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρι- ιδ
βωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος,
καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ, εἶπεν. πορευθέν-
τες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ
εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν
προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέ-
ως, ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνα-
τολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν
τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χα-
ρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν
εὗρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐ-
τοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοί-
ξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐ-
τῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.
καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι
πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν
χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ
λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ
τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ

Porrò Ioſeph maritus eius,quoniam erat iuſtus & nolebat illã infamare,uoluit clãculum ab ea diuertere. Hæc autẽ quum is in animo uerſaret,ecce angelꝰ domini in ſomnis uiſus eſt illi dicens,Ioſeph fili Dauid,ne metuas ad iũgere tibi Mariã uxorẽ tuam,nam quod in illa conceptũ eſt,à ſpiritu ſancto profectũ eſt. Pariet aũt filium,& uocabis nomen eius Ieſum.Is enim ſaluũ faciet populũ ſuum à peccatis ſuis.Porrò totũ hoc factum eſt,ut perficeretur id quod dictum fuerat à domino per prophetã ita loquentem,Ecce uirgo erit prægnans,& pariet filiũ,& uocabũt nomen eius Emmanuel:quod ſi quis interpretetur ſonat, nobiſcũ deus.Excitatus aũt Ioſeph à ſomno, fecit ut iniunxerat ſibi angelus domini:& ad iunxit ſibi uxorẽ ſuam,& nõ cognouit eam, donec peperiſſet filium ſuum primogenitũ, α & appellauit nomẽ eius Ieſum. Quum au 11
tem natus eſſet Ieſus in Bethleem ciuitate Iudææ,tẽporibus Herodis regis,ecce magi ab oriente acceſſerũt Hieroſolyma dicẽtes, Vbi eſt ille qui natus eſt rex Iudæorum? uidimus enim illius ſtellã in oriente,& acceſsimus ut adoremus eum. Auditis autem his Herodes rex,turbatus eſt,& tota Hieroſolymorũ urbs eum illo,& cõuocatis omnibus pontificibus & ſcribis populi percõtatus eſt eos ubi Chriſtus naſceretẽ. At illi dixerunt ei,In Bethleem Iudææ. ſic enim ſcriptũ eſt per prophetã,Et tu Bethleem terra Iuda,nequaq̃ minima es inter principes Iuda:ex te enim mihi proditurus eſt dux,qui gubernatꝰ eſt populũ meũ Iſrael. Tum Herodes clam accerſitis Magis, accurate perquiſiuit ab illis,quo tẽpore ſtella apparuiſſet.Et iuſsis ire in Bethleẽ dixit, Profecti illuc,accurate inquirite de puero:ubi uero inueneritis,renunciate mihi,ut & ego ueniam & adorẽ illum. At illi audito rege profecti ſunt,& ecce ſtella quã uiderant in oriente præcedebat illos,donec ꝓgreſſa ſtaret ſupra locum in quo erat puer. Quum aũt uidiſſent ſtellã,gauiſi ſunt gaudio magno ualde.Et ingreſsi domũ,inuenerunt puerũ cum Maria matre eius,& proſtrati adorauerunt illum,& apertis theſauris ſuis obtulerunt illi munera, aurũ & thus & myrrhã,& oraculo admoniti in ſomnis ne reuerterentur ad Herodem,per aliam uiam reuerſi ſunt in regionẽ ſuam. Diꝛ greſsis aũt illis ecce angelus domini apparet in ſomnis Ioſeph dicẽs,Surge & aſſume puerum ac matrem illius & fuge in Aegyptũ,& eſto

ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ ἡρῴδης ζητεῖν
τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς πα-
ρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς,
καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς
τελευτῆς ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ
κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐξ Αἰγύπτου
ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι β
ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀ-
ποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθ-
λεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς,
καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε πα-
ρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ Ἱερε-
μίου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκού-
σθη, θρηνος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. Ῥα-
χὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε πα-
ρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ
ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται
τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων. ἐγερθεὶς, παράλα-
βε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
εἰς γῆν Ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν
ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς, παρέλαβε τὸ
παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν
Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἀντὶ
τοῦ Ἰουδαίας ἀντὶ ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐφο-
βήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀ-
νεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν,
κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζω-
ραῖος κληθήσεται. * ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεί- γ
ναις, παραγίνεται ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων
ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας καὶ λέγων. μετανοεῖτε.
ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * οὗτος γάρ α
ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγον-
τος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐ-
τοῦ. * αὐτὸς δὲ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ δ
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην, περὶ τὴν
ὀσφῦν αὐτοῦ. ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ
μέλι ἄγριον. τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱερο-
σόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περί-
χωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ
Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρ- ε
τίας αὐτῶν. * ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων ε
καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς
ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀρ-
γῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοί-
ας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔ-
χομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύνα-
ται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα
τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν
τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ
ποιοῦν

esto illic donec dixero tibi: futurũ est enim ut
Herodes quęrat puerũ ad perdendũ eum. Ille
uero excitatus assumpsit puerũ & matrẽ eius
noctu, & secessit in Aegyptũ, & fuit illic usq;
ad obitũ Herodis: ut perficeretur quod dictum
fuerat à domino per prophetam dicẽtem, Ex
Aegypto uocaui filiũ meum. Tum Herodes β
ubi uidit sibi illusum fuisse à Magis, indigna-
tus est uehemẽter, ac missis satellitibus inter-
fecit omnes pueros qui erant Bethleem & in
omnib⁹ finibus Bethleemiticis, quotquot es-
sent bimuli aut minores, iuxta tẽpus quod ex
acte cognouerat ex Magis. Tũc perfectũ est
quod dictũ fuerat ab Hieremia ꝓpheta, quũ
ait, Vox in Rhama audita est, lamẽtatio, plo-
ratus & fletus multus, Rachel plorans filios
suos, & noluit cõsolationem admittere, pro-
pterea quod non sint. Cæterũ defuncto Hero
de, ecce angelus domini in somnis apparet Io
seph in Aegypto, dicẽs, Surge & assume pue
rum & matrẽ eius, & uade in terrã Israel: de-
functi sunt enim qui quærebãt animã pueri.
At ille surgens assumpsit puerũ & matrẽ il-
lius, & uenit in terram Israel. Verũ quum au
disset Archelaũ regnare in Iudæa, loco Hero
dis patris sui, timuit illuc abire: sed oraculo ad
monitus in somnis, secessit in partes Galileæ,
ac ꝓfectus habitauit in ciuitate quæ uocatur
Nazareth: ut impleretur quod dictũ fuerat per γ
prophetas, Nazaræus uocabitur. In diebus III
illis accedit Ioannes Baptista, prædicãs in de-
serto Iudææ, dicens q̃, Pœnitentiã agite uitæ
prioris, in propinquo est enim regnũ cœlorũ.
Nam hic est ille de quo dixit Hesaias ꝓpheta,
qui ait, Vox clamãtis in deserto, parate uiam
domini, rectas facite semitas eius. Ipse uero Io
annes habebat indumentũ suum è pilis came
lorũ, & zonam pelliceam circũ lumbos suos.
Porrò cibus illius erant locustæ & mel syluе-
stre. Tunc egressa est ad illũ Hierosolyma &
tota Iudæa, totaq; regio undiq; finitima Ior-
dani, & baptizabãtur in Iordane ab illo, confi
tẽtes peccata sua. Quum uidisset aũt multos
ex pharisæis & sadduceis ueniẽtes ad baptis-
mum suũ, dixit illis, Progenies uiperarũ quis
uobis submõstrauit ut fugeretis à uẽtura ira?
facite igit fructus qui deceant pœnitentiã, &
ne sitis hac mẽte ut dicatis intra uosipsos, pa-
trem habemus Abraham. dico enim uobis q̃
possit deus facere ut ex lapidibus his filij sur
gãt Abrahamo. Iam uero & securis ad radicẽ
arborũ posita est. Omnis igit arbor quæ non

facit

ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
ιά βάλλεται. * ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς
α μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός
μου ἐστίν. οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
ιβ πυρί. * οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-
ε θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐ
τοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυ
ιγ ρὶ ἀσβέστῳ. * τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γα
α λιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην τοῦ
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰωάννης διεκώλυεν
αὐτὸν, λέγων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆ-
ναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν
ιδ ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. * τότε ἀφίη-
α σιν αὐτὸν, καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς
ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ
οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖ-
νον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ
ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
ιε μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * τότε ὁ ἰησοῦς ἀ-
β νήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρα-
σθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας
τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον
ιστ ἐπείνασεν. * καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων,
ι εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρ-
τοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται.
οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ
παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν
πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κά
τω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ
ται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσ
κόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰη-
σοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν
θεόν σου. πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς
ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς
βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐ
τῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνή
σῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ.
γέγραπται γάρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ
ιζ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. * τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διά
ς βολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν
ιη αὐτῷ. * ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἰωάννης παρεδόθη,
κ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, * καὶ καταλιπὼν τὴν
ιθ ναζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν πα
ζ ραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν καὶ νεφθαλείμ, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ
ζαβουλὼν καὶ νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορ
δάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκό
τει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ
θανάτου

facit fructum bonum, exciditur, & in ignem mittitur. Ego quidem baptizo uos aqua ad pœnitentiã. At ille qui post me uenturus est, fortior me est: cuius non sum idoneus ut calciamẽta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrũ in manu ipsius, & repurgabit aream suam & congregabit triticũ suum in horreum, paleam aũt exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanem, ad Ioannẽ, ut baptizaretur ab illo. At Ioannes prohibebat illum, dicens, Mihi opus est ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens aũt Iesus dixit ad illũ, Omitte nunc. Sic enim decet nos ut compleamus omnẽ iustitiã. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus ascẽdit ꝓtinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli & uidit spiritũ dei descendentẽ tanquam columbã, & uenientẽ super ipsum. & ecce uox de cœlis dicẽs, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum est. Tunc Iesus subductus fuit in IIII
desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et quum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esurijt. Et quum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si filius es dei, iube ut lapides hi panes fiant. At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo qđ egreditur per os dei. Tunc assumit illũ diabolus in sanctam ciuitatẽ, & statuit eum super pinnaculũ templi, dicitq; illi, Si filius es dei, præcipita te deorsum. nam scriptum est, Angelis suis mandaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quãdo impingas in lapidẽ pedẽ tuum. Dixit illi Iesus, Rursum scriptũ est, Non tentabis dominũ deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in mõtem excelsum ualde, & cõmonstrat ei omnia regna mundi, & gloriã illorum, & dicit illi, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi satana. scriptũ est enim, Dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Tunc omittit illum diabolus. & ecce angeli accedebãt ac ministrabãt ei. Quum audisset autem Iesus ꝙ Ioannes traditus esset, secessit in Galilæã, & relicta Nazareth profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, ut impleretur quod dictũ fuerat per Hesaiam prophetã dicentẽ, Terra Zabulon & Neptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanẽ, Galilæa gentiũ, populus q̃ sedebat in tenebris & umbra mortis

κ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. *ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ δ
ς Ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ
ἡ βασιλεία τ̃ οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς πα-
ρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελ
φοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βαλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς
τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς.
κᾱ *δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώ-
ϛ πων. οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθη-
κβ σαν αὐτ̃. * καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο
ς ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τ̃ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν αὐτ̃ ἐν τ̃ πλοίῳ μετὰ ζεβε-
δαίου τ̃ πατρὸς αὐτ̃, καταρτίζοντας τὰ δίκ-
τυα αὐτ̃, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν
τες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτ̃, ἠκολούθησαν
κγ αὐτ̃. * καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ Ἰη-
α σοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ
κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θερα-
πεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τ̃
λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτ̃ εἰς ὅλην τὴν συ-
ρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτ̃, πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομέ-
νους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σελληνιαζομένους,
καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ
ἠκολούθησαν αὐτ̃ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τ̃ γαλιλαί-
ας καὶ δεκαπόλεως καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαί-
κδ ας, καὶ πέραν τ̃ ἰορδάνου. *ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ε
ι ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος. καὶ καθίσαντος αὐτ̃, προσῆλ-
κε θαν αὐτ̃ οἱ μαθηταὶ αὐτ̃, * καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα
ε αὐτ̃, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων. * μακάριοι οἱ πτω-
κς χοὶ τ̃ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τ̃ οὐ-
ε ρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρα-
κζ κληθήσονται. * μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κλη-
ε ρονομήσουσι τὴν γῆν. *μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ
κη διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθή-
ε σονται. * μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθή-
κθ σονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ
ε τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐ-
τοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ δεδιωγμέ-
νοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία
λ τ̃ οὐρανῶν. *μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς
ε καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ'
ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χάρητε καὶ ἀγαλ-
λιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς πρὸ ὑμῶν.
λα *ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρα-
ε νθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ
βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τ̃ ἀνθρώ
λβ πων. *ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τ̃ κόσμου. οὐ δύναται πό-
β λις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι
λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ'
ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

ὅτως

mortis, lux orta est eis. Ex eo tempore cœpit
Iesus prædicare & dicere, Resipiscite, instat
enim regnũ cœlorum. Ambulans autẽ Iesus
iuxta mare Galilææ uidit duos fratres, Simo
nem qui uocabatur Petrus, & Andreã fratrẽ
eius, iacientes rete in mare (nam erãt piscato-
res) & dicit illis, Sequamini me, & faciã uos
piscatores hominum. At illi relictis ilico reti-
bus, sequuti sunt illũ. Et progressus illinc, ui-
dit alios duos fratres, Iacobum filium Zebe-
dæi, & Ioannẽ fratrem eius in naui cum Ze-
bedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uoca
uit eos. At illi protinus relicta naui & patre
suo, sequuti sunt eum. Et circumibat totã Ga
lilæam Iesus, docens in synagogis illorum, ac
prædicans euangeliũ regni, & sanãs omnem
morbum & omnem languorẽ in populo. Et
dimanauit fama illius in totam Syriam. Et ad
duxerunt ad illũ omnes male affectos, uariis
morbis ac torminibus constrictos & dæmo-
niacos & lunaticos & paralyticos, sanauitq;
illos. Et sequutæ sunt eum turbę multæ, à Ga
lilæa ac Decapoli & Hierosolymis & Iudæa
& à regionibus trans Iordanẽ sitis. Quum V
uidisset autem turbas ascẽdit in montem, &
quum consedisset, accesserunt ad illum disci-
puli eius: & postquã aperuisset os suum, do-
cebat illos dicẽs, Beati pauperes spiritu, quo-
niam illorum est regnũ cœlorum. Beati qui
lugent, quoniam ipsi consolationẽ accipient.
Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem acci-
pient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iusti
tiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati mise
ricordes, quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi
deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam ipsi
lij dei uocabũtur. Beati qui persequutionem
patiũtur propter iustitiam, quoniam illorum
est regnum cœlorum. Beati estis, quum pro-
bra iecerint in uos & insectati fuerint, & di-
xerint omne malũ uerbũ aduersus uos men-
tiẽtes, propter me. Gaudete & exultate, quo-
niam merces uestra multa est in cœlis. Sic
enim persequuti fuerunt prophetas, qui fue-
runt ante uos. Vos estis sal terræ. quod si sal
infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil ua-
let ultra, nisi ut proiiciatur foras, & conculce
tur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non
potest oppidum abscondi supra montem si-
tum: neque accendunt lucernam, & ponunt
illam subter modium, sed super candela-
brum, & lucet omnibus qui sunt in domo.

ὅπως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δο-
ξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
λγ *Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ
ι τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πλη-
λσ ρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, *ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐ-
ι ρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλ-
λε θῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. *Ὃς ἐὰν
ι οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχί-
στων, καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος
κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν
ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμ-
ματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς
ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος
ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζό-
μενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρί-
σει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος
ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέ-
ρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνη-
ν σθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ
τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπα-
γε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. καὶ τότε
λε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. *ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀν-
ι τιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐ-
τοῦ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ
ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλα-
κὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι. οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖ-
θεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.
λζ *Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύ-
ι σεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-
κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν
αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν
τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ
εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλί-
ζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σου. συμ-
φέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρ-
ρέθη δέ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω
αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς
ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λό-
γου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν
ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. πάλιν ἠκού-
σατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις,
ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑπο-
πόδιόν

Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uídeant uestra bona opera, glorificẽtq; patrem uestrũ qui est in cœlis. Ne existímetis quod uenerim ad destruendã legẽ aut prophetas, imò nõ ueni ut destruã, sed ut compleã. Amẽ quippe dico uobis, donec prætereat cœlũ & terra, iota unũ aut unus apex non prętererit ex lege, quoad omnia facta fuerint. Quisqs igiť soluerit unũ ex mandatis hisce minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabiť in regno cœlorũ. Quisquis aũt fecerit & docuerit, hic magnus uocabiť in regno cœlorũ. Dico enim uobis, nisi abũdauerit uestra iustitia plus q̃ scribarũ & pharisæorũ, nõ possitis ingredi in regnũ cœlorũ. Audístis quod dictũ sit ueteribus, Non occides: qsquis aũt occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis q̃ quisquis irascitur fratri suo *temere*, obnoxius erit iudicio. Quicunq; uero dixerit fratri suo rhaca, obnoxius erit cõcilio. Quisqs aũt dixerit fatue, obnoxius erit gehẽnę incẽdio. Itaq; si obtuleris munus tuũ ad arã, & illic recordatus fueris q̃ frater tuꝰ habet aliqd aduersum te, relinque illic munus tuũ corã altari, & abi, prius recõcilieris fratri tuo, & tũ ueniẽs offer munus tuũ. Habeto beneuolẽtiã cũ aduersario tuo cito, dum es in uia cũ illo: ne quãdo te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerẽ conijciaris. Amẽ dico tibi non exibis illinc, donec persolueris extremũ quadrãtem. Audistis quod dictum fuerit antiquis, Non committes adulteriũ. At ego dico uobis q̃ quicunq; aspexerit uxorem alterius ad concupiscendũ eam, iam adulterium cum ea cõmisit in corde suo. Quod si oculus tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illum & abijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorũ tuorum, ac non totum corpus tuum conijciatur in gehennã. Et si dextera tua manus obstiterit tibi, amputa eam, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorũ tuorũ, ac nõ totum corpus tuum conijciatur in gehennã. Dictum est autem quicũq; repudiauerit uxorem suam, det illi libellũ diuortij. At ego dico uobis q̃ quisquis repudiauerit uxorẽ suam, nisi causa stupri, efficit ut illa sit adultera: & quicũq; repudiatam duxerit, adulteriũ cõmittit. Rursum audistis quod dictũ fuerit antiquis, Non peierabis, sed p̃solues domino ea quæ iuraueris. At ego dico uobis, ne iuretis omnino, neq; p̃ cœlũ, qa thronus dei est, neq; p̃ terrã, qa subsellium

πόλιν ὄτι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω λη ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. * ἀλλ' ὅς τίς σε ρα- ε πίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. λθ * καὶ ὅς τίς σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' ι αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισή- με σεις τὸν ἐχθρόν σου. * ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε ε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑ- μᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προ- σεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ δι- ωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους μα καὶ ἀδίκους. * ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγα- ε πῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς μβ οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν. * προσέχετε τὴν ἐλε- ι ημοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀν- θρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ- πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποι- οῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέ- γω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀρισε- ρά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐ- λεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτός ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσ- περ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συνα- γωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑ- στῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀν- θρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μι- σθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, προσ- εύξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀπο- μγ δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. * προσευχόμενοι ε δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. δο- κοῦσι

sellium est pedum illius: neq; per Hierosolyma, quoniam ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iurabis, propterea quod non potes unum pilum albũ aut nigrum facere. Sed erit sermo uester, Est est, non non. Porro quod ultra hæc adiũgitur, ex malo proficiscitur. Audistis quod dictum fuerit, Oculũ pro oculo, & dentem pro dente. At ego dico uobis, Ne resistatis malo: sed quisquis impegerit alapam in dexterã tuam maxillam, obuerte illi & alteram, & ei qui te uelit in ius trahere, ac tunicã tuam tollere, permitte illi & pallium: & qui te adegerit ad miliarium unum, abito cum illo duo. Petenti abs te dato, & cupientem mutuũ accipere, ne auerseris. Audistis quod dictũ sit, Diliges proximũ tuum, & odio habebis inimicũ tuum. At ego dico uobis; Diligite inimicos uestros, bene precemini deuouentibus uos: benefacite ijs qui uos odio prosequũtur: orate pro ijs qui lędunt & insectãtur uos, ut sitis filij patris uestri qui est in cœlis: quia solem suum exoriri sinit super malos ac bonos, & pluuiam mittit super iustos & iniustos. Nam si dilexeritis eos qui diligunt uos, quod præmium habetis? Nonne & publicani idem faciunt? Et si cõplexi fueritis fratres uestros tantum, quid eximium facitis? Nonne & publicani sic faciunt? Eritis igitur uos perfecti, quemadmodum pater uester, qui est in cœlis perfectus est. Attendite ne eleemosynam uestram præstetis coram hominibus, quo spectemini ab illis. Alioqui præmium non habetis apud patrem uestrum, qui est in cœlis. Itaque quum præstas eleemosynã, ne tubis canatur ante te, quemadmodum hypocritæ faciunt in conciliabulis, & in uicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico uobis, habent mercedem suam. Cæterum tu quum præstabis eleemosynam, nesciat sinistra tua quod facit dextera tua, ut sit tua eleemosyna in occulto: & pater tuus qui uidet in occulto, ipse reddet tibi in propatulo. Et quum oraueris, non eris quemadmodum hypocritæ. Nam illi solent in conciliabulis & in angulis platearum, stantes orare, quo conspicui sint hominibus. Amen dico uobis, quod habent mercedem suam. Tu uero quum oras, introito in conclaue tuum, & occluso ostio tuo, ora patrem tuum qui est in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, persoluet tibi in propatulo. Verum orantes, ne sitis multiloqui, sicut ethnici. Put-

VI

κῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. ὅτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. μή 5 *ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. *ὅτ' ἂν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. *μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι, καὶ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. μζ *ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; *οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον

tant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiant. Ne igitur efficiamini ſimiles iſtorum. Nouit enim pater ueſter, quibus rebus opus ſit uobis, prius q̃ petatis ab illo. Ad hũc ergo modũ orate uos: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificet nomen tuum: ueniat regnũ tuũ: fiat uoluntas tua, quemadmodũ in cœlo ſic etiã in terra: panẽ noſtrum quotidianũ da nobis hodie, & remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittim⁹ debitorib⁹ noſtris: & ne inducas nos in tẽtationẽ: ſed libera nos à malo, *Quia tuũ eſt regnũ & potẽtia & gloria in ſecula ſeculorũ.* Amẽ. Proinde ſi remiſeritis hominib⁹ errata ſua, remittet & uobis pater ueſter cœleſtis. quod ſi nõ remiſeritis hominibus errata ſua, nec pater ueſter remittet errata ueſtra. Porrò quũ ieiunaueritis, ne ſitis ueluti hypocritæ tetrici. Obſcurãt enim facies ſuas, quo perſpicuũ ſit hominib⁹ ipſos ieiunare. Amẽ dico uobis, habẽt mercedẽ ſuã. Tu uero quũ ieiunas, unge caput tuũ & faciẽ tuã laua, ne conſpicuũ ſit hominib⁹ te ieiunare, ſed patri tuo, q̃ eſt in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi ih ꝓpatulo. Ne reponatis uobis theſauros in terra, ubi erugo & tinea corrũpit, & ubi fures perfodiũt ac furantur. ſed recõdite uobis theſauros in cœlo, ubi neq̃ erugo neq̃ tinea corrũpit, & ubi fures non perfodiũt neq̃ furant. Nã ubi fuerit theſaurus ueſter, illic erit & cor ueſtrũ. Lucerna corporis eſt oculus. Si igitur oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidũ erit. quod ſi oculus tuus malus fuerit, totũ corpus tuũ tenebroſum erit. Ergo ſi lumẽ quod eſt in te, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quãtæ? Nemo poteſt duob⁹ dominis ſeruire: aut enim hũc habebit odio, & alterũ diliget: aut huic adhærebit, & alterũ negliget. nõ poteſtis deo ſeruire & mãmonę. Propterea dico uobis, ne ſitis ſolliciti uitæ ueſtræ, quid eſuri ſitis aut bibituri, neq̃ corpori ueſtro quibus indumẽtis uſuri. Nõne anima pluris eſt q̃ cibus, & corpus pluris q̃ indumentũ? Vertite oculos ad uolatilia cœli, quia nõ ſerunt neq̃ metũt neq̃ conuehunt in horrea, & pater ueſter cœleſtis alit illa. Nõne uos longe præcellitis illa? Quis aũt ex uobis ſollicite cogitãdo poteſt addere ad ſtaturã ſuam cubitũ unum? Ac de indumẽto q̃d ſolliciti eſtis? cogноſcite lilia agri quomodo creſcant: non laborãt neq̃ nent. Attamen dico uobis ne Solomonẽ q̃dẽ in uniuerſa gloria ſua ſic amictũ fuiſſe ut unũ ex his. Q̃d ſi

gramen

τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς
κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνή-
σητε λέγοντες. τί φαγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι-
βαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ.
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρήζετε τού-
των ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάν-
τα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν
αὔριον. ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκε-
ν τὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. * μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ
β κριθῆτε. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ
να ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. * τί δὲ
ε βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελ-
φοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατα-
νοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου ἄφες ἐκβαλῶ τὸ
κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν
δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις
ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελ-
νβ φοῦ σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλε
ε τε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,
μή ποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐ-
νγ τῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δο-
ε θήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ
ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ
ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ
τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς
αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχ-
θῦν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς
πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς
τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;
νδ * πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄν-
ε θρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ
νε ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ τῆς
ε στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος
ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰ
σιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ
τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ
νς ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ
ι ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑ-
μᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι
ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐ-
νζ τούς. * μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ
ε ἀπὸ τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγα-
νη θὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον,
ι καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀ-
γαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. οὐ δὲ δένδρον σα-
πρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ
ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώ-
σεσθε

gramen agri,quod hodie quum ſit,cras in cli
banum mittitur,deus ſic ueſtit, an nõ multo
magis uobis id faciet ò parũ fidentes? Ne ſi
tis igitur ſolliciti,dicentes, Quid edemus aut
quid bibemus,aut quibus operiemur? nam
omnia iſta gentes exqrunt.nouit enim pater
ueſter cœleſtis quod opus habeatis his om
nibus.quin potius quæríte primũ regnũ dei
& iuſtitiã eius,& hæc omnia adĵcientur uo
bis.Ne ſitis igitur ſolliciti in craſtinum:nam
craſtinus dies curã habebit ſui ipſius. Suffi
cit ſua diei afflictio. Nolite cõdemnare,ne VII
condẽnemini:quo enim iudicio iudicatis,eo
iudicabitur de uobis,& qua mẽſura metimi
ni,ea metientur uobis alĵ. Cur autẽ uides fe
ſtucam quæ eſt in oculo fratris tui,trabẽ aũt
quæ eſt in oculo tuo non animaduertis? aut
quomodo dicis fratri tuo, ſine eximã feſtucã
ex oculo tuo,& ecce trabes in oculo tuo? Hy
pocrita, eĵce prius trabem ex oculo tuo,&
tum perſpicies ut eximas feſtucam ex oculo
fratris tui.Ne detis quod ſanctũ eſt canibus:
ne proieceritis margaritas ueſtras ante por
cos,ne quãdo hi cõculcent eas pedíbus ſuis,
& illi uerſi in uos lacerent uos.Petite & dabi
tur uobis,quærite & inuenietis,pulſate & a
perieẽ uobis. quiſquis enim petit, accipit:&
quicũq; quærit,inuenit:& pulſanti aperieẽ.
An quiſquam eſt ueſtrum homo,qui ſi filius
eius petierit panẽ,lapidẽ daturus ſit illi? aut
ſi piſcem petierit,num ſerpentẽ porriget illi?
Si uos igitur quum ſitis mali,noſtis dona bo
na dare filĵs ueſtris,quanto magis pater ue
ſter qui eſt in cœlis dabit bona,ſi poſtuletis
ab ipſo? Omnia igitur quæcũq; uolueritis ut
faciant uobis homines,ſic & uos facite illis.
Hæc enim eſt lex & prophetę.Introite per ar
ctam portã:quoniã lata eſt porta & ſpacioſa
uia quæ abducit in exitium,multiq; ſunt qui
ingrediunt per illam.quoniã anguſta eſt por
ta & ſtricta uia quæ abducit ad uitã,& pauci
ſunt qui inueniũt illam. Cauete uero uobis à
pſeudoprophetis,qui ueniũt ad uos in ueſti
tu ouium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces.
A fructibus ipſorũ agnoſcetis eos. Nunquid
colligunt de ſpinis uuã? aut de tribulis ficus?
Sic omnis arbor bona,fructº bonos facit:pu
tris aũt arbor,fructus malos facit. non poteſt
arbor bona,fructus malos facere:neq; arbor
putris,fructº bonos facere. Omnis arbor quę
non facit fructũ bonũ exciditur,& in ignem
conĵcitur. Igitur ex fructibus ipſorum agno
ſcetis

νθ σεσθε αὐτούς. * οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε,
γ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ
ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
ξ * πολλοί ῥηθήσονταί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύ-
ε ριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνό-
ματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμο-
λογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀπέχω-
ξα ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. * πᾶς
ε οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ
αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκο-
δόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέ
βη ἡ βροχή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ
ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔ-
πεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐ-
τούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βρο
χή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι
καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν
ξβ ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλε-
β σεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄ-
χλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ξγ ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. * κα- ε VIII
β τα βάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσεκύνει
αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρί-
σαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς
λέγων. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη
αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὅρα μηδε-
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρ-
τύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ εἰς κα- ζ
γ περναούμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρα-
καλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· κύριε ὁ παῖς μου βέβλη-
ται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμε-
νος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύ
σω αὐτόν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη. κύ-
ριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλ-
θῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς
μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔ-
χων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πο-
ρεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχε-
ται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀ-
κούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολου
θοῦσιν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύ-
τὴν πίστιν εὗρον. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπ' ἀνα ξε
ε τολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται
ξς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
ε ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκα-

ντοντάρχῳ

scetis eos. Non quisquis dicit mihi Domine, domine, introibit in regnũ cœlorum, sed qui fecerit uoluntatẽ patris mei, qui in cœlis est. Multi dicent mihi in illo die, Domine, domine, nonne per nomẽ tuũ prophetauimus, & per nomen tuũ dæmonia eiecimus: & per nomẽ tuum multas uirtutes præstitimus: Actum confitebor illis, Nunquã noui uos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Omnis igitur qui audit ex me sermones hos, & facit eos, adsimilabo illum uiro prudenti qui ædificauit domũ suam super petram, & descendit imber & uenerunt flumina & flauerũt uenti & irruerunt in domũ illam & non est prostrata: fundata enim fuerat super petrã. Et omnis qui audit à me sermones hos & nõ facit eos, adsimilabit uiro fatuo qui ædificauit domũ suam super arenam, & descendit imber & uenerunt flumina, & flauerũt uenti & impegerunt in domũ illam & deiecta est, & fuit ruina illius magna. Et factũ est ut quum finisset Iesus sermones hos, obstupuerint turbæ super doctrina illius: docebat enim eos uelut habẽs autoritatẽ, & non sicuti scribæ. Quum de- VIII
scẽdisset autem de monte sequutæ sunt eum turbæ multæ, & ecce leprosus accedẽs adorauit eũ dicens, Domine, si uelis potes me mundare. Protensaq; manu tetigit illum Iesus, dicens, Volo, mũdus esto. ac protinus mũdata fuit illius lepra. Et dicit illi Iesus, Vide ne cui dixeris: sed abi, ostende te ipsum sacerdoti, & offer munus quod iussit offerri Moses in testimoniũ ipsis. Porrò quũ ingressus fuisset Iesus Capernaum, adijt eum centurio, obsecrãs eum & dicens, Domine, famulus meus decũbit domi paralyticus, ac grauiter discruciat. Et dicit illi Iesus, Ego quum uenero medebor illi. Et respõdens centurio dixit, Domine, non sum idoneus ut tectũ meum subeas, imò tantum dic uerbum & sanabitur famulus meus. nam & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, uade, & uadit: & alteri, ueni, & uenit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem quum audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se, Amen dico uobis, ne in Israel quidem tantum fidei reperi. Dico autem uobis quòd multi ab Oriente & Occidente uenturi sunt, & accumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum: filij uero regni eijcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni

τοντωρχῳ. ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω
ξζ σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. *καὶ
ς ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου εἶδεν τὴν
πενθεράν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν.
καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ
πυρετὸς, καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας η
δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους
πολλοὺς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγον-
τος. αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νό-
σους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους
περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.
ξθ *καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ. ι
ε διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.
καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς
ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώ-
σεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφα-
λὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐ-
τῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ
θάψαι τὸν πατέρα μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ,
ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυ
ξθ τῶν νεκρούς. *καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ιᾱ
α ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ
σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ
πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ
ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἤγει-
ραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολύ-
μεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι;
τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θα-
λάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρω-
ποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι
καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν, εἰς χώραν τῶν γεργε- ιβ
σηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ
τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ
ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ
ἔκραξαν λέγοντες. τί ἡμῖν καὶ σοί ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ;
ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μα-
κρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.
οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. εἰ ἐκ-
βάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν
ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὑπάγετε.
οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν
χοίρων. καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοί-
ρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέ-
θανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον καὶ
ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ
τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν
εἰς συνάντησιν τῷ ἰησοῦ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκά
λεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβὰς εἰς
τὸ πλοῖον διεπέρασεν. καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.
καὶ

turioni, Abi,& quemadmodũ credis ita fiat
ζ tibi. Et ſanatus eſt famulus eius in hora illa.
Et quum ueniſſet Ieſus in domũ Petri,uidit
ſocrum illius in lecto decumbentẽ & febrici-
tantem,tetigitq; manũ illius,& reliquit illam
8 febris,& ſurrexit ac miniſtrauit illis. Quum
autem appetiſſet ueſpera,adduxerunt illi dæ
moniacos multos,& eiecit ſpirit⁹ uerbo,om-
nesq; male habentes ſanauit: ut impleretur
quod dictũ erat per Heſaiã prophetã,quum
dixit,Hic infirmitates noſtras ſuſcepit,& mor-
bos portauit. Quum uidiſſet aũt Ieſus turbas
multas circum ſeſe,iuſsit ut abirẽt in ulterio-
rem ripam:& quum adiſſet,unus ſcriba dixit
ι ei,Præceptor,ſequar te quocũq; abieris. Et di
cit illi Ieſus,Vulpes foueas habent,& uolu-
cres cœli nidos,at filius hominis non habet
ubi caput reclinet. Alius de numero diſcipu-
lorum ſuorũ dixit ei, Domine,permitte mihi
prius ut abeam & ſepeliam patrẽ meum. At
Ieſus dixit illi,Sequere me,& ſine ut mortui
ſepeliãt mortuos ſuos. Et quum eſſet ingreſ-
ια ſus nauim,ſequuti ſunt eum diſcipuli ſui,&
ecce motus magnus factus eſt in mari,adeo
ut nauis operiretur à fluctibus,ipſe uero dor
miebat. Et accedentes diſcipuli excitauerunt
illũ dicentes, Domine,ſerua nos,perimus. Et
dicit illis,Quid timidi eſtis exigua præditi fi-
ducia? Tunc excitatus increpauit uentos &
mare,& facta eſt tranquillitas magna. Homi
nes uero admirabãtur dicẽtes,Qualis eſt hic,
quia uenti quoq; & mare obediũt illi? Et quũ
ιβ ueniſſet ad ulteriorẽ ripam,in regionem Ger
geſenorum,occurrerunt ei duo dæmoniaci,è
monumentis egreſsi: erant autem fæui ſupra
modũ,adeo ut nemo poſſet trãſire per uiam
illam:& ecce uociferabantur dicentes,Quid
rei nobis tecũ eſt Ieſu fili dei? ueniſti huc ad
cruciandũ nos ante tempus? Erat aũt procul
ab illis grex porcorũ multorum paſcens. Dæ
mones uero rogabant eum dicentes,Si eĳcis
nos,permitte nobis ut demigremus in gregẽ
porcorum. Et ait illis, Abite. Illi uero egreſsi
abierunt in gregem porcorũ. Et ecce fereba-
tur totus grex porcorũ per præceps in mare,
& perierunt in aquis. Porrò qui paſcebãt,au
fugerunt,& digreſsi in ciuitatem,renuncia-
uerunt omnia,& quid accidiſſet dæmonia-
cis. Et ecce tota ciuitas exiuit in occurſum Ie-
ſu: & quum uidiſſent illum,rogabant,ut de-
cederet è finibus ipſorum. Et ingreſſus ιθ
nauem traiecit ac uenit in ſuam ciuitatem,
& ecce

ιε̄ * καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας. τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθείς, ἆρόν σου τὸν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. * καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ. καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες. διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγναφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦνται. * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ

ιε̄ & ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbētem. Quumq; uidisset Iesus fidem illorū, dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat. Et quum uidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, Quare uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrū enim est facilius dicere, remittuntur tibi peccata: an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis, quòd potestatē habeat filius hominis in terra remittēdi peccata. tūc dicit paralytico, Surge, tolle tuum lectum, & abi in domū tuam. Et ille surrexit, abijtq; domum suam. Turbæ uero quæ uiderant admiratæ sunt, & glorificauerūt deum, qui dedisset potestatē talem hominibus. Et præteriens
ιδ̄ Iesus illinc, uidit hominem desidentem ad telonium, Matthæū nomine: dicitq; ei, Sequere me. Atq; is surgēs sequutus est eum. Et factum est, ut Iesus accūberet in illius ædibus, & ecce multi publicani & peccatores, qui uenerāt, simul accubuerūt cum Iesu & discipulis illius. Quumq; id uidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, Cur cū publicanis & peccatoribus sumit cibū præceptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit illis, Non opus habēt hi qui ualidi sunt medico, sed qui male habent.
ιε̄ Quin potius ite & discite quid sit illud, Misericordiā uolo, & non sacrificiū. Non ēm ueni ad uocandū iustos, sed peccatores ad pœnitētiam. Tunc adeūt eum discipuli Ioānis, dicentes, Quam ob causam, nos & pharisęi ieiunamus plerūq;, discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? Venient autē dies quū tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabūt. Nullus immittit assumentū panni rudis in ueste ueteri: aufert enim supplementum illius à uestimento, & peior ruptura fit.
Neq; mittūt uinum nouum in utres ueteres: alioquī rumpunt utres, & uinū effunditur, & utres pereunt. Sed mittūt uinū nouū in utres nouos, & utraq; simul seruant. Hæc quū illis
ιε̄ loqueretur, ecce primas quidam uenit & adorauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est, sed ueni, & impone manū tuā super illam ac uiuet. Et surgēs Iesus sequutus est eum, ac
ιε̄ discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriā uestimenti illius. Dixerat enim intra sese, Si tantū tetigero uestimentū illius, ero salua. At Iesus conuersus,

ut

ιζ πρὸς τ δύο τυφλῶν. ιη πρὸς τὸ δαιμονιζομένου τὸ λωφᾶ. ιθ πρὸς τ τῶν ἀρτόλων ἀπαρτῆς.

καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τ ὥρας ἐκείνης.
καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.
ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθε ταῦτα ἡ φήμη αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. *καὶ
ι παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ. ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
ιβ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς
β τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ
ς τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ
ιγ ἔχοντα ποιμένα. * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. *καὶ ιδ
β προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώ-
ιε δεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶ-
β τος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ καναναίτης καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης,
ιστ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέ-
β στειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

πορευόμενοι

ut uidit illã dixit, Cõfide filia, fides tua saluã te fecit. Et salua facta fuit mulier à tpe illo.
Et quum uenisset Iesus in ædes primatis, ui dissetq; tibicines & turbam tumultuãtem, dicit illis, Secedite, nõ enim mortua est adu lescentula, sed dormit. Et deridebant illum.
Quum autẽ fuisset eiecta turba, introgres sus tenuit manũ illius, & surrexit aduleſcen
ιζ tula. Et emanauit rumor hic in totã terram illam. Et quum discederet illinc Iesus, sequu ti sunt illum duo cæci, clamantes, ac dicen tes, Miserere nostri fili Dauid. At quum ue nisset in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me hoc posse facere? Di cunt illi, Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum, dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis, & aperti sunt illorũ oculi. Et in terminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. At illi quum abissent, diuulgarũt
ιη famam illius in tota terra illa. Illis aũt egre dientibus, ecce adduxerũt illi hominem mu tum dæmoniacũ, & eiecto dæmonio, loquu tus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicẽ tes, Nunquam apparuit sic in Israel. At pha risæi dicebãt, Per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et circũibat Iesus ciuitates
omnes ac uicos, docens in synagogis illorũ, & prædicãs euangeliũ regni, & sanans om nem morbum & omnem languorẽ in popu lo. Quum uidisset autem turbas, affectu mi sericordiæ tactus est erga illos, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, non haben tes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis copiosa, cęterũ operarij pau
ιθ ci. Rogate igitur dominũ messis, ut extru dat operarios in messem suam. Et accer- X
sitis duodecim discipulis suis, dedit eis pote statem aduersus spiritus immũdos, ut eijce rent eos, & sanarent quemuis morbum, & quemuis languorem. Porrò duodecim apo stolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui uocatur Petrus: & Andreas frater eius: Iacobus filius Zebedæi: & Ioannes frater eius: Philippus, & Bartholomæ⁹: Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus: Iaco bus filius Alphæi, & Lebbæus, cognomẽto Thaddæus: Simon Cananęus, & Iudas Isca riotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim emisit Iesus, quibus præceperat, dicens, In uiam gẽtium ne abieritis, & in ci uitatem Samaritanorũ ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel.

πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ
ιβ Βασιλεία τ̄ οὐρανῶν. *ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,
β λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια
ἐκβάλλετε. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ
κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς
τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χι-
τῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον. ἄξιος
ιγ̄ γὰρ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. *εἰς ἣν δ' ἂν
β πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν αὐτῇ
πδ ἄξιός ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. *εἰ-
ε σερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν.
καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν
ἐπ' αὐτήν, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς
ιτ̄ ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς
β μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς
οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κο-
νιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκ-
τότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ
ιε̄ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
ε ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν
φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.
ιζ̄ * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι
κ γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς
αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ
καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύ-
ιη̄ ριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἔθνεσιν. *ὅταν δὲ παραδί-
β δωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε. οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. πα-
ραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ
πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γο-
νεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισού-
μενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομεί-
ιθ̄ νας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. *ὅταν δὲ διώ-
ι κωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν
ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
κ̄ που. *οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐ-
γ δὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ μα
θητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ
κα δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. *εἰ τὸν οἰκοδεσπότην
β Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
κβ κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. *οὐδὲν
β γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-
κγ̄ ται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. *ὃ λέγω
ι ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ
εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμά-
των. καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων
τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀπο-
κτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον
καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γε-

γεν-

Profecti autem prædicate, dicentes, Appropinquauit regnũ cœlorũ. Infirmos sanate, leprosos mũdate, mortuos suscitate, dæmonia eĳcite: gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurũ neq; argẽtum, neq; æs in crumenis uestris, neq; peram ad iter, neq; binas tunicas, neq; calciamenta, neq; uirgã. Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quãcũq; ciuitatẽ aut uicũ fueritis ingressi, exquirite qs in ea sit dignus, atq; illic manete donec exeatis. Quũ autẽ intrabitis domũ, salutate illã: & si quidẽ fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illã: sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertat̃. Et quicũq; nõ exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeũtes ex ædib⁹ aut ciuitate illa, excutite puluerẽ pedũ uestrorũ. Amẽ dico uobis, tolerabilius erit terrę Sodomorũ & Gomorrhorũ in die iudicĳ, q̃ ciuitati illi. Ecce ego emitto uos uelut oues in medio luporum, estote igitur prudẽtes ueluti serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete aũt ab illis hominibus, tradent enim uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos: quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in testimoniũ ipsis ac gentibus. At quum tradiderint uos, ne sitis solliciti quomodo aut quid loquamini, dabit̃ em̃ uobis in illa hora q̃d loquamini. Non enim uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Tradet aũt frater fratrẽ in mortẽ, & pater filium, & insurgent filĳ aduersus parẽtes, & morte afficiẽt eos, & eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meum. Verum qui sustinuerit usq; ad finẽ, hic saluus fiet. Quum aũt persequuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliam. Amen em̃ dico uobis, Non perãbulaueritis omnes ciuitates Israeliticas, q̃n iam uenerit filiꝰ hominis. Nõ est discipulus supra præceptorẽ, neq; seruus supra dñm suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius: & ut seruus sit sicut dñs ipsius. Si ipsum patrẽfamiliâs uocauerũt Beelzebul, q̃to magis domesticos illius? Ne igit̃ metuatis eos. Nihil em̃ est tectũ, quod nõ sit retegendũ, & nihil occultũ, quin futurũ sit ut sciat̃. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce: & qd̃ in aurem auditis, prædicate in tectis. Et ne metuatis uobis ab his q occidũt corpus, animã aũt nõ possunt occidere: sed metuite magis illũ qui potest & animã & corpus pdere in gehenna

γύνη. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ
ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ
πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφα-
λῆς πᾶσαι, ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβηθῆτε,
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅς
τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
ιδ μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * ὅς τις δ' ἂν ἀρνήσηταί με
β ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀ-
γὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
ιε * μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν
ε γῆν, οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.
ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ
νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ
ιϛ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. * ὁ φιλῶν πα-
ι τέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ
ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου
ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ
ιζ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. * ὁ εὑρὼν
γ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέ-
σας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.
ιη * ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχό-
α μενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. * ὁ δεχό-
ιθ μενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προ
ι φήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄ-
κ νομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. * καὶ ὃς
ς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον
ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑ-
κα μῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγέ-
ι νετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώ-
δεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ δι-
δάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐ-
κβ τῶν. * ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δέσ- κ
ε μωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρ-
χόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀ-
παγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε, καὶ βλέπε-
τε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ περι-
πατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ
ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐ-
αγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ
σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομέ-
νων, ἤρξατο ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ
ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσα-
σθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλ-
λὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλα-
κοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μα-
λακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέ-
ων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν, προφή-
την; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προ-
φήτου

henna. Nonne duo passerculi minuto asse
uæneunt? & unus ex illis non cadet in ter-
ram, sine patre uestro. Vestri uero etiã pili
capitis omnes numerati sunt. Ne igitur me
tuatis, uos pluris estis, quàm multi passercu
li. Omnis igitur qui confitebitur me coram
hominibus, confitebor & ego illum coram
patre meo qui est in cœlis. Porrò quisquis
negauerit me corã hominibus, negabo eum
& ego corã patre meo qui est in cœlis. Ne
arbitremini quod uenerim ad mittendũ pa-
cem in terram: nõ ueni ut mitterem pacem,
sed gladium: nam ueni ut dissidere facia ho
minem aduersus patrem suum, & filiam ad-
uersus matrẽ suam, & sponsam aduersus so
crum suam: & inimici hominis erunt, ꝯ qui
sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrẽ
aut matrem supra me, nõ est me dignus: &
qui amauerit filiũ aut filiam supra me, non
est me dignus: & qui non accipit crucẽ suã,
ac sequitur me, non est me dignus. Qui in-
uenerit animã suam, perditurus est eam: &
qui perdiderit animam suam mea causa, in-
ueniet eam. Qui recipit uos, me recipit: &
qui me recipit, recipit eũ qui misit me. Qui
recipit prophetã in nomine prophetæ, mer-
cedem prophetæ accipiet: & qui recipit iu-
stum in nomine iusti, mercedem iusti acci-
piet. Et quicunq; ad bibendũ dederit uni ex
pusillis his poculum aquæ frigidæ tantũ no
mine discipuli, Amen dico uobis, non perdi
turus est mercedem suam. Et factum est XI
quum finem fecisset Iesus mandãdi duode-
cim discipulis suis, ꝓgressus est illinc ut do-
ceret & prędicaret in ciuitatibus illorum. Io
annes autẽ quum audisset in carcere facta
Christi, misis duobus discipulis suis dixit
illi, Tu es ille qui uenturus est, an alterũ ex-
pectamus? Et respõdens Iesus dixit illis, Ite
& renunciate Ioanni ea quæ auditis & uide
tis: cæci uisum recipiunt, & claudi ambulãt,
leprosi mundãtur, & surdi audiunt, mortui
excitãtur, & pauperes lætum accipiũt euan
gelij nunciũ: & beatus est quisquis non fue
rit offensus per me. Euntibus autẽ illis, cœ-
pit Iesus dicere turbis de Ioanne, Quid exi-
stis in desertũ ut uideretis? Num arũdinem
quæ agitatur à uento? Age, quid existis ut
uideretis? Num hominẽ mollibus uestibus
amictũ? Ecce qui mollia gestãt, in domibus
regũ sunt. At quid existis uidere? Num pro
phetã? Certe dico uobis, & excellẽtiorẽ pro

φήτου. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται·

ιγ̄ * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προ-
β σώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
ρδ προσθέν σου. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερ-
β ται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
ιε̄ οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. * ἀπὸ δὲ τῶν ἡμε-
ς ρῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζου-
ιϛ̄ σιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ
ι νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλε-
τε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι.
ιζ ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω, ἀκουέτω. * τίνι δὲ ὁμοιώ-
ι σω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις
ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς
ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν,
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μή-
τε πίνων, καὶ λέγουσιν, δαιμόνιον ἔχει.
ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰ-
νοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ
ἐδικαιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
ιθ̄ * τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγέ-
ε νοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ με-
κθ τενόησαν. * οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι βηθ-
ι σαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν
σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω
ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ,
μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου κατα-
βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυ-
νάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς
σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων
κ̄α ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. * ἐν
ε ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν.
ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σο-
φῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ
νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐ-
κ̄β δοκία ἔμπροσθέν σου. * πάντα μοι παρε-
γ δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, * καὶ οὐδεὶς ἐ-
κγ πιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν
γ πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
κδ̄ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * δεῦτε
γ πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτι-
σμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν
μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός
εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνά-
παυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρη-
στός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

ἐν ἐκείνῳ

pheta. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparaturus est uiam tuã ante te. Amẽ dico uobis, non exortus fuit inter eos qui nascũtur è mulieribus maior Ioanne baptista. Attamẽ is qui minor est in regno cœlorum, maior illo est. Porrò à diebus Ioãnis baptistæ usq; ad hunc diem, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam omnes prophetæ, & ipsa lex, usq; ad Ioannem prophetauerũt. Et si uultis recipere, ipse est Helias ille, qui uẽturus erat. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Sed cui adsimilabo generationem hanc? Similis est pueris, qui sedent in foris, & acclamãt sodalibus suis, ac dicunt, Tibia cecinimus uobis & non saltastis, lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit enim Ioannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicunt, En hominem comedonẽ & uini potorem, publicanis amicũ ac peccatoribus: & iustificata est sapientia à filijs suis. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus ędita fuerãt plurimæ uirtutes ipsius, quod scelerum eas non pœnituisset: Væ tibi Chorazin, uæ tibi Bethsaidan, quoniam si in urbe Tyri aut Sidonis factę fuissent uirtutes quę factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere scelerum suorum pœnitentiã egissent. Attamen dico uobis, Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij quàm uobis. & tu Capernaum quæ es usq; ad cœlum exaltata, usq; ad inferos detraheris, quoniã si in Sodomis ędita fuissent uirtutes quæ ędita sunt in te, mansissent usq; ad hodiernum diem. Verũtamen dico uobis, q Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, q abscõderis hæc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrem quisquam nouit, nisi filius, & cui cunque uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue est.

In illo

ριθ * ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς
β σαββασι διὰ τῶν σπορίμων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν σταχυας,
καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐ-
τῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι
ρις ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. * οὐκ
ι ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν
αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως
ἔφαγον, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ
τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σαββασιν οἱ
ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σαββατον βεβηλοῦσι, καὶ
ἀναίτιοί εἰσιν; λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ
μείζων ὧδε ἐστιν. εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν ἔλε-
ος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσα-
τε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ
σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς
ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν.
ρις * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, τὴν χεῖρα ἔχων ξη-
β ρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες. εἰ ἔξε-
στι τοῖς σαββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορή-
σωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τίς ἔσται ἐξ
ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν
ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σαββασιν εἰς βόθυνον, οὐ-
χὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέ-
ρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστι τοῖς σάβ-
βασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκ-
τεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκα-
ριζ τεσταθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξ-
α ελθόντες συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως
ριθ αὐτὸν ἀπολέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώ-
ι ρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ-
λοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπε-
τίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσω-
σιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προ-
φήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ἐξελεξάμην,
ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου.
θήσω τὸ πνεῦμα μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς
ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει,
οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν
αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει,
καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβά-
λῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐ-
τοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. * τότε προσηνέχθη κϐ
ριθ αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ
ι ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κω-
ρκ φὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. * καὶ ἐξίσαντο
ζ πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μήτι οὗτός ἐστιν
ρκᾶ ὁ υἱὸς δαβίδ; * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες
β εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ
μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.

ὡδὲ

In illo tempore ibat Iesus sabbatis per se- XII
getes. Discipuli uero illius esuriebãt, & cœ-
perunt uellere spicas, & comedere. At pha-
risæi quum uidissent dixerunt illi, Ecce di-
scipuli tui faciunt, quod non licet facere in
sabbato. Ille uero dixit eis, Nõ legistis quid
fecerit Dauid, quum esuriret ipse & ij qui
erant cum illo? Quomodo ingressus sit in
domum dei, & panes propositionis ederit,
quos ipsi non licebat edere: neque ijs qui
cum illo erant, nisi sacerdotibus solis. Aut
non legistis in lege, quod sabbatis sacerdo-
tes in templo sabbatum prophanant, & cri-
mine uacant? Dico autem uobis, quod tem-
plo maior est hoc in loco. Quod si sciretis
quid sit, Misericordiam uolo & non sacrifi-
cium, nequaquam cõdemnassetis insontes.
Nã dominus est & sabbati filius hominis.
At progressus illinc, uenit in synagogam il-
lorum, & ecce homo erat manũ habens ari-
dam, & interrogabant illum dicentes, Licét
ne sabbatis curare? ut accusarẽt eum. At ille
dixit eis, Quis erit ex uobis homo, qui habe
bit ouem unam, & si ea inciderit sabbatis in
foueam, nonne apprehẽdet illam & eriget?
Quanto igitur præstantior est homo oue?
Licet igitur sabbatis beneficio afficere. Tũc
dicit homini, Extende manũ tuam. Et is ex-
tendit: ac restituta est sanitati, sicut altera.
Porrò pharisæi egressi, ceperunt consilium
aduersus eum, quomodo illum perderent.
At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, sequu-
tæq; sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos
omnes, & interminatus est illis, ne se face-
rent manifestũ: ut cõpleretur quod dictum
erat per Hesaiam prophetã, qui ait, Ecce fi-
lius meus quem elegi, dilectus meus, in quo
sibi bene cõplacuit anima mea: ponam spi-
ritum meum super illum, & iudicium gen-
tibus annunciabit: non contendet, neq; cla-
mabit, neq; audiet quisquam in plateis uo-
cem eius: arundinem comminutã non con-
fringet, & linum fumigans non extinguet,
donec eiiciat ad uictoriã iudicium: & in no-
mine illius gentes sperabũt. Tunc adductus
est ad eum qui dæmonio agitabatur cæcus
ac mutus, & sanauit illũ, ita ut cæcus ac mu
tus & loqueretur & cerneret. Et obstupue-
runt omnes turbæ, dicebantq;, Num hic est
ille filius Dauid? At pharisæi quum audis-
sent, dicebant, Hic non eiicit dæmonia, nisi
præsidio Beelzebul principis dæmoniorũ.

κγ̄ πρὸς τὴν αὐτῶν σημεῖον.

ρκβ *εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐ
β τοῖς. πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρη-
μοῦται. καὶ πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ'
ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατα-
νᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν στα-
θήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζε-
βοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κρι-
ταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ
δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκί-
αν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ'
ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπί-
ζει. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία καὶ
β βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται
τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν
εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφε-
θήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν
ρκδ τῷ μέλλοντι. *ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν,
ε καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδ-
ρον σαπρόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. γεννήμα-
τα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πο-
νηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ-
ρκε δίας τὸ στόμα λαλεῖ. *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
ε ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά.
καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ,
ρκϛ ἐκβάλλει πονηρά. *λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα
ε ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι
περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λό
γων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατα-
δικασθήσῃ. *τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμ-
ε ματέων καὶ φαρισαίων λέγοντες. διδάσκα-
ρκζ λε, θέλομεν ἀπό σου σημεῖον ἰδεῖν. *ὁ δὲ ἀποκρι-
ε θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς,ση-
μεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ
μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν
ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.
ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι
μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον
ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν,
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν
ρκθ σοφίαν σολομῶντος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος
ε ὧδε. *ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλ-

θῃ

Iesus autem quum sciret cogitationes illorum dixit illis, Omne regnũ diuisum aduersus sese desolatur, & omnis ciuitas aut domus diuisa aduersus seipsam non stabit. Et si satanas satanam eiicit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igitur stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eiicio dæmonia, filij uestri cuius præsidio eiiciũt? Propterea ipsi iudicabũt de uobis. Quod si spiritu dei ego eiicio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnũ dei. Alioqui quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa illius diripere, nisi prius uinxerit potentem, & tunc domum illius diripiet? Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non cõgregat mecum, spargit. Propterea dico uobis, Omne peccatũ & conuitium remittetur hominibus, at conuitiũ in spiritum non remittetur hominibus. Et quicunq; dixerit uerbũ aduersus filiũ hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduersus spiritũ sanctũ, non remittetur ei neq; in præsenti seculo neque in futuro. Aut facite arborẽ bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem uitiosam, & fructum illius uitiosum. Nam è fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarum quomodo potestis bona loqui, quũ sitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono thesauro cordis, expromit bona: & malꝰ homo ex malo thesauro depromit mala. Sed dico uobis, quod de quocũq; uerbo ocioso, quod loquuti fuerint homines, reddituri sunt rationem in die iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis. Tunc interrogauerũt eum quidam è scribis ac pharisæis, dicentes, Præceptor, uolumus ex te signum uidere. At ille respondens dixit illis, Generatio praua & adultera signum quærit, & signum nõ dabitur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quemadmodum enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus ac tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribꝰ noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & cõdẽnabunt eam, quod ipsi resipuerint ad prædicationẽ Ionæ. Et ecce plus q̃ Ionas est hoc loco. Regina Austri surget in iudicio cum generatione hac, & condẽnabit eã, quod uenerit à finibus terræ, ad audiendã sapiẽtiam Solomonis. Et ecce plus q̃ Solomon est in hoc loco. Quum aũt immũdus spiritus exie-

rit

θρ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. τότε λέγει, ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρονα τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
ρλ τ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. *Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
β ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.
ρλα *Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
β οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥς τε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.
ρλβ * ὅς τις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισ-
ε σευθήσεται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίουσιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν.

μήν

rit ab homine, perambulat per arentia loca, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum meam unde exiui: & quum uenerit, reperit eam uacantem, & scopis purgatã, atq; ornatam. Tunc abit, & adiũgit sibi septem alios spiritus sceleratiores se, & ingressus inhabitat illic: & fiunt postrema hominis illius, peiora primis: sic erit & generationi huic peruersæ. Quum autẽ adhuc loqueretur turbis, ecce mater & fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui. Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærẽtes tibi loqui. At ille respõdens dixit ei qui sibi renũciauerat, Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei? Et protensa manu sua in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quisquis enim fecerit uoluntatẽ patris mei qui est in cœlis, ipse meus frater & soror & mater est.

In die uero illo, egressus Iesus è domo, se XIII
dit iuxta mare, & congregatæ sunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipse nauim ingressus sederet, & uniuersa turba in littore stabat: ac dicebat illis multa p similitudines, dicẽs, Ecce exijt qui seminabat ad seminãdum, &
κσ quum seminaret, alia quidem ciderũt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ciderũt in loca saxosa, ubi non habebãt multum terræ, & protinus exorta sunt, propterea quod non haberent profunditatẽ terræ: quum aũt exortus esset sol, exusta sunt: & quia non habebant radicem, exaruerunt. Alia rursus ciderunt in spinas, & insurrexerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia uero ciderunt in terram bonam, & dederunt fructũ: aliud quidem centuplum, aliud uero sexagecuplũ, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiẽdũ, audiat. Et adeuntes discipuli dixerunt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille respõdens dixit eis, Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis aũt non est datum. Quisquis enim habet, dabit illi, & redditur abũdantior. Quisquis aũt non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis: quia uidentes non uident, & audientes non audiũt nec intelligunt. Et cõpletur in illis prophetia Esaiæ quæ dicit, Auribꝰ audietis, & nõ intelligetis, & uidẽtes uidebitis, & nõ cernetis, Incrassatũ est emi cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos occluserũt

μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνιῶσι, καὶ ἐπι-
ρλδ στρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ὑμῶν δὲ μα-
ε κάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦ-
τα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν
ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι
ρλε ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * ὑμεῖς οὖν ἀ-
β κούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ
συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ
ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστι ὁ
παρὰ τὴν ὁδὸν παρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώ-
δη παρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων,
καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ
ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐ-
στιν. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν
λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀ-
κάνθας παρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀ-
κούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ
ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον,
καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν
καλὴν παρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκού-
ων καὶ συνιὼν, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ,
ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκον-
ρ λς τα. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς,
ι λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀν-
θρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐ-
τοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλ-
θεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐπέσπειρε ζιζάνια ἀνὰ
μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλά-
στησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐ-
φάνη καὶ τὰ ζιζάνια, προσελθόντες δὲ οἱ δοῦ-
λοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ
καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν
οὖν ἔχει τὰ ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς
ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον
αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν
αὐτά. ὁ δὲ ἔφη. οὔ. μήποτε συλλέγοντες τὰ ζι-
ζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε
συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ
ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέ-
ξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς
ρλζ δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον
β συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * ἄλλην πα-
ραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λα-
βὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ
μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅτα
δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ καὶ γίνε-
ται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα-
νοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

ἄλλην

ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem illos. Vestri uero beati sunt oculi, quia uident: & aures uestræ, quia audiunt. Amen enim dico uobis, quòd multi prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt: & audire quæ auditis, & non audierũt. Vos igitur audite parabolam seminantis. Quum quiuis audit sermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus & rapit id quod seminatũ est in corde illius: hic est qui iuxta uiã seminatus fuit. At qui in petricosa semẽ factum exceperat, hic est qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud: uerum non habet radicem in semetipso, sed tẽporarius est. Porrò quum inciderit afflictio, aut persequutio propter sermonem, continuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est qui uerbum audit: & cura seculi huius, deceptioq; diuitiarum suffocat sermonẽ, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit semen, hic est qui sermonem audit & intelligit, qui denique fructum quoq; reddit ac facit, alius quidem centuplum, alius uero sexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolam proposuit eis, dicẽs, Adsimilatum est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo: sed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticum, abiitq;. Quum autẽ germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliâs, dixerunt illi, Domine, nonne bonum semen seminaras in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt illi, Vis igitur abeamus & colligamus ea? At ille dixit, Non: ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cũ illis & triticũ? sinite pariter crescere utraq; usq; ad messem, & in tẽpore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimum est omnium semi num. Cæterum ubi excreuerit maximũ est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uo lucres cœli, & nidulentur in ramis illius.

Aliam

ρλη * ἀλλὴν παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία
ε ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ
ρλθ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ ἰη-
ς σοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παρα-
βολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥη-
θὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παρα
βολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι ἀποκεκρυμμένα
ρμ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους,
ι ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ ἰησοῦς. καὶ προσῆλθον αὐ-
τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν
παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρ-
μα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ
κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς
βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ.
ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ
θερισμὸς συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερι-
σταὶ ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζά-
νια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συν
τελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ
τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ
τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐ-
τοὺς εἰς τὴν καμίνον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν-
των. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀ-
κουέτω. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν
ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι
καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον
μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶ-
χεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βα-
σιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ,
ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγια
λὸν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγ
γεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ
συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι,
καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαί-
ων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυ-
ρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν-
των. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. συνήκατε ταῦτα πάν-
τα; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ
τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδε-
ρμᾶ σπότῃ, ὅς τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
α καινὰ καὶ παλαιά. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ ἰησοῦς

Aliam parabolam dixit illis, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermẽtaretur totum. Hæc omnia loquutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil loquutus est illis: ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam, qui ait, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domũ Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Explica nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semẽ, est filius hominis: ager autem est mundus. Porrò bonum semẽ, ij sunt filij regni: zizania uero sunt, filij illius mali: inimicus autem qui seminat ea, est diabolus: messis uero, consummatio seculi est: messores autẽ, angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos: & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus, stridorq; dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quem repertum homo abscõdidit: & præ gaudio quod habet super eo, abit: & omnia quæcunq; habet, uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum, simile est regnũ cœlorum homini negociatori, quærẽti pulchras margaritas: qui quum inuenisset unam precioſam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod quum impletum fuisset, subduxerunt in litus, & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa, quæ uero mala, foras abiecerunt. Sic futurum est in consummatione seculi, uenient angeli, & segregabũt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi, Etiam domine. At ille dixit illis, Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut quum finisset

Iesus

ὁ ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωσῆς καὶ σίμων καὶ ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάν

ρμβ τα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ἰησοῦς

α εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴ-

ρμγ δης ὁ τετραάρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς

β παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνά-

ρμδ μεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. * ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τὸν ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυ-

β λακῇ διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης. οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀπο-

κτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐ-

ρμε τὸν εἶχον. * γενεσίοις δὲ ἀγομένοις τοῦ ἡρῴδου, ὠρ-

ς χήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς. δός μοι φησὶν ὧδε ὧδε πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὧδε πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κοράσιῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό. καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ

ρμς ἰησοῦ. * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖ-

γ θεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομέ-

ρμζ νης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ

τοὺς

Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et quum ueniſſet in patriã ſuam, docuit in ſynagoga illorum, ita ut ſtuperẽt ac dicerent, Vnde huic ſapientia hæc & uirtutes? Nónne hic eſt ille fabri filius? Nónne mater eius uocatur Mariam, & fratres eius Iacobus & Ioſes & Simon & Iudas? & ſorores illius nónne omnes apud nos ſunt? Vnde igitur huic hæc omnia? Et offendebãtur ſuper eo. Iesus autem dixit illis, Non eſt propheta expers honoris, niſi in patria ſua & domo ſua. Et non ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum. In illo tempo- XIIII
κε re audiuit Herodes tetrarcha famam Ieſu, & dixit famulis ſuis, Hic eſt Ioannes baptiſta, is ſurrexit à mortuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam Herodes ceperat Ioãnem & uinxerat, ac poſuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes, Non licet tibi habere eam. Et quum uellet eum occidere, metuebat multitudinẽ, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Quum autem celebraretur natalis Herodis, ſaltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iureiurando pollicitus eſt, ſe daturum illi quicquid peteret. At illa priùs inſtructa à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis Baptiſtæ. Et indoluit rex: attamen propter iuſiurandum & eos qui ſimul accumbebant, iuſsit ei dari: & miſsis carnificibus, amputauit caput Ioannis in carcere: & allatum eſt caput eius in patina, datumq; eſt puellæ, atq; illa obtulit matri ſuæ. Et acceſſerunt diſcipuli eius, & ſuſtulerunt corpus, ac ſepelierunt illud: abieruntq; & renunciarunt Ieſu. Id quum audiſſet Ieſus, ſeceſsit illinc in naui ad deſertum locum ſeorſim. Et quum audiſſent turbę, ſequutæ ſunt illum itinere pedeſtri relictis urbibus. Et egreſſus Ieſus uidit multã turbam: & tactus eſt affectu miſericordię erga illos, ſanauitq; ex illis qui male ualebãt. Porrò quum appetiſſet ueſpera, adierunt eum diſcipuli ipſius dicẽtes, Deſertus eſt locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas ut abeant in uicos, & emãt ſibi cibaria. At Ieſus dixit illis, Non eſt
κϛ illis neceſſe ut abeant, date illis uos qđ' edãt. At illi dicũt ei, Nõ habemus hic niſi quinq; panes & duos piſces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iuſsis turbis diſcũbere ſuper gramina, ſumptiſq; quinq; panibus, ac duobus

αὐτοῦ δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισ-
ρμῆ χίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ εὐ-
ς θέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ-
βῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ
ρμθ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπολύ-
β σας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προ-
ρξ σεύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ.
δ τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέ-
γν γων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀποκρι-
ι θεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐ-
γνβ τῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; * καὶ ἐμβάντων
ς αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λε-
γνγ γοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * καὶ διαπεράσαντ-
β τες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅ-
γνδ σοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε προ-
ς σέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέ-
γων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ, ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφε-

duobus piſcibus,ſublatis in cœlum oculis, benedixit.Et quum fregiſſet dedit diſcipulis panes,diſcipuli uero turbis. Et comederunt omnes,& ſaturati ſunt:& ſuſtulerunt quod ſuperfuerat de fragmentis,duodecim cophinos plenos.Porrò qui comederāt fuere uiri fermè quinquies mille, præter mulieres ac pueros.Et ſtatim cōpulit Ieſus diſcipulos ſuos,ut conſcēderent nauim,& præcederent ſe in ripam ulteriorē,donec dimiſiſſet turbas.Ac dimiſsis turbis,aſcendit in montem ſolus ad orandū.Quum aūt aduenifſet ueſpera,ſolus erat illic.Cæterū nauis iam in medio maris erat,& afflictabatur ab undis,nam uētus erat aduerſus.Quarta autem noctis uigilia abijt ad illos Ieſus,ambu-
xζ lans ſuper mare:& ubi uidiſſent eum diſcipuli ſuper mare ambulantē,turbati ſunt,dicentes,Spectrum eſt:ac præ metu exclamauerunt:ſed ſtatim loquutus eſt illis Ieſus,dicens, Bono animo eſte, ego ſum,ne terreamini.Reſpondens aūt illi Petrus dixit,Domine,ſi tu es,iubeto me ad te uenire ſuper aquas.At ille dixit, Veni.Et quū deſcendiſſet è naui Petrus,ambulabat ſuper aquas,ut iret ad Ieſum.Cæterū quum uideret uētum ualidū territus eſt:& quum cœpiſſet demergi,clamauit,dicens,Domine ſerua me.Continuo autem Ieſus extenta manu apprehendit eum,& dixit illi, Exigua fiducia prædite,cur hæſitabas? Et quū eſſent ingreſsi nauim,conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui,acceſſerunt & adorauerūt eum,dicentes, Vere dei filius es. Et quum traieciſſent, uenerunt in terram Genneſareth.Et quum agnouiſſent illum uiri loci illius,emiſerunt nūcios in totam undiq; finitimā regionem illam,& obtulerunt illi omnes male habentes:& obſecrabant eum,ut tantū tangerent fimbriam ueſtimenti ipſius: & quotquot te-
κπ tigiſſent,ſalui facti ſunt. Tunc accedunt XV ad Ieſum,qui ab Hieroſolymis uenerāt,ſcribæ & phariſæi,dicētes,Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionē ſeniorum? Non enim abluunt manus ſuas,quum edunt panem.At ille reſpondens dixit eis,Quare & uos tranſgredimini præceptum dei propter traditionem ueſtram? Nam deus præcepit, dicens, Honora patrem & matrem. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, quicquid doni à me

profe

κδ πρὸς φ λ καναναίας. λ πρὸς τὸν θραττοντα ὄχλον.

ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων. ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δέ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

ρνε ι *τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. *ἄφετε αὐτούς, ὁδηγοί εἰσι, τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ ἰδοὺ γυνὴ κανα- κθ ναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραζεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ δαβίδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον, καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα. κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν. ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκ- ρξ κείνης. *καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε πα λ ρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν, χωλοὺς, τυφλοὺς

Aliâs φθόνοι

profecturum erat,id in tuum uertitur commodum, & non honorabit patrem ſuum aut matrem ſuam:& irritum feciſtis præceptum dei propter traditionẽ ueſtram.Hypocritæ,recte de uobis prędixit Heſaias dicẽs, Appropinquat mihi populus hic ore ſuo & labijs me honorat,cæterũ cor eorum procul abeſt à me:ſed fruſtra me colunt, docentes doctrinas,præcepta hominum.Et aduocatis ad ſe turbis dixit eis, Audite & intelligite: non quod ingreditur in os,ímpurat hominem,ſed quod egreditur ex ore,hoc impurum reddit hominem.Tunc accedẽtes diſcipuli eius dixerunt illi,Noſti phariſæos audito ſermone iſto offenſos fuiſſe? At ille reſpondens ait,Omnis plãtatio quã non plantauit pater meus cœleſtis,eradicabitur.Omittite illos,duces ſunt cæci cæcorum. Porrò ſi cæcus cæco dux fuerit,ambo in foueam cadent.Reſpondens aũt Petrus dixit ei, Diſſere nobis parabolã iſtam.Ieſus aũt dixit,Adhuc & uos intelligẽtia caretis? Nondum intelligitis quod quicquid ingreditur in os,in aluũ abit,& in ſeceſſum ejicitur? At ea quæ proficiſcũtur ex ore,ex ipſo corde egrediuntur,& illa ímpurum reddunt hominẽ.Nam ex corde exeunt cogitationes malæ,cædes, adulteria,ſtupra,furta,falſa teſtimonia,conuitia.Hæc ſunt quæ impurũ reddunt hominem.Cęterũ illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digreſſus illinc Ieſus,ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa quæ à finibus illis uenerat,clamabat ad illũ dicens, Miſerere mei domine fili Dauid,filia mea miſere à dæmonio agitatur.Ille uero non reſpondit ei quicquam.Et accedẽtes diſcipuli eius rogabant illum dicentes,Amitte illã,nam clamat poſt nos. At ille reſpondens dixit,Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſraeliticæ. Illa uero uenit & adorauit eum dicens,Domine,ſuccurre mihi. At ille reſpõdens dixit, Non eſt honeſtum,ſumere panem filiorum & obijcere catellis. Hæc autem reſpondit, Certe domine:etenim catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Tunc reſpõdens Ieſus dixit illi,O mulier magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut uis. Et ſanata fuit filia eius ex eo tẽpore.Et ꝓgreſſus illinc Ieſus,uenit iuxta mare Galileæ,& cõſcenſo mõte ſedebat illic.Et acceſſerũt ad eum turbæ multæ,ducẽtes ſecũ claudos,cæcos

λα πόλι τῶν ἑπτὰ ἀρτῶν. λβ προσέχειν τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. λγ πόλεως τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπιφωτήσεως.

φλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσιν, καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις, καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. *καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά. καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτόν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς στυγνάζων. τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; *γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. *καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. *οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν, προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. *ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄν-

cos, mutos, mutilos, & alios multos, & abiecerunt eos ad pedes Iesu: & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ sint, quum uiderent mutos loqui, mutilos esse sanos, claudos ambulare, cæcos uidere, & glorificabant deum Israel. Iesus autẽ uocatis ad se discipulis suis dixit, Miseret me turbæ, propterea quod iam triduũ perseuerant apud me, & non habent quod edãt: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiãt in uia. Et dicũt ei discipuli eius, Vnde nobis in solitudine panes tam multi, ut saturemus turbam tantam? Et dicit illis Iesus, Quot panes habetis? At illi dicũt, Septem, & paucos piscículos. Et iussit turbas discũbere in terra. Et sumpsit septem panes ac pisces: & postq̃ gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis: discipuli uero turbę: comederuntq; omnes, & saturati sunt: & sustulerũt quod supererat fragmẽtorũ, septem sportulas plenas. At ij qui comederãt, erant quater mille uiri, præter mulieres & pueros. Et dimissis turbis, conscẽdit nauim, uenitq; in fines Magdala. Et aggressi pharisæi unà cum sadducæis tentantes rogabant eum, ut signum è cœlo ostẽderet sibi. At ille respondens dixit eis, Quum cœperit esse uespera, dicitis: serenitas erit, nam rubet cœlũ: & mane, hodie tempestas, rubet enim cœlũ triste. Hypocritæ, faciem cœli scitis diiudicare, signa uero temporũ non potestis? Natio praua & adultera signũ requirit, & signum nõ dabitur ei, nisi signũ Ionæ prophetæ. Et relictis illis abiit. Et quũ uenissent discipuli eius in ulteriorẽ ripam, per obliuionẽ non sumpserant panes. Iesus aũt dixit illis, Videte & cauete à fermento pharisæorũ ac sadducæorũ. At illi reputabãt intra sese dicẽtes, Panes non sumpsim⁹. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis: qd cogitatis intra uosipsos, ò parũ fidẽtes, q̃ panes nõ sumpseritis? Nõdũ intelligitis neq; memoria tenetis, neq; illos panes quũ homines essent q̃nquies mille, & quot cophinos sustuleritis? neq; septẽ illos panes quum homines essent quater mille, & quot sportas acceperitis? qui fit ut nõ intelligatis me nõ de pane dixisse uobis illud, ut cauere tis à fermẽto pharisæorũ & sadducæorum? Tũc intellexerũt q̃ nõ iussisset cauere à fermẽto panis, sed à doctrina pharisęorũ & sadducęorum. Quũ uenisset aũt Iesus in partes Cęsareę ei⁹, quę cognominaẽ Philippi, interrogauit discípulos suos, dicẽs: quẽ me dicũt

οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, ρξζ εἶπεν αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ι ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λε- ρξη λυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο τοῖς β μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ- ρξθ θῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, β ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς, εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλ- ρο λὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ἰησοῦς εἶπεν β τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα ροα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ι ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶ- ροβ ξιν αὐτοῦ. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώ- β των, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασι- λείᾳ αὐτοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμ- βάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάν- νην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπρο- σθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν τῷ ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη- νὰς

homines esse filium illum hominis? Illi uero dicebant, Alij quidem Ioannem baptistam, alij uero Heliam, alij uero Hieremiam, aut unum de numero prophetarū. Dicit illis, At uos quem me dicitis esse? Respondens aūt Simon Petrus dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuentis. Et respondens Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. At ego uicissim tibi dico, quòd tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo meam ecclesiam, & portę inferorum non ualebūt aduersus illam. Et dabo tibi claues regni cœlorum. Et quicquid alligaueris in terra, erit alligatum in cœlis: & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis. Tunc edixit discipulis suis, ne cui dicerent, quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tempore cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hierosolymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotū & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et quum abduxisset eum Petrus, cœpit illū increpare, dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille conuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi: quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucē suam, ac sequatur me. Qui enim uoluerit animā suā seruare, perdet eam. Rursus, Qui perdiderit animā suā mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam suam? Futurum est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuicq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint filium hominis ue- λδ nientem in regno suo. Et post dies sex, as- XVII sumit Iesus Petrum ac Iacobum & Ioānem fratrem eius, & subducit illos in mōtem excelsum seorsum, transformatusq; est coram illis: & splenduit facies eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt candida, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses & Helias cum illo colloquentes. Respondens autem Petrus dixit Iesu, Domine, bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria ta-

bernacula

νὰς; σοι μίαν, καὶ μωσῆ μίαν, καὶ ἡλίᾳ μίαν. ἔτι
αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκί-
ασεν αὐτούς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέ-
γουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐ-
δόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἀκούσαντες οἱ μα-
θηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφο-
βήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς, ἥψα-
το αὐτῶν, καὶ εἶπεν ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.
ἐπαραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα
εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόν-
των αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς λέγων. μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπη-
ρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τί
οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλ-
ρογ θεῖν πρῶτον; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν
s αὐτοῖς. ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκα-
ταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ἠλίας ἤδη
ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίη-
σαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε
συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βα-
ρογλ πτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. *καὶ ἐλθόντων πρὸς
β τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυ-
πετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. κύριε, ἐλέησόν μου
τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολ
λάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ
ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου,
καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διε-
στραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε
ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετί-
μησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ
δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας
ρος ἐκείνης. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ ἰη-
ε σοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθη-
μεν ἐκβαλεῖν αὐτό. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ
τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τού-
τῳ, μετάβηθι ἐνθεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται.
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ
ροσ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * ἀ-
β ναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐ
τοῖς ὁ ἰησοῦς. μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί-
δοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν
αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυ-
ροζ πήθησαν σφόδρα. * ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς
ι καπερναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβά-
νοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑ-
μῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰ-
σῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰη-
σοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
ἀπὸ

bernacula, tibi unum, & Moſi unum, & He
liæ unum. Adhuc eo loquẽte, ecce nubes lu
cida obumbrauit illos. Et ecce uox è nube
quæ diceret, Hic eſt filius meus dilectus, in
quo mihi bene cõplacitum eſt, ipſum audi
te. Et quum hæc audiſſent diſcipuli, procide
runt in faciẽ ſuã, & territi ſunt uehementer.
Et accedens Ieſus tetigit illos, dixitq́, Surgi
te, & ne timeatis. Vbi uero ſuſtuliſſent ocu
los ſuos neminẽ uidebant, niſi Ieſum ſolum.
Et quũ deſcẽderent de monte, præcepit illis
Ieſus, dicẽs, Ne cui dixeritis uiſionẽ, donec
filius hominis à mortuis reſurgat. Et interro
gauerunt eum diſcipuli ſui, dicẽtes, Cur igi
tur ſcribę dicunt, ꝙ Heliam oporteat uenire
priùs? Ieſus autem reſpõdens dixit illis, He
lias quidẽ ueniet priùs, & reſtituet omnia.
Cæterũ dico uobis, Heliam iam ueniſſe, &
non agnouerũt eum: ſed fecerunt in eo quæ
cunq́ uoluerũt. Sic & filius hominis paſſu
rus eſt ab illis. Tunc intellexerunt diſcipuli,
ꝙ de Ioanne baptiſta dixiſſet ipſis. Et quum
ueniſſent ad turbam, acceſſit ad eum homo
quidam, flectens genua illi, dicensq́, Domi
λε ne, miſerere filij mei, quoniã lunaticus eſt,
& miſere affligitur: nam ſæpe cadit in ignẽ,
& ſæpe in aquam, & obtuli eum diſcipulis
tuis, nec potuerunt eum ſanare. Reſpõdens
autem Ieſus dixit, O natio incredula & diſ
torta, quouſq́ tandem ero uobiſcum? uſq́
quo patiar uos? adducite illum huc. Et incre
pauit illud Ieſus, & exijt ab eo dæmonium,
& ſanatus eſt puer à tempore illo. Tunc ac
cedentes diſcipuli ad Ieſum ſeorſum, dixe
runt, Quare nos nõ potuimus eijcere illud?
Ieſus autem dixit illis, Propter incredulita
tem ueſtram. Amẽ quippe dico uobis, ſi ha
beatis fidẽ ſicut granũ ſinapis, dicetis monti
huic, demigra hinc illuc, & demigrabit neq́
quicquã impoſsibile erit uobis. Sed hoc ge
nus non egreditur, niſi per deprecationẽ &
ieiuniũ. Quum autem uerſarentur in Gali
læa, dixit illis Ieſus, Futurum eſt ut filius ho
minis tradatur in manus hominum, & occi
dent eum, ac tertio die reſurget. Et mœrore
affecti ſunt uehementer. Quum autem ue
niſſent in oppidum Capernaum, acceſſerũt
λς qui didrachma ſolent accipere ad Petrum,
dixeruntq́, Præceptor ueſter num ſoluit di
drachma? Dicit, Etiam. Et quum ingreſſus
fuiſſet in domum, præuenit illum Ieſus, di
cens, Quid tibi uidẽt Simon? Reges terræ

ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τ̃ν
ὑῶν αὐτ̃ν, ἢ ἀπὸ τ̃ν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτ̃ῳ ὁ πέ-
τρος, ἀπὸ τ̃ν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτ̃ῳ ὁ ἰησοῦς, ἄ-
ρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλί-
σωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλ-
λε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαντα πρῶτον ἰχθῦν
ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα,
ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.
ρος * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τ̃ῳ XVIII
β ἰησοῦ, λέγοντες. τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασι- λζ
λείᾳ τ̃ν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰη-
σοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτ̃ν, καὶ εἶ-
πεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γέν-
ησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασι-
λείαν τ̃ν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν
ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βα
σιλείᾳ τ̃ν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον
ροθ τοιοῦτο ἐπὶ τ̃ῳ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται. * ὃς δ'
β ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τ̃ν μικρῶν τούτων τ̃ν πιστευ-
όντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτ̃ῳ, ἵνα κρεμασθῇ μύ-
λος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταπον-
τισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τ̃ῳ κό-
σμῳ ἀπὸ τ̃ν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ
σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τ̃ῳ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ
ρος σκάνδαλον ἔρχεται. * εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς
ε σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλε
ἀπὸ σου. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν,
χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχον-
τα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλ-
μός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε
ἀπὸ σου. καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν
εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
ρπα τὴν γέενναν τ̃ πυρ. * ὁρᾶτε μὴ καταφρο-
ι νήσητε ἑνὸς τ̃ν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν,
ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτ̃ν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέ-
πουσι τὸ πρόσωπον τ̃ πατρ̃ς μου τ̃ ἐν οὐρα-
νοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπ-
ρωβ λωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀν-
ε θρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐ-
τ̃ν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη,
πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται
εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτ̃ῳ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πε-
πλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν
τ̃ πατρὸς ὑμ̃ν τ̃ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται
ρπγ ἓν τ̃ν μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ
ε ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μετα-
ξὺ σοῦ καὶ αὐτ̃ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδη-
ρπδ σας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, πα-
ι ράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος
δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ
παρακούσῃ αὐτ̃ν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τ̃ς
ἐκκλη-

à quibus accipiunt tributa aut censum? à filijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus, Ab alienis. Ait illi Iesus, Ergo liberi sũt filij. Verum ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies stateręm: acceptũ eum da illis pro me & te. In illo tempore accesserũt discipuli ad Iesum, dicẽtes, Quis maximus est in regno cœlorum? Et accersitũ ad se puerum Iesus, statuit in medio illorum, & dixit, Amẽ dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur demiserit semetipsum, sicut est puer iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autẽ offenderit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspẽdatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim ut ueniant offendicula, uerũtamen uæ homini per quem offendiculũ uenit. Quod si manus tua, uel pes tuus, obstaculo est tibi, abcide eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam ingredi claudum aut mutilum, potius quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem ęternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonũ est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennã ignis. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quòd angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini cẽtum oues, & errauerit una ex eis, nónne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam, Amen dico uobis, gaudet super ea magis quàm super nonagintanouẽ, quæ non errauerunt. Sic non est uolũtas coram patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eũ inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos: ut in ore duorũ aut trium testium consistat omne uerbũ. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si eccle-

λθ τῷ ὀφείλοντι μύρια τάλαντα.

ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς
ρπε καὶ ὁ τελώνης. *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ
ζ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ
ρπς οὐρανῷ. *πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν
η συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ
τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέ-
ρτζ σῳ αὐτῶν. *τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ πέτρος
η εἶπεν. κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός
μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομη-
ρπθ κοντάκις ἑπτά. *διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία
η τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ λθ
αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης
μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦ-
ναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,
καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα
ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος,
προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε, μακροθύμησον
ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς
δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν,
καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦ-
λος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς
ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐ-
τὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι, ὅτι ὀφείλεις. πε-
σὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέ-
γων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώ-
σω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐ-
τὸν εἰς φυλακὴν, ἕως ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόν-
τες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθη-
σαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ
ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμε-
νος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. δοῦλε
πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι,
ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι
τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ
ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς
βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμε-
νον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος
ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παρα-
ρτθ πτώματα αὐτῶν. *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
ς ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας
πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄ-
χλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ
προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐ-
τὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπο-
λῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;

ὁ δὲ

ecclesiam nō audierit, sit tibi uelut ethnicus
& publicanus. Amen dico uobis, quæcūq; alligaueritis super terram, erūt ligata in cœ
lo: & quæcūq; solueritis super terram, erūt
soluta in cœlo. Rursum dico uobis, q̄ si duo
ex uobis cōsenserint super terram, de omni
re quācunq; petierint, fiet illis à patre meo
qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres
cōgregati in nomine meo, ibi sum in medio
eorū. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit,
Domine, quoties peccabit in me frater me⁹,
& remittam ei? Num usq; septies? Dicit illi
Iesus, Non dico tibi usq; septies, sed usque
septuagies septies. Ideo adsimilatum est re/
gnum cœlorum homini regi, qui uoluit cō/
ferre rationem cum seruis suis. Et quum cœ
pisset conferre, oblatus est ei unus qui debe
bat ei decem milia talentorū. Cæterū quum
is non esset soluēdo, iussit eum dominus ue
nūdari & uxorem eius & liberos & omnia
quę habebat, ac fieri solutionem. Procidens
autem seruus ille adorabat eum, dicens, Do
mine, esto patiēs erga me, & omnia tibi red
dam. Misertus autem dominus serui illius,
absoluit eum, & æs alienū remisit ei. Egres/
sus uero seruus ille, inuenit unum de conser
uis suis, qui debebat sibi cētum denarios: &
iniecta in eū manu, obtorto collo trahebat,
dicens, Solue quod debes. Et procidens con
seruus eius rogabat eū, dicens, Esto patiens
erga me, & omnia reddam tibi. At ille nole/
bat, sed abijt & coniecit eum in carcerē, do/
nec redderet debitū. Porrò quum uidissent
conserui eius quæ fiebant, indoluerunt ual/
de, & uenerunt, aperueruntq; domino suo
omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit
illum dominus suus, & ait illi, Serue scele/
ste, totum debitum illud remisi tibi, quum
obsecrasses me: nonne oportuit & te misere
ri conserui tui, sicut & ego tui misertus erā?
Et iratus dominus eius, tradidit eum tortori
bus, quoadusq; redderet totum quod debe/
batur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet
uobis, si non remiseritis suo quisq; fratri ex
cordibus uestris delicta illorum. Et fa/ XIX
ctum est quum consummasset Iesus sermo/
nes hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fi
nes Iudææ trans Iordanem, & sequutæ sunt
eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et ac/
cesserunt ad eum pharisæi tentantes eum,
& dicentes ei, Licet ne homini diuortium
facere cum uxore sua, qualibet ex causa?

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τ̄ πατέρα, καὶ τ̄ μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.

ρϛ α * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται.

ρϛ ᾱ ι * λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.

ρϛ β * τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

ρϛ γ̄ β * καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. τὸ. οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος. πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου. τί ἔτι ὑστερῶ; ρϛ δ β * ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ρϛ ε * ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τ̄ βασιλείαν τ̄ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μα θηταὶ

μ̄ Qui reſpondens ait eis, An non legiſtis, quia qui fecit ab initio, maſculũ & fœminam fecit eos? Et dixit, Propterea deſeret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori ſuæ, & erũt duo in carnem unam. Itaq; iam nõ ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne ſeparet. Dicunt illi, Cur ergo Moſes iuſsit dare libellum repudij, ac dimittere eam? Ait illis, Moſes ad duritiam cordis ueſtri permiſit uobis repudiare uxores ueſtras, cæterum ab initio non fuit ſic. Dico autem uobis, quòd quicunq; repudiauerit uxorẽ ſuam, niſi ob ſtuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicũt ei diſcipuli eius, Si ad iſtum modum habet cauſa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis, Non omnes capaces ſunt huius dicti, ſed ij quibus datum eſt. Sũt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt eunuchi ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Qui poteſt capere, capiat. Tunc oblati ſunt ei pueri, ut manus eis imponeret & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos. Ieſus uero ait eis, Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me uenire, talium eſt enim regnum cœlorum. Et quum impoſuiſſet eis manus, abijt illinc. Et ecce

μα unus accedens, ait illi, Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternã? Qui dixit ei, Cur me uocas bonum? Nullus eſt bonus, niſi unus, nempe deus. Quod ſi uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Dicit illi, Quæ? Ieſus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Nõ falſum dices teſtimoniũ. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, ut teipſum. Dicit illi adoleſcẽs, Omnia hæc ſeruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus, Si uis perfectus eſſe, uade, uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & ueni ſequere me. Quum audiſſet autẽ adoleſcens eum ſermonẽ, abijt triſtis. Erat enim habens poſſeſsiones multas. Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis, Amen dico uobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his diſcipuli

θητὰι αὐτῶ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες. τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατὰ ἐστι.

ρϛξ * τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. ἰδοὺ

ι ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοις. * ἀ-

ρϛζ μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ

ε ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς

ρϛη δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. * καὶ πᾶς ὃς ἀφῆ-

β κεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς,

ϛθ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα

ρϛθ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. * πολ

β λοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι

σ πρῶτοι. * ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν

ι οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅς τις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν δὲ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ὀσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες. ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ὑστέρῳ δοῦναι ὡς καί σοι. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ

ἐκλεκτοί

puli expauerunt ualde, dicentes, Quis ergo poteſt ſaluus fieri? Intuitus autem illos Ieſus dixit illis, Apud homines hoc impoſsibile eſt, apud deum autem omnia poſsibilia ſunt. Tunc reſpõdens Petrus dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Ieſus autem dixit illis, Amẽ dico uobis, q̃ uos qui ſequuti eſtis me in regeneratione, quum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrẽ, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ ſortietur hæreditatẽ. Multi autem primi erunt nouiſsimi, & nouiſsimi

μβ primi. Nam ſimile eſt regnum cœlorũ homini patrifamiliâs, qui exĳt primo ſtatim diluculo ad conducẽdos operarios in uineã ſuam. Conuẽtione aũt facta cum operarĳs in ſingulos dies denario, miſit eos in uineã ſuam. Et egreſſus circiter horam tertiam, uidit alios ſtantes in foro ocioſos, & illis dixit, Ite & uos in uineam, & quodcunq̃ iuſtum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Rurſum aũt exĳt circiter ſextã & nonam horã, & fecit ſimiliter. Circa undecimã uero exĳt & inuenit alios ſtantes ocioſos, ac dicit illis, Cur hic ſtatis totum diem ocioſi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Abite & uos in uineam, & quicquid fuerit iuſtum accipietis. Quum aũt ueſpera facta eſſet, dicit dominꝰ uineæ ꝓcuratori ſuo, Voca operarios, & redde illis mercedẽ incipiens a poſtremis uſq̃ ad primos. Et quum ueniſſent qui circa undecimã horã uenerãt, acceperũt ſinguli denariũ. Venientes aũt & primi, arbitratu ſunt q̃ plus eſſent accepturi, & acceperunt ipſi quoq̃ ſinguli denariũ. Et quum accepiſſent, murmurabãt aduerſus patrẽfamiliâs, dicentes, Hi nouiſsimi unam horam fuerunt in opere, & illos pares nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtũ. At ille reſpõdens uni eorum, dixit, Amice, non facio tibi iniuriam: nonne denario pactus es mecum? tolle quod tuum eſt, & abi. uolo autem huic nouiſsimo dare ſicut & tibi. An nõ licet mihi quod uolo facere in rebꝰ meis? An oculus tuus malus eſt, quod ego bonus ſim? Sic nouiſsimi erunt primi, & primi nouiſsimi. Multi enim ſunt uocati, pauci uero

σᾶ ἐκλεκτοί. *καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱροσό-
β λυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ'
ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ ἀναβαί-
νομεν εἰς ἱροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμμα-
τεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ
παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖ-
ξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σαρῶσαι, καὶ τῇ τρί-
σϐ τῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. *τότε προσῆλθεν
ς αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν
υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ'
αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ.
εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ
δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ ἀριστερῶν σου, ἐν τῇ βασι-
λείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. οὐκ οἴ-
δατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον,
ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ,
δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν
μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζο-
μαι, βαπτισθήσεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
μου καὶ ἐξ ἀριστερῶν μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
σγ ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. *καὶ
β ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν
δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος
αὐτοὺς, εἶπεν. οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθ-
νῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κα-
τεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν,
ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑ-
μῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶ-
σδ τος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. *ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
δ θρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆ-
σαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
σε πολλῶν. *Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱερειχῶ,
β ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυ-
φλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι
ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς
κύριε υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς,
ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέγοντες.
ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐ-
φώνησεν αὐτοὺς, Καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν
λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφ-
θαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλ
μῶν αὐτῶν, Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλ
σς μοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱε-
β ροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν
ἐλαιῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέ-
γων αὐτοῖς, πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναν
τι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ
πῶλον μετ' αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν
σζ τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν
ζ ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. *ὅλον δὲ

elecți. Et aſcendens Ieſus Hieroſolyma, aſ-
ſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſolos in
uia, & ait illis, Ecce conſcendimus Hieroſo-
lyma, & filius hominis tradetur principib⁹
ſacerdotum ac ſcribis, & condẽnabunt eum
morte, & tradent eum gentibus ad illuden-
dum & flagellandũ, & crucifigendũ, & ter-
tia die reſurget. Tunc acceſsit ad eum ma-
μῖ ter filiorum Zebedæi cum filijs ſuis, adorãs
& petẽs aliquid ab eo. At ille dicit ei, Quid
uis? Ait illi, Dic ut ſedeant hi duo filij mei,
unus ad dextram tuam, & alter ad ſiniſtram
in regno tuo. Reſpondens autẽ Ieſus dixit,
Neſcitis quid petitis. Poteſtis bibere pocu-
lum, quod ego bibiturus ſum? & baptiſma-
te quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei,
Poſſumus. Ait illis, Poculũ quidem meum
bibetis, & baptiſmate quo ego baptizor, ba
ptizabimini: ſedere autẽ ad dexterã meam
& ſiniſtram meam, non eſt meum dare, ſed
ijs cõtinget, quibus paratũ eſt à patre meo.
Et quũ audiſſent decem, indignati ſunt de
duobus fratribus. Ieſus autem uocauit eos
ad ſe, & ait, Scitis quod principes gentiũ do
minẽtur illis: & qui magni ſunt, poteſtatem
exerceant in eas. Non ita erit inter uos, ſed
quicũq; uoluerit inter uos magnus fieri, ſit
ueſter miniſter: & qui uoluerit inter uos pri
mus eſſe, ſit ueſter ſeruus. Sicut filius homi-
nis nõ uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe
miniſtraret: utq; daret animã ſuam redem-
ptionem pro multis. Et egrediẽtibus illis ab
Hiericho, ſequuta eſt eum turba multa. Et
μδ ecce duo cæci ſedẽtes iuxta uiam, quum au
diſſent quòd Ieſus tranſiret, clamauerunt di
centes, Domine miſerere noſtri fili Dauid.
Turba autem increpabat eos, ut tacerent.
At illi magis clamabant, dicentes, Miſerere
noſtri domine fili Dauid. Et ſtetit Ieſus &
uocauit eos, & ait, Quid uultis ut faciã uo-
bis? Dicunt illi, Domine, ut aperiantur ocu-
li noſtri. Miſertus autem eorum Ieſus, teti-
git oculos eorum: & confeſtim uiſum rece-
perunt oculi illorum, & ſequuti ſunt eum.
Et quũ appropinquaſſent Hieroſolymis, XXI
& ueniſſent Betphage ad montem oliuarũ,
tunc Ieſus miſit duos diſcipulos, dicens eis,
Ite in caſtellũ quod contra uos eſt, & ſtatim
inuenietis aſinam alligatã, & pullũ cum ea,
με ſoluite & adducite mihi. Et ſi quis uobis a-
liquid dixerit, dicite, Dominus his opus ha-
bet, & confeſtim emittet eos. Hoc autem
totum

μ̄ πρὸς τ̄ τυφλ̄ ⁊ χωλ̄. μ̄ζ πρὸς τ̄ ξηρανθείσης συκῆς. μ̄ῆ πρὸς τ̄ ἐπερωτησάντ̄ν τ̄ χριστὸν ἀρχιερέων ⁊ πρεσβυτέρων.

ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών. ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾷος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ὄνῳ καὶ πώλῳ υἱῷ ὑποζυγίου. * πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον. καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθησεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. * οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἰερουσαλὴμ ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα. τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. * καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς. καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται. ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν. καὶ τοὺς παῖδας κραζόντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, ἠγανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν. καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. * καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα. ὃν ἐὰν

σῆ β σῆ σθ α σι ι σια α σιβ ι σιγ̄ s σιδ̄ s σιε̄ s σιζ̄ β

totum factum est ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit tibi mãsuetus, & sedens super asinam & pullũ filium subiugalis. Euntes autẽ discipuli fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerũt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua & eum super illa collocarũt. Plurima autem turba strauerunt uestimẽta sua in uia. Alij uero cædebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant dicentes, Hos anna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et quũ intrasset Hierosolyma, commota est uniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? Turbæ autem dicebãt, Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templũ dei, & eiiciebat omnes uendentes & emẽtes in templo, mensasq; numulariorum, & cathedras uẽdentiũ columbas euertit, & dixit eis: Scriptũ est, Domus mea, domus deprecationis uocabit. At uos fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Quum uidissent principes sacerdotũ & scribæ mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, dicentes, Hos anna filio Dauid: indignati sunt, & dixerũt ei, Audis quid isti dicunt? Iesus autem dicit eis, Quid ni? Nunquam legistis, Ex ore infantium & lactẽtium perfeciste laudem? Et relictis illis exijt è ciuitate in Bethaniam, & diuersatus est illic. Mane autem reuertẽs in ciuitatem, esurijt. Et quum uidisset fici arborem unam in uia, uenit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia tantum: & ait illi, Ne post hac ex te fructus nascatur in æternũ. Et arefacta est continuo ficus. Et eo uiso discipuli mirati sunt, dicentes, Quomodo continuo exaruit ficus? Respondens aũt Iesus ait eis, Amen dico uobis, si habueritis fidem, & nõ hæsitaueritis, non solum hoc quod accidit ficui facietis, uerũ etiam si monti huic dixeritis, Tollere, & projce te in mare: fiet. Et omnia quæcunq; petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et quum uenisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotũ & seniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istam autoritatẽ? Respõdens aũt Iesus dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddam, quod

μ̄ μ̄ζ μ̄ῆ

si di

ἐὰν εἴπητέ μοι, λέγω ὑμῖν ἐν τίνι ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες τῷ ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τί δὲ ὑμῖν δο-
σιϊ κεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν
ι τῷ πρώτῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν ἐγώ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ. οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πι-
σιθ στεῦσαι αὐτῷ. *ἄλλην παραβολὴν ἀκούσα- ν̄
β τε. ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης ὃς τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατασχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,

λικμήσει

si dixeritis mihi, & ego uobis dicã qua autoritate hæc faciam. Baptiſmus Ioannis unde erat: è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud ſe, dicentes, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi? Sin aũt dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habẽt Ioannẽ ut prophetam. Et reſpõdentes Ieſu, dixerunt, Neſcimus. Ait illis & ipſe: Nec ego dico uobis
μθ qua autoritate hæc faciam. Quid aũt uobis uidetur? Homo habebat duos filios, & accedens ad priorem dixit, Fili, uade hodie operare in uinea mea. Ille aũt reſpõdens ait, Nolo, poſtea uero pœnitentia motus, abiit. Accedens aũt ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens ait, Ego domine, & non abiit. Vter è duob⁹ fecit quod uoluit pater? Et dicunt ei, Prior. Dicit illis Ieſus, Amẽ dico uobis, ꝙ publicani & meretrices præcedũt uos in regnum dei. Venit enim ad uos Ioannes per uiam iuſtitiæ, & nõ credidiſtis ei: publicani autẽ & meretrices crediderunt ei. Vos aũt quum uidiſſetis non fuiſtis cõmoti pœ
ν̄ nitentia poſtea, ut crederetis ei. Aliam parabolam audite, Homo quidã erat paterfamiliâs, qui plantauit uineam, & ſepem circũdedit ei: & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, ac peregre profectus eſt. Quum aũt tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut acciperent fructus ipſius. Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium ceciderũt, alium occiderunt, alium uero lapidauerũt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſime autẽ miſit ad eos filium ſuum, dicens, Reuerebũtur filium meum. Agricolæ autem uiſo filio, dixerũt intra ſe, Hic eſt hæres, uenite occidamus eum, & occupemus hæreditatẽ eius. Et apprehenſum eum, eiecerunt ex uinea, & occiderunt. Quũ ergo uenerit dominus uineæ, quid faciet agricolis illis? Aiũt illi, Mali quũ ſint, male perdet illos: & uineã ſuam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructũ temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus, Nunquã legiſtis in ſcripturis, Lapidẽ quem reprobauerũt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A domino factũ eſt hoc, & eſt mirabile in oculis noſtris? Ideo dico uobis, auferetur à uobis regnum dei, & dabitur genti faciẽti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur; ſuper quem uero ceciderit,

conteret

σκᾱ λικμήσει αὐτόν. *καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς
α καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτ, ἔγνωσαν,
ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆ
σαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφή-
σκᾱ τὴν αὐτὸν εἶχον. *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, πάλιν
ε εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. ὁμοιώθη ἡ νᾱ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐ-
ποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δού
λους αὐτ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γά-
μους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλ-
λους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ
τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτι-
στὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γά
μους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν
ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορείαν αὐτ. οἱ δὲ λοι-
ποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτ, ὕβρισαν καὶ
ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργίσθη, καὶ
πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτ, ἀπώλεσε τοὺς
φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.
τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτ. ὁ μὲν γάμος ἕτοι-
μός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύε-
σθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν
εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόν-
τες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάν
τας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ
σκβ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. *εἰσελθὼν δὲ ὁ
ε βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδέ ἐκεῖ
ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ
λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων
ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βα-
σιλεὺς τοῖς διακόνοις. δήσαντες αὐτ πόδας
καὶ χεῖρας ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτε-
ρον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν-
των. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. *τό νδ
σκγ τε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον,
β ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλ-
λουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν,
λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, οὐ μέλει
σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώ
πων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον
καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν,
εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι
τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δη
νάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ
ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ
τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμα-
σαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. νε ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέ-
γοντες, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐ-
τόν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις
ἀπόθανῃ

conteret eum. Et quum audiſſent principes ſacerdotũ ac phariſęi parabolas eius, cognouerũt quod de ſe diceret. Et quærẽtes illi manus iniicere, timuerunt turbas, quoniã tanq̃ prophetã eum habebant. Et reſpondens Ie/ nẽ ſus, iterũ dixit eis per parabolas, & ait, Si/ XXII mile factum eſt regnũ cœlorum homini re/gi, qui fecit nuptias filio ſuo, & emiſit ſer/uos ſuos, ut uocarẽt inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rurſus emiſit alios ſeruos dicens, Dicite inuitatis, ecce prandiũ meum paraui, tauri mei & altilia mactata ſunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi aũt neglexerunt & abierunt, alius in uillam ſuam, alius uero ad negociationẽ ſuã. Reliqui uero tenuerunt ſeruos eius, & cõtumeliis affectos occiderunt. Rex autem quum audiſſet iratus eſt, & miſsis exercitib⁹ ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum incẽdit. Tunc ait ſeruis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarũ, & quotcũq; inueneritis uocate ad nuptias. Et egreſſi ſerui eius in uias, cõgregauerũt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ ſunt nuptiæ diſcũbentibus. Ingreſſus aũt rex ut uideret diſcũbentes, ubi uidit illic hominẽ non ueſtitum ueſte nuptiali, ait illi, Amice, quomodo huc intraſti, nõ habẽs ueſtem nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris, Ligatis pedibus & manib⁹ eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Multi enim ſũt uocati, pauci uero electi. Tunc abeũtes pha nẽ riſæi conſiliũ ceperunt, ut illa quearent eum in ſermone. Et ad illum emittunt diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicẽtes, Magiſter, ſcimus q̃ uerax ſis, & uiam dei in ueritate doceas, neq; cures quenquam: non enim reſpicis perſonam hominũ. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet cenſum dari Cæſari, an non? Cognita autem Ieſus malicia eorum, ait, Quid me tentatis hypocritæ? Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis, Cuius eſt imago hæc & inſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt dei, deo. Et his auditis, mi/ nẽ rati ſunt, & omiſſo eo abierunt. In illo die accęſſerunt ad eum ſadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionẽ, & interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, Moſes dixit, ſi quis

mortuus

νδ πρὸς τ̄ ἐπερωτήσαντος νομικόν. νε̄ πρὸς τ̄ τ̄ λυσίτ ἐπερωτήσεως. νς̄ πρὸς τ̄ ταλαιπωρημένων & φορτιζομένων.

ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἵνα γαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι
σκλ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. * οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ
σκε προφῆται κρέμανται. * συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ
σκς τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. * εἰ οὖν Δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι. * τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. λέγων. ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι.
σκη * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι
σκθ αὐτά. * πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσί τε τὰς πρω

τοκλισίας

mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorẽ illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autẽ apud nos ſeptem fratres, & primus uxore ducta defunctus eſt: ac nõ habens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo: ſimiliter ſecũdus & tertius uſq; ad ſeptimum. Nouiſſime autẽ omniũ defuncta eſt & mulier. In reſurrectione ergo cuius è ſeptem illis erit uxor? Omnes enim habuerũt eam. Reſpondens aũt Ieſus ait illis, Erratis, neſcientes ſcripturas neq; uirtutẽ dei. In reſurrectione enim neq; matrimoniũ contrahunt, neq; elocãtur, ſed ſunt ſicut angeli dei in cœlo. De reſurrectione uero mortuorũ, non legiſtis quod uobis dictũ eſt à deo, qui ait, Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob? Deus non eſt deus mortuorum, ſed uiuentiũ. Et quũ audiſſent turbæ, ſtupuerunt de doctrina eius. Phariſæi autẽ quum audiſſent, q; obturaſſet os ſadduceis, conuenerunt in unum; & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quiſpiam, tentans eum & dicens, Magiſter, quod eſt mandatũ magnũ in lege? Ait illi Ieſus, Diliges dominum deum tuũ ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. hoc eſt primum & magnũ mandatũ. Secundũ autem ſimile eſt huic, Diliges proximũ tuum perinde atq; teipſum. In his duobus mandatis tota lex & prophetæ pendent. Congregatis autem phariſæis interrogauit eos Ieſus, dicens, Quid uobis uidetur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicũt ei, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in ſpiritu uocat eũ dominũ, dicens, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, ſubſellium pedũ tuorum. Si ergo Dauid uocat eum dominũ, quomodo filius eius eſt? Et nemo poterat ei reſpondere quicq̃, neq; auſus fuit quiſquam ex eo die eum amplius interrogare. Tunc Ieſus loquutus eſt ad turbas & ad diſcipulos ſuos dicens, In cathedra Moſi ſedẽt ſcribæ & phariſæi: omnia ergo quęcũq; iuſſerint uos ſeruare, ſeruate & facite: ſecundũ uero opera eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Colligãt eñ onera grauia, difficiliaq; portatu, & imponũt in humeros hominũ, cæterum digito ſuo nolunt ea mouere. Omnia uero opera ſua faciunt in hoc, ut ſpectentur ab hominibus. Dilatant aũt phylacteria ſua, & magnificant fimbrias palliorũ ſuorũ. Amantq; primos

mos

φυλιαίας ἐν τοῖς πρώτοις κλισίαις ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββεί. σλ

* ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί. εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός. σλα

* ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅς τις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς τις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. σλβ

* οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. σλγ

* οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὅς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὅς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. σλδ

* οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. σλε

* ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. σλς

* οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. σλζ

* οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δέ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ

mos accubitus in cœnis,& primo ſedere loco in concilijs,& ſalutationes in foro,& uocari ab hominibus rabbi. Vos aũt nolite uocari rabbi:unus eſt eñ magiſter ueſter,nempe Chriſtus:omnes aũt uos,fratres eſtis. Et patrẽ nolite uocare uobis in terra:unus eſt enim pater ueſter,qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, unus enim ueſter eſt magiſter,nempe Chriſtus. Qui maximus eſt ueſtrum,erit miniſter ueſter. Qui aũt ſe exaltauerit,humiliabiť:& qui ſe humiliauerit,exaltabitur. Væ autẽ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,quia clauditis regnũ cœlorũ ante homines:uos enim non intratis,nec aduenientes ſinitis intrare. Vę uobis ſcribę & phariſæi hypocritæ,ga comeditis domos uiduarum:idq; prætextu prolixæ precationis,propter hoc grauius puniemini. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,ga circũitis mare & aridã,ut faciatis unũ proſelytũ:& quum fuerit factus,facitis eum filium gehẽnæ duplo magis q̃ uos eſtis. Væ uobis duces cęci, quia dicitis,Quicũq; iurauerit per tẽplum, nihil eſt:qui autẽ iurauerit per aurũ templi, reus eſt. Stulti & cæci,utrũ enim maius eſt, aurum,an templũ,quod ſanctificat aurum? Et quicũq; iurauerit per altare,nihil eſt:qui cunq; aũt iurauerit per donum quod eſt ſuper illud,reus eſt. Stulti ac cęci,utrum enim maius eſt,donum,an altare quod ſanctificat donum? Qui ergo iurauerit per altare,iurat per ipſum & per omnia quæ ſup illud ſunt. Et qui iurauerit per templũ,iurat per illud & per eum qui habitat in ipſo. Et qui iurauerit per cœlum,iurat per thronum dei,& per eum qui ſedet ſuper illum. Væ uobis ſcribę & phariſæi hypocritæ,quia decimatis mentham & anethum & cyminum,& reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis,ludicium & miſericordiam ac fidem:hæc oportuit facere, & illa non omittere:duces cæci,excolantes culicem,camelum autem glutiẽtes. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,quia purgatis exteriorem poculi patinæq; partem: cæterum intus plena ſunt rapina & intemperantia. Phariſæe cæce,purga prius quod eſt intra poculum & patinam,ut & exteriores horum partes puræ reddantur. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis,quæ foris quidem apparẽt ſpecioſa,intus uero plena ſunt oſſibus mortuorum,omniq; ſpurcitia. Sic

καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνο-
σλη μίας. *οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο-
ε κριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφη-
τῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέ-
γετε, εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡ-
μῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί
σλθ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. *καὶ ὑ-
ι μεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς
σμ κρίσεως τῆς γεέννης; *διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
ε στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμ
ματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσε-
τε. καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν,
ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυν-
όμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἅβελ τοῦ δι-
καίου ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου υἱοῦ βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσια-
σμα στηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ
τὴν γενεὰν ταύτην. *ἱερουσαλήμ, ἱερουσαλήμ,
η ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα
τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέ-
λησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον
ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέ-
ρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε
ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχό-
σμβ μενος ἐν ὀνόματι κυρίου. *καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰη-
β σοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, ὥστε δεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς
τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ βλέπετε
πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.
σμτ *καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐ-
β λαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν,
λέγοντες. εἶπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί
τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντε-
λείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
γοντες. ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανή-
σουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀ-
κοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ
πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερ-
θήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία
ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ
σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ
σμδ ὠδίνων. *τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλί-
α ψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισού-
μενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.
καὶ

& uos, foris quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis fictione & iniquitate. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarũ & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaq; testimonio estis uobismetipsis, quòd filij estis eorum qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete mensuram patrum uestrorum. Serpentes, progenies uiperarum, quomodo effugietis iudiciũ gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in synagogis uestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatẽ, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti usq; ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico uobis, uenient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui congregare filios tuos: quemadmodũ gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis? Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, haudquaquã me uidebitis post hac, donec dicatis, Benedictus qui uenit in nomine domini. Et egressus Iesus discedebat à templo, & accesserũt discipuli eius, XXIIII
ut ostenderent ei structuras templi. Iesus autem dixit illis, Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis
νζ super lapidem, qui non destruetur. Sedente autem eo in monte oliuarum, accesserũt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & cõsummationis seculi? Et respondens Iesus dixit eis, Videte ne quis uos seducat: multi enim uenient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus. multosq; seducent. Audituri enim estis bella, & rumores bellorũ: uidete ne turbemini. Oportet enim omnia fieri, sed nõdum est finis. Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilentię & fames & terræmotus singulis locis. Hæc autẽ omnia initia sunt dolorum. Tunc tradẽt uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum.

Et

σμῑ * καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλ-
ι λήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους.
καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ
πλανήσουσι πολλούς· καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι
τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγαπη τῶν πολλῶν.
σμῆ ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. * καὶ
ς κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας
ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθ-
σμζ νεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. * ὅταν οὖν ἴδητε
ς τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ δα-
νιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγι-
σμᾶ νώσκων νοείτω. * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ φευγέ-
β τωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ κατα-
βαινέτω ἆραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ ἐν τῷ
ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐ-
σμθ τοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς
β θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύ
σν χεσθε δέ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος,
ς μηδὲ ἐν σαββάτῳ. * ἔσται γὰρ τότε θλῖψις με-
σνᾱ γάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ
β νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθη-
σνβ σαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ,
β διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι
σνγ ἐκεῖναι. * τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χει-
β στὸς, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευ
σνδ δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα
ς μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνα-
σνε τὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς, ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. * ἐὰν
ε οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλ-
σνς θητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὥσπερ
ε γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαί-
νεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ
σνζ τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ
ε συναχθήσονται οἱ ἀετοί. * εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλί
σνη ψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσε-
β ται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες
πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρα
νῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε φανήσεται τὸση-
μεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. * καὶ
σνθ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψον
β ται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νε-
φελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης
πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ
σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέ-
μων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ
δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη
ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ
φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕ-
τω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώ-
σκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα
ταῦτα

Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, ſecꝫ odio habebunt inuicē, & multi pſeudoprophetæ ſurgent, ac ſeducent multos, & quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Qui autem perſeuerauerit uſcꝫ in finem, hic ſaluus erit. Et prædicabitur hoc euangelium regni in uniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc ueniet conſummatio. Quum ergo uideritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non deſcendat ut tollat quicquam de domo ſua: & qui in agro, non reuertatur ut tollat ueſtes ſuas. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga ueſtra hyeme, neꝫ ſabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc uſque tempus, neque fiet. Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro: ſed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc ſi quis uobis dixerit, Ecce hic Chriſtus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poſsit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, Ecce in deſerto eſt: nolite exire. Ecce in penetralibus: nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet uſque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunque enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem poſt afflictionē dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur: & tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & uidebūt filium hominis uenientem in nubibus cœli cum uirtute & gloria multa. Et mittet angelos ſuos cum tubæ uoce magna, & congregabunt electos eius à quatuor uentis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici diſcite ſimilitudinem: quum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, ſcitis quòd prope ſit æſtas. Ita & uos, quum uideritis hæc omnia, ſcitote quòd prope ſit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia

νη πρὸὶ δ᾽ ἡμέρας ⊂ ὥρας. νθ πρὸὶ τ᾽ δέκα παρθένων.

ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
σξ ται. οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *περὶ δὲ νη
ς τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μό-
σξα νος. *ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται
ε καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τοῦ κατα-
κλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλ-
θεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως
σξβ ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. *τό-
τε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνε-
ται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύ-
λωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
σξγ *γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύ-
ς ριος ὑμῶν ἔρχεται. *ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ
σξδ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρ-
β χεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆ-
ναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε
ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
σξε ἔρχεται. *τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρό-
ε νιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας
αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;
σξς *μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
ε αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει
σξζ αὐτόν. *ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν
ζ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ
ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πί-
νειν μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γι-
νώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς ⊂
σξη ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. *τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βα- νθ
ι σιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λα-
βοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντη-
σιν τοῦ νυμφίου. ὡσὶ δὲ πέντε ἐξ αὐτῶν μω-
ραὶ, καὶ αἱ ὡσὶ φρόνιμοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦ-
σαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ᾽ ἑαυ-
τῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς
ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος
δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος
ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρ-
θησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν
τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονί-
μοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ
λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν αἱ φρό-
νιμοι, λέγουσαι. μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πο-
ρεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, ⊂ ἀγοράσα-
τε ἑαυτοῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν
ὁ νυμ-

ista fiant. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Cæterum de die illo & hora nemo scit, ne angeli quidem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed sicut erant dies Noe, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erãt in diebus, qui præcesserunt diluuium, edentes & bibẽtes, contrahentes matrimonium, & nuptum dãtes, usque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam: & non cognouerũt, donec uenisset diluuium, & sustulisset uniuersos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus assumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una assumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, si sciisset paterfamilias, qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utique, & non siuisset perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati: quia qua hora nõ putatis, ea filius hominis uẽturus est. Quisnam est fidelis seruus & prudẽs, quem præfecit dominus famulitio suo, ut det illis cibũ in tempore? Beatus seruus ille, quem quum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico uobis, super omnia bona sua constituet eum. Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, cunctatur dominus meus uenire, cœperitq; percutere conseruos, imò edere & bibere cum ebrijs, ueniet dominus serui illius in die quo nõ expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partemq; eius ponet cũ hypocritis, illic erit plo ratus & stridor dentium. Tunc simile xxv
νθ fiet regnum cœlorũ decem uirginibus, quæ sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ acceptis lampadibus suis, non sumpserant oleum secum. Prudentes uero sumpserant oleum in uasis suis unà cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes, ac dormierunt. Porrò medio noctis clamor factus est, Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autem prudẽtibus dixerunt, Date nobis de oleo uestro, quia lãpades nostræ extinguuntur. At respõderunt prudentes dicentes, Ne quaquã, ne non sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos qui uendunt, & emite uobisipsis. Porrò dum irent emptum, uenit

sponsus

ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι. κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὥσπερ γὰρ ξ
σξθ β σō ε ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων. κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπεν. κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπεν. κύριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρός εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι
σοᾱ τὰ δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δο-
ε θήσεται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔ-
σοβ χοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ τὸν
ε ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώ-
τερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τ̃ ὀδόν-
σογ τ̃ν. * ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ
ι αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφο-
ριεῖ

sponsus:& quæ paratæ erãt,intrauerunt cũ eo ad nuptias,clausaq; est ianua.Postea uero ueniunt & reliquæ uirgines,dicẽtes:Domine,domine,aperi nobis.At ille respõdens ait,Amen dico uobis,non noui uos. Vigilate itaq;,quia nescitis diem neq; horã in qua filius hominis ueniet.Sicut enim homo qui dam peregre proficiscens,uocauit seruos suos,& tradidit illis bona sua,& huic quidem dedit quinq; talenta,alij autẽ duo,alij uero unum:unicuiq; secundũ propriam facultatem,& profectus est statim.Abijt autẽ qui quinq; talenta acceperat,& negociatus est per ea,& cõfecit altera quinq; talenta.Similiter & qui duo acceperat,lucratus est & ipse altera duo.Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram,& abscõdit pecuniã domini sui.Post multũ uero temporis uenit dominus seruorũ illorũ,& ponit rationem cum eis.Et accedens is qui quinq; talẽta acceperat,attulit altera quinq; talenta,dicens: Domine,quinq; talẽta tradidisti mihi,ecce altera quinq; talẽta lucratus sum per ea.Ait illi dominus eius,Euge serue bone & fidelis,super pauca fuisti fidelis,super multa te constituã:intra in gaudium domini tui.Accedens autẽ & qui duo talenta acceperat,ait:Domine,duo talẽta tradidisti mihi,ecce alia duo lucratꝰ sum per ea.Ait illi dominus eius,Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis,super multa te constituã:intra in gaudiũ domini tui.Accedens autẽ & qui unũ talentũ acceperat,ait:Domine,noueram te quod homo durus sis,metens ubi non seminasti,& inde congregans ubi non sparsisti:ac territus abij,abscondiq; talẽtum tuum in terra:ecce habes quod tuũ est. Respondens autẽ dominus eius dixit ei:Serue male & piger,sciebas quod metam ubi non seminaui,& congregẽ illinc ubi non sparsi: Oportuit ergo te cõmittere pecuniã meam mensarijs,& ueniens ego recepissem utiq; quod meum est cum usura.Tollite itaq; ab eo talentũ,& date ei qui habet decẽ talenta. Omni enim habenti dabitur,& abundabit. Qui uero non habet,etiã id quod habet auferetur ab eo.Et inutilem seruũ eijcite in tenebras exteriores:illic erit fletus & stridor ξᾱ dentiũ.Quum aũt uenerit filius hominis in gloria sua,& omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super sedem gloriæ suæ,& congregabuntur ante eum omnes gentes,& se-

ρειᾶ αὐτοῦ ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἀριστερῶν. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δὲ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. σοδ α *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. σοε ε *τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα. καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν ἰησοῦν κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. σοϛ α *τοῦ δὲ ἰησοῦ γενομένου ἐν βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τί κόπους

parabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: & ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex his qui à dextris ſibi erunt, Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum paratū uobis ab exordio mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi edere. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nudus, & operuiſtis me. Infirmus, & uiſitaſtis me. In carcere eram, & ueniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quãdo te uidimus eſurientem, & pauimus: aut ſitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te: aut quando te uidimus infirmum, aut in carcere, & uenimus ad te? Et reſpondens rex dicit illis, Amen dico uobis, quatenus feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi cibum. Sitiui, & non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & nõ collegiſtis me. Nudus, & nõ operuiſtis me. Infirmus, & in carcere eram, & non uiſitaſtis me. Tunc reſpõdebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te uidimus eſurientem, aut ſitiẽtem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis, dicens: Amẽ dico uobis, quatenus nõ feciſtis uni de minimis his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternũ, iuſti uero in uitam æternam. XXVI Et factũ eſt quũ conſummaſſet Ieſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis: Scitis quòd poſt biduum paſcha fit, & filius hominis tradiẽ ut crucifigatur. Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum & ſcribę & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiapha: & cõſilium inierunt, ut Ieſum dolo caperent, & occiderent. Dicebant aũt, ξϛ Non in die feſto, ne tumultus fiat in populo. Quum autem Ieſus eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi, acceſsit ad eum mulier habens alabaſtrum unguẽti precioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes aũt diſcipuli indignati ſunt, dicẽtes, Ad quid perditio hęc? Potuit enim iſtud unguentum uenundari magno & dari pauperibus. Eo autẽ cognito, Ieſus ait illis, Quid moleſti

κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν
εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
σοζ * βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώμα-
δ τός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν
σοη αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. * τότε πορευθεὶς εἷς
β τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης,
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι,
κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐ-
τῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐ-
καιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ
τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέ-
γοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν
τὸ πάσχα; ὁ δὲ ἔφη. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν
πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος
λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πά-
σχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μα-
θηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμα-
σοθ σαν τὸ πάσχα. * ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο
δ μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, ἔφη.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
σωᾱ * καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ
α ἕκαστος αὐτῶν. μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; * ὁ δὲ ἀπο-
σπᾱ κριθεὶς, ἔφη. ὁ ἐμβαψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυ-
β βλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς
σπβ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει. καθὼς γέγραπται περὶ
αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
ς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ
σωγ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀποκρι-
ι θεὶς δὲ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔφη. μήτι
σωδ ἐγώ εἰμι, ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * ἐσθι-
α όντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ
εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθη-
ταῖς, καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ
σωε σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχα-
β ριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ
πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν
σωϛ ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι
ς ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς
ἡμέρας ἐκείνης, ὅτ' αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσα-
σωζ αντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * τότε
δ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλι-
σωη σθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. * γέγραπται
ς γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσε-
ται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆ-
σπθ ναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ἀπο-
α κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος ἔφη αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες
σκανδαλισθήσονται ἐν σοι, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε
σκανδα-

moleſti eſtis mulieri? Opus enim bonũ ope
rata eſt erga me. Nam ſemper pauperes ha
betis uobiſcũ, me uero non ſemper habetis.
Quod enim hæc unguentũ hoc miſit ſuper
corpus meum, ad ſepeliendũ me fecit. Amẽ
dico uobis, ubicũq; prædicatum fuerit hoc
euangelium in toto mũdo, hoc quoq; quod
hæc fecit narrabitur in memoriam ipſius.
Tũc abiit unus de duodecim, qui dicebatur
Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotũ, &
ait illis, Quid uultis mihi dare, & ego uobis
tradam illum? At illi conſtituerũt ei triginta
ξζ̄ argenteos. Et ex eo tempore quęrebat opor
tunitatem ut eum traderet. Cęterum primo
die azymorũ acceſſerũt diſcipuli ad Ieſum,
dicentes ei, Vbi uis paremus tibi ad edendũ
paſcha? At ille dixit, Ite in ciuitatẽ ad quen
dam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus
meum prope eſt, apud te facio paſcha cum
diſcipulis meis. Et fecerũt diſcipuli ſicut cõ
ſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha. Ve
ſpere aũt facto, diſcũbebat cum duodecim:
& edentibus illis dixit, Amen dico uobis, q̃
unus ueſtrum me proditurus eſt. Et mœſti
redditi uehementer, cœperũt ſinguli dicere
ei, Num ego ſum domine? At ipſe reſpon
dens ait, Qui intinxit mecum manum in ca
tino, hic me proditurus eſt. Filius quidẽ ho
minis uadit, ſicut ſcriptum eſt de illo, Vę au
tem homini illi, per quẽ filius hominis pro
ditur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet ho
mo ille. Reſpondens autẽ Iudas qui tradidit
ξθ̄ eum, dixit, Num ego ſum, rabbi? Ait illi, Tu
dixiſti. Veſcẽtibus autem eis, accepit Ieſus
panem, & quum egiſſet gratias, fregit, de
ditq; diſcipulis, & ait, Accipite, comedite,
hoc eſt corpus meũ. Et accepto poculo, gra
tijs actis, dedit illis, dicens, Bibite ex hoc om
nes: hic eſt enim ſanguis meus, qui eſt noui
teſtamenti, qui pro multis effunditur in re
miſsionem peccatorũ. Dico aũt uobis, non
bibã poſthac ex hoc fructu uitis uſq; in diẽ
illum, quum illud bibam uobiſcũ nouum in
regno patris mei. Et quum hymnũ cecini
ſſent, exierũt in montem oliuarũ. Tunc dicit
illis Ieſus, Omnes uos offendiculũ patiemi
ni mea cauſa in nocte hac. Scriptũ eſt enim,
Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues
gregis. Poſtquam autem reſurrexero, præ
cedam uos in Galilæam. Reſpondens au
tem Petrus, ait illi, Et ſi omnes offendiculũ
paſsi fuerint tua cauſa, ego tamen nũquam

σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. *λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. καὶ ἐὰν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. *τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανῆ, ϗ λέγει τοῖς μαθηταῖς. *καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι ϗ ἀδημονεῖν. *τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. *καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. *πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. *τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. *πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. ϗ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. *τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν ϗ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. *ϗ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. *ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. ϗ εὐθέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ, εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί. ϗ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, ϗ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, ϗ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε

offendiculum patiar. Ait illi Iesus, Amen dico tibi, quòd in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit Iesus cum illis in uillam quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis, Sedete hic donec uadam & orem illic. Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit affici dolore & mœstitudine. Tunc ait illis Iesus, Mœsta est anima mea usque ad mortem: manete hic & uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans ac dicens, Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: ueruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro, Adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationẽ. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterũ dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis, Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cũ eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotũ, & senioribus populi. Is uero qui ꝓdebat eũ, dedit illis signũ, dicens, Quẽcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et cõfestim accedens ad Iesum dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eũ. Dixitq; illi Iesus, Amice, ad quid ades? Tũc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Et ecce unus ex his qui erãt cum Iesu, extendens manũ, exemit gladiũ suum, & percutiens seruũ principis sacerdotũ, amputauit auriculã eius. Tũc ait illi Iesus, Conuerte gladiũ tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladiũ, gladio peribũt. An putas ꝙ non possum nunc rogare patrẽ meum, & exhibebit mihi plus q̃ duodecim legiones angelorũ? Quomodo ergo implebũtur scripturæ, ꝙ sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis, Tãquam ad latronem

existis

ἐξῆλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν
με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθιζόμην, διδάσ-
τε κων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο
ς δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν
προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες
τς αὐτὸν ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν,
α ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ
γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν.
τζ * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν
δ ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. * καὶ εἰσελθὼν ἔ-
τη σω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.
β οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέ-
δριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ
ἰησοῦ ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ ηὗρον.
καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων,
τθ οὐχ ηὗρον. * ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευ
ε δομάρτυρες, εἶπον. οὗτος ἔφη, δύναμαι κατα-
λύσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶ-
πεν αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου κατα-
μαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χρι-
στὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶ-
πας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν
α υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς
δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
τιᾱ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμά-
ς τια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί ἔ-
τιβ τι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκού-
β σατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ;
οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. ἔνοχος θα-
τιγ νάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσω-
α πον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐρ-
ράπισαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χρι-
τιδ στὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. * ὁ δὲ πέτρος ἔ-
α ξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ
μία παιδίσκη λέγουσα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰη-
σοῦ τοῦ γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπρο- ξε
σθεν πάντων, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις.
τιε * ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν
α αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν
μετὰ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνή-
σατο μεθ' ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶ-
πον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ,
καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρ-
ξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶ-
δα τὸν ἄνθρωπον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώ-
τις νησε. * καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος
β ἰησοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα
φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν
ἔξω

existis cum gladijs & fustibus ad compre-
hendum me: quotidie apud uos sede-
bam docens in templo, & non me cepistis:
Hoc autem totum factum est ut compleren
tur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli
omnes relicto eo fugerunt. At illi cõprehen
sum Iesum duxerunt ad Caiapham princi-
pem sacerdotum, ubi scribæ & seniores con
uenerant. Petrus autem sequebatur eũ pro-
cul usq; ad atrium principis sacerdotum. Et
ingressus intro, sedebat cum ministris, ut ui
deret finem. Principes aũt sacerdotum & se
niores, & totum concilium quærebant falsum
testimoniũ contra Iesum, ut morti eum tra-
derent, & non inueniebant: etiã quum mul-
ti falsi testes accessissent, non inueniebant.
Nouissime autem uenerũt duo falsi testes,
& dixerũt: Hic dixit, Possum destruere tem
plum dei, & in triduo ædificare illud. Et sur-
gens princeps sacerdotum, ait illi, Nihil re-
spondes? Cur isti aduersum te testimonium
dicunt? Iesus autem tacebat. Et respondens
princeps sacerdotum, ait illi: Adiuro te per
deum uiuentẽ, ut dicas nobis, an tu sis Chri
stus filius dei. Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Ve-
runtamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ
hominis sedentem à dextris uirtutis, & ue-
nientem in nubibus cœli. Tunc princeps sa
cerdotum dissidit uestimenta sua, dicens,
Proloquutus est blasphemiã, quid insuper
egemus testibus? Ecce nũc audistis blaspheme
miam eius, quid uobis uidetur? At illi re-
spondẽtes dixerunt, Reus est mortis. Tunc
expuerunt in faciem eius, & colaphis eum
cæciderũt, alij autem palmas in faciem eius
dederunt dicentes, Vaticinare nobis Chri-
ste, quis est qui te percussit? Petrus uero se-
debat foris in atrio, & accessit ad eum una
ancillula dicens, Et tu cum Iesu Galilæo
eras. At ille negauit corã omnibus, dicens,
Nescio quid dicas. Quum autem exisset in
uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait
his qui erant ibi. Et hic erat cum Iesu Naza
reno. Et iterum negauit cum iureiurando.
Non noui hominem. Et post pusillum ac-
cesserunt qui stabant, & dixerunt Petro,
Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te
manifestum facit. Tunc cœpit execrari &
iurare, quod non nosset hominem. Et con-
tinuo gallus cantauit. Et recordatus est Pe-
trus uerbi Iesu, qui dixerat ei, Prius quàm
gallus cantet, ter me negabis. Et egressus
foras

ξζ πρὸ ρῃ τ ἰσδλα μετὰμελείας.

τιζ ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. *πρωίας δὲ γενομένης,
β συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανα-
τῶσαι αὐτόν. *καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγα-
α γον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ
τιθ ἡγεμόνι. *τότε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐ- ξζ
ι τὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ
τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς
πρεσβυτέροις λέγων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα
ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥί-
ψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀ-
πελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. συμβούλιον
δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ
κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ
ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμε-
ρον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου τοῦ
προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκον-
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου; ὃν ἐτι-
μήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐ-
τὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέτα-
τκ ξέ μοι κύριος, *ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ-
τκα γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; *ὁ δὲ
δ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο-
ρεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρε-
σβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ
ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυ-
ροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆ-
τκβ μα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. *κατὰ
β δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄ-
τκγ χλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. *εἶχον δὲ τότε δέσ-
δ μιον ἐπίσημον λεγόμενον βαραββᾶν. συνηγ-
μένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τί-
να θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, βαραββᾶν, ἢ ἰη-
σοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; ᾔδει γὰρ, ὅτι διὰ
τκδ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. *καθημένου δὲ αὐ-
ι τοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν
ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ
ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ
τκε δι αὐτόν. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτε-
ρου ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν
βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν ἔφη αὐτοῖς. τίνα θέλε-
τε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον.
τκς βαραββᾶν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. *τί οὖν
α ποιήσω ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; λέγου-
σιν αὐτῷ πάντες. σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν
ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισ-
τκζ σῶς ἔκραζον, λέγοντες. σταυρωθήτω. *ἰδὼν
ι δὲ ὁ πιλᾶτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον
θόρυβος

foras,fleuit amare. Mane autem facto, XXVII
consiliũ inierunt omnes principes sacerdo-
tum & seniores populi aduersus Iesum, ut
eum morti traderẽt. Et uinctum eum adu-
xerunt & tradiderunt Pontio Pilato præsi-
di. Tunc uidens Iudas qui eum prodiderat, ξζ
quòd damnatus esset, pœnitentia ductus re
tulit triginta argenteos principibus sacerdo
tum & senioribus, dicens: Peccaui, prodens
sanguinem innoxium. At illi dixerũt, Quid
ad nos? tu uideris. Et proiectis argenteis in
templo, recessit, & abiens laqueo se suspen-
dit. Principes autem sacerdotũ acceptis ar-
genteis, dixerunt, Non licet eos mittere in
corbonam, quia precium sanguinis est. Con-
silio autem inito, emerunt ex illis agrum fi-
guli, in sepulturam peregrinorum: quapro-
pter uocatus est ager ille, ager sanguinis, us-
q; in hodiernum diem. Tunc impletum est
quod dictum est per Hieremiã prophetam
dicentem, Et acceperunt triginta argenteos
precium æstimati, quem æstimatũ emerunt
à filijs Israel, & dederunt eos in agrum figu-
li, sicut cõstituit mihi dominus. Iesus autem
stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum præ
ses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi
Iesus, Tu dicis. Et quum accusaretur à prin
cipibus sacerdotum & senioribus, nihil re-
spondit. Tunc dicit illi Pilatus, Non audis
quàm multa aduersum te dicũt testimonia?
Et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut
miraretur præses uehementer. In festo autẽ
consueuerat præses turbæ dimittere unum
uinctum quem uoluissent. Habebat autem
tunc uinctũ insignem, qui dicebatur Barab-
bas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus,
Vtrum uultis dimittã uobis Barabbam an
Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim
quòd propter inuidiam tradidissent eum.
Sedente aũt illo pro tribunali, misit ad eum
uxor eius, dicens: Nihil tibi cum iusto illo,
multa enim passa sum hodie in somnis pro-
pter eum. Principes aũt sacerdotũ & senio-
res persuaserũt turbis, ut peterent Barabbã,
Iesum uero perderent. Respondens aũt præ
ses ait illis, Vtrum uultis uobis è duobus di
mittam? At illi dixerũt, Barabbã. Dixit illis
Pilatus, Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur
Christus? Dicũt ei omnes, Crucifigaẽ. Præ-
ses aũt ait, Quid enim mali fecit? At illi ma-
gis clamabãt, dicẽtes, Crucifigatur. Videns
autem Pilatus q̃ nihil proficeret, sed magis
tumultus

θέρυβ☉ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς
χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῶ☉ εἰμὶ
ἀπὸ τοῦ αἵματ☉ τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄ-
ψεσθε. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷ-
τκη μα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. *τό-
α τε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰη-
σοῦν φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.
τκθ *τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόν☉ παραλαβόν-
δι τες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον
ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες
αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτῆ
τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δε-
ξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐ-
τοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες. χαῖρε ὁ βασιλεὺς
τλ τῶν ἰουδαίων. *καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν,
s ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κε-
φαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυ-
σαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ στα-
τλα῀ ρῶσαι. *ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρη-
α ναῖον, ὀνόματι σίμωνα, τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄ-
τλβ ρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. *καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον
α λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλγ῀ τόπος. *ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς
δ μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν.
τλδ *σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμά-
α τια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἵνα πληρωθῇ τὸ
ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου. διεμερίσαντο τὰ ἱμά-
τια μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβα-
λον κλῆρον. καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.
τλε *καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν
α αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ βα-
τλς῀ σιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *τότε σταυροῦνται σὺν αὐ-
α τῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύ-
τλζ μων. *οἱ δὲ παραπορευόμενοι, ἐβλασφήμουν αὐ-
s τὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες.
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκο-
δομῶν, σῶσον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατα βᾶ
τλη θι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. *ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσ βυ-
τέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύνα-
ται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω
νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν αὐτῷ. πέ-
ποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει
τλθ αὐτόν. εἶπε γάρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. *τοῦτ' αὐτὸ
β καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συνσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδι-
τμ῀ ζον αὐτόν. *ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότ☉ ἐγένε-
β το ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. *πε-
τμα῀ ρὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φω-
s νῇ μεγάλῃ, λέγων. ἠλεὶ ἠλεὶ, λαμᾶ σαβαχθανί.
τοῦτ' ἔστιν, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;

πινὲς

tumultus fieret, accepta aqua abluit manus coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine huius iusti, uos uideritis. Et respõdens uniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Tunc milites præsidis suscipiẽtes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et quum exuissent eum, circundederunt ei chlamydem coccinam, & coronam de spinis contextam imposuerunt super caput eius, & harundinem in dexteram eius, & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorum. Et quum expuissent in eum, acceperunt harundinem & percutiebant caput eius. Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerũt eum uestimentis suis, & abduxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonẽ: hunc adegerunt, ut tolleret crucem eius. Et uenerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est caluariæ locus. Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum, & quum gustasset, noluit bibere. Postquã autem crucifixerunt eum, diuiserunt uestimẽta eius, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diuiserunt sibi uestimẽta mea, & super uestimentum meum miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum ibi. Et imposuerant super caput eius causam ipsius scriptam, Hic est Iesus rex Iudæorum. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris, & alter à sinistris. Prætereuntes autem conuitia iaciebant in eum, mouẽtes capita sua, & dicentes: Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas, serua temetipsum: si filius dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis & senioribus dicebãt: Alios seruauit, seipsum non potest seruare: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nunc si uult eum. Dixit enim, Filius dei sum. Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam, & circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna, dicens: Heli heli lama sabachthani. Hoc est, Deus meus, deus meus cur deseruisti me?

Quidam

τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον,
τμβ ὅτι ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. *καὶ εὐθέως δραμὼν
β εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε
ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ
δὲ λοιποί ἔλεγον. ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας
τμϛ σώσων αὐτόν. *ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φω-
α νῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *καὶ ἰδοὺ τὸ κα-
τμδ τα πέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνω-
β θεν ἕως κάτω. *καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι
τμε ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολ
ι λὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ
ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐ
τοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανί-
τμς σθησαν πολλοῖς. *ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ'
β αὐτοῦ τηροῦντες τὸν ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν
καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγον-
τμζ τες ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. *ἦσαν δὲ ἐκεῖ
ς γυναῖκες πολλαί, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτι-
νες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας,
διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαλη-
νή, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
τμη ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. *ὀψίας δὲ γε-
α νομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ ἀριμα-
θαίας, τὸ ὄνομα ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε
τῷ ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ ἠτήσα-
το τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσεν
τμθ ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. *καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ
α ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθη-
κεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμη-
σεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν
τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. *ἦν δὲ ἐκεῖ μα-
ς ρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη μαρία, καθημέναι
τνᾱ ἀπέναντι τοῦ τάφου. *τῇ δὲ ἐπαύριον ἥ τις ἐστὶν
ι μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς πιλᾶτον, λέγοντες. κύριε,
ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν,
μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον οὖν ἀσφα-
λισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή
ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐ-
τὸν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη
αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε,
ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες, ἠσ-
φαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον,
τνβ μετὰ τῆς κουστωδίας. *ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπι-
α φωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μα
γδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυ-
ρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλι-
σε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐ-
τοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυ-
μα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ
ἐσείσθησαν

Quidam aũt illic ſtantium, quum audiſſent dicebant; Heliam uocat iſte. Et cõtinuo currens unus ex eis, quum acceptã ſpongiã implesſet aceto, impoſuit harũdini, dabatq; ei ut biberet. Cæteri uero dicebãt, Sine, uideamus an ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus aũt quum iterũ clamaſſet uoce magna, emiſit ſpiritũ. Et ecce uelum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque ad imum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum qui dormierant, ſurrexerũt, & egreſsi è monumẽtis poſt reſurrectionem eius, uenerunt in ſanctam ciuitatẽ, & apparuerũt multis. Centurio uero & qui cum eo erãt cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ motu & his quę facta fuerant, timuerunt ualde, dicẽtes, Vere filius dei erat iſte. Erãt aũt ibi mulieres multæ è longinquo ſpectãtes; quæ ſequutæ fuerant Ieſum à Galilea, miniſtrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iaco
ξη bi & Ioſe mater, & mater filiorũ Zebedæi. Quum aũt ueſpera facta eſſet, uenit homo diues ab Arimathæa nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu, hic acceſsit ad Pilatum, ac poſtulauit corpus Ieſu. Tũc Pilatus iuſsit reddi corpus. Et quum accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud ſindone mũda, poſuitq; illud in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumẽti, abiit. Erat aũt ibi Maria Magdalene & altera Maria ſedẽtes contra ſepulchrũ. Poſtero aũt die quæ ſequitur paraſceuen, conuenerũt principes ſacerdotum & phariſæi ad Pilatũ, dicẽtes: Domine, recordati ſum⁹ q̃ impoſtor ille dixit adhuc uiuens, Poſt tres dies reſurgo. iube ergo muniri ſepulchrũ uſq; in diem tertium, ne quãdo ueniant diſcipuli eius, & furẽtur eum, dicantq; plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouiſsimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus, Habetis cuſtodiam, ite, munite ſicut ſcitis. Illi aũt abientes munierũt ſepulchrũ, obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus. Ve- XX/
ſpera aũt ſabbatorũ, quæ luceſcit in unã ſab- VIII
batorum, uenit Maria Magdalene & altera Maria, ut uiderent ſepulchrũ. Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim domini deſcendit de cœlo, & accedẽs deuoluit lapidem ab oſtio, ſedebatq; ſuper eum. Erat aũt aſpectus eius ſicut fulgur, & ueſtimẽtũ eius candidũ ſicut nix. Præ timore aũt eius

concuſsi

δυείδησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγήνοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπεν ταῖς γυναιξί. μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων. χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

concuſsi ſunt cuſtodes,& facti ſunt uelut mortui.Reſpondens aũt angelus,dixit mulieribus,Nolite timere uos:ſcio enim q̃ Ieſum qui crucifixus eſt,quæritis:non eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit. Venite,uidete locum ubi poſitus erat dominus.Et cito euntes dicite diſcipulis eius, q̃ ſurrexit à mortuis: & ecce præcedit uos in Galilæam,ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis.Et digreſſæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno,currebant ut renunciarent diſcipulis eius.Quum autem iſſent ad renũciandum diſcipulis eius,& ecce Ieſus occurrit illis,dicens:Auete.Illæ autem acceſſerũt & tenuerunt pedes eius,& adorauerunt eum. Tunc ait illis Ieſus,Nolite timere:ite renunciate fratribus meis,ut eant in Galilæam,& ibi me uidebunt.Quæ quum abiſſent,ecce quidam è cuſtodibus uenerũt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant:& cõgregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus,dicẽtes,Dicite q̃ diſcipuli eius nocte uenerint,& furati ſint eũ nobis dormientibus.Et ſi hoc auditũ fuerit ſub præſide,nos perſuadebimus ei,& ſecuros uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti.Et diuulgatus eſt hic ſermo apud Iudæos uſq̃ in hodiernum diem. Vndecim autem diſcipuli abierũt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat illis Ieſus.Et quum uidiſſent illum,adorauerunt eum:quidam autem dubitauerunt.Et accedens Ieſus,loquutus eſt eis, dicens:Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra:euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti:docentes eos ſeruare omnia quæcunq̃ præcepi uobis. Et ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq̃ ad conſummationem ſeculi.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM FINIS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ
κατὰ σωφρόνιον.

Μαρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τ πέτρος ἐξηγεῖται ἀκήκοε, παρακληθεὶς γὰρ τῇ ῥώμῃ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν τὸ εὐαγγέλιον. ὥσπερ γὰρ τυχὸν πέτρου ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίσας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο λιβήμης γὰρ ἦν ἔκτω τῶν ἀποστολικῶν λόγων. καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μεμνηται τούτου τοῦ μάρκου. καὶ πέτρος γὰρ τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ἐν ὀνόματι βαβυλῶνος, οἰκονικῶς ῥώμην σημαίνων. ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι συν τῇ ἐκλεκτῇ, καὶ μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον ὥσπερ αὐτὸς συνέταξε, κατελαμβάνει τὴν ἄλεξανδρειαν, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἰησοῦν χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτῃ παιδεύσει τὴ βίου κατορθώσει τὴν διδαχὴν ἐπέρεψεν, ὡς τε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ χριστῷ ἐπεσθαι τῇ τότε διαγωγῇ. ὅθεν ἐκ φίλωνος ὁ τῶν ἰουδαίων ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἐπιστηρίζουσαν, ὡς ἀνεὶς εἰς ἔπαινον τ οἰκείων ἔθνους, βίβλον περὶ τῆς τότε διαγωγῆς συνεγράψατο. ἐκ ὥσπερ λουκᾶς διηγεῖται τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἔχειν κοινὰ, ὅτως καὶ ἐκεῖνος ὅπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ μάρκου τ διδασκάλου ἐώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ παρέδωκε. τελευτήσας δὲ τῷ ὀγδόῳ τ νέρωνος ἔτει, ἀτετίθη ἐν ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
εὐαγγέλιον τῦ θεοφυλάκτου ὡς δηλοῖ.

Το μὲν μάρκου εὐαγγέλιον μετὰ δύο ἐπὶ τῇ χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμῃ. ἰωάννου μὲν γὰρ οὗτος ὁ μάρκος πέτρου μαθητὴς, ὃν υἱὸν αὐτοῦ ὁ πέτρος ὀνομάζει ὡσυμματικῶν πάντως. ἐκαλεῖτο δὲ ἐκ ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ ἐκ παύλου συνεκδήμου. τέως μέν τοι πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν ῥώμῃ συνῆν. κτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν ῥώμῃ πιστοὶ, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ ἐκ ἐγγράφως ἐκδόσθαι τὴν χριστοῦ πραγματείαν. μόλις δὲ πεισθεὶς συνεγράψατο. τῷ δὲ πέτρῳ ἀποκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅτι μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν δὲ ἐκ ἐβεβαίωσε ὡς ἀληθὲς, εἶτα ἐκ ἐπισκοπον αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς ἄλεξανδρον. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συνήγαγεν ὁ, τοῦ πρὸς θεὸν μυστηρίου κλίμακα πάντας ἐφώτισεν. ἔστιν δὲ ὁ χαρακτὴρ τ εὐαγγελίου σαφὴς, καὶ ὀδὲν ἔχων περιττὸν ἀνοηθὲν. σεμνόν τε τῇ πάντα τῷ ματθαίῳ συντρέχων ὁ παρὼν εὐαγγελιστὴς, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερος, ἐκ ὅτι ὁ μὲν ματθαῖος τῇ σάρκα γενέσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, ὅτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. ὅθεν πινὲς εἰ καὶ προλογότερον δοκεῖ, τοιοῦτόν τι νόημα ἔσπουδῶν τοῖς εὐαγγελισταῖς, ὁ ὢν τῶν χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, παρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ συνδύμαζι σωζόμενον. ὥσπερ δὲ τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἐν μὲν πρόσωπον ἔσχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, ἕτερον ἀετῷ, ἕτερον μόσχῳ, ὅτως ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. τὸ μὲν κατὰ ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἔχει λέοντος πρόσωπον. βασιλικὸν γὰρ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ἐστιν. ὁμοίως δὲ ἐκ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ ἐκ θεϊκοῦ ἀξιώματος ἐν θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ἐκ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. τὸ δὲ κατὰ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ γὰρ ἐν σάρκα γενέσεως ἐκ ἀνθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. τὸ δὲ κατὰ μάρκον, ἀετῷ παρεικαζόμενον. ἀπὸ γὰρ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις πτορατικὴ ἔσται καὶ ὀξέως τὰ πόρρω βλέπουσα, ἀετός ἐστι. φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδορκέστατον εἶναι, ὡς τε ἐκ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀτενίζειν μὴ καμμύοντα. μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ κατὰ λουκᾶν, διότι ἀπὸ τοῦ ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὡσὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος. μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. ἄρχεται οὖν ὁ μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ προδρόμου διαγωγῆς καὶ ἐνδείξεως. ἄκουε οὖν τί φησίν.

ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΝ ΚΑΤΑ
ΜΑΡΚΟΝ

κ̄ α
Ρχη τοῦ ϑυαγγελίου
β ιησοῦ χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
β ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προ-
α φήταις. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
στέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
προσώπου σου, ὃς κατα-
σκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
προσθέν σου. *φωνὴ βο-
ῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
γ ϑυθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. *ἐγένετο ἰω-
ς άννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βα-
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξε-
πορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ
οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ
ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς
ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρί
χας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσ-
φῦν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον,
δ καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου
α ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμά
ντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς
ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι
ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν
ι ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. *καὶ ἐβαπτί
α σθη ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην. καὶ εὐθὺς ἀναβαί
νων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρα-
νοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον
εἰς αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ
ιε υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα. *καὶ εὐθέως
β τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν
ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμε
ζ νος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. *καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,
ς καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. *μετὰ δὲ τὸ πα-
κ ραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν γαλιλαί-
α αν, *κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ
θ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγ
ς γικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύε-
τε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θά-
λασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν
ι τῇ θαλάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. *καὶ εἶπεν αὐτοῖς
β ὁ ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γε-
νέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ
ιδ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ προβὰς
ς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου,
καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν
τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐ-
θέως

EVANGE-
LIVM SECVNDVM
MARCVM

INITIVM euangelij Ieſu Chriſti filij dei, ſi-
cut ſcriptum eſt in pro-
phetis, Ecce ego mitto
nuncium meum ante
faciem tuam, qui præ-
parabit uiam tuam an
te te. Vox clamãtis in
deſerto, Parate uiam domini, rectas facite ſe
mitas eius. Baptizabat Ioannes in deſerto,
prædicans baptiſmũ pœnitentiæ in remiſ-
ſionem peccatorum. Et egrediebantur ad
eum tota Iudæa regio, ac Hieroſolymitæ, &
baptizabantur omnes ab illo in Iordane flu
mine, confitentes peccata ſua. Erat autem
Ioannes ueſtitus pilis cameli, & zona pelli-
cea circa lumbos ſuos, ueſcebaturq; locu-
ſtis ac melle ſylueſtri: & prædicabat, dicens,
Venit is qui fortior eſt me poſt me, cuius
non ſum idoneus, ut procumbens ſoluam
corrigiam calciamentorũ. Ego quidem ba-
ptizaui uos aqua, ille uero baptizabit uos
ſpiritu ſancto. Et factum eſt in diebus illis,
uenit Ieſus à Nazareth Galilææ, & bapti-
zatus eſt à Ioanne in Iordane. Et ſtatim
quum aſcenderet ex aqua uidit diffindi cœ
los, & ſpiritum quaſi columbam deſcenden
tem ſuper illum. Et uox facta eſt de cœlis,
Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi
bene complacitum eſt. Et continuo ſpiritus
illum expellit in deſertum, & erat illic in de-
ſerto dies quadraginta, & tentabatur à ſata
na, eratq; cum feris, & angeli miniſtrabant
illi. Poſtquam autem comprehenſus eſſet
Ioannes, uenit Ieſus in Galilæam, prædi-
cans euangelium regni dei, & dicens, Imple
tum eſt tempus, inſtatq; regnum dei, reſipi-
ſcite & credite euangelio. Quum ambula-
ret autem iuxta mare Galilææ, uidit Simo-
nem & Andream fratrem eius, facientes re-
tia in mare: erant enim piſcatores. Et dixit
eis Ieſus, Sequamini me, & faciam ut effi-
ciamini piſcatores hominum. Ac protinus
relictis retibus ſuis, ſequuti ſunt eum. Et
progreſſus illinc puſillum, uidit Iacobum
filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius,
qui & ipſi in naui reconcinnabant retia, ſta-

α πρὸς Ϝ δαιμονιζομένους. β πρὸς τ πανθραπὰς πέτρας. γ πρὸς Ϝ ἱαθήνῃ ἀπὸ ποικίλων νόσων. δ πρὸς Ϝ λεπρὸς.

θέως ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα
αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθω-
ιβ τῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. * καὶ εἰσπορεύονται
η εἰς Καπερναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰ-
ιγ σελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. * καὶ
β ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ δι-
δάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
ιδ οἱ γραμματεῖς. * καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐ-
η τῶν ἀνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀ-
νέκραξε λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρη-
νέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅ-
γιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέ-
γων. Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν
αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν
φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθη-
σαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτούς, λέγον-
τες. τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι
κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις
ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀ-
κοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλι
ιε λαίας. * καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόν
β τες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου με
τὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κα
τέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ
περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή
σας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς
εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης, ι
ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας οὓς
κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους, καὶ ἦν πόλις
ὅλη ἐπισυναγμένη ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ ἐθερά-
πευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις.
ιϛ * καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν
η τὰ δαιμόνια ὅτι ἤδεισαν αὐτόν. * καὶ πρωῒ ἔννυ
ζ χον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς
θ ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν
αὐτὸν ὁ Σίμων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ εὗρον αὐ-
τόν, λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ λέ
γει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,
ἵνα κἀκεῖ κηρύξω. εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ
ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅ-
λην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβαλ-
ιϛ λων. * καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρα- δ
β καλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων
αὐτῷ. ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ
Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψα-
το αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι,
καὶ εὐθέντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐ-
τοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμη-
σάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ
λέγει αὐτῷ. ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕ-
παγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς
μαρτύ-

timor occauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, sequuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos, tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit dicens, Ah, quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te quis sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicēs, Obmutesce, & exi ab homine. Et quum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero quum occidisset sol afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad ostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte quum surrexisset, egressus est, & abijt Iesus in desertum locum, ibiq; orabat. Et prosequutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & quum inuenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt. Et ait illis, Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: in hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus, deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi, Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei, Volo: mundus esto. Et quum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq; ei, Vide ne cui quicquam dicas: sed abi teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimo-

ιθ μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο
ι κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον,
ὥς τε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πό-
λιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν,
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

κ * καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι'
α ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐ-
θέως συνήχθησαν πολλοί, ὥς τε μηκέτι χω-
ρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐ-
τοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν φέροντες
παραλυτικὸν, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.
καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν
ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ
ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ
παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ. τέκνον,
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες
τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλο-
γιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος
οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέ-
ναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπι-
γνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως
διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦ-
τα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐ-
στιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέ-
ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν ἔγειρε καὶ ἆρον
σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; ἵνα
δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ πα
ραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε, καὶ ἆρον τὸν κράβ-
βατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠ-
γέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλ-
θεν ἐναντίον πάντων. ὥς τε ἐξίστασθαι πάντας,
καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας. ὅτι οὐδέποτε
κβ οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν
β θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν,
καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. ε παράγων ὁ ἰησοῦς,
εἶδεν λευεὶν τὸν τοῦ ἁλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τε-
λώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀνα-
κβ στὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κα-
β τακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τε-
λῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ,
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
κϛ λῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς,
β λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέ-
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρι-
σαίων

testimoniũ illis. At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonem, ita ut iam non posset Iesus manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undique. ε Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus congregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonem. Et ueniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & quum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerunt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Quum autem uidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, remittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis, Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quòd sic cogitarent intra sese, dicit illis, Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrum est facilius dicere paralytico, Remittuntur tibi peccata: an dicere, Surge, & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quòd filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata: ait paralytico: Tibi dico, Surge, ac tolle grabatum tuum, & abi in domum tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes & glorificarent deum, dicentes, Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eũ, ac docebat eos. ε Et quum præteriret Iesus, uidit Leui, Alphæi filium, sedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me. Isq; surgens sequutus est eum. Et factũ est, quum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eius: erant enim multi qui sequuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi quum uidissent eum capiẽtem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius, Quid est quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus ait illis: Non opus habent qui bene ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Ioannis ac pharisæorum

σαίων νηστεύουσιν, καὶ προσέρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς
κδ ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. *καὶ ἐγένετο, παραπο
β ρεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἀβιαθὰρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι; καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ
κε ἔλεγεν αὐτοῖς. *τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον
β ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀπολέσαι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπε
κς κατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. *καὶ ἐξ
δ ελθόντες οἱ φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν
κζ ἀπολέσωσι. *καὶ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν
α μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ τύρον καὶ σιδῶνα πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολ-

λοὺς

sæorum ieiunabant,ueniuntq́, & dicunt illi, Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus, Num possunt filij thalami nuptialis in quo cum illis sponsus est, ieiunare? Quãdiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Venient autẽ dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabũt in illis diebus. Et nemo assumentum panni rudis assuit uestimento ueteri, alioquin aufert supplementum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui disrumpit uinum mustum utres, & uinum effunditur, & utres pereũt, sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut trãsiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei, Ecce, cur faciunt sabbatis quod non licet? Et ipse ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domum dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis comederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus: & dederit etiam ijs qui secum erant? Et dicebat illis, Sabbatũ propter hominem factum est: non homo propter sabbatum. Itaq́ dominus est filius hominis, etiam sabbati. Et introiuit iterum in synagogam, ζ 111
& erat ibi homo arefactam habẽs manum: & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, ut accusarent illum. Et ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium. Et dicit illis, Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et quum circunspexisset eos cum iracundia, condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illius sana, ut altera. Egressi uero pharisæi, statim unà cum Herodianis cõsilium inibant aduersus eum, ut illum perderent. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa sequuta est eum, & ab Iudæa & ab Hierosolymis & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonem, hominũ multitudo magna: qui quũ audissent quę faciebat, uenerunt ad eum. Et iussit discipulis suis, ut nauicula sibi deseruiret propter turbã, ne ipsum premerent. Mul

tos

λοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥς τε αὐτῷ ἐπιπίπτειν αὐτὸν, κῆ ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. *καὶ τὰ γ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ' ἂν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ κθ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. *καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ β ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι ῃ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλ λ λειν τὰ δαιμόνια. *καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνο- β μα πέτρον, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα βοανηργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς. καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον, καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ἁλφαίου, καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν καναναῖτην, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν λα αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. *καὶ συνέρχεται ι πάλιν ὄχλος ὥς τε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλ- Aliâs θον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. *καὶ ἐξεστη οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες, λβ ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι β τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. *καὶ προσ λγ καλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐ- β τοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται στα θῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύ νατται στᾶθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐ- δεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήῃ λδ σῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. *ἀ- β μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρ τήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφη μίαι, ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφη- μήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι λε ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. *καὶ ἔρχον- β ται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἔξω ἑστη κότες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν, εἶπον δὲ αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους, λέ- γει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός λε μου, καὶ ἀδελφὴ μου, καὶ μήτηρ ἐστί. *καὶ πάλι β ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν.

tos enim sanauerat,ita ut irruerent in eum, quo illum tangerent, quotquot affligeban/ tur.Et spiritus immundi quum illum uidis/ sent,procidebant ei,& clamabant dicentes, Tu es filius dei.Et uehemẽter interminaba/ tur eis,ne se manifestum facerent. Et ascen/ dit in montẽ,ac uocat ad se quos uoluit ip/ se:& uenerũt ad eum.Et fecit duodecim ut essent secum,& ut emitteret eos ad prædi/ candum,utq; haberent potestatem sanandi morbos, eijciendiq; dæmonia.Et imposuit Simoni nomen Petrus,& Iacobum filium Zebedæi,& Ioannem fratrem Iacobi,& im posuit eis nomina Boanerges,quod est,filij tonitrui,& Andream & Philippum & Bar/ tholomæum & Matthæum & Thomam & Iacobum Alphæi filium & Thaddæum & Simonem Cananæũ, & Iudam Iscariotem, qui & prodidit illum.Et ueniũt in domum, & conuenit iterum turba, sic ut non liceret illis uel panes edere:& quum audissent qui ad illum attinebant,exierunt ut manus inij/ cerent in eum. Dicebant enim, In furorem uersus est.Et scribæ qui ab Hierosolymis de scenderant,dicebãt:Beelzebul habet,& per principem dęmoniorum eijcit dæmonia.Et ad se uocatis eis,in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, non potest stare regnum illud.Et si domus contra semetipsam diuisa fuerit,non potest stare domus illa:& si satanas insurrexit ad/ uersus semetipsum ac diuisus est,nõ potest stare,sed finẽ habet.Non potest quisquam uasa fortis,ingressus in domũ illius, diripe/ re,nisi prius fortem alligarit,& tũc domum eius diripiet. Amen dico uobis,Omnia re/ mittentur filijs hominum peccata,& conui/ tia,quibuscũq; cõuitiati fuerint.At qui con uitium dixerit in spiritum sanctum,non ha bet remissionem in æternum,sed obnoxius est æterno iudicio.Dicebãt enim, Spiritum immũdum habet.Et ueniunt mater eius & fratres,& foris stãtes,miserũt ad eũ qui euo carent eũ,& sedebat turba circa eũ,dicũtq; ei,Ecce mater tua & fratres tui foris quęrũt te.Et respõdit eis,dicẽs,Quę est mater mea & fratres mei? Et quum circũspexisset in cir cuitu circum se discipulos sedẽtes,ait,Ecce mater mea & fratres mei.Qui eĩm fecerit uo lũtatẽ dei,hic frater meus & soror mea & ma ter est. Et iterũ cœpit docere iuxta mare IIII

καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἦν πρὸς τὴν γῆν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἀκούετε, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλα ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι
λζ τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. *ἐκείνοις
α δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παρα-
λη βολὰς γνώσεσθε; *ὁ σπείρων τὸν λόγον
β σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἵ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν,
λθ ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ
β ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. *μή τι ὁ λύ-
Aliâs χνος *καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ
ἔρχεται ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπι-

τεθῇ

& cõgregata est ad eum turba multa, ita ut nauim ingressus, sederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina sua: Audite, ecce exibat seminator ad seminandum: & accidit inter seminandum, aliud quidem cecidit secus uiam, uenerunt & uolucres cœli & comederunt illud. Aliud uero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, & statim exortum est, quod non haberet altitudinem terræ; sole autem exorto, æstu affectum est: & eo quod non haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & succreuerunt spinæ ac suffocauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terrã bonam, & dabat fructum emergentem atq; crescentem: & afferebat unum triginta, & unum sexaginta, & unum cẽtum. Ac dicebat illis, Qui habet aures ad audiendum, audiat. Quum autẽ cœpisset esse solus, interrogauerũt eum hi qui circum illum erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis, Vobis datum est nosse mysterium regni dei: illis autẽ qui foris sunt per parabolas omnia fiunt: ut uidentes uideant, & non cernant: & audiẽtes audiant, & non intelligant: nequando conuertantur & remittantur eis peccata. Et ait illis, Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Seminator ille sermonem seminat. Isti uero sunt, quorum alij iuxta uiam dicuntur ubi seminatur sermo, & quum audierint, confestim uenit satanas, & aufert sermonem qui seminatus est in cordibus eorum. Et alij sunt similiter, qui in petrosa semen excipiunt: qui quum audierint sermonem, statim cum gaudio accipiunt illum, & non habent radicem in se, sed temporarij sunt: deinde coorta afflictione aut persequutione propter sermonẽ, confestim offenduntur. Et alij sunt qui in spinas semen excipiunt: hi sunt qui sermonẽ audiunt, & solicitudines seculi huius ac deceptio diuitiarum, cæterarumq; rerum cupiditates introeuntes, suffocant sermonem, ac redditur infructifer. Et alij sunt qui in terram bonam semen excepcrunt, qui audiunt sermonem & suscipiunt, & fructificant, ita ut aliud granum adferat triginta, aliud sexaginta, aliud centum. Et dicebat illis, Num lucerna incenditur, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? Nonne ut super candelabrum po-

natur

μᾱ πεθῇ; *οὐ γαρ ἔστι τι κρυπτὸν, ὃ ἐαν μὴ φανε-
β ρωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανε-
μᾱ ρὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. *καὶ
β ἔλεγεν αὐτοῖς. Βλέπετε τι ἀκούετε. ᾧ ᾧ μέτρῳ
μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται
μβ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. *ὃς γαρ ἂν ἔχει, δοθήσεται
β αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ'
μγ αὐτοῦ. *καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
ι θεοῦ. ὡς ἐαν ἄνθρωπος βαλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέ-
ραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται ὡς
οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γαρ ἡ γῆ καρποφορεῖ
πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν
τῷ στάχυϊ. ὅτι δὲ παραδῷ ὁ καρπός, εὐθέως
ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισ-
μδ μός. *καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν
β τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν *τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεν
Aliás αὐτήν; ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅτ' ἂν σπαρῇ ἐπὶ
ποίᾳ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων
ὄντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτ' ἂν σπαρῇ, ἀναβαί-
νει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων,
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑ-
πὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κα-
με τασκηνοῦν. *καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολ-
ς λαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο
μς ἀκούειν. *χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐ-
ι τοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε
μζ πάντα. *καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ī
β ὀψίας γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ
ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς
ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ'
αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, καὶ
τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε καὶ
ἤδη γεμίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ
τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν
αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οὐ μέλει
σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε
τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πε-
φίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γα-
λήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε
οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν
φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. τίς
ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θα-
λασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἦλθον εἰς τὸ ιᾱ
πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν γαδα-
ρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐ-
θέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρω-
πος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκη-
σιν εἶχεν ἐν τοῖς μνημείοις. καὶ οὔτε ἁλύσεσιν
οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολ-
λάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διε-
σπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας
συντε-

natur? Non est enim quicquam occultum, quod non manifestetur: neq; fuit secretum, sed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum audiat. Et dicebat illis, Videte quid audiatis: qua mensura metimini, eadem uobis fiet admensio. & adijcietur uobis qui auditis, Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat, Sic est regnum dei quemadmodum si homo iaciat semẽ in terram, ac dormiat, atque exurgat ille nocte ac die, segesq; germinet, ac surgat in altũ dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenũ frumentũ in spica: quum autem productus fuerit fructus, statim mittit falcẽ, quoniam adest messis. Et dicebat, Cui adsimilabimus regnum dei: aut qua collatione conferemus illud? Est sicut granum sinapis, quod quum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra: & quum seminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo quum facta esset uespera, Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi, Præceptor, non est tibi curæ quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. Et conquieuit uentus, factaq; est tranquillitas magna, & ait illis, Quid timidi estis adeo? qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quis'nam hic est, quia & uentus & mare obediunt ei? Et uenerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum. Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumentis homo spiritui obnoxius immundo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis quisquam poterat eum ligare, propterea quod quũ sæpe compedibus & catenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo catenæ, & compedes essent commi-

σωτετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυσε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἦν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν. τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν. τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων. λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονὸς καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἔσχηκότα τὴν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. * καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι Ἰαείρος, καὶ ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν πολλά, λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει. ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ἀπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱμα-

comminutæ, neq; quisquam ualuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & concidens seipsum lapidibus. Quũ uidisset autem Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eũ, & clamãs uoce magna dixit, Quid mihi tecum est Iesu fili dei altissimi? adiuro te per deũ, ne me torqueas. Dicebat enim illi, Exi spiritus immunde ab homine. Et interrogabat eum, Quod tibi nomen est? Et respondit, dicens ei, Legio mihi nomen est; quia multi sumus. Et deprecabatur eum multũ, ne se emitteret extra regionem. Erat autem ibi iuxta montes grex porcorũ magnus pascens, & deprecabantur eum omnes dæmones, dicentes, Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immũdi, ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex per præceps in mare. Erant autẽ fermè bis mille, & suffocati sunt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidendũ quid esset quod acciderat: & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabatur, sedentem ac uestitum, & sanæ mentis, qui habuerat legionem, & timuerunt. Et narrauerunt illis qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus ipsorum. Et quum ingressus esset nauim, rogabat illũ qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autem non permisit eum, sed ait illi: Abi in domũ tuam ad tuos, & annuncia illis quãta tibi dominus fecerit & misertus sit tui. Et abijt, & cœpit prædicare in decapoli, quãta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabãtur. Et quũ traiecisset Iesus naui rursus in ulteriorẽ ripã, cõuenit turba multa ad eũ, & erat circa mare. Et ecce uenit quidã principũ synagogæ, nomine Iairus: & quũ uidisset eũ, procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multũ, dicens, Filiola mea in extremis est, oro ut uenias & imponas illi manus, ut salua sit, & uiuet. Et abijt cũ illo, & sequebatur eũ turba multa, & cõprimebant eũ. Et mulier quædã, quæ fuerat obnoxia pfluuio sanguinis ānos duodecim, fueratq; multa perpessa à cõpluribus medicis, & insumpserat omnia sua, neq; quicq; adiumẽti sentserat, sed magis in deterius uenerat, quũ audisset de Iesu uenit in turba à tergo, & tetigit uestimen-

τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, ἐὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο, καὶ περιβλέπῃ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονταί ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλὰ, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον. τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. * καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μαρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ καὶ ἰούδα καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ, οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

καὶ

Aliâs ἔρχονται

uestimentũ eius. Dicebat enim, Si uel uestimenta eius tetigero, salua ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore q̃ sanata esset ab eo flagello. Et statim Iesus in semetipso cognoscens uirtutem ex sese prodisse, cõuersus in turba aiebat, Quis tetigit uestimenta mea? Et dicebant ei discipuli ipsius, Vides turbam undiq; prementẽ te, & dicis, Quis me tetigit? Et circũspiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremẽs, sciens quod factum esset in se, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autẽ dixit ei, Filia, fides tua te seruauit, uade cum pace, & esto sana à flagello tuo. Adhuc eo loquẽte ueniunt à principe synagogæ, qui dicerent, Filia tua mortua est, quid ultra uexas magistrum? Iesus autem protinus audito sermone qui dicebatur, ait principi synagogæ, Ne metuas, tantũmodo crede. Et non permisit ut quisquam se sequeretur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis synagogę, uidetq; tumultum ac flentes & eiulantes multũ, & ingressus ait illis, Quid tumultuamini & ploratis? puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse uero eiectis omnibus, assumit patrem & matrẽ puellæ & eos qui cum ipso erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehensa manu puellæ, ait illi, Talitha cumi. Quod est, si quis interpretetur, Puella tibi dico surge. Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim: & obstupuerũt stupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quisquam id sciret: & iussit ut daretur illi quod ederet. Et egressus est illinc, uenitq; in patriam suam, & sequuntur eum discipuli sui. Quumq; adesset sabbatum, cœpit in synagoga docere, multiq; audientes obstupuerunt, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi & Iose & Iudæ & Simonis? Nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus, Non est propheta contemptus, nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos impositis manibus sanauit, ac mirabatur propter incredulitatem eorum:

VI

&

νβ *καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλω, διδάσκων. *Καὶ
β προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀπο-
νγ στέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν
β πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐ-
τοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μό-
νον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,
ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσα-
νδ σθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. *ὅπου ἐὰν
β εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε
νε ἐκεῖθεν. *Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς μηδὲ ἀ-
β κούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξα
τε τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ κάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς
μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον
ἔσται σοδόμοις ἢ γομόῤῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
νς πόλει ἐκείνῃ. *καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα με
γ τανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλον, καὶ ἤ-
λειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον.
νζ *καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ
β ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ
βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνερ-
γοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἦ-
λίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ
νη ὡς εἷς τῶν προφητῶν. *ἀκούσας δὲ ὁ ἡρῴδης, ἔ-
ι φη, ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ἰωάννην, οὗτός ἐστιν,
νθ αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. *αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρῴδης
β ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδησεν
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμη-
σεν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἰωάννης τῷ ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί
σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρωδιὰς
ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ
ἠδύνατο. ὁ γὰρ ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς
αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐ
τὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐ
τοῦ ἤκουεν. *καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε
ξ s ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς
μεγιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆ
γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆ τῆ
ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ
ἡρῴδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασι-
λεὺς τῷ κοράσιῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλεις, καὶ δώ
σω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώ
σω σοι, ἕως ἡμίσους τῆ βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦ
σα, εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆ. τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν.
τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Καὶ εἰσελθοῦσα θυθέ
ως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγου-
σα, θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφα
λὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ
βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ
ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. Καὶ θυθέως ἀποστείλας ὁ βα
σιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κε
φαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν
τῇ φυ-

ιδ & obambulabat per uicos undiq; circumia
cētes,docēs. Et accersit duodecim,cœpitq;
eos emittere binos,ac dabat illis potestatem
aduersus spiritus immundos.Et præcepit il-
lis,ne quid tollerent in uiam,nisi uirgam tā-
tum:non peram,non panē,non in zona æs:
sed calciarentur sandalijs,& ne induerentur
binis tunicis.Et dicebat eis, Vbicūq; introie
ritis in domū,illic manete donec exeatis il-
linc.Et quicūq; non receperint uos,neq; au
dierint uos,exeūtes illinc,excutite puluerē
qui est sub pedibus uestris in testimoniū il-
lis.Amen dico uobis, tolerabilius erit Sodo
mis aut Gomorrhis in die iudicij,q̄ ciuitati
illi.Et egressi prædicabant,ut resipiscerēt,&
dæmonia multa ejiciebant,& ungebāt oleo
multos ægros,& sanabāt.Et audiuit rex He
ιε rodes (innotuerat enim nomen eius) dice-
batq;:Ioānes ille qui baptizabat,resurrexit
à mortuis,& propterea uirtutes agunt in il-
lo. Alij dicebāt,Helias est. alij uero dicebāt,
Propheta est,uel tanq̄ unus ex prophetis.
Quum audisset autē Herodes,ait: Cui ego
præcidi caput, Ioannes iste est,ipse surrexit
à mortuis.Nam ipse Herodes,missis satelli-
tibus,manus iniecerat in Ioānem,& uinxe-
rat eum in carcere propter Herodiadē uxo-
rem Philippi fratris sui,quia duxerat eam
uxorē.Dicebat enim Ioannes Herodi, Non
licet tibi habere uxorē fratris tui. Herodias
autē insidiabaṫ illi,uolebatq; occidere eum,
nec poterat.Herodes enim metuebat Ioan-
nem,sciens eum uirum iustum ac sanctum,
& obseruabat eum:auditoq; eo multa facie
bat,& libenter eum audiebat.Et quum dies
opportunus accidisset,quū Herodes in na-
talitijs suis cœnam faceret primatibus ac tri
bunis & primoribus Galilææ,quūq; intro-
isset filia ipsius Herodiadis ac saltasset,pla-
cuissetq; Herodi ac simul accūbentibus,rex
ait puellæ:Pete à me quod uis,& dabo tibi.
Et iurauit illi, Quicquid à me petieris,dabo
tibi usq; ad dimidiū regni mei. At illa egres-
sa dixit matri suæ, Quid petam? Illa uero di-
xit, Caput Ioannis baptistæ.Et ingressa sta-
tim cum festinatione ad regem petiuit, di-
cens, Volo ut protinus des mihi in lance ca
put Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus
rex, propter iusiurandum, eosq; qui simul
accumbebant,noluit eam reijcere. Et con-
festim rex misso spiculatore,iussit inferri ca
put eius. At ille abijt,ac decollauit eum in

carcere

τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ. καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. * καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. * δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον τοῦ πλοίου κατ' ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φαγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι. πέντε καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. * καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα

carcere: & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerũt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq; illud in monumento. Et congregãtur apostoli ad Iesum ac renunciauerunt ei omnia, & quæ egissent, quæq; docuissent. Et ait illis, Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui uenirent & abirẽt multi: ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertũ locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerũt eum multi, & itinere pedestri ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus uidit turbã multam Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues non habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. Et quum iam multum diei præteriisset, accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Desertus est locus, & iam multum temporis effluxit, dimitte illos ut abeant in circumiacentes uillas ac uicos, emantq; sibi panes: nam quod edant, nõ habent. At ille respõdens ait illis, Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducẽtis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis, Quot panes habetis? Ite & uidete. Et quum cognouissent, dicunt, Quinque, & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et quum accepissent quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, deditq; discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederũt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorũ duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autẽ qui comederant circiter quinq; milia uirorum. Et statim coegit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et quũ dimisisset eos, abijt in montem ad orãdum. Et quum uespera aduenisset, erat nauis in medio mari, & ipse sol⁹ in terra, uiditq; eos laborantes in remigando: erat enim uentus contrarius eis. At circa quartã uigiliam noctis uenit ad eos, ambulãs super mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderunt eum ambulantẽ super mare, putauerunt spectrũ

εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον,
καὶ ἐταράχθησαν, καὶ σύθέως ἐλάλησε μετ' αὐ-
τῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φο-
ξῆ βεῖσθε. *καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
ς ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυ-
τοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν
ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρω-
μένη. καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν
ξθ γεννησαρὲθ, καὶ προσωρμίσθησαν. *καὶ ἐξελθόν-
β των αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, σύθέως ἐπιγνόντες αὐ-
τὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκεί-
νην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχον-
τας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι, καὶ ὅπου
ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς ἐν
ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρε-
κάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώ-
ō ζοντο. *καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ φαρι-
s σαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ
ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐ
τοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις ἐσθίοντας
ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάν-
τες οἱ ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖ-
ρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν
τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπ' ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βα-
πτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν,
ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων
καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. *ἐπειτα
ς ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμμα-
τεῖς. διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κα-
τὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ κοι-
νοῖς χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν
ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγρα-
πται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ
καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ
σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν
τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώ-
πων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλ-
λα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς. καλῶς, ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα
τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. μωσῆς γὰρ εἶ-
πεν. τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου.
καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τε-
λευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, κορβᾶν. ὅ ἐστι, δῶρον
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐ-
τὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μη-
τρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ
παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια
τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος
πάντα

esse,& exclamauerunt. Omnes enim uide-
bant eũ,& conturbati sunt:& statim loquu
tus est cũ eis,dixitq; eis:Cõfidite, ego sum:
ne terreamini.Et ascendit ad illos in nauim,
& conquieuit uentus,& uehementer supra
modum intra sese stupebant,& admiraban-
tur.Non enim intellexerãt de panibus: erat
enim cor eorum obcæcatum.Et quum trai-
ecissent,uenerũt in terrã Genezareth,& ap-
plicuerunt in portũ.Quumq; egressi essent
de naui,cõtinuo agnouerũt eum:ac percur
rentes totã undiq; regionẽ illam,cœperunt
in grabatis eos qui male habebant circũfer-
re,quũ audissent eum illic esse,& quocunq;
introisset in uicos aut in ciuitates aut in uil-
las,in plateis ponebant infirmos,& depre-
cabantur eum, ut uel fimbriam uestimenti
ιῆ eius tangerent.Et quotquot tangebãt eum,
salui fiebant. Et conueniũt ad eum pha VII
risæi,& quidam de scribis qui uenerant Hie
rosolymis,& quum uidissent quosdã ex di-
scipulis eius cõmunibus manibus,id est illo
tis,edere panes,incusabãt.nam pharisæi &
omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus,
non capiunt cibum,tenentes institutа maio
rum.& à foro *uenientes*, nisi loti fuerint,non
comedũt.Et alia multa sunt quæ susceperũt
seruanda,nempe lotiones poculorum & ur
ceorum & æramẽtorũ & lectorum.Deinde
interrogant eum pharisæi & scribæ.Quare
discipuli tui non ambulãt iuxta ritũ traditũ
à maioribus,sed illotis manibus edũt panẽ:
At ille respõdẽs,dixit eis:Bene uaticinatus
est Hesaias de uobis hypocritis,sicut scriptũ
est: Populus hic labijs me honorat,cor autẽ
eorum longe est à me:in uanum autem me
colunt,docentes doctrinas,præcepta homi-
num.Nam omisso præcepto dei,tenetis cõ-
stitutionem hominũ, ablutiones urceorum
& poculorum,aliaq; similia his facitis mul-
ta.Et dicebat illis:Bene,reijcitis præceptum
dei,ut cõstitutionem uestram seruetis.Mo-
ses enim dixit,Honora patrem tuum & ma
trem tuam:& qui maledixerit patri uel ma-
tri morte moriatur.Vos autem dicitis,Si di
xerit homo patri uel matri corban:quod est,
donum quodcunque ex me,in tuum cedet
commodum. & præterea non sinitis eum
quicquam facere patri suo aut matri suæ,&
irritum facitis uerbum dei per constitutio-
nem uestram quam tradidistis. Et similia
huiusmodi multa facitis.Et quũ aduocasset

ad

πάντας τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται. καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, Συροφοινίσσα τῷ γένει. καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γάρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ. ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἔλεγον πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

ad se totam turbam, dicebat illis: Audite me omnes & intelligite, Nihil est extra hominẽ introiens in eum, quod possit eũ inquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quę inquinãt hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et quum introisset in domũ semotus à turba interrogabãt eum discipuli eius de similitudine. Et ait illis, Adeo & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, ꝙ omne foris introiens in hominem, non potest eum inquinare, quia nõ intrat in eius cor, sed in uẽtrem: & in secessum exit, repurgans omnes escas? Dicebat aũt quod ab homine exit, illud inquinat hominẽ. Ab interioribus enim de corde hominum malę cogitationes procedũt, adulteria, stupra, homicidia, furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, cõuitia, superbia, stultitia: omnia hæc mala ab internis procedũt, & inquinant hominẽ. Et inde surgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingressus domum, neminem uoluit scire, nec potuit latere. Mulier enim statim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat spiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœnissa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia sua. Iesus autem dixit illi, Sine prius saturari filios. Non est enim honestum, sumere panem filiorum, & proiicere catellis. At illa respondit & dicit illi: Etiam domine: nam catelli quoq; comedunt sub mensa de micis filiorum. Et ait illi, Propter istum sermonem uade, exiit dæmonium à filia tua. Et quum abisset domum suam, reperit dæmonium exisse, & filiam iacentem super lectum. Et rursum egressus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galileæ per medios fines decapolis, & adducunt ei surdum, impeditæq; linguæ, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. & quum apprehendisset eum de turba seorsim, misit digitos suos in auriculas eius, & sputo emisso tetigit linguam eius, ac suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Ephphata, quod est aperire. Et statim apertæ sunt eius aures, & solutum est uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte. Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant, & supra modum stupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos facit audire, & mutos loqui.

κᾶ πρὸς τ ἐπὶ ἄρτ. κβ πρὸς τ ζύμης τ φαρισαίων. κγ πρὸς τὸ τυφλ.

ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

οζ *καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ζητεῖ; *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους. καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μετ' αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.

οθ *καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. καὶ τῆς ζύμης ἡρῴδου. *καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; *καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται, καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε

In diebus illis, quum turba admodũ multa esset, nec haberent quod manducarẽt, accersitis ad se Iesus discipulis suis, ait illis, Misericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habẽt quod edãt: & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia. Quidam enim ex eis è longinquo uenerũt. Et respõderunt ei discipuli sui, Vnde istos quis poterit hic satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos, Quot panes habetis? Illi uero dixerunt, Septem. Et præcepit turbæ discũbere super terrã. Et acceptis septẽ panibus, quum gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis, ut apponerent. Et apposuerũt turbæ. Et habebãt piscículos paucos: & quum benedixisset, iussit apponi & hos. Comederũt autem, & saturati sunt: ac sustulerũt quæ superfuerant, fragmentorum septem sportas. Erant aũt qui comederant fermè quater mille, & dimisit illos. Et mox ingressus in nauim cũ discipulis suis, uenit in partes Dalmanutha. Et egressi sunt pharisæi, cœperũtq; disputare cum illo, quærentes ab eo signũ è cœlo, tentãtes eum. Et quum ingemuisset spiritu suo, dicit: Cur generatio hæc signũ quærit? Amẽ dico uobis, si dabitur generationi huic signũ. Et relictis illis ingressus rursus nauim, abijt, traiecto lacu. Et obliti fuerãt sumere panes, nec præter unum panẽ habebãt secum in naui. Ac præcepit illis, dicens: Videte, cauete à fermento pharisęorũ, & à fermento Herodis. & disputabant inter sese, dicentes, Panes non habemus. Et eo cognito Iesus dicit illis, Quid disputatis, quod panes non habetis? nondũ animaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatum habetis cor uestrũ? oculos habẽtes non cernitis: & aures habẽtes, nõ auditis? & nõ meministis? Quum quinq; panes fregissem in hominũ quinq; milia, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim. Quum aũt septem in quatuor milia, quot sportas ex reliquijs fragmentorũ tulistis? Illi uero dixerunt, Septem. Et dixit illis, Qui fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsaidam, & adducũt illi cęcum, & obsecrant eũ, ut illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit illũ extra uicum. & quum expuisset in oculos illius, imposuissetq; illi manus, interrogauit eum, si quid uideret: & recepto uisu dicebat, Video homines, quoniã uelut arbores cerno ambulantes, Deinde rursum imposuit

ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
καὶ ἐπυνθάνετο αὐτὸν εἰ ἀναβλέπει, καὶ ἀπεκατε-
στάθη, καὶ διέβλεπε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ ἀ-
πέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ
εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώ-
μη. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρείας τῆς φιλίππου. καὶ
ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
αὐτοῖς. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ
ἀπεκρίθησαν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι
ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέ-
γει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστός.
* καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ
αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκι-
μασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων,
καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ
τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον
ἐλάλει. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος,
ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ, λέ-
γων. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ
τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * καὶ προσκα-
λεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐ-
τοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυ-
χὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπο-
λέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγ-
γελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄν-
θρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιω
θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀν-
τάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. * ὃς γὰρ ἂν ἐπαι-
σχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ τα-
ύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἐν
τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν
ἁγίων. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων. οἵτινες οὐ μὴ γεύσον-
ται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, πα
ραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον
καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψη
λὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν
αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευ
κὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύνα
ται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσῇ,
καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡ-
μᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ
μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ἤδει

impoſuit manus ſuper oculos illius,& fecit
ut uiſum reciperet,& reſtitutꝰ eſt, ac denuo
uidebat dilucide omnes:& dimiſit illum in
domum ſuam,dicens:Neqꝫ in uicum ingre
diaris,neqꝫ dixeris cuiquã in uico.Et egreſ/
ſus eſt Ieſus & diſcipuli illius in uicos Cæſa
riæ,quæ cognominat̃ Philippi:& in uia in/
terrogauit diſcipulos ſuos,dicens illis:Quẽ
me dicunt homines eſſe: Illi uero reſponde/
runt:Ioannem baptiſtam,& alíj Heliam,alíj
rurſus unum de numero prophetarum. Et
ipſe dicit illis,At uos quem me dicitis eſſe?
Reſpondens autem Petrus,dicit illi,Tu es
ille Chriſtus. Et interminatus eſt eis,ne cui
dicerent de ſe.Et cœpit docere eos,quod o/
porteret filiũ hominis multa pati,& repro/
bari à ſenioribus,ſummiſcꝫ ſacerdotibus ac
ſcribis,& occidi,& poſt tres dies reſurgere.
Et aperte ſermonẽ loquebatur.Et apprehen
dit illum Petrus,cœpitcꝫ increpare eum.At
ille cõuerſus,& intuitus diſcipulos ſuos,in/
crepauit Petrum,dicẽs:Abi poſt me ſatana,
quoniam non ſapis quæ dei ſunt,ſed quæ
ſunt hominum.Et quum ad ſe uocaſſet tur/
bam unà cum diſcipulis ſuis,dixit illis:Qui
cũcꝫ uult ſequi me,abneget ſemetipſum,&
tollat crucẽ ſuam,ac ſequat̃ me. Nam quiſ/
quis uoluerit animam ſuam ſeruare, perdet
eam.Quiſquis aũt perdiderit animã ſuam
cauſa mea & euãgelíj,hic ſeruabit eã.Quid
eĩ profuerit homini,ſi lucratus fuerit mun
dum totum, & animæ ſuæ iacturã fecerit?
Aut qd daturus eſt homo,quo repenſet ani
mam ſuam? Quẽcunqꝫ enim puduerit mei
ac meorũ ſermonũ in generatione hac adul
tera & peccatrice,pudebit illius & filiũ ho/
minis,ubi uenerit in gloria patris ſui cũ an/
gelis ſanctis. Et dicebat illis,Amen dí/ IX
co uobis,ſunt quidã inter eos qui hic ſtant,
qui non guſtabunt mortem,donec uiderint
regnũ dei ueniſſe cum uirtute. Ac poſt dies
ſex aſſumit Ieſus Petrum & Iacobum & Io/ XI
annem,& ſubducit eos in montẽ excelſum
ſeorſim ſolos, & transformatus fuit coram
illis,& ueſtimenta illius facta ſunt ſplendí/
da,candida ualde ueluti nix,quàm candida
facere non poteſt fullo ſuper terram.& con
ſpectus eſt illis Helias cum Moſe,colloque/
banturcꝫ cum Ieſu.Et reſpondens Petrus di
cit Ieſu:Rabbi,bonum eſt nos hic eſſe,& fa/
ciamus tabernacula tria,tibi unum,& Moſi
unum,& Heliæ unum.Non enim nouerat

πὶ λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
ωπ̄ που ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. *καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νε-
πθ κρῶν ἀναστῆναι; *καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ παθῇ καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.
ϛ *καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶδεν ὄχλον πολὺν πρὸς αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐ-
α τοῖς. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπάζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς. τί συζητεῖτε
ϛᾱ πρὸς αὐτούς. *καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄ-
β χλου, εἶπεν. διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, λέγει. ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν. παιδιόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τὸ εἰ δύνασαι εἰπεῖν, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ. τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι, ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας

quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente quum circũspexissent, non amplius uiderunt quenquã, sed solũ Iesum esse secum. Porrò quum descẽderent de monte, præcepit illis, ne cui dicerent ea quæ uiderant, nisi quum filius hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbũ hoc tenuerunt apud sese, inter se disputantes, qd esset hoc quod dixerat, E mortuis resurgere. & interrogabãt illum, dicentes, Quid est quod scribę dicunt: Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondens dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodũ scriptum est de filio hominis, ut multa patiatur, & contemnatur. Verum dico uobis, Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et quum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multã circum illos, & scribas disputantes cũ eis. Et protinus uniuersa turba quũ uidisset eum, obstupuit: & accurenxc̄ res salutauerunt eum. Et interrogauit scribas, Quid disputatis inter uos? Et respondens unus è turba dixit, Præceptor, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum: & quandocunq; eum corripuerit, lacerat eum: atq; ille spumat, ac stridit dentibus suis, & arescit. Et dixi discipulis tuis, ut eiícerent, & non potuerunt. At ille respõdens ei, dicit: O natio incredula, quousq; apud uos ero? quousq; patiar uos. Adducite illum ad me. Et adduxerunt illũ ad eum. At uiso illo, continuo spiritus discerpebat eum: & prolapsus in terra uoluebatur spumãs. Et interrogauit patrẽ illius, Quantũ tẽporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit, A puero. Et freqũeter illum & in ignẽ abiecit, & in aquas, quo perderet eum. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autẽ dixit ei, Illud si potes credere: omnia possibilia credenti. Et confestim exclamãs pater pueri cũ lachrymis dixit, Credo domine: succurre incredulitati meæ. Quum uidisset autẽ Iesus, quòd turba simul accurreret, increpauit spiritum immũdum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et quũ clamasset spiritus, multumq; discerpsisset eum, exiuit: & factus est tanquam mortuus, adeo ut multi dicerent, Mortuus est. At Iesus correp-

ta

κζ πρὸς τ διαλογιζομένων τίς μείζων.

σας αὐτὸν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.
ϛβ ι * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τὶς γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων. πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. * καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. * ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ἰωάννης, λέγων. διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ.
ϛθ β * καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. * καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν. καλόν σοί ἐστιν, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. * ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν. καλόν σέ ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν. καλόν σοί ἐστιν, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου

pta manu illius, erexit eum, & ille surrexit.
Et cum esset ingressus domũ, discipuli illius interrogabãt eum seorsim, Cur nos non quiuimus eijcere illũ? Et dixit illis, Hoc genus nulla re potest exire, nisi per deprecationẽ & ieiuniũ. Et illinc digressi, iter fecerũt per Galilæam, nec uolebat ut quisquam sciret.
Docebat enim discipulos suos, & dicebat illis, Filius hominis traditur in manus hominum, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaum: & quum uenisset in domũ, interrogauit illos, quid in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerunt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et quũ cõsedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si quis uult primus esse, is erit omniũ postremus & omniũ minister. Atq; arreptũ puerum statuit in medio illorũ: & quũ cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unũ ex talibus pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicũq; me recipit, nõ me recipit, sed eum qui misit me. Respõdit aũt ei Ioannes, dicens: Præceptor, uidimus quendã nomine tuo eijcere dæmonia, nec sequit nos, & prohibuimus illum, propterea quod non sequitur nos. At Iesus ait, Ne prohibeatis illum. Nullus enim est, qui si fecerit uirtutem per nomen meum, possit cito male loqui de me. Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibẽdum dederit uobis calicem aquæ nomine meo, quod sitis Christi, amen dico uobis, nequaquã perditurus est mercedem suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa cerucẽ eius, & abijceretur in mare. Et si tibi fuerit obstaculo manus tua, amputa illam. Bonum est tibi, mutilũ ad uitam ingredi, potius q̃ duas manus habẽtem abire in gehennã, in ignem inextinguibilẽ, ubi uermis illorũ non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illum. Bonũ est ut ingrediaris ad uitã claudus, potius q̃ duos pedes habẽs mittaris in gehennã in ignem inextinguibilem, ubi uermis illorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illum. Bonũ est tibi, ut luscus introeas in regnũ dei, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis,

κῆ πρὸς τ ἐπερωτησάντων τ νόμον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τ γυναῖκα. κθ πρὸς τ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τ νόμον.

ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. * καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις. * κακεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ὑμῖν ἐνετείλατο μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον. μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥς τε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. * καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. * καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, ἠγανάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγησεν αὐτά. * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτόν, ἐπηρώτα αὐτόν. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς; μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἓν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας

ubi uermis eorum nõ moritur, & ignis non extinguitur. Nam omnis homo igne salietur, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal, cæterũ si sal insulsus fuerit, per quid ipsum cõdietis? Habete in uobis ipsis salem, & pacem habete inter uos inuicem. Et x quum inde surrexisset, uenit in fines Iudææ per regionem quæ est ultra Iordanẽ, & con- κῆ ueniunt rursum turbæ ad illum, & sicut consueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabant illum, Licet'ne uiro uxorẽ repudiare? tentantes illum. At ille respõdẽs dixit illis, Quid uobis præcepit Moses? At illi dixerũt, Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere. Et respõdens Iesus, dixit illis, Ad duriciã cordis uestri scripsit uobis præceptũ istud. cęterum ab initio creationis masculũ & fœminam fecit illos deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrẽ, & adhærebit uxori suæ, & fient duo caro una. Itaq; non iam sunt duo, sed una caro. Quod igit̃ deus copulauit, homo ne separet. Et in domo rursum discipuli illius eadem de re interrogauerunt illum. & dicit illis, Quicũq; repudiauerit uxorẽ suã, & duxerit aliam, adulteriũ committit aduersus illam. Et si mulier repudiauerit uirũ suũ, & nupserit alteri, adulteriũ committit. Et attulerunt ad illum pueros, ut tangeret illos, discipuli uero increpabant eos qui adducebant. Quum uidisset autem Iesus, indignatus est, & dixit illis, Sinite pueros uenire ad me, ne prohibete illos, talium enim est regnum dei. Amen dico uobis, quicunq; non acceperit regnum dei tanquam puer, haudquaquam ingredietur in illud. Et quum cœpisset illos in ulnas, impositis manibus super illos, benedixit eis. Et quum exiret in uiam, accurrit quidam, ac genua flexit illi, & interrogabat eum: Præceptor bone, quid faciam, ut uitam æternam possideam? Iesus autem dixit illi: Cur me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus, nempe deus. Præcepta nosti? Ne committas adulterium. Ne occidas. Ne fureris. Ne falsum testimoniũ dicas. Ne fraudes. Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens dixit illi: Præceptor, hęc omnia seruaui ab adolescẽtia mea. Iesus autem intuitus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum tibi deest. Abi, quæcunque habes uende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me,

sublata

ρθ ἄρας τὸν σταυρόν. *ὁ δὲ συγναυσας ἐπὶ τῷ λόγῳ,
Β ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα
ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσον-
ται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐ
τοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς.
τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ
τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελ-
θεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμα-
λιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξε-
πλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύνα-
ται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει.
παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ
θεῷ. πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ θεῷ. καὶ ἤρ
ξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα-
ρῑ μεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. *ἀποκριθεὶς
Β δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. οὐδείς ἐστιν, ὃς
ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα,
ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ
καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλα-
σίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφὰς,
καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς
μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζω-
ρια ἢν αἰώνιον. *πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι,
Β καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. *ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀνα-
ρμβ βαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς
Β ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφο
βοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώ-
δεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ
συμβαίνειν, ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυ-
μα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς
ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακει-
νοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώ-
σουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτε-
νοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
ριγ *καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάν λ
ς νης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέγοντες. διδάσκαλε, θέλο-
μεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐ-
τῷ. δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ ἀρι-
στερῶν σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶ
πεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πεῖν
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δυνά-
μεθα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ
ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζο-
μαι βαπτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ριδ ἐξ ἀριστερῶν μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
Β ἡτοίμασται. *καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο
ἀγα

sublata *in humeros* cruce. At ille molestia affe
ctus propter sermonẽ, discedebat mœrens:
habebat enim possessiões multas. Et quum
circumspexisset Iesus, dicit discipulis suis,
Quàm difficulter hi qui pecunias habẽt, in
regnum dei intrabunt. Discipuli uero obstu
puerunt super uerbis illius. At Iesus rursum
respondens, dicit illis: Filij, quàm difficile est
eos qui fiduciam habent in pecunijs, regnũ
dei ingredi. Facilius est camelum per fora-
men acus ingredi, quàm diuitẽ in regnum
dei ingredi. Illi uero supra modum admira-
ti sunt, dicentes intra sese, Et quis potest esse
salutis? Intuitus autẽ Iesus illos, dicit, Apud
homines impossibile, sed non apud deum:
nam omnia possibilia sunt apud deũ. Et cœ
pit Petrus dicere illi, Ecce reliquimus om-
nia: & sequuti sumus te. Respõdens autem
Iesus dixit: Amẽ dico uobis, Nullus est qui
reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut
patrem, aut matrem, aut uxorem, aut libe-
ros, aut agros mea causa & euangelij, quin
recipiat centupla nunc in tempore hoc, do-
mus, & fratres, & sorores, & matres, & libe-
ros, & agros cum persecutionibus, ac in se-
culo uenturo uitam æternam. Multi autem
primi, erunt postremi: & postremi, primi.
Erant aũt in uia ascendẽtes Hierosolymã, &
præcedebat illos Iesus, erantq; pauefacti, &
sequentes timebant. Et assumptis Iesus rur-
sum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi
euentura essent. Ecce ascẽdimus Hieroso-
mam, & filius hominis tradetur principibus
sacerdotũ & scribis, & condẽnabũt eum ad
mortem, & tradent illũ gentibus, & illudent
illi, & flagellabũt eum, & inspuent in illum,
& occident eum, & tertia die resurget. Et ac
cedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Ze-
bedæi, dicẽtes: Præceptor, uolumus ut quic
quid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit
eis, Quid me uultis facere uobis? Illi uero di
xerunt ei, Da nobis, ut unus tibi à dextris,
& alter tibi à sinistris sedeam⁹ in gloria tua.
Iesus autẽ dixit illis: Nescitis quid petatis.
Potestis bibere poculum, quod ego bibo? &
baptismate quo ego baptizor, baptizari?
At illi dixerũt ei, Possumus. Iesus autem di-
xit illis, Poculũ quidem quod ego bibo, bibe
tis, & baptismate quo ego baptizor, bapti-
zabimini. Cęterũ sedere mihi à dextris ac si
nistris, nõ est meũ dare, sed his *cõtinget* qbus
paratũ est. Et quũ audissent decẽ, cœperunt
indi

ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτω δέ ἐστι ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν. καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι
ριε πρῶτος ἔσται πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ
δ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύ-
ριϛ τρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ. * καὶ
β ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζαραῖός ἐστιν ἤρξατο κραζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς δαβὶδ ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰη-
ριζ σοῦ ἐν τῇ ὁδῷ. * καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσα-
β λὴμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κα-
τέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐκαθίκεν. λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔ-
ριη χει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. * ἀπῆλ-
β θον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν. καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν
ριθ ὁδόν. * καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολου-
α θοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαβὶδ, ὡσαννὰ
ἐν τοῖς

indignari de Iacobo & Ioanne. Iesus autem quum uocasset eos ad se, dicit illis: Scitis q̃ qui uidentur imperare gẽtibus, dominium exercẽt aduersus illas. Et qui magnates sunt inter eas, potestatem exercent in illas. Verum non sic erit inter uos: sed quicunq; uoluerit ex uobis fieri magnus inter uos, erit minister uester. Et quicunq; uoluerit ex uobis esse primus, erit omniũ seruus. Nam & filius hominis non uenit ut sibi ministraretẽ, sed ut ipse ministraret, ac daret animã suam redemptionẽ pro multis. Et ueniunt Hierichо, quumq; egrederetur ab urbe Hiericho, ac discipuli illius & turba copiosa: filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat iuxta uiam mendicans. Et quum audisset q̃ Iesus Nazarenus esset, cœpit clamare, & dicere, Fili Dauid Iesu, miserere mei. Et increpabãt illũ multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Iesus, ac iussit illũ uocari, & uocãt cæcum, dicẽtes illi: Bono animo esto, surge, uocat te. Ille uero abiecto pallio suo, surrexit & uenit ad Iesum. Et respõdẽs dicit illi Iesus, Quid uis faciam tibi? Cæcus aũt dixit ei: Raboni, ut uisum recipiam. Iesus autẽ dixit illi: Abi, fides tua saluũ te reddidit, & protinus recepit uisum, & sequebatur Iesum in uia. Et quum appropinquãt Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniã iuxta montem oliuarũ, emittit duos è discipulis suis, & dicit illis, Abite in uicum qui cõtra uos est, & statim ingrediẽtes in illum, inuenietis pullum alligatum, supra quem nullus hominũ sedit: soluite eum & adducite. Et si quis uobis dixerit, Cur facitis hoc? Dicite, quod dominus eo opus habet, & continuo illum mittet huc. Abierunt autem, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nonnulli eorum qui illic stabant, dicebãt illis: Quid facitis soluentes pullum? At illi dixerunt eis, quemadmodũ præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullum ad Iesum, & iniecerunt illi uestimenta sua, sedit; q̃ super illum. Multi uero uestimenta sua sternebant in uiam. Alij uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, qui'que sequebantur clamabant, dicentes, Hos anna, benedictus qui uenit in nomine domini. Benedictum, quod uenit regnum in nomine domini patris nostri Dauid, Hos anna

λᾶ
λβ
in

λζ̄ πρὸ τ̄ ξηραν θέισης συκῆς. λθ̄ πρὸ ἀμνησικακίας. λε̄ πρὸ τ̄ ἐκπωτισάντ ων, τ̄ λύσιον ἀρχιερέως & πρεσβυτέρων.

ρκ̄ ϛ̄ ἐν τοῖς ὑψίστοις. *καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα
s ὁ ἰησοῦς καὶ εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος
πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπαύ-
ριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπείνα-
σε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα,
ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ'
αὐτῇ, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς
σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. μηκέ
τι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς φάγοι,
ρκ̄α̅ καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. *καὶ ἔρχονται εἰς
β ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρ-
ξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζον-
τας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβι-
στῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς πε-
ριστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις δι-
ενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε,
λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου οἶ-
κος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν;
ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν.
ρκ̄β̄ *καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,
α καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν, ἐφοβοῦν-
το γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ
ρκ̄γ̄ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. *καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπο-
ι ρεύετο ἔξω τῆς πόλεως, καὶ πρωὶ παραπορευόμε-
νοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν,
καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί,
ρκ̄δ̄ ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. *καὶ ἀπο-
s κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν θεοῦ.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ,
ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ
διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅ-
ρκ̄ε̄ τι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. *διὰ
δ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάντα ὅσα ἂν προσευχό-
μενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ
ρκ̄ϛ̄ ἔσται ὑμῖν. *καὶ ὅταν ἥκητε προσευχό-
s μενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ
πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ πα-
ρκ̄ζ̄ ραπτώματα ὑμῶν. *καὶ ἔρχονται πάλιν
β εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος
αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ
γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν
αὐτῷ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς
σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα
ποιῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐ-
περωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀπο-
κρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
τα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ
ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλο-
γίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν,
ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
αὐτῷ; ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων,
ἐφο-

in altiſsimis. Et ingreſſus eſt Hieroſolymã dominus & in templũ. Et quũ circũſpexiſſet omnia, iamq; tempus eſſet ueſpertinũ, λζ egreſſus eſt Bethaniã cum duodecim. & poſtero die quum exiſſent Bethania, eſurijt: quumq; uidiſſet arborem fici procul, habentem folia, ueniebat ſi uidelicet inuenturus eſſet aliquid in illa: & quum ueniſſet ad illam, nihil inuenit niſi folia. Non enim erat tempus ficorum. Et reſpondens Ieſus dixit ficui: Ne poſthac ex te in æternum quiſquã fructum edat. Et audiebant diſcipuli illius, λη ueniuntq; Hieroſolymam. Et ingreſſus Ieſus in templum, cœpit eijcere eos qui uendebant & emebant in templo, & menſas argentariorum, & ſellas uendentium columbas ſubuertit, & non permiſit, ut quiſquam deportaret uas per templum: & docebat, dicens illis: Nonne ſcriptum eſt, Domus mea domus precatiõis uocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpelũcam latronum. Et audierunt ſcribæ principesq; ſacerdotum, & quærebãt quomodo illum eſſent perdituri. Timebant enim eũ quod tota turba admirabatur doctrinam illius. Et quum ueſpera iam eſſet, egreſſus eſt Ieſus è ciuitate, & mane prætereuntes, uiderunt ficum exaruiſſe radicitus, & recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quã execratus es, exaruit. Et reſpondens Ieſus dicit illis: Confidite deo. Amen dico uobis, quòd quicũq; dixerit monti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & nõ hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit fore quæ dixerit, erit illi quic- λθ quid dixerit. Propterea dico uobis, Quæcunq; orantes petitis, credite quod accipiatis, & erunt uobis. Et quum ſteteritis orantes, remittite ſi quid habetis aduerſus ali- λ quem, ut & pater ueſter qui in cœlis eſt, remittat uobis delicta ueſtra. Et ueniunt rurſum Hieroſolymam, & quum ambularet in templo, ueniunt ad illum principes ſacerdotum & ſcribę & ſeniores, & dicunt illi, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit autoritatem iſtam, ut iſta facias? Ieſus autem reſpõdens, dixit illis, Quæram à uobis & ipſe quiddam, & reſpondete mihi, & dicam uobis qua autoritate hæc facią. Baptiſmus Ioannis utrũ è cœlo erat, an ex hominib⁹? Reſpõdete mihi. Et cogitabãt apud ſe, dicẽtes: Si dixerimus, è cœlo: dicet, Cur igitur non credidiſtis illi? At ſi dixiſſent, ex hominib⁹: timebant

ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν. Ἀμπελῶνα ἐφύτευσέν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος· οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε. κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε κἀκεῖνον πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτόν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς, τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς

timebant populum. Omnes enim habebant Ioannem, quod uere propheta fuisset. Et respondentes dicunt Iesu, Nescimus. Et Iesus respondens dicit illis, Nec ego dicam uobis, qua autoritate hæc faciam. Et cœpit illis per parabolas loqui. Vineã plantauit homo, & circũdederat sepem, & foderat lacũ, & ædificauerat turrim, & elocauerat eam agricolis, & peregre profectus est, & misit ad agricolas quum opportunũ esset seruum ut ab agricolis acciperet de fructu uineę. At illi arreptum illum ceciderunt, ac remiserũt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis cõminuerunt illi caput, & remiserũt contumelijs affectum. Et rursum aliũ misit, & illum occiderunt: multosq; alios, hos quidem cædentes, illos uero occidentes. Itaq; quum unum adhuc haberet filiũ suum dilectũ, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens, Reuerebuntur filium meum. Illi uero agricolę dicebant inter sese, Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptũ illum occiderunt, & eiecerunt è uinea. Quid igitur facturus est dominus uineæ? ueniet, & perdet agricolas, & dabit uineam alijs. An ne hanc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli: à domino factũ est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebant turbam. sciebãt enim, quòd aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam è phariseis & Herodianis, ut eum captarent sermone. Illi uero quum uenissent, dicũt ei: Præceptor, scimus quòd uerax es, & non curas quẽquam: non enim respicis personam hominũ, sed cum ueritate uiam dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus? Ille uero sciens illorum simulationem, dixit illis: Quid me tẽtatis? Afferte mihi denarium, ut uideam. Illi uero attulerunt. Et dicit eis: Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerũt ei: Cæsaris. Et respõdẽs Iesus dixit illis, Reddite quę sunt Cęsaris Cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt de eo. Et ueniũt sadducæi ad illũ, qui dicunt, non esse resurrectionẽ: interrogauerunt q; eũ, dicẽtes: Preceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos nõ relinquat, ut accipiat frater

ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα, καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως, καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτά, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. ρλα s καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν. ποία ἐστὶν πρώτη πασῶν ἐντολή. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ρλβ ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. *καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμ ι ματεύς. καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ θυσιῶν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ρλγ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. *καὶ οὐδεὶς οὐκέτι β ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ μ ρλδ ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι δαβίδ. αὐτὸς γὰρ δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου. ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς οὖν δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄ- ρλε χλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. *καὶ ἔλεγεν αὐ β τοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπα-

τεῖν

frater eius uxorẽ illius,& ſuſcitet ſemen fratri ſuo.Septem fratres fuerũt,ac primus accepit uxorem,iſq; moriens non reliquit ſemen:& ſecundus accepit illam,ac mortuus eſt,& nec ipſe reliquit ſemen:& tertius ſimiliter:& acceperunt eam ſeptem,nec reliquerunt ſemẽ. Poſtrema uero omnium mortua eſt & uxor.In reſurrectione igitur quum reſurrexerint,cuius illorũ erit uxor? Nam ſeptem habuerunt eam uxorẽ.Et reſpondens Ieſus,dixit eis,An nõ propterea erratis,quod neſciatis ſcripturas,neq; uirtutẽ dei? Quũ enim à mortuis reſurrexerint,neq; contrahunt matrimoniũ,neq; nuptum dantur,ſed ſunt uelut angeli qui in cœlis ſunt.Cæterũ de mortuis,quod reſuſcitantur,non legiſtis in libro Moſi,quomodo in rubo loquutus ſit illi deus,dicẽs:Ego ille deus Abraham,& deus Iſaac,& deus Iacob.Non eſt deus mortuorum,ſed deus uiuentiũ. Vos igitur multum erratis.Et quum acceſsiſſet quidã è ſcribis,& audiſſet eos ſimul diſputantes,uidereq; quod bene reſpondiſſet eis,interrogauit illum:Quod eſt primũ omnium præceptorum?Ieſus autem reſpondit illi:Primum omnium præceptum eſt:Audi Iſrael,Dominus deus noſter,dominus unus eſt:& diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,& ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis.Hoc eſt primũ præceptum. Et ſecũdum ſimile hoc eſt:Diliges proximũ tuum,ut teipſum.Maius his aliud præceptum non eſt. Et dixit illi ſcriba:Bene præceptor cum ueritate dixiſti,quòd unus ſit deus, & nõ ſit alius præter illum;quodq; diligere eum ex toto corde & ex tota intelligentia & ex tota anima & ex totis uiribus ac diligere proximum ut ſeipſum, plus ſit quàm uniuerſa holocautomata & uictimæ. At Ieſus quũ uideret quod cordate reſpondiſſet,dixit illi:Haud lõge abes à regno dei. Et nemo poſt illa audebat illum interrogare.Et reſpõdens Ieſus dicebat,docẽs in templo:Quomodo dicũt ſcribæ,Chriſtum eſſe filium Dauid? nam ipſe Dauid dixit afflatus ſpiritu ſancto: Dixit dominus domino meo,ſede à dextris mihi.Donec poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Ipſe ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius eſt? Et pleraq; turba audiebat illum libenter.& dicebat illis in doctrina ſua: Cauete à ſcribis,qui amant ſtolati obambu-

τεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτο-
καθεδρείας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλι-
ρλε σίας ἐν τοῖς δείπνοις. *οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰ-
η κίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχό-
μενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ
καθίσας ὁ ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου,
ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζο-
φυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολ-
λά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λε-
πτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης, καὶ προσκαλεσά-
μενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάν-
των βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλά-
κιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα
ρλζ ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. *καὶ ἐκ-
β πορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ
λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγά-
λας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθου, ὃς
ρλη οὐ μὴ καταλυθῇ. *καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ
β ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων
αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰω-
άννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔ-
σται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτε ταῦτα μέλλει πάντα τε-
λεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς,
ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγον
τες, ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅτε
δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,
μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος.
ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία
ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους,
καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων
ρλθ ταῦτα. *βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς. παραδώ-
α σουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγω-
γὰς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων
ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
ρμ *καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆ-
ς ναι τὸ εὐαγγέλιον. *ὅτε ἂν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς
ρμα παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλή-
β σητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑ-
μεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔ-
σεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθή-
ρμβ σεται. *ὅτε οὖν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς
ς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ προφήτου,

ἑστὸς

lare, & amant ſalutationes in foris, primasq; ſellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & ſub prætextu longas faciunt preces. iſti accipient grauiorem damnationem. Et quum ſederet Ieſus ex aduerſo gazophylacij, ſpectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant
μα multa. Et uenit quædam uidua pauper, miſitq; minuta duo, quod eſt quadrans. Vocatisq; ad ſe diſcipulis ſuis, dicit illis, Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus miſit, quàm omnes qui miſerunt in gazophylaciũ. Nam omnes ex eo quod ipſis ſupererat, miſerunt. At hæc è penuria ſua omnia quæcunq; habebat miſit, totam ſubſtãtiam ſuam. Et quum exiret è templo, dicit illi XIII
quidam è diſcipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales ſubſtructiones. Et Ieſus reſpondens ait illi, Vides has magnas ſubſtructiões? Non relinquetur lapis ſuper
μβ lapidem, qui non diruatur. Et quum ſederet in monte oliuarum è regione templi interrogabãt illum ſecreto Petrus & Iacobus & Ioannes & Andreas: Dic nobis quando hæc erunt: & quod ſignum eſt quando hæc omnia ſint conſummãda? At Ieſus reſpondens illis cœpit dicere, Videte ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes, Ego ſum Chriſtus. multosq; decipient. Quum aũt audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim fieri: at nondum finis. Inſurget enim gens aduerſus gentem, & regnũ aduerſus regnum. Et erũt terræmotus in ſingulis locis. & erunt fames ac turbationes. Initia dolorum hęc: ſed caue te uos uobis: tradent enim uos in cõcilia & in ſynagogas: cædemini, & ſub præſidibus ac regibus ducemini propter me in teſtimonium illis. Et apud oẽs gentes oportet prius prædicari euãgeliũ. Quum autem duxerint uos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi ſitis, neq; meditemini, ſed quicqd datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Nõ enĩ eſtis uos qui loquimini, ſed ſpiritus ſanctus. Traditurus eſt aũt frater fratrẽ in mortẽ, & pater filiũ, & inſurgent filij aduerſus parentes, ac morte afficiẽt eos. Et eritis odio habiti ab omnib⁹ propter nomẽ meum. Sed qui perſeuerauerit uſq; ad finẽ, hic ſaluus erit. Porrò quum uideritis abominationẽ deſolationis, de qua dictũ eſt à Daniele propheta,

ſtantem

μῦ πρὸ ᾶ ἡμέρας ⁊ ὥρας.

ρμῦ ἐσὸς ὅπου ὰ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω. *τότε οἱ
β ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ
δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰ-
σελθέτω ἆραι τί ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ εἰς τὸν
ἀγρὸν ὢν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ
ρμδ ἱμάτιον αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
β σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ρμε ραις. *προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ
ς ὑμῶν χειμῶνος. *ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖ-
ρμς ναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτί-
β σεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γέ-
ρμζ νηται. *καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέ-
ς ρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκ-
λεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.
ρμη *καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ. ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός,
β ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. *ἐγερθήσονται γὰρ ψευ
ρμθ δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι ση-
ς μεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνα-
τὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ
προείρηκα ὑμῖν πάντα. *ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς
ρν ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκο-
β τισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ-
τῆς. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτον
τες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ-
ρνα θήσονται. *καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
β θρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως
πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ-
λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ
ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄ-
κρου οὐρανοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβο-
λήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται,
⁊ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος
ἐστίν. οὕτως ⁊ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάν
τα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον
ρνβ ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *περὶ δὲ τῆς
ς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ
ρνγ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ. *βλέ
ς πετε, ἀγρυπνεῖτε ⁊ προσεύχεσθε, οὐκ οἴδατε γὰρ
ρνδ πότε ὁ καιρός ἐστιν. *ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος
β ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν
ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ. καὶ τῷ θυρωρῷ
ρνε ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. *γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε
β γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ με
σονυκτίου ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ. μὴ ἐλθὼν ἐξαί
ρνς φνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι
α λέγω, γρηγορεῖτε. *ἦν δὲ τὸ πάσχα, ⁊ τὰ ἄζυμα
ρνζ μετὰ δύο ἡμέρας. *καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς ⁊ οἱ
ς γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀ-
ρνη ποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θό
α ρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. *⁊ ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ
ἐν

stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domũ, nec ingrediatur ut quicquam tollat è domo sua. Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollẽdum palliũ suum. Væ aũt prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis non fuit à primordio rerum conditarũ, quas condidit deus, usque ad hoc tẽpus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haudquaquam salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus, ecce illic. ne credatis. Exorientur pseudochristi & pseudoprophetæ, & edent signa ac prodigia ad decipiẽdũ, si fieri possit, etiam electos. Vos aũt cauete. Ecce prędixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionẽ illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splẽdorem suum, & stellæ cœli decidẽt, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium
μῦ hominis uenientem in nubibus, cũ potestate multa & gloria. Et tũc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uẽtis, à summo terræ usq; ad summũ cœli. A ficu uero discite similitudinẽ: quum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis q; prope sit æstas. Sic & uos quũ hæc uideritis fieri, scitote q; prope sit in foribus. Amen dico uobis, q; nõ præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlũ & terra præteribunt, sed uerba mea non præteribũt. Cæterũ de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidem qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate & orate, nescitis enim quãdo tempus sit. Sicut homo q; peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis potestatẽ, ac suum cuiq; opus, & ianitori mandauit ut uigilaret. Vigilate igitur, nescitis enim quando dominus domus uenturus sit, sero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormientes. Cæterum quæ dico uobis, omnibus dico, Vigilate. Erat autẽ XIIII
pascha, & azymorũ dies futuri post biduũ. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cõprehensum occiderent: dicebant autẽ, Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et quũ esset Bethaniæ

ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕτη ἐποίησε. προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. καὶ ὁ ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει. ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς κατ' εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.

ρνθ
λ
ρξ
β
ρξλ
ς
ρξε
α
ρξς
β

μδ in domo Simonis leprosi, accũbẽte eo uenit mulier habens alabastrum unguẽti nardi pistice pretiosæ, & cõminuto alabastro effudit illi in caput. Erant aũt quidã qui indignarentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nã poterat hoc uendi pluris quàm trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduersus illã. At Iesus dixit: Sinite illã, cur illi molesti estis? bonum opus operata est erga me. Sẽper enim pauperes habetis uobiscum: & quandocũq; uolueritis, potestis illis benefacere: me uero nõ semper habetis. Quod potuit, hęc fecit. Præuenit, ut ungeret meũ corpus ad sepulturã. Amen dico uobis, ubicũq; prædicatũ fuerit euangeliũ hoc in totum mũdum: etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriã ipsius. Et Iudas Iscariotes unus è duodecim, abijt ad summos sacerdotes, ut proderet eũ illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniã se daturos. Et quærebat quomodo opportune illum traderet. Ac primo die

με azymorũ, quum pascha immolarẽt, dicunt illi discipuli sui, Vbi uis ut abeamus & paremus, ut edas pascha? Et emittit duos è discipulis suis, & dicit illis, Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo hydriã fictilẽ aquę plenã baiulans, sequimini illũ: & quocũq; ingressus fuerit dicite patrifamiliâs: Magister dicit, Vbi est diuersoriũ, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ille uobis ostẽdet triclinium magnũ, stratum, paratum: illic parate nobis. Et exierunt discipuli eius, & uenerũt in ciuitatem, & repererũt quemadmodũ dixerunt illis, parauerunt q; pascha. Et quũ uespera iam esset, uenit cũ duodecim. Et quũ

μς accũberent ederent q;, dixit Iesus: Amẽ dico uobis, unus ex uobis proditurus est me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse mœsti, ac dicere illi singulatim, Num ego? Et alius, Num ego? Ille uero respondens dixit illis, Vnus è duodecim qui intingit mecũ in catinum. Filius quidẽ hominis uadit, sicut scriptum est de illo. Sed uæ homini illi, per quẽ filius hominis proditur: bonũ erat illi si natus non fuisset homo ille. Et edentibus illis, sumpto Iesus pane, quũ benedixisset, fregit, & dedit illis, ac dixit: Sumite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, quum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omnes: & dixit illis, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur.

Amen

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
ρξξ * καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
ς ῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. * ὅτι πάντες
ρξπ σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι
ᾱ γέγραπται. * πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασ-
ρξθ κορπισθήσονται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερ-
ς θῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ὁ δὲ
ρο̄ πέτρος ἔφη αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθή-
α σονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.
ροᾱ * ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον ἐάν με δέῃ συναπο-
ς θανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ
ροβ καὶ πάντες ἔλεγον. * καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ
α τὸ ὄνομα γεθσημανεί. * καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς
ροᾱ αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι.
ς καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε
ροᾱ καὶ γρηγορεῖτε. * καὶ προελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ
α τῆς γῆς καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον
ροᾱ ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. * ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.
α * καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας.
ροᾱ καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυ-
β σας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-
ροᾱ χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν
ᾱ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * καὶ πά-
ροθ λιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰ-
ς πών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον. καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ
ρω̄ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. * ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα,
ᾱ ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ παρα-
ρωᾱ διδούς με ἤγγικε. * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λα-
α λοῦντος παραγίνεται ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων
ρωβ καὶ τῶν πρεσβυτέρων. * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς
β αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκρά-
ρωγ τησαν αὐτόν. * εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπα
α σάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρ-
χιερέως

Amen dico uobis, post hac non bibã de fructu uitis, usq; ad diem illum, quum illud bibero nouũ in regno dei. Et quum hymnum dixissent, exierunt in montem oliuarum. Et dicit illis Iesus, Omnes offendiculũ patiemini propter me in nocte hac, quia scriptũ est, Percutiam pastorem, & dispergentur oues. Sed posteaquam resurrexero, præcedã uos in Galilæam. Petrus autẽ dicit illi, Etiam si omnes offendiculũ passi fuerint, at nõ ego. Et dicit illi Iesus, Amen dico tibi, q̃ hodie in nocte hac, prius quàm bis gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehementius dicebat, Imò si me oportuerit commori tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum, cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis, Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrum & Iacobum & Ioannẽ secum, cœpitq; expauescere & angi. Et dicit illis, Dolore afficitur anima mea usq; ad mortem: manete hic & uigilate. Et progressus paululum, prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat, Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculũ à me hoc: uerũtamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormiẽtes, dicitq; Petro: Simon, dormis? non potuisti unam horã uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tẽtationem. Spiritus quidem prompt⁹, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundẽ dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormiẽtes: erãt enim oculi eorũ grauati: neq; sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq; illis, Dormite posthac & requiescite: sufficit: uenit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquente, accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotibus & scribis & senioribus. Dederat autem is qui prodebat eum, cõmune signum illis, dicens: Quencunque osculatus fuero, is est, comprehendite illum, & abducite caute. Et quum uenisset, protinus accedit ad illum, dicit'que ei: Rabbi, rabbi. Ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum. Vnus autem quispiam astantium educto gladio percussit seruum summi sacerdotis

ρϖδ χιδρέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * καὶ ἀπο-
α κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλ-
θετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με,
καθημέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδά-
ρϖε σκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. *ἀλλ' ἵνα πληρω-
ε θῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες
ρϖς ἔφυγον. *καὶ εἷς τις νεανίσκος συνηκολούθει αὐτῷ
ι περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρα-
τοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν
ρϖζ σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. *καὶ ἀπή-
α γαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρ-
χονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσ-
ρϖη βύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. * καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ
δ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν
αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος με-
τὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ
ρϖθ φῶς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐ-
β ζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανα-
τῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐ-
ψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυ-
ρϙ ρίαι οὐκ ἦσαν. * καί τινες ἀναστάντες ἐψευ-
ς δομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς ἠ-
κούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω
τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ
οὐδὲ οὕτως ἴσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν. καὶ ἀ-
ναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν
ἰησοῦν λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί
σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐ-
δὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα
αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ εὐλογητοῦ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι.
ρϙα * καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
α ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
ρϙβ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
s διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. *τί ἔτι
ρϙγ χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασ-
β φημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέ-
ρϙδ κριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου. * καὶ ἤρ-
α ξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύ-
πτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐ-
τὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. καὶ οἱ ὑ-
ρϙε πηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ
α ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία
τῶν παιδίσκων τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν
πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει.
καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἦσθα ἰησοῦ; ὁ δὲ ἠρ-
νήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαί τί λέ-
ρϙς γεις. *καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον. καὶ ἀ-
α λέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν,
πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος
ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο, καὶ μετὰ μικρὸν πά
λιν

dotis,& amputauit eius auriculã. Et respon dens Iesus dixit illis, Tanquã ad latronẽ exi stis cum gladijs ac fustibus ad comprehen/ dendũ me: quotidie eram apud uos in tem/ plo docens,& non comprehendistis me, sed *ista fiunt* ut impleantur scripturæ. Et relicto illo omnes fugerunt. Et unus quispiã adolescen tulus sequebatur illum circũamictus sindo/ ne super nudum,& comprehẽderunt illum adolescẽtuli. Ille uero relicta sindone, nudus effugit ab illis. Et abduxerunt Iesum ad sum mum sacerdotẽ. Et conueniũt cum illo om/ nes summi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Petrus eminus sequebatur illum, *donec ue nisset* in atriũ summi sacerdotis,& erat sedẽs unà cum ministris, & calefiebat ad lumen. Summi uero sacerdotes & totum cõcilium quærebant aduersus Iesum testimonium, ut morti traderent eum, nec inueniebãt. Nam multi falsum testimoniũ dixerant aduersus illum, nec erant satis idonea testimonia. Et quidam assurgebãt & falsum testimoniũ fe rebant aduersus illum, dicentes: Nos audiui mus eum dicentẽ, Ego diruam templũ hoc, quod est manibus factum,& tribus diebus aliud sine manibus factũ, extruam. Et ne sic quidem satis idonea erant testimonia illorũ. Et surgẽs summus sacerdos in mediũ, inter/ rogabat Iesum, dicens: Non respondes quic quam? Quid isti aduersum te dicũt testimo nia? At ille tacebat: neq; quicquã respondeꝫ bat. Rursũ summus sacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Christus, filius benedi cti? Iesus autem dixit: Ego sum: & uidebitis filium hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli. Summus autem sacerdos dilaceratis uestib⁹ suis dixit: Quid præterea opus habemus testibus? Audistis blasphemiã. Quid uobis uidetur? Illi uero om nes condẽnauerũt eum esse reum mortis. Et cœperũt quidã conspuere in eum, & obue/ lare faciem illius, & colaphis eum cędere, & μζ dicere illi: Diuina. Ac ministri alapas illi im/ pingebãt. Et quum esset Petrus in atrio infe rius, uenit una ancillarũ summi sacerdotis, quumq; uidisset Petrũ calefacientẽ se, intui/ ta illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fui/ sti? At ille negauit, dicẽs: Nõ noui: neq; scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibulum, & gallus cecinit. Et ancilla quũ uidisset eũ, rur/ sum cœpit dicere his qui astabãt: Hic ex illis est. At ille rursum negabat. Ac paulopost ite

rum

λιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς καὶ
αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖός ἐστι, καὶ ἡ λαλιά σου ὁ-
μοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν,
ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ
ρϟζ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. *καὶ ἀνεμνήσθη ὁ
β πέτρος τοῦ ῥήματος ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς,
ρϟθ καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε. *καὶ εὐθέως πρωΐ
γ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συ-
ρνέδριον. *δήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ
α παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ. *καὶ ἐπηρώτησεν αὐ
τὸν ὁ πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ
α δὲ ἀποκριθεὶς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. *καὶ κατη
σα γόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ πιλᾶτος
πά πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ
δέν οὐδέν; ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς
οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν πι-
σβ λᾶτον. *κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσ-
β μιον ὃν παρῃτοῦντο. *ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βαραβ
σγ βᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν
πά τῇ στάσει φόνον ἐπεποιήκεισαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ
ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς.
ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. θέλετε
ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐγίνω-
σκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν
σδ οἱ ἀρχιερεῖς. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον,
α ἵνα μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. *ὁ δὲ
σε πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, ἔφη αὐτοῖς. τί οὖν
α θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων;
οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶ-
τος ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ
σς περισσοτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. *ὁ δὲ πι
α λᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι,
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε
σζ τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. *οἱ δὲ στρα
ς τιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραι
τώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐν
δύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπά
ζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν ἰουδαίων. *καὶ
α ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ. καὶ ἐνέπτυον
αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ.
καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορ
σθ φύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια. *καὶ
α ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύ
σι σουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον
α ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ
σιά τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. *καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τό-
δ πον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. *καὶ
σιβ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ
α ἔλαβε. *καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμερίζοντο τὰ
ἱμάτια

rum, qui astabant, dicebãt Petro: Vere ex illis es, nam & Galilæus es & loquela tua conuenit. At ille cœpit execrari ac deierare, Nõ noui hominẽ istum de quo dicitis. Et iterũ gallus cecinit. Recordatusq; est Petrus uerbi quod dixerat illi Iesus, Prius q̃ gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere.

Et cõfestim diluculo cõcilio inito summi XV
sacerdotes cum senioribus & scribis ac toto cõsessu uinctum Iesum abduxerũt, tradiderũtq; Pilato. Et interrogauit eũ Pilatus, Tu es ille rex Iudæorũ? At ille respondens dixit illi, Tu dicis. Et accusabãt eum summi sacerdotes de multis. Pilatus autẽ rursus interrogauit illũ, dicens: Non respõdes quicquam? ecce q̃ multa aduersus te testãtur? Iesus aũt deinde nihil respõdit, adeo ut admiraretẽ Pilatus. Cæterũ in festo dimittebat illis unum uinctũ, quẽcunq; postulassent. Erat aũt qui dicebatur Barabbas, qui cum seditionis autoribus fuerat uinctus, qui per seditionẽ cædem patrauerat. Et quũ acclamasset turba, cœpit flagitare *ut faceret* quemadmodũ sẽper fecerat ipsis. Pilatus aũt respondit eis, dicens, Vultis dimittã uobis regẽ illum Iudæorum? Sciebat enim q̃ propter inuidiã tradidissent illũ summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes concitauerũt turbã, ut potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus aũt respondens rursum, ait illis: Quid igiẽ uultis faciã ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerũt, Crucifige istũ. Pilatus aũt dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi uehementius clamauerũt, Crucifige eum. Pilatus uero uolẽs turbæ facere satis, dimisit illis Barabbã, & tradidit Iesum flagellatũ, ut crucifigeretur. Milites aũt abduxerũt eum intro in atrium, quod est prætoriũ, & conuocant totã cohortẽ, & induunt illũ purpura, & circũponunt ei contextã spinis coronã, & cœperũt salutare illũ: Aue rex Iudæorũ. Et uerberabant illius caput arundine, & inspuebãt in illũ, & positis genibus adorabãt illũ. Et quũ illusissent ei, exuerunt eũ purpura, & induerũt illũ uestibus proprijs: & educũt eũ, ut crucifigerẽt eum. Et coegerũt prætereuntẽ quendã Simonẽ Cyrenẽsem, q̃ ueniebat ex agro, patrem Alexãdri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducũt eũ in Golgotha locũ: qd' est, si interp̃teris, caluariæ locus. & dederũt illi bibere myrrhatũ uinũ, sed ille nõ sumpsit. Quũq; crucifixissent eũ, partiti sũt

ἱμάτια αὐτοῦ, βαλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς
σιγ̄ τί ἄρῃ. *ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.
α *καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμ-
σιδ̄ μένη. ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *καὶ σὺν αὐτῷ
α σταυροῦσι δύο λῃστὰς ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ ἀρι-
σιε̄ στῶν αὐτοῦ. *καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγου-
α σα. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. *καὶ οἱ παραπο-
σις̄ ρευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε-
η φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐὰ ὁ καταλύων τὸν
σιζ̄ ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σε-
ς αυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. *ὁμοίως καὶ οἱ
σιη̄ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν
β γραμματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πι
σιθ̄ στεύσωμεν. *καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδι-
β ζον αὐτόν. *γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐ-
σκ̄ γένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. *καὶ
β τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ,
σκᾱ λέγων. ἐλωὶ, ἐλωὶ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι, μεθερ-
ς μηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκα-
τέλιπες. τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες,
σκβ̄ ἔλεγον. ἰδοὺ ἠλίαν φωνεῖ. *δραμὼν δέ τις, καὶ γε
β μίσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότι-
σκγ̄ ζεν αὐτὸν, λέγων. *ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλί-
α ας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνῇ μεγάλ
σκδ̄ λῃ, ἐξέπνευσε. *καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
β ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω. *ἰδὼν δὲ ὁ
σκε̄ ἑκατοντάρχης, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕ
β τως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρω
σκς̄ πος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. *ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες,
ς ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγ-
δαληνὴ, καὶ μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ ἰωσῆ
μητὴρ, καὶ σαλώμη, αἵ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι
πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα.
σκζ̄ *καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ
α ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας
εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχό-
μενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε
πρὸς πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ
δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε, καὶ προσ
καλεσάμενος τὸν ἑκατοντάρχην, ἐπηρώτησεν αὐ-
τὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ ἑκατο-
σκῑ̄ νταρχου, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ ἰωσήφ. *καὶ ἀγο-
α ράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σιν
δόνι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατο
μισμένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ
σκθ̄ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. *ἦν δὲ μαρία ἡ μαγδα-
ς λαληνὴ καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται. *καὶ
σλ διαγορασάντων τῶν σαββάτων, μαρία ἡ μαγδαλη-
β νὴ, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ σαλώμη, ἠγόρασαν
ἀρώματα

uestimẽta eius, mittentes sortem super illa, quis qd tolleret. Erat aũt hora tertia. Et crucifixerũt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta: Rex Iudæorũ. Et cũ eo crucifigũt duos latrones: unũ à dextris, & alterũ à sinistris eius. Et impleta est scriptura quæ dicit: Et cum iniquis deputatus est. Et qui prætereibant, conuiciabãtur illi, mouẽtes capita sua ac dicentes, Væ qui demoliris templũ, & in tribus diebꝰ extruis: serua teipsum, & descẽde de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudẽtes inter sese cũ scribis, dicebãt, Alios seruauit, seipsũ seruare non potest. Christus ille rex Israel descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamꝰ. Et qui crucifixi fuerãt cum illo, probra iaciebãt in eum. Quũ uero facta esset hora sexta, tenebræ ortæ sunt super totam terrã, usq; ad horã nonam. Et hora nona clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi, Eloi, lama sabachthani. quod est, si qs interpretẽ, Deus meus, deus meus, cur me dereliquisti? Et quidã astantiũ quum audissent, dicebant: Ecce, Heliã uocat. Accurrit aũt quidam, & impleta spõgia aceto, impositaq; harũdini, porrexit illi potũ, dicẽs: Sinite, uideamus an uẽturus sit Helias ad deponẽdũ eũ. Iesus autẽ emissa uoce magna expirauit. Et uelũ tẽpli scissum est in duas partes, à sũmo usq; ad imum. Quũ uidisset aũt cẽturio qui astabat ex aduerso illi, q; sic emisso clamore expirasset, dixit: Vere homo hic, filius erat dei. Erãt aũt & mulieres è lõginquo spectantes, ĩter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui & Iose mater, & Salome, quę etiã quũ esset in Galilęa sequutę fuerãt illũ, & ministrauerãt ei, aliæq; cõplures quę
μῆ simul ascẽderãt cũ eo Hierosolymã. Et quũ iã uenisset uespera, qm̃ erat parasceue, quæ præcedit sabbatũ, uenit Ioseph ortus ex ciuitate Arimathæa, honestꝰ senator, qui & ipse erat expectãs regnũ dei, & sũpta audacia ingressꝰ est ad Pilatũ, & petijt *ab eo* corpꝰ Iesu. Pilatꝰ aũt admiratꝰ est, si iã mortuus esset, & accersito ad se cẽturione, ĩterrogauit illũ an iãdudũ mortuꝰ fuisset. Et re cognita ex cẽturiõe, donauit corpꝰ ipsi Ioseph. Et is mercatꝰ sindonẽ, depositũ eũ inuoluit sindoni, deposuitq; ĩ monumẽto qd erat excisũ è petra, & aduoluit lapidẽ ad ostiũ monumẽti. At Maria magdalene & Maria Iose spectabant ubi ponereẽ. Et cũ prętersset sabbatũ, Maria ma XVI
gdalene & Maria Iacobi & Salome emerũt

aromata

σλᾱ ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. * καὶ
α λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ὀρχονται ἐπὶ τὸ
μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ⁊ ἔλεγον πρὸς
ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας
τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀπο-
κεκύλισται ὁ λίθος. ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰ-
σελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμε
νον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκήν,
σλβ καὶ ἐξεθαμβήθησαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκ-
β θαμβεῖσθε, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυ
ρωμένον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔ-
θηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γα
σλγ λιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * ⁊
β ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ
αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ, πρωὶ πρώτῃ σαββά-
του ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς
ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα
ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ
κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη
σλδ ὑπὸ αὐτῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ
κ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,
πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀ-
πήγγειλαν τοῖς λοιποῖς, οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.
σλε * ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώ
ι θη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληρο-
καρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον,
οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς
τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πά
σῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσε-
ται, ὁ δὲ μὴ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς
πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει, ἐν τῷ ὀνόμα-
τί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι
καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ
μὴ αὐτοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσου-
σι, καὶ καλῶς ἕξουσι. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λα-
λῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθι-
σεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκή
ρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ
τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούν-
των σημείων.

aromata ut uenirent & ungerent eũ. Et ſum
mo diluculo diei primi ſabbatorũ ueniũt ad
monumẽtum, exorto ſole, dicebantq; inter
ſeſe, Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio
monumẽti? Et quum reſpexiſſent, uidẽt la-
pidem eſſe reuolutũ: nam erat magnus ual-
de. Et ingreſſæ in monumentũ, uiderũt ado
leſcentem ſedentẽ à dextris, amictum ſtola
candida: & expauerunt. At ille dicit eis: Ne
expaueſcatis: Ieſum quæritis Nazarenum,
qui fuit crucifixus: ſurrexit, non eſt hic: ecce
locus ubi poſuerãt illum. Sed abite, dicite diſ
cipulis eius & Petro, q̃ ille præcedit uos in
Galilæam: illic eum uidebitis, ſicut dixit uo
bis. Et abeuntes cito fugerũt à monumẽto.
Habebat enim illas tremor & ſtupor, neque
cuiquam quicquã dicebant: timebãt enim.
Quũ ſurrexiſſet autẽ Ieſus mane, primo die
ſabbati, apparuit primũ Mariæ magdalenæ
de qua eiecerat ſeptẽ dæmonia. Illa ꝓfecta,
renũciauit iis qui cũ illo fuerant, lugentibus
ac flentibus. Et illi quũ audiſſent q̃ uiueret,
ac uiſus eſſet ab illa, nõ crediderũt. Poſt hæc
aũt duobus ex ipſis ambulantibus, apparuit
in alia forma euntibus rus. Et illi abierũt ac
renũciarunt reliquis: nec his illi crediderũt.
Poſtea diſcũbentib⁹ illis undecim apparuit,
& exprobrauit illis incredulitatẽ ſuã, & cor
dis duriciem, q̃ his qui ipſum uidiſſent reſu
ſcitatum, non credidiſſent. Et dicebat eis, Ite
in mundũ uniuerſum, & prædicate euange-
liũ omni creaturæ: Qui crediderit, & bapti-
zatus fuerit, ſaluus erit: qui uero nõ credide
rit, condẽnabitur. Porrò ſigna eos qui credi-
derint, hæc ſubſequẽtur: Per nomen meum
dæmonia eiicient: linguis loquentur nouis:
ſerpẽtes tollẽt: & ſi quid letale biberint, non
nocebit eis: ſuper ægrotos manus imponẽt,
& bene habebũt. Itaq; dominus quidẽ poſt-
quã loquutus fuiſſet eis, receptus eſt in cœ-
lum, & cõſedit à dextris dei. Illi uero egreſſi,
prædicauerũt ubiq;, domino cooperante, &
ſermonẽ confirmãte per ſigna ſubſequẽtia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΕΛΟΣ

EVANGELII SECVN-
DVM MARCVM
FINIS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ
ἡ͞ σωφρόνιον.

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντιοχεὺς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνικοῦ ὢν τὸ γένος, ἀπὸ δούλης πάλαι τοῦ ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ ἀκολουθῶν, συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀτρεσείλαμεν φησὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἡ͞ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πῶς οὐ κολοσσαεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πῶς τιμόθεον, λουκᾶς ὅτι μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ δεδήλωκε τοῦτον δεόμενον, ὧν γράφω πραξεις ἀποστόλων, ὅ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διατρίβοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τοτέτιμ, ἕως τετάρτου ἐνιαυτοῦ. ἀφ' ὧν ὡτωσίσμεθα, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὴν βίβλον συντετάχθαι. ἡ γὰρ πρόσθεν παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτιζόντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψκριβήσεται. ὁ δὲ γε ἐνέχωρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων οὐδὲν ἠγνοηκέναι. ἀλλὰ καὶ τρόφιμος ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφορεῖ πρόσβυτέρου τινὰ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἀπουσίας παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ὑπὸ ἰωάννου, οἷα παρ' αὐτοῦ συντάξεισης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, οὐδὲ πεποικηκέναι. διὸ καὶ ἐκβεβλῆθαι οὐδὲν τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. ὁσάκις γὰρ παῦλος ἐν ταῖς ὀικείαις ὑπολαβαῖς λέγει, ἡ͞ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἁπλῶς ὡς περὶ τοῦ τοῦ κυρίου τοῦ ἡ͞ λουκᾶν σημαίνει. καὶ λουκᾶν δὲ μόνον παρὰ τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, οἷα μετὰ τοῦ εὐρέως πεπιστευκότα ἐν τῷ σώματι μὴ χρωμένου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος προφανῶς λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. συγχαρεὶς τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. ὑπέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν λωνσανπινουπόλει, εἰς ὃν πόλιν τῷ εἰκοστῷ λωνσανπίνου ἐνιαυτῷ, τὸ τότε σῶμα, μετὰ τῶν λειψάνων ἀνδρὸς τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ
εὐαγγέλιον τοῦ θεοφυλάκτου.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντιοχεὺς μὲν ὢν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολὺς, ὁ μὲν ἀπὸ τῶν ἑβραϊκῶν παιδείαν ἀσκήσας, τοῖς ἱεροσολύμοις ὢν φοιτήσας, ὅτε φὴν ὁ λύτρος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥς τε φασί τινες, ἵνα καὶ αὐτὸν γνωσθῇ τῷ ἑβδομήκοντα ἀποστόλων, καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀνασάντι τῷ χριστῷ σωσαντῆσαι μετὰ κλεόπα. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ λυτρίτου, καὶ τοῦ παύλου πεπυσμένου, γνῶναι συνέκδημον αὐτόν. φημὶ δὲ τὸ παῦλος, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος οὐδὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο, ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεόφιλης, καὶ κράτιστος κατὰ πάθος ἀναδεξαμένου, θεόφιλός ἐστι κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιος ἦν ὅτι ἐστὶν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM

κα
1

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι πᾶσιν ἀνωθεν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν. ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην, καὶ ἔσται χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης. καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ

1

QVONIAM complures aggressi sunt cõtexere narrationem earum quę inter nos certissimæ fidei sunt, rerum, sicuti tradiderunt nobis hi qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabãt: uisum est & mihi, ut cunctis ab initio exacta diligentia perueſtigatis, deinceps tibi scribere, optime Theophile, quo agnoscas eorum de quibus edoctus fueras, certitudinem. Erat in diebus Herodis 1
regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autem iusti ambo coram deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificationibus domini irreprehẽsibiles: nec erat illis proles, eo quod esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iam essent ętatis. Factum est aũt, quum is sacerdotio fungeretur in ordine uicis suæ corã deo, secundũ consuetudinẽ functionis sacerdotalis, sors illi obuenit, ut odores incẽderet, ingressus in templũ domini, & omnis multitudo populi precabat foris tẽpore thymiamatis. Apparuit aũt illi angelus domini stãs à dextris altaris, in quo thymiamata solent adoleri. Et Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor irruit super eum. Ait aũt ad illũ angelus, Ne timeas Zacharia, quoniã exaudita est deprecatio tua: uxorq; tua Elizabet pariet tibi filiũ, & uocabis nomẽ eius Ioãnẽ: & erit gaudiũ tibi & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebunt. Erit em̃ magnus corã domino, & uinũ sicerãq; non bibet. Et spiritu sãcto replebit iam inde ab utero matris suæ, multosq; filiorũ Israel conuertet ad dñm deum ipsorũ. Et ipse præcedet ante illũ cũ spiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrũ in filios & inobediẽtes ad prudẽtiã iustorũ, ut paret dño plebẽ perfectã. Et dixit Zacharias ad angelũ, Quo argumẽto istuc cognoscã? ego em̃ sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis est. Ac respondens angelus dixit ei, Ego sum Gabriel, qui astiti in cõspectu dei, missusq; sum ut loquar ad te, & hæc tibi læta nũciẽ. Et ecce futurũ est, ut sis tacit⁹

nec

μὴ δυναμένος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ Μαριάμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ Μαριάμ, ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. ὡς ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ

nec fari posſis ad eum usque diem quo hæc fiant, eo quod nō credidisti uerbis meis, quę implebuntur in tēpore suo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabātur quod moraretur in templo. Egressus autē non poterat loqui illis. Et cognouerunt quod uisionem uidisset in tēplo. Et ipse innuebat illis, permānsitq; mutus. Et accidit, ut impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Post hos autem dies cōcepit Elizabet uxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus quibꝰ me respexit, ut auferret probrum meum inter homines. In mense autem sexto missus est angelus Gabriel à deo in ciuitatē Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit: Aue gratiosa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uerō quū uidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat qualis esset illa salutatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, ac uocabis nomen eius Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris ipsius, regnabitq; super domum Iacob in æternū, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo erit istud, quādoquidem uirum non cognosco? Et respondens angelus dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctū, uocabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ dicebat̄ sterilis, quia non erit impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autē Maria, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Ac discessit ab illa angelus. Exurgens autem Maria in diebus his, abijt in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, ac salutauit Elizabet. Et factum est, ut audiuit salutationē Mariæ Elizabet, salijt infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabet, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus

ὦτά μου, ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ. μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν. οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων. Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε. λέγων. εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς

auribus meis, exultauit præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniã perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo. Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potẽs est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius in progeniem & progeniẽ, timentibus ipsum. Prestitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorũ. Detraxit potentes de sedibus, & euexit humiles. Esuriẽtes implenit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut loquutus est ad patres nostros, nimirum Abrahamo & semini eius in ęuum. Mansit aũt Maria cum illa circiter mẽsibus tribus, & reuersa est in domũ suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, q magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabãtur ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circumcidendũ puerũ, & uocabant eum nomine patris sui, Zachariã. Et respõdens mater eius dixit, Nequaquã: sed uocabit ẽ Ioannes. Et dixerunt ad illã, Nemo est in cognatione tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant aũt patri eius, quid uellet uocari eum. Isq; postulatis tabellis scripsit, dicẽs: Ioãnes est nomen eius. Et admirati sunt uniuersi. Apertum ẽst aũt os eius ilico, & lingua eius, & loquebaẽ laudãs deum. Et peruasit timor omnes uicinos eorũ, & per omnẽ montanã regionem Iudææ diuulgabantur omnia uerba hæc, & posuerũt omnes qui audierãt in corde suo, dicentes: Quid'nam puer hic erit: Et manus domini erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, prophetauitq; dicens: Laudandus dominus deus Israel, quia uisitauit & fecit redemptionẽ populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut loquutus est per os sanctorũ, qui à seculo fuerunt prophetarũ suorum. Fore ut seruaremur ab inimicis nostris & de manu omniũ qui oderunt nos. Vt uteret misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamẽti sui sancti. Præstaretq; iusiurandũ quod iurauit ad Abraham patrem nostrũ, ac daret nobis. Vt sine timore, de ma

ρὸς τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ἠύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρὲθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβίδ, ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ. β *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν. γ *καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χριστὸς κύριος, ἐν πόλει δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων. δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους. διέλθωμεν δὴ ἕως βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς

nu inimicorũ noſtrorũ liberati, ſeruiremus ipſi. Cum ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, cunctis diebus uitæ noſtræ. Et tu puer, propheta altiſſimi uocaberis, præibis enim ante faciẽ domini, ad parandũ uias eius. Ad dandam ſciẽtiã ſalutis populo ipſius per remiſſionem peccatorũ eius. Per uiſcera miſericordiæ dei noſtri, quibus uiſitauit nos oriẽs ex alto. Vt illuceſceret his qui in tenebris & umbra mortis ſedebant ad dirigẽdos pedes noſtros in uiam pacis. Puer autẽ creſcebat & corroborabatur ſpiritu, & erat in deſertis donec ueniret dies, quo oſtendendus erat α apud Iſraelitas. Factum eſt aũt in diebus II illis, exĩit decretũ à Cæſare Auguſto, ut cenſeretur totus orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt præſide Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterẽtur in ſuam quiſq; ciuitatẽ. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid quę uocatur Bethleem, eo quod eſſet de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria deſponſa ſibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit aũt quum eſſent ibi, cõpleti ſunt dies pariendi. Et peperit filium ſuũ primogenitum, ac faſcijs eum inuoluit, reclinauitq; eum in præſepi, quod non eſſet eis locus in diuerſorio. Et paſtores erant in regione eadẽ uigilantes, & excubantes excubias nocte ſuper gregem ſuum. Et ecce angelus β domini aſtitit illis, & claritas domini circumfulſit illos, & timuerũt timore magno. Et dixit illis angelus, Ne timeatis. Ecce enim annuncio uobis gaudiũ magnum, quod futurum eſt toti populo, quia natus eſt uobis hodie ſeruator, qui eſt Chriſtus dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis ſignum, Inuenietis infantem faſcijs inuolutũ, poſitũ in præſepi. Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantiũ deũ & dicentiũ: Gloria in altiſſimis deo, ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Et factum eſt ut diſceſſerũt ab eis angeli in cœlum, & homines paſtores loquebant inter ſeſe, Tranſeamus iam Bethleẽ uſq;, & uideamus hoc quod audiuimus accidiſſe, quod dominus aperuit nobis. Et uenerunt feſtinãtes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantẽ poſitum in præſepi. Quum uidiſſent autẽ, diuulgauerunt de uerbo quod dictũ erat ipſis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati ſunt de his quæ dicta erant à paſtoribus

πρὸς αὐτοὺς. ἡ δὲ μαρίὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα τοῦτα, συμβαλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆ. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ὑπὲρ πάντων, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.

καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα συμεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ γ
εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου πρὸς αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεόν, καὶ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον παντῶν τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες, ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶπε πρὸς μαρίὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις δ
θυγάτηρ φανουήλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἡ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἠυξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον

ad ipsos. Porrò Maria conseruabat omnia uerba hęc, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificãtes ac laudãtes deum super omnibus quæ audierant & uiderant, ita ut dictum fuerat ipsis. Et postquam consummati sunt dies octo ut circuncideretur puer, uocatum est nomen eius Iesus, quod uocatum erat ab angelo priusquàm in utero conciperetur. Et postea quàm completi fuissent dies purgationis eorum secundum legem Mosi, adduxerũt eum Hierosolymã, ut sisterent eum domino, sicut scriptum est in lege domini: Omne masculinũ adaperiẽs uuluam, sanctũ domino uocabitur, & ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomen Simeon, & homo iste iustus ac pius, expectãs consolationẽ Israel, & spiritus sanctus erat super eum. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christũ domini. Et uenit per spiritum in templum. Et quum inducerent puerum Iesum parentes, ut facerent secundum consuetudinẽ legis, pro eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas, & laudauit deum, ac dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundũ uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationẽ gẽtium, & gloriam plebis tuę Israel. Et erat pater & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeõ, & dixit ad Mariam matrẽ eius: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionẽ multorum in Israel, & in signũ cui contradicitur. Quin & tuam ipsius animã penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna, pphetissa filia Phanuel de tribu Aser, hæc processerat in multam ætatem, & uixerat cum uiro annis septem à uirginitate sua, & hæc uidua annorũ fermè octogintaquatuor, quæ nõ discedebat de templo, ieiuniis ac deprecationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, eadem hora superueniẽs, uicissim confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionẽ Hierosolymis. Et ut perfecerũt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilæã in ciuitatem suam Nazareth. Puer aũt succrescebat, corroborabaturq; spiritu, & impleba-

νομ σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό. καὶ ἐπο-
ρεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ᾽ ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ
τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώ-
δεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ
ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας
ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν ἰησοῦς ὁ παῖς
ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ.
νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον
ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγ-
γενέσιν, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτόν,
ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
καὶ ἐγένετο μεθ᾽ ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ
ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ
δ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. *ἐξί-
β σαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συ-
νέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες
ε αὐτὸν ἐξεπλάγησαν. *καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ
ϛ αὐτοῦ εἶπε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ
ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ
ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;
καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐ-
τοῖς. καὶ κατέβη μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζα-
ρὲθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μήτηρ
αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ,
καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώ-
ς ποις. *ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγε-
γ μονίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντί-
ου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος
τῆς γαλιλαίας ἡρῴδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας καὶ τραχω-
νίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβιληνῆς τε-
τραρχοῦντος, ἐπὶ ἀρχιερέως ἄννα καὶ καϊάφα,
ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν ζαχαρίου
ζ υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. *καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν περί- ε
α χωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα με-
τανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν
βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος.
φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁ-
δὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ
βουνὸς ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς
εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ ὄψε-
η ται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. *ἔλεγεν
ς οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι
ὑπ᾽ αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν
ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιή-
σατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ
ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς. πατέρα ἔχομεν τὸν
ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς
ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβρα-
αμ

tur ſapientia, & gratía dei erat ſuper illum.
Et ibant parentes eius quotannis Hieroſoly
mam in die feſto paſchæ. Et quum factus eſ
ſet annorum duodecim, aſcendentibus illis
Hieroſolymam ſecundū conſuetudinē diei
feſti: conſummatisq; diebus quum redirent
illi, remāſit puer Ieſus Hieroſolymis, & non
cognouerūt parentes eius. Cæterum rati il
lum eſſe in comitatu, uenerunt itinere dici,
& requirebant eum inter cognatos & inter
notos. Et quum nō inueniſſent eum, reuerſi
ſunt Hieroſolymam, quærētes eum. Et acci
dit poſt triduum, inuenerūt illum in templo
ſedentem in medio doctorū, audientē illos,
& interrogantē eos. Stupebant autē omnes
qui eum audiebant ſuper intelligētia & re
ſponſis eius: & uiſo eo admirati ſunt. Et di
xit mater eius ad illum: Fili, cur feciſti nobis
ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quære
bamus te. Et ait ad illos: Quid eſt quod quæ
rebatis me? An neſciebatis, q̄ in his quæ pa
tris mei ſunt oportet me eſſe? Et illi non in
tellexerunt ſermonē quem loquutus eſt ip
ſis. Et deſcendit cum eis, uenitq; Nazareth,
eratq; ſubditus illis. Mater autem eius con
ſeruabat omnia uerba hæc in corde ſuo. Et
Ieſus proficiebat ſapiētia & ætate & gratia
apud deum atq; homines. Anno autem III
decimoquinto imperij Tiberij Cęſaris, Pon
tio Pilato præſide Iudææ, tetrarcha uero Ga
lilææ Herode, Philippo autem fratre eius te
trarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, &
Lyſania Abilenes tetrarcha, ſub pōtificibus
Anna & Caiapha, factum eſt uerbū domini
ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto.
Et uenit in omnem regionem finitimam Ior
dani, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in
remiſſionē peccatorū, ſicut ſcriptum eſt in
libro ſermonū Heſaiæ prophetæ, dicentis:
Vox clamantis in deſerto, parate uiam do
mini, rectas facite ſemitas eius. Omnis val
lis implebitur & omnis mons & collis red
detur humilis. Et fient quæ obliqua ſunt di
recta, & aſperæ *uertentur* in uias planas, & ui
debit omnis caro ſalutare dei. Dicebat ergo
ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab
ipſo: Progenies uiperarū, quis ſubmonſtra
uit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite
ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœ
peritis dicere intra uoſipſos, patrē habemus
Abrahamum. Dico enim uobis, potens eſt
deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abra
hamo

ἀμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλ-
θ λεται. * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέ- ε
ι γοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστὸς, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης, ἅπασι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ε
α ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ
ιᾱ καὶ πυρί. * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ
ι διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ
ιϐ ἕτερα παρακαλῶν, εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. * ὁ
β δὲ ἡρῴδης ὁ τετραρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ ἡρῴδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλα-
ιϛ κῇ. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαν-
α τα τὸν λαὸν, καὶ ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
ιζ γαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν ὁ
γ ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς ἰωσὴφ τοῦ ἡλεὶ, τοῦ ματθὰτ, τοῦ λευὶ, τοῦ μελχὶ, τοῦ ἰαννὰ, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ ματταθίου, τοῦ ἀμὼς, τοῦ ναοὺμ, τοῦ ὀσλὶ, τοῦ ναγγὲ, τοῦ μααθ, τοῦ ματαθίου, τοῦ σεμεῖ, τοῦ ἰωσὴχ, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωαννᾶ, τοῦ ῥησὰ, τοῦ ζοροβαβὲλ, τοῦ σαλαθιὴλ, τοῦ νηρὶ, τοῦ μελχὶ, τοῦ ἀδδὶ, τοῦ κωσὰμ, τοῦ ἐλμαδὰμ, τοῦ ἤρ, τοῦ ἰησοῦ, τοῦ ἐλιέζερ, τοῦ ἰωρὴμ, τοῦ ματθὰ, τοῦ λευὶ, τοῦ συμεὼν, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ ἰωνὰμ, τοῦ ἠλιακεὶμ, τοῦ μελεᾶ, τοῦ μεννὰμ, τοῦ μαθαθὰ, τοῦ ναθὰν, τοῦ δαβὶδ, τοῦ ἰεσσαὶ, τοῦ ὠβὴδ, τοῦ βοὸζ, τοῦ σαλμὼν, τοῦ ναασσὼν, τοῦ

ἀμινα-

hamo. Iam uero & ſecuris ad radicẽ arborũ poſita eſt. Omnis ergo arbor, non faciẽs fructum bonũ, excidit, & in ignẽ conijcitur. Et
ε interrogabãt eũ turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpõdens aũt dicit illis, Qui habet duas tunicas, imptiat non habẽti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Venerũt aũt & publicani ut baptizarent, & dixerũt ad illũ: Magiſter, qd faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius q̃ quod conſtitutũ eſt uobis, exigatis. Interrogabãt aũt eũ & milites, dicentes: Et nos qd faciemus? Et ait illis: Ne quẽ concutiatis, ne quẽ calũniemini, & contenti eſtote ſtipendijs ueſtris. Expectãte aũt populo, & cogitantib⁹ omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, num ipſe eſſet ille Chriſtus:
Reſpõdit Ioãnes, dicens uniuerſis: Ego quidẽ aqua baptizo uos: ſed ueniet fortior me,
ε cuius nõ ſum dignus ſoluere corrigiã calciamentorũ: ipſe uos baptizabit ſpiritu ſancto & igni, cuius uentilabrũ in manu ipſius, & purgabit aream ſuã, & cõgregabit triticũ in horreũ ſuũ, paleas aũt cõburet igni inextinguibili. Multa quidẽ & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autẽ tetrarcha, quũ corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui, deq; omnibus malis quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannẽ in carcerem. Factum eſt aũt quũ baptizaretur omnis populus, ut & Ieſu baptizato & orãte apertũ ſit cœlũ, ac deſcẽdit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba in ipſum, & uox de cœlo facta eſt, quæ diceret: Tu es filius ille meus dilectus, in te complacitũ eſt mihi. Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe fermè annorũ triginta, ut putabaẽ filius Ioſeph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iãnæ, qui fuit Ioſeph, qui fuit Matatthiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Eſli, qui fuit Nagge, q fuit Maath, q fuit Matathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, q fuit Rheſa, q fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, q fuit Neri, q fuit Melchi, q fuit Addi, q fuit Coſam, q fuit Helmadã, qui fuit Her, q fuit Ieſo, q fuit Heliezer, qui fuit Iorã, qui fuit Mattha, q fuit Leui, q fuit Simeon, q fuit Iuda, q fuit Ioſeph, q fuit Ionam, q fuit Heliachim, q fuit Meleã, q fuit Menam, q fuit Mathatha, q fuit Nathã, qui fuit Dauid, q fuit Ieſſe, qui fuit Obed, q fuit Booz, q fuit Salmon, q fuit Naaſſon, q fuit

ἀμιναδὰβ, τοῦ ἀρὰμ, τοῦ ἐσρὼμ, τοῦ φαρὲς, τοῦ
ἰούδα, τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρ-
ρᾶ, τοῦ ναχὼρ, τοῦ σερούχ, τοῦ ῥαγαῦ, τοῦ φαλεκ,
τοῦ ἑβὲρ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊναὰ, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ
σὴμ, τοῦ νῶε, τοῦ λαμεχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ,
τοῦ ἰαρὲδ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊναὰ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ
ιε σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ. *ἰησοῦς δὲ πνεύ- ζ
β ματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἰορ-
δάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρη-
μον, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ
ις τοῦ διαβόλου. *καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡ-
ε μέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστε-
ρον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος. εἰ υἱὸς
εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρ-
τος. καὶ ἀπεκρίθη ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων. γέ
γραπται ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρω-
πος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν
αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐ-
τῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγ-
μῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐ-
τῶν, ὅτι ἐμοὶ παράδεδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δί-
δωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν
μου ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν
ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγρα-
πται γὰρ προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς
ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον
τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλ-
λε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι
τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ
διαφυλάξαί σε, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε
προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκρι
θεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι εἴρηται. οὐκ ἐκπειρά-
σεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα
πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι και
ιζ ροῦ. *καὶ ὑπέστρεψεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ
α πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδί-
δασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος
ιη ὑπὸ πάντων. *καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν
ι τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν,
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον
ἡσαΐου τοῦ προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον,
εὗρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. πνεῦμα κυρίου
ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίζεσθαι πτω-
χοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμέ-
νους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν,
καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμέ-
νους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ
πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπέδωκε τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ ἐκάθισε. καὶ
πάντων

Aminadab,qui fuit Aram,& fuit Esrom,qui
fuit Phares,qui fuit Iudæ,qui fuit Iacob,qui
fuit Isaac,qui fuit Abrahæ,qui fuit Tharræ,
qui fuit Nachor,& fuit Saruch,qui fuit Ra-
gau,qui fuit Phalec,qui fuit Heber,qui fuit
Sale,qui fuit Cainã,qui fuit Arphaxat,qui
fuit Sem,qui fuit Noe,qui fuit Lamech,qui
fuit Mathusala,& fuit Enoch,& fuit Iareth,
qui fuit Malalehel,qui fuit Cainan,qui fuit
Enos,& fuit Seth,qui fuit Adã,qui fuit dei.

Iesus aũt plenus spiritus sancto,regressus IIII
est à Iordane,& actus est per spiritũ in deser
tum,ac diebus quadraginta tẽtabatur à dia-
bolo,nihilq; comedit in diebus illis:& con-
summatis illis,deinde esurijt.Dixit autẽ illi
diabolus: Si filius es dei,dic lapidi huic ut
panis fiat.Et respondit ad illum Iesus,dicẽs:
Scriptũ est, Non pane solo uiuet homo,sed
omni uerbo dei.Et subduxit illum diabolus
in montẽ excelsum,& ostendit illi omnia re
gna orbis terræ in puncto tẽporis,& ait illi
diabolus: Tibi dabo potestatẽ hanc uniuer-
sam & gloriã illorũ,quia mihi tradita sunt,
& cuicũq; uolo,do illam. Tu ergo si adora-
ueris prouolutus corã me,erunt tua omnia.
Et respõdens Iesus dixit illi:Abi post me sa-
tana:scriptũ est enim, Adorabis dominum
deum tuũ,& illum solũ coles.Et duxit illum
Hierosolymã,statuitq; eũ super pinnã tẽpli,
& dixit illi:Si filius dei es,mitte teipsũ hinc
deorsum:scriptũ est enim,quòd angelis suis
mãdabit de te,ut seruẽt te,& in manib⁹ tol-
lent te,ne offendas ad lapidẽ pedẽ tuum.Et
respõdens Iesus ait illi:Dictũ est, Non tenta
bis dominũ deum tuũ.Et cõsummata omni
tentatione,diabolus recessit ab illo usq; ad
tẽpus. Et reuersus est Iesus uirtute spiritus
in Galilæã,& fama exijt per uniuersam re-
gionem de illo.Et ipse docebat in synagogis
eorum,& glorificabaṫ ab omnibus.Et uenit
Nazareth,ubi erat nutritus,& intrauit secũ
dum consuetudinẽ suam die sabbatorum in
synagogam,& surrexit ut legeret. Et tradi-
tus est illi liber Hesaiæ prophetæ,& ut ex-
plicuit librum,inuenit locũ ubi scriptũ erat:
Spiritus domini super me,propterea quod
unxit me:ad euangelizandum pauperibus
misit me,ut sanem contritos corde,ut prædi
cem captiuis remissionem,& cæcis uisum,
ut emittam confractos per remissionem, ut
prædicem annũ domini acceptum.Et com-
plicato libro,reddidit ministro,ac resedit.Et
omnium

ε πολὺ δὲ ἐχνοῦς πνεῦμα δαιμονίου. θ πολὺ δὲ πηγνθρᾶς πέρα. ι πολὺ δὲ ἰαθῶσιν ἀπὸ ποικίλων νόσων.

πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς, ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην. ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. καὶ εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σαρεφθὰ τῆς Σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. καὶ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ στὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. δύοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν

omnium in ſynagoga oculi erant deſixi in eum. Cœpit autē dicere ad illos: Hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus ueſtris. Et omnes teſtimoniū illi dabant, & mirabātur ſuper gratia ſermonum, quí procedebāt ex ore ipſius, dicebantq́ : Nónne hic eſt filius Ioſeph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hāc ſimilitudinē, Medice cura teipſum. Quæcunq́ audiuimus facta in Capernaū, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis, Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. Sed in ueritate dico uobis, multę uiduę erant in diebus Heliæ in Iſrael, quando clauſum eſt cœlum annis tribus & mēſibus ſex, quum facta eſſet fames magna per omnem terram, & ad nullam illarū miſſus eſt Helias, niſi in Sarephtha Sidonis ad mulierē uiduā. Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Heliſæo propheta, & nemo eorum mūdatus eſt, niſi Naaman Syrus. Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira, hæc audientes. Et inſurrexerūt, eiecerunt́q illum è ciuitate, & duxerunt illum uſq ad ſuperciliū montis, ſuper quem ciuitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat. Et deſcendit Capernaum ciuitatem Galilææ, ibiq́ docebat illos ſabbatis. Et ſtupebant ſuper doctrina eius, quia cum poteſtate coniūctus erat ſermo ipſius. Et in ſynagoga erat homo habens ſpiritū dæmonis immundi: & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiſcum eſt Ieſu Nazarene? Veniſti ad perdēdum nos? Scio te qui ſis, ſanctus ille dei. Et increpauit illum Ieſus dicens: Obmuteſce, & exi ab eo. Et quū proiecíſſet illum dæmoniū in medium, exīt ab illo: nihilq́ illi nocuit. Et factus eſt pauor ſuper omnes: & colloquebantur inter ſeſe, dicentes: Quis ſermo hic eſt? quia cum autoritate ac poteſtate imperat immundis ſpiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq́ finitimæ regionis. Quum ſurrexiſſet autem Ieſus de ſynagoga introiuit in domū Simonis: ſocrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerūt illum pro ea. Et aſtans ſupra illam, increpauit febrem, & febris dimiſit illam: ſtatimq́ ſurgens, miniſtrabat illis. Quum autem ſol occideret, omnes qui habebant infirmos morbis uariis, ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, ſanabat eos. Exibant autem & dæmonia à

πολλῶν, λεγόντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λα-
κη λεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. * γίνε-
θ ται δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διῆλθεν ἐπορεύθη εἰς ὄρος μό-
νον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐ-
τοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ'
αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις
πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν
κθ ταῖς συναγωγαῖς τῆς γαλιλαίας, * ἐγένετο δὲ
ι ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, καὶ ἀκούειν τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμ-
νην γεννησαρέτ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ
τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν,
ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων,
ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς
γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καὶ καθίσας ἐδίδα-
λ σκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. * ὡς δὲ ἐπαύ- ιδ
θ σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπανάγαγε
εἰς τὸ βαθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς
ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶπεν αὐτῷ, ἐπι-
στάτα, διὰ ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐ-
λάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυ
ον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος
ἰχθύων πολύ. διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν,
καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ
πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλ-
θον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυ-
λα θίζεσθαι αὐτά. * ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, προσέ-
ε πεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ, λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐ-
μοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμὶ κύριε. θάμβος
γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ,
ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣν συνέλαβον, ὁμοίως δὲ
καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦ-
λβ σαν κοινωνοὶ τῷ σίμωνι. * καὶ εἶπε πρὸς τὸν σί-
β μωνα ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους
ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν
λγ γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ ἐ- ιε
β γένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ
πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρό-
σωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνα
σαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐ
τοῦ, εἰπών. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀ
πῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ, μηδενὶ
εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέτα
λζ ξε μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * διῆρχετο δὲ μᾶλλον ὁ
α λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν,
λη καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. *
β αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχό
λθ μενος. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδά
β σκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομο-
διδά-

multis,clamantia ac dicẽtia: Tu es Chriſtus
ille filius dei. Et increpans,non ſinebat ea lo
qui,quod ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Fa
cto autem die egreſſus ibat in deſertum lo
cum,& turbæ quærebant eum,& uenerunt
uſq; ad ipſum,& detinebant illum ne diſce
deret ab eis. Quibus ille ait: Et alijs ciuitati
bus oportet me euangelízare regnum dei,
nam in hoc miſſus ſum. Et prædicabat in ſy
nagogis Galilææ. Factum eſt aũt quum v
turba immineret ei,ut audiret uerbũ dei,&
ipſe ſtabat iuxta ſtagnũ Geneſareth,& ui
dit duas naues ſtantes ad ſtagnũ: piſcatores
autem deſcẽderant ex illis,& abluebant re
tia. Ingreſſus autẽ in unam nauim,quæ erat
Simonis, rogauit eum,ut à terra abduceret
puſillum,& ſedens docebat de naui turbas.
Vt ceſſauit autẽ loqui,dixit ad Simonem: ιε
Duc in altum,& laxate retia ueſtra in captu
ram. Et reſpondens Simon,dixit illi: Præce
ptor,per totam noctem laborãtes nihil cepi
mus: tamen tuo iuſſu laxabo rete. Et quum
hoc feciſſent,concluſerunt piſcium multitu
dinem copioſam. Rumpebatur autem rete
eorum. Et annuerunt ſocijs qui erant in alte
ra naui,ut uenirent & adiuuarent ipſos. Et
uenerunt atq; impleuerũt ambas naues, ita
ut mergerẽtur. Quod quum uideret Simon
Petrus,accidit ad genua Ieſu,dicẽs: Diſcede
à me domine,quia homo peccator ſum. Stu
por enim circundederat eum,& omnes qui
cum illo fuerant,ſuper captu piſcium quem
ceperant,ſimiliter autem Iacobum & Ioan
nem filios Zebedæi,qui erant ſocij Simoni.
Et ait ad Simonem Ieſus: Ne metuas,poſt
hac homines capies. Et ſubductis in terram
nauibus, relictis omnib⁹ ſequuti ſunt eum.
Et accidit quum eſſet in quadã ciuitate,& ιζ
ecce uir plenus lepra,quũq; uidiſſet Ieſum,
proſtratus in faciẽ rogauit eum,dicens: Do
mine,ſi uis potes me mundare. Et protenſa
manu tetigit eum,dicẽs: Volo: mũdus eſto.
Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo. Et ipſe
præcepit illi,ne cuiquã diceret,ſed uade, in
quit,oſtende teipſum ſacerdoti,& offer pro
emũdatione tui,quẽadmodũ præcepit Mo
ſes in teſtimoniũ illis. Peruagabatur aũt ma
gis rumor de illo,& conueniebãt turbæ mul
tæ ut audirẽt & ſanarent per illũ ab infirmi
tatibus ſuis. Ipſe aũt agebat in ſeceſſu in de
ſertis,& orabat. Et factũ eſt quodam die &
ipſe docebat,erãtq; phariſæi ſedẽtes ac legis
doctores

διδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰουδαίας ⁊ ἱερουσαλήμ,
λζ καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. *καὶ ιϛ̄
α ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ, ⁊ μὴ εὑρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ⁊ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς ⁊ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ⁊ ὁ ιησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς
Aliâs ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς
ἐφ' ᾧ τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. ⁊ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον. *⁊ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, ⁊ ἐθεάσατο τελώ ιδ̄
λη νην, ὀνόματι λευὶν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, β
καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * ⁊ ἐποίη
λθ σε δοχὴν μεγάλην λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, β
καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολύς, καὶ ἄλλων, οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς ⁊ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες. διὰ τί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίε
μ̄ τε ⁊ πίνετε; *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς β
αὐτούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, ⁊ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως ⁊ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ⁊ ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἔλεγε δὲ ⁊ παραβολὴν πρὸς αὐτούς. ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ μήγε, ⁊ τὸ καινὸν σχίσει, ⁊ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυ

doctores,qui uenerant ex omni caſtello Galilææ & Iudææ & Hieruſalem,& uirtus domini aderat ad ſanandũ eos.Et ecce uiri portantes in lecto hominem,qui erat paralyticus,& quærebant eũ inferre,& ponere ante illum.Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba,aſcenderũt ſuper tectum, ac per tegulas demiſerunt eum cum lectulo in medium ante Ieſum. Quorum fidem ut uidit,dixit illi:Homo,remittantur tibi peccata tua.Et cœperũt cogitare ſcribæ & phariſæi,dicentes:Quis eſt is qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata,niſi ſolus deus? Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum,reſpondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus ueſtris? Vtrum eſt facilius dicere, Remittãtur tibi peccata: an dicere,Surge,& ambula? Vt autem ſciatis q̃ filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata,ait paralytico:Tibi dico,Surge,tolle lectulũ tuum,& uade in domum tuam.Iſq̃ cõfeſtim ſurgens coram illis,tollebat in quo iacuerat,abijtq̃ in domũ ſuam glorificans deum. Et ſtupor corripuit omnes,& glorificabãt deum:& repleti ſunt timore,dicentes: Vidimus incredibilia hodie.Et poſt hæc exĩt,ac uidit publicanũ nomine Leui,ſedentem ad telonium,& ait illi: Sequere me.Atque is relictis omnibus,ſurgens ſequutus eſt eum.Et fecit ei conuiuiũ magnũ Leui in domo ſua,& erat turba multa publicanorũ & aliorum,qui cum illis accumbebant.Et murmurabant ſcribæ & phariſęi aduerſus diſcipulos eius,dicẽtes:Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis? Et reſpondens Ieſus,dixit ad illos: Non egẽt qui ſani ſunt medico,ſed qui male habent.Non ueni ad uocandũ iuſtos,ſed peccatores ad pœnitẽtiam.At illi dixerunt ad eum:Quare diſcipuli Ioannis ieiunãt frequenter,& obſecrationes faciũt,ſimiliter & phariſæorũ,tui uero edunt & bibunt? Quibus ipſe ait:Num poteſtis facere,ut filij thalami,dum cum illis eſt ſponſus,ieiunẽt? Venient autem dies & quum ablatus fuerit ab illis ſponſus,tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat aũt & ſimilitudinẽ ad illos: Nemo immiſſuram noui ueſtimẽti immittit in ueſtimentũ uetus,alioquin & nouum rumpit. & ueteri non conuenit immiſſura ex nouo. Et nemo mittit uinũ nouũ in utres ueteres, alioqui rumpet uinũ nouũ utres,& ipſum effun

ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν εὐθέως θέλει νέον, λέγει γάρ, ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν. μα

*Ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σαββάσι. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε Δαβὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐτοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. μβ

*Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σαββάσιν, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ. μγ

*Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. μδ

*Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, Φίλιππον καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰάκωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. με

*Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. *καὶ αὐτὸς ἐπάρας

effundetur, & utres peribunt. Sed uinũ mustum in utres nouos mittendũ est, & utraq; conseruãtur. Et nemo qui biberit uetus, statim uult nouũ: dicit enim, uetus melius est.

Accidit autem ut in sabbato secundopri- VI
mo transiret per sata, ac uellebant discipuli eius spicas, edebantq;, confricãtes manibus. Quidam autem pharisæorum dicebãt illis: Quid facitis, quod non licet facere in sabbatis? Et respõdens Iesus ad eos, dixit: Ne hoc quidẽ legistis quod fecit Dauid, quum esuriisset ipse, & qui cum illo erant, quomodo intrauit in domum dei, & panes propositionis sumpsit, editq; ac dedit etiam his qui secum erant, quos non licet edere, nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis, Dominus est filius hominis etiam sabbati. Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synago- ις
gam, ac doceret. Et erat ibi homo & manus eius dextera erat arida. Obseruabãt autem eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sanaturus esset, ut inuenirent unde accusarent eum. Ipse uero sciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medio. Ille uero surgens stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos utrum licet sabbatis benefacere an malefacere, animã seruare an perdere? Et circũspectis omnibus illis, dixit homini: Extẽde manum tuam. Ille aũt fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, quid'nam facerent Iesu. Factũ est aũt in illis diebus, exiit in montem ad orandum, eratq; pernoctans in deprecatione dei. Et quũ dies
factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit: Simonem, quem & nominauit Petrum, & Andream fratrẽ eius: Iacobum, & Ioannem: Philippũ, & Bartholomæũ: Matthæum, & Thomam: Iacobũ Alphæi filiũ, & Simonẽ, qui uocatur Zelotes: & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor. Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, turbaq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui uenerant ut audirent eum, & sanarentur à morbis suis, & qui uexabantur à spiritibus immundis, & sanabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia uirtus ab illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse

attol-

ἐπαίρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς,
μζ ἔλεγε. *μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν
ε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *μακάριοι οἱ πεινῶντες
μη νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες
ε νῦν, ὅτι γελάσετε. *μακάριοι ἐστέ, ὅταν μισήσω
μθ σιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ
ε ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονη-
ρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χάρητε ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ
ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν
οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παρά-
ο κλησιν ὑμῶν. *οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι
ι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πέν-
νδ θήσετε καὶ κλαύσετε. *οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς
ι ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα
γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐ-
νβ τῶν. *ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε
ε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑ-
μᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προ-
νζ σεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. *τῷ
ε τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλ
λην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν
χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δί-
νδ δου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. *καὶ
ε καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ
νε ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. *καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς
ς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ
ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ
ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς
ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε
ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρ-
τωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι
τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀ-
γαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζον-
τες καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ
τοῦ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρί-
στους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, κα-
νς θὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. *μὴ κρίνε
β τε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. μὴ κατακρίνετε, καὶ
οὐ μὴ κατακριθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθή-
σεσθε. δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέτρον καλὸν
πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυ-
νόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. ᾧ γὰρ
αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
νζ *εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς. μή τι δύναται τυ-
ε φλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν. οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυ-
νθ νον πεσοῦνται. *οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
γ δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς
νθ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρ-
ε φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν
τὴν

attollens oculos ſuos in diſcipulos, dicebat:
Beati pauperes, quia ueſtrũ eſt regnum dei.
Beati qui eſuritis nunc, quia ſaturabimini.
Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati
eritis quum uos oderint homines, & ſepara
uerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint
nomen ueſtrum tãquam malum propter fi-
lium hominis. Gaudete in illo die & exulta-
te, ecce enim merces ueſtra multa eſt in cœ-
lis. Secũdum hæc enim faciebant prophetis
patres eorum. Verũtamen uæ uobis diuiti-
bus, quia habetis conſolationẽ ueſtram. Vę
uobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ
uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & fle-
bitis. Væ uobis quum laudauerint uos om-
nes homines. Secundum hæc enim faciebãt
pſeudoprophetis patres eorũ. Sed uobis di-
co qui auditis, Diligite inimicos ueſtros: be
nefacite his qui uos oderũt. Benedicite ma-
ledicentibus uobis, & orate pro calũnianti-
bus uos. Percutienti te in maxillã, præbe &
alterã: & ab eo qui aufert tibi palliũ, etiam
tunicam noli prohibere. Omni aũt exigenti
abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua
ſunt, ne repoſcas. Et prout uultis ut faciant
uobis homines, uos quoq; facite illis ſimili-
ter. Et ſi diligitis eos qui uos diligũt, quæ uo
bis eſt gratia? Nam & peccatores eos à qui-
bus diliguntur, diligunt. Et ſi benefeceritis
his qui uobis beneſaciũt, quæ uobis eſt gra-
tia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et
ſi mutuũ dederitis his à quibus ſperatis uos
recepturos, quæ gratia eſt uobis? Nã & pec
catores peccatoribus dant mutuum, ut reci-
piant paria. Quinimo diligite inimicos ue-
ſtros, & benefacite, & mutuũ date, nihil in-
de ſperantes, & erit merces ueſtra multa, &
eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt er
ga ingratos ac malos. Eſtote ergo miſericor
des, ſicut & pater ueſter miſericors eſt. No-
lite iudicare, & nõ iudicabimini. Nolite con
demnare, & nõ condẽnabimini. Remittite,
& remittetur uobis. Date, & dabitur uobis.
Menſurã bonam & confertã & concuſſam
atq; exundantẽ dabunt in ſinum ueſtrũ. Ea
dem quippe mẽſura qua metimini, metien-
tur alij uobis. Dicebat aũt illis ſimilitudinẽ:
Nunquid poteſt cæcus cæcũ ducere? nõne
ambo in foueã cadunt? Non eſt diſcipulus
ſupra magiſtrũ ſuum: perfectus aũt omnis
erit, ſicut magiſter ipſius. Quid autẽ uides
feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem

quæ

τὲν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ, δ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τῇ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν δ βλέπων; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
ξ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. *δ γὰρ ὅτι δένδρον
ε καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν. δ δὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον
ξα ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *δ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα. δὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυ
ξβ λήν. *δ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν. καὶ δ
ε πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
ξγ *τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ δ ποιεῖτε ἃ λέ
γω. *πᾶς δ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν
ξδ λόγων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν
ε ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, δς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν δ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ δὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. δ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρρηξεν δ ποταμός, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐ-
ξε γένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα. *ἐπεὶ ιη VII
γ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, δς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτόν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. δ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς, ἤδη δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν δ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ. κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται δ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα δ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ
ξς στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω
ε ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.
ξζ *καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον,
ι εὗρον τὸν ἀδυνατοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. *καὶ ἐγέ
νετο

quæ in oculo proprio eſt, nõ animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, ſine, eĩciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt. Ipſe in oculo tuo trabem nõ uidens. Hypocrita, eĩce primũ trabem ex oculo tuo, & tunc perſpicies ut eĩcias feſtucã quæ eſt in oculo fratris tui. Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructũ malum: neq; arbor mala, faciens fructũ bonum. Vnaquęq; enim arbor ex fructu ſuo cognoſcĩt. Neq; enim è ſpinis colligunt ficus, neq; è rubo uindemiãt uuã. Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo ex malo theſauro cordis ſui profert malũ. Ex abũdantia enim cordis loquitur os eius. Quid aũt uocatis me, domine, domine: & nõ facitis quæ dico? Quiſquis uenit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos, oſtendam uobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificãti domũ, qui fodit in altum, & poſuit fundamentũ ſuper petram. Inũdatione aũt facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat ſuper petram. Qui autem audiuit & non fecit, ſimilis eſt homini qui ædificauit domũ ſuam ſuper terrã abſq; fundamẽto, in quã illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna. Quum aũt cõſummaſſet omnia uerba ſua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis aũt cuiuſdã ſeruus male habens, agebat animã, qui illi erat charus. Quum audiſſet aũt de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum ut ueniret & ſeruaret ſeruũ ſuum. At illi quum ueniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſtudioſe, dicentes: Dignus eſt, ut hoc illi præſtes. Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogã ipſe ædificauit nobis. Ieſus autẽ ibat cum illis. Et quum iam nõ longe abeſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari: nõ enim ſum dignus, ut ſub tectũ meũ intres: quapropter nec meipſum ſum dignũ arbitratus, ut uenirẽ ad te: ſed dic uerbo, & ſanabiĩ puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate cõſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & ſeruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis aũt his Ieſus, miratus eſt eũ, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ dixit, Dico uobis, ne in Iſrael quidem tantam fidem inueni. Et reuerſi qui miſſi fuerant, in domum, reperc-
tunt ſeruum qui languerat, ſanum. Et fa-
ctum

ιθ πρὸς τ ὑσ ρ χήρας. κ πρὸς τ ἀπ σταλ γντων παρ ἰωάνν.

ctum est,deinceps ibat in ciuitatem quæ uo
catur Nain, & ibant cum eo discipuli eius
ιθ multi,turbaq; copiosa. Quum autẽ appro
pinquaret portę ciuitatis,ecce defunctus ef
ferebatur filius unicus matris suæ.& hæc ui
dua erat,& turba ciuitatis multa cum illa.
Quam quum uidisset dominus,misericor
dia motus super eam,dixit illi:Noli flere.Et
accessit tetigitq; loculum. Porrò qui porta
bant,substiterunt.Et ait:Adolescens,tibi di
co,Surge.Et resedit qui erat mortuꝰ,& cœ
pit loqui,& dedit illum matri suæ. Accepit
autem omnes timor,& glorificabãt deum,
dicentes: Propheta magnus surrexit inter
nos,& deus uisitauit plebem suam. Et exĳt
κ hic rumor in uniuersam Iudæã de eo,& om
nem finitimam regionem.Et nunciauerunt
Ioanni discipuli ipsius de his omnibus. Et
conuocauit duos de discipulis suis Ioannes,
misitq; ad Iesum,dicens: Tu es qui uẽturus
es,an alium expectamus: Quum autem ue
nissent ad eum uiri,dixerunt:Ioannes bapti
sta misit nos ad te,dicens: Tu es ille qui uen
turus erat,an alium expectamus:In eadem
autem hora multos sanauit à morbis ac pla
gis,& spiritibus malis,& cæcis multis dona
uit uisum.Et respondens dixit illis:Euntes
renunciate Ioanni quæ uidistis & audistis,
q cæci uident,claudi ambulãt,leprosi mun
dantur,surdi audiunt,mortui resurgũt,pau
peribus annunciatur euãgelium,& beatus
est quicunq; non fuerit offensus per me. Et
quum discessissent nuncĳ Ioannis,cœpit de
Ioanne dicere ad turbas:Quid existis in de
sertũ ut uideretis: arũdinem uento agitari:
Sed quid existis uisuri: hominem mollibus
uestimentis indutũ: Ecce qui uestitu splen
dido uestiuntur,& in delicĳs agunt,in aulis
regum sunt.Sed quid existis ad uidendum:
prophetam: Vtiq; dico uobis,& plus q̃ pro
phetam.Hic est de quo scriptũ est:Ecce mit
to angelũ meum ante faciem tuam,qui præ
parabit uiam tuam ante te. Dico enim uo
bis: Maior inter natos mulierum propheta
Ioanne baptista nemo est. Attamen qui mi
nor est in regno dei,maior est illo. Et omnis
populus audiens,& publicani iustificaue
runt deum,baptizati baptismo Ioãnis.Pha
risæi autem & legis periti consiliũ dei spre
uerunt aduersus semetipsos,non baptizati
ab eo.Ait autem dominus:Cui ergo similes
dicam homines generationis huius,& cui

ωGο. γὼ τῷ ὀχῆς ἐπορεύGο εἰς πόλιν, καλουμένην
ναεὶμ, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
ἱκανοὶ, καὶ ὄχλG πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ
τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς
μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ
ὄχλG τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ, καὶ ἰδὼν αὐ
τὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν
αὐτῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σοροῦ.
οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. νεανίσκε. σοὶ
λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξα
το λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλα
βε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέ
γοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν,
ξη καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. *καὶ
ι ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ
ξθ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. *καὶ ἀπήγ- κ
α γειλαν ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων
τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἰη
σοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδο
κῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες,
εἶπον. ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός
σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶ
μεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς
ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονη
ρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν.
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέν
τες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε
ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λε
προὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγεί
ρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός
ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ἀπελθόντων
δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς
ὄχλους περὶ ἰωάννου. τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρη
μον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμε
νον; ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν
μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱμα
τισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς
βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προ
φήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφή
δ του. *οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ
β ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
οα κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *λέ
ι γω γὰρ ὑμῖν. μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προ
φήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μι
κρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ
οβ ἐστι. *καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι
ι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα
ἰωάννου. οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βου
λὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέν
ογ τες ὑπ' αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. *τίνι οὖν ὁμοιώ
ι σω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι
εἰσὶν

εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ κα-
θημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγου-
σιν. ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνή-
σαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰω-
άννης ὁ βαπτιστὴς, μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶ-
νον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγε-
τε. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελω-
νῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σο-
ος φία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. *ἠρώτα δέ
α τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ,
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνε-
κλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρ
τωλός, ὡς ἐγνωκυῖα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶ-
σα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξα
το βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ
ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κα-
τεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ.
ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν
ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν
ἄν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ;
ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε
πρὸς αὐτόν. σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, δι-
δάσκαλε, εἰπέ. δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανιστῇ
τινί, ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτε-
ρος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦ-
ναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ
πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων,
εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς
τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν
γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ
τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκ-
ρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. φίλημά μοι οὐκ ἔδω-
κας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε κατα-
φιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν
μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς
πόδας. οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρ-
τίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ
ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ.
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανα
κείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ
ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ
οϛ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. *καὶ
α ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ
πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ,
καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ
πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, μαρία ἡ κα-
λουμένη μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ
ἐξελη-

similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus
in foro, & acclamantibus inter se ac dicenti-
bus: Cantauimus uobis tibijs, & non saltas-
tis. Cecinimus uobis lugubria, & nō plora-
stis. Venit enim Ioānes baptista neq; edens
panem, neq; bibens uinū, & dicitis, Dæmo-
nium habet. Venit filius hominis edēs ac bi
bens, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipo-
tor, amicus publicanorū ac peccatorū. Et iu
stificata est sapiētia à filijs suis omnibus. Ro
gabat aūt illum quidam è pharisæis, ut cape
ret cibum cum ipso. Et ingressus domū pha-
καᾱ risæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in
ciuitate peccatrix, ut cognouit q accubuis-
set in domo pharisæi, attulit alabastrum un-
guenti, stansq; ad pedes eius à tergo, flens la
chrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis
capitis sui extergebat, & deosculabaᾱ pedes
eius, & unguento ungebat. Videns aūt pha
risæus, qui uocauerat eū, ait intra se, dicens:
Hic si esset propheta, sciret utiq; quę & qua
lis est mulier quæ tangit ipsum, quia pecca-
trix est. Et respondens Iesus dixit ad illū: Si-
mon, habeo quiddā quod tibi dicam. At ille
ait: Magister dic. Duo debitores erant cui-
dam creditori, unus debebat denarios quin-
gētos, & alter quinquaginta. Quum aūt illi
non essent soluendo, cōdonauit utrisq;. Ho-
rum igitur, dic uter eū plus diliget? Respon-
dens Simon, dixit: Existimo, q is cui plus
condonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.
Et conuersus ad mulierē, dixit Simoni: Vi-
des hanc mulierem? Intraui in domū tuam,
aquam pedibus meis nō dedisti: hæc aūt la-
chrymis rigauit pedes meos, & capillis capi
tis sui extersit. Osculū mihi non dedisti: hæc
aūt ex quo intraui, nō cessauit deosculari pe
des meos. Oleo caput meū non unxisti: hęc
autem unguēto unxit pedes meos. Propter
quod dico tibi: Remittanᵗ peccata eius mul-
ta, quoniā dilexit multū. Cui aūt minus re-
mittitur, is minus diligit. Dixit aūt ad illam:
Remittūtur tibi peccata. Et cœperūt qui si-
mul accūbebāt dicere intra se: Quis est hic,
qui etiā peccata remittit? Dixit aūt ad mu-
lierem: Fides tua te saluā fecit, uade cū pace.

Et factū est deinceps, & ipse iter faciebat V, III
per singulas ciuitates & castella, prædicans
& annūcians regnū dei, & duodecim cū il-
lo, simulq; mulieres aliquæ, quæ erāt sanatę
à spiritib⁹ malis & infirmitatib⁹: Maria quę
uocatur Magdalene, de qua septē dæmonia
exie-

ἐξελκλύθη, καὶ ἰωάννα γυνὴ χουζᾶ, ἐπιτρόπου
ἡρῴδου, καὶ σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαὶ, αἵτινες
οε διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. *συ-
β νιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ
πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς. ἐξ-
ῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ, καὶ
ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν,
καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κα
τέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν
καὶ φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖ
σαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπε
σεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν, ἐποίησε
καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει,
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ἐπηρώτων δὲ αὐ-
τὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παραβο
λὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυ-
οζ στήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, * τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν
ι παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ
οη ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. *ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβο-
β λή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ
τὴν ὁδόν εἰσιν, οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διά-
βολος, καὶ ἀίρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν,
ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέ-
τρας, οἵ ὅτ' ἂν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέχονται
τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς
καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφί-
στανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν
οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου,
καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται,
καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί
εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκού-
σαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦ-
οθ σιν ἐν ὑπομονῇ. *οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύ-
β πτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμε-
νοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φα-
π νερὸν γενήσεται. *οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθή-
β σεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. *βλέπετε οὖν πῶς
πα ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς
ι ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐ-
πβ τοῦ. *παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ, καὶ
β οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν
αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλθη αὐτῷ λε-
γόντων. ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστή-
κασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πε πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗ-
τοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
πγ ποιοῦντες αὐτόν. *καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡ-
β μερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. διέλθω-
μεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν.

πλεόντων

exierant,& Ioanna uxor Chuzę procurato
ris Herodis,& Suſanna,& aliæ multæ quæ
miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Quum
aũt turba plurima cõueniret,& è ſingulis ci
κβ uitatibus properarẽt ad eum,dixit per ſimi/
litudinem:Exĩt qui ſementẽ faciebat ad ſe/
mināndum ſemen ſuum,& inter ſemināndum
aliud cecidit circa uiam,& cõculcatum eſt,
& uolucres cœli comederunt illud.Et aliud
cecidit ſuper petram,& enatum aruit,quia
non habebat humorẽ.Et aliud cecidit inter
ſpinas,& ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerunt
illud.Et aliud cecidit in terrã bonam,& ena/
tum fecit fructum centuplũ.Hæc dicens cla
mabat:Qui habet aures ad audiendum,au/
diat.Interrogabant aũt eum diſcipuli eius,
dicẽtes:quę eſſet iſta parabola.At ille dixit:
Vobis datum eſt noſſe myſteria regni dei:
cæteris aũt per parabolas ut uidẽtes non ui/
deant,& audientes non intelligant.Eſt autẽ
hæc parabola:Semen eſt ſermo dei. Qui au
tem iuxta uiam,hi ſunt qui audiunt, deinde
uenit diabolus, & tollit ſermonem de corde
eorũ ne credentes ſeruẽtur.Nam qui ſuper
petram,ĩ ſunt qui quũ audierint,cum gau/
dio ſuſcipiũt ſermonẽ:& hi radices non ha/
bent,qui ad tempus credunt, & in tempore
tentationis recedũt.Quod aũt in ſpinas ce/
cidit,hi ſunt qui audierunt,& à ſolicitudini/
bus & diuitĩs ac uoluptatibus uitæ euntes
ſuffocantur,nec referũt fructum.Quod aũt
in bonã terram,hi ſunt qui in corde honeſto
ac bono audientes ſermonẽ retinent,& fru/
ctum afferunt per patientiam. Nemo uero
quum lucernã accenderit, operit eam uaſe,
aut ſubter lectũ ponit,ſed ſuper candelabrũ
ponit,ut intrantes uideant lumen. Non eſt
enim occultũ,quod non manifeſtũ ſit futu/
rum:nec abſconditũ,quod nõ ſit cognoſcen
dum & in propatulũ uenturũ. Videte ergo
quomodo audiatis. Quiſquis eĩ habet,da/
bitur illi,& quicũq; non habet,etiam quod
putat ſe habere,auferetur ab illo. Venerunt
aũt ad illum mater & fratres eius,& non po
terant adire eum præ turba,& nunciatũ eſt
illi,dictumq;:Mater tua & fratres tui ſtant
foris,uolentes te uidere. Qui reſpondens,di
xit ad eos:Mater mea & fratres mei hi ſunt
qui ſermonẽ dei audiunt,ac faciũt illum. Fa
ctum eſt aũt quodam die,& ipſe aſcendit in
nauim,ac diſcipuli eius,& ait ad illos:Traĩ
ciamus in ulteriorẽ ripã ſtagni:ac ſoluerũt.

i 2 Cæte/

κγ̄ περὶ τῆς χειμάσεως τῆς θαλάσσης. καὶ περὶ τ̄ λεγεωνος.

πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥ ἐστιν ἀντίπορα τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδύσκετο καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καὶ σοί Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπακει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι, καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, λεγιών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεφεν. ἐδεῖτο γὰρ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων. ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξα-

Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in stagnũ, & complebantur ac periclitabãtur. Accedentes aũt suscitauerunt eum, dicẽtes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tempestatẽ aquæ: & cessauerunt, factaq; est tranquillitas. Dixit aũt illis: Vbi est fides uestra? Timentes autẽ mirati sunt inter se, dicentes, Quisputas hic est? Quia uentis quoq; & aquę imperat, & obediunt ei? Et nauigauerũt ad regionẽ Gadarenorum, quæ est cõtra Galilæam. Et quum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidã è ciuitate, qui habebat dæmoniũ iam tẽporibus multis, & uestimẽto non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is ut uidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecũ est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immũdo ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & cõpedibus custodiebaẽ, & ruptis uinculis agebaẽ à dæmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus, dicẽs: Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio. Quia intrauerũt dęmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis, ut in abyssum irent. Erat autẽ ibi grex porcorum multorũ pascentiũ in monte, & rogabãt eũ ut permitteret ipsis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui pascebant, fugerunt, rumorẽq; nunciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exierunt aũt ut uiderẽt quod factum erat, & uenerunt ad Iesum, & inuenerũt hominẽ sedentẽ, à quo dæmonia exierant, uestitum, ac sana mente, ad pedes Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autẽ illis etiam qui uiderant quomodo sanus factus esset is qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerũt illum omnis multitudo Gadarenorũ ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse aũt conscensa naui reuersus est. Rogauerat enim illum uir à quo dæmonia exierant, ut cũ eo esset: sed ablegauit eũ Iesus, dicens: Redi in domũ tuam, & narra quęcũq; tibi fecerit deus. Et abijt per totam ciuitatẽ, prædicans quæcũq; sibi fecisset Iesus. Factum est aũt quum rediret Iesus, excepit

ξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγατηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ πέτρος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγατηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε, μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς, ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα, καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

κθ̄ * συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν
β αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι
λ̄ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. * μηδὲν
β αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ
μ̄ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ
β δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν
α ἀποσπάσατε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * ἐξερχόμενοι

cepit illum turba: nam omnes expectabant
κε̄ eū. Et ecce uenit uir, cui nomē Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: accidítq; ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domū suam, quoniā unica filia erat ei ferè annorū duodecim, & hæc moriebatur. Verū inter eundum, turbæ coarctabāt eum. Et mulier quæ
κς erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem substantiā, nec ab ullo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimēti eius, & confestim sistebat fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autē omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te constringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? & dixit Iesus: Tetigit me aliqs. Nam ego noui uirtutem à me exisse. Videns aūt mulier quod non latuisset, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quā causam tetigisset eum, indicauit ei coram toto populo, & quēadmodū confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis synagogæ, dicens ei: Mortua est filia tua, noli uexare magistrū. Iesus aūt audito hoc uerbo, respōdit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salua erit. Et quum uenisset in domū, nō permisit intrare secum quenq̄, nisi Petrū & Iacobum & Ioannē, & patrē ac matrē puellæ. Flebant aūt omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, nō est mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum, scientes q̄ mortua esset. Ipse aūt eiectis foras omnib⁹, apprehēsa manu eius clamauit, dicēs: Puella, surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibū. Et stupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerent quod factum erat. Con- IX
κθ̄ uocatis autem Iesus duodecim, dedit illis potestatem & autoritatem super omnia dæmonia, & ut morbos sanarent. Et misit illos ut prædicarent regnum dei, & sanarent infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq; uirgā, neq; peram, neq; panem, neq; pecuniam, neq; binas tunicas habeatis. Et in quancunq; domum intraueritis, illic manete, atque illinc exeatis. Et quicunq; non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem è pedibus uestris excutite in testimonium aduersus illos. Egres-

χόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, δυαγγελιζομενοι καὶ θεραπευοντες πανταχοῦ. *ἤκουσε δὲ ἡρώδης ὁ τετραρχης τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ παντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι ἰωαννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. ὑπό τινων δὲ, ὅτι ἠλίας ἐφανη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφητης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν ἡρώδης. ἰωαννην ἐγὼ ἀπεκεφαλισα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. *καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. *καὶ παραλαβων αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως, καλουμένης Βηθσαϊδά. οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ ἀποδεξαμενος αὐτοὺς, ἐλαλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἐχοντας θεραπείας, ἰᾶτο. *ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι καὶ εὑρωσιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον.

οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλέιω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες, εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.

*καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἰωαννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ πέτρος, εἶπε, τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

*ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐ-

si autem circumibant per castella, euangelizantes & curantes ubique. Audiuit autem Herodes tetrarcha, omnia quæ fiebãt ab eo, & hæsitabat: eo quod diceretur à quibusdã, quòd Ioannes surrexisset à mortuis: à quibusdam uero, quòd Helias apparuisset: ab alijs autem, quòd propheta quispiam ex antiquis surrexisset. Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui: quis est autẽ iste, de quo ego talia audio? & quærebat uidere eum. Et reuersi apostoli narrauerunt illi quæcunq; fecerant. Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertũ ciuitatis, quæ uocatur Bethsaida: quod quũ cognouissent turbæ, sequutæ sunt illum. Et excepit eos, & loquebatur illis de regno dei, & eos qui curatione indigebant, sanabat. Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella uillasq; uicinas, diuertant, & inueniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autẽ ad illos:
κῆ Vos date illis quod edant. At illi dixerunt: Non sunt nobis plures quàm quinq; panes, & duo pisces, nisi nos eamus & emamus in omnem hunc populum escas. Erant autem ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discũbere in singulo quoq; discubitu quinquagenos. Atq; ita fecerunt: & fecerunt omnes discũbere. Acceptis autem quinq; panibus & duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis benedixit illis, & fregit distribuitq; discipulis, ut apponerẽt turbæ. Et comederũt omnes, & saturati sũt. Et sublatũ est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. Et factũ est quũ
κθ solus esset orans, erant cum illo & discipuli, interrogauitq; illos, dicens: Quem me dicũt esse turbæ? At illi respõderunt & dixerunt: Ioannem baptistam, alij autem Heliam, alij uero quod propheta quispiã de antiquis surrexit. Dixit autem illis: Vos autẽ quem me esse dicitis? Respõdens Simon Petrus dixit: Christum dei. At ille cõminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc dicens: Oportet filiũ hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Dicebat autẽ ad omnes: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam quotidie, & sequatur me. Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animã suã propter me, is saluam

αὐτῶ. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθεὶς; *ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς ζζ
Β λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, ζη
καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. *λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.

καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἠλίας. οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος, καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν ἑωράκασιν. *ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. ζθ
Β

καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής μοί ἐστι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. *ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. *πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. ξ ο πα Β θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους.

ὁ γὰρ

uam faciet illam. Quid enim proficit homo, si lucretur uniuersum mūdum, se autem ipsum pdat, aut iacturā suīpsius faciat? Nam quem mei, meorūq; sermonū puduerit, huius & filium hominis pudebit, quū uenerit in maiestate sua, & patris, sanctorumq; angelorum. Dico autem uobis uere, sunt quidam hic stantes, qui non gustabūt mortem, donec uideant regnum dei. Factum est aūt post hæc uerba ferè diebus octo, & assumpsit Petrum & Ioannem & Iacobū, & ascendit in montē ut oraret. Et facta est dum oraret, λ
species uultus eius alia, & uestitus eius candidus ac refulgens. Et ecce duo uiri loquebantur cum illo, qui erant Moses & Helias, qui uisi in maiestate, dicebāt excessum eius, quem completurus erat Hierosolymis. Petrus uero & qui cum illo erant, grauati erant somno. Experrecti autē uiderunt maiestatem eius, & duos uiros qui stabāt cum illo. Et factum est quum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula: unum tibi, & unum Mosi, & unum Heliæ, nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes & obumbrauit eos: timuerunt autem intrātibus illis in nubem. Et uox facta est de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fieret uox, inuentus est Iesus solus, & ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ uiderant. Factum est autem in sequenti die descendētibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir λα
de turba exclamauit, dicens: Magister, obsecro te, respice ad filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & discerpit eum cum spuma, & uix discedit ab eo dilanians eum: & rogaui discipulos tuos ut ēicerent illum, & non potuerunt. Respondens autem Iesus, dixit: O natio infidelis & peruersa, usquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Quum adhuc autem accederet, laniauit illum dæmonium, & discerpauit. Increpauit autem Iesus spiritum immundum & sanauit puerum, & reddidit illum patri suo. Stupebant autem omnes super magnificentia dei. Sed omnibus mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite uos in auribus uestris sermones istos.

λϐ πρὸς τ διαλογιζομένων τὸ μείζων. λγ πρὸς τ μὴ ὠφελεῖν πρωλύειν ἀκωλυθεῖν. λδ πρὸς τ ἀναδέχθῶν ἑβδομήκοντα.

ὁ γὰρ υἱὸς τ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς
χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ
ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθων-
ται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ
ρϐ τ ῥήματος τούτου. *εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς
β ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς
ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλα-
βόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο παιδίον ἐπὶ τῷ
ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται,
δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος
ργ̄ ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. *ἀ-
γ πεκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, εἴδομέν τι-
να ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια,
καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡ-
μῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. μὴ κωλύετε.
ρδ̄ ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. *ἐγέ-
ι νετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀνα-
λήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστή-
ριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστει-
λεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέν-
τες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαειτῶν, ὡς τε ἑτοι-
μάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρό-
σωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόν-
τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰάκωβος καὶ ἰωάννης,
εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν, πῦρ καταβῆναι
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλί-
ας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐ-
τοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε
ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς
ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύ-
ρε̄ θησαν εἰς ἑτέραν κώμην. *ἐγένετο δὲ πορευο-
ε μένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν. ἀκο-
λουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τ
ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε
δὲ πρὸς ἕτερον ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε ἐπί-
τρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέ-
ρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς
θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διαγ-
ρε̄ γγελε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. *εἶπε δὲ καὶ ἕτε-
ι ρος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν
μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς
αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐ-
ρζ̄ στιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. *μετὰ δὲ τοῦτο
ι ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέ-
στειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶ-
ρη̄ σαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. *ἔλε
ε γεν δὲ πρὸς αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐρ-
γάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,
ὅπως

Filius enim hominis, futurũ est ut tradatur
in manus hominum. At illi ignorabant uer-
bum istud, & erat absconditũ ab illis, ut non
intelligerent illud. Et timebant eum interro
λϐ gare de hoc uerbo. Intrauit aũt cogitatio in-
ter eos, quis eorum maior esset. At Iesus ui-
dens cogitationẽ cordis illorum, apprehẽdit
puerum, & statuit illum iuxta se, & ait illis:
Quicunq; receperit puerum hunc nomine
meo, me recipit. Et quicũq; me receperit, re-
cipit eum qui me misit. Nam qui minor est
inter omnes uos, hic erit magnus. Respon-
dens aũt Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus
quendam sub nomine tuo eiicientẽ dæmo-
nia, & prohibuimus eum, quia nõ sequitur
nobiscũ. Et ait ad illũ Iesus: Nolite prohibe-
re. Qui enim non est aduersum nos, pro no-
bis est. Factum est autẽ dum complerentur
dies assumptionis eius, & ipse faciem suam
obstirmauerat, ut iret Hierosolymã, & misit
nuncios ante conspectũ suum, & euntes in-
trauerunt in ciuitatem Samaritanorũ, ut pa
rarent illi. Et non receperũt eum, quia facies
eius erat euntis Hierosolymã. Quum uidis-
sent aũt discipuli eius, Iacobus & Ioãnes di-
xerũt: Domine, uis dicamus ut ignis descen
dat de cœlo, & consumat illos, quẽadmodũ
& Helias fecit? Conuersus aũt Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus es-
tis uos. Filius enim hominis non uenit ad
perdendũ animas hominum, sed ad seruan-
λῑ dum. Et abierũt in aliud castellum. Factum
est autem, ambulãtibus illis in uia, dixit qui-
dam ad illum: Sequar te quocũq; ieris. Di-
xit illi Iesus: Vulpes, cauernas habent, & uo
lucres cœli, nidos: filius autem hominis non
habet ubi caput reclinet. Ait autem ad alte-
rum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine,
permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam
patrem meum. Dixit autem ei Iesus: Sine ut
mortui sepeliant mortuos suos, tu uero ua-
de & annuncia regnum dei. Et ait alius: Se-
quar te domine, sed permitte mihi prius ut
dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad
illum Iesus: Nemo qui manu sua admota
aratro respexerit à tergo, aptus est regno
λδ dei. Post hæc autem designauit domi- χ
nus & alios septuaginta, misitq; illos binos
ante faciem suam in omnem ciuitatem &
locum quò erat ipse uenturus. Dicebat er-
go illis: Messis quidem multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis,

ut

ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
ρθ *ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν
ε μέσῳ λύκων. *μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήρα-
ρι ν, μηδὲ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁ-
β δὸν ἀσπάσησθε. *εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε,
ριε πρῶτον λέγετε. εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν
ε μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐ-
τὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.
ριβ *ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνον-
β τες τὰ παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μι-
ριγ σθοῦ αὐτοῦ ἐστι. *μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς
ι οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχων-
ται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, καὶ θε-
ρατεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐ-
ριδ τοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *εἰς
β ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑ-
μᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε.
καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πό-
λεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τόδε γινώ
σκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότε-
ριε ρον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. *οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί
ε σοι βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο
αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν
σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόησαν. πλὴν
τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει,
ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑ-
ριζ ψωθήσῃ, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. *ὁ ἀκούων
α ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθε-
ριζ τεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.
ι *ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέ-
γοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν
ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σα
τανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ
δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεω
ν καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν
τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσε
ται, χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
ριη ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς. *ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιά
ε σατο τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἐξομολογοῦ-
μαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀ-
πέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπο-
κάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγέ
ριθ νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. *πάντα παρεδόθη μοι
γ ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ
υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός,
ρκ καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. *καὶ στρα-
ε φεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε. μακάριοι οἱ
ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέ-
λησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ
ἀκοῦσαι

ut extrudat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neq; peram, neq; calciamenta, & neminẽ per uiam salutaueritis. In quãcunq; domũ intraueritis, primum dicite, Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra: sin minus, ad uos reuertetur. In eadem aũt domo manete, edentes & bibentes quæ dantur ab illis. Dignus em̃ est operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domũ. Et in quã cũq; ciuitatẽ intraueritis & susceperint uos, edite quæ apponuntur uobis: & sanate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in uos regnũ dei. In quancũq; aũt ciuitatem intraueritis, & nõ susceperint uos, exeũtes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem qui adhęsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos: tamẽ hoc scitote, q̃ appropinquauit in uos regnũ dei. Dico uobis, q̃ Sodomis in die illo remissius erit quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere sedentes, scelerũ suorum egissent pœnitentiã: uerũtamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, q̃ uobis. Et tu Capernaũ quæ usq; ad cœlum elata es, usq; ad infernum deprimeris. Qui uos audit, me audit, & qui uos spernit, me spernit: qui aũt me spernit, spernit eũ qui misit me. Reuersi sunt aũt septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subijciũtur nobis per nomen tuum. Ait aũt illis: Videbã satanam sicut fulgur de cœlo cadẽtem. Ecce do uobis potestatẽ calcandi super serpentes & scorpiones & super omnẽ uirtutẽ inimici, & nihil nobis nocebit. Verũtamẽ in hoc nolite gaudere, q̃ spiritus uobis subijciunt̃, sed gaudete q̃ nomina uestra scripta sunt in cœlis. In eadẽ hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, q̃ abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: etiam pater, quoniã sic complacitũ est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et cõuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Dico enim uobis q̃ multi prophetæ & reges uoluerũt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt: & audire

ρκᾱ β ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. *καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ.

ρκβ ι *ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ τίς ὀστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱερειχώ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον & οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, & ἐπεμελήθη αὐτοῦ, καὶ τῇ αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, & αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἥτις ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥ τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

ρκγ ι *καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς & ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, & ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν

λε̄ audire quæ auditis,& non audierũt.Et ecce quidam legisperitus surrexit,tentans illum, & dicens:Magister,quid faciendo uitã æternam possidebo?At ille dixit ad eum:In lege quid scriptũ est?quomodo legis?Ille respondens dixit:Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex totis uiribus tuis,& ex tota mẽte tua:& proximũ tuũ sicut teipsum.Dixitq; illi:Recte respondisti.hoc fac,& uiues. Ille aũt uolens
λς̄ iustificare seipsum,dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus?Respondens aũt Iesus, dixit:Homo quidã descendebat ab Hierosolymis in Hiericho,& incidit in latrones qui etiam despoliauerũt eum uestibus,ac uulneribus inflictis,abierunt semimortuo relicto. Accidit aũt ut sacerdos quidam descẽderet eadem uia,uisoq; illo præterijt. Similiter & Leuita,quum iret iuxta locum,quũ accessisset ac uidisset eum,prẽterijt.Samaritanus aũt quidã iter faciens,uenit ad eum,& uiso eo misericordia motus est,& accedens obligauit uulnera eius,infundens oleũ,ac uinũ, & imponens illum in suum iumentũ,duxit in diuersoriũ,& curam eius egit.Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti,& ait ei:Curam illius habe,& quodcũq; præterea insumpseris,ego quum rediero,reddam tibi.Quis ergo horũ trium uidet tibi proximus fuisse illi,qui incidit in latrones?At ille dixit:Qui exercuit misericordiã in illum.Ait igitur illi Iesus:Vade,& tu fac similiter.Factum est aũt dum irent,ut ipse intraret in quoddã oppidulum.Ac mulier quædam Martha nomine,excepit illum in domũ suã,& huic erat soror nomine Maria,quæ etiam assidens ad pedes Iesu,audiebat sermonem illius.Martha aũt distrahebatur circa frequens ministeriũ,quæ assistens ait:Domine,non est tibi curæ,q̃ soror mea reliquit me ut sola ministrẽ?dic ergo illi,ut me adiuuet.Et respõdẽs dixit illi Iesus:Martha,Martha,solicita es,& tumultuaris circa multa.Atqui unũ est necessariũ.Maria bonam partẽ delegit,quę non auferetur ab ea.

Et factũ est quũ oraret quodã in loco,ut xi
cessauit,dixit quidã ex discipulis eius ad eũ:
λη̄ Dñe,doce nos orare,sicut & Ioannes docuit discipulos suos.Et ait illis:Quũ oratis dicite, Pater noster q̃es in cœlis,sanctificetur nomẽ tuũ:adueniat regnũ tuũ: fiat uoluntas tua,quẽadmodũ in cœlo sic etiã in terra:panẽ nostrũ quotidianũ da nobis

ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡ-
μῖν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ρκδ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *καὶ ἔλεγε πρὸς αὐ-
ι τούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς
αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φίλε, χρῆσόν
μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένε-
ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ.
κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ. μή μοι κόπους
πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία
μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀ-
ναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐ-
τῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν
ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρή-
ρκε ζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. *αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται
ε ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγή-
σεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζη-
τῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα
δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λί-
θον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος
ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠόν, μὴ
ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ
ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐ
ρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.
ρκε *καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κω λθ
ε φόν. ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλά-
ρκζ λησεν ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. *τινὲς
β δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
ρκη δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. *ἕτεροι δὲ
ε πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρα
ρκθ νοῦ. *αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν
β αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα
ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ
σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται
ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκ-
βάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκ-
βάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ
δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυ
ρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,
ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐὰν δὲ ἰσχυ-
ρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανο-
πλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκύλα
αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ
ρλ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. *ὅτα
ε ἂν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ
που, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀ-
νάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω
εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑ-
ρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε
πορεύε-

nobis quotidie:& remitte nobis peccata no
ſtra,ſiquidē & ipſi remittimus omni debēti
nobis:& ne nos inducas in tentationē,*ſed li-
bera nos à malo.* Et ait ad illos: Quis ueſtrū ha
bebit amicū,& ibit ad illum media nocte,&
dicet illi: Amice,da mihi mutuo tres panes,
quoniā amicus meus uenit de uia ad me,&
non habeo quod apponā illi.& ille intus re-
ſpōdens dicat,Noli mihi moleſtus eſſe,iam
oſtium clauſum eſt,& pueri mei mecū ſunt
in cubili,non poſſum ſurgere & dare tibi.
Dico uobis.etiam ſi non daturus ſit illi ſur-
gēs,eo quod amicus eius ſit, propter impro
bitatem tamen eius ſurget,ac dabit illi quot
quot habet opus.Et ego dico uobis: Petite,
& dabitur uobis:quærite,& inuenietis:pul-
ſate,& aperietur uobis.Omnis enim qui pe
tit,accipit:& qui quærit,inuenit:& pulſanti
aperietur.Quis aūt ex uobis pater,à quo ſi
filius petierit panem, num lapidē dabit illi?
Aut ſi piſcem,num pro piſce ſerpentē dabit
illi? Aut ſi petierit ouum,num porriget illi
ſcorpiū? Si ergo uos quum ſitis mali,noſtis
bona dona dare filiis ueſtris, quanto magis
pater ueſter cœleſtis dabit ſpiritū ſanctum
λθ poſcentibus ſe.Et erat eiiciens dæmoniū,&
illud erat mutū: quumq; eieciſſet dęmoniū,
loquut⁹ eſt mutus,& admiratæ ſunt turbæ:
Quidam aūt ex eis dixerūt:Per Beelzebul
principē dæmoniorū eiicit dæmonia.Et alij
tentantes,ſignum de cœlo quærebāt ab eo.
Ipſæ aūt quum ſciret cogitationes eorū, di-
xit eis:Omne regnū aduerſus ſeipſum diui-
ſum deſolatur,& domus ſuper domū cadit.
Quod ſi ſatanas quoq; aduerſus ſeipſum di
uiſus eſt,quomodo ſtabit regnū eius? quia
dicitis,per Beelzebul eiicere me dæmonia.
Quod ſi ego Beelzebul præſidio eiicio dæ-
monia,filij ueſtri cui⁹ præſidio eiiciūt? Ideo
ipſi iudices ueſtri erunt. Porrò ſi digito dei
eiicio dæmonia,profecto peruenit ad uos re
gnū dei. Quū fortis armatus cuſtodit atriū
ſuū,in pace ſunt ea quæ poſsidet. Vbi uero
fortior eo ſuperueniens uicerit eū,uniuerſa
arma eius aufert,in qbus confidebat,& ſpo
lia eius diſtribuit. Qui non eſt mecū,contra
me eſt:& qui non colligit mecū,diſpergit.
Quum immūdus ſpiritus exierit ab homi-
ne,ambulat per loca arentia,quærēs requiē,
& non inueniens dicit: Reuertar in domum
meam unde exiui.Et quum uenerit,inuenit
eam ſcopis mundatam atque ornatam: tunc
uadit

πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύ
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοι
κεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου
ρλα΄ ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ
ι λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ
τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστά
σασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε,
μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ
ρλβ΄ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. *τῶν δὲ ὄχλων
ε ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ γενεὰ αὕτη πο
νηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς
γὰρ ἐγένετο ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕτως
ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βα
σίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν
ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐ
τούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν πράτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι
τὴν σοφίαν σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶ
νος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦ
σιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ.
ρλγ΄ καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. *οὐδεὶς λύχνιον ἅψας
β εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ
Aliâs τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπω
φέγγος σιν. *ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ρλδ΄ ὅτ' ἂν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον
ε τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ,
καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. σκόπει οὖν, μὴ τὸ
φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅ-
λον φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται
φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅτ' ἂν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φω
ρλε΄ τίζει σε. *ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φα-
ε ρισαῖος τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν,
ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ
ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ
ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζε-
τε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονη-
ρίας. ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσω
θεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεημοσύνην,
ρλς΄ καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. *ἀλλ' οὐαὶ
ε ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύ-
οσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ
παρέρχεσθε τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ.
ρλζ΄ ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι. *οὐαὶ
β ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκα
θεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ρλη΄ ἐν ταῖς ἀγοραῖς. *οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φα
ε ρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄ-
δηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω
ρλθ΄ οὐκ οἴδασιν. *ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν,
ε λέγει αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς
ὑβρίζεις

uadit, & assumit septē alios spiritus secum nocentiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis.
μ΄ Factum est autem quum hæc diceret, extol/lens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quę suxisti. At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum.
μα΄ Turbis autem condensantibus se, cœpit di/cere: Natio hæc mala est. Signum quęrit, & signum non dabitur ei, nisi signū Ionæ pro/phetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniui tis, ita erit & filius hominis nationi isti. Re/gina Austri surget in iudicio cum uiris na/tionis huius, & cōdemnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiā Solomo nis: & ecce plus q̄ Solomon hoc in loco. Vi ri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabūt illā: quia ad pœniten/tiā adducti sunt, prædicatione Ionæ: & ecce plus q̄ Iona hoc in loco. Nemo lucernam ac cēdit, & in absc̄dito ponit, neq; subter mo/dium, sed super candelabrum, ut qui ingre/diunt̄, lumen uideant. Lucerna corporis est oculus. Quum igit̄ oculus tuus fuerit sim/plex, totum quoq; corpus tuum lucidū erit: quod si malus fuerit, etiam corpus tuum te/nebrosum erit. Vide ergo ne lumē quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum to/tum lucidum fuerit, non habens aliquā par tem tenebrosam, sic erit lucidū totū ut cum
μβ΄ lucerna fulgore illuminat te. Et quū loque/retur, rogauit illū quidā pharisæus, ut pran/deret apud se. Iesus aūt ingressus accubuit. Pharisæus aūt quum uidisset, admiratus est q̄ non prius lauisset ante prandiū. Et ait do/minus ad illū: Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catinic̄q; mundatis, & quod intus est uestri, plenum est rapina & malicia. Stulti, nōne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est, fecit? Verūtamē quod superest, da te eleemosynā, & ecce omnia mūda sunt uo bis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentā & rutā, & quoduis olus, & præteritis iudiciū & charitatem dei. Imò hæc oportuit facere & illa non omittere. Væ uobis phari sæis, quia diligitis primas cathedras in syna gogis, & salutationes in foro. Væ uobis scri bæ & pharisæi hypocritæ, q̄a estis ut monu mēta quæ nō apparēt, & homines ambulan tes sup ea nesciūt. Rn̄dens aūt q̄dā ex legis peritis, ait illi: Magister, hæc dicens etiā nos afficis

ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,
Aliás ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τ̄ δακτύλῳ ὑμ̄ν οὐ
τοῖς ἀνθρώποις προσψαύετε τοῖς φορτίοις. *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰ-
μ̄ κοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τ̄ν προφητ̄ν, οἱ δὲ πα-
ς τέρες ὑμ̄ν ἀπέκτειναν αὐτούς, ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τ̄ν πατέρων ὑμ̄ν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδο-
μ̄ μεῖτε αὐτ̄ν τὰ μνημεῖα. *διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία
ς τ̄ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτ̄ν ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τ̄ν προφητ̄ν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τ̄ς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τ̄ αἵματος Ἅβελ
ἕως τ̄ αἵματος Ζαχαρίου τ̄ ἀπολομένου με-
ταξὺ τ̄ θυσιαστηρίου καὶ τ̄ οἴκου. ναὶ λέγω
ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τ̄ς γενεᾶς ταύτης.
μβ *οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
ε τ̄ς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερ-
μ̄ χομένους ἐκωλύσατε. *λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦ-
ε τα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομάζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τ̄ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ἐν οἷς ἐπισυναχθεισ̄ν τ̄ν μυριάδων τ̄ ὄχλου, ὥς τε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρ̄τον.
μδ̄ *προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τ̄ς ζύμης τ̄ν φαρι-
β σαίων ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. *οὐδὲν δὲ συγκε-
μ̄ καλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ
ε κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκο
τίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τ̄ν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τ̄ν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβη
θῆτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβηθῆτε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο. καὶ ἓν ἐξ αὐτ̄ν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τ̄ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τ̄ς κεφαλ̄ς ὑμ̄ν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν φο-
βεῖσθε, πολλ̄ν στρουθίων διαφέρετε. λέγω δὲ ὑ-
μῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τ̄ν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τ̄ ἀνθρώπου ὁμολογήσει
ρμε ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τ̄ν ἀγγέλων τ̄ θεοῦ. *ὁ δὲ
β ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τ̄ν ἀνθρώπων, ἀπαρ-
ρμζ νηθήσεται ἐνώπιον τ̄ν ἀγγέλων τ̄ θεοῦ. *καὶ
β πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τ̄ ἀνθρώπου ἀ-
ρμη φεθήσεται αὐτῷ. τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
β βλασφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται. *ὅτ' ἂν δὲ προσ-

afficis cõtumelia. At ille ait: Et uobis legiſperitis uæ, quia oneratis homines, onerib⁹ quæ portare non poſſunt, & ipſi uno digito ueſtro non attingitis ſarcinas. Væ uobis quia ædificatis monumẽta prophetarum, patres autem ueſtri occiderunt illos: profecto teſtamini quod comprobatis facta patrum ueſtrorum, quoniam illi quidem eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum ſepulchra. Propterea & ſapientia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apoſtolos, & ex illis occident & perſequentur, ut requiratur ſanguis omnium prophetarũ qui effunditur à conſtitutione mundi, à natione iſta, à ſanguine Abel uſq; ad ſanguinẽ Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem: profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legiſperitis, quia tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi nõ introiſtis, & eos qui introibant, uetuiſtis. Quum autem hæc ad illos diceret, cœperũt legiſperiti & phariſæi grauiter inſiſtere & captioſe interrogare eum de multis, inſidiantes ei, & quærentes aliqd uenari ex ore eius, quo accuſarent eum.

Quum autem conueniſſet innumera XII
turbæ multitudo, adeo ut ſe inuicẽ conculcarent, cœpit dicere ad diſcipulos ſuos, pri-
μδ̄ mum. Cauete uobis ipſis à fermento phariſæorum quod eſt hypocriſis. Nihil enim opertum eſt, quod non reuelabitur: neq; abſconditũ, quod non ſcietur. Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine audientur, & quod in aurem loquuti eſtis in cõclauibus, prædicabitur in tectis. Dico aũt uobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent quod amplius faciant. Oſtendam aũt uobis quem timeatis. Timete eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem conĳciendi in gehennam: certe dico uobis, hunc timete. Nónne quinq; paſſerculi ueneunt minutis aſsibus duobus, & unus ex illis non eſt in obliuione corã deo. Quin & pili capitis ueſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere: multis paſſeribus pluris eſtis. Dico autem uobis, omnis quicunq; confeſſus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illũ corã angelis dei. Qui aũt negauerit me corã hominib⁹, negabitur corã angelis dei. Et qſquis loquit dictũ in filiũ hominis, remittetur illi: ei uero qui in ſpiritũ ſanctũ conuiciũ dixerit, nõ remittetur. Quum aũt

πῶς τραφήσεσθε ὑμᾶς ἀδὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογηθήσεσθε ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

ρμθ *Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου. διδάσκαλε, 1 εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχή ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. εἶπε ρξ δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. *διὰ τοῦτο ὑμῖν λέ- 2 γω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν. οὐδὲ σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ρνα καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *μὴ 3 φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. ρνβ *πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. *ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάν- ρνγ τια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον 4 ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει

adduxerint uos ad ſynagogas, & ad magiſtratus ac poteſtates, nolite ſoliciti eſſe qualiter aut quid reſpõdeatis, aut quid dicatis, ſpiritus enim ſanctus docebit uos in eadẽ hora, quid oporteat uos dicere. Ait autẽ ei quidam de turba: Magiſter, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatẽ. At ille dixit ei: Homo, quis me cõſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper uos? Dixitq; ad illos: Videte & cauete ab auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam uita eius eſt ex his quæ poſsidet. Dixit aũt ſimilitudinẽ ad illos, dicens: Hominis cuiuſdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra ſe dicẽs, Quid faciam quod non habeã quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciã, deſtruam horrea mea, & maiora extruam, & illuc cõgregabo omnia quæ nata ſunt mihi bona mea, & dicã animæ meæ, Anima habes multa bona repoſita in annos multos, requieſce, comede, bibe, gaude. Dixit autẽ illi deus: Stulte, hac nocte animã tuam repetunt abs te. Quæ uero paraſti, cui cedent? Sic qui recõdit ſibi, nec eſt erga deũ diues. Dixitq; ad diſcipulos ſuos: Ideo dico uobis, Nolite ſoliciti eſſe animæ ueſtræ quid edatis, neque corpori quid induamini. Anima plus eſt q̃ eſca, & corpus plus q̃ indumentum. Cõſiderate coruos quia non ſeminãt, neq; metunt, quibus nõ eſt penuariũ, neq; horreum, & deus paſcit illos. Quãto magis uos præſtatis uolucribus? Quis aũt ueſtrũ ſolicitudine ſua poteſt adijcere ad ſtaturã ſuam cubitũ unum? Si ergo ne id quidem quod minimũ eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis? Cõſiderate lilia quomodo creſcunt, non laborant, neq; nent: dico aũt uobis, nec Salomon in omni gloria ſua ueſtiebatur ſicut unum ex iſtis. Si autẽ gramen quod hodie eſt in agro, & cras in clibanum mittitur, deus ſic ueſtit, quanto magis uos ueſtiet, ô parum fidentes? Et uos nolite quærere quid eſuri ſitis, aut quid bibituri, & nolite in ſublime tolli: hęc enim omnia gentes mundi quærunt: pater autem ueſter ſcit q̃ iſtis indigeatis. Quin potius quęrite regnũ dei, & hæc omnia adijcientur uobis. Noli timere puſille grex, quia complacitũ eſt patri ueſtro dare uobis regnum. Vendite quę poſsidetis, & date eleemoſynã. Parate uobis ſacculos qui non ueteraſcũt, theſaurum non deficientem in cœlis, quò fur non acce

dit

ζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρνδ ρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. *ἔστω-
ι σαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχ-
νοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προ-
σδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ
τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐ-
ρνε θέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. *μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖ
ι νοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ
αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν
ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ
φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ
ρνς δοῦλοι ἐκεῖνοι. *τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει
β ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυχθῆναι
τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι ὅτι
ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
ρνζ *εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος. κύριε πρὸς ἡμᾶς τὴν
ι παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;
εἶπε δὲ ὁ κύριος. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος
καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θε-
ραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέ-
τριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ
κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀληθῶς
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
ρνη καταστήσει αὐτόν. *ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖ-
ι νος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος
ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ
τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύ-
σκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέ-
ρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ
διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
ρνθ ἀπίστων θήσει. *ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ
ι θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας μη-
δὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται
πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,
δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πο-
λὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πο-
ρξ λύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. *πῦρ ἦλ-
ε θον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνή-
φθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς
συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην
παρεγένομην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί λέγω ὑμῖν,
ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ
δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται
πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ
θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί, πενθερὰ
ἐπὶ τῇ νύμφῃ αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τῇ πενθε-
ρξα ρᾷ αὐτῆς. *ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε
ε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται
οὕτως

dit, neq; tinea corrumpit. Vbi enim theſaurus ueſter eſt, ibi & cor ueſtrũ erit. Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ accenſæ & uos ſimiles hominibus, expectãtibus dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs: ut quum uenerit ac pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Beati ſerui illi, quos quum uenerit dominus, inuenerit uigilãtes: amen dico uobis, q; præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & transiens miniſtrabit illis. Et ſi uenerit in ſecũda uigilia, & ſi in tertia uigilia uenerit, atq; ita inuenerit, beati ſũt ſerui illi. Hoc autem ſcitote, q; ſi ſciſſet paterfamilias qua hora fur uenturus fuiſſet, uigilaſſet utique, nec paſſus fuiſſet perfodi domum ſuam. Et uos igitur eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis iſtam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autẽ dominus: Quis nam eſt fidelis diſpẽſator ac prudens, quem cõſtituet dominus ſuper famulitium ſuum, ut det illis in tempore demenſum cibum? Beatus ille ſeruus, quẽ quum uenerit dominus inuenerit ita facientẽ: uere dico uobis, q; omnib⁹ quæ poſsidet, præficiet illũ. Quod ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, differt dominus meus reditum, cœperitq; percutere ſeruos & ancillas, & edere, bibereq; & inebriari, ueniet dominus ſerui illius in die quo non ſperat, & hora qua neſcit, & diſſecabit eum, partẽq; eius cum infidis ponet. Ille autẽ ſeruus qui cognouit uoluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, nec fecit ſecundum uoluntatẽ eius, plagis uapulabit multis, qui autem nõ cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicũq; multum datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui cõmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignem ueni miſſurus in terram, & quid uolo, ſi iam accenſus eſt? Sed baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem uenerim miſſurus in terram? Non dico uobis, imò ſeparationem. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuiſi, tres aduerſus duos, & duo cõtra tres: diuidetur pater aduerſus filium, & filius aduerſus patrem, mater aduerſus filiã, & filia aduerſus matrem, ſocrus aduerſus nurũ ſuam, & nurus aduerſus ſocrum ſuam. Dicebat aũt & ad turbas: Quum uideritis nubẽ orientem ab occaſu, ſtatim dicitis, Imber uenit: & ita

οὕτως; καὶ ὅτ' ἂν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριτά, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ξξβ ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; *ὡς γὰρ ὑπάγεις ε μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ξξγ ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς. *παρήσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς. δοκεῖτε ὅτι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἰερουσαλήμ; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετα ξξδ νοῆτε πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. *ἔλεγε δὲ ε ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ ηὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἀπ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω. ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς δὲ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, ξξε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. *ἀπεκρίθη οὖν β αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ ξξς τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; *καὶ

fit:& quum auſtrum flantem,dicitis; quod æſtus erit:& fit.Hypocritæ,faciem cœli & terræ noſtis probare:hoc autem tẽpus,quî ſit ut non probetis:cur autem & ex uobiſ ipſis nõ iudicatis quod iuſtum eſt: Quum enim uadis cũ aduerſario tuo ad magiſtra tum in uia,da operã ut libereris ab illo,ne forte pertrahat te ad iudicem,& iudex tra dat te exactori,& exactor cõñciat te in car cerem.Dico tibi,non exibis inde,donec ul μζ timum etiam minutum reddas. Aderant XIII autem quidam eodem in tempore nuncian tes illi de Galilæis,quorum ſanguinẽ Pila tus miſcuerat cum ſacrificijs ipſorũ. Et re ſpondẽs Ieſus,dixit illis: Putatis q hi Gali læi præ cũctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? Non dico uobis,imò niſi reſipueritis omnes ſimiliter peribitis. Aut illi decẽ & octo,ſupra quos cecidit tur ris in Siloa,& occidit eos.Putatis quòd de bitores fuerint ultra cunctos homines habi tantes Hieroſolymis: Non,dico uobis,imò niſi reſipueritis, omnes ſimiliter peribitis. Dicebat & hanc ſimilitudinẽ: Arborem fi ci habebat quidam plantatam in uinea ſua, & uenit quærens fructum in illa,& non in uenit.Dixit autem ad cultorẽ uineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo uenio quærens fru ctum in ficu hac,& non inuenio.ſuccide il lam:ad quid uel terram occupat? At ille re ſpondens dixit illi:Domine,ſine illã & hoc anno,donec fodero circum illam & miſero ſtercus,& ſiquidem fecerit fructum,ſin mi nus,in poſterũ ſuccides eam. Docebat aũt μη in una ſynagogarũ ſabbatis.Et ecce mulier quæ habebat ſpiritũ infirmitatis annis de cem & octo,eratq; contracta, nec omnino poterat erigere caput:quam quum uideret Ieſus,uocauit eam ad ſe,& ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus,& confeſtim erecta eſt,& glorifi cabat deum.Reſpõdens autem princeps ſy nagogæ, indignans quòd ſabbato ſanaſſet Ieſus,dicebat turbæ: Sex dies ſunt,in qui bus oportet operari: in his ergo uenite,ut ſanemini,& non in die ſabbati. Reſpõdens autem ad illum dominus,dixit:Hypocrita, unuſquiſq; ueſtrum ſabbato,nonne ſoluit bouem ſuum aut aſinũ à præſepi, & ducit aquatũ? Hanc aũt filiam Abrahæ,quã alli gauit ſatanas ecce decẽ & octo annis,non oportuit ſolui à uinculo iſto die ſabbati? Et

μθ περὶ τ πχαβολῶν. ν περὶ τ ἐπρωτιζόντων, &c. να περὶ τ ἀπόντος τῷ ἰησοῦ ἀρώστημ. νβ περὶ τ ὑδρωπικοῦ.

ταῦτα λέγοντι αὐτῷ κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ αὐτοῦ.
ρξζ * ἔλεγε δέ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
β τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὐξήσε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ
ρξθ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * καὶ
ε πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀ-
ρξθ λεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ διε-
β πορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορεί-
ρο αν ποιούμενος εἰς ἱερουσαλήμ. * εἶπε δέ τις αὐτῷ. ν
ε κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
ρο ἰσχύσουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ
ε ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες. κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
ροβ ὀδόντων. * ὅταν ὄψησθε ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ
ε ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
ρογ * καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ-
β σὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. * ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέ-
ροδ ρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρῴδης θέλει σε
α ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι, πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, προ-
ροε φήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * ἱερουσαλήμ,
ε ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλ-
ροϛ θεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. νγ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς

quum hæc diceret, erubescebãt omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat super uniuersis quæ cum gloria fiebant ab
μθ eo. Dicebat ergo: Cui simile est regnũ dei? & cui simile faciam illud? Simile est grano sinapis, quod acceptũ homo misit in hortũ suum, & creuit, & euasit in arborẽ magnã, & uolucres cœli nidulabant in ramis eius. Et iterũ dixit: Cui simile faciam regnũ dei? Simile est fermẽto quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentetur totum. Et ibat per ciuitates & castella
ν docens, & iter faciens Hierosolymã. Ait autem illi quidam: Domine, an pauci sunt qui salutẽ consequũtur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per angustã portã, quia multi, dico uobis, quærent intrare, & nõ poterunt. Quum aũt surrexerit paterfamilias, & clauserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostiũ, dicẽtes: Domine, domine, aperi nobis. Et respõdens dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Edimus corã te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet: Dico uobis, nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes, q̃ paratis iniq̃tatẽ. Ibi erit fletus & stridor dentium, quum uideritis Abrahã & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos aũt expelli foras. Et ueniẽt ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accũbent in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erũt primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eo
να dem die accesserũt quidam pharisæorũ, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite dicite uulpi illi: Ecce ejcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Verũtamẽ oportet me hodie & cras & perendie ambulare, quia fieri non põt, ut propheta pereat alibi, q̃ Hierosolymis. Hierusalem, Hierusalẽ, quę occidis prophetas, & lapidas eos qui mittũtur ad te: quoties uolui congregare filios tuos, quẽadmodum auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, q̃ non uidebitis me donec uenerit tempus, quum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini. Et accidit XIIII
νϛ ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidã hydropicus erat ante illũ. Et respondens Ie-

σους, εἴτε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέγων. εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτόν, καὶ
ροζ ἀπέλυσε. *καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀναστήσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς
ροη ταῦτα. *ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παρα
ι βολὴν ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς. ὅτ' ἂν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅτ' ἂν κληθῇς πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον, τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων
ροθ σοι. *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται,
ι καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. *ἔλεγε δὲ
ρπ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅτ' ἂν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖ
ι πνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηται σοί ἀνταπόδομα, ἀλλ' ὅτ' ἂν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς. καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων, εἶπεν αὐτῷ. μακάριος ὃς φαγεται ἄρτον ἐν τῇ βασι
ρπα λείᾳ τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπος τις
ι ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ὄρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος. κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον. ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν
ρπβ ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ
ι δείπνου. *συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ

νδ xit illi: Beatus qui comedet panē in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & uocauit multos: misitq; seruum suum hora cœnę, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperūt simul omnes excusare. Primus dixit ei, Villā emi, & necesse mihi est exire & uidere illam: rogo te, habe me excusatū. Et alter dixit, Luga boum emi quinq;, & eo ad probandū illa: rogo te, habe me excusatū. Et alius dixit, Vxorē duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles claudosq; & cæcos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominꝰ seruo, Exi in uias & sepes, & cōpelle intrare, ut implea-
tur domus mea. Dico enim uobis, q̄ nemo uirorū illorū qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant aūt turbę multæ cum eo,

&

καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός
με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα
καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν,
οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὃς τις οὐ βα-
στάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ
ρωϛ δύναταί μου εἶναι μαθητής. *τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν,
ι θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθί-
σας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρ
τισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ
μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες
ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος
ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν
ἐκτελέσαι; ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβα-
λεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶ
τον βουλεύεται, εἰ δύναται ἐν δέκα χιλιά-
σιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχο-
μένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄν-
τος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρή-
ρωσ νην. *οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσ-
ε σεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί
ρπε μου εἶναι μαθητής. *καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅ-
β λας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν,
οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐ
ρωσ τό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. *ἦσαν δὲ ἐγ-
β γίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρ-
τωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ τε φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτω
ρωζ λοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. *εἶπε
ε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων.
τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα,
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνε-
νηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ
ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό. καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ
τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον
συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐ-
τοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ ὐ-
ρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνε-
νηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετα
ρπθ̄ νοίας. *ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν
ι ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σα
ρῶ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὕρῃ,
καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γεί-
τονας, λέγουσα. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
ρωθ δραχμήν, ἣν ἀπώλεσα. *οὕτως λέγω ὑμῖν, χα
ε ρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑ-
ρῃ νὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. *εἶπε δέ, ἄνθρω-
ι πός τις εἶχε δύο υἱούς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐ-
τῶν τῷ πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέ-
ρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ
μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα

ὁ νεώ

& conuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad
me, nec odit patrem suum ac matrē & uxo
rem & filios & fratres & sorores, præterea
autem & animā suam, nō potest meus esse
discipulus. Et quisquis non baiulat crucem
suā, & uenit post me, non potest meus esse
νε̄ discipulus. Quis em̄ est ex uobis, qui uelit
turrim ædificare, quin prius sedens compu
tet sumptus, an habeat quibus opus est ad
perficiendū, ne postq̄ posuerit fundamen
tum, nec potuerit perficere, omnes qui ui
derint incipiant illudere ei, dicentes: Hic ho
mo cœpit ædificare, nec potuit consumma
re? Aut quis rex proficiscens, ut committat
prælium aduersus alterū regem, nónne se
dens prius cogitat, an possit cum decē mili
bus occurrere ei, qui cū uiginti milibus ue
nit contra se? alioquin adhuc illo lōge agen
te, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt.
Sic ergo omnis ex uobis, qui non renūciat
omnib⁹ quæ possidet, non potest meus esse
discipulus. Bonus est sal: si uero sal infatua
tus fuerit, per quod cōdietur? Neq; in terrā
neq; in sterquiliniū utilis est, foras proiiciūt
illum. Qui habet aures ad audiēdū, audiat.

Accedebāt autem ad eum omnes publi- XV
cani & peccatores, ut audirēt illum. Et mur
murabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic
νε̄ peccatores recipit, ac cibum capit cum illis.
Dicebat aūt ad illos parabolā hanc, dicens:
Quis ex uobis est homo qui habet centum
oues, & si perdiderit unā ex illis, nōne relin
quit nonagintanouē in deserto, & uadit ad
illā quę perierat, donec inueniat eā? Et quū
inuenerit eā, imponit in humeros suos gau
dens, ueniēsq; domū cōuocat amicos & ui
cinos, dicēs illis, Gaudete mecū, qa inueni
ouem meā quæ perierat. Dico uobis, q ita
gaudiū erit in cœlo sup uno peccatore resi
piscēte, magis q̄ sup nonagintanouē iustis,
qui nō indigēt pœnitētia. Aut quæ mulier
habēs drachmas decē, si pdiderit drachmā
unā, nō accēdit lucernā, & uerrit domū, quę
ritq; diligēter donec inueniat? Et cū inuene
rit, cōuocat amicas ac uicinas dicēs: Gaude
te mecū, qa inueni drachmā quā pdiderā.
Ita dico uobis, gaudiū erit corā angelis dei
sup uno peccatore resipiscēte. Ait aūt: Ho
mo qdā habuit duos filios, & dixit adolescē
νζ tior illorū patri: Pater, da mihi portionē sub
stātiæ q̄ ad me redit: & diuisit illis substātiā:
ac post dies nō multos, quū oia cōtraxisset

ὁ νεώτερος υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθών, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων. ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ. ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐξενέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.

ἔπε

adoleſcẽtior filius,peregre profectus eſt in regionem longinquã,& ibi diſsipauit ſubſtantiam ſuam uiuẽdo luxurioſe. Et poſtq̃ omnia cõſumpſiſſet,facta eſt fames ualida in regione illa.Et ipſe cœpit egere,& abijt, & adhęſit uni ciuium regionis illius,atq; is miſit illum in uillam ſuam ut paſceret porcos.Et cupiebat implere uentrem ſuum de ſiliquis,quibus porci ueſcebanť,neq; quiſquam illi dabat.In ſe autem reuerſus dixit: Quàm multi mercennarij patris mei abundant panibus,ego uero fame pereo. Surgã & ibo ad patrem meum,& dicam ei:Pater, peccaui in cœlum & coram te,iam nõ ſum dignus uocari filius tuus, fac me ſicut unũ de mercenarijs tuis.Et ſurgens uenit ad patrem ſuum.Quum autem adhuc longe abeſſet,uidit illum pater ipſius,& miſericordia motus eſt,& accurrẽs ruit in collũ eius, & oſculatus eſt eum. Dixitq; ei filius:Pater,peccaui in cœlum & corã te:neq; poſthac ſum dignꝰ uocari filius tuus. Dixit aũt pater ad ſeruos ſuos:Proferte ſtolam primã & induite illum,& date annulũ in manum eius,& calciamẽta in pedes:& adducite uitulũ illũ ſaginatũ, atq; mactate, ſumptiſq; epulis lætemur:quia hic filius meus mortuus erat,& reuixit:perierat,& inuẽtus eſt. Et cœperunt lætari.Erat autẽ filius eius ſenior in agro,& quum ueniret & appropinquaſſet domui,audiuit cõcentũ & choros, & uocauit unũ de ſeruis ſuis,& interrogauit qd eſſent illa. At is dixit illi:Frater tuus uenit,& occidit pater tuus uitulũ illũ ſaginatum,quod incolumẽ illum receperit.Indignatus eſt autẽ,nec uolebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille reſpõdens dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi,nec unq̃ præceptũ tuũ trãſgreſſus ſum, nec unq̃ dediſti mihi hœdũ,ut cum amicis meis lętarer:ſed poſtq̃ filiꝰ tuus hic,q̃ deuorauit ſubſtãtiã tuã cũ meretricibꝰ,uenit, occidiſti illi uitulũ illũ ſaginatũ. At ille dixit ei Fili,tu ſemp mecũ es,& omnia mea tua ſũt: lætari autẽ & gaudere oportebat,qa frater tuꝰ hic mortuꝰ erat,& reuixit:perieratq;,& inuẽtus eſt. Dicebat aũt & ad diſcipulos ſuos:Homo qdã erat diues,q̃ habebat diſpẽſatorẽ,& hic delatꝰ eſt apud illũ,ut q̃ diſſiparet bona ipſiꝰ.Et uocauit illũ,& ait illi: Quid hoc audio de te: Redde rõnẽ diſpẽſatiõis tuæ:nõ eñ poteris poſthac diſpẽſare.

νϛ̄ xvi

Ait

εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου. ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα. καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. λέγει αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν
ρξζ ᾱ τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑ
ι μῖν δώσει; *οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ
ρξζ β δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. *ἤκουον δὲ
ι ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστιν. *ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως
ρξη ε ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. *εὐκοπώτερον
ρξθ ε δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. *πᾶς ὁ ἀπολύων
ρξι β τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοι-
ρξκ χεύει. *ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνε
ι διδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. πτωχὸς δέ τις ὀνόματι λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ
νθ ἕλκωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ
ἀπὸ

Ait autẽ dispensator intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me dispensationem: Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciã, ut quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quãtum debes domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionẽ tuam, & sede cito & scribe qnquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait: Centũ coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorẽ iniquum, quod prudẽter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mãmona iniusto, ut quũ defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est: & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo mãmona fideles non fuistis: quod uerũ est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrũ est quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire: aut enim unũ odio habebit, & alterũ diliget: aut uni adhęrebit, & alterũ contemnet. Non potestis deo seruire & mãmonæ. Audiebant aũt hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebant illũ. Et ait illis: Vos estis q iustificatis uosipsos coram hominibus, deus aũt nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominãdum est corã deo. Lex & prophetæ usq; ad Ioãnem, ab eo tempore regnum dei annũciatur, & quiuis in illud uim facit: Facilius est aũt cœlum & terram prętereire, quàm legis unum apicẽ cadere. Quisquis dimittit uxorẽ suam, & alteram ducit, adulterium cõmittit: & qui dimissam à uiro ducit, adulteriũ cõmittit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byssо, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mẽdicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis quæ cadebãt de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est aũt & diues, ac sepultus est. Atq; in tartaro sublatis oculis suis quũ esset in tormẽtis, uidet Abraham

eminus

ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ ἀβραάμ. τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. εἶπε δὲ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ ἀβραάμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν. οὐχὶ πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται. *εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. *προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ πρός σε, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. *καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ. πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ ὁ κύριος. εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου σαμαρείας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες. ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι.

καὶ

ξ

eminus,& Lazarũ in ſinu eius,& ipſe clamans dixit:Pater Abrahã,miſerere mei,& mitte Lazarum,ut intinguat extremum digiti ſui in aquã,ac refrigeret linguã meam, quia crucior in flãma hac. Dixit aũt Abraham: Fili,recordare,ꝙ receperis bona tua in uita tua,& Lazarus ſimiliter mala. Nũc autem hic ſolatio fruitur,tu uero cruciaris. Et ſuper hęc omnia inter nos & uos hiatus ingẽs firmatus eſt,ut hi qui uolũt hinc trãſire ad uos non poſsint,neꝙ iſthinc huc trãſcẽdere. Ait autem:Rogo ergo te pater,ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinꝙ fratres,ut teſtificetur illis, ne & ipſi ueniãt in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habẽt Moſen ac prophetas, audiãt illos. At ille dixit: Non,pater Abraham:ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos,reſipiſcent. Ait autem illi:Si Moſen & prophetas non audiunt,neꝙ ſi quis ex mortuis reſurrexerit,credent. Ait autem ad diſcipulos:Fieri non poteſt quin ueniant offendicula. Væ tamen illi per quẽ ueniunt. Expedit illi,ſi mola aſinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius q̃ ut offendiculo ſit uni de puſillis iſtis. Cauete uobis. Si peccauerit in te frater tuus,increpa illũ:& ſi pœnituerit,remitte illi. Et ſi ſepties in die peccauerit in te,& ſepties in die conuerſus fuerit ad te,dicens:Pœnitet me:remittes illi. Et dixerunt apoſtoli domino:Adauge nobis fidẽ. Dixit autem dominus:Si haberetis fidem ſicut *habet* granum ſinapis,dixiſſetis huic arbori ſycamino,eradicare & trãſplãtare in mare,& obediſſet uobis. Quis aũt ueſtrum,habens ſeruum arantem aut paſcentem,qui regreſſo ab agro dicat ſtatim, Tranſi,& accũbe: ac non potius dicit illi, Para quod cœnem,& præcinge te,ac miniſtra mihi donec edero & bibero,& poſt hæc edito & bibito tu? Num gratiã habet ſeruo illi,quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto. Sic & uos quũ feceritis omnia quæ præcepta ſunt uobis,dicite:Serui inutiles ſumus,quod debuimus facere, fecimus. Et factũ eſt dum iret Hieroſolymã,& ipſe transibat per mediam Samariã & Galilæam. Et quũ ingrederetur quendã uicũ,occurrerũt ei decẽ uiri leproſi qui ſteterũt procul,intentaq; uoce dixerũt: Ieſu præceptor,miſerere noſtri. Quos ut uidit,dixit illis:Ite,oſtẽdite uos ſacerdotibus.

XVII

Et

καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ἀπελθεῖν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθη-
σαν, εἷς δὲ ἀφ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε,
μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔ-
πεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐ-
χαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν σαμαρίτης. ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθη-
σαν; οἱ δὲ ἐννέα που; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαν-
τες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗ-
τος. καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις
σου σέσωκέ σε. *ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρι-
σαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ
ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν-
τὸς ὑμῶν ἐστιν. *εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἐ-
λεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡ-
μερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψε-
σθε. *καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀ-
πέλθητε, μηδὲ διώξητε. *ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστρα-
πὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ ὐρανὸν, εἰς τὴν
ὑπ ὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. *πρῶτον δὲ δεῖ
αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ
τῆς γενεᾶς ταύτης. *καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς
ἡμέραις τοῦ νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν,
ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν νῶε εἰς
τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀ-
πώλεσεν ἅπαντας, *ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν
ταῖς ἡμέραις λὼτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώ
λουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε
λὼτ ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ ὐ-
ρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ ταῦτα ἔ-
σται, ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτε-
ται. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώμα-
τος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβά-
τω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπι-
στρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. *μνημονεύετε τῆς
γυναικὸς λώτ. *ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ
αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. *λέγω ὑμῖν, ἐν ταύ-
τῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς
παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο
ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό. ἡ μία παραληφθή
σεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. *καὶ ἀποκριθέν
τες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.
*ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν
πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων.
κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμε
νος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις
ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγου-
σα. ἐκδίκη-

Et factum est, ut inter eundũ mundati sint. Vnus autem ex illis ut uidit quod mundatus esset, regressus est cũ uoce magna glorificans deum, & procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei: & hic erat Samaritanus. Respõdens autem Iesus, dixit: Nónne decem mundati sunt? Nouem autẽ illi ubi? Non sunt reperti qui redierint, ut darẽt gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à pharisæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discípulos: Venient dies quando desiderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis, Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neq; sectemini. Nam sicut fulgur coruscãs è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est, fulget: ita erit filius hominis in die suo. Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noe in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes. Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant. Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit. Secũdũ hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollẽdum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores autẽ estote uxoris Lot. Quicunq; quæsierit animam suam seruare, perdet illam: & quicunq; perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erũt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erũt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur. Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis, Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Dicebat autem & parabolam ad illos, huc spectantem, quòd oporteret semper orare, nec defatigari, dicens: Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui deum nõ timebat, nec hominem reuerebatur. Vidua autẽ quædam erat in ciuitate illa & ueniebat ad eũ, dicẽs: Vindica

XVIII
ξᾱ

ξϛ πρὶ τ̃ φαρισαίου καὶ τ̃ τελώνου. ξζ̄ πρὸ τ̃ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τ̃ λύειν.

ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελησεν ὡδὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσήυχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος σιε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ε ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, σιϛ ὑψωθήσεται. *προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέ Β φη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων σιζ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς Β ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ σιη παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. *καὶ ἐπη Β ρώτησέ τις ἄρχων αὐτὸν, λέγων. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφύλαξάμην ἐκ νεότητός μου. *ἀκούσας δὲ ταῦτα σιθ Β ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει σκ μοι. *ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένε Β το. ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμη-

Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. Post hæc autem dixit intra se: Quanquã deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniens fugillet me. Ait aũt dominus: Audite quid iudex iniquus dicat. Deus autẽ non faciet uindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, etiam quum patiens fuerit super illis? Dico uobis ꝙ faciet uindictã illorum cito. Verũtamẽ filius hominis quũ uenerit, an reperturus est fidẽ in terra? Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant ꝙ essent iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam: Duo homines ascen- ξϛ debãt in templum, ut precarẽtur: unus pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stãs, hæc apud se orabat, Deus, gratias ago tibi ꝙ non sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus: ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus procul stans, nec oculos uolebat ad cœlum attollere, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descẽdit hic iustificatus in domum suam magis q̃ ille: quia omnis qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Affe rebant autẽ ad eum & infantes, ut eos tangeret. Quod quum uiderẽt discipuli, increpabant illos. Iesus autem quum illos ad se uocasset, dixit: Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos, talium est enim regnũ dei. Amen dico uobis: Quicunq; non acceperit regnum dei ueluti puer, non intrabit ξζ̄ in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendũ mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Non committes adulterium, non occides, non facies furtum, nõ falsum testimonium dices, honora patrem tuũ & matrem tuam. At ille ait, Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unũ tibi deest. Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectũ, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnũ dei intrabunt. Facilius est enim

κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται, καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν. καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς ἱεριχὼ τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, πτωχεύων. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. ἰησοῦ υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε. κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ. * καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν ἱεριχώ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι διὰ ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ ἰησοῦς, εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι συκοφάντησα

enim camelum per foramen acus transire, q̄ diuitem intrare in regnū dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Ait aūt Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Qui dixit ei: Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum, aut parētes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnū dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in seculo uenturo uitam æternam. Assumpsit aūt Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabūtur omnia quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & cōspuetur, & postq̄ flagellauerint, occidēt eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerūt. Et erat uerbum istud absconditū ab eis, nec intelligebant quæ dicebātur. Accidit aūt quū appropinquaret Hiericho, cæcus quidā sedebat iuxta uiam, mendicans, & quū audiret turbā prætereuntē, interrogabat, quid hoc esset: dixerūt autem ei, q̄ Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit dicēs: Iesu, fili Dauid, miserere mei. Et qui præibāt, increpabāt eū ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat Fili Dauid, miserere mei. Stans autē Iesus, iussit illum adduci ad se. Et quū appropinquasset, interrogauit illū, dicens: Quid tibi uis faciā? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiā. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum: fides tua te saluū reddidit. Et cōfestim uisum recepit, ac sequebat illū glorificans deū. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudē deo. Et ingressus perābulabat Hiericho, & ecce uir nomine Zachæus, atq; is princeps erat publicanorū, & idē erat diues, & quærebat uidere Iesum q̄s esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrēs ascēdit in arborē sycomorū, ut uideret eum: nā illac erat transiturus. Et quū uenisset ad locū, suspiciens Iesus uidit illum, dixitq; ad eum: Zachæe, festinās descēde, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descēdit, & excepit illū gaudens. Quūq; uiderent omnes, murmurabant, dicētes q̄ ingressus esset apud hominē peccatorē diuerturus. Stans aūt Zachæus dixit ad dñm: Ecce dimidiū bonorum meorum, domine, do pauperibus: & si quid aliquē defrauda-

xix

σα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν.
σκε * ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν
σκζ εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. εἶπεν οὖν.
σκη * ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν τοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες. οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ. εὖγε ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ. καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων. κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρός εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ. ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ἤδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ. κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.
σλβ * καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών. ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην. ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε, οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον

ρομ

ui,reddo quadruplũ.Ait Ieſus ad eum:Ho/die ſalus domui huic cõtigit,eo quod & ip/ſa filia ſit Abrahæ.Venit enim filius homi/nis quærere & ſeruare quod perierat.Hæc illis audiẽtibus,adiĳciens dixit parabolam, eo quod eſſet prope Hieroſolymã, quodq́ exiſtimarent fore,ut confeſtim regnum dei manifeſtaretur.Dixit ergo:Homo quídam
ξς genere clarus,profectus eſt in regionẽ lon/ginquam,ut acciperet ſibi regnũ,ac reuer/
ξζ teretur.Vocatis aũt decẽ ſeruis ſuis,dedit eis decẽ minas,& ait ad illos,Negociemini donec ueniam.Ciues aũt eius oderãt eum, miſeruntq́ legationem poſt illum,dicẽtes: Nolumus hunc regnare ſuper nos.Et factũ eſt ut rediret accepto regno,iuſſitq́ uocari illos ſeruos ad ſe quibus dederat pecuniã, ut ſciret quantum quiſq́ negociatus eſſet. Venit autem primus,dicẽs:Domine,mina tua decẽ minas acquiſiuit.Et ait illi:Euge bone ſerue,quia in minimo fuiſti fidelis,ha beto poteſtatẽ ſuper decẽ ciuitates.Et alter uenit,dicens:Domine,mina tua confecit q́nq́ minas.Et huic ait:Et tu,prẽfectus eſto quinq́ ciuitatibus.Et alius uenit,dicẽs:Do mine,ecce mina tua quam habui repoſitã in ſudario,timui enim te,quod homo auſte rus ſis,tollis qd' non poſuiſti,& metis quod non ſeminaſti.Dicit ei:De ore tuo te iudica bo,ſerue male:ſciebas q́ ego homo auſte/rus ſim,tollens quod non poſui,& metens quod non ſeminaui:& quare nõ dediſti pe/cuniam meam ad menſam,& ego ueniens, cum uſuris utiq́ exegiſſem illam:Et aſtan/tibus dixit:Auferte ab illo minã,& date illi qui decem minas habet.Et dixerunt ei:Do mine,habet decẽ minas.Dico enim uobis, q́ omni habenti dabitur:ab eo aũt qui non habet,etiã quod habet,auferetur.Quin ini/micos meos illos,qui noluerunt me regna/re ſuper ſe,adducite huc,& interficite ante me.Et his dictis,ibat,pergens aſcẽdere Hie roſolymam.Et factum eſt quum appropin/quaſſet ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem qui uocatur oliuarum,miſit duos diſcipulos ſuos,dicens:Ite in caſtellũ quod è regione eſt:in quod introeuntes,inuenie/
ξη tis pullum alligatũ,in quo nemo unquam hominum ſedit:ſoluite illum,& adducite: & ſi quis uos interrogauerit,Quare ſolui/tis:ſic dicetis ei,Quia dominus eo opus ha bet.Abierunt autem qui miſſi erant,& in/

ueneruntꝫ

φον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν
πῶλον, εἶπον οἱ λύσιοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, τί λύε-
τε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν
ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἐπι-
βίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπε-
βίβασαν τὸν ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπε-
σλδ στρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ἐγγίζον-
α τος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους
τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθη-
τῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ πε-
ρὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυναμεων, λέγοντες. εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυ-
ρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
σλε * καί τινες τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον
ε πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθη-
ταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξον-
σλς τται. * καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυ-
ι σεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί γε
ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν
δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέ-
ραι ἐπί σε, καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρα-
κά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε
πανταθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου
σλζ ἐν σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λί-
β θῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς
σλη σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβαλ-
α λειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζον-
τας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶ-
κος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε
σλθ σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ'
α ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶ-
τοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ ηὕρισκον, τὸ, τί ποιήσω-
σιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέμετο αὐτοῦ ἀ-
σμ κούων. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμε- ξθ
β ρῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις,
καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν,
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ, τίς ἐστιν ὁ
δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς
δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτισμα ἰω-
άννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ
συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι
ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐ-
πιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώ-
πων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισ-
μένοι γάρ εἰσιν ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ
ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ

uenerunt ſicut dixerat illis. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quare ſoluitis pullum? At illi dixerũt: Quia dominus eo habet opus. Et duxerũt illum ad Ieſum: & iniectis ueſtimentis ſuis ſuper pullum, impoſuerũt Ieſum. Eunte autem illo, ſubſternebãt ueſtimẽta ſua in uia. Et quũ appropinquaret iam ad deſcenſum montis oliuarum, cœperunt omnis multitudo diſcipulorum gaudentes, laudare deum uoce magna, ſuper omnibus quas uiderant uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in altiſsimis. Et quidam phariſæorum è turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos. Quibus ipſe ait: Dico uobis, ꝙ ſi hi tacuerint, mox lapides clamabunt. Et ut appropinquauit, uidẽs ciuitatẽ, fleuit ſuper illa, dicens: Si cognouiſſes & tu & quidẽ in iſto die tuo, quæ ad pacẽ tuam *pertinent, curares.* Nunc autẽ abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia ueniẽt dies in te, & circũdabũt te inimici tui uallo, & cingẽt te, & coanguſtabũt te undiq;, & ſolo æquabunt te, & filios tuos qui in te ſunt. Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidẽ, eo ꝙ non cognoueris tempus uiſitationis tuæ. Et ingreſſus in templũ, cœpit eĩcere uendentes in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum eſt, Domus mea domus precationis eſt: uos autem feciſtis illam, ſpeluncã latronũ. Et docebat quotidie in templo. Principes aũt ſacerdotum & ſcribæ quærebant illum perdere, & primores plebis, nec inueniebãt quid facerent: totus enim populus pẽdebat ab ore eius, quum audiret illum. Et factum xx
eſt in uno dierum illorum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerũt principes ſacerdotum & ſcribæ cum ſenioribus, & aiunt illi, dicentes: Dic nobis, qua autoritate iſta facis? Aut, quis eſt qui dedit tibi iſtam autoritatẽ? Reſpondens autem Ieſus dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddã, & reſpondete mihi: Baptiſmus Ioannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidiſtis illi? Sin dixerimus, Ex hominib⁹: plebs uniuerſa lapidabit nos. Perſuaſum enim habet, Ioannem, prophetam eſſe. Et reſponderunt, ſe neſcire unde eſſet. Et Ieſus ait illis: Neq; ego dico uobis, qua autorita-

σμᾱ σίᾳ ταῦτα ποιῶ. *ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν ὁ
β λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωπός τις
ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωρ
γοῖς καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς, καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ
τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ
γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν.
καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ
κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέ-
στειλαν κενόν. καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι. οἱ
δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε
δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω
τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν. ἴσως τοῦτον ἰδόντες
ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοί, συν
λογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα
ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐ
τὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν
ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύ-
σεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώ
σει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον,
μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστὶ
τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω-
νίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ᾽ ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλα
σμβ σθήσεται, ἐφ᾽ ὃν δ᾽ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. *Καὶ
α ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβα-
λεῖν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφο
βήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς
σμῑ τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. *καὶ παρατηρή
β σαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λό
γου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξου
σίᾳ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγον-
τες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ
διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ᾽ ἐπ᾽
ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡ-
μῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐ
τῶν τὴν πανουργίαν εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειρά
ζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα
καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καί
σαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπι-
λαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ
θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.
προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντι
λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέ
γοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τι
νος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄ-
τεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν
γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖ-
κα

te hæc faciam. Cœpit autem dicere ad ple-
bem parabolã hanc: Homo quidam planta-
uit uineam, & locauit eam colonis, & ipse
peregre egit multo tẽpore. Quumq; esset
opportunũ, misit ad colonos seruum, ut de
fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emise
runt eum inanem. Et rursus adhuc alterum
seruum misit. Illi uero hunc quoq; cæsum,
& contumelijs affectũ, emiserunt inanem.
Rursus misit & tertium. At illi hunc quoq;
uulneribus inflictis, eiecerunt. Dixit autem
dominus uineæ: Quid faciam? Mittam fi-
lium meum dilectum: forsitan quum hunc
uiderint, reuerebũtur. Quem quum uidis-
sent coloni, cogitauerunt intra se, dicentes:
Hic est hæres, uenite occidamus illũ, ut no-
stra fiat hæreditas. Et eiectũ illum extra ui-
neam, occiderunt. Quid ergo faciet illis do
minus uineæ? Veniet & perdet colonos
istos, & dabit uineam alijs. Quod quum au
dissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus
eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum
est: Lapidẽ quem reprobauerunt ædifican
tes, is factus est caput anguli. Omnis qui ce
ciderit super illum lapidem, cõquassabitur:
super quem aũt ceciderit, cõminuet illum.
Et quærebãt principes sacerdotũ & scribæ
injicere in illum manus eadẽ hora, & time
runt populũ. Cognouerũt enim q̃ in ipsos
dixisset similitudinem hanc. Et obseruãtes
emiserunt insidiatores, qui se iustos simula
rent, ut caperẽt eum ex sermone, traderẽtq;
illũ principatui & potestati præsidis. Et in-
terrogauerunt eum, dicentes: Magister, sci
mus q̃ recte dicis ac doces, nec respicis per-
sonam, sed uiam dei cum ueritate doces: Li
cet nobis tributum dare Cæsari, an non? In-
οα tellecta autẽ illorum uersutia, dixit ad eos:
Quid me tentatis? Ostẽdite mihi denariũ:
cuius habet imaginẽ & inscriptionem? Re-
spõdentes dixerũt: Cæsaris. Et ait illis: Red
dite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ
sunt dei, deo. Et non potuerunt uerbũ eius
reprehẽdere coram populo, & mirati super
responso eius, tacuerunt. Accesserunt autẽ
οβ quidam Sadducæorũ, qui negant esse resur
rectionem, & interrogauerũt eum, dicẽtes:
Magister, Moses scripsit nobis, si cuius fra-
ter mortuus fuerit, habẽs uxorem, isq; sine
liberis mortuꝰ fuerit, ut accipiat frater eius
uxorem, & suscitet semẽ fratri suo. Septem
ergo fratres erant, & primus accepit uxo-
rem

ας, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτά, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή, ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται, οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. *οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. *ἔλεγε δὲ πρὸς αὐτούς. πῶς λέγουσι, τὸν χριστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι, καὶ αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; *ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. *οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά. καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. *καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται. εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ὧδε λίθος ὃς οὐ καταλυθήσεται. *ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλει ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν

rem,ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam,& ipse mortuus est sine liberis.Et tertius accepit illam,similiter & ceteri septem,nec reliquerunt liberos, & mortui sunt:nouissime omnium mortua est & mulier.In resurrectione ergo cuius eorum erit uxor? Siquidem septem habuerũt eam uxorem.Et respõdens ait illis Iesus:Filij huius seculi ducũt uxores & nuptum dant:illi uero qui digni habebuntur seculo illo,& resurrectione ex mortuis neq; ducũt uxores, neq; nuptũ dant,neq; enim ultra mori possunt:æquales enim angelis sunt,& filij sunt dei,quum sint filij resurrectionis.Quod uero resurgant mortui,& Moses ostendit iuxta rubum,quum dicit dominũ deum Abraham & deũ Isaac & deum Iacob.Deus aũt non est mortuorũ,sed uiuorũ:omnes enim illi uiuunt.Respõdentes aũt quidam scribarum,dixerũt:Magister,bene dixisti.Et amplius non audebãt eum quicquam interrogare.Dixit autẽ ad illos:Quomodo dicunt Christum filium esse Dauid,& ipse Dauid dicit in libro psalmorũ:Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis,donec posuero inimicos tuos scabellũ pedum tuorum? Dauid ergo dominum illum uocat,& quomodo filius eius est? Audiente uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis,qui uolunt ambulare in stolis,& amant salutationes in foris,ac primas cathedras in synagogis,& primos discubitus in conuiuijs:qui deuorant domos uiduarũ,simulantes longas preces:hi accipient dãnationem maiorem. Sublatis aũt oculis,uidit eos qui mittebãt munera sua in gazophylacium diuites. Vidit aũt & quãdam uiduam pauperculam mittentem illuc æra minuta duo, & dixit: Vere dico uobis,ꝙ uidua hæc pauper plus q̃ omnes misit.Nam omnes hi ex eo quod ipsis exuberat, miserũt in munera dei:hęc aũt,ex penuria sua uniuersam substantiam quã habebat,misit.Et quibusdam dicentibus de templo,ꝙ pulchris lapidibus ac donis ornatum esset,dixit:Ex his quæ uidetis,ueniẽt dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem,qui non diruatur.Interrogauerunt aũt illum,dicentes:Præceptor, quando hæc erunt:& quod signum quãdo ista futura sint? At ille dixit: Videte ne seducamini.Multi eñ ueniẽt sub nomine meo, dicẽtes se esse Christũ,& tempus instat:ne igitur

οὖν πορεύθητε ὀπίσω αὐτῶν. ὅτ' ἂν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ
γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ
τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος
ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. σεισμοί
τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ
ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ με
γάλα ἔσται. *πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπὶ βα-
λοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι
παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγο
μένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνό-
ματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.
*θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελε-
τᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντι-
στῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδο-
θήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ
συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑ-
μῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ
ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς
ψυχὰς ὑμῶν. *ὅτ' ἂν δὲ ἴδητε κυκλουμένην
ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε,
ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. *τότε οἱ ἐν τῇ Ἰου-
δαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐ-
τῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰ-
σερχέσθωσαν εἰς αὐτὴν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως
αὗταί εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμ-
μένα. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς
θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *ἔσται
γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ
λαῷ τούτῳ. *καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαί-
ρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθ-
νη. καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν
ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. *καὶ ἔσται σημεῖα
ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συ
νοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἤχους θαλάσσης καὶ σά
λου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ
προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰ
δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. *καὶ τότε
ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέ
λῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων
δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς
κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑ-
μῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συ-
κῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅτ' ἂν προβάλωσιν
ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη
ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅτ' ἂν ἴδητε
ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βα-
σιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλ
θῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐ-
ρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ

igitur sequamini illos. Cæterum quum audieritis bella & seditiones, nolite terreri: oportet enim prius hæc fieri: sed non statim
οε finis. Tunc dicebat illis: Insurget gens contra gentem, & regnũ aduersus regnum, & terræmotus magni erũt in singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terriculamẽtaq́, & signa de cœlo magna erũt. Sed ante hæc omnia iniiciẽt uobis manus suas, & persequentur, tradentes in cõciliabula & carceres, trahentes ad reges ac pręsides propter nomen meum. Continget autem uobis in testimonium. Habete igitur fixum in cordibus uestris, non esse præmeditandã defensionem: nam ipse dabo uobis os & sapientiam, cui non poterũt cõtradicere, neq; resistere omnes qui aduersabũtur uobis. Trademini autem etiã à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficiẽt quosdam ex uobis. Et eritis inuisi omnibus propter nomen meum. Et pilus de capite uestro nõ perit. Per patientiã uestram possidete animas uestras. Quum aũt uideritis circundari ab exercitibus Hierosolymã, tunc scitote q́ immineat desolatio eius. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiãt ad mõtes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eã: quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autẽ prægnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terram, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gẽtibus, donec impleantur tempora gentium. Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per desperationẽ, resonante mari & fluctu, extabescẽtibus hominibus præ timore & expectatione eorum quæ superuenient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mouebuntur, & tunc uidebũt filium hominis uenientẽ in nube cum potestate & gloria magna. His aũt fieri incipientibus, suspicite & attollite capita uestra, quoniã appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores quum protrudunt iam gemmas, cernentes ex uobisipsis scitis q́ iam instet æstas. Ita & uos quũ uideritis hæc fieri, scitote q́ instet regnum dei. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, antequã omnia facta fuerint. Cœlum & terra transibunt, uerba aũt mea

non

ανθ ου μὴ παρελθωσι. *προσεχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή-
ι ποτε βαρωθωσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπαλη
καὶ μέθη καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἀφνί-
διον ἐφ' ὑμᾶς ὥσπερ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ
ἐπελεύσεται ὡδὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ
πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν
παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυ-
γεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ στα
θῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ
τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύ-
κτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλού
μενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐ-
σξ τὸν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ. *ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορ ος̄ XXII
α τὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. *καὶ ἐζή-
σξα τουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέ-
α λωσιν αὐτὸν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. *εἰσῆλ-
σξβ θε δὲ σατανᾶς εἰς ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον ἰσ-
δ καριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. *καὶ
σξγ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρα-
β τηγοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρη-
σαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ πα-
ραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ ἡ ἡ-
μέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσ-
χα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰπών.
πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα
φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμά-
σωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν
εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κε-
ράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ
εἰς τὴν οἰκίαν ὃν εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰ-
κοδεσπότῃ τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος,
ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώ-
γεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόν
τες δὲ, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμα-
σαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,
σξδ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. *καὶ εἶπε πρὸς
ι αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φα-
σξε γεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. *λέγω γὰρ
β ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ ἕως ὅτου
πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμε-
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε τοῦτο,
καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου,
σξζ ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. *καὶ λαβὼν
α ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς,
λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν δι-
δόμενον, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
σξζ *ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆ-
β σαι, λέγων. τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη
ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.

πλὴν

non transibunt. Cauete aũt uobis, ne quan
do grauentur corda uestra crapula & ebrie
tate & curis huius uitæ, subitusq; uobis in
gruat dies ille. Tanquam laqueus enim su
perueniet in omnes qui sedẽt super faciem
totius terræ. Vigilate itaq; omni tempore,
deprecãtes ut liceat uobis effugere ista om
nia quæ futura sunt, & stare ante filium ho
minis. Docebat autem interdiu in templo,
noctu uero exiẽs diuersabatur in mõte qui
uocatur oliuarum. Et omnis populus dilu
culo uẽtitabat ad eum, ut in templo audiret
eum. Instabat autem dies festus azymo
rum, qui dicitur pascha. Et quærebant prin
cipes sacerdotum & scribæ, quomodo eum
interficerent, timebant enim plebem. Intra
uit autem satanas in Iudam, cui cognomen
erat Iscariotes, q erat è numero duodecim,
abijtq; & loquutus est cum principibus sa
cerdotum ac magistratibus, quemadmodũ
illũ traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt
pecuniam illi se daturos. Et ille spopondit,
quærebatq; oportunitatẽ ut traderet illum
illis sine turba. Venit autem dies azymorũ
in qua necesse erat immolari pascha. Et mi
sit Petrum ac Ioannem, dicens: Euntes pa
rate nobis pascha ut edamus. At illi dixerũt
ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce
introeuntibus uobis in ciuitatem occurret
homo uas aquæ testaceum portans, sequi
mini eum in domum in quam intrat, & di
cetis patrifamiliâs ædium: Dicit tibi magi
ster: Vbi est diuersoriũ, ubi pascha cum di
scipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis
cœnaculũ magnũ stratum, ibi parate. Eun
tes aũt inuenerunt sicut dixerat illis, & pa
rauerunt pascha. Et quum iam esset tempe
stiuũ, accubuit: ac duodecim apostoli cum
eo. Et ait illis: Desiderio desideraui hoc pa
scha comedere uobiscũ ante quàm patiar.
Dico enim uobis, post hac non edam ultra
ex eo, donec compleatur in regno dei. Et ac
cepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipi
te hoc & diuidite inter uos: Dico enim uo
bis, quòd non bibam de fructu uitis, donec
regnum dei ueniat. Et accepto pane, quum
gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens:
Hoc est corpus meum, quod pro uobis da
tur, hoc facite in mei recordationem. Simi
liter & poculum postquã cœnauit, dicens:
Hoc poculum, nouum testamentũ per san
guinem meum, qui pro uobis effunditur.

I 4 Verun

σξη * πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τ παραδιδόντ με μετ' ἐ-
β μοῦ ἐπὶ τ τραπέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τ ἀνθρώ-
που πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον, πλὴν οὐαὶ
σξθ ᾧ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ διὶ οὗ παραδίδοται. * καὶ
α αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς, τὸ τίς ἄρα
σο ἐστὶν ἐξ αὐτῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. * ἐγέ-
β νετο δὲ καὶ ϕιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δο-
κεῖ εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες
αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕ-
τως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτε-
σοδ ρος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. * τίς γὰρ
δ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνα-
κείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακο-
νῶν. ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ
ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν,
καθὼς διέθετό μοι πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
σοβ ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τ τραπέζης μου ἐν τ
ε βασιλείᾳ μου. * καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων κρί-
νοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τ ἰσραήλ. * εἶπε
σογ δὲ ὁ κύριος. σίμων, σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτή-
ι σατο ὑμᾶς, τ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐγὼ δὲ
σοδ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. * καὶ
δ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.
σοε * ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ
α εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶ-
πε. λέγω σοι πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέ-
κτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.
σος * καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βα-
ι λαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος
ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον, οὐθενός. εἶπεν οὖν αὐτοις.
ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ
πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐ
σοζ τ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. * λέγω γὰρ ὑ-
η μῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον, δεῖ τελεσθῆναι
ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ
σοη περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει. * οἱ δὲ εἶπον. κύριε, ἰδοὺ
ι μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι.
σοθ * καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄ-
α ρος τῶν ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μα-
σπ θηταί. * γενόμενος δὲ ἐπὶ τ τόπου, εἶπεν αὐ-
β τοῖς. προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.
σπα * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου
α βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, λέγων.
σπβ * πάτερ, εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον
α τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλ-
σπγ λὰ τὸ σὸν γενέσθω. * ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγε-
ι λος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμε-
νος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐ-
γένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος
σπδ καταβαίνοντος ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀναστὰς
β ἀπὸ τ προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ

Verũtamẽ ecce manus prodẽtis me mecũ
eſt in menſa. Et filius quidẽ hominis ſecun-
dum quod definitũ eſt, uadit. Verũtamen
uæ homini illi per quẽ proditur. Et ipſi cœ-
perũt quærere inter ſeſe, quis nam eſſet ex
οζ ipſis, qui hoc facturus eſſet. Facta eſt autẽ
& contẽtio inter eos, quis eorum uideretur
eſſe maior. Dixit aũt eis: Reges gentiũ do-
minantur eis, & qui poteſtatem habent ſu-
per eas, benefici uocantur. Vos autem non
ſic: ſed qui maior eſt in uobis, fiat ſicut iu-
nior: & qui princeps eſt, ſicut q miniſtrat.
Nam uter maior eſt, qui accumbit, an qui
miniſtrat: Nónne qui accumbit? At ego in
medio ueſtrũ ſum, ut qui miniſtrat: uos au
tem eſtis qui permanſiſtis mecum in tenta
tionibus. Et ego diſpono uobis, ſicut diſpo-
ſuit mihi pater meus regnũ, ut edatis & bi-
batis ſuper mẽſam meam in regno meo: &
οη ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duode-
cim tribus Iſrael. Ait autem dominus: Si-
mon, Simon, ecce ſatanas expetiuit uos, ut
cribraret ſicut triticum. ſed ego rogaui pro
te, ne deficiat fides tua: & tu aliquando con
uerſus cõfirma fratres tuos. At ille dixit ei:
Domine, tecũ paratus ſum & in carcerem
& in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Pe-
tre, non canet hodie gallus, prius quàm ter
abneges te noſſe me. Et dixit eis: Quando
miſi uos ſine ſacculo & pera & calciamen-
tis, num quid defuit uobis? At illi dixerunt:
Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet
ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: & qui
non habet, uendat tunicam ſuam, & emat
gladium. Dico enim uobis, quoniã adhuc
quod ſcriptum eſt, oportet perfici in me: Et
cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea quæ
ſunt de me, finem habent. At illi dixerunt:
Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit
eis: Satis eſt. Et egreſſus ibat, ut erat ſolitus,
in montem oliuarum: ſequuti ſunt autem
illum & diſcipuli. Et quum peruenisſet ad
locum, dixit illis: Orate ne intretis in tenta-
tionem. Et ipſe auulſus eſt ab eis fermè ad
iactum lapidis, poſitiſq; genibus orabat, di-
cens: Pater, ſi uis, transfer poculũ hoc à me.
Verũtamen, non mea uolũtas, ſed tua fiat.
Apparuit autem illi angelus de cœlo corro
borãs eum. Et correptus angore, prolixius
orabat. Et erat ſudor eius ſicut guttæ ſan-
guinis decurrẽtes in terrã. Et quũ ſurrexiſ-
ſet à deprecatione, ueniſſetq; ad diſcipulos
ſuos

αὐτῷ, ἔυρῳ αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης:
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί καθεύδετε; ἀνασταντες προ-
σεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. *ἔτι
α δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμε-
νος ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτῶν, καὶ
ἤγγισεν τοῦ ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. *ὁ δὲ ἰησοῦς εἶ-
β πεν αὐτῷ. ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που παραδίδως; *ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ
α ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μα-
χαίρᾳ; καὶ ἐπαταξέν τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον
τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν.
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἐᾶτε ἕως τούτου.
σπθ *καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν.
ι *εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγεγομένους ἐπ'
σπθ αὐτόν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ
α πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε με-
τὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου
μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας
ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία
σζ τοῦ σκότους. *συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον,
α καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως.
σζα *ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. ἁψάντων δὲ
α πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐ
τῶν, ἐκάθητο ὁ πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα
δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς,
καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ
ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων. γύναι, οὐκ οἶδα
σζβ αὐτόν. *καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν,
α ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν. ἄν-
θρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς
ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγων. ἐπ' ἀληθείας καὶ
οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ γαλιλαῖός ἐστιν.
εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις.
καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν
ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέ
σζγ τρῳ. *καὶ ὑπεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ
β κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρίν ἀλέκτορα φω-
νῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέ
σζδ τρος, ἔκλαυσε πικρῶς. *καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέ
α χοντες τὸν ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες.
καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἐπηρώτων αὐτὸν τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. προ-
φήτευσον τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ
σζε βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. *καὶ ὡς ἐ-
β γένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ
λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς. καὶ ἀνήγαγον
σζς αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες. εἰ σὺ
ι εἶ ὁ χριστός; εἶπε ἡμῖν. *εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑ-
σζζ μῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτή-
α σω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε. *ἀπὸ
σζη τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δε
ι ξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. *εἶπον δὲ πάντες,

σὺ

suos, reperit eos dormientes præ mœstitu-
dine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationē. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba, & qui uocabatur Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu ut oscularetur eum. Iesus autē dixit illi: Iuda, osculo filium homi-nis prodis? Vidētes aūt hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerūt ei: Domine, percutiemus ne gladio? Et pcussit unus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dextram. Respondens aūt Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et quum tetigisset auriculā eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotū ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladijs ac fustibus? quum quotidie uobiscum fuerim in templo, non extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra & potestas tenebrarum. Comprehēsum aūt eum duxerunt, & induxerunt in domum principis sacerdotum. Petrus uero sequebat̄ eminus. Quum autē accendissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem quū uidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, defixis in illū oculis dixit: Et hic cum illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, non noui illum. Et post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius, alius quidam affirmabat, dicēs: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et cōuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus sermonis domini, quomodo dixerat ipsi, Prius q̄ gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri q̄ tenebāt Iesū, illudebāt ei, cę dētes, & quū circūtexissent eū, pcutiebāt faciē eius, & interrogauerūt eū dicētes: Vaticinare: qs est ille q̄ te pcussit? Et alia multa cōuiciātes dicebāt in eū. Atq; ut illuxit, cōuenerunt seniores plebis & principes sacerdotū & scribæ, & duxerunt illū in cōcilium suū, dicētes: Num tu es ille Christus, dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, nō credetis: q̄ si etiā interrogauero, nō rndebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tpe erit filiꝰ hoīs sedens à dextris uirtutis dei. Dixerūt aūt oēs:

Tu

σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑ-
σϟθ μεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. *τί ἔτι χρείαν
β ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ
τ̄ στόματος αὐτοῦ. *καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος
α αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν πιλᾶτον. *ἤρξαντο
τᾱ δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὕρομεν
ι διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι
φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα
τβ εἶναι. *ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέ-
α γων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκρι-
τγ̄ θεὶς αὐτῷ, ἔφη. σὺ λέγεις. *ὁ δὲ πιλᾶτος εἶπε
θ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδεμίαν εὑρί-
τδ σκω αἰτίαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. *οἱ δὲ ἐπί-
ι σχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδά-
σκων καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ
τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γα
λιλαίας ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός
ἐστι. καὶ ὡς ἔγνους, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου
ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ
αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ
θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολ
λὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐ-
τοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱ-
τε κανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. *εἱ-
β στήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺ-
τς̄ τόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. *ἐξουθενήσας οθ
ι δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ,
καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμ-
πρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. ἐγένοντο
δὲ φίλοι ὅ,τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ
τζ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. *πιλᾶτος δὲ συγκαλε-
ζ σάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ
τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατέ μοι
τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν,
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν
τη̄ εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατη-
ι γορεῖτε κατ' αὐτοῦ. *ἀλλ' οὐδὲ ἡρώδης, ἀνέ-
τθ πεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄ-
β ξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. *παι-
τῑ δεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶχεν
α ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. *ἀνεκραξαν
τιᾱ δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον
α δὲ ἡμῖν βαραββᾶν. ὅς τις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γε-
† Aliâs νομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον βεβλημένος εἰς
ἐπεφώ φυλακὴν. *πάλιν οὖν ὁ πιλᾶτος προσε-
νουσ φώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν ἰησοῦν. οἱ δὲ † ἐ-
τιβ φώνουν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν.
θ *ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς. τί γὰρ κακὸν
τιγ̄ ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν ἄξιον θανάτου εὗρον
α ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. *οἱ δὲ
ἐπέ-

Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis
me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desi-
deramus testimoniũ? Ipsi enim audiuimus
ex ore ipsius. Et surgens uniuersa mul- XXIII
titudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœ-
perunt autẽ illum accusare, dicentes: Hunc
deprehẽdimus euertentẽ gentem, ac uetan
tem tributa dare Cæsari, dicentem se Chri-
stum regem esse. Pilatus autẽ interrogauit
eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorũ? At ille
respõdens illi, ait: Tu dicis. Ait autem Pila-
tus ad principes sacerdotũ & turbas: Nihil
inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inua-
lescebant, dicentes: Commouet populum,
docens per uniuersam Iudæã, exorsus à Ga
lilæa usq; ad hunc locum. Pilatus autem au
dita mentione Galilææ, interrogauit, num
homo Galilæus esset. Et ut cognouit q; ad
Herodis ditionẽ pertineret, remisit eum ad
Herodẽ, qui & ipse Hierosolymis erat per
id tempus. Herodes autẽ uiso Iesu, gauisus
est ualde. Tenebatur enim multo iam tem-
pore cupiditate uidendi illum, eo q; audiret
multa de eo, & sperabat se signum aliquod
uisurum ab eo fieri. Interrogabat autẽ eum
multis sermonibus. At ipse nihil illi respon-
debat. Stabant autẽ principes sacerdotũ & οθ
scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autẽ
illũ Herodes cum exercitibus suis, quumq;
illusisset indutum ueste splẽdida remisit ad
Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pila-
tus & Herodes in eodem die: nam antea si-
multas inter eos interceserat. Pilatus autẽ
conuocatis principibus sacerdotũ, & magi
stratibus, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis
mihi hunc hominẽ, quasi auertẽtem popu-
lum: & ecce ego coram uobis interrogans,
nullũ crimen inuenio in homine isto, ex his
de quibus accusatis eũ: sed ne Herodes qui
dem: nam remisi uos ad illũ, & ecce nihil di
gnũ morte actum est ei. Castigatũ ergo il-
lum, dimittã. Necesse aũt habebat dimitte-
re eis in festo unum. Exclamauit aũt simul
uniuersa turba, dicẽs: Tolle hunc, & dimit-
te nobis Barabban. qui erat propter seditio
nem quandã factã in ciuitate & homicidiũ
coniectus in carcerẽ. Iterum aũt Pilatus lo-
quutus est ad eos, uolens dimittere Iesum.
At illi clamabãt, dicentes: Crucifige, crucifi
ge eũ. Ille aũt tertio dixit ad illos: Quid eñ
mali fecit hic? Nullũ crimẽ capitale cõperio
in eo: castigatũ ergo, dimittam illum. At illi
instabant

ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν
σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ
τιδ τῶν ἀρχιερέων. *ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γε-
α νέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν
διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλα-
κήν, ὃν ἠτοῦντο, τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θε-
τιε λήματι αὐτῶν. *καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπι-
α λαβόμενοι σίμωνός τινος κυρηναίου ἐρχομένου
ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν
τιϛ ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. *ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ
ι πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο
καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ
ἰησοῦς, εἶπε. θυγατέρες ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίε-
τε, ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ
τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐ-
ροῦσι, μακάριοι αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέ-
νησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται
λέγειν τοῖς ὄρεσι. πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βου-
νοῖς, καλύψατε ἡμᾶς. ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ
τιζ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται. *ἤγον-
α το δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναι-
τιη ρεθῆναι. *καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν
α καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσάρωσαν αὐτόν. *Καὶ
Aliâs οὓς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀρι-
κρανίῳ στερῶν. *ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε. πάτερ ἄφες αὐτοῖς,
τιθ οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. *διαμεριζόμενοι δὲ τὰ
α ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον. Καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς
τκ θεωρῶν. *ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες
ι σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω
τκα ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.
α *ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχό
τκβ μενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγον-
β τες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, σῶσον σε-
τκγ αυτόν. *ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ'
β αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ
τκδ ἑβραϊκοῖς. οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.
α *εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασ-
τκε φήμει αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυ-
β τὸν καὶ ἡμᾶς. *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα
τκς αὐτῷ, λέγων. οὐ δὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ
ι αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰ
ῶν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐ-
δὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, μνήσθη-
τί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμε-
τκζ ρον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. *ἦν δὲ
β ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,
τκη *καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέ-
β σον. *καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς,
τκθ εἶπε. πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ
α πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.

ἰδὼν

instabant uocibus magnis, poſtulantes ut crucifigeretur, & inualeſcebãt uoces eorũ, ac ſummorũ ſacerdotũ. Et Pilatus adiudicauit ut fieret quod illi poſtulabãt. Dimiſit aũt illis eum, qui propter ſeditionem & homicidium cõiectus fuerat in carcerẽ, quem popoſcerãt: Ieſum uero tradidit arbitrio eorum. Et quum abducerent eum, apprehẽderunt Simonem quendã Cyrenẽſem uenientem è rure, & impoſuerunt illi crucẽ ut portaret poſt Ieſum. Sequebatur aũt illum multa turba populi ac mulierũ, quæ & plangebant & lamẽtabantur eum. Conuerſus aũt ad illas Ieſus dixit: Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper uobiſipſis flete, & ſuper filijs ueſtris: quoniã ecce ueniẽt dies, in quibus dicent, Beatæ ſteriles & uentres qui non genuerũt, & ubera quæ non lactauerunt. tunc incipient dicere montibus, Cadite ſup nos: & collibus, Operite nos. quia ſi in humido ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Ducebantur aũt & alij duo facinoroſi cum eo, ut interficerẽtur. Et poſtq̃ uenerũt in locũ qui uocatur Caluaria, ibi crucifixerũt eum, & facinoroſos: unum à dextris, alterum à ſiniſtris. Ieſus aũt dicebat: Pater, remitte illis, neſciunt enim quid faciant. Diuidentes uero ueſtimẽta eius, miſerunt ſortẽ. Et ſtabat populus ſpectans, & deridebãt eũ principes cum eis, dicentes: Alios ſeruauit, ſeruet ſeipſũ, ſi hic eſt ille Chriſtus, ille dei electus. Illudebant aũt ei & milites acceden tes, & acetũ offerẽtes ei, dicentesq̃: Si tu es ille rex Iudæorũ, ſaluũ te fac. Erat aũt & inſcriptio ſcripta ſuper eum literis Græcis & Latinis & Hebraicis: Hic eſt rex Iudæorũ.

πα Vnus aũt qui erant ſuſpenſi facinoroſorũ, cõuicia dicebat in eum, dicẽs: Si tu es Chriſtus, ſerua teipſum & nos. Reſpondens aũt alter, increpabat eũ, dicens: Ne times quidẽ tu deum, quod in eadẽ dãnatione es? & nos quidẽ iuſte: nam digna factis recipimus: hic uero nihil mali geſsit. Et dicebat ad Ieſum: Domine, memẽto mei, quum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus: Amẽ dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. Erat aũt ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt ſup totam terram uſq̃ ad horã nonam. Et obſcuratus eſt ſol, & uelum tẽpli ſciſſum eſt medium. Et quũ clamaſſet uoce magna Ieſus, ait: Pater, in manus tuas cõmendabo ſpiritum meum. Et hæc quũ dixiſſet, expirauit.

Quum

τλ * ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γεγονός, ἐδόξασε
β τὸν θεόν, λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δί-
τλα̃ καιος ἦν. * καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμε-
ι νοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην θεωροῦντες
τὰ γεγονότα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέ-
στρεφον. εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ
μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι
τλβ αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. * καὶ
α ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκα-
τατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν,
ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς καὶ
προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶ-
τλγ̃ μα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν
α αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξεύ-
τλδ τῷ. οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * καὶ
ι ἡμέρα ἦν παρασκευή, καὶ σάββατον ἐπέφωσ-
κε. κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες αἵτινες
ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας
ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐ
τοῦ. * ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα
τλε̃ καὶ μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ
α τὴν ἐντολήν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου
βαθέος, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέροντες ἃ ἡτοίμα
σαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ
τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τού-
του, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
τλζ ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * ἐκφόβων δὲ γενομέ
β νων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν
γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα με-
τὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθητε
ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέ-
γων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆ-
ναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἐμνήσθη-
τλη̃ σαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. * καὶ ὑποστρέψασαι
β ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
τλθ τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. * ἦν δὲ ἡ μαγ
ι δαληνὴ μαρία καὶ ἰωάννα καὶ μαρία ἰακώβου,
καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀπο-
στόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν
ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐ-
ταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνη-
μεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμε-
να μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ
τμ̃ γεγονός. * καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευό-
ι μενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχου-
σαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνο-
μα ἐμαοὺς, καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους

πρὸς

Quum uidisset aũt centurio quod accidit, glorificauit deũ, dicens: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorum qui simul accesserant ad spectaculũ istud, & uiderant quę contingebãt, percutientes pectora sua, reuertebãtur. Stabant aũt omnes noti eius procul, & mulieres quæ sequutæ eum erãt πϛ à Galilæa hæc uidentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decurio, ꝙ erat uir bonus ac iustus, hic non consenserat consilio ac facto eorũ, oriundus ab Amarithæa ciuitate Iudæorũ, qui expectabat & ipse regnum dei: hic accessit ad Pilatum, & postulauit corpus Iesu, & depositũ inuoluit sindone, & posuit illud in monumẽto, quod erat in lapide excisum, in quo nondum quisquã positus fuerat. Et dies erat parasceue, & sabbatum illucescebat. Subsequutæ aũt mulieres quæ cũ eo uenerant de Galilea, uiderũt monumentum, & quemadmodũ positum erat corpus eius. Reuersæ uero parauerunt aromata & unguenta, ac sabbato quidem quieuerũt secundum præceptum. Vno aũt sabbato/ XX/
rum profundo diluculo, uenerũt ad monu/ IIII
mentum, portantes quæ parauerãt aromata, & nonnullæ cum illis. Repererũt autem lapidẽ reuolutũ à monumento, & ingressæ non inuenerunt corpus domini Iesu. Et factum est dum mente consternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestibus fulgurãtibus. Quum expauissent autem & declinarent uultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis, uiuentem cum mortuis? Non est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, quum adhuc in Galilæa esset, dicens, ꝙ oportuerit filium hominis tradi in manus hominum peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus. Erat autẽ Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebãt ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos ceu deliramentũ uerba illarũ, nec ꝙ crediderunt illis. Petrus aũt surgens cucurrit ad monumentum, & prospiciẽs uidit linteamina sola posita, & abiit, apud semetipsum mirans
πτ̃ quod acciderat. Et ecce duo ex illis ibãt eodem die in castellũ, quod aberat spatio stadiorum sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi confabulabantur inter se

de

πρὸς πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγέ
νετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς
ὁ ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφ-
θαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ αὐτὸν γνῶναι αὐ-
τόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς
ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ
ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ ὄνομα κλεό-
πας, εἶπε πρὸς αὐτόν. σὺ μόνος παροικεῖς ἐν ἰε-
ρουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν
ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ
δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃς ἐ-
γένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λό-
γῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅ-
πως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρ
χοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν
αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλ-
λων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι
τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ'
οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ
ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ
μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον,
λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ
λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν
ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ
αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς
εἶπε πρὸς αὐτούς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρ-
δίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προ
φῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ
εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος
ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν,
διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ
περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπο-
ρεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρώτερον πο
ρεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες.
μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ
κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν
αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐ-
τὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε,
καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διη-
νοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐ-
τὸν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν.
καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν
καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁ-
δῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ
ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἰερου-
σαλὴμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα,
καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρ-
θη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐ-
τοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη
τμα αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. * ταῦτα δὲ
θ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ
αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. πτο-
θέντες

de his omnibus quæ acciderant. Et factum
est dum confabularẽtur, ac disputarent, &
ipse Iesus appropinquãs ibat una cum illis.
Cæterum oculi illorum tenebãtur, ne eum
agnoscerent, & ait ad illos: Qui sunt hi ser-
mones quos confertis inter uos ambulãtes,
& estis tristes? Ac respondens unus, cui no-
men Cleopas, dixit ei: Tu solus peregrinus
es Hierosolymis, neq; cognouisti quę facta
sunt illic his diebus. Quib⁹ ille dixit: Quæ?
Et dixerunt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit
uir propheta, potens opere & sermone co-
ram deo & toto populo: & quomodo eum
tradiderũt summi sacerdotes, & principes
nostri in condẽnationẽ mortis, & crucifixe
runt eum. Nos autẽ sperabamus, eum esse
illũ qui redẽpturus esset Israel. Atqui super
hæc omnia tertius dies est hodie, ex quo hæc fa-
cta sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis
attonitos reddidere nos, quæ diluculo per-
uenerunt ad monumentũ, & non inuento
corpore eius, uenerũt, dicentes, se etiã uisio
nem angelorũ uidisse, qui dicerent eum ui-
uere. Et abierunt quidã eorũ qui erant no-
biscum ad monumentũ, & ita repererũt si-
cut mulieres dixerãt, ipsum uero non uide-
rũt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi cor
de ad credendum in omnibus quæ loquuti
sunt prophetæ: Nonne hæc oportuit pati
Christum, & intrare in gloriã suam? Et ex-
orsus à Mose & omnibus prophetis, inter-
pretabat illis in omnibus scripturis, quæ de
ipso erant. Et appropinquauerunt castello
quò ibant, & ipse præ se ferebat se longius
ire. Et coegerũt illum, dicẽtes: Mane nobis-
cum, quoniã uergit ad uesperam, & inclina
tus est dies. Et intrauit ut maneret cũ illis.
Et factum est dum accũberet cum eis, acce
pit panem & benedixit ac fregit, & porrige
bat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & ãgno
uerunt eum, & ipse subduxit sese à conspe-
ctu eorum. Et dixerunt inter se: Nonne cor
nostrum ardebat in nobis, dum loqueretur
nobis in uia & aperiret nobis scripturas? Et
surgentes eadẽ hora, regressi sunt Hieroso-
lymam, & inuenerũt cõgregatos undecim,
& eos qui cum illis erant, dicentes: Surrexit
dominus uere, & apparuit Simoni. Et illi
narrabãt quæ gesta erant in uia, & quomo
do fuisset agnitus ipsis ex fractione panis.
Dum aũt hæc loquũtur, stetit Iesus ipse in
medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expa-

θέντος δὲ καὶ ἐμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί τεταραγμένοι ἐστὲ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐδείξεν
τμβ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. *ἔτι δὲ ἀπι-
δ στούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρῶσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐ-
τμζ τῶν ἔφαγεν. *εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς
ι ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφὰς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΥ ΚΑΤΑ
ΛΟΥΚΑΝ

uefacti uero & cõterriti, existimabãt se spiritũ uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cordibus uestris? Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum. Contrectate me & uidete, quia spiritus carnem & ossa nõ habet, sicut me uidetis habere. Et quũ hæc dixisset, ostẽdit eis manus ac pedes. Adhuc aũt illis non credẽtibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partẽ pisces assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in cõspectu illorum comedit. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba quæ loquutus sum ad uos, quum adhuc essem uobiscũ: q̃ necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosi & pphetis & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerẽt scripturas, & dixit eis: Sic scriptũ est, & sic oportebat Christũ pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari nomine eius pœnitẽtiã, ac remissionem peccatorũ in omnes gẽtes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autẽ estis testes horũ. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autẽ sedete in ciuitate Hierusalẽ, quoadusq̃ induamini uirtute ex alto. Eduxit aũt eos foras usq̃ in Bethaniã, & sublatis in altũ manibus suis, benedixit eis. Et factum est quum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebatur in cœlum. Et ipsi adorato eo regressi sunt Hierosolymã cum gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicentes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM
FINIS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ἐκ τῦ σωφρονίου.

Ἰωάννης ὁ ἰησοῦς φάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς ζεβεδ αἴου, ἀδελφὸς ἰακώβου τῦ ἁγίου ἀποστόλου μετὰ τὸ πάθος τῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος φάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ τῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τότε τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγονέναι. ὅθεν ἀναγκάσθη τὴν θείαν γραφὴν αὐτοῖς ἐπιθεῖναι. καὶ ἄλλως δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρεται. ἀναγνοὺς γὰρ ματθαίου, μάρκον καὶ λουκᾶ τὰ τούτων, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἑρμηνέων. καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ γνίαυτοῦ μόνου, ᾧ ὧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἔξοδον σωταλξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν γνίαυτον οὗ τὰ ἐπράγματα παρὰ τῶν λοιπῶν ἐξετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, ἐπὶ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐξέθετο. καθὰ σαφηνίσαι δυνήσεται τοῖς ὠμελῶς τοῖς τέτρασιν εὐαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν, ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν αἴρει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπιστολήν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἣ τις παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκέκριται. αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχὴ ἐστι πρώτης μέν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγονται. οὓς ἔτι καὶ νῦν, ἕτερόν μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. διαί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, πόθεν οὐ νενίκα κατὰ τάξιν εἰς παπίαν τὸν τούτων ἀκροατὴν ἐλθόντες ἐξηγησόμεθα. τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον πεπολισμένοις, συντάξεν ἀποκάλυψιν, ᾗ μετέφρασεν ἰουστῖνος μάρτυς καὶ φιλωσοφος. σφαγέντος δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ὡδὶ νέρβα εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς τῆς ἀσίας ἐκκλησίας καὶ ὠκοδόμησεν ἐκκλησίας καὶ λίαν γηραιὸς ἐξηκοστῷ ὀγδόῳ γνιαυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῆς πολεμηνίης πόλεως ἐνεκρώθη τῆς κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ
εὐαγγέλιον ἐκ τῦ θεοφυλάκτου.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀθῳείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πεπείσμεθα, ἐν ἀθῳείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνου, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κειμένης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ περὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀπόστολον χριστοῦ ἐν χάειτι ὁρωμένου. οὕτως γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ὢν, τῇ αὐτῇ δὲ τέχνῃ τῷ πατρὶ μεταχειριζόμενος, οὐ μόνον ἀμαθὴς ὢν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἰδιώτης ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶς αὐτῷ δυτελεσαῒτις καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ᾽ ἁλιευτικῆς τέχνης. βηθσαϊδὰ γὰρ αὐτὴν ἐξήνεγκεν. ἀλλ᾽ ὅμως ὁ τοιοῦτος ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων περίβλεπτον, ἰδὲ ποίου τετύχηκε τοῦ ὀνόματος. ὡς τε ἂ μηδεὶς τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγηράσαντων πρὸς τὸ σωματικὸν τοῦ χριστοῦ, μηδὲν δὲ πρὸς τῆς πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως προσότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων, διὸ ἦν μή ποτε τινὲς χαμαιζηλοὶ καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ πρεσαιώνιον ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, ὃ πάντως ἔπαθε καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου χάριν ὁ μέγας ἰωάννης πρὸ τῆς ἄνω γεννήσεως διαλαμβάνει. διαί τοι οὐδὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμυημόνευτον καταλείψας. φησὶ γάρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγράψαι περὶ τῆς ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῶν δογματιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν γεγονέναι τὸν ἰησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀναγνὸς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνου τῆς περὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ὧν κρίναι δὲ, ὡς ὑγιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάειν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μὴν τοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι, ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς διαπλῶσαι καὶ πρανῶσαι δέγνω καὶ προθεῖναι διὰ τοῦ οἰκείου εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ διατελῶν μετὰ τεσσαρακοντα δύο ἔτη τῆς

τῆ χριστοῦ ἀναλήψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μαλιστα μαθητῶν ἰωάννης ὁ ευαγγελιστης, ὡς ἁπλοῦς τε καὶ πραότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἡγοῦν παρθένος. ὃς οὖν δὴ χαρίσματος καὶ τὴν θεολογίαν ἐκληδόθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας. μακάριοι γάρ φησιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἰδοὺ δὲ ἅρα καὶ συγγενὴς τῆ ευαγγελιστῆ, καὶ πῶς; ἄκουε. ἰωσὴφ ὁ τῆς παναγίας θεοτόκου μνηστὴρ, ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτά, τέσσαρας ἄῤῥενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μαρθαν, τὴν ὐθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τῆς σαλώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης ὅυτος. ἐυρίσκεται τοίνυν ὁ ἐυαγγελιστης, θεῆ αὐτῆ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τῆ ευαγγελιστῆ ὁ ἰωσὴφ, τούτου δὲ τῆ ἰωσὴφ θυγατηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τῆ ευαγγελιστῆ αὕτη λογίζεται. ὥς τε καὶ ὁ ταύτης υἱὸς ὁ ἰωαννης ἀνεψιὸς τῆ ευαγγελιστῆ. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τῆς τε μητρὸς αὐτῆ καὶ αὐτῆ τῆ ευαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρηνικὴ, ἰωαννης δὲ, χάρις αὐτῆς. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τὸν ἀνθρώπους, καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μητὴρ γίνεται τῆς θείας χάριτος, καὶ γυνὴ ταύτην ἐν ἡμῖν. τὴν γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἐπὶ μάχας ἔχουσαν πρός τε τὸν ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πῶς ἑαυτὴν, οὐκ εἰκὸς τῆς θείας ἀξιωθῆναι χάριτος. ἐπόθηκε ψάμεθα δὲ καί τι θαυμασιώτερον συμβαν, πρὶν ἴδωμεν δὴ τὸ ἅγιον ευαγγελιστήν. μόνος γὰρ ὅυτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τὴν βροντὴν. ὑὸς γὰρ βροντῆς δὴ καὶ τῆ τὸ ευαγγελίου μεγαλοφωνίαν. καὶ τὴν θεοτόκον, ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μητὴρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τῆς ἐξηγήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τῆς τοῦ ἐυαγγελίου ἀναπτύξεως.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM

α Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ
γ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,
καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν
θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ
ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ
ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ
σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
β * ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ,
γ ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες
πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ'
γ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. * ἦν τὸ φῶς τὸ
γ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον
εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι'
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
δ * εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλα-
ι βον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ
ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ
ε θεοῦ ἐγεννήθησαν. * καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένε-
γ το, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πα-
ς τρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. * ἰωάν-
α νης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. * καὶ
ι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ
μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ
ιη χριστοῦ ἐγένετο. * θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε.
γ ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός,
θ ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυ-
ι ρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ
ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν. σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ
ἠρνήσατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, τί οὖν; ἠλίας εἶ
σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπαν οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα
ια ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς; τί λέ-
α γεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη, * ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
ιβ καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. * καὶ οἱ
ἀπε-

N principio erat ſermo, & ſermo erat apud deũ, & deus erat ille ſermo. Hic erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine eo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo uita erat, & uita erat lux hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Erat homo miſſus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad teſtificandũ, ut teſtaretur de luce, ut omnes crederent per ipſum. Non erat ille lux illa, ſed *miſſus erat*, ut teſtaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnem hominem uenientẽ in mundum. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mũdus eum non cognouit. In ſua uenit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis ut liceret filios dei fieri, *uidelicet* his qui credidiſſent in nomẽ ipſius: Qui non ex ſanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, ſed ex deo nati ſunt. Et ſermo ille caro factus eſt, & habitauit in nobis: & conſpeximus gloriam eius, gloriã uelut unigeniti à patre: plenus gratia & ueritate. Ioãnes teſtificat de ipſo, & clamat dicens: Hic erat de quo dicebam, qui quum me ſequeretur, anteceſſit me, quia prior me erat. Et de plenitudine eius, nos omnes accepimus, & gratiã pro gratia: qa lex p Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtũ exorta eſt. Deum nemo uidit unquã. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et hoc eſt teſtimoniũ Ioannis, quando miſerant Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas, ut interrogarent eũ: Tu quis es? Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt, *inquiens*: Non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eũ: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non ſum. Es tu propheta ille? Et reſpondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus his qui miſerũt nos? Quid dicis de teipſo? Ait: Ego uox clamãtis in deſerto, dirigite uiam domini: ſicut dixit Heſaias propheta. Et qui

ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης;
β *ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων. ἐγὼ βαπτί
α ζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, οὗ ἐμ
γ πρόσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα
γ λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. *ταῦ
α τα ἐν βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέ
πει ὁ ἰωάννης τὸν ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ
δ τίαν τοῦ κόσμου. *οὗτός ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, α ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον
ε ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. *καὶ ἐμαρτύρη
α σεν ἰωάννης, λέγων. ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα κα ταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ
ις υἱὸς τοῦ θεοῦ. *τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰω
ι άννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέ
ψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λα
λοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς. τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃ λέγετε ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς. ὄρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων
ιζ αὐτῷ. *εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν α τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ. εὑρήκαμεν τὸν μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγα γεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κη
ιη φᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. *τῇ ἐπαύριον ἠθέ
ι λησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν να θαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ. ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος. ὄρχου καὶ ἴδε. εἶδε ὁ ἰησοῦς τὸν

missi fuerant, erant ex pharisæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ego baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neq; propheta ille? Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio uestrum stat quem uos nescitis. Ipse est qui quum me sequeretur, antecessit me: cuius ego non sum dignus, ut soluam corrigiam calciamenti. Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanē, ubi Ioannes baptizabat. Postero die uidet Ioannes Iesum ueniētem ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatum mundi. Hic est de quo dicebā: Post me uenit uir, qui me antecessit: quia prior me erat, & ego nesciebam eum: sed ut manifestus fiat Israeli, propterea ueni ego aqua baptizans. Et testificatus est Ioannes, dicens: Vidi spiritum descēdentem specie colūbæ de cœlo, & māsit super eum: & ego non noueram eū, sed qui misit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentē ac manentē super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego uidi & testificatus sum, hūc esse filium dei. Postero die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, & intuitus Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentē, & sequuti sunt Iesum. Conuersus autē Iesus, & conspicatus eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerūt ei: Rabbi: quod dicitur si interpreteris, magister: ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uiderunt; ubi maneret, & apud eum manserūt die illo: hora autē erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Ioanne, & sequuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est, si interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus eū Iesus, dixit: Tu es Simon, filius Iona: tu uocaberis Cephas. quod sonat, si interpreteris, lapis. Postero die uoluit Iesus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanael, & dicit ei: De quo scripsit Moses in lege & prophetæ, inuenimus, Iesum filiū Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Iesus Natha-

α πρὸ τοῦ φωνῆσαι γαλμ. β πρὸ τοῦ ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ. ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαββεί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ οὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοί γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἄν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτεκλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτεκλίνος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτεκλίνος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. β μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπέρναουμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς. καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου. ι ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. κγ ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον

Nathanael uenientem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Prius quàm te Philippus uocaret quum esses sub ficu, uidebam te. Respõdit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Videbã te sub ficu: credis. Maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis, posthac uidebitis cœlũ apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. Et die tertia nuptiæ fiebant in Ca- II
α na Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defeciſſet uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est, mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserãt aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo
β erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymã, & reperit in templo eos, qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes. Et quum feciſſet flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulariorum effudit æs, mensasq; subuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc: nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero sunt discipuli eius, quod scriptum est: Zelus domus tuæ exedit me. Responderunt ergo Iudæi, &

εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον ποιεῖς ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
κδ ποιεῖς; * ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
1 λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐ-
γερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαρακον-
τα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ
ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλε-
γε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠ-
γέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
ὅτι τοῦτο ἔλεγε αὐτοῖς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ,
καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱερο-
λύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευ-
σαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ ση-
μεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυ-
τὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ
ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀν-
θρώπου. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώ-
πῳ. ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικό-
δημος ὄνομα, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε
πρὸς αὐτὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ῥαββεί,
οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος.
οὐδεὶς γὰρ τοῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν
μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βα
σιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος,
πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;
μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ
ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ
τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ
τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι
εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ
πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ
ἀκούεις, ἀλλ᾽ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑ-
πάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύ
ματος. ἀπεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ἰησοῦς,
καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραήλ,
καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι
ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυρῦ-
μεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ
ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴ-
πω τὰ ἐπουράνια, πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέ-
βηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ
καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως
ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον,
ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων

dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quod ista facias? Respondit Iesus, & dixit eis: Destruite templum hoc: & in tribus diebus erigã illud. Dixerunt ergo Iudęi: Quadraginta & sex annis extructũ est templũ hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis sui. Quum ergo resurrexissẽt è mortuis recordati sunt discipuli eius, quòd hoc dixisset eis, & crediderunt scripturæ & sermoni quem dixerat Iesus. Quum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomẽ eius, uidẽtes signa eius quæ edebat. Ipse aũt Iesus nõ credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, nec opus haberet ut quisquam testaretur de homine: ipse
γ̄ enim sciebat quid esset in homine. Erat III
autem homo ex pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quòd à deo uenerís magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit è supernis, non potest uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, quum sit senex? Num potest in uentrem matris suæ iterum introire ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnũ dei. Quod natũ est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult, spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israelis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimoniũ nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascẽdit in cœlum, nisi qui descẽndit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit

πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς
τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ
ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνε-
ται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πε-
πίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ
θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν
εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλ-
λον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς. ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν
τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ
φῶς. καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγ-
χθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρ-
χεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα,
ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. μετὰ ταῦτα ἦλθεν
ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰουδαίαν
γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτι-
κε ζεν. *ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν
γ ἐγγὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ
κδ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. *οὔπω γὰρ ἦν
δ βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης. *ἐ-
κζ γένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου με-
τὰ ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς
τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ
σοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας,
ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς
αὐτόν. ἀπεκρίθη ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναται
ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομέ-
κη νον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. *αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυ-
κε ρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀ-
κθ πεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. *ὁ ἔχων
ι τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμ-
φίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει δι'
τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ
πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλατ-
τοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων
ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς
λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάν-
των ἐστίν, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ,
καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λα
βὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ
θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥή-
ματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν
λ ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. *ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν,
γ καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. *ὁ πι-
λε στεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπει-
ι θῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ
μένει ἐπ' αὐτόν. ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκου-
σαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς
λβ ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ ἰωάννης, καίτοιγε ἰησοῦς αὐ-
ζ τὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. *ἀφῆ-
λγ κε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλι-
ι λαίαν. *ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ σαμαρείας.

ἔρχεται

credit in eum, non pereat, sed habeat uitam
æternam. Non enim misit deus filiũ suum
in mundum, ut cõdemnet mundum, sed ut
seruetur mũdus per eum. Qui credit in eum,
non condẽnatur. Qui uero non credit, iam
condemnatus est, quia non credidit in no-
men unigeniti filij dei. Hæc est autem con-
demnatio, q lux uenit in mundum, & dile-
xerunt homines magis tenebras q̃ lucem.
Erant enim eorũ mala opera. Omnis enim
qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lu-
cem, ne arguãtur opera ipsius. Qui autem
operatur ueritatẽ, uenit ad lucem: ut cõspi-
cua fiant facta ipsius, quod per deũ sint fa-
cta. Post hæc uenit Iesus & discipuli eius in
terram Iudęam, & illic morabatur cum eis,
ac baptizabat. Baptizabat autem & Ioan-
nes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ mul-
tæ erant illic, & ueniebant ac baptizaban-
tur. Nondũ enim coniectus fuerat Ioannes δ
in carcerem. Orta est autem quæstio ex di-
scipulis Ioannis cum Iudæis de purificatio-
ne. Et uenerũt ad Ioannem, & dixerunt ei:
Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui
tu testimoniũ perhibuisti, ecce is baptizat,
& omnes ueniunt ad eum. Respondit Ioan
nes, & dixit: Non potest homo accipere
quicquam, nisi fuerit ei datum è cœlo. Ipsi
uos testes estis, quod dixerim, Nõ sum ego
Christus, sed missus sum ante illũ. Qui ha-
bet sponsam, sponsus est: amícus aũt sponsi
qui stat & audit eũ, gaudio gaudet propter
uocem sponsi. Hoc ergo gaudiũ meum im-
pletum est. Illum oportet crescere, me uero
minui. Qui è supernis uenit, supra omnes
est. Qui è terra ꝓfectus est, terrenus est, &
è terra loquitur. Qui è cœlo uenit, supra om-
nes est, & quod uidit & audiuit, hoc testatur,
& testimoniũ eius nemo accipit. Qui acce-
pit eius testimonium, is obsignauit q deus
uerax sit. Nam is quem misit deus, uerba
dei loquitur: Non enim *huic* ad mensuram
dat deus spiritum. Pater diligit filiũ, & om-
nia dedit illi in manum. Qui credit filio, ha-
bet uitam æternã: qui uero non credit filio,
non uidebit uitam, sed ira dei manet super
eũ. Vt ergo cognouit dominus, audisse IIII
pharisęos, q Iesus plures discipulos faceret
& baptizaret q̃ Ioannes, quanq̃ Iesus ipse
nõ baptizaret, sed discipuli eius: reliquit Iu
dæam & abijt iterum in Galilæam. Opor-
tebat autem eum transire per Samariam.

Venit

ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρεῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς οὖσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autē ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem. Hora erat fermè sexta: uenit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus quum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim cōmercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donū dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibā: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquā uiuam. Dicit ei mulier: Domine, neq; quo haurias, habes, & puteus profundus est, unde ergo habes aquā illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Respondit Iesus & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Quisquis autē biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitierit in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquā ut nō sitiam, neq; ueniam huc ad hauriēdū. Dicit ei Iesus: Vade, uoca uirū tuū, & ueni huc. Respōdit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, Nō habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nūc quem habes, nō est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo q̄ pphe ta es tu. Patres nostri in mōte hoc adorauerunt: & uos dicitis, q̄ Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quādo neq; in mōte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrē. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scim⁹, quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora, & nunc est, quādo ueri adoratores adorabunt patrē spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorāt eū, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quòd Messias uēturus est, qui dicitur Christus: quum ergo uenerit ille, nobis nūtiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, Quid

quæris

ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεί, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμόν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμόν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σεμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός. * μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν. * αὐτὸς γὰρ ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. * ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. * καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν. ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός. κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν

quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominẽ, qui dixit mihi omnia quæcũq; feci: num hic eſt ille Chriſtus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum diſcipuli, dicẽtes: Rabbi, comede. Ille autẽ dixit eis: Ego cibum habeo comedẽdum, quem uos neſcitis. Dicebant ergo diſcipuli inter ſe: Nunquis attulit ei quod ederet. Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt ut faciam quod uult is qui miſit me, & perficiam opus eius. Nónne uos dicitis: adhuc quatuor menſes ſunt, & meſsis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos ueſtros, & uidete regiones, quoniam albæ ſunt iam ad meſſem. Et qui metit, mercedem accipit: & cõgregat fructum in uitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit. In hoc enim eſt ſermo uerus, q̃ alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit. Ego miſi uos ad metendũ, quod uos non laboraſtis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorũ introiſtis. Ex ciuitate autem illa multi crediderũt in eum Samaritanorũ propter ſermonem mulieris, teſtificantis q̃ dixiſſet ſibi omnia quæcũq; feciſſet. Quum ueniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerũt eum ut apud ſe maneret. Et manſit ibi duos dies. Ac multo plures crediderunt propter ſermonẽ ipſius. Et mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus: ipſi enim audiuimus & ſcimus quòd hic eſt uere ſeruator mũdi, Chriſtus. Poſt duos autem dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipſe enim Ieſus teſtatus eſt, q̃ propheta in ſua patria honorem non haberet. Quum ergo ueniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia uidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto, & ipſi enim uenerant ad diem feſtum. Venit ergo Ieſus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinũ. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic quum audiſſet, quòd Ieſus adueniſſet à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, ac ſanaret ipſius filium: ſiquidẽ is agebat animam. Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eũ regulus: Domine, deſcende prius quàm moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo ſermoni quẽ dixerat

ζ πρὸς τοῦ τριακοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐχοντ᾽ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.

εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύθη. ἦλθε δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ᾽ αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ὁ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν
λῆ γαλιλαίαν. *μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰου-
ι δαίων, καὶ ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ βηθζαθὰ, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ. ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγένετο, ᾧ δήποτε κατέχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριακοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ. θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι τῷ τεθραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆ-
λθ ραι τὸν κράββατον. *ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιή-
ι σας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν. ὁ γὰρ ἰησοῦς ἐξέκλινεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰουδαῖοι καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν,
ἴσον

dixerat ei Iesus,& ibat.Iam aũt eo descendente,serui occurrerũt ei,& nunciauerunt, dicentes:Filius tuus uiuit.Sciscitatus est ergo horã ab eis,in qua melius habuisset.Et dixerũt ei:Heri hora septima reliquit eum febris.Cognouit ergo pater, quòd illa hora erat,in qua dixisset sibi Iesus,Filius tuus uiuit:& credidit ipse,& dom⁹ eius tota.Hoc iterum secundũ signum ędidit Iesus,quum ueniſſet à Iudæa in Galilæam. Post hæc V
ζ erat dies festus Iudęorum,& ascendit Iesus Hierosolymã.Est aũt Hierosolymis ad Probaticam,piscina,quæ nominatur Hebraice Bethesda,quinq; porticus habens:in his iacebat multitudo magna languentiũ,cæcorum,claudorũ,aridorũ,expectãtium aquæ motũ.Angelus enim descẽdebat certo tempore in piscinã,& turbabat aquã.Itaq; qui primus descendisset post turbationẽ aquæ, sanus fiebat à quocunq; detinebaẽ morbo. Erat aũt quidam homo illic,qui triginta & octo annos morbo tenebatur.Hunc quũ uidisset Iesus decũbentem,& cognouisset q̃ iam multũ temporis morbo teneretur,dicit ei:Vis sanus fieri? Respõdit ei languidus: Domine,hominẽ non habeo,ut quum turbata fuerit aqua,mittat me in piscinã. Sed interim dum ego uenio,iam alius ante me descẽdit.Dicit ei Iesus:Surge,tolle grabatũ tuum,& ambula.Et statim sanus factus est homo ille,& sustulit grabatũ suum,& ambulabat.Erat aũt sabbatum in die illo.Dicebant ergo Iudæi ei,qui sanatus fuerat:Sabbatum est,non licet tibi tollere grabatũ.Respondit eis:Qui me sanum fecit,is mihi dixit,Tolle grabatũ tuum,& ambula.Interrogauerunt ergo eum,Quis est ille homo qui dixit tibi,Tolle grabatũ tuum,& ambula? Is aũt qui sanatus fuerat effectus,nesciebat quis esset.Iesus enim subduxit se quod turba esset eo in loco.Postea reperit eũ Iesus in templo,& dixit illi:Ecce sanus factus es, ne post hac pecces,ne q̃d deterius tibi contingat.Abijt ille homo,& nuntiauit Iudæis q̃ Iesus esset à quo sanatus fuisset.Ac propterea persequebãtur Iudæi Iesum,& quærebant illum occidere,q̃ ista feciſſet in sabbato.Iesus aũt respondit eis:Pater meus ad hoc usq; temporis operatur,& ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere,quia non solũ soluisset sabbatum,sed & patrem suum dixisset deum,

æqualem

ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν
μ πατέρα. *ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πα-
α τέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ν ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
μα ι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις
μβ ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. *ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ
α ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πα-
μγ τρός. *ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρ-
ι τυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μεί-
μδ ζω τοῦ Ἰωάννου. *τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι
γ ὁ πατὴρ, ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. *καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μέ-
με ι νοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς. ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν·

καὶ

æqualem se faciens deo. Respondit itaq; Iesus, & dixit eis: Amen amẽ dico uobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæcũq; enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filiũ, & hæc omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demõstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult, uiuificat. Neq; enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filiũ, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, nõ honorat patrem qui misit illum. Amen amẽ dico uobis, qui sermonẽ meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in condemnationẽ non ueniet, sed transiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, q̃ ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocẽ filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitã in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso, & potestatẽ dedit ei iudicandi quoq;, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, qa ueniet hora in qua omnes qui in monumẽtis sunt, audient uocem eius, & prodibunt qui bona fecerunt, in resurrectionẽ uitæ: qui uero mala egerunt, in resurrectionẽ condẽnationis. Non possum ego ex meipso facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iustum est: quia non quæro uoluntatem meã, sed uolũtatem eius qui misit me, patris. Si ego testimoniũ perhiberẽ de meipso, testimonium meum non esset uerum. Alius est qui testimoniũ perhibet de me, & scio uerum esse testimoniũ, quod testificatur de me. Vos misistis ad Ioannem, & is testimoniũ reddidit ueritati. Ego aũt non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico ut uos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos aũt uoluistis ad tempus exultare in luce eius. At ego testimonium habeo maius testimonio Ioãnis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiã ea, ipsa inquam opera quæ ego facio, testificantur de me, q̃ pater miserit me. Et qui misit me, pater, ipse testificatus est de me. Neq; uocẽ eius unquã audistis, neq; speciem eius uidistis: & sermonem eius non habetis, in uobis manentem: quia quem misit ille, huic uos non creditis. Scrutamini scripturas, quia uos uidemini uobis in ipsis uitam æternã habere,

καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ
οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν
παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑ-
μᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυ-
τοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν
τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνα-
σθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμ-
βάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου
θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω
ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν,
μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε
μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος
ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πι-
στεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;
μδ̄ * μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς πέραν τῆς θα-
α λάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος, καὶ ἠ-
κολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ
μζ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. * ἀνῆλθε
γ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
μῆ μαθητῶν αὐτοῦ. * ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορ-
α τὴ τῶν ἰουδαίων. * ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς
μθ ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχλος
α ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον,
πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι;
τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτὸν, αὐτὸς γὰρ ἤδει τί
ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος, διακο-
σίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα
ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος
πέτρου. ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρ-
τους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί
ἐστιν εἰς τοσούτους; εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς, ποιήσατε νδ̄
τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς
ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθ-
μὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ
ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς,
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν
ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύ-
σαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγα
γον οὖν καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασ-
μάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπε
ν̄ε περίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. * οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰ-
ι δόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗ-
τός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν
κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι,
καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασι-
νᾱ λέα, * ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μό-
λ νος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ
πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερ-
ναοὺμ

& illę ſunt quę teſtificant de me, nec uultis uenire ad me ut uitam habeatis. Gloriã ab homínibus nõ accipio, ſed cognoui uos ꝙ dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine ſuo, illum recipietis. Quomodo uos poteſtis credere, qui gloriã à uobis ínuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo deo proficiſcitur, non quæritis? Nolite putare ꝙ ego accuſaturus ſím uos apud patrẽ. Eſt qui accuſat uos, Moſes, in quo uos ſperatis. Si enim credidiſſetis Moſi, credidiſſetis utiq; mihi: de me enim ille ſcripſit. Si aũt illius ſcriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis? Poſt hęc abíit Ieſus VI
trans mare Galileæ, quod eſt Tiberiadis, & ſequebatur eum turba multa, quia uidebãt eius ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Subíit autẽ in montem Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Inſtabat aũt paſcha dies feſtus Iudæorum. Quum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & uidiſſet ꝙ multa turba ueniret ad ſe, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut edant iſti? Hoc autem dicebat tentãs eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiũt eis, ut unuſquiſq; puſillum quippiam accipiat. Dicit ei unus ex diſcipulis ipſius, Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer unus hic, qui habet quinq; panes ordeaceos & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tã multos? Dixit autem Ieſus: Facite ut homines
diſcumbãt. Erat autem gramen multum in eo loco. Diſcubuerũt ergo uiri numero fermè quinquies mille. Accepit aũt panes Ieſus, quũq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli uero diſcũbẽtibus. Similiter & ex piſcibus quantũ uolebãt. Vt aũt impleti ſunt dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperfuerũt fragmenta, ne quid pereat. Collegerũt ergo, & impleuerũt duodecim cophinos fragmentorũ ex quinq; panibus ordeaceis quæ ſuperfuerãt his qui comederãt. Illi ergo homines quũ uidiſſent quod Ieſus fecerat ſignũ dicebãt: Hic eſt uere ꝓpheta ille qui uẽturus eſt in mũdũ. Ieſus ergo quũ cognouiſſet ꝙ uẽturi eſſent, ac rapturi ipſum ut facerẽt ipſum regẽ, ſeceſsit iterũ in mõtẽ ipſe ſolus. At ubi iam ueſpera eſſet, deſcẽderunt diſcipuli eius ad mare: & conſcenſa naui, uenerũt traiecto mari ad oppidũ Capernaum

θαλάσσης τῆς τιβεριάδος.

θαλάσσης, καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς στάδιους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ὃν ὑπῆγον. τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, εἶδον ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναοὺμ, ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. τί ποιοῦμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. εἶπον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ. οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, κύριε, πάντοτε δός ὑμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιστεύετε. πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω. ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω

θαλάσσης τιβεριάδος.

naum. Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos Iesus. Mare aũt uento magno flante intumescebat. Quum remigassent ergo fermè stadia uigintiquinq; aut triginta, uidẽt Iesum ambulantẽ super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerũt ergo recipere eum in nauim, & ilico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit q̃ naucula alia non esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & q̃ non introisset cum discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, postea q̃ gratias egisset dominus. Quũ ergo uidisset turba, q̃ Iesus non esset ibi, neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas, & uenerũt Capernaũ, quærẽtes Iesum: & quum inuenissent eũ trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc uenisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis: hunc enim pater cõsignauit deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eũ quẽ misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signũ, ut uideamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptũ est: Panem de cœlo dedit eis ad edendũ. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, non Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panẽ de cœlo uerum. Panis enim dei est qui de cœlo descẽdit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autẽ eis Iesus: Ego sum panis ille uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, q̃ etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me non eiicio foras. Quia descendi de cœlo, ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me, patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed

νθ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. *ἔλεγον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ
ι Ἰουδαῖοι, τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι;
να τί ἐργάζῃ; οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς
α ἐστιν γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.
εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν
ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν
ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ
καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν
πρὸς αὐτούς, κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπεν δὲ
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός με
οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ'
εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιστεύετε. πᾶν ὃ δίδωσίν μοι
ὁ πατήρ πρός με ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω,
ὅτι καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν
ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα
τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ
ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ
πατρός μου, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ
ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. *ἐγόγ-
α γυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ
ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ
ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς
οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβη-
ξ κα. *ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
ι μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλ-
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύ-
σῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, καὶ
ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ
ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται
ξα πρός με. *οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ
γ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ· οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
ξβ *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει
ι ζωὴν αἰώνιον. *ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. *οἱ
ξγ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ,
α καὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρα-
ξδ νοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ
ι ἀποθάνῃ. *ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐ-
ξε ρανοῦ καταβάς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρ-
α του, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ
δώσω ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς
ξς τοῦ κόσμου ζωῆς. *ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλή-
ι λους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· πῶς δύναται οὗτος
ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε
τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐ-
τοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων
μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν
αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέ-
ξζ ρᾳ. *ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ
α αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. *ὁ τρώγων μου τὴν
ξη σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ
α ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ
ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζή-
σεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα-
ταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ
μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον,
ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ
διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαν-
τες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον· σκληρός ἐστιν
οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν. εἰ-
δὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τού-
ξθ του οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο ὑμᾶς
α σκανδαλίζει; *ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
ο θρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; *τὸ
λ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.

resuſcitẽ illa in nouiſsimo die. Hæc eſt aũt uoluntas eius qui miſit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternã, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo quod dixiſſet, Ego ſum panis ille, qui de cœlo deſcendi. Et dicebant: Nonne hic eſt Ieſus, filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrẽ? Quomodo ergo dicit hic, De cœlo deſcendi? Reſpõdit ergo Ieſus, & dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Eſt ſcriptum in prophetis, Et erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quòd patrem uiderit quiſquam, niſi is qui eſt à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternã. Ego ſum panis ille uitæ. Patres ueſtri comederunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis ille de cœlo deſcẽdens, ut ex ipſo edat aliquis, & non moriatur. Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabãt ergo Iudæi inter ſe, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem illam ſuam dare ad edendũ? Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico uobis, niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habetis uitam in uobis. Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinẽ, habet uitam æternã: & ego ſuſcitabo eũ in nouiſsimo die. Caro enim mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Qui edit meam carnẽ, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrẽ: ita & qui ederit me, uiuet ipſe quoq; propter me. Hic eſt panis ille qui de cœlo deſcendit: non ſicut comederunt patres ueſtri manna, & mortui ſunt: qui ederit hunc panem, uiuet in æternũ. Hæc dixit in ſynagoga docẽs in Capernaum. Multi ergo his auditis ex diſcipulis eius dixerunt: Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eũ audire? Sciens aũt Ieſus apud ſemetipſum q̃ murmurarẽt de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis: Hoc uos offendit? quid igitur ſi uideritis filiũ hominis aſcendentem eò ubi erat prius? Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam.

Verba

ξα * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ὄ-
ι ζωή ὄσιν, ἀλλ' εἰσίν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύου-
ος σιν. * ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ
οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ὄσιν ὁ παραδώσων αὐ-
ωγ τόν. * καὶ ἔλεγε. διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς
ι δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐ-
τῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλ-
θον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι
μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς
οδ δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; * ἀπε-
ι κρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρός τίνα
ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ
ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ
οθ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. * ἀπεκρίθη
ι αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξε-
λεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ὄσιν; ἔλεγε
δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτου. οὗτος γὰρ
ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδε-
κα. καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν
τῇ γαλιλαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περι-
πατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖ-
ναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπη-
γία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετά-
βηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα
καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ
ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ καὶ ζητεῖ
αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρω
σον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ
καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
ρος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος
μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνά-
βητε εἰς τὴν ἑορτήν ταύτην. ἐγὼ οὔπω ἀναβαί-
νω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔ-
πω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμει-
νεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ
φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζή-
τουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ ἔλεγον. ποῦ ὄσιν ἐ-
κεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν
τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ὄσιν, ἄλλοι
δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδείς μέν
τοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον
τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀ-
νέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε, καὶ ἐθαύ
μαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος γράμ-
ματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή,
ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλη-
μα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς,
πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ὄσιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ
λαλῶ

Verba quę ego loquor uobis, ſpíritus & uíta ſunt. Sed ſunt quidam ex uobis, qui non credunt. Nouerat enim ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis proditurus eſſet ipſum. Et dicebat: Propterea dixi uobis, ꝙ nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo *tempore* multi diſcipulorum eius deſciuerunt, eo relicto, nec amplius cum illo ambulabãt. Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Num & uos uultis abire? Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ ęternæ habes: & nos credimus & cognouimus, ꝙ tu es Chriſtus filius dei uiui. Reſpõdit eis Ieſus: Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus eſt? Dicebat aũt de Iuda Simonis Iſcariota: hic enim erat proditurus eum, quũ eſſet unus ex duodecim. Ver- VII
ſabatur Ieſus poſt hæc in Galilæa: nõ enim uolebat in Iudæa uerſari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autẽ in propinquo dies feſtus Iudæorum ſcenopegia. Dixerũt igitur ad eũ fratres eius: Tranſi hinc, & uade in Iudæã, ut & diſcipuli tui uideãt opera tua quæ facis. Nemo ꝙppe in occulto facit aliquid, & quęrit ipſe palàm eſſe. Si hæc facis, declara teipſum mundo. Nam ne fratres quidem eius credebãt in eum. Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nõdum adeſt: tempus aũt ueſtrum ſemper eſt paratũ. Non poteſt mundus odiſſe uos: me autem odit, quia ego teſtimoniũ fero de illo, ꝙ opera eius mala ſint. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego nõdum aſcendo ad feſtum hoc, quia meum tempus nõdum impletum eſt. Hæc autẽ quum dixiſſet illis, manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderũt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad feſtum, non manifeſte, ſed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in feſto, & dicebant: Vbi eſt ille? Et murmur multũ erat in turbis de eo. Quidam enim dicebant, Bonus eſt: alĩ aũt dicebant, Non, ſed ſeducit turbã. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metũ Iudæorum. Quum aũt iam dimidiũ feſti peractum eſſet, aſcendit Ieſus in templũ, ac docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, quũ non didicerit? Reſpõdit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Si quis uoluerit uoluntati eius obtẽperare, cognoſcet de doctrina, utrum ex deo ſit, an ego à meipſo

λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων. καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. *ἔκραξεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. *ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. *πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα. *καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. *εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. *ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε. καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἰστήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

οὔπω

loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui aũt quærit gloriam eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniustitia in illo nõ est. Nonne Moses dedit uobis legem? & tamen nemo ex uobis, factis præstat legem. Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmoniũ habes: quis te quærit interficere? Respõdit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moses dedit uobis circũcisionem: non quia ex Mose sit, sed quia ex patribus. Et tamen in sabbato circũciditis hominem. Si circuncisionem accipit homo in sabbato, ut nõ soluatur lex Mosi, mihi indignamini, q̃ totum hominem sanum fecerim in sabbato? Nolite iudicare secundum aspectũ, sed iusto iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitanis: Nonne hic est quem quærunt interficere? Atqui ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt: Num uere cognouerũt principes, hunc esse uere Christum? Sed hunc nouimus unde sit. Christus autẽ quum uenerit, nemo scit unde sit. Clamabat ergo Iesus in templo docens, ac dicẽs: Et me nostis: & unde sim, nostis: & à meipso non ueni, sed est uerax qui misit me, quem uos non nouistis. Ego uero noui eũ, quia ab ipso sum, & ille me misit. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo misit in illum manus, quia nondum uenerat hora eius. De turba aũt multi crediderunt in eum, & dicebãt: Christus quum uenerit, num signa plura ædet ijs quæ hic ædidit? Audierunt pharisæi turbã murmurantem de illo hæc, & miserũt pharisæi ac principes sacerdotum ministros, ut apprehẽderent eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc pusillum temporis uobiscum sum, & abeo ad eum qui me misit. Quæretis me, nec inuenietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis uenire. Dixerũt ergo Iudæi inter sese: Quò hic iturus est, quod nos non inueniemus eum? Num in dispersionẽ gentium iturus est, & docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis uenire? In nouissimo aũt die magno festi stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dixit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc aũt dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum.

Nondum

οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. * πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον. οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. * ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ ὁ χριστὸς ἔρχεται; * σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὄχλῳ δι' αὐτόν. * τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. * ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπάρατοί εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρῶτον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἦρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε πρὸς αὐτούς. ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλλέτω. καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούοντες ἐξήρχοντο εἷς καθεὶς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀνακύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; ἡ δὲ εἶπεν. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι

Nondũ enim erat ſpiritus ſanctus, quia Ieſus nõdum erat glorificatus. Multi ergo de turba quum audiſſent hunc ſermonẽ, dicebant: Hic eſt uere propheta. Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidã aũt dicebãt: Num à Galilæa ueniet Chriſtus? Nõne ſcriptura dicit, ꝙ ex ſemine Dauid, & de Bethleẽ caſtello, ubi erat Dauid, ueniet Chriſtus? Diſſenſio itaq; orta eſt in turba ꝓpter eũ. Quidam aũt ex ipſis uolebant apprehẽdere eũ, ſed nemo coniecit in eum manus. Venerũt ergo miniſtri ad pontifices & phariſæos, & dixerũt eis illi: Quare non adduxiſtis illũ? Reſpõderunt miniſtri: Nunq̃ ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo. Reſpõderũt ergo eis phariſæi: Nũ & uos ſeducti eſtis? Nũ quis ex principibus credidit in eũ, aut ex phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, execrabiles ſunt. Dicit Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eũ nocte, qui unus erat de numero eorũ: Nũ lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit ꝙd faciat? Rnderunt & dixerũt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare, & uide ꝙ à Galilæa propheta nõ ſurrexerit. Et ꝓfectus eſt unuſquiſq; in domũ ſuã. Ieſus aũt perre- VIII xit in montem oliuarũ, & diluculo iterũ uenit in tẽplũ, cunctusq; populus uenit ad eũ, & ſedẽs docebat eos. Adducũt aũt ad eum ſcribæ & phariſæi mulierẽ in adulterio deprehenſam, & quũ ſtatuiſſent eã in medio, dicunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio. In lege aũt, Moſes præcepit nobis, ut huiuſmodi lapidarentur. Tu ergo quid dicis? Hoc aũt dicebant, tentãtes eum, ut poſſent accuſare eum. Ieſus aũt inclinãs ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Quum ergo perſeuerarẽt interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui ueſtrũ immunis eſt à peccato, primus in illam lapidẽ iaciat. Et iterũ ſe inclinãs ſcribebat in terra. Audiẽtes aũt hæc ſingulatim alius poſt aliũ exibant, initio facto à ſeniorib⁹: & relictus eſt ſolus Ieſus ac mulier in medio ſtans. Quũ aũt erexiſſet ſe Ieſus, & neminẽ uideret prẽter mulierẽ, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te cõdẽnauit? Quæ dixit: Nemo, domine. Dixit aũt Ieſus: Nec ego te cõdẽno: uade, & poſthac ne peccaueris. Iterũ ergo Ieſus locut⁹ eſt eis, dicẽs: Ego ſum lux mũdi: q̃ ſeq̃t me nõ ãbulabit in tenebris, ſed habebit lumen uitæ. Dixerũt ergo ei phariſæi

ζαῖοι, σὺ πρὶ σεαυτ̃ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ
ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
καὶν ἐγὼ μαρτυρῶ πρὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθὴς ἔστιν ἡ
μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ
ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ
ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὴν σαρκα κρίνετε,
ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ
κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμί,
ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νό-
μῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώ-
πων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυ-
ρῶν πρὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ πρὶ ἐμοῦ ὁ πέμ-
ψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πα-
τήρ σου. * ἀπεκρίθη ἰησοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε,
οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πα-
τέρα μου ἤδειτε ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλά-
λησεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων
ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω
ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * εἶπεν οὖν πάλιν αὐ-
τοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ
ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑ-
πάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ
ἰουδαῖοι, μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅ-
που ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν
ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ
οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν,
ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν
γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν
ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς
εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ
λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρί
νειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ ἤκου-
σα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ
ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν
οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ'
ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με
ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πέμψας με
μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅ-
τι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ, ποιῶ πάντοτε. ταῦτα
αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
ἔλεγεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας
αὐτῷ ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λό-
γῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστὲ, καὶ γνώ-
σεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλεύθερώ-
σει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα ἀβρα-
ὰμ ἐσμὲν, καὶ οὐδενὶ πεδουλεύκαμεν πώποτε,
πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅ-
τι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς
ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ
εἰς

ſęi: Tu de teipſo teſtificaris, teſtimoniũ tuũ
non eſt uerum. Reſpõdit Ieſus & dixit eis:
Et ſi ego teſtimoniũ perhibeam de meipſo,
uerum eſt teſtimoniũ meum, quia ſcio un-
de ueni, & quò uado: uos aũt neſcitis unde
uenio, & quò uado. Vos ſecũdum carnem
iudicatis, ego non iudico quẽquam: porrò
& ſi iudicem ego, iudicium meum uerum
eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit
me, pater. Quin & in lege ueſtra ſcriptum
eſt, q̃ duorum hominum teſtimonium ue-
rum eſt. Ego ſum qui teſtimonium fero de
meipſo, & teſtimonium fert de me qui mi-
ſit me, pater. Dicebãt ergo ei: Vbi eſt pater
tuus? Reſpõdit Ieſus: Neq̃ me noſtis, neq̃
patrem meum. Si me nouiſſetis, & patrem
meum nouiſſetis. Hæc uerba loquutus eſt
Ieſus in gazophylacio, docẽs in templo. Et
nemo apprehendit eum, quia nondum ue-
nerat hora eius. Dixit ergo iterũ eis Ieſus:
Ego uado & quæretis me, & in peccato ue
ſtro moriemini: quò ego uado uos non po-
teſtis uenire. Dicebãt ergo Iudæi: Num in-
terficiet ſemetipſum? quia dicit, Quò ego
uado, uos non poteſtis uenire? Et dicebat
eis: Vos ab infernis eſtis, ego de ſupernis
ſum. Vos de mũdo hoc eſtis: ego non ſum
de hoc mũdo. Dixi ergo uobis, q̃ moriemi-
ni in peccatis ueſtris. Si enim non crediderí
tis, q̃ ego ſum, moriemini in peccatis ue-
ſtris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit
eis Ieſus: In primis quod & loquor uobis.
Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudi-
cem: ſed qui me miſit, uerax eſt: & ego quę
audiui ab eo, hæc loquor in mũdo. Non co-
gnouerũt q̃ de patre eis loquutus eſſet. Di-
xit ergo eis Ieſus: Quum exaltauerítis filiũ
hominis, tunc cognoſcetis q̃ ego ſum, & q̃
ex meipſo facio nihil: ſed ita ut docuit me
pater, hæc loquor. Et qui me miſit, mecum
eſt. Non reliquit me ſolũ pater, qa ego quæ
placita ſunt ei, facio ſemper. Hæc illo loquẽ
te multi crediderũt in eum. Dicebat ergo Ie
ſus ad eos qui crediderãt ípſi Iudęos: Si uos
manſerítis in ſermone meo, uere diſcípuli
mei eſtis: & cognoſcetis ueritatẽ, & ueritas
liberos reddet uos. Reſponderũt ei: Semen
Abrahæ ſumus, neq̃ cuiquam ſeruiuimus
unquã: quomodo tu dicis, Liberi reddemi-
ni? Reſpõdit eis Ieſus: Amen amẽ dico uo-
bis, q̃ omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt
peccati. Seruus autem non manet in domo

in

εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν
†Alias ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι †ἐστέ.
ἔσταδε οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με
ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.
ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ
ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν,
ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ
Σ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τέκνα
τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε.
νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν
ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ
θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε
τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς
ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν
τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς πατὴρ
ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυ-
θα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν
τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύασθε ἀκούειν
τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου
ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν
θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ'
ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ
τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ
αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πι-
στεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρ-
τίας. εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πι-
στεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ
θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι
ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι
καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; ἀπεκρίθη ἰησοῦς. ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου.
ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη ἰησοῦς: ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτὸν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.

ἀβραὰμ

in æternũ, filius manet in æternum. Si ergo uos filiꝰ liberos reddiderit, uere liberi eſtis. Scio ꝙ ſemen Abrahæ eſtis. Sed quæritis me interficere, quia ſermo meus non habet locũ in uobis. Ego quod uidi apud patrem meũ loquor: & uos quod uidiſtis apud patrem ueſtrum, facitis. Reſpõderunt & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis loquutus ſum, quã audiui à deo. Hoc Abraham nõ fecit. Vos facitis opera patris ueſtri. Dixerunt itaq; ei: Nos è ſtupro non ſumus nati. Vnum patrẽ habemus deum. Dixit eis Ieſus: Si deus pater ueſter eſſet, diligeretis utiq; me. Ego enim ex deo proceſsi & ueni. Neq; enim à meipſo ueni, ſed ille me miſit. Quare loquelam meam nõ agnoſcitis: quia nõ poteſtis audire ſermonem meum. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideriꝭ patris ueſtri uultis obſequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia non eſt ueritas in eo. Quum loquitur mẽdaciũ, ex propriꝭ loquitur: quia mendax eſt, atq; eius rei pater. Ego aũt quia ueritatem dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Porrò ſi ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Qui ex deo eſt, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo non eſtis. Reſpõderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, ꝙ Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes? Reſpõdit Ieſus: Ego dæmoniũ non habeo, ſed cohoneſto patrẽ meum, & uos ignominia affeciſtis me. Ego autẽ non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & iudicet. Amẽ amẽ dico uobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerũt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus ꝙ dæmoniũ habes. Abraham mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonẽ meũ ſeruauerit, nõ guſtabit mortẽ in æternum. Nunqd tu maior es patre noſtro Abraham qui mortuus eſt? Et prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum tu facis? Reſpõdit Ieſus: Si ego glorifico meipſũ, gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis deũ ueſtrũ eſſe, & tamen non cognouiſtis eum, ego autẽ noui eum. Et ſi dixero ꝙ non nouerim eum, ero ſimilis ueſtri, mendax. Sed noui eum, & ſermonẽ eius ſeruo.

Abraham

ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν
ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ
ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν. πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις,
καὶ ἀβραὰμ ἑώρακας; ἔφη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι.
ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. ἰησοῦς
δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. καὶ παρα-
γων ὁ ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκγενετῆς, ι
καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες.
ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα
τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὔτε οὗτος
ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ
τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ
ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν. ἔρχεται
νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ
κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπ-
τυσε χαμαὶ καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσμα-
τος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν
κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπε-
σταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε
βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐ-
τὸν τὸ πρότερον, ὅτι προσαίτης ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός
ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον,
ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖ
νος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς
ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖν-
ος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος ἰησοῦς, πηλὸν
ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ
μοι. ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, καὶ
νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα.
εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει. οὐκ οἶδα.
ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυ
φλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν
ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλ-
ιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέ-
βλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μου
τοῖς ὀφθαλμοὺς καὶ νενιψάμην καὶ βλέπω.
ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄν-
θρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ. ὅτι τὸ σάββα-
τον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι δὲ ἔλεγον. πῶς δύναται ἄν-
θρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ
σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν.
σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλ
μούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευ-
σαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ
ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ
τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγον
τες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι
τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρί
θησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον. οἴδαμεν,
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη

πῶς

Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit atq; gauisus est. Dixe runt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta an nos nondum habes, & Abrahã uidisti? Di xit eis Iesus: Amen amen dico uobis, ante quàm Abraham nasceretur, ego sum. Tol lebant ergo lapides, ut iacerẽt in eum. Iesus autem absc̃odit se, & exiuit è templo. Et ix
præteriens Iesus uidit hominẽ cæcum à na tiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes eius, ut cæcus nasceretur? Respon dit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est. Venit nox quãdo nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc quum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade laua in piscina Siloæ. quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit & uenit ui dens. Itaq; uicini & qui uiderãt eum prius, q̃ mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, Hic est: alij rursus, Similis est ei: ille dicebat, Ego sum. Dicebãt ergo ei: Quomodo aper ti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, & inun xit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad pi scinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac la ui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat aũt sab batũ quum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterũ ergo interrogabant eũ & pharisæi, quomodo uisũ recepisset. Ille aũt dixit eis: Lutũ mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebãt ergo ex pharisæis quidã: Non est hic homo à deo, q̃a sabbatũ non obseruat. Alij aũt dicebãt: Quomodo põt homo peccator hæc signa ẽdere? Et dis sensio erat inter eos. Dicunt cæco iterũ: Tu q̃d dicis de illo, q̃a aperuit tibi oculos tuos? Ille aũt dixit: Propheta est. Non crediderũt ergo Iudæi de illo, q̃ cęcus fuisset, & uisum recepisset, donec uocauerũt parentes eius, qui uisum receperat, & interrogauerũt eos dicẽtes: Hic est filius uester, quẽ uos dicitis cæcũ natũ esse? quomodo ergo nũc uidet? Responderũt ei parẽtes eius, & dixerũt: Sci mus q̃ hic est filiꝰ noster, & q̃ cæcꝰ natꝰ est

quomo-

πως δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. αὐτὸν ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πάλιν. τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον. σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μωσῇ ἐλάλησεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε. καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν

quomodo autem nũc uideat, neſcimus: aut qs eius aperuerit oculos, nos neſcimus. Ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur. Hæc dixerunt parẽtes eius, quod timerent Iudæos. Iam enim conſpiraverant Iudæi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, è ſynagoga eiiceretur. Propterea parentes eius dixerũt, Aetatem habet, ipſum interrogate. Vocauerunt ergo rurſum hominem, qui fuerat cęcus, & dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos ſcimus ꝙ hic homo peccator eſt. Reſpondit ergo ille, & dixit: An peccator ſit, neſcio: unũ ſcio, ꝙ cæcus quũ fuerim, nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Reſpondit eis: Dixi uobis iam, nec audiſtis: cur iterum uultis audire? num & uos uultis diſcipuli eius fieri? Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerũt: Tu diſcipulus illíus eſto, nos autem Moſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus ꝙ Moſi loquutus eſt deus, hunc autem neſcimus unde ſit. Reſpõdit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam eſt, ꝙ uos neſciatis unde ſit, & tamen aperuit meos oculos. Scimus aũt ꝙ peccatores deus non audit: ſed ſi quis dei cultor eſt, & uolũtati ipſius obtẽperat, hunc audit. A ſeculo non eſt auditum ꝙ quis aperuerit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à deo, nõ potuiſſet facere quicquam. Reſpõderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Ieſus ꝙ eieciſſent eum foras: quũcp inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filiũ dei? Reſpondit ille & dixit: Et quís eſt domine, ut credam in eum? Et dixit ei Ieſus: Et uidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait: Credo domine. Et adorauit eũ. Et dixit ei Ieſus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et audierunt quidã ex phariſæis hæc, qui cũ ipſo erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci ſumus? Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, nõ haberetis peccatũ. Nunc uero dicitis, Videmus: idcirco peccatũ ueſtrũ manet. Amen amen dico uobis, qui non intrat per oſtium in ſtabulũ ouiũ, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues uocẽ eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et quũ proprias oues emiſerit, ante

eas

αὐτῷ προβύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα. καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται. τί αὐτοῦ ἀκούετε; ἄλλοι ἔλεγον. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ σολομῶντος. ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι

eas uadit, & oues illum sequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non sequentur, sed effugient ab eo, quia nõ nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbiũ dixit eis Iesus. Illi aũt non cognouerunt, quæ essent quæ loquereť eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amẽ dico uobis, Ego sum ostium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abũdantius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupũ uenientem, ac deserit oues, fugitq́, & lupus rapit ac dispergit oues. Mercenarius autẽ fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi curæ. Ego sum pastor ille bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quę non sunt ex hoc ouili: illas quoq; oportet me adducere, & uocẽ meam audient; & fiet unũ ouile, unus pastor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eã à meipso. Potestatem habeo ponẽdi eam, & potestatem habeo rursus sumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo. Dissensio igitur iterũ facta est inter Iudæos, propter sermones hos. Dicebant autẽ multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non sunt dæmonium habentis. Num dæmoniũ potest cæcorum oculos aperire? Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Circũdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousq; animam nostram suspendis? Si tu es Christus, dic nobis ingenue. Respõdit eis Iesus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium reddunt de me. Sed uos non creditis, quia non estis ex ouibus meis, quemadmodũ dicebam uobis: Oues meæ uocẽ meam audiũt, & ego cognosco eas, & sequunť me, & ego uitam æternam

do

δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ὄστι, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμι. εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. ζητ *ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ζητ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. ζθ *καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ζ ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν. ἦν δέ τις ιᾱ ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περιπατεῖ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. εἶπον οὖν

do eis, nec peribũt in æternum, nec̃ rapiet eas quiſquã de manu mea. Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei. Ego & pater unum ſumus. Sustulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, ut lapidarent eum. Reſpõdit eis Ieſus: Multa bona opera oſtendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonum ŏpus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiã: & quia tu homo quum ſis, facis teipſum deũ. Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege ueſtra, Ego dixi, dĩj eſtis? Si illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura, quẽ pater ſanctificauit & miſit in mũdum, uos dicitis me blaſphemare, qa dixerim, Filius dei ſum? Si non facio opera patris mei, noli te credere mihi. Sin uero facio, & ſi mihi non credatis, operibus credite, ut cognoſcatis & credatis, q̃ pater in me eſt, & ego in eo. Quærebant iterum eum apprehendere, & exiuit de manu eorum, & abiit iterum trans Iordanẽ in eum locũ, ubi fuerat Ioannes baptizans primũ, mãſitq̃ illic. Et multi uenerunt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidem ſignum ædidit nullum. Omnia autem quæcũq̃ dixit Ioãnes de hoc, uera erant, & crediderunt multi illic in eum. Aegrotabat autem quidã nomine Lazarus Bethanienſis à caſtello Mariæ & Marthæ huius ſororis. Maria aũt erat ea quæ unxit dominum unguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ęgrotabat. Miſerunt ergo ſorores eius ad eũ, dicentes: Domine, ecce quem amas, ægrotat. Audiẽs autem Ieſus, dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat aũt Ieſus Martham & ſororẽ eius & Lazarum. Vt ergo audiuit q̃ ægrotaret, tum quidem tempori manſit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde poſt hoc dicit diſcipulis: Eamus in Iudæam iterum. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, modo quęrebant te Iudæi lapidare, & iterũ uadis illuc? Reſpõdit Ieſus: Nonne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucẽ huius mundi uidet. Si quis aũt ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non eſt in eo. Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed uado ut à ſomno excitẽ eũ. Dixerũt ergo

οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παρρησία. λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθησαν πρὸς τὰς περὶ μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ μάρθα πρὸς τὸν ἰησοῦν. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει σοι ὁ θεός. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε. ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ ἰησοῦς. ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ

ergo discipuli eius. Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autẽ Iesus de morte eius, at illi putauerunt, ꝙ de dormitione somni diceret. Tũc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, ꝙ non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eũ quatuor dies iam in monumẽto habentem. Erat aũt Bethania iuxta Hierosolymã ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariã, ut consolarẽtur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit ꝙ Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nũc scio, ꝙ quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuꝰ. Dicit ei Martha: Scio ꝙ resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiã domine. Ego credo, ꝙ tu sis Christus ille filius dei, qui in mũdum uenturus erat. Et quum hæc dixisset, abijt & uocauit Mariam sororem suam clanculũ, dicẽs: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Nondum aũt uenerat Iesus in castellũ, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabãtur eam, quum uidissent Mariam ꝙ cito surrexisset & exisset, sequuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumẽtum, ut ploret ibi. Maria ergo quum uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, nõ esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eã plorantem, & Iudæos qui uenerãt cum ea plorãtes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidã aũt ex ipsis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autẽ spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei

Martha

ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα. κύριε, ἤδη ὄζει τεταρταῖος γάρ ἐστιν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε. λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μαρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊαφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐ δὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, ἐπροφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν. ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; ἐδεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστιν, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν. ὁ οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει. ὁ δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν

Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine,iam olet,quatriduanus est enim. Dicit ei Iesus:Nonne dixi tibi,ꝙ si credideris, uisura esses gloriam dei? Sustulerũt ergo lapidẽ à loco,ubi is qui mortuus fuerat, erat positus.Iesus aũt attollens sursum oculos, dixit:Pater gratias ago tibi,quoniã audisti me.Ego aũt sciebã ꝙ semper me audis,sed propter turbam quæ circunstat dixi,ut credant ꝙ tu me miseris.Atq; hæc quũ dixisset,uoce magna clamauit:Lazare,ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus,manus & pedes habens reuinctos fascijs sepulchralibus,& facies illius sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus:Soluite eum,& sinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui uenerant ad Mariam,& uiderant quæ fecisset Iesus,crediderunt in eum. Quidam aũt ex ipsis abierunt ad pharisæos,& dixerũt eis quæ fecisset Iesus. Congregauerũt ergo pontifices & pharisæi concilium,ac dicebãt:Quid facimus, quia hic homo multa signa ædit? Si permiserimus eũ sic,omnes credent ei:ueneruntq; Romani, & tollent tum locum nostrũ,tum gentem. Vnus aũt ex ipsis,Caiaphas nomine,quum esset põtifex anni illius,dixit eis: Vos nescitis quicquam,nec perpenditis ꝙ expedit nobis,ut unus homo moriatur pro populo,ac non tota gens pereat. Hoc aũt à semetipso non dixit,sed quum esset pontifex anni illius,uaticinatus est ꝙ Iesus moriturus esset pro gente,& non tantũ pro gente,sed ut filios dei qui erant dispersi,congregaret in unũ. Ab illo ergo die consultabant inuicẽ,ut interficerent eum. Iesus ergo iam non propalàm ambulabat inter Iudæos,sed abijt in regionẽ iuxta desertũ,in ciuitatem quæ dicitur Ephraim,& ibi uersabaẽ cum discipulis suis. Instabat aũt pascha Iudæorum,& ascenderũt multi Hierosolymã è regione ante pascha,ut purificarent se. Quærebant ergo Iesum,& colloquebantur inter se in templo stantes:Quid uidetur uobis,ꝙ non uenerit ad diem festum? Dederant aũt pontifices & pharisæi præceptũ, ut si quis cognouisset ubi esset,indicaret,ut comprehenderent eum. Iesus ergo ante sex dies XII
paschæ uenit Bethaniam,ubi Lazarus fuerat mortuus,quem suscitauit à mortuis. Fecerunt aũt ei cœnã ibi,& Martha ministrabat. Lazarus uero unus erat de numero discumbentiũ cum eo. Maria ergo accepit li- 12
bram

πραν μύρου ναρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτης τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκια ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι. διὰ τί οὗτος τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη τοῖς πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς. ἄφες αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ιθ γνοὺς οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖ ἐστί. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν κ ἰησοῦν. τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν α εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι ἔρχεται ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυ κβ ρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. εὑρὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστι γεγραμμένον. μὴ φοβοῦ θυγατερ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. κγ ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν. ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέγουσι τῷ ἰησοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

ἐὰν

bram unguẽti nardi piſticæ precioſæ, & unxit pedes Ieſu, & exterſit pedes eius capillis ſuis, domus autem impleta eſt ex odore unguẽti. Dicit ergo unus ex diſcipulis eius, Iudas Simonis Iſcariotes, qui erat eum prodi- ιε turus: Quare hoc unguentũ non uenijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis? Dixit aũt hoc, non ꝙ pauperes illi curæ eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, eaq; quæ mittebant, portabat. Dixit ergo Ieſus: Sine illam, in diem ſepulturæ meæ ſeruauit iſtud. Pauperes eñ ſemp habetis uobiſcũ, me uero non ſemper habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, ꝙ illic eſſet: & uenerunt non propter Ieſum tantũ, ſed ut Lazarum quoq; uiderẽt, quem ſuſcitauerat à mortuis. Conſultabant aũt principes ſacerdotũ, ut & Lazarum interficerẽt, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. Poſtero die turba multa quæ uenerat ad diem feſtum, quum audiſſent ꝙ ueniret Ieſus Hieroſolymam, acceperũt ramos palmarum, & proceſſerũt obuiam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus qui ue- ιθ nit in nomine domini rex Iſrael. Nactus autem Ieſus aſellam, ſedit ſuper eam: ſicut ſcriptũ eſt: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus uenit ſedens ſuper pullũ aſinæ. Hæc autem non cognouerunt diſcipuli eius primũ, ſed quãdo glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, ꝙ hæc eſſent ſcripta de eo, & ꝙ hæc feciſſent ei. Teſtificabatur igitur turba quæ erat cum eo, quãdo Lazarũ uocauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis: propterea & obuiã uenit ei turba quod audierant eum ædidiſſe hoc ſignũ. Phariſæi ergo dixerũt inter ſe: Videtis ꝙ nihil proficitis? Ecce mundus poſt eum abijt. Erant aũt qui- κ dam Græci ex his qui aſcenderant, ut adorarent in feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum, dicẽtes: Domine, uolumus Ieſum uidere. Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu. Ieſus autẽ reſpondit eis, dicens: Venit hora ut glorificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, niſi granum frumenti deiectum in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si uero mortuũ fuerit, multum fructum affert. Qui amat animã ſuam, perdet eam. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in uitam æternam cuſtodiet eam.

Si

ρξ *ἐὰν ἐμοί τις διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου
ι εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. καὶ ἐάν
ρζ τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. *νῦν
λ ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ τί εἴπω; πάτερ
ρη σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. *ἀλλὰ διὰ τοῦτο
ι ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν σου
τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδό
ξασα καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ
ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε-
γον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ ἰη-
σοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν,
ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου:
νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται
ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλ-
κύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων
ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη
αὐτῷ ὁ ὄχλος. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι
ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις;
δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν
οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περι-
πατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ
οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς
τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν
ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. το-
σαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν
αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ
προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπί-
στευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι
ρθ ἀπεκαλύφθη; *διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύ-
α ειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας, τετύφλωκεν αὐτῶν
τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρ-
δίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ
καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσομαι αὐτούς.
ρι *ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ,
ι καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι ἐκ τῶν ἀρ-
χόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς
φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνά-
γωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν
ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.
ριε *ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
α οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με.
καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.
ριϛ *ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ
ι πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐά
τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ,
ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν
κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν
ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν
κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος
κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἀφ' ἐ-
μαυτοῦ

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, cohonestabit eū pater. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicā? Pater, seruato me ex hora hac. Sed propter ea ueni in horam hanc. Pater, illustra nomē tuum. Venit ergo uox de cœlo, *dicens*: Et illustraui, & rursus illustrabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebāt: Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc uox uenit, sed ꝓpter uos. Nūc iudicium est mundi huius. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipsum. Hoc aūt dicebat, significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, ꝙ Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filiū hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo ei Iesus: Adhuc ad breue tempus lumen uobiscum est. Ambulate dū nec lucē habetis, ne uos tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucē habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc loquutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Quum aūt tam multa signa fecisset corā eis, non credebant in eum: ut sermo Esaiæ prophetæ implerē tur quem dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro: & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur & sanem eos. Hæc dixit Esaias, quādo uidit gloriā eius, & loquutus est de eo. Verūtamen etiam ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos nō confitebantur, ne è synagoga eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominū magis q̄ gloriam dei. Iesus autē clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eū qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mūdū ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si q̄s audierit uerba mea, & non crediderit, ego non iudico eum. Nō enim ueni, ut iudicem mundū, sed ut seruem mūdum. Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quē loquutus sum, ille iudicabit eū in extremo die: quia ego ex me ipso

μαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. καὶ δείπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ. εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι. γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. λέγει αὐτῷ πέτρος. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτὸν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀναπεσών, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς

ipſo non ſum locutus: ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatū dedit, quid dicam & quid loquar. Et ſcio, quod mādatū eius uita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi pater, ſic loquor. Ante feſtū aūt paſchæ ſciens Ieſus, ꝙ ueniſſet hora ipſius, ut trāſiret ex hoc mundo ad patrem, quū dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, uſq; ad finem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabolus iam immiſiſſet in cor Iudę Simonis Iſcariotæ ut proderet eum, ſciēs Ieſus ꝙ omnia dediſſet ſibi pater in manus, & ꝙ à deo exiſſet, & ad deum iret, ſurgit à cœna, & ponit ueſtimēta: & cum accepiſſet linteū, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorū, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Reſpōdit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis nunc, ſcies aūt poſtea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternū. Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non habes partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tātum pedes meos, ſed & manus & caput. Dicit ei Ieſus: Qui lotus eſt nō opus habet, niſi ut pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et uos mūdi eſtis, ſed nō omnes. Sciebat enim quis nā eſſet qui proderet ipſum, propterea dixit; non eſtis mundi omnes. Poſtquam ergo lauiſſet pedes eorū, receptiſq; ueſtibus ſuis accubuiſſet, iterū dixit eis: Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me magiſtrum ac dominū, & bene dicitis, ſum etenim. Si ergo ego laui pedes ueſtros dominus & magiſter, uos quoq; debetis inuicē aliꝰ aliorū lauare pedes. Exemplum enim præbui uobis, ut quemadmodū ego feci uobis, ita & uos faciatis. Amen amen dico uobis, nō eſt ſeruus maior domino ſuo, neq; legatus maior eſt eo qui legauit ipſum. Si hæc noui ſtis, beati eſtis ſi feceritis ea. Non de omnibus uobis loquor. ego ſcio quos elegerim. Sed ut adimpleat ſcriptura: Qui edit mecū panē, ſuſtulit aduerſum me calcaneū ſuū. Nūc dico uobis priuſ quàm fiat: ut quū factum fuerit, credatis, quod ego ſim. Amen amen dico uobis, qui recipit quencunq; miſero, me recipit. Qui autem me recipit, recipit eum qui me miſit. Cum hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & teſtificatus eſt, dixitq; : Amen amen dico uobis, quod unus

XIII

ex uobis

ex uobis proditurus est me. Aspiciebant ergo se inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat aũt unus ex discipulis Iesu recumbẽs in sinu ipsius, nimirũ is quẽ diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simõ Petrus, ut sciscitaretẽ, quis esset de quo loqueretẽ. Itaq; quũ recubuisset ille super pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post offulam ingressus est in eum satanas. Dicit igitur ei Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo intelligebat discumbẽtium ad quid dixisset ei. Quidam enim putabãt, quia loculos habebat Iudas, ꝙ dixisset ei Iesus, eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliqd daret. Quũ ergo accepisset ille offulam, exiuit cõtinuo. Erat autẽ nox. Quum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc glorificatus est filius hominis, & deus glorificatus est per eũ. Si deus glorificatus est per eũ, & deus glorificabit eum per se, & continuo glorificabit eum. Filioli adhuc paulisper uobiscũ sum. Quæretis me, & sicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos nõ potestis uenire: ita & uobis dico nũc. Præceptũ nouũ do uobis, ut diligatis uos mutuo, sicut dilexi uos, ut & uos diligatis uos mutuo. In hoc cognoscẽt omẽs, ꝙ discipuli mei sitis, si charitatẽ habueritis inter uos mutuã. Dicit ei Simõ Petrus: Domine, quò uadis? Respondit ei Iesus: Quò ego uado, nõ potes me nũc sequi, sequeris aũt postea. Dicit ei Petrus: Domine, quare non possum te sequi nunc? Animã meam pro te ponam. Respõdit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, Non canet gallus, donec ter me negaueris. Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor uestrum. Creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem uobis, uado paraturus uobis locum. Et si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad meipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis: & quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò uadis, & quomodo possumus uiã scire? Dicit ei Iesus: Ego sum uia, & ueritas & uita. Nemo uenit ad patrẽ nisi per me. Si cognouissetis me, & patrẽ meũ utiq; cognouissetis, Et nũc cognoscitis eũ, &

XIIII

ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. * ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. * ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἀναπεσὼν δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ. κύριε τίς ἐστιν; ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον δώσω. * καὶ ἐμβάψας, τὸ ψωμίον, δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. * λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀγόρασον, ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ ἰησοῦς. νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι. ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. * λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς. * καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ θωμᾶς. κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκητε ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἑωράκατε

ἑωράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος. κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμί, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. ρκη *καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ρκθ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. *ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀ γαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. ρλ *λέγει αὐτῷ ἰούδας, οὐχ ὁ ἰσκαριώτης. κύριε, ι τί γέγονεν, ὅτι ὑμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. ρλα *καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάλη ρλβ κα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. *ὁ δὲ παράκλητος ι τος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστιν.

καὶ

uidiſtis eum. Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis patrē, & ſufficit nobis. Dicit ei Ieſus: Tanto tempore uobiſcum ſum, & non cognouiſti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, Oſtēde nobis patrem? Non credis, q̄ ego in patre ſum, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipſo non loquor. Pater aūt in me manens, ipſe facit opera. Credite mihi, q̄ ego in patre ſum, & pater in me. Alioqui propter ipſa facta credite mihi. Amen amē dico uobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipſe faciet: & maiora his faciet quia ego ad patrē uado. Et quicquid petieritis nomine meo hoc faciā, ut glorificetur pater per filiū. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciā. Si diligitis me, præcepta mea ſeruate. Et ego rogabo patrē, & alium cōſolatorem dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternū, ſpiritum ueritatis quē mundus non pōt accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autē cognoſcitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquā uos orphanos, ueniam ad uos. Ad huc puſillū, & mundus me iam non uidet: uos aūt uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoſcetis, quòd ego ſum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meipſum. Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quod manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonē meum ſeruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & manſionē apud eum faciemus. Qui nō diligit me, ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Hæc loquutus ſum uobis apud uos manens. Paracletus aūt ille qui eſt ſpiritus ſanctus, quem *ſpiritum* mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia quæcunq; dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor ueſtrum, neq; formidet. Audiſtis quod ego dixi uobis, Vado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod dixerim uado ad patrem, quia pater maior me eſt.

Et

καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι καὶ καίεται.
ελγ' ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
ελδ' μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.
ελε' ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ
ελζ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν.
ελη ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ
ελθ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ
ι ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου

Et nunc dixi uobis prius q̃ fiat, ut quum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscũ. Venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquam. Sed ut cognoscat mũdus q̃ dilígo patrem, & sicut mandatũ dedit mihi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. Ego sum uitis uera, & pa XV
ter meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructũ tollit, & omnẽ qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorẽ afferat. Iam uos mundi estis propter sermonem, quẽ loquutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes nõ potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructũ multũ: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non mãserit, eiectus est foras sicut palmes, & exaruit: & colligunt eos, & in ignẽ conijciunt & ardent. Si mãseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectiõe mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectiõe. Hæc loquutus sum uobis, ut gaudium meũ in uobis maneat, & gaudium uestrum impleat. Hoc est præceptũ meum, ut diligatis uos inuicẽ, sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, ut quis animam suã ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcũq; ego præcipio uobis. Non posthac uos dico seruos, q̃a seruus nescit q̃d faciat dominus eius. Vos aũt dixi, amicos: q̃a omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos & cõstitui uos, ut eatis & fructũ afferatis, & fructꝰ uester maneat: ut quicquid petieritis patrẽ nomine meo, det uobis. Hæc præcipio uobis, ut diligatis uos mutuo. Si mũdus uos odit, scitis q̃ me priꝰ q̃ uos odio habuerit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suũ est, diligeret. Quia uero de mũdo nõ estis, sed ego selegi uos de mũdo, propterea odit uos mũdus. Memẽtote sermonis quem ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum

μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
ρμα * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνο
α μά μου. * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με.
ρμβ * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ
γ εἶχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρ-
ρμγ τίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου
ι μισεῖ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐ-
ρμδ δεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν
ι δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν
ρμε πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γε-
ι γραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με
δωρεάν. ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ις
ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα
τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,
ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρ-
ρμς τυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ. * ταῦ-
α τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.
ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται
ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν
προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν,
ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ
ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἡ ὥρα,
ρμζ μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦ-
ι τα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤ-
μην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με,
καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις,
ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πε-
πλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀ-
λήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀ-
πέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος
οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμ-
ψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει
τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύ-
νης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ
πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς
τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με.
περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
κέκριται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ
δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος
τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶ-
σαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ,
ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα
ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ
ρμη ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα
γ ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστι. * διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι
ρμθ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν
ι καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψε-
σθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. εἶ-
παν οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ
οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψε-
σθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα;

ἔλεγον

meum ſeruauerunt,& ueſtrum ſeruabunt.
Sed hæc omnia faciẽt uobis propter nomẽ
meum,quia nõ nouerũt eum qui miſit me.
Si nõ ueniſſem & loquutus fuiſſem eis,pec
catum non haberent.Nunc aũt non habent
quod prætexant peccato ſuo.Qui me odit,
is & patrem meum odit.Si opera non feciſ
ſem inter eos quæ nemo alius fecit,peccatũ
non haberent.Nunc aũt & uiderũt & ode
runt,non ſolum me,uerũ etiam patrẽ meũ.
Sed *hoc accidit*,ut cõpleatur ſermo qui in le
ge eorum ſcriptus eſt:Odio habuerunt me
gratis.Quum aũt uenerit paracletus,quem
ego mittam uobis à patre,ſpiritus ueritatis,
qui à patre procedit,ille teſtimonium perhi
bebit de me.Quin & uos teſtes eſtis,quia
ab initio mecũ eſtis. Hæc loquutus ſum XVI
uobis,ut ne quid offendamini.Alienos à ſy
nagogis facient uos.Sed ueniet tempus,ut
quiſquis interficiet uos,uideatur cultũ præ
ſtare deo.Et hæc faciẽt uobis,quia nõ noue
runt patrẽ neq; me.Sed hæc loquutus ſum
uobis,ut quum uenerit tẽpus illud,remini
ſcamini eorũ quod ego dixerim uobis.Hęc
autẽ uobis ab initio non dixi,quia uobiſcũ
eram.Nunc aũt uado ad eum qui miſit mę,
& nemo ex uobis interrogat me,quò uadã.
Sed quia hæc loquutus ſum uobis, mœſti
tudo impleuit cor ueſtrũ. Sed ego ueritatẽ
dico uobis,expedit uobis ut ego uadam.Si
enim non abiero,conſolator ille non ueniet
ad uos.Sin aũt abiero,mittam eum ad uos.
Et quũ uenerit ille,arguet mundũ de pecca
to & de iuſtitia & de iudicio. De peccato
quidẽ,quia nõ credũt in me.De iuſtitia ue
ro,quia ad patrẽ uado,& poſthac non uide
tis me.De iudicio aũt,quia princeps huius
mũdi iã iudicatus eſt.Ad hæc multa habeo
quę uobis dicã,ſed nõ poteſtis portare nũc.
Quũ aũt uenerit ille q eſt ſpiritus ueritatis,
ducet uos in omnẽ ueritatẽ.Nõ emĩ loquet
à ſemetipſo,ſed quæcũq; audierit,loquet,
& quæ futura ſũt,annũciabit uobis.Ille me
glorificabit,qa de meo accipiet,& annũcia
bit uobis.Omnia quęcũq; habet pater,mea
ſunt:,pterea dixi uobis,q de meo accipiet
& annũciabit uobis. Puſillũ,& non uidetis
me,& iterũ puſillũ & uidebitis me,qa ego
uado ad patrẽ.Dixerũt ergo quidã ex diſci
pulis eius inter ſe:Quid eſt hoc qd dicit no
bis,Puſillũ & nõ uidetis me,& rurſus puſil
lũ & uidebitis me,& qa ego uado ad patrẽ?

Dicebant

ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλὰ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς. ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν. αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ ἔδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας ἰησοῦν χριστόν. ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ

Dicebãt ergo:Quid eſt hoc quod dicit,Puſillum:Neſcimus quid loquatur.Cognouit aũt Ieſus ꝙ uellent ipſum interrogare,& dixit eis:De hoc queritis inter uos quod dixi, Puſillum & non uidetis me,& iterum puſillum & uidebitis me? Amen amẽ dico uobis,plorabitis & lamentabimini uos, mundus contrà,gaudebit. Vos aũt mœrore afficiemini,ſed mœror ueſter uertetur in gaudium. Mulier quum parit,dolorem habet, quia uenit hora eius.Quum aũt pepererit puerum,iam non meminit anxietatis:propterea quod gaudeat hominem eſſe natum in mundo.Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis,ſed iterũ uidebo uos,& gaudebit cor ueſtrum,& gaudium ueſtrum nemo tollit à uobis.Et in illo die me non interrogabitis quicquam.Amen amen dico uobis,quæcunq; petieritis patrem in nomine meo,dabit uobis.Hactenus nõ petiſtis quicquam in nomine meo. Petite,& accipietis, ut gaudium ueſtrum ſit perfectũ.Hæc per prouerbia loquutus ſum uobis. Veniet tẽpus,quum iam non per prouerbia loquar uobis,ſed palàm de patre meo annunciabo uobis.In illo die in nomine meo petetis.Et non dico uobis,ꝙ ego rogaturus ſim patrẽ pro uobis. Ipſe enim pater amat uos,quia uos me amaſtis & credidiſtis,ꝙ à deo exiuerim.Exiui à patre,& ueni in mũdum:iterum relinquo mũdum,& uado ad patrem. Dicũt ei diſcipuli eius:Ecce nunc aperte loqueris,nec prouerbium ullum dicis. Nunc ſcimus ꝙ ſcis omnia,nec opus eſt tibi ut quis te interroget.Per hoc credimus,ꝙ à deo exiſti.Reſpondit eis Ieſus:Nunc creditis.Ecce inſtat tempus,& iam uenit,ut diſpergamini unuſquiſq; in ſua,meq; ſolum relinquatis.& tamen non ſum ſolus,quia pater mecum eſt.Hæc loquutus ſum uobis,ut in me pacem habeatis:in mundo afflictionẽ habetis,ſed bono animo ſitis,ego uici mundum.

XVII Hæc loquutus eſt Ieſus,& ſublatis oculis in cœlum,dixit:Pater,uenit hora,glorifica filiũ tuum,ut & filius tuus glorificet te. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis,ut quotquot dediſti ei,det eis uitam æternam. Hæc eſt autem uita æterna,ut cognoſcãt te ſolum deum uerum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.Ego te glorificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi ut facerem.Et nunc glorifica me tu pater apud temet

σεαυτοῦ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σου εἰσίν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρά σου ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, κἀγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ. οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. * πάτερ δίκαιε, ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων. * καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν * αὐτοῖς. * ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τοῦ Κέδρου

temetipſum gloria quã habui, priuſ quàm hic mundus eſſet apud te. Manifeſtaui nomen tuum hominib⁹, quos dediſti mihi de mundo. Tui erãt, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerũt. Nunc cognouerunt ꝙ omnia quæcũq; dediſti mihi, abs te ſunt. Quia uerba quę dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt: & cognouerunt uere, ꝙ à te exiui: & crediderunt ꝙ tu me miſiſti. Ego pro eis rogo. Non pro mũdo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & glorificatus ſum in eis. Et iam nõ ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te uenio. Pater ſancte, ſerua eos per nomẽ tuũ, quos dediſti mihi: ut ſint unũ, ſicut & nos. Quũ eſſem cum eis in mũdo, ego ſeruabam eos nomine tuo. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis periit, niſi filius ille perditus, ut ſcriptura cõpleretur. Nunc aũt ad te uenio, & hæc loquor in mũdo, ut habeãt gaudiũ meum impletũ in ſemetipſis. Ego tradidi eis ſermonem tuum & mundus eos odio habuit: quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mũdo. Non rogo ut tollas eos è mũdo, ſed ut ſerues eos à malo. De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo. Sanctifica eos per ueritatẽ tuam. Sermo tuus ueritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum, ita & ego miſi eos in mũdum, & pro eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati per ueritatẽ. Non pro eis aũt rogo tantum, ſed & pro ijs qui credituri ſunt per ſermonem eorum in me: ut omnes unum ſint: ſicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint, ut credat mundus ꝙ tu me miſeris, & ego gloriam quam dediſti mihi, dedi eis: ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus. Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum, & ut cognoſcat mundus, quòd tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Pater, quos dediſti mihi, uolo: ut ubi ſum ego, & illi ſint me cum: ut uideant gloriam meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conditum mundum. Pater iuſte, & mundus te non cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quòd tu me miſeris. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis. Hæc quum dixiſſet Ieſus egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem

XVIII

cedron

λεσδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ
γνζ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. *ἤδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παρα-
ι διδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη
γνη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. *ὁ οὖν Ἰού-
α δας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ
φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν
γνθ καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. *Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς
ι πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐ
τοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. Ἰησοῦν τὸν
ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει
δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.
ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς. ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ
ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπη-
ρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. Ἰησοῦν τὸν ναζω
ραῖον. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι.
εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπαγειν. ἵνα
πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι,
ξξ οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. *σίμων οὖν πέ-
π τρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαι
σε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ
τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλ-
ξξα χος. *εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ πέτρῳ. Βαλε τὴν
α μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδω-
ξξβ κέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; *ἡ οὖν σπεῖ-
α ρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων
ξξγ συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, *καὶ
ι ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον. †ἦν γὰρ
Vide di- πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυ-
uersam τοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς
lectionẽ Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι
in fine ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, *ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων
annota- πέτρος, καὶ ἄλλος μαθητής. *ὁ δὲ μαθητὴς
tionum. ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε
ξξε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. *ὁ δὲ πέ
ι τρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. *ἐξῆλθεν οὖν ὁ
ξξς μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ
α εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. *λέ
ξξζ γει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ
ι σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει
ξξη ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. *εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ
α ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος
ξξθ ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρος
ι ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτη-
σε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆ
ρο διδαχῆς αὐτοῦ. *ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ
α παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδί
δαξα ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάν
τες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλά
ρα λησα οὐδέν. *τί με ἐπερωτᾷς, ἐπερώτησον τοὺς
ι ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. ἴδε οἶσιν οἵδασιν ἃ
ροβ εἶπον ἐγώ. *ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν
α ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ,
εἰπών

cedron, ubi erat hortus in quẽ introiuit ipſe & diſcipuli eius. Nouerat aũt & Iudas qui prodebat eum, locum, quia frequẽter Ieſus conueherat illuc cũ diſcipulis ſuis. Iudas ergo quum accepiſſet cohortẽ, & à pontificibus ac phariſæis miniſtros, uenit illuc cum laternis ac facibꝫ & armis. Ieſus itaq; ſciens omnia quæ uẽtura erant ſuper ſe, proceſsit ac dixit eis: Quem quæritis? Reſpõderunt ergo ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat aũt & Iudas qui prodebat eum, cum ipſis. Vt ergo dixit eis, Ego ſum: abierunt retrorſum & ceciderũt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi aũt dixerũt: Ieſum Nazarenũ. Reſpondit Ieſus: Dixi uobis, q̃ ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire. Vt compleretur ſermo quẽ dixerat: Ex ijs quos dediſti mihi, non perdidi quenquã. Simon ergo Petrus quum haberet gladiũ, eduxit eum, & percuſsit pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dextram. Erat aũt nomen ſeruo Malchus. Dicit ergo Ieſus Petro: Immitte gladium tuum in uaginam. An non bibam poculũ quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac miniſtri Iudæorũ cõprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum, & abduxerũt eum ad Annam primũ: erat enim ſocer Caiaphæ, qui erat põtifex anni illius. Erat aũt Caiaphas is qui conſilium dederat Iudæis, q̃ expediret unũ hominẽ mori pro populo. Sequebatur aũt Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus aũt ille erat notus põtifici, & introiuit cum Ieſu in atriũ pontificis. Petrus aũt ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria: Num & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum. Stabant aũt ſerui & miniſtri qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & calefaciebãt ſe. Erat aũt cũ eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis & de doctrina ipſius. Reſpondit ei Ieſus: Ego palàm loquutus ſum mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga & in tẽplo quò omnes Iudæi cõueniũt, & in occulto loquutus ſũ nihil. Quid me interrogas? interroga eos q̃ audierũt q̃d loquut⁹ ſim ipſis. Ecce hi ſciunt quę dixerim ego. Hæc aũt quũ dixiſſet, un⁹ aſsiſtẽs miniſtrorũ dedit alapã Ieſu, dicens

ρογ̃ α ἐπωὼν. ὅτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; *ἀπεκρίθη
ι αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον
ροδ̃ α περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; *ἀπέ-
σειλεν οὖν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊάφαν
ροε̃ α τὸν ἀρχιερέα. *ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ
θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν.
οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως
συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ
ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν
ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνη-
ροϛ̃ σεν. *ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς
α τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, *καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰ-
ροζ σῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ'
ι ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος
πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρε-
τε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ
εἶπον αὐτῷ. εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι
παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶ-
τος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑ-
μῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι.
ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ
ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ
ροθ̃ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. *εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραι
α τώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέ-
ροι γεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; *ἀπεκρίθη ὁ
ι πιλᾶτος. μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ
σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίη
σας; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ
βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζον-
το, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βα-
ροια σιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. *εἶπεν οὖν αὐτῷ
α ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ ἰη
ροιᾶ σοῦς. σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. *ἐγὼ εἰς
ι τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κό
σμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς
ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πι
λᾶτος. τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν
ροιβ ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἰουδαίους. *καὶ λέγει αὐτοῖς.
ϑ ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. *ἔστι δὲ
ροιγ̃ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πά-
α σχα. βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα
ροιδ τῶν ἰουδαίων; *ἐκράυγασαν οὖν πάλιν πάν-
α τες, λέγοντες. μὴ τοῦτον ἀλλὰ τὸν βαραββᾶν. ἦν
ροιε̃ δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. *τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πιλᾶ
α τος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐ-
τοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβα
λον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
δαίων

dicens: Siccine respondes pōtifici? Respon
dit ei Iesus: Si male loquutus sum, testifica
re de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit
eum Annas uinctum ad Caiapham pontifi
cem. Stabat aūt Simon Petrus & calefacie
bat se. Dixerūt ergo ei: Num & tu ex discí
pulis eius es? Negauit ille, & dixit: Nō sum.
Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus
eius, cuius absciderat Petrus auriculā: Non
ne ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo
negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Du
cunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium.
Erat aūt mane, & ipsi non introierūt in præ
torium, ne contaminarentur, sed ut ederent
pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, &
dixit: Quam accusationē affertis aduersus
hominem hunc? Respōderunt, & dixerunt
ei: Si non esset hic nocens, haudquaquā tibi
tradidissemus eum. Dicit ergo eis Pilatus:
Accipite eum uos, & secūdum legē uestrā
iudicate eū. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis
non licet interficere quenq̃. Vt sermo Iesu
impleretur quem dixit, significās qua mor
te esset moriturus. Introiuit ergo iterum in
prætoriū Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit
ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Ie
sus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerūt
tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iu
dæus sum? Gens tua & pontifices tradide
runt te mihi. Quid feciſti? Respondit Iesus:
Regnum meum non est ex hoc mundo. Si
ex hoc mūdo esset regnum meum, ministri
mei utique decertarent, ne traderer Iudæis.
Nunc autem regnum meum non est hinc.
Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Re
spondit Iesus: Tu dicis, quòd rex sum ego.
Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in
mundum, ut testimonium feram ueritati.
Omnis qui est ex ueritate, audit uocē meā.
Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et quum
hoc dixisset, iterum prodijt ad Iudæos, &
dicit eis: Ego nullam inuenio in eo causam.
Est autem consuetudo uobis, ut unum di
mittam uobis in pascha. Vultis ne ergo di
mittam uobis illum regem Iudæorum? Cla
mauerunt rursum omnes, dicentes: Non
hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas
latro. Tunc ergo apprehendit Pi XIX
latus Iesum, & flagellauit. Et milites ple
ctentes coronam de spinis, imposuerunt
capiti eius, & ueste purpurea circunde
derunt eum, ac dicebant: Aue rex Iu

dæorum

ρπε δαίων. καὶ ἐδίδοσαν αὐτῷ ῥαπίσματα. *ἐξῆλ-
θεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς,
ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐ-
ρσζ δεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. *ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς
δ ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορφυ-
ροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος.
ρτη *ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται
α ἐκραύγασαν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον. *λέ-
ρτθ γει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λαβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ
ι σταυρώσατε. *ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰ-
ρζ τίαν. *ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νό-
θ μον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο-
ρζα θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. *ὅτε οὖν
ι ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφο-
ρζβ βήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ
δ λέγει τῷ ἰησοῦ. πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν
ρζγ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. *λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος,
ι ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶ-
σαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶχες ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ
μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδι-
δούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζή-
τει ὁ πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι
ἔκραζον, λέγοντες. ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ
φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποι-
ῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλᾶτος ἀκού-
σας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον
λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρα-
σκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει
ρζδ τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. *οἱ δὲ ἐκρά-
α γασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. *λέγει αὐ-
ρζε τοῖς ὁ πιλᾶτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπε-
ι κρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ
ρζε καίσαρα. *τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα
α σταυρωθῇ. *παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπή-
ρζζ γαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς
α τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον. ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ
ρζη γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν. *καὶ μετ' αὐτοῦ
α ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν μέσον δὲ τὸν ἰη-
ρζθ σοῦν. *ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθη
α κεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. ἰησοῦς ὁ να-
σ ζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *τοῦτον οὖν τὸν τί
ι τλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν
τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί. ἔλε-
γον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ
γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος
εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πι
λᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται
ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώ-
τῃ

dædorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatꝰ foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoſcatis ꝙ nullã in eo cauſam inuenio. Exiuit ergo Ieſus foras, geſtãs ſpineam coronã, & purpureum pallium. Et dicit eis: Ecce homo. Quum ergo uidiſſent eum pontifices & miniſtri clamabãt, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatꝰ: Accipite eum uos, & crucifigite: ego enim nõ inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi: Nos legẽ habemus, & ſecũdum legem noſtram debet mori: quia filiũ dei ſe fecit. Quũ ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonẽ, magis timuit: & ingreſſus eſt prætoriũ iterum, & dicit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſpõſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis ꝙ poteſtatem habeam crucifigẽdi te, & poteſtatẽ habeam abſoluendi te? Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatẽ aduerſum me ullam, niſi tibi datũ eſſet è ſupernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatũ habet. Et ex eo quærebat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem clamabãt, dicentes: Si hunc abſolueris, non es amicus Cæſaris. Quicũq; ſe regẽ facit, cõtradicit Cæſari. Pilatus aũt quum audiſſet hunc ſermonẽ, produxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali in loco qui dicit̃ Lithoſtrotos, Hebraice aũt Gabbatha. Erat autẽ paraſceue paſchæ, hora fermè ſexta, & dicit Iudæis: Ecce rex ueſter. Illi autẽ clamabant: Tolle, tolle, crucifige eũ. Dicit eis Pilatus: Regem ueſtrum crucifigam? Reſpõderunt pontifices: Non habemus regem, niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt aũt Ieſum, & abduxerunt, atq; is baiulãs crucem ſuam, exiuit in eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraice aũt Golgotha, ubi crucifixerunt eũ, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium aũt Ieſum. Scripſit aũt & titulũ Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat aũt ſcriptum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hũc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptũ Hebraice & Græce & Latine. Dicebant ergo Pilato põtifices Iudæorum: Noli ſcribere, Rex Iudæorum: ſed ꝙ ille dixerit, Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo quũ crucifixiſſent Ieſum, acceperũt ueſtimenta eius, & fecerũt quatuor partes, unicuiq; militi

τὴν μορφὴν, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφάντος δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. *εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. *μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει. διψῶ. σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. *ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶπε. τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἐρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. *μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλᾶτον ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. *ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. *ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν. *τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδαλὴνὴ ὄρθρου βαθέως ἔρχεται πρωΐ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον

ſiti partẽ & tunicam. Erat aũt tunica incõſutilis, à ſummo contexta per totum. Dixerunt ergo inter ſe: Ne ſcindamus eã, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt ueſtimenta mea ſibi, & in ueſtem meã miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerũt. Stabant aũt iuxta crucẽ Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleopę, & Maria Magdalene. Quũ uidiſſet ergo Ieſus matrẽ ac diſcipulũ aſtantem, quẽ diligebat dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua. Poſtea ſciẽs Ieſus, ꝙ omnia iam conſummata eſſent, ut cõſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat poſitũ aceto plenum. Illi uero impleuerũt ſpongiã aceto & hyſopo, & impoſitam admouerũt ori eius. Quũ ergo accepiſſet Ieſus acetũ, dixit: Conſummatũ eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum. Iudæi ergo, quoniã parasceue erat, ut non remanerẽt in cruce corpora ſabbato (erat enim magnus dies ille ſabbati) rogauerũt Pilatum, ut frangerẽtur eorum crura, ac tollerẽtur. Venerũt ergo milites, & primi quidem fregerũt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem quum ueniſſent, ut uiderunt eum iam mortuũ, non fregerunt eius crura: ſed unus militum lancea latus eius fodit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui uidit, teſtimoniũ perhibuit, & uerũ eſt teſtimoniũ eius. Et ille ſcit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta ſunt enim hæc, ut ſcriptura impleretur: Os non cõminuetis ex eo. Et rurſus alia ſcriptura dicit: Videbunt in quẽ pupugerunt. Poſt hæc aũt rogauit Pilatũ Ioſeph Arimathienſis, qui erat diſcipulus Ieſu, ſed occultus propter metũ Iudæorũ: ut tolleret corpus Ieſu, idꝙ pmiſit Pilatus. Venit aũt & Nicodemus, qui uenerat ad Ieſum nocte primũ, ferẽs mixturam myrrhæ & aloes ad libras fermè centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & obuinxerunt illud linteis cũ aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat aũt in eo loco ubi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentũ nouum, in quo nondum quiſquã poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum, quod in propinquo eſſet monumentũ, poſuerũt Ieſum. Vno uero die ſabbatorũ Maria Magdalene uenit mane, quũ adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum

μεῖον

μεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνη-
σι μείου. *τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέ
ι τρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰη
σοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνη
μείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν
οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο
εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλ-
λος μαθητὴς προέδραμε ταχίον τοῦ πέτρου, καὶ
ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον καὶ παρακύψας
βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μὴν τοι εἰσῆλθεν. ἔρ-
χεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰ-
σῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κεί-
μενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐ
τοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντε
τυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ
ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνη-
μεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν
σιὰ *γραφὰς δὲ εἰσήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω.
α ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεω
ρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα
πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔ-
σιβ κειντο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. *καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐ-
ι κεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν
κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦ
τα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν
ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐ
τῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη
δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ
σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας,
κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μαρία. στρα
φεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνὶ, ὃ λέγεται δι-
δάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μή μου ἅπτου. οὔπω
γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ
πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. ἀναβαίνω
πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν
μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ,
ἀναγγέλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύ-
σιγ ριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. *οὔσης οὖν ὀψίας τῇ
θ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων καὶ τῶν θυρῶν
κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι
διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔστη
εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο
εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν
σιδ αὐτοῦ. *ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν
ι κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς πάλιν. εἰρήνη
ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμ-
σιε πω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐ
ζ τοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. *ἄν τινων ἀφῆτε
σις τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆ-
τε, κεκράτηνται. *θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα,
ὁ λεγό

numentũ,uidetq; lapidem ſublatũ à monu-
mento.Currit ergo & uenit ad Simonẽ Pe-
trum,& ad alterũ illum diſcipulũ,quẽ ama
bat Ieſus,& dicit illis:Suſtulerũt dominũ è
monumẽto,& neſcimus ubi poſuerint eũ.
Exĳt ergo Petrus & ille alius diſcipulus,&
uenerũt ad monumentũ.Currebãt aũt duo
ſimul,& ille alius diſcipulus præcucurrit ci
tius Petro,uenitq; prior ad monumentũ.Et
quũ ſe inclinaſſet,uidit poſita linteamina,
non tamẽ introiuit.Venit ergo Simon Pe-
trus ſequẽs eũ & introiuit in monumentũ,
& uidit linteamina poſita,& ſudariũ quod
fuerat ſup caput eius nõ cum linteaminib⁹
poſitũ,ſed ſeparatim inuolutũ in unũ locũ.
Tunc ergo introiuit & ille alius diſcipulus,
qui uenerat prior ad monumẽtũ,uiditq; &
credidit:nondũ enim nouerant ſcripturã,q;
oportuiſſet eũ à mortuis reſurgere.abierũt
ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos.Maria
aũt ſtabat ad monumẽtũ foris plorãs.Dum
ergo fleret,inclinauit ſe in monumẽtũ,& ui
det duos ãgelos amictos albis,ſedẽtes unũ
ad caput,& alterũ ad pedes illic,ubi poſue-
rãt corpus Ieſu.Dicũt ei illi:Mulier,q̃d plo
ras?Dicit eis:Suſtulerũt dominũ meũ,nec
ſcio ubi poſuerũt eũ.Hæc quũ dixiſſet,con
uerſa eſt retrorſũ,& uidet Ieſum ſtantẽ,nec
ſciebat q; Ieſus eſſet.Dicit ei Ieſus:Mulier,
quid ploras?Quẽ quæris?Illa exiſtimãs q;
hortulanus eſſet,dicit ei:Dñe,ſi tu aſporta-
ſti eum,dicito mihi ubi poſueris eũ,& ego
eũ tollã.Dicit ei Ieſus:Maria.Cõuerſa illa,
dicit ei:Rabboni.quod dicit̃ magiſter.Di-
cit ei Ieſus:Noli me tãgere.Nõdũ em̃ aſcẽ-
di ad patrẽ meũ.Sed uade ad fratres meos,
& dic eis:Aſcẽdo ad patrẽ meũ & patrẽ ue
ſtrũ,& deũ meũ,& deũ ueſtrũ.Venit Ma-
ria Magdalene,annunciãs diſcipulis q; ui
diſſet dominũ,& ea dixiſſet ſibi.Quũ ergo
ueſpera eſſet die illo qui erat unus ſabbato
rum,& fores eſſent clauſæ,ubi erãt diſcipu
li cõgregati propter metũ Iudęorũ,uenit Ie
ſus,ſtetitq; in medio & dicit eis:Pax uobis.
Et quũ hæc dixiſſet,oſtẽdit eis manus ac la
tus ſuũ.Gauiſi ſunt ergo diſcipuli,uiſo do-
mino.Dixit ergo eis iterũ:Pax uobis.Sicut
miſit me pater,ita & ego mitto uos.Hæc
quũ dixiſſet,flauit in eos & dicit eis:Accipi
te ſpiritũ ſãctũ.Quorũcũq; remiſeritis pec
cata,remittunt̃ eis:quorũcũq; retinueritis,
retẽta ſunt.Thomas aũt un⁹ ex duodecim,

ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ
σιζ πιστεύσω. *καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω
θ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.
σιη *ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ
ι θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με Θωμᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
σιθ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. *μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν
θ ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τῇ θαλάσσῃ τῆς Τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σοὶ σύν. ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταί, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. παιδία μή τι προσφάγιον ἔχετε. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχ-
σκ θύων. *λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ
ι Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν
σκα διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. *ὡς
θ οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. λέ-
σκβ γει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν
θ ἐπιάσατε νῦν. *ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλ-
σκγ κυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγά-
θ λων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν, καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. *λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σκδ σοῦς. δεῦτε ἀριστήσατε. *οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μα-
θητῶν

qui dicitur Didymus, non erat cũ eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominũ. Ille autẽ dixit eis: Nisi uidero in manibus eius uestigiũ clauorũ, & mittam digitum meum in uestigium clauorum, & mittã manũ meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cũ eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitũ tuum huc, & uide manus meas, & admoue manũ tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui non uiderunt & crediderũt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc aũt scripta sunt, ut credatis, ꝙ Iesus est Christus ille filius dei, & ut credẽtes uitam habeatis per nomen eius. Postea manifestauit se iterum Iesus ad mare Tyberiadis, Manifestauit aũt sic. Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui dicit̃ Didymus: & Nathanael, ꝙ erat à Cana Galilææ, & filij Zebedei, alijq; ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscatũ. Dicũt ei: Venimus & nos tecum. Exierũt & ascenderũt in nauim statim, & illa nocte nihil ceperũt. Mane aũt iã facto stetit Iesus in littore, non tamen cognouerũt discipuli, ꝙ Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri, num quid opsonij habetis? Respõderũt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dexterã nauigij partẽ rete, & inuenietis. Miserunt ergo & iã non ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille quẽ diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simõ ergo Petrus quũ audisset quòd dominus esset, tunica succinxit se, erat enim nudus, & misit se in mare. Alij autẽ discipuli nauigiolo uenerunt: non enim longe aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis, trahẽtes rete piscium. Vt ergo descenderũt in terram, uiderunt prunas positas, & piscem superpositũ, & panem. Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et quum tot essent, non est scissum rete. Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo discipulorum

θητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν. σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ
σκε κύριός ἐστιν. *ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ λαμβά-
θ νει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀψάριον
σκς ὁμοίως. *τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ ἰησοῦς
ι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν
ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς. σίμων
ἰωάννου, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ.
σκζ ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. *βό
θ σκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον.
σκη *σίμων ἰωάννου, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναί κύ-
ι ριε. σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. *ποίμαι-
σκθ νε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. *σίμων
θ ἰωάννου, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν
σλ αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε,
ι σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέ-
σλα γει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. *βόσκε τὰ πρόβατά μου. *ἀ-
θ μὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σε
σλβ αὐτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅτε δὲ γη-
ράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώ-
σει, καὶ οἴσει ὅπου σὺ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων
ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν,
λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέ-
τρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς,
ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ
ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε. κύριε, τίς ἐστιν ὁ πα
ραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰη-
σοῦ. κύριε οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν αὐ
τὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκο-
λούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀ-
δελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ
οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ'
ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; ὅ-
τος ἐστὶν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ
γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ
μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίη
σεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οἶδα δὲ αὐ
τὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα
βιβλία.

rum audebat interrogare eum, *dicens*: Tu qs es? quũ scirẽt q dominus esset. Venit itaq; Iesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter. Hac tã tertia uice manifestatus est Iesus discipulis suis quũ resurrexisset à mortuis. Quum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannes, diligis me plus q̃ hi? Dicit ei: Etiã domine, tu scis q amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterũ: Simõ Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu scis q amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simõ Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, q dixisset sibi tertio, Amas me: dixitq; ei, Domine, tu omnia nosti, tu scis q amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amẽ dico tibi, quum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: quum aũt senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non uis. Hoc aũt dixit, significans qua morte glorificaturus esset deum. Et quum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Cõuersus Petrus, uidet illũ discipulũ, quem diligebat Iesus, sequẽtem, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine, qs est ille qui tradit te? Hunc ergo quum uidisset Petrus, dicit Iesu: Domine, hic aũt quid? Dicit ei Iesus, Si eum uelim manere donec ueniã, qd ad te? Tu me sequere. Exĩt ergo sermo inter fratres, q discipulus ille non moreret. Et nõ dixerat ei Iesus, Non moritur: sed, Si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus q uerum est testimoniũ eius. Sunt aũt & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipse, opinor, mundus caperet eos qui scriberentur libros.

ΤΕΛΟΣ FINIS

ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΠΟ ΔΑΜΑΣΚΟΥ ἤρξατο, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ κεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρναβᾶ εἰς τὴν ἀποστολήν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, ἔπειτα εἰς κύπρον, ἔνθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. ἔπειτα εἰς πέργην, ἔπειτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, ἔπειτα εἰς ἰκόνιον, ἔπειτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τῆς λυκαονίας, ἔπειτα εἰς παμφυλίαν, ἔπειτα πάλιν εἰς πέργην, ἔπειτα εἰς ἀττάλειαν, ἔπειτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τῆς συρίας, ἔπειτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πεντηκοστήν. ἔπειτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. ἔπειτα διῆλθε τὴν συρίαν κατὰ τὴν κιλικίαν. ἔπειτα πάλιν διὰ τρίτον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τὸν τιμόθεον περιέτεμεν, ἔπειτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χώραν, ἔπειτα εἰς μυσίαν, ἔπειτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, ἔπειτα εἰς φίλιππον τῆς μακεδονίας. ἔπειτα διελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, ἔπειτα εἰς βέρροιαν, ἔπειτα εἰς ἀθήνας, ἔπειτα εἰς κόρινθον, ἔπειτα εἰς ἔφεσον, ἔπειτα εἰς καισάρειαν, ἔπειτα διὰ τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, ἔπειτα εἰς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν. ἔπειτα πάλιν διὰ τρίτον εἰς ἔφεσον, ἔπειτα διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν διὰ τρίτον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα καὶ τὸν ἐυτυχον ἤγειρε πεσόντα. ἔπειτα εἰς τὴν ἄσσον, ἔπειτα εἰς μιτυλήνην, ἔπειτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, ἔπειτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μετεπεμψάμενος οὖν ἐν ἐφέσῳ ὠμίλησεν αὐτοῖς. ἔπειτα εἰς κῶ, ἔπειτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, ἔπειτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ. κἀκεῖθεν παρεπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ὑπὸ ῥωμαίων. οὕτως δὲ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, ἔπειτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθὼν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ὥστε ἡ ἐχιδνα καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. ἔπειτα εἰς συρακούσας, ἔπειτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας, ἔπειτα εἰς ποτίολους, κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβέρνας. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διαλεξάμενος χρόνον ἱκανόν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πολυκαλλέσιν οἴκοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου καθείρξαντες, ἐπέτρεψαν αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρίζειν τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἐκτῳ τῶν ὅλων μηνὶ ὃν μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλὰς δὲ καὶ πρὸ τούτου ἤδη παραινέσεις ὑπὲρ τε βίου καὶ ἀρετῆς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ πρὸ τῶν πραπτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. ἔτι δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις διέγραψε πολιτείαν. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην γὰρ βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημειώσασθαι τὸ μαρτύριον τοῦ παύλου, ἐκ τῆς χρονικῆς κανόνων δυσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ποιήσαντος. ἔνθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ τούτῳ ἀναπτύξας, ἐυρίσκω τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει πρεσβεύοντος καίσαρος γναίου νέρωνος, καὶ τὴν τριακοστὴν δὲ δυὰς ἀναλῦσαι, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν τοῦ χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ οἱ ἀρχόντες προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν ἀποφθόνυμον στέφανον, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα σπεύδοντα ἱεροσολύμων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν, καὶ τὸ στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε. καὶ τὸ παῦλον σωφρονοῦντα πάνυ τῷ φόνῳ. ὃς μακρὸν ὕστερον τοῖς ἀρχουσι τῶν ἱεροσολύμων παρασὰς, ὠμοτάτως ἐκομήτευσε πρὸς οὓς ἐν διαμασκῷ ἱεροσολύμων κατὰ τῶν μαθητῶν. κατὰ μέσον δὲ τὸν ὁδὸν ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ γεγόνηται παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ πρόσπαλωδῶσαι τὸ ἔτος ἐκεῖνο. ὡς λαβομένου δὴ τὰ τοῦ ἑνὸς καὶ δεκάτου ἔτους νέρωνος, κατάρξασθαι τὸν παῦλον τοῦ κηρύγματος φησὶν ἡ ἰσοεία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαθρασεῖν διαγγελιζομένου τὴν εἰς χριστὸν διαβεβαίαν μέχρις τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους ἐλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς ἰουδαίας φήλικος. ἐφ' ὃ καὶ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὰ ἀπόστολον εἰς τὴν καισάρειαν διαμωτήσιον κατείργων ὑπὸ λυσίου ἔτεσι. μεθ' ὃν διαδεξαμένου τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, δυσὶ ἀνακείνειν ὥρμησε τὰ ἀποστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν καταθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας ἐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι ῥᾳδίως βελῆς, ἢ καίσαρα ὠνομασάμενος, ἐστὼς ὑπὸ τὸ βήματος ἐπεκαλέσατο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. σωτὴρ δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσαρχος, οὓς καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν φησι τῶν ὑπηρετῶν ἀσπάζεται. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γράφων πραδίδς. διὰ ἐκεῖσε οὖν ὑπὸ τῆς ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάχθη. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ' ἐκείνον καιρὸν τὸ βιβλίον συγγραψάμενος. καὶ τὰ κατ' ἐξῆς ἴσασι τότε γινώσκων, ὅτε τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντος γὰρ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε

καὶ

καὶ ἀεὶ σαρκὸς ἦλθον. δυσέβιος δὲ ὢν μετὰ ταῦτα χρόνου ἀκριβῶς πολυργασάμενος, ἐπόρκου ἡμῖν καὶ ὢν τοῦ δυτόρου τόμου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τότε καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶν ὁ παῦλος ἀνδρὶ δικαίῳ καὶ τοῦ θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ὥστε μηδὲ οὕτω ὑπὸ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον, αὖθις ὑπὸ τοῦ κηρύγματος δικαιονίαν λόγος ἔχει σέλαθαι τὸν καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ δυαγγελίσασθαι ἐφ' ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔπι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ ὀκταυίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἄλλους μυρίους τοῦ χρόνου προσήκοντας. μετὰ ταῦτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ ὅτως αὖθις τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγάς. μεταπεμπόμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρίστα. συνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λοῦκας αὐτῷ. ἐνθα δὴ συνέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ ἐνενηκαιδεκάτου ἔτους τῆς βασιλείου καίσαρος ἀφ' οὗ κηρύσσειν τὸ δυαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δυτόρου ἔτη τέσσαρα, καὶ τὰ γαῖου δὲ ὡσαύτως ἔτη τέσσαρα. αὖθις δὲ καὶ τὰ λαυδίκης ἔτη μακρὸν ἐλαττῶν τεσσάρων καὶ δέκα. ὃν διαδεξαμένου νέρωνος τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων τάδε. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. ᾧ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, ἤτοι μὲν λέγων αὐτὸν τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῆς δυτόρας ἐν ᾗ καὶ τελειοῦται τοῦ κατ' αὐτὸν μαρτυρίου, φησί. τὴν καλὴν δικαιονίαν σου πεπληροφόρημαι. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἐστι πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ' ὀλίγα τῆς ὑστολῆς, ἀσπάζεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. ἔστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παῦλου, εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ὑπὸ τοῦ κατὰ καισαρείαν δεσμωτηρίου. πρὸς δὲ τούτοις παλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥς τε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ ὀκτώ.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Ἐπὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, τῇ μιᾷ τῆς ἡμέρας παυέμου μηνός, ἣν τις λέγοι ἂν παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ' ὃν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, ἐξηκοστῷ καὶ ἐνάτῳ ἔτει τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ παρουσίας.

PEREGRINATIO APOSTOLORVM

PETRI ET PAVLI, CVM RATIONE TEMPORVM, PER DES. ERASMVM ROTEROD.

EX ACTIS APOSTOLICIS non liquet Petrum frequenter commutasse locum,nisi quòd post mortem Stephani,profectus est unà cum collega Ioanne,in Samariam ciuitatẽ,cui post uersum nomen Sebaste,unde & tota regio Samaria dicta est:ut comprobaret autoritate sua perficeretq́,quod illic per Philippum diaconum cœptum erat. Deinde uidetur pleraſq́ Samariæ partes peragrasse.Sic enim legimus capite octauo.Et multis regionibus Samaritanorum euangelizabant.Est autem Samaria,media inter Iudæam & Galilæam. Porrò nonum caput testatur illum peragrasse uarias Palæstinæ regiones,antequam ueniret Lyddam & Ioppen.Sic enim habet:Factum est autẽ,ut Petrus dum transiret uniuersos,deueniret ad sanctos qui habitabant Lyddæ.Est enim Lydda in Palæstina non procul à Ioppe ciuitate littorali.Rursus à Ioppe profectus legitur ad Cæsaream,Palæstinæ maritimam,quæ prius dicta fuerat Turris Stratonis.Hic baptizauit Cornelium cẽturionem. Hinc reuersus est Hierosolymam.Cæterum quando profectus sit Antiochiam,ubi præsedisse creditur,aut quando se Romam transtulerit,quasq́ regiones peragrarit:quoniam humanis duntaxat historijs proditum est,non laborabo persequi. Nam Eusebius,qui putat illum prædicasse euangelium apud Ponticos,Galatas,Cappadoces,Asiaticos,Bithynos, non aliunde sumpsit coniecturam,nisi quòd harum gentium meminit in priore epistola. Conueniebat autem ut apostolorum præcipuus,annos complures sederet in ea ciuitate, unde dominus Iesus uoluerat euangelicam doctrinam,primum in omnes Iudęæ regiones, mox in uniuersum orbem propagari.Iam quod tradit Historia,quam uocant Ecclesiasticã, primariam rerum curam à Christo traditam Petro,Iacobo & Ioanni:id inde colligũt,quòd horum aliquoties nominatim fit mentio,quum de cæteris nihil narretur quid dixerint aut fecerint,nisi quòd adstabant Petro dicenti,tanquam testes.Erant autem Iacobi duo,unus Zebedæi filius,frater Ioannis:hunc interfecit Herodes:atque hoc ipsum arguit eum fuisse inter apostolos præcipuum. Alter,Alphæi filius.Crebra mentio fit in Actis tertij Iacobi qui dictus est frater domini,cognomento Iustus,filius (ut opinatur Hieronymus) Mariæ, quæ fuerit soror matris domini.Huic Iacobo tribuunt epistolam,quæ legitur inter catholicas.Qui quum non esset de numero duodecim apostolorum, tamen hunc statim à morte Christi,apostoli designarunt episcopum Hierosolymitanum:qui postea quàm Paulus appellasset Cæsarem,è templi fastigio præcipitatus est,atque inter lapidandum fullonis fuste percussus,interijt.Hunc Hieronymus quum aliàs tum enarrans Esaiæ caput decimumseptimum,negat fuisse de numero apostolorum duodecim.Et tamen quanta fuerit huius autoritas uel illud declarat,quòd quum in concilio tractaretur de gentibus non onerandis lege Mosaica, post Petrum cum autoritate pronunciat sententiam, ἐγὼ κρίνω, inquiens. Hic idem post,Paulo fuit autor,ut adiũgeret sibi quatuor,qui uoto se adstrinxerant,cumq́ his ritu Iudaico purificaretur in templo:cuius consilio Paulus obtemperauit.Quin etiam urbem ingressus,hunc primum salutauit,tanquam illic primas tenentem.Et in epistola ad Galatas,hunc ceu præcipuum nominat.Aliorum,inquit,apostolorum uidi neminem,nisi Iacobum fratrem domini. Cæterum Petrum Antiochiæ fuisse declarat in eadem epistola, narrans quemadmodum illum reprehenderit ob simulationem.Iam Dionysius apud Eusebium Corinthiorũ episcopus,scriptor peruetustus,literis prodidit,Petrum & Paulum Romæ iussu Neronis eodem die martyrij palmã promeruisse.Cæterũ Petrum inter prȩcipuos etiam primatẽ fuisse declarat:quod apud Euangelistas omnes,atq́ etiam in Actis,in catalogo duodecim semper primo loco recensẽt.Deinde quod initio ferè primus fuit ad dicendũ. Nam & ante missum spiritũ sanctũ,congregatis in cœnaculo discipulis,proponit de subro-

gando

gando quopiam in locum Iudæ.Rursus ubi tumultus esset in populo ob linguarum miraculum,Petrus solus auspicatur contionem euangelicam.Primus omnium miraculum edit in nomine Iesu,pro templi foribus sanato claudo.Ac mox hac de causa concursu facto in porticu Solomonis,Petrus contionatur apud populum. Vbi uidetur & Ioannes Petri comes aliquid dixisse,quod non refertur.Sic enim ait Lucas,Loquentibus autem illis ad populum:nisi placet accipere utrumque dixisse,quod Petrus utriusque nomine dixit. Similis enim locus mox sequitur in eodem capite tertio:Petrus uero & Ioannes respõdentes dixerunt ad eos.Rursus capite quarto:Respondens autem Petrus & apostoli dixerunt. Quod Petrus omnium uoce loqueretur. Rursum quum ageret de creandis diaconis, Petrus uerba facit solus.Solus pronunciauit sentẽtiam in Ananiam. Quin & illud arguit Petri dignitatem inter apostolos,quòd primus ductus est in carcerem,ac uirgis cæsus.quanquam ex narratione Lucæ uidentur omnes apostoli simul cum Petro,iam iterum coniecto in carcerem,uirgis cæsi. Nunc de Paulo dicamus,qui ueluti strenuus dux per omnes terras mariaq; uolitauit,ut omnes gentes redigeret sub iugum Christi.Primum Hierosolymis profectus est Damascum.Ea est ciuitas Cœles Syriæ,siue Syrophœnices,quæ quondam Arabiæ deputabatur,ut autor est Tertullianus aduersus Marcionem libro tertio:totius Syriæ caput,inter Libanum & Antilibanum sita.Hic baptizatus est Paulus,& euangelij prædicationem auspicatus. Verum hinc clàm profugiens utrum abierit in Arabiam,& inde reuersus sit Damascum,ac post annos tres demum redierit Hierosolymã,ut uideret Petrum, quemadmodum ipse refert in epistola ad Galatas.An statim se receperit Hierosolymam, non satis liquet ex Actis:imò ne hoc quidem,utrum in prima prædicatione periclitatus sit ob insidias præfecti,an secunda.Ex narratione Lucæ uidetur statim ut fugisset Damasco, se recepisse Hierosolymam:quoniam qui paulo ante profectus fuerat hostili animo in discipulos,noluerunt in consortiũ suum recipere.Quod si tot annis prædicasset,sieri uix potuisset,quin rumore cognouissent eum fuisse mutatũ.Rursus Hierosolymis profugus,deductus est Cæsaream Philippi,quam Ptolemæus Paneæ uocat,Eusebius Paneadem:ea est Phœnices ad radicem Libani montis,ubi sunt fontes Iordanis.A Cæsarea dimissus est Tarsum.Ea metropolis est Ciliciæ, Pauli patria,quam interfluit amnis Cydnus.A Tarso per Barnabam reductus est Antiochiam, Phœnices metropolim,unde & regioni nomen quæ proxima est Ciliciæ.Ea est supra fluuium Orontem.Hinc profectus est denuo Hierosolymam,ut exhiberet collectam pecuniã in subsidium pauperum.Quo facto reuersus est Antiochiam,unde uenerat.Hic donatus apostolico nomine,profectus est Seleuciam.Ea est in promontorio Antiochiæ Syriæ,obuia uolenti ab Antiochię ciuitate proficisci in Cyprum. E Seleucia soluit in Cyprum,insulam oppositam Ciliciæ, quæ est Asiæ minoris.Appulit autem Salaminem,quæ ciuitas Cypri prima occurrit ad orientem,& peruenit Paphum, quæ est extrema ad occidentem,ut intelligamus totam eam insulam peragratam. Vbi quidam putant illi pro Saulo,commutatum Pauli nomen à Sergio Paulo eius insulæ proconsule:quum magis conueniat,ut parentes ac patroni liberis ac libertis sua impartiant nomina,quàm ut ab illis mutuentur. A Papho soluens,appulit Pergen.Ea ciuitas est Pamphyliæ.Hinc Antiochiam Pisidiæ.Hinc Iconium:mox Lystra,quæ est ciuitas Lycaoniæ.Hic autem tum lapidatus est Paulus.A Lystris profectus est Derben,quæ & ipsa Lycaoniæ est.Hinc remensus iter quo uenerat,reuersus est Lystra,Iconium & Antiochiam Pisidiæ, quo quod cœptum erat, confirmaret. Atque item peragrata reliqua Pisidia,redierunt in Pamphyliam,usque ad Pergen,ad quam primum appulerant è Cypro. Hinc Attaliam.Ea ciuitas est maritima Pamphyliæ,ex qua scribæ fecerant Italiam.Attalia soluentes,nauigarunt Antiochiam Syriæ,unde primum hoc iter fuerat auspicatus.Hinc rursus Hierosolymam itum est,ut cæteris apostolis probaret,quæ gesserat in Asia minore:sed interim prædicans euangelium in Phœnice & Samaria,per quas erat iter.Eo peracto reuersus est Antiochiam,unde uenerat.Hic seiunctus à Barnaba,peragrauit Syriam,ac mox Ciliciam.Inde iterum reuisit Derben,ac Lystra,ubi circuncidit Timotheum. A Lystris fecit iter per Phrygiam & Galatiam. Hinc uentum est in Mysiam, mox Troadem. Atque hic nonnullus scrupulus occurrit. Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas, à Lycaonia

prior

prior occurrit Galatia,quàm Phrygia.Et tamẽ Lucas capite decimosexto sic refert: Transeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem,uetiti sunt à spiritu sancto loqui uerbum in Asia.Nec incertum uideri potest,an Asia hic accipiatur pro illa minoris Asiæ parte,quæ simpliciter Asia dicitur:an de tota Asia minore,in qua iam multis locis prædicauerat.Siquidem Galatia sita ad septentrionem,hoc est ad Pontum Euxinum,ad orientem habet Cappadociam,ad occidentem Bithyniam,ad austrum Pisidiam & Lycaoniam. Porrò Mysia maior proxima est Asiæ,sic proprie dictæ.Mysia minor est supra Phrygiam.Potest igitur sic explicari scrupulus,ut in his duobus uocabulis Phrygiam & Galatiam sit ordo præposterus,quem ordinem rectum comperies in eiusdem itineris descriptione capite decimo octauo,& intelligamus illum è Lycaonia rectà peruenisse in Galatiam,hinc in Phrygiam, ex Phrygia uoluisse per Mysiam petere Bithyniam,ni uetuisset spiritus.Adhæret autem hæc Asiæ pars Phrygiæ ad orientem & austrum.Itaq; Paulum uetitum huc ire,flexisse iter ad Mysiam,ni fallor;per quam iter est in Bithyniam,quæ quondam Bebrycia dicta est & Mygdonia:proxime habens ad septentrionem & exortum eam Asiæ partem,quæ proprie Pontus dicitur.Rursus quum huc ire uetaret spiritus, reflexisse iter ad occidentem,ac peragrata Mysia minore rediisse per mediam Phrygiam usque ad Troadem,quæ est in littore Phrygiæ,eadem & Antigonia dicta,oppositа Chersoneso, unde proximus traiectus est in Europam ex Asia minore.A Troade soluerunt,ac recto cursu peruenerunt in insulam Samothracen,oppositam Thracię,quam habet ad septentrionem.Hinc Neapolim.Ea ciuitas est in littore,in cõfinio Macedoniæ ac Thraciæ.hinc Philippos,quam Lucas admonet esse ciuitatem coloniam in prima parte Macedoniæ.Ad hos scribit unam epistolam Paulus. Hic uirgis cæsus est,& in carcerẽ coniectus cum Sila.Post hæc per Amphipolim,quæ non longe abest à Strymone flumine:& Apolloniam,quæ Thessalonicæ proxima est,uenere Thessalonicam.Ea ciuitas metropolis est Macedoniæ.Et ad hos Paulus scribit epistolam. Et hic orto tumultu clàm dimissus est Berrhœam,quam à Thessalonica dirimit Pella,patria Alexandri Magni.Hic reperit dociles auditores. Porrò Berrhœa,non ita procul abest à mari.Itaq; tumultu concitato deductus est ad mare,inde Athenas peruentum nauigio,ni fallor,propterea quòd Lucas meminit illum dimissum,ut iret ad mare.Est & alia coniectura,quòd quum iter à Berrhœa sit longum usq; ad Atticam,nulla fit mentio regionum aut ciuitatum,quæ pedibus iter facientibus occurrissent.Hic conuertit Dionysium:qui an iudex fuerit an philosophus,non satis liquet,quum Lucas tãtum illum uocet Areopagitam. Opinor autem omnes Areopagitas dictos,qui partem eam urbis Athenarũ inhabitabant. Demiror autem cur Beda faciat hunc Corinthiorum episcopum,quum apud Eusebium Dionysius quidam Corinthiorum episcopus,doceat,Dionysium Areopagitam Athenis episcopum ab ipso Paulo ordinatum.Quin probabilius est Dionysium Areopagitã nihil omnino scriptorum reliquisse,quum apud Eusebium tam diligenter recensẽtur libri Dionysij Corinthiorum episcopi,de Areopagitæ monumentis nulla usquam fiat mentio. Ab Attica uenit Corinthum.Ea est metropolis Achaiæ.Hinc cõstituerat nauigare in Syriam, & susceptо uoto in Cenchreis,is est portus Corinthiacus ad Atticam spectans,totõdit sibi caput.Hinc igitur soluens peruenit Ephesum.Ea est in littore Asiæ minoris,in parte quæ dicitur Ionia. Hic tum temporis reliquit Priscillam & Aquilam.Ab Epheso soluens uenit Cæsaream,deinde Antiochiam.Beda,non dubito quin ueterem quempiam sequutus,uult hanc Cæsaream esse Cappadociæ non Syriæ:& Græci uolunt hanc Antiochiam esse Pisidiæ,cuius supra bis meminit.Quanquam Epheso profectis prior occurrit Pisidia, quam Cappadocia.Cæterum Græci codices hoc loco plus habent quàm nostri.Nimirum hunc in modum: Rogantibus autem eis,ut ampliori tempore maneret apud se,non annuit,sed uale dixit illis,dicens: Oportet me omnino festum quod instat,agere Hierosolymis.Quibus probatur hæc lectio,malunt Paulum ab Ephesio littore rectà nauigasse Cæsaream Palæstinæ,inde petijsse Hierosolymam,& salutasse fratres,post hæc redijsse Antiochiam Syriæ,atq; hinc rursus repetisse Asiam minorem.Facit ad hanc opinionem,quod ita legitur: Descendens Cæsaream,ascendit & salutauit ecclesiam.Ostendit quò descenderit,non indicat quò ascenderit.Atqui in euangelicis literis,qui petunt Hierosolymas,ascendere dicuntur

h 4,333.

tur,unde coniectant illum è Cæsarea Palæstina ascendisse Hierosolymã,ubi dixerat agendum festum diem,atque hinc rursus descenderit petens Antiochiam. Hanc opinionem,ut probabilem,nos in hac paraphrasi sumus sequuti:cessuri facile,si quis adduxerit probabiliorem. Legitur & Antiochiæ commoratus aliquandiu. At in Antiochia Syriæ solitus est libenter commorari Paulus. Hinc igitur repetita Asia, peragratis in medio regionibus,in quibus ante docuerat,uenit in Galatiam:hinc rursus in Phrygiam:ubiq; confirmans discipulos. Inde,quum iam Apollos profectus esset Corinthum,ipse profectus est Ephesum:terrestri ne itinere,an nauigatione, parum liquet:nisi quod probabilius est,illum terra fecisse iter:eo quod Lucas adiicit,Peragratis superioribus partibus. Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymam,sed prius peragrata Macedonia & Achaia:per spiritum intelligẽs sibi Romam esse eundum,post aditam Hierosolymam. Itaq; præmisit Timotheum & Erastum in Macedoniam,ipse commoratus aliquandiu in Asia minore. Post tumultum per Demetrium excitatum,sequutus est eos quos præmiserat. Peragratis autem superioribus partibus,deuenit in eam partem,quæ proprie dicitur Græcia,in qua est Attica & Achaia. Hic Lucas non nominat Athenas aut Corinthum,sed ex re coniicitur, quòd quemadmodum fecerat,ex Attica uenerit in Achaiam,in qua est Corinthus:ac rursus è Cenchreis parauerit soluere in Syriam:sed quoniam sensérat illic paratas insidias nauigaturo,uertit consiliũ, ac remensus iter quà uenerat,repetijt Macedoniam:terrestri(ut apparet)itinere, quoniam nauigaturo parabantur insidiæ. Quum uersaretur itaq; in Macedonia,comitum partem, quos tum multos habebat ex Macedonia,præmisit Troadem,quæ est in Phrygia. Paulus sequutus,diem paschæ egisse uidetur Philippis,quod Lucas ita scribat:Nauigauimus post diem azymorum à Philippis. A Philippis itaq; soluit Troadem,quò præcesserant comites, ut diximus. Hic adulescentem ex ruina mortuum,restituit. A Troade peruenit Asson itinere pedestri,quò iussu Pauli comites nauigio præcesserant. Est autem Assos ciuitas littoralis,non longe infra Troadem,eadem dicta Apollonia. Asso soluentes appulerunt Mitylenen. Ea est ciuitas Lesbi insulæ,obuia ab Asso nauigantibus Chium. A Mitylene legentes littora Asiæ,eò peruenerunt,ut Chium insulam haberent ad dextram. Chius autem opposita est Clazomenæ in littore Asiæ,media inter Lesbum & Samum,quò(nempe Samum) post adnauigarunt. Samus autem opposita est Trogyllio promontorio Asiæ. A Samo soluentes appulerunt Trogyllium,ut est in Græcis codicibus:quanquam Græcus qui scripsit peregrinationem Pauli,non meminit Trogyllij. A Trogyllio itum est Miletum. Ea est ciuitas Cariæ littoralis. A Chio commode poterant appellere Ephesum,sed data opera prætermigatum est,ne diutius hæreret in Asia. Quum enim Philippis egissent diem paschæ,decreuerant pentecosten agere Hierosolymis. Itaq; postea quàm euocatis Epheso Miletum, senioribus,mandasset quæ uolebat,illinc soluentes,recto cursu peruenerunt Coum. Ea est insula inter Samum & Gnidum,ciuitatẽ in promõtorio Asiæ. A Coo uentum est ad Rhodum. Ea est insula opposita Lyciæ. Iam autem nauigantes incipiunt Asiam habere ad septentrionem,quum prius habuerint ad orientem. A Rhodo uenerunt Patara. Ea ciuitas est littoralis Lyciæ prouinciæ. Hic nacti nauim,quæ rectà peteret Phœnicen Syriæ,recto cursu cœperunt eò tendere. nam relicta ad læuam Cypro insula,appulerunt Tyrum. Ea est in littore Phœnices infra Sidonem. A Tyro uentum est Ptolemaidem. Et hæc est littoralis inter Tyrum & montem Carmelum. Hinc appulerunt Cæsaream Palæstinæ,ubi diuersatus est apud Philippum. Hinc iam pedestri itinere peruenit Hierosolymam,unde iussu tribuni Lysiæ,uinctus deductus est Antipatridem,quæ media occurrit inter Hierosolymã & Cæsaream. Hinc per equites ductus est Cæsaream Palæstinæ,unde iussu Festi præsidis,qui Felici successerat,uinctus deductus est Romam,hoc quidem itinere: Primum impositus naui,à Cæsarea peruenit Sidonem,quæ(ut diximus)est supra Tyrum. Hinc appulerunt Cyprum,sic ut illam ad læuam relinquerent dispendioso cursu,sed huc adigebant uenti contrarij. Ita præterlegentes littora Ciliciæ & Pamphyliæ,peruenerãt Myra,quam scribæ uerterant in Lystram. Ea est in Lycia,non procul à littore. Hinc ægre longaq; nauigatione eò progressi sunt,ut Gnidum promõtorium haberent ad dextram. Sed reflante uento cursum flexerunt ad Cretam,quæ illis tum erat ad læuam. Venerunt autem ad portum,cui nomen

Salmon.Opinor autem Lucam usum uoce,qua tum forte uulgus utebatur.Nam arbitror hanc esse,quam Plinius & Strabo uocant Sammonium.Hoc Cretæ promõtorium spectat orientem.Hinc ob uentos aduersos ægre præterlegebant littora Cretæ,sic ut insulam haberent ad dextram,donec uentum esset ad locum Cretæ,Lasææ ciuitati uicinum,qui dicitur Boni seu Pulchri portus,quod nomen apud ueteres geographos non inuenitur. Apparet eius temporis fuisse uocabulũ.Cæterum fuisse ad latus australe Cretæ,declarat,quòd hinc cõnabantur tendere ad Phœnicem,id est promontorium Cretæ, spectans ad Africum & Chorum.Africus autem flat ab occasu brumali,Chorus ab occasu solstitiali.Illic quoniam uidebatur portus commodus,decreuerant hybernare.Interea quum aspirasset auster uentus sat cõmodus,qui flat à medio meridie,soluentes ab Aso(ea ciuitas est in littore Cretæ) præterlegebant oram Cretæ,ut appellerent Phœnicen modo dictam.Sed subito in diuersum mutato uento,quum pro austro flare cœpisset Typhonicus,uehemens ac nautis formidabilis,idem dictus Euroaquilo,qui spirat inter septentrionem & ortum,ui tempestatis delati sunt in insulam,quæ uocatur Claude,quæ Cretam spectat inter occidentẽ & austrũ, quam in partẽ maxime poterat impellere euroaquilo,ex aduersa cœli plaga spirans:unde grauius etiam metuebant periculum,ne in syrtes impellerentur:tandem desperatis rebus, impegerunt nauim in insulam,quæ dicebatur Melite.Ea est inter Epirum & Italiam,spectans Siciliam ad septentrionem.Hic uiperam excussit absq; noxa.Illic aliam nauim nacti, nam altera perierat,appulerunt Syracusas,quæ est in Sicilia,non procul à promontorio Pachyno.Huius littora præterlegentes deuenerunt Rhegium,id est oppidũ in extremo agro Brutiorũ,qua parte Italia proxima est Siciliæ.A Rhegio recto cursu delati sunt Puteolos, id est promontorium in Campania,non procul à Neapoli.Hinc terrestri itinere peruentum est usq; ad forum Appij,ad locum qui dicitur Tres tabernæ,atq; hic occursum est Paulo à discipulis è Roma.Abest autem Appij forum ab urbe iter diei.Hinc demum Romam peruentum est. Constat igitur ex Actis illum peragrasse totam minorẽ Asiam,deinde transisse in Europam,ac totam Græciam peragrasse,à parte septentrionali,in qua est Macedonia,usq; ad Illyridem.Nam Illyris extrema pars est Macedoniæ,ad septentrionem & occidentem.Id ipse refert in epistola ad Romanos capite decimoquinto,ita ut ab Hierusalem per circuitum usq; ad Illyricum repleuerim euãgelium. Cæterum nusquam legimus illum prædicasse in Creta,ad quam appulit tempestate coactus & uinctus. Nec illic morã egisse legitur,quum ipse censeret illic hybernãdum esse:& tamen in Creta reliquit Titum,ut singulis ciuitatibus ordinaret presbyteros,ac quod illic supereſſet corrigendũ,corrigeret:quẽadmodum ipse testatur in epistola,quibus ex uerbis apparet illum & in Creta prædicasse. Nec in Arabia quid à Paulo gestum sit,refert Lucas. Atque hactenus de locis peragratis. Nunc de temporum quoq; ratione paucis attingamus. Summa rerum quas Actorum liber cõplectitur,sub quatuor imperatoribus Romanis gesta est. Tiberio,qui successit Octauio:Caio Caligula:Claudio Druso:Claudio Nerone.Quorum Tiberius rerũ potitus est annos uigintitres.Caligula,quatuor,exceptis duobus mẽsibus.Claudius,tredecim,ac mensibus fermè decem. Nero,quatuordecim,ac mensibus propemodũ octo.Quicquid igitur gestum est à morte Christi usq; ad Paulum Romã perductum,continet Tiberij annos sex, Caligulæ quatuor,Claudij quatuordecim.In huius imperij initio Petrus Romã peruenisse creditur,& eiusdem anno quarto orta fames,cuius meminit Lucas.Rursus eiusdem anno nono,quemadmodum autor est Iosephus & Eusebius,Roma expulsi sunt Iudæi,cuius rei meminit Lucas capite decimooctauo:Neronis autem annos quatuor.Interim præsides Iudææ fuerunt, Pontius Pilatus,qui perijt anno Caligulæ tertio.Huic successit Felix,apud quem Paulus causam dixit:quem Claudius imperij sui anno undecimo,totius prouinciæ dederat procuratorẽ,Samariæ quoq; & Galilææ,atq; etiam regionis quæ dicitur ultra Iordanem.Et hoc nomine se felicem prædicat Paulus,quòd causam dicturus esset apud eum, cui diu uersato in ea prouincia,notæ essent res Iudaicæ.Huic successorem dedit Nero Portium Festum. Apud quem quum præsente Agrippa causam dixisset Paulus,quoniam appellarat Cæsarem,uinctus Romam missus est,anno Neronis tertio aut secundo. Porrò Iudæorum principes hi fuere:Herodes rex,Philippus,& Lysanias:præfuerunt annis sex.Herodes

rodes rex qui Cæſareæ percuſſus ab angelo periit,præfuit annos ſeptem. Agrippa huius filius,ex cuius cõſilio Paulus Romam miſſus eſt,annos duodecim,quod ad Actorum hiſtoriam pertinet. Quanquam pater quoq; cognomento dictus eſt Agrippa,ſed filius ſimpliciter Agrippa uocatur in Actis. Dominus itaq; Ieſus occiſus eſt,reuixit & aſcendit in cœlum,miſitq; ſpiritum ſanctum anno Tiberij decimooctauo. Ac proximo anno,aut(ut quidam uolunt)eodẽ,mox ut inter diaconos ordinatus eſt,lapidatus eſt Stephanus, Paulo aſſentiente,ac ſeruante ueſtes lapidantium teſtium. Qui paulo poſt deiicitur & conuertitur apud Damaſcum,anno Tiberij decimonono. Peragrauit autẽ uarias regiones ubiq; diſſeminans euãgelium,uſq; ad annum Claudij decimumtertium. Nam hoc anno Paulus Hieroſolymis coniectus eſt in uincula per Lyſiam tribunum,à quo Cæſaream uinctus eſt miſſus,ut apud Felicem audiretur,ubi detẽtus eſt in uinculis annos duos:atq; à Felice ut erat uinctus,traditus eſt Portio Feſto,à quo Romam miſſus eſt:ubi totum biẽnium egit in uinculis,hoc eſt,uſq; ad annum Neronis quintũ. Nec ultra Lucas proſequitur hiſtoriam. Cætera ſcriptores non indiligentes ex uariis coniecturis uidentur addidiſſe,uidelicet Paulum primum apud Neronem dicta cauſa fuiſſe abſolutum,ac libere ubi uellet euangelium prædicaſſe annos decem. Tandẽ ubi Neronis ſæuitia iam proceſsiſſet in rabiem reuocatus eſt ad eius tribunal,& capite truncatus. Huius rei coniecturã ſumunt ex epiſtola Pauli ad Timotheum ſecunda. In qua meminit primæ defenſionis ſuæ,in qua deſertus ſit ab omnibus, & tamen dei præſidio liberatus. Atq; hinc rediſſe ad prædicationem colligunt ex eo,quod mox ſubiicit:Dominus autem mihi adſtitit & cõfortauit me,ut per me prædicatio impleatur,& audiant omnes gentes. Porrò eum in ſecunda defenſione fuiſſe periclitatum,arguit quod inibi ſcribit:Ego enim iam delibor,& tempus meæ reſolutionis inſtat,& cætera. Itaque martyrio coronatum credunt anno Neronis decimotertio,anno à Chriſti morte trigeſimoſexto,aut iuxta Chronicorum elenchon trigeſimooctauo. Porrò quòd Lucas reliquerit Paulum in prima defenſione,hinc colligunt,quòd hic finierit eorum quæ uiderat narrationem. Rurſus quod adfuerit in ſecunda defenſione,teſtatur Paulus in eadem epiſtola,dicens:Lucas eſt mecum ſolus. Ex his colligere licet,Paulum in euãgelico negocio uerſatum fuiſſe annos uiginti unum,præter duos illos,quos Cæſareæ tenebatur in uinculis: rurſum alios duos,quos Romæ peregit in uinculis habitans in conducto,quibus ut hiſtoriæ memorant,acceſſerunt decem. Ita comperies à baptiſmo Pauli uſq; ad mortem eiuſdem annos trigintaquinque,aut,ut quidam ſupputant trigintaſeptem. Hæc quoniam uidebantur nonnihil lucis allatura lectioni,libuit in frontiſpicio huius operis præfigere. Quanquam non ignoro uix annorum rationem ad unguem tradi poſſe,quum in his non ſolum diuerſi ſcriptores inter ſe diſſentiant,uerum etiam ijdem à ſeipſis diſcrepent:ut Beda in commentarijs capite decimooctauo ſcribit ex autoritate Ioſephi,Iudæos Roma expulſos anno Claudij nono. In annotatione temporum,quam præpoſuit operi,dicit id factum anno octauo. Sic & apud Euſebium nonnunquam alium annum reperies in hiſtoria,alium in chronicis,ubi in ambiguo relinquitur,utrum Tiberius imperauerit annos uiginti unum,an uiginti tres.

Bene uale lector,& ad Acta perlegenda bonis auibus accingere.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΟΣΤΟΛΩΝ

ACTA APOSTOLORVM

ΟΝ ΜΕΝ πρῶτον λόγον ἐποιησάμην πρὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι. ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἰερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον. ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἁλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες

VPERIORE qdē uolumine diximus Theophile,de omnibus quæ cœpit Iesus tum facere tum docere, ad eū usq; diem quo postq; impartitus in hoc ipsum spiritum sanctum,mandata dedisset quos delegerat,apostolis, sursū assumptus est:quibus etiam seipsum exhibuerat uiuētem,postea quàm supplicio fuisset affect⁹, idq; compluribus argumētis dum per dies quadraginta cōspicitur ab illis,ac loquitur eis de regno dei:& congregās illos in idem loci,præcepit eis ne discederent Hierosolymis,sed ut expectarēt promissum patris:de quo(inquit)audistis ex me:quoniam Ioannes baptizauit quidē aqua,uos autem baptizabimini spiritu sancto post dies hosce non multos.Illi igitur ubi cōuenissent,percontabantur illū,dicentes:Domine,num in tempore hoc restituis regnū Israeli? Dixit autem ad illos:Non est uestrum nosse tempora & articulos tēporū,quos pater in sua ipsius constituit potestate:sed accipietis uirtutem,postea q̄ spiritus sanctus aduenerit super uos,& eritis mihi testes non solū Hierosolymis,uerum etiam in uniuersa Iudæa, Samariaq;,denicq; usque ad extrema terræ. Atcq; hæc loquutus,uidētibus ijsdem,in altum sublatus est:& nubes subduxit illū ab oculis eorū. Quumq; essent defixis in cœlum oculis,eūte illo,ecce uiri duo astiterūt illis amicti uestibus albis,qui & dixerūt: Viri Galilæi,quid statis intuentes in cœlū? hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlū,sic ueniet quemadmodū uidistis eum euntem in cœlum. Tunc reuersi sunt Hierosolymā à monte qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati:& quum introissent,ascenderunt in cœnaculū ubi mansitabant & Petrus & Iacobus,& Ioānes & Andreas,Philippus & Thomas,Bartholomæ⁹ & Matthæus,Iacobus Alphæi & Simō Zelotes,& Iudas Iacobi frater.Hi omnes perseuerabant

τὸ ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τοῦτ' ἔστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν, γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ. καί, τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβοι ἕτερος. δεῖ οὖν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον. σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς, καὶ ἐπέσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων. καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσαν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσαντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται

uerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumq; fratribus illius. Et in diebus his exurgēs Petrus in medio discipulorū, dixit (eratq; turba nominū simul ferè cētū uigintí) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quā prædixit spiritus sanctus per os Dauid, de Iuda, qui fuit dux ijs qui cōprehēderunt Iesum: quia cooptatus erat in numerum nostrū & sortitus erat partē ministerij huius. Et is quidē parauit agrū ex mercede iniqtatis, suspēsusq; crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit omnibus habitātibꝰ Hierosolymæ, ita ut appellaret ager ille lingua illis uernacula Acelda ma: hoc est, ager sanguinis. Scriptū est ēm in libro Psalmorū: Fiat cōmoratio eius deserta, & nō sit qui inhabitet in ea: & episcopatū eius accipiat alter. Oportet igit ut ex his uiris qui nobiscū uersati sunt toto tēpore, quo dñs Iesus perpetuā uitæ consuetudinem egit nobiscū, exorsus à baptismo Ioannis ad eū usq; diē quo receptus est à nobis: unus quispiā cōstituatur, qui sit unà nobiscum testis resurrectionis eius. Et statuerunt duos, Ioseph q uocat Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiā. Et facta precatiōe, dixerūt: Tu dñe, qui corda nosti omnium, ostēde utrū elegeris ex his duobꝰ, ut accipiat sortē ministerij huius & apostolatus, unde prævaricatus excidit Iudas, ut abiret in locū suum. Et dederūt sortes eorū, & cecidit sors sup Mathiā, & cooptatus est ad numerū undecim apostolorū. Et quū cō- 11
pleretur dies pētecostes, erāt omnes unanimiter in eodē loco. Et factus est repēte de cœlo sonitus, tāq; impetu ueniētis flatus uehemētis, & repleuit totā domū ubi erāt sedentes. Et uisæ sunt illis dissectæ linguæ uelut igneæ, sederūtq; super singulos eorū, ac repleti sunt omnes spiritu sancto, cœperūtq; loqui alijs linguis, prout spiritus ille dabat eloqui illis. Erant aūt Hierosolymis habitātes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione earum quæ sub cœlo sunt. Is rumor quū increbuisset, conuenit multitudo, & confusa est quod audiret unusquisq; lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, ac mirabantur, dicentes inter sese: Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt: Et quomodo nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ

μῆται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν μεσοποταμίαν,
ἰουδαίαν τε καὶ καππαδοκίαν, πόντον καὶ τὴν
ἀσίαν, φρυγίαν τε καὶ παμφυλίαν, αἴγυπτον &
τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπη-
δημοῦντες ῥωμαῖοι ἰουδαῖοί τε & προσήλυτοι,
κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν
ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ.
ἐξίσαντο δὲ πάντες, καὶ διεπόρουν, ἄλλος πρὸς
ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ
χλευάζοντες, ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμέ-
νοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε
τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄν-
δρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ
ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε
τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνε-
τε, οὗτοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέ-
ρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ προφήτου
ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει
ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶ-
σαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν,
καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν
ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύ-
πνια ἐνυπνιασθήσονται. καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους
μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί
ναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφη-
τεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω,
καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, καὶ
ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς
σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν
ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. & ἔσται,
πᾶς ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσε
ται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τού
τους, ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀπο-
δεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι & ση
μείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν,
καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ
καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λαβόντες διὰ χει
ρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς
ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι
οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. λαβὶδ
γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώ-
πιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ
σαλευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠ-
γαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κα
τασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις
& ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν
διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πλη-
ρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. ἄν-
δρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑ
μᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβὶδ, ὅτι & ἐτελεύτησε,
καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέ
ρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, & εἰδὼς, ὅτι ὅρ

πφ

mitæ, & habitatores Meſopotamiæ, Iudæ-
æq; & Cappadociæ, Ponti & Aſiæ, Phry-
giæ & Pamphyliæ, Aegypti & partium Li
byæ eius quæ eſt finitima Cyrenæ, & adue
nę Romani, Iudæiq; & Proſelyti, Cretes &
Arabes, audimus eos loquentes noſtris lin-
guis magnifica dei. Stupebant autem om-
nes ac mirabantur, inter ſe dicentes: Quid-
nam uult hoc eſſe? Alij aũt irridentes dice-
bant: Muſto expleti ſunt iſti. Stans aũt Pe-
trus cum undecim, extulit uocẽ ſuam, ac lo
quutus eſt eis: Viri Iudæi, & qui habitatis
Hieroſolymis uniuerſi, hoc uobis notũ ſit,
& auribus percipite uerba mea. Non enim
ſicut uos exiſtimatis, hi ebrij ſunt, quum ſit
hora diei tertia. Sed hoc eſt quod dictũ eſt
per prophetã Ioel: Et erit in nouiſsimis die-
bus, dicit deus, effundam de ſpiritu meo ſu-
per omnem carnem. Et prophetabũt filij ue
ſtri & filiæ ueſtræ, & iuuenes ueſtri uiſiões
uidebunt, & ſeniores ueſtri ſomnia ſomnia
bunt. Et quidẽ ſuper ſeruos meos & ſuper
ancillas meas in diebus illis effundã de ſpiri
tu meo, & prophetabunt, & dabo prodigia
in cœlo ſupne, & ſigna in terra inferne, ſan
guinem & ignem & uaporẽ fumi. Sol con-
uertetur in tenebras, & luna in ſanguinem,
anteq; ueniat dies ille domini magnus atq;
illuſtris. Et futurũ eſt, ut omnis quicũq; in-
uocauerit nomen domini ſeruetur. Viri Iſ-
raelitæ, audite uerba hæc: Ieſũ Nazarenũ,
uirum exhibitũ à deo erga uos uirtutibꝰ &
prodigijs & ſignis, quæ fecit per illum deus
in medio ueſtri, ſicut & ipſi ſcitis, hunc defi
nito conſilio & præſcientia dei traditũ, quũ
accepiſſetis per manus iniquorũ, crucifixũ
interemiſtis: quẽ deus ſuſcitauit ſolutis do-
loribus mortis, quatinus impoſsibile erat te
neri illũ ab ea. Dauid enim dicit de eo: Pro-
uidebam dominũ coram me ſemper, quo-
niam à dextris eſt mihi, ne cõmouear. Pro-
pter hoc lætatũ eſt cor meum, & exultauit
lingua mea: inſuper & caro mea requieſcet
in ſpe. Quoniã nõ derelinques animã meã
in inferno, nec ſines ut ſanctus tuus uideat
corruptionẽ. Notas mihi feciſti uias uitæ,
replebis me iucũditate cum facie tua. Viri
fratres, quãdoquidẽ licet libere dicere apud
uos de patriarcha Dauid, q & defunctus
eſt & ſepultus eſt, & ſepulchrum eius eſt
apud nos uſq; in hodiernum diem. Prophe
ta igitur quum eſſet, & ſciret q iureiuran-

do

κῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστόν, προειδὼς ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρός, ἐξέχεεν τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. τί ποιήσωμεν ἄνδρες ἀδελφοί; πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς. μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σῳζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν βασταζόμενος, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν, ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερόν, ἠρώτα

ἐλεη

do iurasset sibi deus,futurum,ut de fructu lumbi ipsius, quantū ad carnem, Christus exoriretur ac sederet super sedem eius, præscius loquutus est de resurrectione Christi, ꝙ nō derelicta sit in inferno anima eius,neque caro eius uiderit corruptionē.Hunc Iesum suscitauit deus,cuiꝰ omnes nos sumus testes.Dextera igitur dei exaltatus & promissione spiritus sancti accepta à patre,effudit hoc quod nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascēdit in cœlos,sed dicit ipse:Dixit dns domino meo,sede à dextris mihi,donec ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorū.Certo sciat ergo tota domus Israel,ꝙ dominū & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis.His aūt auditis compūcti sunt corde,& dixerūt ad Petrū ac reliquos apostolos:Quid faciemꝰ uiri fratres? Petrus ait ad illos:Delictorum pœnitētiā agite,& baptizetur unusquisq; uestrū in nomine Iesu Christi in remissionē peccatorū,& accipietis donū spiritus sācti. Vobis em̄ facta est repromissio & filijs uestris,& omnibus qui longe sunt,quoscunq; aduocauerit dns deus noster.Alijsq; uerbis plurimis testificatus est, & exhortatus est eos,dicēs:Seruemini à generatione ista prua.Qui ergo libēter acceperūt sermonem eius,baptizati sunt:& accesserūt in die illo animę circiter ter mille.Erāt aūt pseuerātes in doctrina apostolorū,& cōmunicatione, & fractione panis,& precationibus.Obortus est aūt omni animæ timor,multaq; prodigia & signa per apostolos ædebant. Oēs aūt qui credebāt erant coniūcti,& habebāt omnia cōmunia.Possessionesq; & substantias uendebāt,ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat.Et quotidie perdurā/tes unanimiter in templo,& frangētes per singulas domos panem,inuicē sumebāt cibum,cū exultatione & simplicitate cordis laudātes deum,& habentes gratiā apud totum populū.Dominus aūt addebat qui salui fierent quotidie cōgregationi. Simul III.
aūt Petrus & Ioannes ascendebant in templum,ad horam precationis nonam.Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris suæ,baiulabatur,quem ponebant quotidie ad portam templi,quæ dicitur Speciosa,ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.Is quum uidisset Petrum ac Ioannem ingressuros in templum, rogabat ut

ἐλεημοσύνῃ λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε, βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἔγειραι, καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολομῶντος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν, καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστόν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν ἰησοῦν χριστόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος. μωσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφή

eleemosynã acciperet. Defixis autẽ in eum oculis Petrus cum Ioanne dixit: Aspice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturũ ab eis. Petrus aũt dixit: Argentum & aurũ non est mihi: quod aũt habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni, surge & ambula. Et apprehẽsa manu eius dextra, erexit eũ. Protinus aũt consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliẽs stetit & ambulabat, intrauitq; cũ illis in templum inambulãs & saliens ac laudans deũ. Et uidit eũ totus populus ambulantẽ ac laudantẽ deũ. Agnouerũtq; illũ, q ipse esset is q ad eleemosynã sederat ad speciosã portã tẽpli. Et impleti sunt admiratione & stupore super eo quod cõtigerat illi. Quum teneret aũt qui sanatus fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cucurrit totus populus ad eos in porticu quæ appellat̃ Solomonis, stupefactus. Quo uiso Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini sup hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra uirtute aut pietate effecerimus ut hic ambularet: Deus Abraham & Isaac & Iacob, deus patrũ nostrorũ glorificauit filium suum Iesum, quẽ uos tradidistis ac negastis in conspectu Pilati, quum ille iudicasset esse absoluendum. Vos aũt sanctũ & iustũ negastis, & postulastis ut uirũ homicidã donaret uobis: autorẽ uero uitæ interfecistis, quẽ deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sum9: & per fiduciã nominis eius, hunc quẽ uidetis ac nostis, cõsolidauit nomen ipsius: & fides que per eum est, dedit ei integritatẽ istã in conspectu omniũ uestrũ. Et nunc fratres scio, q per ignorãtiam fecistis, sicut & principes uestri. Deus autem quæ prænũciauerat per os omnium prophetarum suorum, Christum passurum, impleuit sic. Pœniteat uos igitur erroris & cõuertimini ut deleantur peccata uestra, ut quum uenerint tẽpora refrigerationis à cõspectu domini, & miserit eum qui ante prædicatus est uobis Iesum Christũ, quem oportet quidẽ cœlum accipere usq; in tempora restitutionis omniũ, quæ loquut9 est deus per os omniũ sanctorum suorũ à sæculo prophetarũ. Moses quidẽ ad patres dixit: Prophetã suscitabit uobis dominus deus uester de fratribus uestris, mei similem. Audietis eũ iuxta omnia quæcũq; loquutus fuerit uobis. Futurũ est autem ut omnis anima quæ non audierit

prophe

προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ
κεφ. γ. πάντων δὲ τῶν προφητῶν ἀπὸ σαμουὴλ,
καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστὲ υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν λέγων πρὸς ἀβραάμ. καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἄνναν τὸν ἀρχιερέα καὶ καϊάφαν καὶ ἰωάννην καὶ ἀλέξανδρον καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παῤῥησίαν καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ ἰησοῦ ἦσαν. τὸν δὲ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς

prophetam illum, exterminetur è populo. Quin & omnes prophetæ à Samuele ac deinceps quotquot loquuti sunt, etiã annũcia uerunt dies istos. Vos estis filij prophetarũ ac testamẽti, quod testatus est deus erga patres nostros, dicẽs ab Abrahã: Et in semine tuo benedictionẽ consequẽtur omnes familiæ terræ. Vobis primũ deus, quũ suscitasset filium suum Iesum, misit eum benedicẽtem uobis, ita ut unusquisq; uestrũ conuer teret se ab iniquitatib⁹ suis. Loquẽtibus IIII
aũt illis ad populũ, superuenerũt illis sacerdotes ac magistratus tẽpli & Sadducæi, moleste ferentes ꝙ docerẽt populũ, & annũcia rent in nomine Iesu resurrectionẽ ex mortuis: & iniecerũt eis manus, posuerũtq; eos in custodiã in posterũ diem. nam erat iam uespera. Multi uero eorũ qui audierant sermonem, crediderunt: & factus est numerus uirorũ circiter quinq; milia. Factum est aũt postero die ut congregarentur principes eorum & seniores & scribæ Hierosolymis, & Annas princeps sacerdotũ & Caiaphas & Ioãnes & Alexander & quotquot erant de genere pontificio. Et quũ statuissent eos in medio, interrogabãt: Qua uirtute, aut quo nomine feceritis hoc uos? Tũc Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Principes populi & seniores Israel, si nos hodie examinamur de eo quod benefecerimus homini infirmo, qua ratione iste saluus factus sit: notum sit omnib⁹ uobis & toti plebi Israel, ꝙ per nomen Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quẽ deus suscitauit à mortuis, per hunc iste astat coram uobis sanus. Hic est lapis ille qui reiectus est à uobis ædificãtibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquã salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes aũt Petri in dicendo libertatẽ ac Ioannis, comperto ꝙ homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur & agnoscebant eos, ꝙ cum Iesu fuissent: hominem autẽ uidentes stantem cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterant contradicere: iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicẽtes: Quid faciemus hominibus istis? nam conspicuũ signum æditũ esse per eos, omnibus habitãtibus Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populũ, minaciter interminemur

eis

αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδαμεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσαν αὐτοὺς μηδὲν εὑρίσκοντες, τὸ πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρῴδης τε καὶ Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, ἐν τῷ τῆς χειρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν καρδία καὶ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. διεδίδετο δὲ ἑκάστῳ καθ' ὅτι ἄν τις χρείαν εἶχεν. Ἰωσὴς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, υἱὸς παρακλήσεως, Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πρὸς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφίρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώ-

eis,ne posthac loquãtur in nomine hoc ulli hominum.Et accersitis illis,præceperũt ne omnino loquerẽtur,neq; docerent in nomine Iesu.At Petrus & Ioannes respõdentes, dixerunt ad eos:An iustum sit in cõspectu dei,uos potius audire q̃ deũ,iudicate. Non enim possumus quæ uidim⁹ & audiuimus, non loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos:nihil inuenientes qua ratione punirent eos,propter populũ,quia omnes glorificabant deũ super eo quod acciderat.Annorũ em̃ erat ampli⁹ quadraginta homo,in quo ꝙditũ fuerat signũ istud sanationis.Dimissi aũt uenerũt ad suos,& annũciauerunt quę cũq; sibi principes sacerdotũ & seniores dixerant. Qui quũ audissent,unanimiter attollebant uocẽ ad deum,dixerũtq;:Dñe,tu es deus qui fecisti cœlum ac terrã, mare & omnia quæ in eis sũt,qui per os Dauid pueri tui dixisti:Quare fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania?Astiterunt reges terræ,& principes conuenerunt in unũ aduersus dñm & aduersus Christum eius. Conuenerũt enim uere aduersus sanctũ filium tuũ Iesum quem unxeras,Herodes simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus & populis Israel,ad faciendum quæcũq; manus tua & consiliũ tuum prius decreuerat ut fierent.Et nunc dñe aspice in minas eorum:& da seruis tuis,ut cum omni fiducia loquant̃ sermonẽ tuum,manum tuam porrigẽdo in hoc,ut sanatio & signa & prodigia ædãtur per nomẽ sancti filij tui Iesu.Et quum orassent illi,mot⁹ est locus in quo erãt cõgregati,& repleti sunt oẽs spiritu sancto,& loquebant̃ sermonẽ dei cũ fiducia. Multitudinis aũt credẽtiũ erat cor unũ & anima una,nec quisquã aliq̃d eorũ quę possidebat,suũ esse dicebat,sed erãt illis omnia cõmunia.Et uirtute magna reddebant apostoli testimoniũ resurrectiõis dñi Iesu,& gratia magna erat sup omnes illos:neq; em̃ quisquã egẽs erat inter illos.Quotquot em̃ possessores agrorũ aut ædiũ erãt,uẽdẽtes afferebãt precia eorũ quæ uendita fuerãt,& ponebãt ad pedes apostolorũ.Distribuebaṫ autẽ singulis prout cuiq; opus erat.Ioses uero qui cognominatus est Barnabas ab apostolis,q̃d̃ est,fili⁹ cõsolatiõis, Leuites,Cypri⁹ genere,quũ haberet agrũ,uẽdidit eum:& attulit preciũ & posuit ad pedes apostolorũ. Vir aũt q̃ V
dã nomine Ananias cũ Sapphira uxore sua uendi-

ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτόν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναί, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθοντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περὶ πόλεων εἰς ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών τε αὐτοὺς ἔφη. πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς.

οἱ δὲ

uendiderat possessionem,& sepositerat de precio,conscia etiam uxore sua,& allatam partem aliquam ad pedes apostolorum posuit.Dixit aũt Petrus:Anania,cur impleuit satanas cor tuum,ut mentireris spiritui sancto,& fraudares de precio agri? Nõne prorsus tibi manebat & uenundatus in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo rem istam? Non es mẽtitus hominibus,sed deo. Audiens aũt Ananias hæc uerba,collapsus expirauit.Et ortus est timor magnus super omnes qui audierũt hæc.Surgentes autem iuuenes amouerunt eum,elatumq; sepelierunt.Intercessit autẽ fermè horarum trium interuallũ,uxor quoq; ipsius,nesciẽs quod factum fuerat,introiuit.Respõdit aũt ei Petrus:Dic mihi,num tanti agrũ uendidistis? At illa dixit:Etiam,tanti.Petrus autẽ ait ad eam:Cur conspiraſtis inter uos,ut tẽtaretis spiritũ domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt uirũ tuum,ad ostium adsunt,& efferent te.Confestim autem cõcidit ad pedes eius,& expirauit.Ingressi autẽ iuuenes,reperierunt illam mortuã,& extulerunt ac sepelierũt iuxta uirũ suum.Et ortus est timor magnus super uniuersam cõgregationẽ,& super omnes qui audiebãt hæc. Per manus aũt apostolorũ ædebãtur signa ac prodigia multa in populo.Et erãt unanimiter omnes in porticu Solomonis.Cæterorũ aũt nemo audebat se cõiũgere illis,sed magnificabat eos populus.Magis aũt accrescebat credentium dño multitudo uirorũ simul ac mulierum,ita ut in plateas exportarent infirmos, & ponerẽt in lectulis ac grabatis,ut uenientis Petri uel umbra obũbraret aliquẽ illorũ. Conueniebat aũt & multitudo uicinarũ ciuitatũ Hierosolymã,afferens ægros ac uexatos à spiritibus immũdis,qui sanabantur omnes.Exurgẽs aũt princeps sacerdotũ & omnes qui cũ illo erãt,quę est factio Saducæorũ,repleti sũt æmulatione,& iniecerũt manũ in apostolos,& posuerũt eos in custodia publica.Sed angelus dñi per noctẽ aperuit ianuas carceris,eductisq; illis dixit:Ite, & stãtes loquamini in tẽplo populo omnia uerba uitæ huius.Illi uero quum hæc audissent,intrauerũt diluculo in templũ,ac docebant.Adueniens aũt princeps sacerdotũ & qui cum eo erãt,conuocauerũt conciliũ & uniuersum seniorũ ordinem filiorũ Israel, miseruntq; ad carcerem qui adducerẽt eos.

Quum

οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀνασρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὑρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἕξω ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὑρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὁ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀνασὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποσόλους ποιῆσαι. εἶπε τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς. ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποσόλους

Quum autẽ uenissent ministri, nec reperissent illos in carcere, reuersi nunciauerũt, dicentes: Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes foris stantes ante ianuas. Quum aperuissemus aũt, neminem intus reperimus. Vt aũt audierunt hos sermones & sacerdos & magistratus templi principesq; sacerdotũ, ambigebãt de illis quid nam hoc futurum esset. Adueniens aũt quidam nunciauit eis: Ecce uiri quos posueratis in carcere, sunt in templo stantes ac docentes populũ. Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit illos sine ui. Timebãt enim populum, ne lapidarentur. Et quũ adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum, dicens: Nonne etiam atq; etiam præcepimus uobis, ne doceretis in nomine isto: Et ecce replestis Hierosolymam doctrina uestra, & uultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respõdens aũt Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis q̃ hominibus. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem uos interemistis suspendentes in ligno. Hunc principem & seruatorem deus exaltauit dextera sua, ad dãdam pœnitentiã Israeli, remissionemq; peccatorũ: ac nos sumus ei testes horum quæ dicimus: insuper autẽ & spiritus sanctus, quem dedit deus obediẽtibus ipsi. Hæc aũt quum audissent, dissecabantur, & consultabant ut interficerent illos. Surgens aũt quidam in concilio pharisæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populũ, iussit ut paulisper secederent foras apostoli. Dixitq; ad illos: Viri Israelitæ, attendite uobis super hominibus istis qd acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens se esse aliquẽ, cui adhæsit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occisus est, & omnes qui credebãt ei dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum multum post se, & ipse perijt, & omnes quotquot parueran ei dispersi sunt. Et nũc dico uobis, Abstinete ab hominibꝰ istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consiliũ aut opus hoc, dissoluetur: sin ex deo est, non potestis dissoluere, ne quando & deo repugnare reperiamini. In huius aũt sententiam pedibus itum est à cæteris: & quũ aduocassent apostolos

στόλους παραγγείλαντες μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοί ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. Στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτόν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας· ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ, ὄντι ἐν τῇ

stolos, cæsis præceperunt, ne loquerētur in nomine Iesu, & dimiserūt eos. Et illi qdem ibant gaudentes à conspectu concilij, q̄ digni habiti essent, ut pro nomine eius contumelia afficerentur. Et quotidie in templo & in singulis domibus non cessabāt docere & annūciare Iesum Christū. In diebus aūt VI illis crescente numero discipulorum, ortum est murmur Græcorū aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ ipsorum. Cæterum duodecim illi, quum iussissent adesse multitudinē discipulorum, dixerunt: Non est placitum, ut nos derelicto sermone dei, ministrem⁹ mensis. Circūspicite ergo fratres, uiros ex uobis spectatæ probitatis septem, plenos spiritu sancto & sapientia, q̄bus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & administrando sermoni incūbemus. Et placuit hic sermo coram tota multitudine. Et elegerūt Stephanū uirum plenum fide ac spiritu sancto & Philippum & Prochorū & Nicanorem & Timonem & Parmenā & Nicolaū proselytum Antiochenū. Hos statuerūt in conspectu apostolorum: & quum orassent, imposuerūt eis manus. Et sermo dei crescebat, ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis ualde, multaq; turba sacerdotū obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus fide ac fortitudine ædebat prodigia & signa magna in populo. Exorti sunt autē quidam è synagoga, quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensiū & Alexādrinorum & Cilicum & Asianorum, disputātes cum Stephano, nec poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Tunc suborna-runt uiros qui dicerēt: Audiuimus eum dicentē uerba cōtumelioſa in Mosen ac deū. Cōmoueruntq; plebem & seniores & scribas, atq; inuadentes corripuerunt eū, & adduxerunt in concilium, statueruntq; falsos testes qui dicerent: Homo iste non cessat loqui uerba contumelioſa aduersus locū sanctum hūc & legem. Audiuimus enim eum dicētem: Iesus Nazarenus iste demolietur locum hunc, & mutabit instituta, quę tradidit nobis Moses. Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, uiderūt faciē eius tanquam faciem angeli. Dixit aūt prin- VII ceps sacerdotū: Num hæc ita se habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ, quū

ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτήν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν ἰσαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἴγυπτον, καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χανααὶ, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν· καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμὼρ τοῦ συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ ἀβραὰμ, ηὐξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ. καὶ ἀνεδράξατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ

ἐν

esset in Mesopotamia, prius quã moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terrã quam cunctis monstrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorũ, & habitauit in Charrã. Et inde postquã mortuus est pater eius, transtulit illũ in terrã hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatẽ in ea, ne uestigium quidẽ pedis, & repromisit illi eam se daturũ possidendã, & semini eius post ipsum, quũ non haberet filium. Loquutus est aũt deus sic, quòd futurum esset semen eius inquilinũ in terra aliena, quòd seruituti illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringentis. Et gentem cuicũque seruierint iudicabo ego, dixit deus. Et post hæc exibunt & seruiẽt mihi in loco hoc. Et dedit illi testamẽtũ circũcisionis, atque hic genuit Isaac, & circũcidit eum in die octauo: & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uẽdidertũ in Aegyptũ. Et erat deus cum eo, & eripuit eum ex omnibus afflictiõibus eius, & dedit ei gratiã & sapientiã coram Pharaone rege Aegyptiorũ. Et cõstituit eum præfectũ super Aegyptũ & super totã domum suam. Venit aũt fames in uniuersam terrã Aegypti & Chanaã, & afflictio magna, nec inueniebãt cibos patres nostri. Quũ audisset aũt Iacob esse frumenta in Aegypto, misit patres nostros primũ: & quum iterũ misisset eos, agnitus est Ioseph à fratrib⁹ suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso aũt nuntio Ioseph accersiuit Iacob patrem suũ, omnẽque cognationẽ suam in animabus septuaginta quinque. Et descẽdit Iacob in Aegyptũ, defunctusque est ipse & patres nostri. Et trãslati sunt in Sychẽ, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abrahã precio argẽti à filijs Emor filij Sychem. Quum aũt approprinquaret tẽpus promissionis, de qua iurauerat deus Abrahæ, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, donec exort⁹ est alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circũueniẽs genus nostrũ, afflixit patres nostros, ut exponerẽt infantes suos, ne fœtus essent uitales. Eodem tẽpore natus est Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris. Expositũ aũt illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eũ sibi uice filij. Et eruditus est Moses omni sapientia Aegyptiorum, & erat potens in factis &

in

γῶ λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν. οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτόν, εἰπών. τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ὑμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ Μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. τοῦτον τὸν Μωσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν. τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ Μωσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις

in dictis. Vt uero expletũ est ei quadraginta annorũ tempus subijt in cor eius, ut inuiseret fratres suos filios Israel. Et quũ uidisset quendam iniuria affici, defendit eum, & ultus est uicẽ eius qui affligebatur, percusso Aegyptio. Existimabat autẽ intelligere fratres suos, ꝙ deus per manũ ipsius daret salutem illis. At illi non intellexerunt. Et sequenti die conspectus est illis litigãtibus, & redegit eos in concordiam, dicens: Viri, fratres estis, cur uos inuicẽ lædetis? Cæterum is qui iniuriã faciebat proximo repulit eũ, dicens: Quis te constituit principem ac iudicem super nos? Nunquid interficere me tu uis, quemadmodũ interfeciſti heri Aegyptium? Fugit aũt Moses ad dictum hoc, & factus est aduena in terra Madian, ubi generauit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto mõtis Sina angelus domini in flammeo incendio rubi. Moses autẽ ut conspexit, admiratus est uisum. Porrò quum accederet ut attẽderet, facta est ad eũ uox domini: Ego sum deus patrum tuorum, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autẽ Moses, non audebat attendere. Dixit aũt illi dominus: Solue calciamẽtum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi, inquam, afflictionem populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi ut eruã eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Mosen quem negauerunt, dicentes, Quis te cõstituit principẽ & iudicem? hunc, inquam, deus principem & redemptorẽ miserat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses, qui dixit filijs Israel: Prophetam suscitabit uobis dominus deus uester è fratribus uestris similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit sermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptũ, dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus qd acciderit. Et uitulũ fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiũ simulachro, & lætabantur super operibus

γοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο, ὁ λαλῶν τῷ Μωσῆ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῶσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι, λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγοντα. κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ. κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη. Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον

ribus manuum ſuarum. Cõuertit ſe autem deus, & tradidit eos ut colerent militiã cœli, ſicut ſcriptum eſt in libro prophetarum: Nũ uictimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael? Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus dei ueſtri Rempham, figuras quas feciſtis ad adorandũ eas. Et transferam uos ultra Babylonẽ. Tabernaculũ teſtimonij fuit patribus noſtris in deſerto, ſicut ordinauerat illis, loquẽs ad Moſen ut faceret illud ſecundum formã, quam uiderat. Quod & induxerunt, qui ſucceſſerunt, patres noſtri cũ Ieſu in poſſeſſionem gẽtium, quas expulit deus à facie patrũ noſtrorũ uſq; ad dies Dauid, qui inuenit gratiã coram deo, & petijt ut inueniret tabernaculum deo Iacob. Solomon aũt ædificauit illi domum. Sed excelſiſsimus ille non in manufactis templis habitat, ſicut propheta dicit: Cœlũ mihi ſedes eſt, terra aũt ſcabellũ pedũ meorũ. Quam domũ ædificabitis mihi dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ eſt? Nõne manus mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & incircũciſi corde & auribus, uos ſemp ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ueſtri, ita & uos. Quem prophetarũ nõ ſunt perſequuti patres ueſtri? Et occiderũt eos qui prænunciabant de aduẽtu iuſti illius, cuius uos nũc proditores & occiſores fuiſtis: qui accepiſtis legẽ per diſpoſitiones angelorũ, nec ſeruaſtis. Audientes aũt hæc diſſecabãtur cordibus ſuis, & ſtridebãt dẽtibus ſuis in eum. Quum aũt eſſet plenus ſpiritu ſancto, intẽtis in cœlũ oculis, uidit gloriã dei, & Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis ſtantẽ à dextris dei. Exclamãtes aũt uoce magna, continuerunt aures ſuas, & impetũ fecerũt unanimiter in eum. Et eiectũ eum è ciuitate lapidabãt, ac teſtes depoſuerũt ueſtimẽta ad pedes adoleſcẽtis, qui uocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanũ inuocantẽ, ac dicentem: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritũ meũ. Poſitis aũt genib⁹, clamauit uoce magna: Domine, ne ſtatuas illis peccatũ hoc. Et quum hoc dixiſſet obdormiuit. Saulus aũt conſenſerat in necem eius. Facta eſt aũt in illo die perſecutio magna aduerſus eccleſiã, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apoſtolos. Curauerunt aũt unà Stephanum VIII

σὺν ἄνδρασι γυναιξὶν βληθεὶς, καὶ ἐποίησαν πένθος μέγαν ἐπ' αὐτῷ. σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. ἦν γὰρ οὐδέπω ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. ἰδὼν δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον

num uiri religiosi, fecerunt̃q planctum magnum super eum. Saulus uero deuastabat ecclesiam per singulas domos intrans, trahens̃q uiros ac mulieres tradebat in custodiam. Illi igitur dispersi peragrabãt, annunciantes sermonem dei. Philippus aũt perue nit in ciuitatẽ Samariæ, ac prædicabat illis Christum. Intendebãt aũt turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes & uidẽtes signa quæ ẽdebat. Spiritus enim immũdi, è multis qui ab illis tenebãtur, exibant, clamantes uoce magna. Multi aũt paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudiũ magnũ in illa ciuitate. Vir aũt quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artem exercuerat magicã, ac gentẽ dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnũ, cui auscultabant illi à minimo usq̃ ad maximũ, dicẽtes: Iste est uirtus dei, quæ uocatur magna. Auscultabant aũt ei, propterea q̃ multo tẽpore magicis artibus dementasset eos. Quũ uero credidissent Philippo, euãgelizanti de regno dei, deq̃ nomine Iesu Christi, baptizabãtur uiri simul ac mulieres. Tunc Simon & ipse credidit, & quũ baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns̃q signa & uirtutes fieri, stupens admirabatur. Quũ aũt audissent apostoli qui erãt Hierosolymis, q̃ recepisset Samaria sermonem dei, miserunt ad eos Petrũ ac Ioannem. Qui quum descẽdissent, orauerũt pro ipsis ut acciperent spiritũ sanctũ. Nondum enim in quẽquam illorũ illapsus fuerat, sed baptizati tantũ erant in nomine Christi Iesu. Tunc imponebãt manus super illos, accipiebãt̃q spiritũ sanctum. Quum uidisset aũt Simon, q̃ per impositionẽ manuũ apostolorũ daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias, dicens: Date & mihi potestatem istã, ut cuicũq̃ imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus aũt dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecuniis parari. Non est tibi pars nec̃ sors in ratione hac: cor enim tuum non est rectũ coram deo. resipisce igitur ab ista malicia tua, & roga deũ, si fortè remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respõdens aũt Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & loquuti

λόγου τοῦ κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέγων. ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γάζαν. αὕτη ἔστιν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλὴμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπεν. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐάν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ. καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν ἔτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν. ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως εὕρῃ τινὰς τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνῆς, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ

σαὸλ

sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorũ euangelizabant. Angelus aũt domini loquutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus, ad uiam quæ descẽdit ab urbe Hierosolymorũ ad ciuitatem Gazam, hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce uir Aethiops, eunuchus, pręfectus Candaces regi næ Aethiopum, quem præfecerat uniuersę gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Hesaiam prophetã. Dixit aũt spiritus Philippo: Accede, & adiũge te ad currum istum. Accurrẽs aũt Philippus, audiuit eum legentẽ Hesaiam prophetã: & dixit: Intelligis ne quę legis? At ille ait: Quinam enim possim, nisi aliquis dux uię mihi fuerit? Rogauitq; Philippũ, ut ascẽderet, sederetq; secum. Argumentum aũt scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanquã ouis ad occisionẽ ductus est, & sicut agnus corã tondente se mutus, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudiciũ eius sublatum est. Generationẽ aũt eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respõdens aũt eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiẽs aũt Philippus os suum, & incipiẽs à scriptura ista, prædicauit illi Iesum. Et dum irent per uiã, uenerũt ad quandam aquã. Et ait eunuchus: Ecce aqua: qd uetat quo minus baptizer? Dixit autẽ Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium dei esse Iesum Christũ. Et iussit sisti currum. Ac descenderunt ambo in aquam, Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eũ. Quum aũt ascendissent ex aqua, spiritus domini rapuit Philippum, nec amplius uidit eum eunuchus. Ibat enim per uiam suã gaudens. Philippus aũt repertus est Azoti, & pertrãsiens euangelizabat ciuitatibus cũctis, donec ueniret Cæsaream. Saulus aũt adhuc spirans mi IX
nas ac cædem aduersus discipulos domini, accessit ad principẽ sacerdotũ, & petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascũ ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymam. Et quum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circũfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusq; in terram, audiuit uocem, dicentem sibi: Saul,

saul

σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις, σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε. κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου, καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν.

ἐγνώσθη

Saul, quid me perſequeris? Dixit aũt: Quis es domine? Dominus aũt dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Durũ eſt tibi contra ſtimulos calcitrare. Is tremẽs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri aũt illi qui erant ei comites itineris, ſtabant attoniti, audientes quidẽ uocem, neminem tamen uidẽtes. Surrexit aũt Saulus è terra, apertisq; oculis neminem uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerũt Damaſcũ. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit neq; bibit. Erat aũt quidã diſcipulus Damaſci, nomine Ananias: & dixit ad illũ per uiſum dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge & uade in uicũ qui uocatur Rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiã nomine introeuntẽ, & imponentem ſibi manũ, ut uiſum reciperet. Reſpondit autẽ Ananias: Domine, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymę. Et hoc loco habet poteſtatem à principibus ſacerdotũ, uinciendi omnes qui inuocant nomẽ tuum. Dixit autem ad eum dominus: Vade, quoniã organum electum eſt mihi iſte, ut portet nomen meum corã gentibus & regibus ac filijs Iſrael. Ego enim oſtendã illi, quanta oporteat eũ pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit: Saul frater, dominꝰ miſit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias, & implearis ſpiritu ſancto. Et confeſtim deciderunt ab oculis eius tanq; ſquamæ, & uiſum recepit; & ſurgẽs baptizatus eſt. Quumq; cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit aũt Saulus cum diſcipulis qui erãt Damaſci, per dies aliquot. Et cõtinuo in ſynagogis prædicabat Chriſtum, q̃ is eſſet filius dei. Stupebant aũt omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic eſt qui expugnabat Hieroſolymis eos, qui inuocabãt nomen iſtud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes ſacerdotum? Saulus autẽ multo magis inualeſcebat, & confundebat Iudæos qui habitabãt Damaſci, affirmans q̃ is eſſet Chriſtus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter ſe Iudæi conſilium, ut illum occiderent.

ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος εἰς ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρναβᾶς δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα ὀνεία ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πέτρος. ὀνεία, ἰᾶταί σε ὁ ἰησοῦς χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ ἀναστὰς ἔστησεν. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν ἀσσαρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐν ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἣ διερμηνευομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἔστιν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον.

ἐγένετο

Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorũ. Adseruabantq; portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autẽ eum discipuli nocte, per murum demiserunt, submittẽtes in sporta. Quum aũt Saulus uenisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eum, non credẽtes q; esset discipulus. Barnabas aũt apprehensum illum duxit ad apostolos, ac narrauit illis quomodo in uia uidisset dominum, & q; loquutus esset ei, & quomodo in Damasco fortiter egisset in nomine Iesu. Et erat cum illis intrans & exiẽs Hierosolymis, cum fiducia loquens in nomine domini Iesu. Loquebaturq; & disputabat aduersus Græcos: illi uero quærebant occidere eum. Quod quũ cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidẽ per totam Iudæam & Galilæã & Samariam habebant pacem, & ædificabantur uersantes in timore domini, & cõsolatione sancti spiritus multiplicabãtur. Factum est autẽ ut Petrus dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad sanctos qui habitabant Lyddæ. Reperit aũt ibi hominem quẽdam nomine Aeneam, annis iam octo decũbentem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea, sanet te dominus Iesus Christus. Surge, & sterne tibiipsi. Et continuo surrexit. Et uiderũt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominũ. Ioppæ aũt fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicit̃ Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat. Factum est aũt in diebus illis, ut infirmata morereti. Quam quũ lauissent, posuerunt in cœnaculo. Quũ aũt uicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent q; Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogãtes, ne grauaretur uenire usq; ad se. Exurgens aũt Petrus uenit cum illis. Et quũ aduenisset, duxerũt illum in cœnaculũ, & circũsteterunt illũ omnes uiduæ flentes, & ostẽdentes tunicas uestesq;, quas faciebat quum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis aũt omnibus foras, Petrus positis genibus orauit: & cõuersus ad corpus dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, uisoq; Petro resedit. Data aũt illi manu, erexit eam: & quũ uocasset sanctos ac uiduas, exhibuit eam uiuã. Id aũt innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum.

Factum

ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ. ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπε. τί ὅτι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔνωπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, οὗ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ προσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τῷ πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο, εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε. οἱ δὲ εἶπον. κορνήλιος ἑκατοντάρχης ἀνὴρ

Factum est autem ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendã coriarium.

Vir autẽ quidam erat Cæsareæ,nomine Cornelius,centurio ex cohorte quæ dicitur Italica,religiosus ac timens deum cum tota domo sua,præstãs eleemosynas multas plebi,deprecansq; deum semper. Is uidit per uisum manifeste fermè hora diei nona angelum dei introeuntem ad se,dicentemq; sibi: Corneli. At ille intuens eum,ac timore correptus,dixit:Quid est domine? Dixit autẽ illi:Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascẽderunt in memoriã coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen,& accerse Simonẽ qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonem quẽdam coriarium,cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi,quid te oporteat facere. Et quum discessisset angelus qui loquebatur illi,uocauit duos famulos suos,& militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus quum narrasset omnia,misit illos Ioppen. Postridie uero facientibus illis iter & appropinquãtibus ciuitati,ascendit Petrus in superiora domus,ut oraret,circa horam sextam. Et quum esuriret,uoluit gustare cibum. Parãtibus aũt illis,irruit super eum mentis excessus. Et uidet cœlum apertum,ac descẽdens ad se uas quoddam uelut linteum magnum,quatuor initijs alligatũ, summitti e cœlo in terrã,in quo erãt omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia & uolatilia cœli. Et facta est uox ad eum:Surge Petre,macta & uescere. Ait autem Petrus:Nequaquã domine,quia nũquam edi quicquam cõmune uel immũdum. Et uox rursus iterum ad eum:Quæ deus purificauit,tu cõmunia ne dixeris. Hoc aũt factum est tertio. Et rursum receptum est uas in cœlum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quæ nam esset uisio quam uidisset,ecce uiri qui missi erant à Cornelio,percontati de domo Simonis,astiterũt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus,illic haberet hospitium. Petro uero cogitante de uisione,dixit spiritus ei:Ecce uiri quærũt te. Surge itaq; & descẽde,& uade cum eis,nihil hæsitans, propterea quod ego misi illos. Descendens autem Petrus ad uiros,qui missi erãt à Cornelio ad ipsum,dixit:Ecce ego sum ille quẽ quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerunt: Cornelius centurio

ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενός λαλήσει σοι. ἐξ αὐτῆς οὖν ἔπεμψά πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ παρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος. ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἰερουσαλὴμ, ὃν καὶ ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς

uir iustus ac timēs deum, & testimoniū habens ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domum suam, & audiret uerba abs te. Intro uocatos igit eos, recepit hospitio. Sequēti uero die Petrus profectus est cum illis, & quidam ex fratribus Ioppensibus comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessariis amicis. Vt aūt factū est ut introiret Petrus, obuiā progressus ei Cornelius, ac procidēs ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eū, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquēs cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerāt, dixitq; ad illos: Vos scitis, non esse fas uiro Iudęo coniūgi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostēdit deus, ne quem cōmunē aut immūdum dicerē hominē, quapropter & incūctanter ueni accersitus. Interrogo ergo quā ob causam accersistis me: Et Cornelius ait: Die abhinc quarto usq; ad hanc horā, sedebā ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit ante me in uestē splēdida, & ait: Corneli, exaudita est deprecatio tua, & eleemosynę tuæ in memoria habitæ sunt corā deo: mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonē qui cognominat Petrus: hic diuersatur in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simul atq; uenerit loquetur tibi. Cōfestim ergo misi ad te, & tu bene feciſti qui aduenēris. Nūc ergo omnes nos, teste deo, adsumus ut audiamus omnia quæcūq; tibi præcepta sunt à deo. Aperiēs aūt Petrus os, dixit: Re ipsa cōperio, q̄ non sit personarū respectus apud deū, sed in quauis gēte qui timet ipsū & operatur iustitiā, is acceptus est illi. Sermonē quē misit deus filijs Israel, annūcians pacem per Iesum Christū, hic est omniū dominus. Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatū fuit in tota Iudæa, rumore primū orto à Galilæa, post baptisma quod prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenū unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniā deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniū quæ fecit & in regione Iudęorū & Hierosolymis, quem occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eū ut manifestus fieret nō toti populo, sed testib⁹ prius

προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πέτρος εἰς ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. ἀρξάμενος δὲ ὁ πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἐξ αὐτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον

ad hoc delectis à deo nimirum nobis, qui co-
medimus ac bibimus unà cum illo, postea
quã resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut
prædicaremus populo ac testificaremur, quod
ipse sit ille qui constitutus erat à deo iudex
uiuorũ ac mortuorũ. Huic omnes prophetæ
testimoniũ ferunt, remissionẽ peccatorũ
accepturus sit per nomen eius quisquis cre-
diderit in eum. Adhuc loquente Petro uer-
ba hæc, cecidit spiritus sanctꝰ super omnes
qui audiebant sermonẽ. Et obstupuerũt hi
qui ex circũcisorum genere credebãt, quot-
quot uenerãt cum Petro, quod & in gentes do-
nũ spiritus sancti effusum esset. Audiebant
enim illos loquẽtes linguis ac magnificãtes
deum. Tunc respondit Petrus: Num quis
prohibere potest quominus aqua baptizẽ-
tur hi qui spiritũ sanctum acceperunt sicut
& nos? Et iussit eos baptizari in nomine do-
mini. Tunc rogauerunt eum, ut remaneret
aliquot dies. Audierunt autẽ apostoli & XI
fratres qui erant in Iudæa, quod & gentes rece-
pissent sermonẽ dei. Quumq; ascẽdisset Pe-
trus Hierosolymã, disceptabãt aduersus illũ
qui erant ex circũcisione, dicẽtes: Ad uiros
præputium habẽtes introisti, & edisti cum
illis. Petrus aũt rem ab initio repetens, expo-
suit illis ordine, dicẽs: Ego eram in ciuitate
Ioppe orans, & uidi raptus extra me uisio-
nem, descẽdere uas quoddã ceu linteũ ma-
gnũ, quatuor initijs emissum è cœlo & ue-
nit usq; ad me. In quod quum intendissem
oculos, animaduerti & uidi quadrupedia
terræ & bestias & reptilia & uolatilia cœli.
Audiui aũt & uocem, dicentẽ mihi: Surge
Petre, macta & uescere. Dicebam aũt: Ne-
quaq; dñe, quia nihil cõmune aut immũdũ
unq; introiuit in os meum. Respondit autẽ
mihi uox rursum è cœlo, quæ deus munda-
uit, tu ne communia dixeris. Idq; accidit ter-
tio, & rursum omnia subducta sũt in cœlũ.
Et ecce extemplo tres uiri præsto aderãt in
ædibus in qbus erã, è Cæsarea missi ad me.
Dixerat aũt mihi spiritus, ut cõgrederer cũ
illis, nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt
& sex fratres hi. Et ingressi sumus in domũ
uiri: isq; retulit nobis, ut uidisset angelũ do-
mi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi: Emitte
uiros Ioppẽ, & accerse Simonẽ cognomẽto
Petrũ, qui tibi ea dicturus est, per quę serue-
ris & tu & uniuersa domus tua. Quũ autẽ
exorsus essem sermonẽ, illapsus est spiritus

sanctus

ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου ὡς ἔλεγεν. ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἕλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς οὔσης ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρναβᾶν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρναβᾶς, ἀναζητῆσαι σαῦλον. καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοῖς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ ἱεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ἠυπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ χειρὸς βαρναβᾶ καὶ σαύλου. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰακώβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας

sanctus in illos, quemadmodũ & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat aũt in mentem quod dixerat dñs. Ioānes quidē baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini spiritu sancto. Proinde si par donũ dedit illis deus, quē admodũ & nobis quũ credidissemus in dominũ Iesum Christũ: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autē auditis obticuerũt, & glorificauerunt deũ, dicētes: Igitur & gentibus deus pœnitentiā concessit ad uitam. Et illi quidē qui dispersi fuerāt ex afflictiōe quæ orta fuerat ob Stephanũ, perambulauerunt usq; ad Phœnicē & Cyprum & Antiochiā, nemini loquētes sermonem illum, nisi solis Iudæis. Erant aũt quidā ex eis uiri Cyprij & Cyrenēses, qui quũ introissent Antiochiā, loquebant ad Græcos, prædicantes dñm Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multusq; numerus credētiũ cōuersus est ad dñm. Peruenit autē rumor ad aures ecclesię, quę erat Hierosolymis, super his, & miserũt Barnabā ut iret ad Antiochiam. Qui quũ peruenisset & uidisset gratiā dei, gauisus est, & hortabat omnes ut ꝓposito cordis perseuerarent adhærere dño: nā erat uir bonus ac plen⁹ spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba dño. Profect⁹ est aũt Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quē quum inuenisset, perduxit Antiochiā. Accidit aũt ut annũ totum consuetudinē agerēt cum ea cōgregatione, docerētq; turbā multam, & discipuli cognominarent̄ primũ Antiochiæ Christiani. In his aũt diebus supuenerũt ab urbe Hierosolymorũ ꝓphetæ Antiochiā, surgensq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famē magnam futurā in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli aũt prout cuiq; suppetebat, proposuerũt in subsidiũ mittere habitātibus in Iudæa fratrib⁹, quod & fecerũt, mittētes ad seniores per manũ Barnabæ ac Sauli. Eodē aũt tēpore iniecit Herodes rex manus ut affligeret quosdā de ecclesia. Occidit aũt Iacobũ fratrē Ioannis gladio: uidens aũt q̄ gratum esset Iudæis, perrexit cōprehendere & Petrum. Erāt autem dies azymorũ. Quem quum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum asseruādum, uolēs post pascha producere eum populo. Et Petrus quidē seruabatur in carcere. Cæterũ precatio fiebat sine intermissiōe ab ecXII

clesia

κλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἤμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσί, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως, καὶ λέγει αὐτῷ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου. ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρῴδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὸν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ. ἀπαγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν ταραχὸς οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρῴδης δὲ ζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρῴδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδωνίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν * ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρῴδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ

cleſia ad deum pro eo. Quum autẽ produ-cturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus catenis duabus, & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerẽ. Et ecce angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo, percuſſoq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderũt catenę de manibus eius. Dixit aũt angelus ad eum: Præcingere & ſubliga ſoleas tuas. Et fecit ſic. Et dicit illi: Circunda tibi ueſtimentum tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat q uerum eſſet quod fiebat per angelũ, ſed putabat ſe uiſum uidere. Quũ autem præteriſſent primam ac ſecundã cuſtodiam, uenerunt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatẽ, quæ ultro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerũt uicum unum, & continuo diſceſsit angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reuerſus, dixit: Nunc ſcio uere, q miſerit dominus angelũ ſuũ, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatiõe plebis Iudæorum. Req; perpẽſa uenit ad domum Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus eſt Marcus, ubi erant multi congregati & orãtes. Quum pulſaſſet aũt Petrus oſtium ueſtibuli, q ceſsit puella, ut ſubauſcultaret, nomine Rhode: & ut agnouit uocẽ Petri, præ gaudio nõ aperuit ueſtibulũ, ſed introcurrens renũciauit ſtare Petrum ante ueſtibulum. At illi dixerunt ad eam: Inſanis. Illa aũt affirmabat ſic ſe habere. At illi dicebãt: Angelus eius eſt. Petrus autẽ perſeuerabat pulſans. Quum autẽ aperuiſſent, uiderunt eum, & obſtupuerunt. Quum innuiſſet autem eis, mota manu ut tacerent, narrauit illis quomodo dominus eduxiſſet ipſum de carcere. Dixit aũt: Nũciate Iacobo & fratribus hæc. Et egreſſus abiit in aliũ locũ. Porrò ubi diluxit, erat turbatio non parua inter milites, quid nam accidiſſet Petro. Herodes aũt quum requiſiſſet eum, nec inueniſſet, examinatis cuſtodibus iuſsit eos duci, deſcendensq; à Iudæa Cæſaream, ibi cõmoratus eſt. Erat aũt Herodes infenſus Tyriis ac Sidoniis. At illi uno animo uenerunt ad eũ, & perſuaſo Blaſto, qui præerat cubiculo regis, petebant pacem, eo quod aleretur regio ipſorum *annona* regia. Statuto aũt die Herodes ueſtitus ueſte regia, ſedit pro tribunali, & contionabatur ad eos. Populus aũt acclamabat: Vox dei, & non hominis. Cõfeſtim

* Aliâs ἀπὸ τοῦ κοιτῶνα

δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. Βαρναβᾶς δὲ καὶ Παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ Ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον. ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ,τε Βαρναβᾶς καὶ Σίμων καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρῴδου τοῦ τετραάρχου σύντροφος, καὶ Σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατέ δή μοι τὸν Βαρναβᾶν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ πρόσκεκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς Σελεύκειαν, κἀκεῖθεν δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗρον τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσον ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε.

ὁ θεὸς

aũt percusſit eum angelus domini, eo quod nõ dediſſet gloriam deo: & eroſus à uermibus, expirauit. Porrò ſermo domini creſcebat ac multiplicabatur. Barnabas autem & Paulus reuerſi ſunt Hieroſolymã, expleto miniſterio, aſſumpto & Ioanne, cui cognomen erat Marcus. Erant autem quidam XIII
in eccleſia quæ erat Antiochiæ, prophetæ ac doctores, Barnabas ſcp & Simon qui uocabat Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Quum aũt illi ſacrificarẽt domino, ieiunarẽtcp, dixit ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabã & Saulũ in opus ad quod accerſiui eos. Quũcp ieiunaſſent & oraſſent, impoſuiſſentcp eis manus, dimiſerunt. Et ipſi quidem emiſſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerũt in Cyprum. Et quum eſſent Salamine, annunciauerunt ſermonẽ dei in ſynagogis Iudæorum: habebant aũt & Ioannem miniſtrum. Et peragrata inſula uſcp ad Paphũ, inuenerunt quendam magum pſeudoprophetam Iudæũ, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum procõſule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire ſermonẽ dei. Reſiſtebat aũt illis Elymas magus, ſic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere procõſulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus ſpiritu ſancto, intentis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uerſutia fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis inuertere uias domini rectas. Et nunc ecce manus domini ſuper te, & eris cæcus nõ uidens ſolem uſcp ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circũiens quærebat qui ſe manu ducerẽt. Tunc proconſul quum uidiſſet quod acciderat, credidit, admirãs ſuper doctrina domini. Quum autẽ à Papho ſoluiſſet Paulus, qui cum eo erant, uenerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes aũt digreſſus ab eis, reuerſus eſt Hieroſolymam. Cæterum ipſi peragratis regionibus, à Perga uenerũt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorũ, ſederunt. Poſt lectionem aũt legis ac prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in uobis ſermo exhortationis ad plebẽ, dicite: Surgens autem Paulus & manu ſilentio indicto, ait: Viri Iſraelitæ, & qui timetis deum, audite.

Deus

ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας
ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν
γῇ Αἰγύπτου, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξή-
γαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταε-
τῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ,
καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναάν, κατεκλη-
ρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦ-
τα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔ-
δωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. Κἀκεῖ-
θεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς
τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ἔ-
τη τεσσαράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτὸν, ἤγειρεν
αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρ-
τυρήσας, Εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κα-
τὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θε-
λήματά μου. Τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος
κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰη-
σοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου
τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας τῷ Ἰσ-
ραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλε-
γε. Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰ-
δοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπό-
δημα τῶν ποδῶν λύσαι. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ
γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν
θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπε-
στάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ
ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς
φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββα-
τον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν,
καὶ μηδὲν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτή-
σαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέ-
λεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα,
καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνη-
μεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς
ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν
αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ. οἵτι-
νές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. καὶ
ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέ-
ρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς
ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας
Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγρα-
πται. Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλον-
τα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν. ὅτι
δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ
ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν
διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπη-
ρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ
προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶ-
δε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε
διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ἄνδρες ἀ-
δελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν
κατα-

Deus populi huius delegit patres noſtros,
& populũ in altum extulit, quum eſſent in-
colæ in terra Aegypti, & brachio excelſo
eduxit eos ex ea: & circiter quadraginta an
norum temptis, mores eorũ ſuſtinuit in de-
ſerto. Ac deletis gẽtibus ſeptẽ in terra Cha-
naan, ſorte diſtribuit eis terram eorum. Et
poſt hæc annis circiter quadringentis quin
quaginta dedit iudices uſq; ad Samuelem
prophetam. Et exinde poſtulauerũt regem,
dedítq; illis deus Saul filium Cis uirum de
tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amo
to illo, ſuſcitauit illis Dauid ut eſſet rex, cui
teſtimoniũ reddens dixit: Inueni Dauid fi-
lium Ieſſe, uirum ſecũdum cor meũ, qui fa-
ciet omnes uoluntates meas. Huius è ſemi-
ne, deus ita ut promiſerat, adduxit Iſraeli
ſeruatorẽ Ieſum, quum ante prædicaſſet Io
annes ante faciem introitus eius baptiſmũ
pœnitentiæ Iſraeli. Quum aũt impleret Io-
annes curſum, dixit: Quem me arbitramini
eſſe: Nõ is ſum ego, ſed ecce uenit poſt me
cuius nõ ſum dignus ſoleam pedum ſoluc-
re. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui
inter uos timent deum, uobis ſermo ſalutis
huius miſſus eſt. Qui enim habitabant Hie
roſolymis, & principes eorum quum igno-
rarent illum, & uoces prophetarũ quæ per
omne ſabbatũ leguntur, condẽnato eo im-
pleuerunt, nullaq; cauſa mortis inuenta pe
tierunt à Pilato ut interficerent illũ. Quũq;
conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta
erant, depoſitũ de ligno poſuerũt in monu-
mento. Deus aũt ſuſcitauit eum à mortuis,
qui uiſus eſt per dies multos, his qui ſimul
aſcenderant cũ eo à Galilæa Hieroſolymã,
qui ſunt teſtes eius apud plebem. Et nos uo
bis annũciamus, q̃ eam repromiſsionẽ quę
ad patres facta eſt, deus adimpleuerit filijs
illorum, nimirũ nobis, reſuſcitato Ieſu, ſicut
& in pſalmo primo ſcriptũ eſt: Filius meus
es tu, ego hodie genui te. Quod autem ſu-
ſcitauit eum à mortuis, iam non amplius re
uerſurum in corruptionem, ita dixit: Dabo
uobis ſancta Dauid fidelia. Ideo & aliâs di-
cit: Non pmittes ut ſanctus tuus uideat cor
ruptionem. Nam Dauid quidẽ quum ſuæ
ætati inſeruiſſet, cõſilio dei dormiuit, & ap-
poſitus eſt ad patres ſuos, uiditq; corruptio
nem. At is quem deus ſuſcitauit, non uidit
corruptionẽ. Notũ igitur ſit uobis uiri fra-
tres, q̃ per hũc uobis remiſsio peccatorum

καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ᾽ ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρναβᾷ. οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρναβᾶς, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἐχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρναβᾶν. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκπιναφάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου. ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτοὺς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβην, καὶ

annunciat: & ab omnibus à quibus non potuistis per legem Mosi iustificari, per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis quod dictū est in prophetis: Videte cōtemptores & admiramini & euanescite, quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressos aūt è cœtu Iudæorum rogabāt gentes, ut sequenti sabbato loquerentur sibi uerba. Soluto autē cœtu, sequuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabā, qui adloquentes suadebant eis ut perseuerarēt in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autē turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebāt his quæ à Paulo dicebantur cōtradicentes, ac loquētes blasphemias. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primū loqui sermonem dei, sed quoniā repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce cōuertimur ad gētes: sic enim nobis præcepit dominus: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremū terræ. Audientes aūt gentes, gauisæ sunt, & glorificabant sermonem domini, & crediderūt quotquot erant ordinati ad uitam æternam. Diuulgabatur aūt sermo domini per uniuersam regionē. Iudæi uero extimulauerūt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persequutionē in Paulum ac Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorum in eos, uenerūt Iconium. Porrò discipuli replebantur gaudio & spiritu sancto. Factum est XIIII aūt Iconij ut simul introirent synagogā Iudæorum, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorū copiosa multitudo. Qui uero increduli erāt Iudæi, conciauerūt & corruperūt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniū perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fierēt per manus eorum. Diuisa est aūt multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabāt à Iudæis, quidā uero ab apostolis. Quum aūt factus esset impetus gētium pariter ac Iudæorum unà cum principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarent eos, re intellectā, confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben

&

καὶ τὴν περίχωρον. ἐκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπάτηκει. οὗτος ἤκουσε τοῦ Παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστί, λέγοντες. οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κραυγάζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε, καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν αὐτοὺς τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, στηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν καὶ παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν

& finitimam undiq; regionem, & ibi prædicabant euãgelium. Et quidam uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nũquam ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eum & uidẽs q; fidem haberet, sore ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pedes tuos rectus. Et exiliit, ambulabatq;. Turbæ uero quum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonice, dicẽtes: Dii in specie hominum descẽderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero Mercurium, quod is esset dux sermonis. Sacerdos aũt Iouis, qui erat ante ciuitatẽ illorũ, tauros & coronas ad uestibula afferens, cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierũt apostoli Barnabas & Paulus, conscissis uestibus suis insilierunt in turbã, clamãtes ac dicẽtes: Viri, cur ista facitis? Nos quoq; idem quibus uos, obnoxii malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis conuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uiis suis. Quãquam non expertem testimonii sei ipsum esse sinebat, dum beneficia conferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tempora fructifera, implẽs cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicẽtes, uix compescuerunt turbas, ne sibi immolarent. Superuenerunt aũt quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, qui quũ persuasissent turbis, ac Paulum lapidassent, extraxerunt eum è ciuitate, existimãtes illum mortuum esse. Circũdantibus aũt eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatem. Ac postero die profectus est cum Barnaba Derbẽ. Quũq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiã, denuo confirmantes animas discipulorum, exhortantesq; ut perseuerarẽt in fide, & q; per multas afflictiões oporteat nos intrare in regnũ dei. Et cum suffragiis creassent illis per singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, cõmendauerunt eos domino in quem credideràt. Peragrataq; Pisidia uenerunt in Pamphyliam, & quum loquuti essent sermonẽ Pergæ, descenderunt in urbem Attaliã, & inde soluerunt Antiochiã, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod cõpleuerũt. Quũ aũt uenissent & cõgregassent ecclesiam, retule-

γειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι
ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον δὲ
ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς. καί
τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς ἰουδαίας ἐδίδασ-
κον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ
ἔθει μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν
στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ
καὶ τῷ βαρναβᾷ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν
παῦλον καὶ βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐ-
τῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς
ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν
οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρ-
χοντο τήν φοινίκην καὶ σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι
τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίουν χαρὰν με-
γάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς
ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας
καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγ-
γειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέ-
στησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρι-
σαίων τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περι-
τέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον
μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσ-
βύτεροι, ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ
συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε
πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι
ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ
τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ
εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης
θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε με-
ταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς
καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν,
ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν,
ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βα
στάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἰησοῦ χρι
στοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.
ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρνάβα
καὶ παύλου, ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς
σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ αὐτῶν. μετὰ
δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, ἀπεκρίθη ἰάκωβος, λέγων.
ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με. συμεὼν ἐξηγή-
σατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν
ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ
συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέ-
γραπται. μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδο-
μήσω τὴν σκηνὴν τοῦ δαβὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν,
καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
ἀνορθώσω αὐτὴν ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατά-
λοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ
ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει
κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός
ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ
παρε

runt quæcũq; feciſſet deus ſecum, & q̃ aperuiſſet gẽtibus oſtiũ fidei. Commorati ſunt autem illíc multũ temporis cum diſcipulis.

Et quidam qui deſcenderant à Iudæa, docebant fratres niſi circũcidamini ſecũdum morem Moſi, nõ poteſtis eſſe ſalui. Quum orta ergo ſeditio & diſceptatio eſſet nõ exigua Paulo ac Barnabæ aduerſus illos, ſtatuerunt ut aſcẽderent Paulus & Barnabas & quidam alíj ex illis, ad apoſtolos ac preſbyteros Hieroſolymã, ſuper hac quęſtione. Illi ergo deducti ab eccleſía, pertranſibant Phœnicen & Samariã, narrantes cõuerſionem gentiũ, & adferebãt gaudiũ magnum omnibus fratribus. Quũ aũt ueniſſent Hieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab eccleſía & ab apoſtolis ac presbyteris, annunciaueruntq; quæcũq; deus feciſſet cũ ipſis. Surrexerunt aũt quidam de factione phariſæorũ, qui crediderant dicentes q̃ oporteret circuncidere eos, ac præcipere ut ſeruarent legem Moſi. Cõuenerũtq; apoſtoli ac presbyteri, ut diſpicerẽt de hoc negocio. Quum aũt magna diſceptatio fuiſſet, ſurgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos ſcitis q̃ ab antiquis diebus deus inter nos elegit, ut per os meũ audirent gentes uerbũ euangelíj, crederentq;. Et qui nouit corda deus, teſtimonium præbuit illis, dans illis ſpiritum ſanctũ ſicut & nobis, nihilq; diſcreuit inter nos & illos, cũ fide purificauerit corda illorum. Nũc ergo quid tentatis deũ, ut imponatur iugũ ſuper ceruices diſcipulorũ, quod neq; patres noſtri neq; nos portare potuim⁹? Sed per gratiam domini Ieſu Chriſti credimus nos ſaluos futuros, quẽadmodũ & illi. Tacuit aũt tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrãtes, quæ deus ædidiſſet ſigna & prodigia inter gentes per ipſos. Et poſtq̃ conticuiſſent, reſpõdit Iacobus, dicẽs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quẽadmodum primũ deus uiſitauerit, ut ſumeret ex gentibus populũ in nomine ſuo: & huic conſonãt uerba prophetarũ, ſicut ſcriptum eſt: Poſt hæc reuertar, ac rurſus ædificabo tabernaculũ Dauid, quod collapſum eſt, & diruta eius inſtaurabo: & erigã illud, ut requirant qui reliqui ſunt homines, dominũ, & omnes gentes ſuper quas inuocatum eſt nomen meum: dicit dominus, qui facit hæc omnia. Nota à ſeculo ſunt deo, omnia hæc opera ſua. Propter quod ego cenſeo, non

XV.

obtur

περγοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν παύλῳ καὶ βαρνάβᾳ, ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν καὶ συρίαν καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ καὶ παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. ἔδοξε δὲ τῷ σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. παῦλος δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην, τὸν καλούμενον μάρκον. παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον.

ἐγέ-

obturbãdum esse illis, qui ex gentibus conuertuntur ad deum, sed scribendum ad eos, ut abstineãt se ab inquinamẽtis simulachrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses enim ab ætatibus antiquis in singulis ciuitatibus habet qui ipsum prædicẽt in synagogis, ubi per omne sabbatũ legitur. Tunc placuit apostolis & senioribus cũ tota ecclesia, ut delectos ex sese uiros mitterẽt Antiochiã cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomẽto Barsabã & Silam, uiros primarios inter fratres missis per manus eorum literis in hanc sententiã: Apostoli & presbyteri & fratres, his qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui sunt ex gentibus, salutem. Quoniam audiuimus q̃ quidam è nobis egressi turbauerũt uos uerbis, labefactantes animas uestras, iubentes uos circũcidi & seruare legem, quibus non mandaueramus: uisum est nobis unanimiter cõgregatis, delectos uiros mittere ad uos, cum dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui exposuerũt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi uobis uerbis referẽt eadem. Visum est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid amplius imponeremꝰ uobis oneris, quàm hæc necessaria, uidelicet ut abstineatis ab his quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione. A quibus si cõseruaueritis uosipsos, benefacietis. Valete. Illi ergo dimissi uenerunt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderũt epistolã. Quam quum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas quum essent & ipsi prophetæ, sermone copioso adhortati sunt fratres, confirmaueruntq̃. Commorati autem illic aliquantum temporis, dimissi sunt cum pace à fratribus ad apostolos. Visum est autem Silæ manere ibidẽ: Paulus uero & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes & annunciantes cum alijs etiam compluribus sermonem domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes iam uisitemꝰ fratres nostros per omnes ciuitates, in quibus annunciauimus sermonem domini, quomodo se habeant. Barnabas aũt consulebat ut assumerent & Ioannem, cognomento Marcum. Paulus aũt nolebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pãphylia, nec isset cum eis in opus, adiungeretur.

ἐγκόπτω οὖν παροξυσμὸς, ὥς τε ἀποχωρεῖσθαι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρναβᾶν παραλαβόντα τὸν μᾶρκον ἐκπλεῦσαι εἰς κύπρον. παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν συρίαν καὶ κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας. κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν, καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰουδαίους. οὐδεὶς γὰρ ἤδεισαν πάντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν. ἐκεῖθέν τε εἰς φιλίππους, ἥ τις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολώνια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμόν, οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥ τις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκρα

ζε

Tam acris autem fuit inter eos disceptatio, ut alter ab altero seiungeretur, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret in Cyprũ. Paulus uero allecto Sila profectus est traditus gratiæ dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam ac Ciliciam, confirmans ecclesias. Peruenit aũt Derbẽ & Lystrã, & ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdã Iudææ fidelis, cæterum patre Græco. Huic testimonium bonum reddebãt qui Lystris erant & Iconij fratres. Hũc uoluit Paulus secũ proficisci, & assumptum circũcidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebãt enim omnes q̃ pater eius erat Græcus. Quum autem pertransirent ciuitates, tradebãt eis seruanda decreta, quæ erãt ordinata ab apostolis & presbyteris, qui erant Hierosolymis. Itaq̃ ecclesiæ confirmabãtur fide, & abundabant numero quotidie. Quum peragrassent aũt Phrygiam & Galaticã regionem, uetitiq̃ essent à spiritu sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos spiritus. Quum aũt pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem, & uisio per noctem Paulo uisa est. Vir Macedo q̃dã erat stans & deprecans eũ, ac dicẽs: Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Vt aũt uisum uidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti q̃ uocasset nos dominus ad euangelizandũ eis. Quum soluissemus igit̃ à Troade, recto cursu uenimus Samothracen, & postero die Neapolim, & inde Philippos, quę est prima partis Macedonię ciuitas, colonia. Eramus aũt in eadem urbe diebus aliquot cõmorantes, & die sabbatorum egressi sumus è ciuitate iuxta flumen, ubi solebat esse precatio, & sedentes loquebamur mulieribus quæ cõuenerãt. Et quædam mulier nomine Lydia purpurarũ uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intẽderet his quæ dicebãtur à Paulo. Quum aũt baptizata esset & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domũ meam & manete. Et adegit nos. Accidit aũt eũtibus nobis ad precationẽ, ut puella quædã habens spiritum Pythonis occurreret nobis, quę quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsequuta Paulum ac nos, cla

XVI

mabat

ζελέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγάς, ἔβαλον εἰς φυλακήν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφώς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακήν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν;

mabat dicens: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autem faciebat multos dies: sed ægre ferens Paulus, & cōuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem domini eius, q abisset spes quæstus sui, apprehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerētes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines cōturbant ciuitatē nostram, quum sint Iudæi, & annūciant instituta quæ non licet nobis suscipere, neq seruare, quum simus Romani. Et cōcurrit turba aduersus eos, ac magistratus scissis uestibus suis iusserunt eos uirgis cædi. Quumq multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerē, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui quum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorē carcerem, & pedes eorum strinxit ligno. Media aūt nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omniū uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris, quum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autem Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibijpsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatoq lumine, irrupit, ac tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*, & productis illis foras, ait: Domini, qd me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et loquuti sunt ei sermonē domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assūptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes domestici illius, cōtinuo. Quūq perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit quod cū uniuersa domo sua credidisset deo. Et quū dies ortus esset, miserūt magistratus uiatores, dicentes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo, Miserūt magistratus ut dimittamini. Nunc igitᵉ exeūtes, ite in pace. Paulᵘˢ aūt dixit eis: Cęsos nos publice, indicta causa quū simᵘˢ Romani, cōiecerūt in carcerē, & nūc occulte nos eijciūt?

Non

οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀπήγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσί. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς, παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον. διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα, καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοί, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξέπεσαν. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδέ

Non profecto: ſed ueniant ipſi, ac nos educant. Nunciauerũt aũt magiſtratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq́, audito q́ Romani eſſent: & ueniẽtes deprecati ſunt eos, & eductos rogabant ut egrederentur è ciuitate. Egreſſi aũt è carcere, introierũt ad Lydiam: & uiſis fratribus, cõſolati ſunt eos, & profecti ſunt. Quum autẽ iter feciſſent per Amphipolim & Apolloniam, uenerũt Theſſalonicã, ubi erat ſynagoga Iudæorũ. Secundum conſuetudinẽ aũt ſuam Paulus introiuit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis è ſcripturis, adaperiens & allegãs q́ Chriſtum oportuiſſet pati & reſurgere à mortuis, & q́ hic eſſet Chriſtus Ieſus, quẽ ego, *inquit*, annũcio uobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silę, & religioſorũ Græcorũ multitudo magna, mulieresq́ primariæ non paucæ. Zelo aũt commoti Iudæi increduli, & aſſumptis quibuſdam circũforaneis uiris malis, ac turba coacta, concitauerunt ciuitatẽ, & urgentes domum Iaſonis, quærebant eos producere ad populum. Et quum non inueniſſent eos, trahebant Iaſonẽ & quoſdã fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Hi qui terrarũ orbem conturbarũt, huc quoq́ uenerũt, quos clãculum excepit Iaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe Ieſum. Concitauerunt aũt turbam, & magiſtratus ciuitatis audientes hæc. Et accepta ſatisfactione ab Iaſone & à cęteris, dimiſerunt eos. Fratres uero confeſtim per noctem emiſerunt Paulum, ſimul & Silam in Berrhœam. Qui quum adueniſſent, abierunt in ſynagogã Iudæorum. Hi autẽ erant ſummo genere nati inter eos qui erãt Theſſalonicæ, qui receperãt ſermonẽ cum omni animi promptitudine, quotidie ſcrutantes ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Et multi quidem crediderũt ex eis, & Græcæ mulieres honeſtæ, & uiri non pauci. Quũ autem cognouiſſent Theſſalonicenſes Iudæi, q́ & Berrhœæ annunciatus eſſet à Paulo ſermo dei, uenerunt, & illic quoq́ commouebant turbas. Statimq́ tunc Paulum emiſerũt fratres, ut iret uelut ad mare. Silas autẽ & Timotheus remanſerunt ibi. Porrò qui proſequebantur Paulum, deduxerũt eum Athenas uſq́: & accepto mãdato ad Silam ac Timotheũ, ut quàm celerrime uenirent ad ſe, profecti ſunt. Paulus autẽ quum Athenis

XVII

ἐκδὲ

eos

ἐπιδεχομένου αὐτὸν τὸ πάλαι, παροξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλει ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες. δυνάμεθα γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη. ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειαν αὐτὸν, καὶ εὑροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀναστάσιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ

eos expectaret, incandescebat spiritus eius in ipso, quum uideret simulachrorũ cultui deditam ciuitatem. Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis & religiosis, & in foro quotidie cum ijs qui ipsum forte adissent. Quidam aũt Epicurei & Stoici philosophi conflictabantur cum eo, & quidã dicebant: Quid uult spermologus hic dicere? Alij uero: Nouorũ, *inquiebant*, dæmoniorũ uidetur annunciator esse. ꝙ Iesum & resurrectionẽ annũciaret eis. Et apprehensum eũ ad Martium uicũ duxerunt, dicentes: Possumusne scire, quæ sit ista noua quæ à te refertur, doctrina? Noua enim quædã ingeris auribus nostris. Volumus ergo scire, quid nã uelint hæc esse. Atheniẽses aũt omnes, & qui illic uersabãtur hospites, ad nihil aliud uacabãt, nisi ad dicendũ aut audiendũ aliquid nouí. Stans aũt Paulus in medio Martij uici, ait: Viri Athenienses, per omnia ferè superstitiosiores uos uideo. Præteriẽs enim & contemplãs culturas uestras, inueni & aram in qua inscriptũ erat: Ignoto deo. Quem ergo ignorãtes colitis, hunc ego annũcio uobis. Deus qui fecit mundũ & omnia quæ in eo sunt: hic cœli & terræ quũ sit dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, quũ ipse det omnibus uitam & halitũ per omnia: fecitq; ex uno sanguine omne genꝰ hominũ, ut inhabitaret super uniuersam faciẽ terræ: præfinijtq; præstituta tẽpora, præfixitq; terminos habitationis eorũ, ut quærerẽt deũ, si fortè palpẽt eum & inueniãt, quãuis non longe absit ab unoquoq; nostrũ. Per ipsum enim uiuimus & mouemur & sumus, sicut & quidã uestratiũ poetarũ dixerunt: Nam huius progenies etiam sumus. Genus ergo quũ simus dei, nõ debemꝰ existimare auro aut argẽto, aut lapidi arte sculpto, & inuẽto hominis, numẽ esse simile. Et tẽpora quidẽ huius ignorãtiæ quũ hactenus dissimularit deus, nũc annũciat hominibꝰ, ut omnes ubiq; resipiscãt: eo quod statuit diẽ in quo iudicaturus est orbẽ terrarũ cũ iustitia, per eum uirũ per quẽ decreuerat, fide præstita omnibus, quũ excitarit illũ ex mortuis. Quũ audissent aũt resurrectionẽ mortuorũ, alij quidem irridebãt, alij uero dixerũt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei crediderũt, in quibus & Dionysius Areopagita,

καὶ

&

καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον, καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ ἠργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, ὅ, τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν. καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς, ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. εἶπε δὲ ὁ Κύριος διὰ ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ. μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζητήματά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς Ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ'

& mulier nomine Damaris, alíq; cum eis.

Post hæc Paulus digressus Athenis ue- XVIII
nit Corinthum, & nactus quendã Iudæum nomine Aquilam, Ponticũ genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priscillam uxorem eius, eo quod præcepisset Claudius, omnes Iudæos Roma decedere, accessit ad eos: & quia eiusdem erat artificij, manebat apud eos & operabatur. Erat autem ars illorum texere tabernacula. Disputabat autẽ in synagoga per omne sabbatum, suadebatq; Iudæis pariter & Græcis. Quũ uenissent autem è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur spiritu Paulus, testificans Iudæis Christum esse Iesum. Contradicentibus autem eis ac blasphema loquentibus, excussis uestimentis dixit ad eos: Sanguis uester super caput uestrum. Mũdus ego posthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domũ cuiusdã, nomine Iusti, colẽtis deum, cuius domus erat cõtigua synagogæ. Crispus autem archisynagogus credidit domino cum tota domo sua: multiq; Corinthiorum audientes credebant, ac baptizabãtur. Dixit autem dominus nocte per uisionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propterea quòd ego sim tecũ: & nemo adorietur te ut affligat te, quoniã populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annum & sex menses, docens eos sermonem dei. Cæterũ quum Gallio ageret proconsulẽ Achaiæ, insurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerũt eum ad tribunal, dicẽtes: Contra legem hic suadet hominibus colere deum. Quum autem Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Si qua iniuria esset, aut facinus malum, ô Iudæi, merito uos sustinerem: si uero quæstio est de sermone ac nominibus & lege uestrate, uos ipsi uideritis. Iudex eim ego horum nolo esse. Et abegit eos à tribunali. Apprehẽsum autem omnes Græci Sosthenem principem synagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicquam eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde cõmoratus dies multos, ualedicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitãtibus eum Priscilla & Aquila, postea quàm raserat caput in Cenchreis: habebat enim uotũ. Deuenitq; Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse uero ingressus synagogã, disputabat cum Iudæis. Rogantibus aũt eis ut tempore ampliori maneret

apud

XVIII

παρ' αὐτοῖς οὐκ ἐπαγόυσαν, ἀλλὰ ἀπεπέμψατο αὐτοὺς, εἰπών. δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, στηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν.

ΧΙΧ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν, ἠκούσαμεν. εἶπε τε πρὸς αὐτούς. εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βαπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀρρώστους ἐπιφέρεσθαι

apud se, nō annuit, sed ualedixit illis, dicēs: Oportet omnino me festū quod instat, agere Hierosolymis, sed iterū reuertar ad uos, deo uolente. Et soluit Epheso. Quumq; descendissent Cæsaream, ascendissetq; & salutasset ecclesiam, descendit Antiochiam. Et commoratus illic aliquantū temporis, profectus est perābulans ex ordine Galaticam regionem ac Phrygiam, confirmans omnes discipulos. Iudæus aūt quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquens, deuenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebaṫ & docebat diligēter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem quum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Quū aūt uellet ire Achaiā exhortati fratres scripserūt discipulis, ut susciperent eum. Qui quum uenisset, cōtulit multum his qui crediderunt per gratiā. Vehemēter enim Iudæos reuincebat, publice, ostendens per scripturas, q̄ Iesus esset Christus. Factum est aūt quum Apollos esset XIX Corinthi, ut Paulus peragratis superioribꝰ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, postea quàm credidistis? At illi dixerunt ad eū: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Ioannis baptismate. Dixit aūt Paulus: Ioannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo qui uēturus esset post ipsum, ut crederent: hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu. Et quum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus sup eos, & loquebātur linguis, & prophetabāt. Erāt aūt omnes uiri fere duodecim. Introgressus aūt synagogā, libere loquebaṫ ad tres menses, disputās & suadēs de regno dei. Quum aūt quidam indurarētur, nec crederēt, male loquentes de uia domini corā multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cuiusdam. Hoc aūt factū est per biennīū, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirent sermonem domini Iesu, Iudæi simul & Græci. Virtutesq; non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam super infirmos deferren-

ωθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπε χείρησαν δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοῖς ἔχουσι τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινος υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, εἶπε. τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δέ τινες ἐστέ; καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοῖς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριός γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην. οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ὃν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες γαΐον καὶ ἀρίσταρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ παύλου. τοῦ δὲ παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν

ϕς

tur à corpore eius ſudaria & ſemicínthias: & recederent ab eis morbi, & ſpíritus mali egrederentur. Tentauerunt aũt quidã è circũentibus Iudęis exorciſtis inuocare ſuper eos qui habebant ſpíritus malos, nomen domini Ieſu, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant aũt quidam filíj Sceuæ Iudæi principis ſacerdotũ ſeptem, qui hoc faciebant. Reſpondens aũt ſpíritꝰ malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio: uos aũt qui eſtis? Et inſiliens in eos homo, in quo erat dæmoniũ malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc aũt innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabãt Epheſi: & incidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen domini Ieſu. Multiq; credentiũ ueniebãt confitentes & annũciantes facta ſua. Multi aũt ex eis qui curioſas artes exercuerant, cõportatos libros exuſſerunt coram omnibus: & ſupputatis precíjs illorum, repererunt pecuniæ quinquaginta milia. Ita fortiter creſcebat ſermo dei, & cõfirmabatur. His aũt expletis, propoſuit Paulus in ſpíritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hieroſolymã, dícens, Poſtq; fuero ibi, oportet me & Romã uidere. Miſsis aũt in Macedoniam duobus ex íjs qui miniſtrabant ſibi, uidelicet Timotheo & Eraſto, ipſe remanſit ad tempus in Aſia. Ortus eſt autẽ illo tempore tumultus non exiguus de illa uia. Nam quidã nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præſtabat artifícibus nõ exíguum quæſtum: quibus conuocatis & íjs qui ſimílíũ rerum erant opifíces, dixit: Viri, ſcitis q; ex hoc opifício queſtus nobis eſt: & uidetis, & auditis, q; nõ ſolum in Epheſina ciuitate, ſed penè per totã Aſiam, Paulus hic perſuaſit & auertit multam turbam, dícens, q; non ſunt díj qui manibus fiant. Non ſolum aũt hæc pars nobis in periculũ uenit, ne reprobetur: uerũ etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihílo habeatur: futurumq; ſit ut etiã deſtruatur maieſtas eius, quã tota Aſia & orbis colít. His auditis repleti ſunt ira, & exclamauerunt, dicentes: Magna Diana Epheſiorum. Et ímpleta eſt ciuitas tota cõfuſione, & impetum fecerunt uno animo in theatrũ, correpto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo aũt uolente intrare

ad

εἰς τὸν δῆμον, οὐκ ἐῶν αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ὡς δὲ ἐπέγνωσαν ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς; ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πορεύθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀναχωρεῖν εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Βερροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀριστάρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρῳάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν συνηγμένοι. καθήμενος δέ

ad populũ, non permiſerunt diſcipuli. Quidam autẽ & ex Aſiæ primoribus qui erant amici eius miſerunt ad eum, rogantes ne ſe daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim contio cõfuſa, & plerique neſciebant qua ex cauſa conueniſſent. De turba autẽ protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander aũt manu ſilentio poſtulato, uolebat rationem reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum eſſe, uox orta eſt una omniũ, fermè ad horas duas, clamantium: Magna Diana Epheſiorum. Quum aũt ſedaſſet ſcriba turbam, dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricẽ eſſe magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapſi ſimulacri. Quum igitur his nemo cõtradicat, oportet uos ſedatos eſſe, & nihil præcipitãter agere. Adduxiſtis enim homines iſtos, neq; ſacrilegos, neq; contumeliioſos in deam ueſtram: quod ſi Demetrius & qui cum eo ſunt artifices, habent aduerſus aliquem cauſam, *conuentus* forenſes aguntur & procõſules ſunt, accuſent inuicem. Si qd aũt de rebus alijs quæritis, in legitima contione dirimetur. Nam periculũ eſt, ne ſeditionis hodiernæ rei fiamus, quũ nulla ſubſit cauſa, unde poterimus reddere rationẽ concurſus iſtius. Et quum hæc dixiſſet, dimiſit contionem. Poſtquã aũt ceſſauit tumultus, uocatis ad ſe Paulus diſcipulis, complexuſq; illos profectus eſt, ut iret in Macedoniam. Quum aũt perãbulaſſet partes illas, & exhortat⁹ eos fuiſſet multo ſermone, uenit in Græciam, & ibi peractis menſibus tribus, quũ eſſent illi ſtructæ inſidiæ à Iudæis ſoluturo in Syriam, habebat in animo, ut reuerteretur per Macedoniã. Comitatus eſt aũt eum uſq; ad Aſiam Sopater Berrhœenſis, Theſſalonicenſium uero Ariſtarchus & Secũdus ac Gaius Derbæus ac Timothe⁹, Aſiani uero Tychicus & Trophimus. Hi quum præceſſiſſent, expectarunt nos Troade: nos uero abnauigauimus poſt dies azymorũ à Philippis, & uenimus ad eos Troadem intra dies quinq;, ubi demorati ſumus diebus ſeptem. Vno autem die ſabbatorũ, quum conueniſſent diſcipuli ad frangendũ panẽ, Paulus diſſerebat eis profecturus poſtridie, protraxitq; ſermonem uſq; in mediam noctem. Erant autem lucernæ multæ in cœnaculo ubi eramus cõgregati. Sedens XX

τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ὢν τῇ θυρίδι, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου, ὢν πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἐπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβών, εἶπε. μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ὢν τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλύσαντες, τῇ ὑστεραίᾳ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, ἔφη αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην ὑμῖν τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ

autem quidã adoleſcens nomine Eutychus in feneſtra, quum degrauaretur ſomno profundo, diſſerẽte diu Paulo magis depreſſus ſomno, decidit ex tertio cœnaculo deorſũ, & ſublatus eſt mortuus. Quum deſcẽdiſſet autem Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit: Nolite turbari; anima eñ eius in ipſo eſt. Quum aſcẽdiſſet autem, fregiſſetq; panẽ ac deguſtaſſet, diu colloquutus uſq; ad diluculũ, ita demum profectus eſt. Adduxerunt aũt puerum uiuentem, & recocillati ſunt non mediocriter. Nos aũt conſcenſa naui ſoluimus Aſſon, inde excepturi Paulũ. Sic enim ordinauerat, ipſe per terram iter facturus. Quum autẽ conueniſſemus Aſſon, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, ſequenti die uenimus contra Chium. Poſtridie uero appulimus Samum, & cõmorati Trogyllĩj, proximo die uenimus in Miletum: propoſuerat enim Paulus præternauigare Epheſum, ne tempus tereret in Aſia. Feſtinabat enim, ſi poſsibile ſibi eſſet, ut diem pentecoſtes ageret Hieroſolymis. A Mileto autem miſsis Epheſum nuncĩjs, accerſiuit presbyteros eccleſiæ, qui quum peruenĩſſent ad ipſum, dixit eis: Vos ſcitis à primo die quo ingreſſus ſum Aſiam, quomodo uobiſcum per omne tempus fuerim, ſeruiẽs domino cum omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderũt ex inſidijs Iudæorum: ut nihil ſuffugerim eorum quæ eſſent in rem ueſtram, quin annunciarem uobis & docerẽ uos publice ac per ſingulas domos teſtificãs Iudæis ſimul & Græcis, eam quæ erga deum eſt pœnitẽtiam, ac fidem quæ eſt erga dominum noſtrum Ieſum. Et nũc ecce ego alligatus ſpiritu, proficiſcor Hieroſolymam, quæ in ea obuentura ſint mihi ignorans, niſi q̃ ſpiritus ſanctus per ſingulas ciuitates teſtificatur, dicens, q̃ uincula & afflictiones me manent. Verum nihil me mouet, neq; uita mea chara eſt mihi ipſi, ut conſummem curſum meum cum gaudio & miniſteriũ quod accepi à domino Ieſu, ad teſtificandũ euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego ſcio, q̃ poſthac nõ uidebitis faciem meam, uos omnes per quos transiui, prædicans regnũ dei. Quapropter conteſtor uos hodierno die, q̃ mundus ego ſum à ſanguine omniũ. Non enim ſubterfugi, quo minus annũciarim omne conſilium

dei

θεὸ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ Παύλου, πεσόντες ἐπὶ τῷ Παύλῳ κατεφίλουν αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς Κῶ, τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς Τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνευροντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι

dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos ad regendū eccleſiam dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego enim noui hoc, q̄ ingreſſuri ſint poſt diſceſſum meum lupi graues in uos, non parcētes gregi. Et ex uobisipſis exorientur uiri, loquētes peruerſa, ut abducāt diſcipulos poſt ſe. Propter quod uigilate, memores, q̄ per triēnium nocte & die non ceſſauerim cum lachrymis monere unūquenq̄. Et nunc commēdo uos fratres deo & ſermoni gratiæ ipſius, qui potens eſt ſuperſtruere & dare uobis hæreditatē inter ſanctificatos omnes. Argētum & aurū, aut ueſtem nullius concupiui. Imò ipſi ſcitis q̄ neceſsitatibus meis & his qui mecum ſunt, ſuppeditauerūt manus hæ. Omnia oſtendi uobis, q̄ ſic laborātes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe uerborū domini Ieſu, quoniam ipſe dixit: Beatum eſt dare potius q̄ accipere. Et quum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis, orauit cum omnibus illis. Magnus aūt fletus coortus eſt omniū, & ruentes in collum Pauli, oſculabātur eum dolentes, maxime ob ſermonem quem dixerat, q̄ amplius faciem eius nō eſſent uiſuri. Et deducebant eum ad nauem. Quum aūt factum eſſet ut ſoluiſſem⁹ auulſi ab eis, recto curſu uenimus Coum, & ſequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem quæ trāſiceret in Phœnicen, eā conſcenſa ſoluimus. Quum autē cœpiſſet nobis apparere Cyprus, relicta ea ad ſiniſtrā, nauigauimus in Syriā, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertiſq̄ diſcipulis, māſimus ibidem diebus ſeptem: qui Paulo dicebant per ſpiritum, ne aſcenderet Hieroſolymā. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filiis, donec exiſſemus ciuitatem: & poſitis genibus in littore, precati ſumus. Et conſalutatis nobis inuicē, conſcendimus nauim: illi autem redierūt ad ſua. Nos uero nauigatione explicita à Tyro, deſcēdimus Ptolemaidam, & ſalutatis fratribus manſimus diem unū cum illis. Poſtridie uero nos qui eramus cū Paulo, uenimus Cæſaream. Et ingreſſi domū Philippi euangeliſtæ, qui erat unus è ſeptem, manſimus apud eum: huic autē erant quatuor filiæ uirgines, prophetantes. Et quū permaneremus dies complures, aduenit quidam à Iudæa propheta,

XXI

ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν οἱ Ἱερουσαλὴμ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες. τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γινέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον. εἶπόν τε αὐτῷ. θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ, σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. τούτους παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς, εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας

nomine Agabus. Is quum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans sibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulū hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradētq; in manus gentium. Quum aūt audissemus hæc, rogabamus & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine domini Iesu. Quum uero illi non persuaderetur, acquieuimus, dicentes: Domini uolūtas fiat. Post dies autem istos sublatis sarcinis conscendebamus Hierosolymam. Venerunt aūt unà quidam ex discipulis à Cæsarea nobiscū, adducētes secum apud quem hospitaremur, Mnasonē quendam Cyprium, antiquū discipulū. Et quum uenissemus Hierosolymā, libenter exceperunt nos fratres. Postero autē die introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnesq; conuenerunt presbyteri. Quos quū salutasset, narrabat per singula quæ deus fecisset inter gentes per ministerium ipsius. At illi quum audissent, glorificabant dominū, dixerūtq; ei: Vides frater, quot milia sunt Iudæorum qui crediderunt, & omnes studiosi sectatores sunt legis. Audierunt aūt de te, q̄ defectionē doceas à Mose, omnes qui inter gentes sunt Iudæos, dicens, non debere eos circūcidere filios, neq; secundū institutа uiuere. Quid est ergo? omnino oportet conuenire multitudinem. Audient enim te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sūt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis, & impende super illis, ut radant capita: & sciant omnes q̄ quæ de te audierunt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. De his aūt qui crediderūt ex gentibus nos scripsimus, decernentes ne quid huiusmodi obseruēt, nisi ut caueant & ab his quæ sunt immolata simulacris & à sanguine & suffocato & scortatione. Tunc Paulus assumptis uiris postero die purificatus cum illis intrauit in templum, annuncians expletionem dierum purificatiōis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autē septem dies iampenè essent expleti, hi qui ab Asia erant Iudæi, quum uidissent eum in templo, conturbarunt totum populū, & iniecerunt ei ma-

nus

ξας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθῆτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες προέγνωσαν τὸν ἐφέσιον σὺν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ πιάσαντες τὸν παῦλον, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἱερουσαλήμ. ὃς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἀναβαθμοῖς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπός μέν εἰμι Ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ὡς δὲ ἐπέτρεψεν αὐτῷ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν. κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καί φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατ' ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορεύόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμέ-

nuis,clamãtes: Viri Iſraelitæ,ſuccurrite. Hic eſt ille homo qui aduerſus populum & legem & locum hunc omnes ubiq; docet,inſuper & Græcos induxit in templũ, & prophanauit ſanctum locum hunc. Viderant enim Trophimũ Epheſium in ciuitate cum ipſo,quem exiſtimauerunt quòd in templũ introduxiſſet Paulus. Commotaq; eſt ciuitas tota,& factus eſt cõcurſus populi: & apprehenſum Paulum,protrahebãt è templo, ſtatimq; clauſæ ſunt fores. Quærẽtibus autem illis eum occidere,nunciatum eſt tribuno cohortis,q; tota conturbata eſſet Hieroſolyma. Qui ſtatim aſſumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi quum uidiſſent tribunũ ac milites ceſſauerunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehẽdit eum,& iuſsit alligari catenis duabus,& interrogabat quis nam eſſet,& quid feciſſet: Alij autem aliud clamabant in turba. Et quum non poſſet certum cognoſcere præ tumultu,iuſsit duci eum in caſtra. Et quum ueniſſet ad gradus,contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebatur enim multitudo populi clamãs, Tolle eum. Et quum cœpiſſet induci in caſtra Paulus,dicit tribuno: Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce noſti? Nõne tu es ille Aegyptius,qui ante hos dies tumultum concitaſti,& eduxiſti in deſertum quatuor milia uirorum ſicariorum? Dixit aũt Paulus: Ego ſum homo quidem Iudæus Tarſenſis, non obſcuræ Cilicum ciuitatis ciuis. Rogo aũt te,permitte mihi loqui ad populum. Et quum ille permiſiſſet, Paulus ſtans in gradibus annuit manu ad plebem: & magno ſilẽtio facto, alloquutus eſt lingua Hebræa,dicens: Viri fratres & patres, audite meam,qua nunc apud uos utor,excuſationẽ. Quum audiſſent autẽ q; Hebræa lingua ſibi loqueretur,magis præſtiterunt ſilentium. Et dicit: Ego quidẽ ſum uir Iudæus,natus in Tarſo Ciliciæ: cæterũ educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis,inſtitut⁹ accurate in patria lege,ſectator dei,ſicut & uos omnes eſtis hodie: qui hãc uiam perſequutus ſum uſq; ad mortem,alligans ac tradens in carceres uiros pariter ac mulieres,ſicut & princeps ſacerdotũ mihi teſtis eſt,& totus ſeniorum ordo: à quibus etiam epiſtolis ad fratres acceptis Damaſcũ pergebã,adducturus & illos qui illic eſſent

XXII

δεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω κύριε. ὁ δὲ κύριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστάς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν ταχει ἐξ ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχέετο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον. οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι᾽ ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος. εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος

πϛ

uinctos Hierosolymam,ut punirentur.Accidit aũt mihi iter facienti & appropinquãti Damasco circiter meridiem,ut subito de cœlo circunfulgureret me lux multa,cecidiq; in solum,& audiui uocem dicentẽ mihi:Saul,Saul,quid me persequeris:Ego uero respondi:Quis es domine:Dixitq; ad me:Ego sum Iesus ille Nazarenus,quẽ tu persequeris.Et qui mecũ erant,lumen quidem uiderunt,& exterriti sunt:uocẽ autem non audierũt eius qui loquebatur mecum. Dicebam aũt:Quid faciam domine:Dominus autẽ dixit mihi:Surge,ac uade Damascum,& ibi tibi dicetur de omnibus quæ ordinata sunt tibi ut facias.Et quum nõ uiderem præ gloria luminis illius,per manũ deductus à comitibus qui erant mecum,ueni Damascum.Ananias aũt quidam,uir pius, secundum legem,testimonio probatus omnium illic habitãtium Iudæorũ,ueniens ad me & astans,dixit mihi:Saul frater,recipe uisum.Et ego eadẽ hora recepto uisu,uidi illũ.At ille dixit:Deus patrũ nostrorũ præparauit te,ut cognosceres uoluntatẽ suam, & uideres id quod iustũ est,& audires uocem ex ore eius:qa eris testis illi apud omnes homines,eorũ quæ uidisti & audisti.Et nunc quid cõtaris:Exurge & baptizare & ablue peccata tua inuocato nomine dñi.Factum est aũt quum essem reuersus Hierosolymã,& orarẽ in tẽplo ut raperer extra me, & uiderẽ eum dicẽtem mihi:Festina & exi uelociter Hierosolymis,quoniã nõ recipiẽt testimoniũ tuum de me.Et ego dixi:Dñe, ipsi sciunt q̃ ego pertrahebã in carcerẽ,& cædebã in singulis synagogis eos qui credebant in te.Et quũ funderet sanguis Stephani testis tui,ego quoq; assistebã & assentiebar morti illius,& custodiebã uestimẽta interficientiũ illũ.Et dixit ad me:Vade,quoniam ego ad gentes procul mittã te.Audiebant aũt eum usq; ad hoc uerbũ,atq; sublatis uocibus,dicebãt:Tolle de terra hominẽ istiusmodi,non enim phas est eum uiuere. Vociferantibus aũt eis,& proiiciẽtibus uestimẽta,& puluerẽ iactãtibus in aerem,iussit tribunꝰ induci eũ in castra,& imperauit eum flagris examinari,ut sciret ꝓpter quã causam sic acclamarent ei.Et quũ astrinxissent eum loris,dixit astanti sibi cẽturioni Paulus:Num hominẽ Romanũ & indẽnatum licet uobis flagellare:Quo audito,centurio

accessi

προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων· ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ· λέγε μοι, εἰ σὺ ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος· ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη· ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν * δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

* Aliâs δεδεκώς

ἀτενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ ἔφη· ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε· τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος· οὐκ ᾔδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ· ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες· οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπε· θάρσει παῦλε. ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἰερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν ἰουδαίων συνωμοσίαν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν

accesſit ad tribunum, & nũciauit ei, dicens: Quid facturus es: Hic enim homo Romanus eſt. Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi, nũ tu Romanus es: At ille dixit: Etiã. Et reſpondit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit poſtquàm reſciuit quòd Romanus eſſet, & quòd uinxiſſet eum. Poſtero autem die uolens ſcire certum, qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum à uinculis, & iuſſit principes ſacerdotum conuenire, totumq; cõcilium, ac deductum Paulum ſiſtebat coram illis.

Intentis autem oculis in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conſciẽtia bona conuerſatus ſum coram deo uſq; in hodiernum diem. Princeps autẽ ſacerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi, ut percuterent os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percuſſurus eſt te deus, paries dealbate. Et tu ſedes iudicans me ſecundum legem, & contra legem iubes me percuti: Et qui aſtabant, dixerunt: Summo ſacerdoti dei maledicis: Dixit autem Paulus: Neſciebam fratres, q̃ pontifex eſſet. Scriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices. Sciens autem Paulus, q̃ una pars eſſet Sadducæorum, & altera phariſæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego phariſæus ſum, filius phariſæi, de ſpe & reſurrectiõe mortuorum ego iudicor. Et quũ hoc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter phariſæos ac Sadducæos & diſſecta eſt multitudo. Nã Sadducæi quidem dicunt, non eſſe reſurrectionẽ, neq; angelum, neq; ſpiritũ: phariſæi aũt utraq; confitentur. Factus eſt autẽ clamor magnus: & quum ſurrexiſſent ſcribæ de factione phariſæorũ, depugnabãt, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine iſto. Quòd ſi ſpiritꝰ loquutus eſt ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et quũ magna ſeditio coorta eſſet, ueritus tribunus ne diſcerperet̃ Paulus ab ipſis, iuſſit milites deſcẽdere & rapere eũ de medio eorũ, ac deducere eum in caſtra. Sequẽti aũt nocte aſſiſtens ei dominus, ait: Bono animo eſto Paule. Vt enim teſtificatꝰ es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Romę teſtificari. Facto aũt die collegerũt ſe q̃dã ex Iudęis, & deuouerũt ſe dicẽtes, neq; eſuros ſe neq; bibituros, donec occiderẽt Paulum.

XXIII

Erant

ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ τοῦτο τὸ συνωμοσίαν πεποιηκότες. οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἐνέδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ Παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔφη γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν Παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς. ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἀνδρῶν πλείους τεσσαράκοντα. οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν. ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.

οἱ μὲν

Erant autem plures quàm quadraginta uiri qui hanc cõiurationem fecerant, qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum ac ſeniores & dixerunt: Deuotione deuouimus nosipſos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos ſignificate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquã aliquid certius cognituros de eo. Nos uero prius quàm appropinquet, parati ſumus interficere illum. Quum autem audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, uenit & intrauit in caſtra, nunciauitq; Paulo. Accerſito autem Paulus ad ſe uno ex cẽturionibus ait: Adoleſcẽtem hunc abduc ad tribunum: habet enim quod renunciet illi. Et ille quidẽ aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accerſitum me, rogauit ut hunc adoleſcentem perducerẽ ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi. Apprehẽſa autẽ tribunus manu illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & percontatus eſt illum, Quid eſt quod habes ſignificãdum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conſpirarunt ut rogarent te uti craſtino die educeres Paulum in cõcilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo: tu uero ne morem geſſeris illis. Inſidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui ſeipſos deuouerũt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum: & nunc parati ſunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, præcepitq; ei, ne cui effutias, inquiens, q̃ hæc indicaueris mihi. Et accerſitis duobus quibuſdam cẽturionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæſaream, & equites ſeptuagínta, & lãcearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impoſitum Paulum, ſaluum perducant ad Felicem præſidem, ſcriptis literis in hanc formam. Claudius Lyſias potentiſsimo præſidi Felici ſalutem. Virum hunc comprehenſum à Iudæis, quum iam eſſet interficiẽdus ab eis, ſuperueniens cum exercitu, eripui, cognito q̃ Romanus eſſet: uolensq; ſcire cauſam ob quam accuſarent illum, deduxi eum in concilĩ eorũ. Quem comperi accuſari de quæſtionibus legis ipſorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et quum indicatum eſſet mihi de inſidijs quas parauerant illi Iudæi, protinus miſi eum ad te, præcepto dato etiam accuſatoribus, ut quæ habent aduerſus eum, dicant apud te. Vale.

Milites

δὲ μὴν οὖν γραπτῶσι κατὰ τὸ δόγμα πεπαγμένον
αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆ
νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐα
σαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέ
στρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόν
τες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπι
στολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον
αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ
ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλι
κίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγο
ροί σου παραγένωνται. ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ
πραιτωρίῳ ἡρώδου φυλάσσεσθαι. μετὰ δὲ
πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας μετὰ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τι
νός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ
παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγο
ρεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχά
νοντες διὰ σοῦ καὶ κατορθωμάτων γινομένων
τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντη τε
καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φήλιξ, με
τὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ οὐκ πλείόν σε ἐγ
κόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως
τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοι
μὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς
κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν να
ζωραίων αἱρέσεως ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβη
λῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτε
ρον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυ
σίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν
ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύων τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ
ἔρχεσθαι ἐπί σε, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας
περὶ πάντων τούτων ὧν γνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατη
γοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι,
φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ
παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν.
ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ
ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολο
γοῦμαι, διαμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰ
σίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυ
νήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗ
ρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπίστασιν
ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔ
τε κατὰ πόλιν. οὔτε παρεστῆσαί με δύνανται,
περὶ ὧν νυνὶ κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι,
ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως
λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶ
σι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γε
γραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν καὶ
αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν
ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τού
τῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν
πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός.

Milites uero iuxta quod ſibi inſunctũ erat,
receptum Paulũ duxerunt per noctem An
tipatridem. Poſtero aũt die dimiſſis equiti
bus ut cum eo irent, reuerſi ſunt in caſtra.
Qui quum ueniſſent Cæſareã, ac tradidiſ
ſent epiſtolam præſidi, ſtatuerũt coram eo
& Paulum. Quum legiſſet aũt præſes, &
interrogaſſet ex qua prouincia eſſet, & co
gnouiſſet ꝙ ex Cilicia, Audiam te, inquit,
quũ accuſatores quoq; tui aduenerint. Iuſ
ſitq; in prætorio Herodis cuſtodiri eum.

Poſt quinq; aũt dies deſcendit princeps XXI
ſacerdotũ Ananias cum ſenioribus & Ter IIII
tullo quodã oratore, qui adierunt preſidem
contra Paulum. Et citato Paulo, cœpit accu
ſare Tertullus, dicẽs: Quum in multa pace
agamus per te, & multa recte gerãtur in po
pulo hoc per tuam prouidentiã, & ſemper
& ubiq; comprobamus præſtantiſsime Fe
lix, cum omni gratiarũ actione. Sed ne diu
tius te detineã, oro te, ut audias nos paucis
pro tua humanitate. Nacti enim ſumus ui
rum hunc peſtiferum & concitantem ſedi
tionem omnibus Iudæis in uniuerſo orbe,
& autorem ſectæ Nazarenorũ, qui etiam
templum prophanare conatus eſt: quem &
apprehenſum uoluimus ſecundum legem
noſtrã iudicare. Sed ſuperueniens tribunus
Lyſias, cum magna ui eripuit eum è mani
bus noſtris, iubẽs accuſatores eius ad te ue
nire: ex quo poteris ipſe inquiſitione facta
de omnibus iſtis cognoſcere, de quibus nos
accuſamus eum. Adiecerunt aũt & Iudæi,
dicentes hæc ita ſe habere. Reſpondit autẽ
Paulus, quum annuiſſet ipſe præſes, ut dice
ret: Aequiore animo pro meipſo cauſam di
co, quum ſciã te multis iam annis iudicem
fuiſſe genti huic, qui poſsis cognoſcere, ꝙ
non plures ſunt mihi dies q̃ duodecim, ex
quo aſcendi adoraturus Hieroſolymam: &
neq; in templo cõpererunt me cum aliquo
diſputantem, aut concurſum facientem tur
bæ, neq; in ſynagogis, neq; in ciuitate, neq;
probare poſſunt ea de quibus me accuſant.
Confiteor aũt hoc tibi, ꝙ iuxta uiam quam
uocant hæreſim, ſic colo patrium deum, cre
dens omnibus quæ in lege & prophetis ſcri
pta ſunt, ſpem habens in deum, fore, quam
& hi ipſi expectant, reſurrectionẽ mortuo
rum, iuſtorum ſimul & iniuſtorũ. Quin in
hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo cõſcien
tiã habere erga deũ & erga homines ſemp.

δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς· ἐν αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, σάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνέβαλε αὐτούς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών· ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διαταξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μεταπέμψομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον. Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν δυνατοί ἐν ὑμῖν, φησί, συνκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερόν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ Φῆστος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε· θέλεις

Poſt annos aũt plures acceſsi, eleemoſynas exhibiturus in gentẽ meam, & oblationes, in quibus cõpererunt me purificatũ in templo, haud cum turba, neq; cũ tumultu. Quidam autem ex Aſia Iudæi, quos oportebat apud te præſto eſſe & accuſare, ſi qd haberent aduerſum me: aut hi ipſi dicant, ſi quid deprehẽderunt in me iniquitatis, quũ ſtem in concilio, niſi de una hac uoce qua clamaui inter eos ſtans, de reſurrectione mortuorum, ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix diſtulit illos, certo ſciens quæ ad eam uiam attinebãt, dicens: Quũ tribunus Lyſias deſcenderit, pernoſcam cauſam ueſtrã. Iuſsitq; cẽturioni, ut cuſtodiret Paulum, ſineretq; eum relaxari, & ne quem ex illius familiaribus uetaret ſubminiſtrare ei, aut adire eũ. Poſt aliquot aũt dies quũ aduenisſet Felix cum Druſilla uxore ſua, quæ erat Iudæa, accerſiuit Paulũ, & audiuit ab eo fidẽ, quæ eſt in Chriſtum. Diſputãte aũt illo de iuſtitia & tẽperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpõdit: In præſentia abi: cæterũ opportunitatẽ nactus accerſam te, ſimul & illud ſperãs fore, ut pecunia ſibi daret à Paulo ut ſolueret ipſum, ꝓpter quod & frequẽter accerſens eũ, loquebatur cũ eo. Biennio aũt expleto, accepit ſucceſſorem Felix Porcĩ Feſtũ. Volens aũt gratiã præſtare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum. Feſtus ergo ſuſcepta ꝓuincia, poſt triduũ aſcendit Hieroſolymã ab urbe Cæſarea. Significarũtq; illi princeps ſacerdotum ac primores Iudæorũ de Paulo, & rogabãt eum poſtulãtes fauorẽ aduerſus eum, ut accerſeret eum Hieroſolymã, inſidias tẽdẽtes ut interficerẽt eum in uia. Feſtus aũt reſpõdit, ut ſeruaretur quidẽ Paulus Cæſareæ, ſe uero breui illò profecturũ. Qui ergo inter uos, inq̃t, potẽtes ſunt, unà nobiſcũ deſcendant: & ſi quod eſt in hoc uiro crimen, accuſent eum. Demoratus aũt inter eos diebus amplius q̃ decẽ, deſcẽdit Cæſareã: & poſtero die ſedit pro tribunali, iuſſitq; Paulũ adduci. Qui quum perductus eſſet, circũſtetерunt eum qui ab Hieroſolymis deſcẽderant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduerſus Paulũ, quæ non poterãt probare: Paulo pro ſe reſpondente, ꝙ neq; in legem Iudeorum, neq; in templum, neq; in Cæſarem quicquã peccaſſet. Feſtus autẽ uolens gratificari Iudæis, rñdens Paulo, dixit: Vis

XXV

Hiero-

εἰς ἱερουσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων μείνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ τὸ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ μείνεσθαι. ἰουδαίοις οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιόν θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ. ἡμέρων δέ τινων διαγενομένων, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ στάντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ παύλου ἐπικαλουμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς καίσαρα. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆστον ἔφη, ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δέ αὐριον φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ ἀγρίππα καὶ τῆς βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ φήστου, ἤχθη ὁ παῦλος. καὶ φησὶν ὁ φῆστος. ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἔν τε ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, βοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλουμένου τὸ σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνα

Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit aũt Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriã feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, ac dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorum de quibus hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tũc Festus cum consilio colloquutus, respõdit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et quum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et quum dies cõplures ibi commorarentur, Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice uinctus, de quo quum uenissem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotum & seniores Iudæorum postulantes aduersus illum sententiam. Quibus respondi: Non est Romanis consuetudo ob gratiam donare aliquem hominem ut pereat, prius quàm is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Quum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo quum stetissent accusatores, nullũ crimen intendebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar: sed quæstiones quasdã de sua superstitione habebant aduersus eũ, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstiõe, dicebã, num uellet ire Hierosolymã, & ibi iudicari super istis. Paulus aũt quum appellasset, ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eũ, donec mitterẽ eum ad Cæsarẽ. Agrippa autẽ dixit ad Festũ: Volebã & ipse hominẽ audire. Cras inquit, audies eũ. Postero autẽ die quũ uenisset Agrippa & Bernice cũ multo apparatu, & introissent in auditoriũ cũ tribunis & uiris principalib⁹ ciuitatis, iubẽte Festo adductus est Paul⁹. Et dicit Fest⁹: Agrippa rex & omnes q̃ simul adestis nobiscũ uiri, uidetis hunc hominẽ de quo omnis multitudo Iudæorũ interpellauit me & Hierosolymis & hic, acclamãtes non oportere eũ uiuere amplius: ego uero cõperi nihil dignũ morte eũ admisisse. Cæterũ cũ is ipse appellasset Augustũ, statui mittere eũ: de quo q̃d certũ scribam dño, non habeo. Quapropter produxi eũ ad uos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut

ἀνακρίσεως γνωσθῆναι, περὶ τίνος κατηγορεῖται. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡγοῦμαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἐθῶν τε ὄντων ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἐθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἑστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι. περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμαινόμην αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σαοὺλ, σαοὺλ τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν

examinatione facta, habeã quod ſcribã. Iniquum enim mihi uidetur, mittere uinctũ, & crimina de quibus accuſatur non ſignificare.

XXVI Agrippa uero ad Paulũ ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tũc Paulus extẽta manu pro ſe dicebat: Super omnibus de quibus accuſor à Iudæis, rex Agrippa, exiſtimo me beatũ, quia cauſam dicturus ſim apud te hodie: quũ tu maxime ſis gnarus earũ quæ apud Iudæos ſunt, & cõſuetudinũ & quæſtionũ. Quapropter obſecro te, ut patiẽter me audias. Itaque uitã quidẽ meã, quã egi ab adoleſcentia, quæ ab initio fuit in gẽte mea Hieroſolymis, nouerũt omnes Iudæi, qui prius nouerãt me ab initio, ſi uelint teſtimoniũ ferre: quod ſecũdũ exquiſitiſsimã ſectã noſtræ religionis uixerim phariſæus. Et nunc ob ſpem repromiſſionis quæ ad patres noſtros facta eſt à deo, ſto iudicio ſubiectus, ad quã duodecim tribus noſtræ inſtãter nocte & die colẽtes deũ ſperãt ſe uenturas. de qua ſpe accuſor, rex Agrippa, à Iudæis. Cur incredibile iudicatur apud uos, ſi deus mortuos ſuſcitat? Et ego quidẽ exiſtimabã me aduerſus nomen Ieſu Nazareni multa repugnãdo facturũ, quod & feci Hieroſolymis: & multos ſanctorũ ego carceribus incluſi, à principibus ſacerdotũ poteſtate accepta: & quũ occiderẽtur, detuli ſententiã. Et per oẽs ſynagogas frequẽter puniẽs, eos cõpellebã blaſphemare, & amplius inſaniẽs in eos, perſequebar etiã in exteras uſque ciuitates. Quarũ rerũ ſtudio quũ irem Damaſcũ cũ autoritate & permiſſu principũ ſacerdotũ, die medio, rex, in uia uidi è cœlo ſupra ſplẽdorẽ ſolis circũfulſiſſe me lumẽ & eos qui mecũ faciebãt iter. Quũ aũt oẽs nos decidiſſemus in terrã, audiui uocẽ loquẽtẽ ad me, ac dicentẽ Hebraica lingua: Saul, Saul, quid me perſequeris? Durũ eſt tibi cõtra ſtimulos calcitrare. Ego aũt dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego ſum Ieſus quẽ tu perſequeris. Sed exurge & ſta ſuper pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cõſtituã te miniſtrũ ac teſtẽ & eorũ quæ uidiſti & eorũ in quibus apparebo tibi, eripiẽs te à populo & gẽtibus, in quas nũc te mitto: ut apias oculos eorũ, ut cõuertant à tenebris ad lucẽ, & à poteſtate ſatanæ ad deũ, ut accipiãt remiſſionẽ peccatorũ & ſortẽ inter eos qui ſanctificati ſunt per fidẽ quæ eſt erga me. Vnde rex Agrippa, nõ fui inobediẽs cœleſti uiſioni, ſed his qui ſunt Damaſci primũ & Hieroſolymis & per omnẽ regionem

ξαὼ τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μωσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε. τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δέ, οὐ μαίνομαί φησι κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, οἱονπερ κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, τυχεῖν ἐπιμελείας. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παρα

gionem Iudææ,deinde & gentibus annun/ciabam,ut pœnitentiam agerent,& conuer terentur ad deum,opera facientes digna his qui reſipuiſſent.Hac ex cauſa Iudæi me in templo comprehenſum tentauerunt interfi/cere. Auxilium igitur nactus dei,uſq; in ho/diernum diem ſto,teſtificãs tum paruo tum magno,nihil aliud dicens,quàm ea quæ pro phetæ prędixerant futura eſſe,& Moſes,an paſſurus fuerit Chriſtus,an primus ex reſur rectione mortuorum lumen annunciaturus ſit populo & gentibus. Hæc autẽ quum pro ſe diceret,Feſtꝰ magna uoce ait:Inſanis Pau le:multæ te literæ ad inſaniam conuertũt.Et Paulus: Non inſanio,inquit,optime Feſte, ſed ueritatis & ſobrietatis uerba eloquor. Scit enim de his rex apud quem & libere lo/quor.Latere enim eum nihil horũ arbitror. Neq; enim hoc in angulo geſtũ eſt. Credis rex Agrippa,ꝓphetis?Scio ꝙ credis.Agrip pa aũt ad Paulum ait:Modica ex parte per/ſuades mihi ut fiam Chriſtianus.Et Paulus ait:Optarim à deo,non ſolũ modica ex par/te,uerum etiã magna:non te modo,ſed om/nes etiam qui me audiunt hodie,eſſe tales, qualis ego ſum,exceptis uinculis his.Et hęc eo loquuto,ſurrexit rex ac præſes & Berni/ce & qui aſsidebãt eis.Et quum ſeceſsiſſent, loquebantur inter ſe dicentes:Nihil morte aut uinculis dignum facit homo iſte.Agrip/pa autẽ Feſto dixit:Dimitti poterat homo hic,ſi non appellaſſet Cæſarem. Poſtquã autem decretum eſt,ut nos nauigaremus in Italiam,tradiderunt & Paulum & quoſdam alios uinctos centurioni,nomine Iulio,co/hortis Auguſtæ.Conſcenſa aũt naue Adra/myttina nauigaturi iuxta loca Aſiæ,ſolui/mus,perſeuerante nobiſcũ Ariſtarcho Ma/cedone Theſſalonicenſi.Sequenti autẽ die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo,permiſit ut ad amicos profe/ctus, ab illis curaretur.Et inde quum ſoluiſ/ſemus,ſubnauigauimus iuxta Cyprum,pro pterea quòd eſſent uenti contrarij.Et pela/gus quod eſt contra Ciliciam & Pamphy/liam,emenſi, peruenimus Myram,quæ eſt Lyciæ,& ibi nactus centurio nauem Ale/xandrinam,nauigantem in Italiam, impo/ſuit nos in eam.Et quum multis diebus tar/de nauigaremus, uixq; deueniſſemus con/tra Gnidum,prohibente nos uento,adnaui/gauimus Crętæ iuxta Salmonem. Et uix

XXVII

παρα u 2 præ/

παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινά, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ικανοῦ δὲ χρόνου διαγινομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοός, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρήνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοις. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτου καὶ τοῦ πλοιου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοις ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις. ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν εἴπως δύναιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς κρήτης, βλέποντα κατὰ λιβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρελέγοντο τὴν κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. ἔδει μὲν ὦ ἄνδρες πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ παῦλε, καίσαρί σε δεῖ παρασῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται κατ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τοῦ νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μὴ πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγ-

κύρας

præterlegẽtes illam, peruenimus in locum quẽdã qui uocaẽ Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo aũt tẽpore peracto, & quũ iam esset periculosa nauigatio, quod iam ieiunij quoq; tẽpus præterisset, admonebat eos Paulus, dicens eis: Viri, uideo q cum iniuria multoq; dãno, nõ solum oneris & nauis, sed etiã animarũ nostrarũ futura sit nauigatio. Centurio aũt gubernatori & nauclero magis credebat, q̃ his quæ à Paulo dicebãtur. Et quũ aptus portus nõ esset ad hybernandũ, cõplures ceperũt consiliũ soluẽdi illinc, si quo modo possent peruecti Phœnicẽ illic hybernare. Is est portus Cretæ spectãs ad Africũ & ad Chorũ. Aspirãte aũt Austro, rati se propositi compotes, quũ soluissent Asson, præterlegebãt Cretã. Verum haud multo post coortus est cõtra ipsam uentus Typhonicus, qui uocatur Euroaquilo. Quũq; correpta esset nauis, nec posset obniti uento, data naue flatibus, ferebamur. In insulã aũt quãdam deuecti, quæ uocaẽ Clauda, uix potuimus obtinere scapham. Qua sublata adiutorijs utebant, subcingẽtes nauẽ: timẽtes ne in Syrtim inciderent, demisso uase, sic ferebãtur. Quum aũt uehemẽti tempestate iactaremur, sequenti die iactum fecerunt, ac tertio die nostris manibus armamenta nauis proiecimus. Porro neq; sole neq; syderibus apparẽtibus ad cõplures dies, & tẽpestate non exigua immínente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ. Quum aũt multa iam esset inedia, tũc stans Paulus in medio eorũ, dixit: Oportebat qdẽ, ó uiri, audito me nõ soluere à Creta, nec accersere nobis iniuriã hanc & iacturam. Et nũc hortor, ut bono animo sitis. Iactura eñ animæ nulla erit ex uobis, sed tantum nauis. Astitit enim mihi hac nocte angelus dei cuius sum ego, quẽ & colo, dicẽs: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet sisti. Et ecce donauit tibi deus oẽs q̃ nauigãt tecũ. Propter qd' bono aĩo estote uiri. Credo eñ deo q̃ sic erit quẽadmodũ dictũ est mihi. In insulã aũt quãdã oportet nos eĩci. Sed post ea q̃ quartadecima nox supuenit, nauigãtibus nobis in Adria circa mediũ noctis, suspicabant nautę apparere sibi aliquã regionẽ: q̃ & demissa bolide repererũt passus uigiti, ac pusillũ inde digressi, rursũq; demissa bolide reperunt passus q̃ndecim: timẽtesq; ne in aspa loca inciderẽt, de puppi iactis ancoris

κύρας τέσσαρας, ἤυχοντο ἡμέραν γένεσθαι. τῶν δὲ
ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χα
λασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προ-
φάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτεί-
νειν, εἶπεν ὁ παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς
στρατιώταις. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ,
ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέ
κοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν
ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, πα-
ρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τρο-
φῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέ-
ραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν
προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλα-
βεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρί-
ας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφα-
λῆς ἀπολεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρ-
τον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ
κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὐθυμοι δὲ γενόμενοι
πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν
δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδο
μήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ
πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασ-
σαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσ
κον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγια-
λόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δύναιντο, ἐξῶσαι τὸ
πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν
θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πη
δαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεού-
σῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ
εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν. καὶ
ἡ μὲν πρώρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ
πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν
δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας
ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ
δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν παῦ
λον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος. ἐκέλευσέ
τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀπορρίψαντας
πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς
οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ
πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ
τὴν γῆν. καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν
ὅτι μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι πα-
ρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνά-
ψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡ-
μᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψύ-
χος. συσπείραντος δὲ τοῦ παύλου φρυγάνων
πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρᾶν, ἔχιδνα
ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐ-
τοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον
ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάν-
τως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέν
τα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν
ἀπο-

coris quatuor, optabant diem oriri. Nautis
uero quærentibus fugere è naui, quum de-
mississent scaphã in mare, sub prætextu ue-
lut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus
cẽturioni & militibus: Nisi hi in naui man-
serint, uos salui fieri non potestis. Tunc ab-
sciderũt milites funes scaphæ, & passi sunt
eam excidere. Et quum dies inciperet appa
rere, hortabatur Paulus omnes sumere ci-
bum, dicens: Dies hic decimusquartus est,
& expectantes ieiuni permanetis, nihil acci
pientes: propter quod hortor uos, ut suma-
tis cibum: hoc enim ad salutem uestrã perti
net: quia nullius uestrum capillus de capite
cadet. Et quum hæc dixisset, sumpto pane
gratias egit deo in cõspectu omniũ, & quũ
fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam re-
creatis omnium, sumpserunt & ipsi cibum.
Eramus uero uniuersæ animæ in naui du-
centæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleua
bant nauem, eiĳciẽtes triticũ in mare. Quũ
aũt dies esset, terram nõ agnoscebãt: sinum
uero quendam animaduerterũt, habentem
littus: in quod cogitabant, si possent, impin
gere nauem. Et quum ancoras sustulissent,
committebant se mari: simul laxatis iunctu
ris gubernaculorũ, & sublato artemone ad
auræ flatum, tendebant ad littus. Et quum
incidissent in locum bimarem, impegerunt
nauem. Ac prora quidem infixa manebat
immobilis: puppis uero soluebatur à ui un-
darum. Militum aũt consilium erat, ut uin-
ctos occiderent, ne quis quum enatasset, ef-
fugeret. At centurio uolens seruare Paulũ,
cõpescuit eos à consilio: iussitq; ut qui pos-
sent natare, abiĳcerent se primos, & in terrã
euaderẽt: cæteriq; partim in tabulis, partim
in quibusdã nauis fragmẽtis. Et sic factum
est, ut omnes incolumes euaderent in ter-
ram. Et quum euasissent, tunc cognoue- XXV
runt q; Melite insula uocaretur. Barbari ue VIII
ro præstabant non uulgarem humanitatem
nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos
omnes propter imbrem qui imminebat, &
propter frigus. Quum congregasset autem
Paulus sarmentorum multitudinem, & im
posuisset in ignem, uipera è calore prore-
pens, inuasit manum eius. Vt uero uide-
runt Barbari pendentem bestiam de ma-
nu eius, inter sese dicebant: Omnino ho-
micida est homo hic, quem seruatum è ma-
ri, ultio non sinit uiuere. Et ille quidem

ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθέν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρείνῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις. καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτίολους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις Ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ δὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περί σου ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι πονηρόν περί σου. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἔχειν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. τεταγμένοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν

excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabãt futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu aũt illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mẽte dicebãt eum esse deum. In locis aũt illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Cõtigit aũt patrem Publij febribus ac dysenteriis uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & quum orasset, imposuisset q; ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoq; qui habebant infirmitates in insula, accedebant, & sanabantur: qui etiã multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerũt quæ necessaria erãt. Post menses aũt tres nauigauimus in naui Alexãdrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et quum uenissemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circũlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem afflante austro, postridie uenimus Puteolos: ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Romam. Et inde quum audissent fratres de nobis, prodierũt in occursum nobis usq; ad Appij forum ac Tres tabernas. Quos quum uidisset Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Quum aũt uenissemus Romam, cẽturio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est aũt Paulo, ut maneret solus cum custodiente ipsum milite. Post tertium aũt diem conuocauit Paulus Iudæorũ primores. Quumq; uenissent dicebat eis: Ego, uiri fratres, quum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorũ: qui quum examinassent, uoluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarẽ, non quasi habeam de quo gentẽ meam accusem. Propter hanc igitur causam aduocaui uos, ut uiderẽ & alloquerer. Propter spem enim Israelis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neq; literas accepimus de te à Iudæa, neq; aduenies aliquis fratrum nunciauit, aut loquutus est alicquid de te mali. Volumus aũt ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista, notũ est nobis, q; ubiq; ei contradicitur. Quum constituissent aũt illi diem, uenerũt ad eum in hospitium

εἰαν πλείονδ, οἷς ἐξετίθϵο διαμαρτυρόμϵνο τὴν βασιλείαν τϑ θϵϑ, πϵίθων τε αὐτοὺς τὰ πϵρὶ τϑ ἰησοῦ ἀπό τε τϑ νόμο μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωΐ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τϑ παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τϑ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τϑ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τϑ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτϑ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τϑ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τϑ κυρίου ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

spitium complures, quibus exponebat testificans regnum dei, suadensq; eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane usq; ad uesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam uero non credebãt. Quũq; inter se non essent concordes, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbũ: Bene spiritus sanctus loquutus est per Hesaiã prophetam ad patres nostros, dicẽs: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & nõ perspicietis. Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos cõpresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertãtur & sanem eos. Notum ergo sit uobis, q̃ gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audiẽt. Et quum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multã habentes inter se disceptationẽ. Mansit aũt Paulus biẽnio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes qui ingrediebãtur ad ipsum, prædicans regnum dei, ac docens quæ sunt de dño Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΕΛΟΣ

ACTORVM FINIS

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

ΑΥΤΗΝ ὡπιστέλλει ἀπὸ κορίνθου, μή πω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκούων δὲ πολλὰ αὐτῶν, καὶ ὡπὸ πόθου αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον, καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ὡπιστολὴν ποιεῖται περὶ ἑλληνισμοῦ ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τὸ χεῖρον ἐλύετο τὸ παράπτωμα τοῦ ἀδὰμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν ἑλλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγράφθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτως τε τῇ φύσει, καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς κτίσεως δύνασθαι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ εἰκότως ἀπιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν πρὸς αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς ἀϊδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ᾧ ὧ καὶ διὰ οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. ἀπιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας, καὶ ὅτως ἀμφοτέρα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ὑπὸ τῇ παρανομίᾳ. ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι ἡμῶνοι πάντες, ἐπ' ἴσοις οἱ πάντες ὡς ἐσώθησαν τοῦ λυτρουμένου δέονται. τῆς δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπ' ἴσης τοῖς ἰουδαίοις ἡμομένης καὶ ὑπὲρ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ ἑλλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν. τῆς δὲ ἑλλήσεως τῶν ἐθνῶν ἡμομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομὴ, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησὶν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς περιτομῆς δικαιωθείς, μετανομάθη μὲν ἀβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἔμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυσίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκὶ, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα ἡμομένοις ἐξ αὐτοῦ, πάυσασθαί ποτε τὴν περιτομὴν, ὅτ' ἂν τὰ ἔθνη ἡμῶνται τέκνα τοῦ ἀβραὰμ, ἀρξάμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραὰμ, ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυσίᾳ. τούτων γὰρ χάριν καὶ μετανομάσθη ἀβραὰμ. ἀναγκαῖον δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, πάυσασθαι τὸ σημαίνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζοι περιτέμνεσθαι, πανέτασαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραὰμ, καὶ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετονομάσθη, διὰ τοῦτο περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' διὰ αὐτοῦ ἔτι τοῦ κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλῆται. καὶ γὰρ ὁ χρείαν ἔχει τοῦ λοιπὸν περιτέμνεσθαι, ἀρνούμενος τὴν πίστιν τοῦ ἀβραὰμ, διὰ δὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. διὰ γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα ὅτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν ἡμοῖτο λύτρωσις καὶ χάρις τῷ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἀδὰμ, ἡ εἰς πάντας ἡμομένη. διὰ ἄλλου δὲ μὴ δυνατὸν αὐτὸν ἐξαλειφθῆναι φησὶ, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. διὰ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ παράπτωμα. διὰ αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως οὐδὲ ἠμήνυται, εἰ μὴ σῶμα φορέσῃ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἡμήνται ἄνθρωπος, ἵνα οὕτω πωσφήνηκας ὑπὲρ πάντων, οὓς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ διὰ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, ὅτω καὶ διὰ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις ἡμήνται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, οὐ μὴν ἰουδαίους παραμυθεῖται, ὅτι ὁ παραβάτης γίνεται τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾷ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς ἐλαιοῦ ἐπ' ἐκείνους, ὡς ὑπὲρ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη, διδάξας, πλείσι τὴν ὡπιστολήν.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΙΣ ΠΑΣΑΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΝΕΧΩΣ ἀκούων ἀναγινωσκομένων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μακαρίου τούτου, καὶ καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα σὶς πολλάκις καὶ τρὶς καὶ τετράκις ἡνίκα ἂν μαρτύρων ἁγίων ἐπιτελῶμεν μνήμας, χάριν τῆς πάλπης & ἀπολαύων τῆς ὠνυμαπικῆς, καὶ διανίσαμαι καὶ θρμαίνομαι ὑφ' πόθου τοῦ ἐμοῦ Φίλου ἐπιγινώσκων φωνῶ, καὶ μονονουχὶ παρόντα αὐτὸς δοκῶ φανταζεσθαι καὶ διαλεγόμενον ὁρᾶν. ἀλγῶ δὲ καὶ ὀδυνῶμαι, ὅπ τὸν ἄνδρα τοῦτον, οὐχ ἅπαντες ἴσασιν ὥσπερ εἰδέναι χρὴ, ἀλλ' οὕτως πινὲς αὐτὸν ἀγνοοῦσιν, ὡς μηδεμίαν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ εἰδέναι σαφῶς. ὥστε δὲ γίνεται, οὐ παρὰ ἀμαθίαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι σωιεχῶς ὁμιλεῖν ὑφ' μακαρίῳ τούτῳ. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὅσα πὸρ ἴσμεν, ὥσπερ πινα ἴσμεν, διὶ δυφυΐαν, καὶ ὀξύπιτα διανοίας ὠπησάμεθα, ἀλλὰ διὰ τὸ σωιεχῶς ἔχεσθαι τοῦ ἀνδρὸς, καὶ σφόδρα διακεῖσθαι πρὸς αὐτόν. τὰ γὰρ πᾶν φιλουμένων πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οἱ φιλοῦντες ἴσασιν, ἅτε διὰ μεριμνῶντες αὐτούς. ὅπερ μακάριος οὗτος γνησιώτερον ἔλεγε φιλιππησίοις, καθὼς δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ τοῦτο φρονεῖν πρὲὶ ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου. ὥς τε ἐάν ὑμεῖς θέλητε μετὰ προθυμίας προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, εὑρήσετε, μρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλέον ἡμῖν τῶν ἐνταῦθα συλλεγομένων, καὶ παιδοτροφίαν, καὶ γυναικὸς ἐπιμέλειαν, καὶ οἰκίας πρόνοιαν ἀνιδέξαντο, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἀναδεχοιντο ὅλους ἑαυτοὺς δοῦναι τῷ πόνῳ τούτῳ, πῶς γοῦν τὸ λαβεῖν τὰ παρ' ἑτέρων συλλεγόντα, διανέμητε, καὶ τοσαύτῃ ἀτονείματε ποιεῖτε, τῇ τῶν λεγομένων ἀκροάσει, ὅσην τῇ τῶν χρημάτων συλλογῇ. εἰ γὰρ καὶ αἰσχρὸν τοσαύτην ἀπαιτῆσαι παρ' ὑμῶν μόνην, ἀλλ' ἀγαπητὸν ἂν. τοσαύτην γοῦν οὖτε, καὶ γὰρ ἐντεῦθεν τὰ μυρία ἔφυ κακὰ, ἀπὸ τῆς τῶν γραφῶν ἀγνοίας. ἐντεῦθεν ἡ πολλὴ τῶν αἱρέσεων ἐβλάστησε λύμη, ἐντεῦθεν οἱ ἠμελημένοι βίοι, ἐντεῦθεν οἱ ἀκρόδρεις πόνοι. ὥσπερ γὰρ οἱ τοῦ φωτὸς τούτου ἐσόμενοι, οὐκ ἂν ὀρθὰ βαδίσαιεν, οὕτως οἱ πρὸς τὴν ἀκτῖνα τῶν θείων μὴ βλέποντες γραφῶν, πολλὰ ἀναγκάζονται καὶ σωιεχῶς ἁμαρτάνειν, ἅτε διὰ ἐν σκότῳ χαλεπῷ βαδίζοντες. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν λαμπηδόνα τῶν ἀποσολικῶν ῥημάτων. καὶ γὰρ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶπα, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπλεονέκτησε ὑφ' τῆς διδασκαλίας λόγῳ. ἐπειδὴ γὰρ πειρατότροφον αὐτῶν ἐκτίσατο, πολλῷ καὶ τοῦ πνεύματος ἐπλουπησατο τὴν χάριν. καὶ τοῦτο οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν ἰσχυρίζομαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πραξέων. εἰ γάρ που σιγιμυοελας ἦν καιρός, αὐφ' πανταχοῦ παρεχώρουν. διὸ καὶ ἑρμῆς εἶναι νομίζετο παρὰ πισὶ πίσεσι, διὰ τὸ τοῦ λόγου καταφέρειν. μέλλοντας δὲ εἰς τὴν ἐπιστολὴν καπιέναι τάυτην, ἀναγκαῖον καὶ τὸν χρόνον εἰπεῖν καθ' ὃν ἐγράφη. οὐδὲ γὰρ ὡς πὸρ οἱ πολλοὶ νομίζουσι πρὸ πασῶν τῶν ἄλλων ὄντ, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀπὸ ῥώμης γραφεισῶν πρότερα πασῶν, τῶν δὲ ἄλλων πρότερα, εἰ καὶ μὴ πασῶν. καὶ γὰρ αἱ πρὸς κορινθίους ἀμφότεραι πρὸ τούτης εἰσὶν ἀποσαλμέναι. καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν ἐν φφ πέλει αὐτῆς ἔγραψεν, οὕτως λέγων, νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις, εὐδόκησε γὰρ μακεδόσι, καὶ ἀχαΐᾳ κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. κορινθίοις δὲ ἐπιστέλλων ἔλεγεν, ἐὰν ἡ ἄξιον τὸ μὲμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύονται, φησὶ τῶν ἀποκομιζόντων ἐκεῖσε τὰ χρήματα, ταῦτα λέγων. ὅθεν δῆλον ἡνίκα μὲν ἀπέστελλε κορινθίοις, ἀμφίβολον ἦν τὸ τῆς τοιαύτης ἀποδημίας αὐτοῦ. ὅτε δὲ ῥωμαίοις, ἦν διεκυρωμένον λοιπόν. τούτου δὲ ὁμολογουμένου ἐκεῖνο δῆλον, ὅπ αὕτη μετ' ἐκείνας ἡ ἐπιστολή. καὶ ἡ πρὸς θεσσαλονικεῖς δὲ ἐμοὶ δοκεῖ, πρότερα τῆς παρὰ κορινθίοις ἐπιστολῆς εἶναι. καὶ γὰρ ἐκείνοις πρότερον ἀποστέλλας, καὶ τὴν τῆς ἐλεημοσύνης πρὸς αὐτοὺς διανύσας λόγον, ὅτε ἔλεγε, περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ θεοδίδακτοί ἐστε, εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, πότε κορινθίοις ἐπέστελλε, καὶ τοῦτο αὖθις δῆλοῖ λέγων. οἶδα γὰρ τὴν πεθυμίαν

μίαν ὑμεῦν ἣν ὑπὲρ ὑμῶν λαυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι ἀχαΐα παρθυκύδασαι ἀπὸ πέρσου, καὶ ὁ δῆ ὑμῶν ζῆλος, πρέθισε τοὺς πολείονας. δῆ ὧν ἐσ᾽ εἶχεν ὅτι πρώτοις ἐκείνοις περὶ τούτου διελέχθη. τούτων μὲν οὖν ὑσδρα τῶν ἐπιστολῶν, αὕτη. τῶν δὲ ἀπὸ ῥώμης πρώτη, οὐσ᾽ ἔπω γὰρ τῆς ῥωμαίων πόλεως ἐπέβας ἦν νίκα τάυτην ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν. καὶ τοῦτο σ᾽ηλοῖ λέγων, ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ ὑμῖν χάρισμα πνδυματικόν. ἀπὸ ῥώμης δὲ φιλιππησίοις ἐπέστελε. διὸ φησι, τοὺς ἀπὸ τῆς ἰταλίας ἀσπαζεσθαι πάντας αὐτούς. καὶ τὴν πρὸς τιμόθεον δὲ ἐπιστολὴν καὶ αὐτὴν ἀπὸ ῥώμης διεπεμψάτο ἔπεμψεν, ἣ καὶ δυχάτη μοι σ᾽οκεῖ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν εἶναι, καὶ σ᾽ηλον ἀπὸ τοῦ τέλους. ἐγὼ γὰρ ἤδη ἀπόλομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν. ὅτι δὲ ἐκεῖ τὸν βίον κατέλυσε πάντι που σ᾽ηλον ὄσιν. ἡ δὲ πρὸς φιλήμονα δυχάτη μὲν καὶ αὕτη, πρὸς γὰρ δυχάτῳ γένρα αὐτὴν ἔγραψε, διὸ καὶ ἔλεγεν, ὡς παῦλος πρισβύτης, νυνὶ δὲ καὶ σ᾽εσμώτης ἰησοῦ χριστοῦ. τῆς μή τοι πρὸς κολασσεῖς προτρόπα. καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ τέλους σ᾽ηλον ὄσι. κολασσῦσι γὰρ γράφων φησί, ὅτι τυχικὸς πάντα γνωρίσει ὑμῖν, ὃν ἔπεμψα σὺν ὀνησίμῳ ζῷ πιστῷ, καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ. ὀνησίμος δὲ οὗτος ἦν ὑπὲρ οὗ τὴν πρὸς φιλήμονα ἐπιστολὴν συνέθηκε. καὶ ὅτι οὐκ ἦν ἄλλος ὁμώνυμος ἐκείνῳ οὗτος, σ᾽ηλον ἀπὸ τοῦ ἀρχιτόπου. ὃν γὰρ ἔλαβε συνεργὸν ἐν τῇ πρὸς φιλήμονα ἐπιστολῇ, τῆς παρακλήσεως τῆς ὑπὲρ ὀνησίμου, τούτου καὶ παρὰ κολασσεῦσιν ἐπιστέλλων διεγείρει λέγων. ἵνατε ἀρχίτοπον, βλέπετε τὴν διακονίαν ἣν παρελάβε, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. δοκεῖ σ᾽έμοι καὶ ἡ πρὸς γαλάτας προτρόπα εἶναι τῆς πρὸς ῥωμαίους. εἰ δὲ ἐν τοῖς βιβλίοις ἑτέραν ἔχουσι τάξιν, θαυμασὸν οὐδέν. ἐπεὶ καὶ οἱ προφῆται οἱ σ᾽ώδεκα, οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ πολλῷ διεστηκότες ἀλλήλων ἐν τῇ τῶν βιβλίων τάξει ἐφεξῆς εἰσι κείμενοι. ὁ γοῦν ἀμὼς καὶ ζαχαρίας καὶ ἄγγαι μετὰ τὸν ἰεζεκιὴλ, καὶ δανιὴλ προεφήτευσαν. καὶ πάλιν μετὰ τὸν ἰωνᾶν καὶ σοφονίαν, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἅπαντας, ἀλλ᾽ ὅμως συνημμένοι πᾶσίν εἰσιν ἐκείνοις, ὧν τοσοῦτον ζῷ χρόνῳ διεσπάσαμεν. μηδεὶς δὲ παρέργον ἡγήσθω τοῦτον τὸν πόνον, μηδὲ περιεργίας περιεπῆς τὴν τοιάυτην ὄρεξιν. σωτηλεῖ γὰρ ἡμῖν πρὸς τὰ ζητούμενα οὐ μικρὸν ὁ τῶν ἐπιστολῶν χρόνος. ὅταν γὰρ ἴδιον ῥωμαίοις καὶ κολασσῦσιν, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν μὲν ἐπιστέλλοντα, οὐχ ὁμοίως δὲ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐκείνοις μὲν μετὰ πολλῆς τῆς συγκαταβάσεως, ὅταν λέγῃ, τὸν δὲ ἀδῳνοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει πάντα φαγεῖν. ὁ δὲ ἀδῳνῶν λάχανα ἐσθίει. καὶ κολασσῦσι δὲ οὐχ οὕτως περὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείονος παῤῥησίας, εἰ γὰρ ἀπεθάνετέ φησι σὺν χριστῷ, ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε, μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ τινα ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός, οὐδεμίαν ἄλλο αἴτιον εὑρίσκω τῆς διαφορᾶς τάυτης, ἢ τὸν τῶν γραμμάτων χρόνον. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ συγκαταβαίνειν ἔδει, μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι. καὶ πολλαχοῦ τοῦτο ἄν τις εὕροι ποιοῦντα αὐτόν. οὕτω καὶ ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος ποιεῖν εἰώθασιν. οὔτε γὰρ τοῖς ἐξ ἀρχῆς νοσοῦσιν ἰατρὸς καὶ τοῖς πρὸς τὸ τέλος ὑγείας ἐλθοῦσιν, οὔτε τοῖς ἐξ ἀρχῆς μανθάνουσι παιδίοις ὁ διδάσκαλος, καὶ τοῖς τῶν τελειοτέρων διεγμένοις διδαγμάτων, ὁμοίως χρήσαιντο. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις, ἐξ αἰτίας τινὸς καὶ ὑποθέσεως ἰνούμενος ἐπέστελλε, καὶ δηλοῖ τοῦτο κορινθίοις μὲν λέγων, περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καὶ γαλάταις δὲ ὁμοίως, ἐκ τοῦ προοιμίου καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἀπάσης τοῦτο ἐμφαίνων. τούτοις δὲ τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; καὶ γὰρ φαίνεται μαρτυρῶν αὐτοῖς, ὅτι μεσοῖ εἰσιν ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης τῆς γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους νουθετεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπέστελλε; διὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ φησι τὴν δοθεῖσάν μοι, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ ἐν ἀρχῇ ἔλεγεν. ὀφειλέτης εἰμὶ τὸ κατ᾽ ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. καὶ γὰρ τὰ εἰρημένα, οἷον ὅτι δυνάντου καὶ ἄλλους νουθετεῖν. καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐγκωμίου μᾶλλόν εἰσι καὶ προτροπῆς, καὶ ἀναγκαῖα καὶ ἡ διὰ τῶν γραμμάτων διόρθωσις, καὶ τούτοις ἦν. ἐπειδὴ γὰρ ὅπως παρεγρύμενος ἦν, διπλῇ ῥυθμίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῇ τῶν γραμμάτων ὠφελείᾳ, καὶ τῇ τῆς παρουσίας προσδοκίᾳ. τοιάυτη γὰρ ἦν ἡ ἁγία ψυχή, πᾶσαν προειλαμβανε τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐν αὐτῷ προέφθρν ἅπαντας, καὶ συγγένειαν μείζω τὴν κατὰ θεὸν εἶναι νομίζων, καὶ ὥσπρ πάντας αὐτοὺς ἀποτικὼν, οὕτως ἐφίλει. μᾶλλον δὲ πατρὸς παντὸς μείζονα ἐπιδείκνυτο φιλοστοργίαν. τοιάυτη γὰρ ἡ τῶν πνδυμάτων χάρις, νικᾷ τὰς σαρκικὰς ὠδίνας, καὶ θερμότερον ἐπιδείκνυται τὸν πόθον. καὶ οὐκ μαλλισα ὅσην ἰδεῖν ὠδῖ τῆς ψυχῆς παύλου, ὃς καθάπρ τις ὑπὸ τῆς ἀγάπης νικώμενος, ἅπαντας περιείργει συνέχων, οὐδαμοῦ μόνων οὐσ᾽ ἱσάμενος. ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τῶ χριστοῦ λέγοντος

γοντος, ᾧ ἔπερ εἰ φιλεῖς με, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ ὅσον μέγιστον ὄρον ἐκφρόντος ἀγαθωσης, μεθ' ὑπερβολῆς αὐτὸν ἐπιδείκνυσο. ὅσπερ οὖν καὶ ἡμεῖς ζηλώσαντες, εἰ καὶ μὴ τῷ οἰκουμενίῳ, μηδὲ πόλεις ὁλοκλήρους καὶ ἔθνη, ἀλλὰ τῷ οἰκίαν ἕκαστος ῥυθμιζέτω τῷ ἑαυτοῦ, τῷ γυναῖκα, τὰ παιδία, σὺν φίλους, σὺν γείτονας. καὶ μή μοι λεγέτω τις, ὅτι ἄπειρός εἰμι καὶ ἰδιώτης. οὐσιῷ ἀμαθέστερον πέτρου. οὐδὲ ἰδιωτικώτερον παύλου, καὶ ὅσπερ αὐτὸς ὁμολογεῖ καὶ οὐκ αἰσχύνεται λέγων, εἰδὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ὅμως ὁ ἰδιώτης οὗτος, καὶ ὁ ἀμαθὴς ἐκεῖνος μυρίους ὠφέλησαν φιλοσόφους, μυρίους ἐπεσόμησαν ῥήτορας, ἀπὸ τῆς αὐτῶν προθυμίας καὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος, τὸ παῦ φρύγα σαλμωϊοι. τίνα οὖν ἔξομεν ἀπολογίαν ἡμεῖς, οὐδὲ τοῖς σωφρονοῦσιν ὄντως χρήσιμοι; σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις. οὐδὲ γὰρ ἀμαθία καὶ ἀπαιδευσία λωλύει τὴν διδασκαλείαν, ἀλλὰ νωθρεία καὶ ὕπνος. ἵνα οὖν ἀποτιναξάμενοι τὸν ὕπνον, μετὰ πάσης σπουδῆς ἀντεχώμεθα τῶν οἰκείων μελῶν, ἵνα καὶ φθαῦτα πολλῆς ἀπολαύσωμεν τῆς γαλήνης, κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον σὺν ἡμῖν πάντοτε ῥυθμίζοντος, καὶ ἐκεῖ μυρίων μεταχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

IN EPISTOLAM PAVLI AD ROMANOS ARGVMENTVM PER DES. ERASMVM ROT.

AM QVO RES SIT DILVCIDIOR, argumentum epistolæ paucis explicandum. Atque ut exordiar ab ipso nomine, quanquam me non fugit Hieronymum in commentarijs, quos scripsit in epistolam ad Philemonẽ in hac esse sententia, ut existimet apostolum prius uocatum Saulum, Pauli uero cognomen ceu trophæum usurpasse à Sergio Paulo procõsule, quem Christo lucrifecit: quemadmodum legimus in Actis apostolorum capite decimotertio. Rursus alios esse, quibus placeat in Iudaismo dictum Saulum, mutata religione simul & nomen mutasse. Sed alteram minus probabilẽ facit, quod Lucas hoc ipso quod modo citauimus capite scribit: Saulus qui & Paulus repletus spiritu sancto. haud obscure declarans eum binominẽ fuisse, prius quàm Sergius Paulus esset conuersus. alteram planè refellit: quod quum alijs aliquot locis, tum in eodem capite, Saulus dicitur, iam Christi prædicans euangelium: Dixit illis spiritus sanctus, Segregate mihi Saulum & Barnabam. Proinde mihi uero propior uidetur Origenis opinio, quemadmodum in ueteris instrumenti libris aliquot comperimus diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictum, qui aliâs uocatus est Salomon: & Oziam alicubi dictum, qui alibi sit Azarias. Item in euangelicis literis, Lucæ dictum Leui, qui se in suo euangelio Matthæum nominat: ita Paulo geminum fuisse uocabulum: quanquam ipse in suis epistolis se nunquam Saulum appellat, sed ubiq; Paulum: fortasis ob id, quod Pauli uocabulum, Græcorum ac Romanorum ad quos scribebat, auribus esset familiarius. Saulus enim sic à Saul Hebræa uoce deflexum apparet, ut Græci à Ioseph Iosephum deflexerunt. Paulus autem Hebræis sonat mirabilem, si tamen ferendum putamus, Romanæ seu Græcanicæ uocis etymologiam à peregrina lingua peti. Quod tamen Hieronymus quum alicubi in alijs reprehendat, hic sibi permittit, opinor, ut in re non admodum seria. Certe Græcis sonat quietum, Latinis pusillum. Saul Hebræis sonat postulatum, & si Ambrosio credimus, inquietudinem siue tentationem. Atque hæc quidem de ratione nominis, ut in argumento penè plus satis. Cæterum dictauit hanc epistolam, excipiente Tertio, quod is quoque in calce epistolæ testatur, adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Missam apparet è Corintho, per Phœbem fœminam Cenchreẽsem. Est autem Cenchreæ portus Corinthiorum, haud procul ab urbe disitus. Quod si tempus quoq; requiratur, scriptam apparet post utramq; ad Corinthios epistolam: unde putant in hac absolutæ iam & confirmatæ pietatis argumenta potissimum elucere: id temporis quum peragrata iam Achaia, in qua Corinthus est, & huic finitima Macedonia usque ad Illyricum: ac non solum prædicato ubique Christi euangelio, in his duntaxat locis, in quibus aliorum apostolorum nemo prædicauerat, uerum etiam iuxta Petri monita, collecta à suis aliquanta pecunia in subsidium pauperum, adornaret iter Hierosolymam, ut exhibito quod acceperat, illinc proficiscereturin Hispaniam, Roma iter facturus, atque illic obiter salutaturus Christianos, de quorum fide ac religione audierat, quum ipsos nondum uidisset. Acciderat enim illis diuersum quiddam atque Galatis. Siquidem hi primum recte à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorum circunuenti sunt, & retracti in Iudaismum. Contrà Romani, primum male instituti à pseudapostolis, simul atque pro sua prudentia senserant fraudem, resipuerunt, & in eo quod rectum esse cognouerunt, perseuerabant. Nam in ecclesiæ nascentis primordijs erant qui existimarent, euangelij gratiam, quoniam Abrahæ posteris & Iudaicæ genti peculiariter promissa uidebatur, non esse propagandam in prophanas gentes, & simulachrorum ac dæmonum cultui deditas. In qua sententia & Petrum apparet fuisse, qui uiso monendus erat, ut Cornelium centurionem admitteret: quo nomine mox illi exhibitum est negotium Hierosoly-

mis

mis,expoſtulantibus his qui ex Iudaiſmo conuerſi fuerant ad Chriſtum, quod cum incircuncisis habuiſſet commercium: atque in his probabile eſt & apoſtolos aliquot fuiſſe. Sic enim legimus in Actis capite undecimo: Audierunt autem apoſtoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gentes receperunt uerbum dei. Quum autem aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circunciſione, dicentes: Quare introiſti ad uiros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Erant rurſus, qui licet non exiſtimarent gentes prorſus arcendas ab euangelij conſortio, non admittẽdas tamen ducebant niſi circunciderentur ritu Iudaico: perinde quaſi Chriſtus egeret adminiculo legis Moſaicæ, ſimul ut euangelij gloriam in ſuam gentem transferrent. Et in Actis apoſtolorum capite undecimo proditum eſt, eos qui ob perſequutionem quæ accidit à morte Stephani, profugerant in Phœnicen, in Cyprum & in Antiochiam, nemini prædicaſſe Chriſtum niſi ſolis Iudæis. Rurſus capite decimoquinto: Quidam Iudæi ueniunt Antiochiam, palàm aduerſus Paulum & Barnabam, prædicantes non eſſe ſpem ſalutis, niſi iuxta Moyſi præſcriptum circunciderentur. Tantuſq; tumultus per hos concitatus eſt, ut coacto concilio decretum ſit, ut Paulus & Barnabas unà cum aduerſarijs Hieroſolymam irent, & lis apoſtolorum ac ſeniorum arbitrio componeretur. Atque illic rurſum acriter obſtitentibus nonnullis, præſertim factionis phariſaicæ Chriſtianis, cuius fuerat & Paulus, coacta eſt ſynodus apoſtolorũ & ſeniorum, ac Petri Iacobiq; autoritate decretum eſt, ne gentes onerarentur lege Moſaica, tantum temperarent ab eſu ſuffocati animantis, à ſanguine, à carnibus ſimulacro immolatis, & à ſtupris. Quod tamen pro ratione temporum, inuincibili Iudæorum ſuperſtitioni datum eſſe uel illud argumento eſt, quòd tria illa iam olim uidemus eſſe ſublata, ac prorſus abolita. Ex eodem fonte nata eſt illa Pauli cum Petro concertatio Antiochiæ, quum gentium apoſtolus cernens ſuos ob Petri ſimulationẽ periclitari, palàm illum redarguit, quemadmodum refert ipſe in epiſtola ad Galatas capite ſecundo. Rurſum Hieroſolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos ſparſum rumorem, quod retrahere uideretur à lege Moſaica, cum cæteris caluitium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus munus obtulit in templo, ſicuti refert Lucas Actorum capite uigeſimoprimo. Quo quidem exemplo uidetur Iacobus, tametſi gentes prius onere legis Moſaicæ propemodum liberaſſet, eſſe tamen in hac ſententia, ut putaret à Iudæis exigendam eſſe legis obſeruationem: uel in hoc ut placarentur ij, qui nondum ſic profecerant in euangelica ueritate, ut poſſent omnino patrios ritus contemnere. Sic enim loquitur, ut eſt coniectandum multitudinis congregatæ nomine, Iacobus: Et ſcient omnes quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. Nec alia de cauſa, opinor, totondit caput ex uoto Cenchreis, capite decimooctauo. Conſimili neceſsitate circuncidit Timotheum, capite decimoſexto: quum eſſet matre quidem Iudæa natus, ſed patre ethnico. Tãtæ molis erat ex Iudæo facere Chriſtianum. Eſt enim ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unquam ſuæ religionis tenacior: ut eleganter docet Ioſephus in apologia Iudaicarum antiquitatum. Ad hæc ut Iudæorum natio tum omnibus orbis nationibus erat peculiariter inuiſa, ita uiciſsim omnes execrabantur illi, ceu impuros, prophanos & impios: adeo ut nec congreſſu dignarentur, & templum ſuum pollui crederent, ſi quis fortè incircunciſus eſſet ingreſſus. Tantum erat præciſæ pelliculæ ſupercilium. Quum igitur ſpes non eſſet fore, ut Græci Romaniq; legem inuiſam reciperent, & incredibili pertinacia reclamarent Iudæi, Paulus intelligens periculum eſſe, ne tam exitiabili diſsidio magna ex parte periret euangelij fructus, & Chriſti gloria Moſaici nominis obſcuraretur admixtu, hoc in primis agit ubique, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, omnemq; ſalutis adipiſcendæ fiduciam, in unum Chriſtum transferat. Sicut autem Galatas acriter, ſed tamen amanter obiurgat, quòd eſſent in Iudaiſmum adducti: ita Romanos præmunit & inſtruit, ne ab pſeudapoſtolis, quos ſciebat nuſquam ceſſare, illaqueentur incauti: ſed in recta doctrina quam amplecti cœpiſſent, perſiſterent. Erant enim Romæ ingens Iudæorum numerus, ſiue illuc à Pompeio translatus, ſiue quod iam Romanorum eſſet prouincia Iudæa: quorum ſuperſtitio crebro & apud Iuuenalem atque Horatium & apud Senecam notatur. Cum quibus & Paulo multum negotij

fuiſſe,poſtea quàm Romam peruenisſet:teſtatur extremum caput Actorum apoſtolico/rum.Ac miro conſilio ſingularis artifex in hac epiſtola ſermonem temperat inter Iudæos & gentes,dum ſtudet omneis omnibus modis ad Chriſtum pellícere:neque uult,ſi fieri poſsit,quenquam omníno mortalium perire ſuo duci cui militabat. Itaque nunc hos obiurgat,nunc illos:nunc rurſus erigit,ac ſubleuat.Gentium ſupercilium deprimit, oſtendens nihil illis profuiſſe neque naturæ legem,neq; philoſophiam,cuius profeſsione tumebant, quo minus in omne ſcelerum dedecus prolaberentur.Rurſum Iudæorum arrogantiam cohercet,qui legis fiducia perdidiſſent id quod erat potius legis caput,fidem in Chriſtum Ieſum:docens legis ceremonias antiquatas eſſe.Iam coruſcante Chriſti euangelio,quem legis umbræ deliniarant, abrogata iam ocia ſabbatorum,circunciſionis iniuriam,calendarum recurſus,ter quotannis redeuntes feſtas,delectum ciborum,in ſingulos dies iterum ſordidanda lauacra,pecudum innoxiarum lanienam,templi religionem aſsiduis inquinati cædibus.Has rerum umbras emicante luce ueritatis euaneſcere. Veros eſſe filios Abrahæ,qui fidem Abrahæ referrent:uere Iudæos eſſe,qui Chriſtum profiterentur:uere circunciſos,qui mentem haberent à fœdis cupiditatibus repurgatam:ueram iuſtitiam ac perfectam ſalutem citra legis auxilia,per euangelium ac ſolam fidem in Chriſto conferri ex æquo omnibus:licet ea ſalus peculiariter olim eſſet promiſſa Iudæis:ſed ita his promiſſa,ut prophetæ non tacuerint,fore ut illis reiicientibus,ad gentes prædicatio Chriſti propagaretur. Per legem Moſaicam ueram iuſtitiam nulli contingere,ſed per fidem:idq; docet tum exemplo Abrahæ,tum uariis ipſius legis teſtimoniis.Et ad eum modum detracto utriſque ſupercilio,adempta utriſque fiducia ſui,omneis æquat in negotio fidei euangelicæ,ita gratulans ſaluti gentium,ut ſuæ gentis cæcitatem paterno deploret affectu,licet illam ubique pertinaciſsime infenſam experiretur:atq; id per ſe durum,ita mitigat,ut dicat nec omneis excæcatos & fore ut aliquando reſipiſcat Iudæorum natio,ſide gentium prouocata.Atq; hic obiter uaria multiplexq; doctrina de præfinitis ſiue prædeſtinatis,de præſcitis,de uocatis,de gratia & merito,de libero arbitrio,de diuino conſilio nobis inſcrutabili,de lege naturæ,de lege Moyſi,de lege peccati. Varii item allegoriarum fontes,dum duos facit Adam: alterum,quo naſcimur iuxta carnem mortales:alterum,quo renaſcimur immortales futuri. Duos homines,internum,& externum:internum, ſpiritui & rationi parentem:externum,cupiditatibus & affectibus obnoxium.quorum priorem,aliquando ſpiritum appellat:poſteriorem,interim corpus ſiue membra,interim carnem,aliquoties legem peccati uocat.Duplicem mortem,corporis,& animi:& tertiam qua morimur peccato & peccandi affectibus.Triplicem item uitam,qua uiuimus corpore,qua animo,& qua uiuimus iuſtitiæ & peccato.Duplicem ſeruitutem aut libertatem,qua uiciſsim uel innocentiæ ſeruimus,emancipati à peccatis:uel peccatis ſeruimus,liberi à iuſtitia.Duplicem Iudaiſmum: duplicem circunciſionem:geminos poſteros Abrahæ.duas partes legis Moſaicæ:carnalem,ueluti corpus:ſpiritualem,uelut animam legis.Duplicem baptiſmum:quo primum abluimur à peccatis priſtinis,ſacro lauacro:& quo Chriſto commorimur,abdicatis mundi affectibus.Duplicem ſepulturam:corporalem,qua triduo ſepultus eſt Chriſtus:& ſpiritualem,qua nos ſemoti à mundi uitiis,requieſcimus in illo.Duplicem reſurrectionem:alteram,quæ præceſsit in Chriſto,in nobis ſequutura:alteram,qua nos à peccatis priſtinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutem,hac parte quoad licet futuram immortalitatem meditantes.Duplicem iuſtitiam,dei,& hominum.Duplex iudicium,dei,& hominum.Duplicem gloriam ſiue laudem,apud deum,& apud homines. His diſſertis, transit ad locum moralem:in primis adhortans ad mutuam concordiam,exemplo membrorum corporis.Et quoniam pax conſtare non poteſt,ubi faſtus eſt aut liuor,obſecrat,ut obſequiis mutuis,mutuum amorem alant foueantq;:Romanos,ut Iudæorum infirmitatem ex diutina legis aſſuetudine relictam ferant: Contrà, Iudæos, ne gentibus in euangelij conſortium aſcitis inuideant,ſed illorum fidem ac libertatem potius æmulentur:& quum idem ſit omnium deus,idem Chriſtus, eadem gratia,idem præmium, omnes in unum corpus coaleſcant,neque quiſquam ſibi arroget quicquam:ſed ſi qua dote præcellat aliquis,eam

ad fratris

ad fratris opem accommodet. Atque hunc locum uarie tractat, docens, quales se præstare debeant erga Iudæos incredulos, quales erga Christianos superstitiosiores, siue, ut ipse uocat, infirmos: quales erga superiores, quales erga inferiores, quales erga pares, quales erga principes ac magistratus Ethnicos, sed suo utcunque fungentes officio: quales in prosperis, quales in aduersis. Deinde rursum laude Romanorum, mitigat admonitionis acerbitatem: & suam apud illos autoritatem commendat, commemorans quanto plus cæteris promouerit in euangelio Christi: declarat quanta teneatur illos uidendi cupiditate, & spem facit sui aduentus: cur eum differre cogatur, aperit, laudans spontaneã Macedonum & Corinthiorum in pauperes sanctos liberalitatem, tacite ac uerecunde Romanos ad æmulandum prouocans. Caput extremum pene totum occupat salutationibus non frigide congestis multorum nominibus, sed mire suo cuique addito elogio. Postremo, quoniam penitus nouerat & pseudapostolorum improbam uersutiam, & Romanorum simplicitatem, ac facilitatem: admonet etiam atq; etiam caueant, ne illorum blandiloquentia fallantur. Quanquam autem horum pleraq; peculiarius ad eam pertinent ætatem, in qua rudis adhuc paulatim suppullulabat ecclesia Iudæis & gentibus admixta, ac principibus Ethnicis obnoxia: tamen nihil est, unde non ad hæc quoque tempora salutaris aliquid doctrinæ possit accommodari: ueluti de fugienda superstitione, quæ dissidiorum est seminarium: & sic habet specie pietatis, ut nihil sit ueræ pietati aduersius: de stulta fiducia philosophiæ mundanæ, de merito fidei, de uitando fastu, de toleranda alicubi minus eruditorum aut superstitiosorum imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda concordia: de ferendis aliquousque malis principibus & impijs episcopis, ne turbetur ordo status publici: de malefactis beneficẽtia superandis, de non iudicando quod ad te non pertineat, de commode interpretando quicquid recto animo fieri potest, de cauenda insidiosa blandiloquentia: alijsq; id genus rebus, in quibus hodieq; communis hominum uita uersatur. Sed utilitatem huius epistolæ æquat, ac pene superat difficultas: idq; mihi tribus potissimum de causis accidere uidetur: siue quod non alibi sermonis ordo confusior, nusquam oratio hyperbatis magis hiulca, nusquã anantapodotis crebrius inabsoluta: quod subinde queritur interpres Origenes, in huiusmodi difficultatibus passim luctans ac laborans. quod utrum interpreti aut scribæ Tertio sit tribuendum, an ipsi Paulo, aliorum esto iudicium. Ipse sanè agnoscit sermonis imperitiam, licet rerum inscitiam deprecetur. Rursus adeo non affectauit orationem arte humana compositam, ut eam sibi fugiendam etiam duxerit, ne quid hinc decederet gloriæ crucis: atque ob id Origenes existimat superuacaneum esse, sermonis compositionem in eo requirere. Hieronymus aliâs illi uindicat orationis artificium, aliâs adimit, ingenue confitens è corrupto Cilicum sermone nonnihil traxisse uitij. Augustinus etiam rhetorum ornamenta floscul osq; ex huius depromit epistolis. Quin & in Actis dux uerbi est: & in epistola ad Corinthios priore, supra cæteros omnes linguis loquitur. Quamuis enim, ut testatur Hieronymus, id temporis totus oriens Græce loqueretur: tamen consentaneum est, apud Celtas non eandem fuisse Romani sermonis castimoniam, quæ fuit Romæ: ita uerisimile est, non parum interfuisse inter Cilicem Græce loquentem, & Atticum. Ad hæc orationis incommoda accesit Hebraismus: cuius idiomata passim refert, ita Græce loquens, ut nihilo secius interim Hebræum agnoscas. Alteram difficultatis causam arbitror, quòd ob rerum inexplicabilium obscuritatem, non alia sit crebrioribus impedita salebris, aut altioribus interrupta uoraginibus, adeo ut ipse relicto quod instituerat, exclamare cogatur: O altitudo diuitiarum. Quid quod quædam mysteria prudens sic attingit, ut ceu per transennam duntaxat ostendat, pro temporum illorum ratione, proq; captu eorum quibus scribit, orationem attemperans. Nouerat & uiderat ille quædam, quæ nephas esset homini loqui, & nouit quatenus esset opus lacte, quatenus cibo solido. Sciebat ætatum in Christo gradus, & quid cui foret adhibendum. Hoc consilio Petrus apostolus apud rudem contionem uerba facturus de Christo, uirum eum nominat, deum tacet. Tertiam, opinor, crebram ac subitam personarum mutationem, dum nunc Iudæos, nunc gentes, nunc utrinque, modo credentes, modo incredulos respicit, aliâs infirmi, aliâs firmi, interim pij, interim impij, perso-

nam ſuſtinet. Quibus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris quibuſdam inextricabilibus oberrans, nec unde ſit ingreſſus ſatis uideat, nec quà ſit exitus. Vt mihi non minus uere quàm eleganter Origenes Paulum adſimilem faciat ei, qui hoſpitem in opulentiſsimi cuiuſpiam principis palatium inducat, diuerſis uiarum ambagibus & conclauium ſeceſſibus perplexum. Quædam autem procul oſtendat, ex ditiſsimo opum theſauro, quædam propius admoueat, quædam uideri nolit. Sæpe interim per aliud ingreſſus hoſtium aliunde exeat, ut hoſpes ipſe miretur unde uenerit, ubi ſit, aut quà ſit exeundum. Agnouit hoc & Petrus apoſtolus in epiſtola ſecunda, teſtans eſſe in Paulinis epiſtolis quædam intellectu difficilia, quæ parum eruditi, parumq; firmi deprauarent ad ſuam perniciem. Nos difficultates has pro uiribus conati ſumus amoliri, niſi quòd quædam Paulinæ linguæ adeo peculiaria ſunt, ut aliquoties mutari non queant: ueluti hæc, fides, gratia, corpus, caro, membra, ſpiritus, mens, ſenſus, ædificare, aliaq; huius generis, quæ ut prorſus mutari non debuerunt, ita quoad licuit emollire ſtuduimus.

EPISTOLAE PAVLI

APOSTOLI AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM Latinorum codicum fidem recognitæ, per DES. ERASMVM ROT. sacræ theologiæ professorem.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS

α ΠΑΥΛΟΣ ΔΟΥΛΟΣ ἰησοῦ χεισοῦ, ϰλητὸς ἀπόστολος, ἀφωεισμένος εἰς ϑυαγγέλιον ϑεοῦ, ὃ πϱοεπηγγείλατο διὰ τῶν πϱοφητῶν αὐτοῦ ἐν γϱαφαῖς ἁγίαις, πεϱὶ τοῦ ὑοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐϰ σπέϱματος Δαβὶδ ϰατὰ σάϱϰα, τοῦ οϱισθέντος ὑοῦ ϑεοῦ ἐν δυνάμει, ϰατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεϰϱῶν ἰησοῦ χεισοῦ τοῦ ϰυϱίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάϱιν ϰαὶ ἀποστολήν, εἰς ὑπαϰοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲϱ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστὲ ϰαὶ ὑμεῖς, ϰλητοὶ ἰησοῦ χεισοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς ϑεοῦ, ϰλητοῖς ἁγίοις, χάϱις ὑμῖν ϰαὶ εἰϱήνη ἀπὸ ϑεοῦ πατϱὸς ἡμῶν ϰαὶ ϰυϱίου ἰησοῦ χεισοῦ.

β πϱῶτον μὲν εὐχαϱιστῶ τῷ ϑεῷ μου, διὰ ἰησοῦ χεισοῦ ὑπὲϱ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν ϰαταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ ϰόσμῳ. μάϱτυς γάϱ μου ἐστὶν ὁ ϑεός, ᾧ λατϱεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ ὑοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν πϱοσευχῶν μου, δεόμενος εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ ϑελήματι τοῦ ϑεοῦ ἐλθεῖν πϱὸς ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰϱ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάϱισμα ὑμῖν πνευματιϰόν, εἰς τὸ στηϱιχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι, συμπαϱαϰληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε ϰαὶ ἐμοῦ.

γ οὐ ϑέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάϰις πϱοεθέμην ἐλθεῖν πϱὸς ὑμᾶς, ϰαὶ ἐϰωλύθην ἄχϱι τοῦ δεῦϱο, ἵνα ϰαϱπόν τινα σχῶ ϰαὶ ἐν ὑμῖν, ϰαθὼς ϰαὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησί τε ϰαὶ βαϱβάϱοις, σοφοῖς τε ϰαὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ ϰατ' ἐμὲ, πϱόθυμον, ϰαὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ γὰϱ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χεισοῦ. δύναμις γὰϱ

PAVLVS SERVVS Iesu Christi, uocatus ad munus apostolicũ, segregatus in euãgeliũ dei, quod ante promiserat per pphetas suos in scripturis sanctis, de filio suo q genitus fuit ex semine Dauid secundũ carnem, qui declaratus fuit filius dei cũ potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quem accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gentes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Primũ quidem gratias ago deo meo per Iesum Christũ super omnibus uobis, q fides uestra annunciatur in toto mũdo. Testis enim mihi est deus, quẽ colo spiritu meo, in euangelio filij ipsius, q inde sinenter mẽtionem uestri faciam semper in precibus meis, orans si quo modo tandẽ ali quando prosperum iter contingat, uolente deo, ut ueniã ad uos. Desidero enim uidere uos, ut aliquod impertiar uobis donum spirituale, quo confirmemini: hoc est, ut communem capiam consolationẽ in uobis, per mutuam fidem, uestram simul & meam.

Nolo autẽ uos ignorare fratres, q sæpe proposuerã uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc usq diem, quo fructum aliquem haberem inter uos quoq, quẽadmodum & inter reliquas gentes. Græcis simul & barbaris, eruditis pariter ac rudibus, debitor sum: ita quãtũ in me est, paratus sum uobis quoq qui Romæ estis, euãgelizare. Non em̃ me pudet euãgelij Christi. Potẽtia

γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλλησι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

ℳ ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ᾽ οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ, δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ᾽ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ε διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

ς διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ

siquidē est dei, ad salutē omni credenti, Iudæo primū simul & Græco. Iustitia em̄ dei per illud patefit ex fide in fidē: sicuti scriptū est: Iustus aūt ex fide uicturus est. Palā fit enim ira dei de cœlo aduersus omnē impietatē & iniustitiā hominū, qui ueritatē in iniustitia detinēt: propterea ꝙ id quod de deo cognosci potest, manifestū est in illis. Deus enim illis patefecit. Siquidē quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mūdi, dū per opera intelligūtur, peruidētur ipsaq; æterna eius potētia ac diuinitas, in hoc ut sint inexcusabiles: propterea ꝙ quū deum cognouerint, non ut deum glorificauerūt, neq; grati fuerunt: sed frustrati sunt per cogitatiōes suas, & obtenebratū est insciēs cor eorū. Quum se crederēt esse sapiētes, stulti facti sunt: mutaueruntq; gloriā immortalis dei, per imaginem, non solū ad mortalis hominis similitudinem effictā, uerum etiā uolatiliū & quadrupedū & reptiliū. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiū suorū, in immunditiā, ut ignominia afficiāt corpora sua inter se mutuo: qui cōmutarūt ueritatē eius mendacio: & uenerati sunt, coluerūtq; ea quæ cōdita sunt, supra eum qui cōdidit, qui est laudādus in secula, amē. Quāobrē tradidit eos deus in cupiditates ignominiosas: nam & fœminæ illorū mutauerūt naturalem usum, in eum qui est præter naturā: similiterq; & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserūt per appetentiā sui, alius in alium, masculi in masculos fœditatē perpetrantes, & præmiū quod oportuit erroris sui in sese recipiētes. Et quemadmodū non probauerūt ut deū agnoscerent, ita tradidit eos deus in reprobā mentē, ut facerent quæ nō cōueniebat: repleti omni iniustitia, scortatione, uersutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, cæde, cōtētione, dolo, malis præditi moribus, susurrones, obtrectatores, dei osores, contumelioſi, elati, glorioſi, excogitatores malorū, parētibus immorigeri, expertes intelligētiæ, pactorū haudquaq̄ tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij fœderis, immisericordes: qui quū dei iustitiā nouerint, nēpe ꝙ ij qui talia faciūt, digni sint morte, nō solū ea faciunt, uerū etiā assentiūtur ijs qui faciūt. Quapropter inexcusabilis es ō homo, quisq̄s es qui iudicas. Nā hoc ipso ꝙ iudicas alterū, teipsum condēnas. Eadē em̄ facis, tu qui iudicas. Scimus aūt ꝙ iudiciū dei

est

ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ἐστὶ τοῦ τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστόν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλῖψις, καὶ στενοχωρία, ὠὴ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ ἕλληνος. δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμου πράσσῃς. ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν. οὐδὲ

ἡ ἐν

est secũdum ueritatẽ aduersus eos qui talia agũt. Cogitas aũt hoc, ó homo qui iudicas eos qui talia faciũt, & facis eadẽ, ꝙ tu suffugies iudiciũ dei? Aut diuitias bonitatis illi⁹ ac tolerãtiæ lenitatisq; contẽnis, ignorãs ꝙ bonitas dei ad pœnitẽtiã te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã & cor pœnitere nesciũ, colligis tibĩpsi irã in die iræ, quo patefiet iustũ iudiciũ dei, q̃ reddituru⁹ est unicuiq; iuxta facta sua: his q̃dẽ qui pseuerãtes in benefaciẽdo, gloriam & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: ĩis uero qui sunt cõtentiosi & qui ueritati q̃dẽ non obtẽperãt, sed obtẽperant iniustitię, uẽtura est indignatio & ira, afflictio & anxietas aduersus omnẽ animã hominis perpetrãtis malũ, Iudæi primum simul & Græci: gloria uero & honor & pax omni operãti bonũ, Iudæo primũ simul & Græco. Nõ eñ est psonarũ respect⁹ apud deũ. Quicũq; enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribũt: & q̃cunq; in lege peccauerũt, p̃ legẽ iudicabũtur. Nõ eñ qui audiũt legẽ, iusti sunt apud deũ: sed q̃ legẽ factis exprimũt, iusti habebũtur. Nam quũ gẽtes quæ legẽ nõ habẽt, natura quæ legis sũt, fecerint: eæ legẽ nõ habẽtes, sibĩpsis sũt lex, q̃ ostendũt opus legis scriptũ in cordib⁹ suis, simul attestãte illorũ cõsciẽtia, & cogitationib⁹ inter se accusantib⁹ aut etiã excusantib⁹ in eo die, quũ iudicabit dñs occulta hominũ, iuxta euãgeliũ meũ p̃ Iesum Christum. Ecce tu Iudæ⁹ cognominaris, & acq̃escis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uolũtatẽ, ac p̃bas eximia, institutus ex lege, cõfidisq; teipsũ ducẽ esse cæcorũ, lumẽ in tenebris uersantiũ, eruditorẽ insipiẽtiũ, doctorẽ impitorũ, habentẽ formã cognitiõis ac ueritatis p̃ legẽ: q̃ igit̃ doces aliũ, teipsũ non doces: q̃ prędicas nõ furãdũ, furaris: q̃ dicis nõ adulterãdũ, adulteriũ cõmittis: q̃ execraris simulacra, sacrilegiũ admittis: q̃ de lege gloriaris, p̃ legis trãsgressionẽ deũ dehonestas. nã nomẽ dei p̃pter uos male audit inter gẽtes: quẽadmodũ scriptũ est. Nam circũcisio q̃dẽ p̃dest, si legẽ seruaris. ꝙ si transgressor legis fueris, circũcisio tua in pręputiũ uersa est. Ergo si pręputiũ iustificationes legis seruauerit, nõne præputiũ illius pro circũcisione imputabit̃? & iudicabit qd̃ est ex natura præputiũ, si legẽ seruauerit, te qui per literã & circũcisionẽ trãsgressor es legis? Non is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec

ἡ ϕὴ ϕαν ϕῷ ϕὴ σαρκὶ πϕιτομὴ, ἀλλ' ὁ ϕὴ ϕαν ἐν τῷ κρυπτῷ ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

ea quæ in manifesto sit carnis circũcisio, circũcisio est: sed qui in occulto Iudęus fuerit, is Iudæus est: & circũcisio cordis, circũcisio est, quæ spiritu cõstat, non litera: cuius laus non ex hominibus est, sed ex deo.

2 τί οὖν τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γὰρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Quid igitur habet in quo præcellat Iudæus? aut quæ utilitas circũcisionis? Multũ per omnẽ modum. Nam primũ quidẽ illud, quod illis cõmissa sunt oracula dei. Quid enim, si quidam fuerũt increduli? Num incredulitas illorum, fidem dei faciet irritã? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aũt homo mẽdax. Quẽadmodũ scriptũ est: Vt iustificeris in sermonibꝰ tuis, & uincas quũ iudicaris. Quod si iniustitia nostra, dei iustitiam cõmendat, qd dicemus? Num iniustus deus, qui inducat irã? Humano more loquor. Absit. Nam quomodo iudicabit deus mũdum? Etenim si ueritas dei, per meũ mẽdacium excelluit in gloriã ipsius, quid posthac & ego ueluti peccator iudicor? Ac nõ potius (quẽadmodum de nobis male loquũtur, & sicut quidã aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniãt bona: quorũ dãnatio iusta est? Quid igitur? præcellimus eos? Nullo modo. nã ante causis redditis ostẽdimus & Iudęos & Grękos omnes peccato esse obnoxios: sicut scriptum est: Nõ est iustus, ne unus quidẽ: non est qui intelligat, nõ est qui exquirat deum: omnes deflexerũt, simul inutiles facti sunt: non est g exerceat bonitatẽ, non est usq; ad unũ. Sepulchrũ apertũ guttur eorũ, linguis suis ad dolũ usi sunt, uenenũ aspidũ sub labijs eorũ. Quorũ os execratione & amarulentia plenũ est: ueloces pedes illorũ ad effundendũ sanguinẽ. Contritio & calamitas in uijs eorũ, & uiã pacis non cognouerunt. Non est timor dei corã oculis eorũ. Scimus aũt ꝙ quæcũq; lex dicit, his qui in lege sunt dicat: ut omne os obturet, & obnoxius fiat totus mũdus deo: propterea ꝙ ex operibus legis, non iustificabit omnis caro in conspectu eius. Per legẽ em̃ agnitio peccati. Nunc uero absq; lege iustitia dei manifestata est, dum cõprobatur testimonio legis ac ꝓphetarum. Iustitia uero dei per fidẽ Iesu Christi in omnes & super omnes eos qui credunt. Non enim est distinctio. Omnes em̃ peccauerunt, aç destituũtur gloria dei. Iustificant aũt gratis per illius gratiã, per redẽptionem quæ est in Christo Iesu, quẽ proposuit deus recõciliatorẽ per fidẽ, interueniẽte ipsi⁹ sanguine

3 τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται. ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστι ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα, καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι

ματι

ματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.

ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυσίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυσίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυσίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυσίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυσίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου. ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ

ἐκ

guine, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præteritorum peccatorũ, quæ deus tolerauit, ad ostendendã iustitiã suam in præsenti tẽpore: in hoc, ut ipse sit iustus: & iustificans eũ qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio? Exclusa est. Per quã legẽ? Operum? Non: imò per legem fidei. Arbitramur igitur fide iustificari hominẽ absq; operibus legis. An Iudæorũ deus tantum? An non & gẽtium? Certe & gentiũ. Quando quidem unus deus qui iustificabit circũcisionem ex fide, & præputium per fidem. Legem igitur irritã facimus per fidem? Absit. Imò legem stabilimus. Quid igitur dicemus, inuenisse Abrahã patrem nostrum secundum carnem? Nam si Abrahã ex operibus iustificatus fuit, habet quod gloriẽ, at non apud deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit aũt Abraham deo, & imputatum est ei ad iustitiã. Ei uero qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundũ debitum. Porrò ei qui non operatur, sed credit in eum qui iustificat impiũ, imputatur fides sua ad iustitiam. Quemadmodum & Dauid explicat beatificationẽ hominis, cui deus imputat iustitiam absq; operibus. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata. Beatus uir, cui non imputabit dominus peccatum. Beatificatio igitur hæc, in circuncisionem tantũ, an & in præputium deuenit? Dicimus enim, q imputata fuerit Abrahæ fides ad iustitiã. Quomodo ergo imputata est? quum esset in circũcisione, an quum esset in præputio? Non in circũcisione, sed in præputio. Et signum accepit circũcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ fuerat in præputio, ut esset pater omnium credentiũ per præputium, ut imputaretur & illis iustitia, & pater circũcisionis ijs qui non solũ genus ducerent à circũcisis, uerum etiam ingrederentur uestigijs fidei, quæ fuit in præputio patris nostri Abrahę. Non enim per legem promissio cõtigit Abrahæ, aut semini eius, illum hæredẽ fore mundi, sed per iustitiam fidei. Etenim si ij qui ad legẽ pertinẽt, hæredes sunt, inanis facta est fides, & irrita facta est promissio: nam lex irã operaẽ. Siquidem ubi nõ est lex, ibi nec trãsgressio est. Idcirco ex fide datur hæreditas, ut secũdũ gratiã, ut firma sit promissio uniuerso semini: non ei quod est ex lege tantũ, uerũ etiã ei quod est

ex

ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἐστὶ πατὴρ πάντων ἡμῶν.
καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν
τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ
ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ
μὴ ὄντα, ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι
ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολ-
λῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ
σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ
κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον,
ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρω-
σιν τῆς μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγε-
λίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ'
ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δούς δόξαν τῷ θεῷ,
καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνα-
τός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μό-
νον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς
μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν
ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν,
ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ
ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

ιε δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχο-
μεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἴσχη-
καμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν
ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς
δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυ-
χώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλί-
ψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ
δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς
οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυ-
ται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύματος ἁ-
γίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

ιϛ ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ
καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ
δικαίου τις ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ
ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν.
συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς
ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χρι-
στὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλ-
λον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐ-
τοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς.
εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ
διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ
μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ
ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυ-
χώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν
ἐλάβομεν. διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀν-
θρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε,
καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕ-
τως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλ-
θεν

ex fide Abrahæ, qui est pater omnium nostrum: sicut scriptum est: Patrem multarũ gentium constitui te. nimirũ ad exemplum dei cui crediderat, q uitæ restituit mortuos: ac uocat ea quæ non sunt, tãquam sint: qui præter spem sub spe credidit, se fore patrẽ multarũ gentiũ: iuxta id quod dictum est: Sic erit semen tuũ. Ac non infirmatus fide, haud considerauit suum ipsius corpus iam emortuũ, quum centum ferè natus esset annos, nec emortuã uuluam Saræ: uerum ad promissionẽ dei non hæsitabat ob incredulitatem, sed robustus factus est fide, tribuẽs gloriam deo: certa persuasione concepta, φ is qui promiserat, idem potens esset & præstare. Quapropter etiam imputatum est illi ad iustitiam. Non scriptum est aũt propter illum tãtum, imputatũ fuisse illi, sed etiam propter nos, quibus imputabitur, credentibus in eum qui excitauit Iesum dominum nostrũ à mortuis, qui traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationem nostri. Iustificati igitur ex v fide, pacem habemus erga deum, per dominum nostrũ Iesum Christum: per quem & contigit nobis, ut fide perduceremur in gratiam hanc, in qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ dei. Nec id solum, uerum etiam gloriamur super afflictionibus, scientes φ afflictio patientiam pariat, patientia uero probationem, probatio autem spem. Porrò spes non pudefacit, quod dilectio dei effusa sit in cordibus nostris, per spiritũ sanctum qui datus est nobis. Christus enim, quũ adhuc essemus infirmi, iuxta temporis rationẽ, pro impijs mortuus est. Nam uix pro iusto quisquam morietur. Siquidẽ pro bono forsitã aliquis etiam mori sustinet. Commendat autem suam charitatem erga nos deus, quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus fuit. Multo igitur magis iustificati nunc sanguine eius, seruabimur per eũ ab ira. Nam si quũ inimici essemus, recõciliati fuimus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solũ autem hoc, uerum etiam gloriantes in deo per dominũ nostrum Iesum Christũ, per quem nunc reconciliationẽ assequuti sumus. Propterea, quemadmodũ per unum hominem peccatum in mundum introijt, ac per peccatũ mors, & sic in omnes homines mors pera-

uasit

θῳ, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

ιγ ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

ιδ ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ.

τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

ιϛ ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ὀφόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανών, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει.

ὃ γὰρ

uasit, quatenus omnes peccauimus. Vsque ad legem enim peccatū erat in mundo: porrò peccatum non imputatur, quum non est lex. Imò regnauit mors ab Adā usq; ad Mosen, in eos quoq; qui non peccauerant ad similitudinem trāsgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At non ut peccatum, ita & donum. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum per gratiā, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nō sicut per unum qui peccauerat, uenerat mors, ita donum. Nam condēnatio quidem ex uno delicto ad cōdemnationem, donum aūt ex multis delictis ad iustificationē. Etenim si per unius delictū mors regnauit per unum, multo magis ij qui exuberantiā gratiæ & doni iustitiæ accipiunt, per uitam regnabūt autore uno Iesu Christo. Itaq; sicut per unius delictum propagatū est malum in omnes homines ad cōdemnationem, ita & per unius iustificationē propagatur bonum in omnes homines ad iustificationem uitæ. Quemadmodū enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi: ita per obedientiam unius, iusti constituētur multi. Cæterum lex obiter subijt, ut abūdaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatū, ibi magis exuberauit gratia: ut quemadmodū regnauerat peccatum in morte, sic & gratia regnaret per iustitiā ad uitam æternam, per Iesum Christum.

Quid igitur dicemus? Manebimus in pec VI
cato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, quicunq; baptizati sumus in Christū Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus unà cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insititi facti sumus illi, per similitudinē mortis eius: nimirū & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quòd si mortui sumus cum Christo, credimus quod & uiuemus cum illo. Scientes quod Christus excitatus à mortuis, nō amplius moritur: mors illi non amplius dominatur.

Nam

ὁ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

12 μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ὐμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας, εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω καὶ νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

13 ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοὶ, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε

Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos reputate uosipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neq; accommodetis membra uestra, arma iniustitiæ peccato: sed accõmodetis uosmet ipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes, & mẽbra uestra arma iustitiæ deo. Peccatũ enim uobis nõ dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, qđ non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, cui accõmodatis uosipsos seruos ad obediẽdum, eius serui estis cui obeditis, siue peccati ad mortẽ, siue obedientiæ ad iustitiam? Gratia aũt deo q̃ fuistis quidem serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quã traducti estis formam doctrinæ. Cæterum liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanum quiddã dico, propter infirmitatẽ carnis uestræ. Quẽadmodũ enim præbuistis mẽbra uestra seruа immũditiæ & iniquitati, ad aliã atq; aliã iniquitatẽ; sic & nũc præbete mẽbra uestra seruа iustitiæ ad sanctificationẽ. Quum enim serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quem igitur fructũ habebatis tunc in his, de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Nunc uero manumissi à peccato, serui aũt facti deo, habetis fructũ uestrũ in sanctificationẽ, finem aũt uitam æternã. Etenim autoramẽta peccati, mors: donum aũt dei, uita æterna per Christum Iesum dominũ nostrũ. VII An ignoratis fratres, (scientibus enim legem loquor, q̃ lex tãtisper dominetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem: quod si mortuus fuerit uir, libera est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera uocabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin aũt mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri: nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Quũ enim essemus in carne, affectus peccatorum qui sunt per legem, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc aũt liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur

ut

ὥς τε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. ὥς τε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

ιη οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ σαρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλόν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγώ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοΐ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώ-

ut ſeruiamus per nouitatẽ ſpiritus,& non per uetuſtatem literę. Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatũ non cognoui,niſi per legẽ. Nam & concupiſcentiã non nouiſſem,niſi lex dixiſſet,Non concupiſces. Sed occaſione accepta, peccatum per præceptũ genuit in me omnem concupiſcentiam. Siquidem abſq; lege,peccatum erat mortuum. Ego aũt uiuebam ſine lege quondam. Porrò ueniente mandato,peccatum reuixit:ego uero mortuus ſum. Et repertum eſt,mandatũ quod inſtitutum erat ad uitã,mihi cedere ad mortem. Nam peccatum occaſione accepta per præceptũ,decepit me:& per illud occidit. Itaq; lex ipſa quidem ſancta,& præceptũ ſanctum ac iuſtum & bonum. Ergo quod bonũ erat,mihi factum eſt mors? Abſit. Imò peccatũ. Vt appareret peccatũ,per id quod erat bonum mihi gignere mortem,ut fieret maiorem in modum peccans peccatũ per præceptum.

Scimus enim q̃ lex,ſpiritualis eſt:at ego carnalis ſum,uẽditus ſub peccatum. Quod enim ago,nõ probo. Non enim quod uolo, hoc facio:ſed qd̃odi,hoc ago. Si uerò quod non uolo;hoc facio,conſentio legi, q̃ bona ſit. Nunc aũt nõ iam ego perpetro illud,ſed inhabitans in me peccatum. Noui enim q̃ non habitet in me,hoc eſt in carne mea,bonum. Nam uelle adeſt mihi,at ut faciam bonum,non reperio. Non enim quod uolo faciõ bonum,ſed quod non uolo malũ,hoc ago. Porrò ſi quod non uolo ego,hoc facio:non iam ego perpetro illud,ſed inhabitãs in me peccatum. Reperio igitur per legem uolẽti mihi facere bonũ,q̃ mihi malum adiunctũ ſit. Delectat enim me lex dei ſecundũ interum hominem. Sed uideo aliã legẽ in membris meis,rebellantẽ legi mentis meæ:& captiuum reddentẽ me legi peccati,quę eſt in mẽbris meis. Miſer ego homo,quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrum. Itaq; idẽ ego mẽte quidẽ ſeruio legi dei,carne uero legi peccati. Nulla igitur VIII nunc eſt condẽnatio,his qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu,qui nõ iuxta carnem uerſantur,ſed iuxta ſpiritum. Nam lex,ſpiritus uitæ per Chriſtum Ieſum,liberũ me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim quod lex præſtare non poterat,ea parte qua imbecillis erat per carnẽ,hoc deus proprio filio,miſſo ſub

ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.

ιθ τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

κ ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται σμεν οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.

κα τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ

specie carnis peccato obnoxiæ, præstitit, ac de peccato condemnauit peccatum per carnem, ut iustificatio legis impleretur in nobis: qui non secundũ carnem uersamur, sed secũdum spiritum. Nam qui carnales sunt, quæ carnis sunt curant: at qui spirituales, quæ spiritus sunt. Nam affectus carnis, mors est. Affectus uero spiritus, uita & pax. Propterea quod affectus carnis, inimicitia est aduersus deum: nam legi dei non subditur, siquidẽ ne potest quidem. Qui uero in carne sunt, deo placere nõ possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Quòd si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidem mortuũ est propter peccatum, spiritus autem uita est propter iustificationem. Quòd si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis: is qui excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritum inhabitantem in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, non carni, ut secundũ carnem uiuamus: nam si secundum carnem uixeritis, moriemini. Quòd si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etenim quicunq; spiritu dei ducuntur, hi sunt filij dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritũ adoptionis: per quem clamamus, Abba, pater. Idem spiritus testatur unà cum spiritu nostro, q̃ simus filij dei. Quòd si filij, igitur & hæredes. Hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi: siquidem simul cum eo patimur, ut & unà cum illo glorificemur. Nam reputo, nõ esse pares afflictiones præsentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos. Etenim solicita creaturæ expectatio expectat ut palàm fiant filij dei. Quippe uanitati creatura subiacet: non uolens, sed propter eum qui subiecit illam sub spe. Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorum dei. Scimus enim q̃ omnis creatura congemiscit, simulq; nobiscum parturit usque ad hoc tempus: nõ solum autem illa, sed & ipsi qui primitias spiritus habemus: & nos ipsi in nobisipsis gemimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Siquidẽ spe seruati sumus. Porrò spes si uideatur, nõ est spes. Quod enim quis cernit,

τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

κβ οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο. ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται.

κγ τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρίνων; χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὃς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα, ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

κδ ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

πε οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος

cur idē speret? Si uero quod non uidemus, speramus, id per patientiam expectamus. Consimiliter autē & spiritus auxiliatur infirmitatibus nostris. Siquidem hoc ipsum qd oraturi simus, ut oportet, non nouimus: uerum ipse spiritus intercedit pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. At ille qui scrutatur corda, nouit quis sit sensus spiritus: quoniam secundū deum intercedit pro sanctis. Scimus autem q̄ his qui diligūt deum, omnia simul adiumento sunt in bonum, nimirum his qui iuxta propositum uocati sunt. Quoniam quos præsciuerat, eosdē & præfiniuit, conformes imaginis filij sui, ut ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prædefinierat, eosdem & uocauit. Et quos uocauit, eos & iustificauit. Quos autē iustificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illū, qui fieri potest, ut nō & cum eodem omnia nobis donet? Quis intētabit crimina aduersus electos dei? Deus est q̄ iustificat. Quis ille qui condemnet? Christus est, qui mortuus est, imò qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexterā dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? nū afflictio? num angustia? num persequutio? num fames? num nuditas? num periculū? num gladius? Quemadmodū scriptum est: Propter te morti tradimur tota die, habiti sum⁹ uelut oues destinatæ mactationi. Verum in his omnibus superamus, per eū qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, q̄ neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; instātia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Veritatē dico in Christo, nō mentior, attestante mihi simul conscientia mea, per spiritum sanctum, q̄ dolor mihi sit magnus & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim enim ego ipse, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secūdum carnē, qui sunt Israelitæ, quorū est adoptio & gloria & testamēta & legis cōstitutio & cultus & ꝓmissiones, quorū sunt patres & ex q̄bus est Christus q̄tum attinet ad carnem, q̄ est in omnib⁹ deus laudādus in secula, amē. Nō aūt hæc loquor q̄ exciderit ser IX

γ⊙ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ, οὗτοι ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ⏋ ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγ⊙ οὗτ⊙. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτ⊙ ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντ⊙, ἐρρέθη αὐτῇ. ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει ⏋ ἐλάσσονι. καθὼς γέγραπται. τὸν ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ ἠσαῦ ἐμίσησα.

14 τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ ⏋ θεῷ; μὴ γένοιτο. ⏋ γὰρ μωσῇ λέγει. ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντ⊙, οὐδὲ τοῦ τρέχοντ⊙, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντ⊙ θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ ⏋ φαραώ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

18 ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι. τί ἔτι μέμφεται; ⏋ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμεν⊙ ⏋ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα ⏋ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματ⊙ ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦ⊙, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν. ὡς καὶ ἐν τῷ ὡσηὲ λέγει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν ⏋ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντ⊙.

27 ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ ἰσραήλ. ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμ⊙ τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύρι⊙ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ καθὼς προείρηκεν ἡσαΐας. εἰ μὴ κύρι⊙ σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. τί οὖν ἐροῦμεν

mo dei. Nō enim omnes qui ſunt ex Iſrael, ſunt Iſrael: neq; quia ſunt ſemen Abrahæ, ſtatim omnes filij: ſed per Iſaac nominabit tibi ſemen: hoc eſt, non qui filij carnis, ij filij dei: ſed qui ſunt filij promiſsionis, recenſentur in ſemen. Promiſsionis enim ſermo hic eſt: In tempore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non ſolum autē hoc, ſed & Rebecca ex uno conceperat Iſaac patre noſtro: nondum enim natis pueris: quū neq; boni quippiam feciſſent neq; mali, ut ſecundum electionem, propoſitū dei maneret: nō ex operibus, ſed ex uocante, dictum eſt illi: Maior ſeruiet minori. ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniuſtitia eſt apud deū? Abſit. Nam Moſi dicit: Miſerebor cuiuſcunq; miſereor, & commiſerabor quencūq; commiſeror. Itaq; non uolentis eſt, neq; currentis: ſed miſerentis dei. Dicit enim ſcriptura Pharaoni: In hoc ipſum te excitaui, ut oſtēdam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra. Itaq; cui uult, miſeretur: quem aūt uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc cōqueritur? Nā uolūtati illius quis reſtitit? Atqui, ò homo, tu quis es, qui ex aduerſo reſpondes deo? Num dicet figmentū, ei qui finxit, cur me finxiſti ad hunc modum? An non habet poteſtatem figulus luti, ut ex eadem maſſa fingat aliud quidem uas in honorē, aliud uero in ignominiam? Quòd ſi deus uolēs oſtendere iram, & notam facere potentiā ſuam, tulit multa animi lenitate uaſa iræ, apparata in interitum, & ut notas faceret diuitias glorię ſuæ, erga uaſa miſericordiæ quę præparauerat in gloriā: quos & uocauit, nimirum nos, non ſolum ex Iudæis, uerū etiam ex gentibus. quemadmodū & Oſee dicit: Vocabo populum qui meus nō erat, populum meum, & eam quæ dilecta non erat, dilectam: & erit in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus uos: ibi uocabūtur filij dei uiuentis. Heſaias aūt clamat ſuper Iſrael: Si fuerit numerus filiorū Iſrael, ut arena maris, reliquiæ ſaluæ erunt. Sermonem enim perficiens & abbreuiās cum iuſtitia, quoniam ſermonem abbreuiatū faciet dominus in terra. Et quemadmodū prius dixit Heſaias: Niſi dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ut Sodoma facti fuiſſemus, & Gomorrhæ aſsimilati fuiſſemus. Quid igit dicemus

μὴν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. καθὼς γέγραπται. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου. καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεόν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ νόμου χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

λβ μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτέστι χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτέστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

λγ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. ἡσαΐας γὰρ λέγει. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος μωσῆς λέγει. ἐγὼ παραζηλώσω

dicemus? Quòd gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiã: iustitiam aũt eam quæ est ex fide. Cõtrà, Israel, qui sectabatur legem iustitiæ, ad legem iustitiæ nõ peruenit. Propter quid? Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus legis. Impegerũt enim in lapidẽ offendiculi. Quemadmodum scriptum est: Ecce ponò in Sion lapidem offendiculi, & petram offensionis: & omnis qui credit in eo, non pudefiet.

Fratres, propensa quidem uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israel est ad salutem. Testimoniũ enim illis perhibeo, quòd studium dei habẽt, sed non secundum scientiam. Nam ignorantes dei iustitiam, & propriam iustitiam quærentes constituere, iustitiæ dei non fuerũt subditi. Nam perfectio legis, Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iustitia quę est ex lege, quòd qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterũ quæ ex fide est iustitia, ea sic loquitur: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascẽdet in cœlum? Hoc est, Christũ ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est, Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est in ore tuo & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei, quod prædicamus: nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quòd deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore aũt confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, nõ pudefiet. Non enim est distinctio uel Iudæi uel Græci: nam idẽ dominus omnium, diues in omnes inuocãtes se: quisquis enim inuocauerit nomẽ domini, saluus erit. Quomodo igitur inuocabunt eum, in quẽ non crediderunt? Quomodo aũt credent ei, de quo non audierũt? Quomodo aũt audient absq; prædicante? Quomodo aũt prædicabunt, nisi missi fuerint? Sicut scriptum est: Quàm speciosi pedes annunciantiũ pacem, annunciantiũ bona. At non omnes obedierunt euãgelio. Hesaias enim dicit: Domine quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides, ex auditu est: auditus autẽ per uerbum dei. Sed dico, an non audierũt. Atqui in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba illorũ. Sed dico, nunquid non cognouit Israel? Primus Moses dicit: Ego ad æmu

λώσω ὑμᾶς ἐπ' ὀυκ ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. ἡσαΐας δὲ ἀπὸ τολμᾷ, καὶ λέγει. ὠρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

κδ λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

κε ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάσω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὤν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων

κλάδων

lationem prouocabo uos per gentem quæ non est gens, per gentē stultā ad iram commouebo uos. Hesaias aūt post hunc audet, ac dicit: Inuentus fui his qui me non quærebant: conspicuus factus sum his qui de me nō interrogabāt. Aduersus Israel aūt dicit: Toto die expādi manus meas ad populum non credentē & contradicentē. Dico igitur: Num repulit deus populū suū? Absit. Nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahæ, tribus Beniamin. Non repulit deus populum suū, quem ante agnouerat. An nescitis, de Elia quid dicat scriptura? Quomodo interpellat apud deū aduersus Israel, dicēs: Domine, prophetas tuos occiderūt, & altaria tua subruerunt: & ego relictus fui solus, & insidiant uitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum respōsum? Reliqui mihi ipsi septem milia uirorū, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur & in hoc tempore, reliquiæ secūdum electionem gratiæ fuerunt. Quod si per gratiam, nō iam ex operibus: quandoquidē gratia, iam nō est gratia. Sin ex operibus, iam non est gratia: quandoquidem opus, iam non est opus. Quid igit? Quod quærit Israel, hoc nō assequutus est: sed electio cōsequuta est, reliqui uero excæcati sunt: quēadmodū scriptū est: Dedit eis deus spiritū cōpunctionis, oculos ut non uideant, & aures ut non audiant, usq; ad hodiernū diem. Et Dauid dicit: Vertat̄ mensa illorum in laqueū & in captionē & in offendiculū & in retaliationē ipsis. Obtenebrentur oculi eorum, ut nō uideant, & tergū illorum semp incurua. Dico igit̄, num ideo impegerūt, ut cōciderent? Absit. Sed per lapsum illorum salus contigit gētibus, in hoc ut eos ad æmulādum prouocaret. Quòd si lapsus illorū diuitiæ sunt mundi, & diminutio illorū diuitiæ gentiū, quanto magis plenitudo illorū? Vobis enim dico gētibus, quatenus ego quidē sum apostolus gentiū, ministeriū meum illustro, si quo modo ad æmulandū prouocē carnē meam, & saluos reddā nōnullos ex illis. Nam si reiectio illorum, est recōciliatio mundi: quæ erit assumptio, nisi uita ex mortuis? Quòd si primitiæ sanctæ, sancta est & conspersio: & si radix sancta, sancti erūt & rami: & si nōnulli rami defracti sunt, tu uero quū esses oleaster, insitus fuisti illis, & cōsors radicis & pinguitudinis oleæ fact° es, ne glorieris aduersus ramos

σλωμ. εἰ δὲ κατεκαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς. τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς κατὰ φύσιν κλάδοις οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. τοὺς μὲν πεσόντας, ἀποτομίαν. τοὺς δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.

λκ οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

λθ ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ. καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ διὰ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

μ παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μα λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μβ καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν

mos: ꝙ si gloriaris, non tu radicẽ portas, sed radix te. Dices igit̃, defracti sũt rami, ut ego insererer: bene dicis, ꝓ incredulitatẽ defracti sunt, tu uero fide cõstitisti. Ne efferaris animo, sed timeas. Nã si deus naturalib⁹ ramis nõ pepercit, uide ne quà fiat, ut nec tibi parcat. Vide igit̃ bonitatẽ ac seueritatẽ dei: in eos quidẽ qui ceciderũt, seueritatẽ: in te uero bonitatẽ, si permãseris in bonitate. Alioqui & tu excideris: & illi rursũ, si nõ permãserint in incredulitate, inserẽtur. Potest em̃ deus denuo inserere illos. Etem̃ si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturã insitus es in uerã oleã, quanto magis hi qui naturales sunt, inserẽtur ꝓpriæ oleæ? Non em̃ uolo uos ignorare fratres mysteriũ hoc, ut ne sitis apud uosmetipsos elati animo, ꝙ excæcatio ex parte Israeli accidit, donec plenitudo gẽtium aduenerit, & sic totus Israel salu⁹ erit: sicut scriptũ est: Adueniet ex Siõ ille q liberat, & auertat impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentũ, quũ abstulero peccata ipsorũ. Secundũ euangeliũ quidẽ, inimici propter uos: secundũ electionẽ aũt, dilecti ꝓpter patres. Nã dona qdẽ & uocatio dei eiusmodi sunt, ut eorũ illũ pœnitere non possit. quẽadmodũ em̃ & uos quondã increduli fuistis deo, nunc aũt misericordiã estis consequuti per illorũ incredulitatẽ: sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo ꝙ uos misericordiam estis adepti, ut & ipsi misericordiã cõsequant̃. Cõclusit em̃ de⁹ oẽs sub incredulitatẽ, ut omniũ misereret̃. O profunditatẽ diuitiarũ & sapiẽtiæ & cognitionis dei, q̃ inscrutabilia sunt iudicia ei⁹, & impuestigabiles uiæ eius. Quis em̃ cognouit mentẽ dñi? aut q̃s illi fuit à consilijs? aut q̃s prior dedit illi, & reddet̃ ei? Quoniã ex illo & ꝓ illũ & in illũ omnia. Ipsi gloria in sæcula, amẽ. Obsecro igit̃ uos fratres, ꝓ miseratiões dei, ut prębeatis corpora uestra hostiã uiuẽtẽ, sanctã, acceptã deo, rationalẽ cultũ uestrũ: & ne accõmodetis uos ad figurã seculi hui⁹, sed trãsformemini ꝓ renouationẽ mẽtis uestræ, ut ꝓbetis quæ sit uolũtas dei, qd̃ bonũ est acceptũ ꝙ & ꝓfectũ. Dico em̃ ꝓ gratiã quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne q̃s arrogãter de se sẽtiat, supra q̃ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modest⁹ sit & sobri⁹, ut cuiq; de⁹ partit⁹ est mẽsurã fidei. Quẽadmodũ em̃ in uno corpore mẽbra multa habemus: mẽbra uero nõ oĩa

XII

αὐτῶν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ. ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διαφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊσάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μγ πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μδ ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος.

τῷ

eundem habent actum, sic multi unum corpus sumus in Christo: singulatim autē alij aliorum membra: sed tamen habētes dona iuxta gratiam datam nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionē fidei, siue ministerium in administratione, siue qui docet in doctrina, siue qui exhortatur in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligētia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit non simulata: sitis odio prosequētes quod malū est, adhærētes ei quod bonū est, per fraternam charitatē, ad mutuo uos diligendos propensi, honore alius aliū præuenientes, studio non pigri, spiritu feruentes, tēpori seruiētes, spe gaudētes, in afflictione patiētes, precationi instātes, necessitatibus sanctorū cōmunicantes, hospitalitatē sectātes. Bene loquamini de ijs qui uos insectantur: bene loquamini, inquā, & ne male precemini. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus: eodē animo alij in alios affecti, non arrogāter de uobisipsis sentientes, sed humilibus uos accōmodantes. Ne sitis arrogātes apud uosmetipsos, neq; cuiq; malum pro malo reddatis: prouide parātes honesta in cōspectu omniū hominū: si fieri potest, quantū in uobis est, cū omnibus hominibus in pace uiuentes, nō uosmetipsos ulciscentes dilecti, quin potius date locū iræ: scriptū est enim: Mihi ultio, ego rependam, dicit dominus. Si igit̄ esurit inimicus tuus, pasce illū: si sitit da illi potū. Hoc enim si feceris, carbones ignis coaceruabis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malū. Omnis anima potestatibus supemi XIII
nentibus subdita sit. Non enim est potestas nisi à deo: quæ uero sūt potestates, à deo ordinatę sunt. Itaq; quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit: qui aūt restiterint, sibijpsis iudiciū accipiēt: nam principes non terrori sūt bene agētibus, sed male. Vis aūt non timere potestatē? Quod bonū est facito, & feres laudē ab illa: dei em̄ minister est tibi in bonū. Quod si feceris, id quod malū est, time: non em̄ frustra gladiū gestat: nam dei minister est, ultor ad irā, ei qui, quod malum est, fecerit. Quapp̄ter oportet esse subditos, nō solū propter irā, uerū etiā propter conscientiam. Propter hoc em̄ & uectigalia soluitis: sigdē ministri dei sūt, in hoc ipsum incūbētes. Reddite igit̄ omnib⁹ qd debet̄: cui tributū, tributum: cui uectigal, uectigal:

cui

τὸν φόβον, τὸν φόβον. τὴν τιμὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.

μς πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

μς τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα. ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μζ ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

μη σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται γάρ. ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ.

μηκέτι

cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem expleuit. Siquidē illa: Non mœchaberis: non occides: non furaberis: nō falsum testimonium dices: non cōcupiscēs: & si quod aliud præceptum, in hoc sermone summatim comprehēditur: nempe, Diliges proximū tuum sicut teipsum. Dilectio proximo malum non operatur. Consummatio itaq; legis, est dilectio. Præsertim quum sciamus tempus, quòd tempestiuū sit, nos iam à somno expergisci. Nunc enim propius adest nobis salus, quàm tum quum credebamus. Nox progressa est, dies autē appropinquat. Abiiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanquam in die composite ambulemus, non comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciuijs, non contētione & æmulatione, sed induamini dominum Iesum Christum: & carnis curam ne agatis ad concupiscentias.

Porrò eum qui infirmatur fide, assumite, XIIII non ad dijudicationes disceptationū. Alius quidem credit, uescēdum esse quibuslibet. Alius autem qui infirmus est, holeribus uescitur. Qui uescitur, non uescentem ne despiciat. Et qui non uescitur, uescētem ne iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio domino stat aut cadit, imò fulcietur ut stet. Potens eñ est deus efficere ut stet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferens: ille autem idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; sua mens satisfaciat. Qui curat diem, domino curat. Et qui non curat diē, domino non curat. Qui uescitur, domino uescitur, gratias enim agit deo: & qui non uescitur, domino nō uescitur, & gratias agit deo. Nullus enim nostrum sibijpsi uiuit, & nullus sibijpsi moritur. Nam siue uiuimus, domino uiuimus: siue morimur, domino morimur. Siue igiť uiuamus, siue moriamur, domini sumus. In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit & reuixit, ut mortuis ac uiuētibus dominet. Tu uero cur iudicas fratrē tuum? Aut etiam tu, cur despicis fratrē tuum? Omnes enim statuemur apud tribunal Christi. Scriptū est eñ: Viuo ego dicit dominꝰ: Mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua cōfitebiť deo. Igitur unusquisq; nostrū de seipso rationē reddet deo.

Nē

μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλυε, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

μθ ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

ν ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν

Ne posthac igitur alius alium iudicemus: uerum illud iudicate magis, ne offendiculũ ponatur fratri, aut lapsus occasio. Noui & persuasum habeo per dominum Iesum, nihil esse commune per se, nisi ei qui existimat aliquid esse cõmune, illi commune est. Verum si propter cibum frater tuus contristatur, non iam secũdum charitatem ambulas. Ne cibo tuo illũ perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrũ igitur bonum, hominũ maledicentiæ sit obnoxium. Non enim est regnũ dei cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudiũ, in spiritu sancto. Etẽ qui per hæc seruit Christo, acceptus est deo, & probatus hominibus. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur, & quæ ædificationis, alius erga aliũ. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidem pura: sed malum est homini, qui per offendiculũ uescitur. Bonum est non edere carnes, neq; bibere uinũ, neq; quicquã, per quod frater tuus impingit aut offenditur aut infirmatur. Tu fidẽ habes? Apud temetipsum habe corã deo. Beatus qui nõ iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dijudicat, si ederit condemnatus est: quoniam non edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatum est. Debemus XV autem nos qui potẽtes sumus, infirmitates impotẽtium portare, ac non placere nobis ipsis. Nam unusquisque nostrum proximo placeat in bonum ad ædificationẽ. Etenim Christus non placuit sibiꝑsi: sed quemadmodum scriptũ est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderunt in me. Nam quæcunque præscripta sunt, in nostram doctrinam præscripta sunt: ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientiæ & consolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secundum Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deum ac patrem domini nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quemadmodũ & Christus assumpsit nos in gloriã dei. Illud autem dico, Iesum Christum ministrum fuisse circũcisionis pro ueritate dei, ad confirmandas promissiones patrum: cæterum, ut gentes pro misericordia glorificẽt deum: sicut scriptum est: Propter hoc cõfitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam. Et rursũ dicit: Gaudete gentes cum populo eius. Et rursũ: Laudate dñm omnes gentes, & collaudate eum

αὐτῶν πάντα οἱ λαοί. καὶ πάλιν ἡσαΐας λέγει, ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστὲ ἀγαθωσύνης πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι. διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων, τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορεύομενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἐφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ μακεδονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσίν. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν σπανίαν. οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς

eũ omnes populi. Et rursum Hesaïas dicit: Erit radix lesse, & qui exurget ad imperandum gentibus: in eo gentes sperabũt. Deus aũt spei impleat uos omni gaudio & pace, in credendo in hoc ut exuberetis in spe per potentiã spiritus sancti. Persuasũ enim habeo fratres mei, & ipse ego de uobis, ꝙ & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni scientia, ualentes etiam inuicem alius aliũ admonere. Sed tamen audacius scripsi uobis fratres ex parte, ueluti cõmonefaciẽs uos, propter gratiam quę data est mihi à deo, in hoc ut sim minister Iesu Christi in gẽtes, administrans euangeliũ dei, ut fiat oblatio gẽtium acceptabilis, sanctificata per spiritũ sanctũ. Habeo igitur quod glorier per Christum Iesum, in his quæ ad deũ pertinẽt. Non enim ausim loqui quicq̃ eorum, quæ non effecit Christus per me, in obedientiã gentiũ, uerbo & facto per potentiã signorum ac prodigiorum, per potentiã spiritus dei, ut ab Hierusalẽ & in circũiacẽtibus regionibus usq; ad Illyricum impleuerim euãgeliũ Christi: ita porrò annitens prædicare euãgeliũ, non ubi nominatus erat Christus, ut ne sup alienum fundamentũ ædificarem, sed quemadmodũ scriptum est: Quibus non est annunciatum de eo, uidebũt, & qui non audierãt, intelligent. Quapropter & prępeditus sum sæpe, quo minus uenirẽ ad uos. Nunc uero quum nõ amplius habeam locum in regionibus his, desiderium aũt habeam ueniẽdi ad uos multis iam annis, quandocunq; iter instituero in Hispaniã, ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac iter faciens, uideã uos, & à uobis producar illuc, si tamẽ uestra consuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc aũt proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis. Visum est enim Macedoniæ & Achaiæ, cõmunicationem aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt Hierosolymis. Nam ita uisum est ipsis, & debitores illorum sunt. Etenim si spiritualia sua cõmunicauerunt gentibus, debent & hæ in carnalibus ministrare illis. Hoc igit̃ ubi perfecero, & obsignauero illis fructũ hunc, reuertar per uos in Hispaniã. Scio nãq; ꝙ ubi uenero ad uos, cum plenitudine benedictionis euãgelij Christi uenturus sim. Obsecro aũt uos fratres per dominũ nostrum Iesum Christum, & per dilectionẽ spiritus, ut me laborantẽ adiuuetis, precationibus pro me

ad

πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἰερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγένηθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας εἰς χριστόν. ἀσπάσασθε μαριάμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε ἡρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε τρύφαιναν καὶ τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε φιλόλογον καὶ ἰουλίαν, νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν. θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν

ad deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa, utq; miniſterium hoc meum, quod exhibebo Hieroſolymis, acceptum ſit ſanctis, ut cum gaudio ueniam ad uos, per uoluntatem dei, unaq; uobiſcum refocillet. Deus autē pacis, ſit cum omnibus uobis. Amen.

Commendo autem uobis Phœben, ſororem noſtram, quæ eſt miniſtra eccleſiæ Cenchreenſis, ut illam ſuſcipiatis in Chriſto, ita ut decet ſanctos, & adſitis ei, in quocunque uobis eguerit negocio: nam hæc quum multis adfuit, tum mihi etiam ipſi. Salutate Priſcam & Aquilam, adiutores meos in Chriſto Ieſu, qui pro anima mea ſuam ipſorum ceruicem ſuppoſuerunt: quibus nō ego ſolus gratias ago, ſed & omnes eccleſiæ gentiū, item quæ in domo illorum eſt congregationem. Salutate Epænetum dilectum meum, qui eſt primitiæ Achaiæ in Chriſto. Salutate Mariam, quæ multum laborauit erga nos. Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos meos & concaptiuos meos, qui ſunt inſignes inter apoſtolos, qui etiam ante me fuerunt in Chriſto. Salutate Ampliam, dilectū meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem noſtrum in Chriſto, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatū in Chriſto. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi familiaribꝰ, hos qui ſunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ laborant in domino. Salutate Perſidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrē illius ac meam. Salutate Aſyncritū, Phlegōtem, Hermam, Patrobam, Mercurium, & qui cum his ſunt fratres. Salutate Philologū & Iuliam, Nereum & ſororem eius, & Olympam, & qui cum his ſunt, omnes ſanctos. Salutate uos inuicem cum oſculo ſancto. Salutant uos eccleſiæ Chriſti. Obſecro autem uos fratres, ut conſideretis eos qui diſſidia & offendicula contra doctrinam quam uos didiciſtis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiuſmodi ſunt, domino Ieſu Chriſto nō ſeruiunt, ſed ſuo uentri: & per blādiloquentiam & aſſentationem decipiunt corda ſimplicium. Nam ueſtra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur ſanè de uobis. Sed uolo uos ſapientes quidem eſſe ad bonum

XVI

θὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν ταχει. ἡ χαρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, καὶ ἰάσων, καὶ σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων ἡμῶν. ἀμήν.

τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

num, synceros autem ad malum. Deus autem pacis conteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius. Salutat uos Erastus quæstor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus uobis. Amen. Ei autem qui potens est uos confirmare secundum euangelium meum, & præconiũ Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij, temporibus æternis taciti, manifestati uero nunc, & per scripturas propheticas iuxta delegationem æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, soli sapienti deo, per Iesum Christum, cui gloria in secula. Amen.

πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Ad Romanos.

Missa fuit à Corintho per Phœben ministram Cenchreensis ecclesiæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ
κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπέστειλε ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδαξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὁμως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. κορίνθοι ἐκ φιλονικίας συναγόμενοι, ὀχλίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων παρεβλέποντο μὲν λαβόντα τὴν μητρῳάν. ἄλλοι δὲ ἤδιστον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει τῆς ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ οὐ μὴν ἄλλους ἐξουθένουν, οὓς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἀναστατοῦτο καὶ εἰς τὸ πρὸς ἀνάστασεως μυστήριον, λέγοντός, μὴ ἐγείρεσθαι τὴν σάρκα ταύτην. πρὸς πάντων οὖν κορίνθιοι γράφουσιν οἱ λαοὶ τοῦ ἀποστόλου. καὶ λοιπὸν πῶς πάντα ἀντιγράφει. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοὺς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀφεστήκεσαν δὲ αὐτοῦ ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας τοῦ τὴν μητρῳὰν λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν λείμματα πρὸς ἑαυτόν, λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀπεκρίνετο, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄρρητον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν θλῖψιν. διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν, γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι ὑπὲρ ἀνάγκης, ἀλλὰ θεοῦ δῶρον γινέσθω. ἔπειτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. λυπεῖ οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται οἱ μικροί. ἔπειτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφθείρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μηδὲ προσκείνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τῷ ἔχοντι τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐστὶν λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀφθήσεται μὲν σαρκὶ, ἐγειρομένη δὲ ἀφθαρσίᾳ ἡ τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων. τὴν δὲ ἀναστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν χριστὸν, σωίζεται. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας ἧς εἰς αὐτοὺς ἀγίους παραγγέλλει, καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

CORinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum cōmoditatem, eſt enim Iſthmos emporium totius Achaiæ tum celeberrimum tum opulētiſsimum. Ferè fit autem ut eiuſmodi ciuitatum mores multo ſint corruptiſsimi, quòd undiq; ex omni natione, nō tam mores quàm uitia ſoleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus ſibi uindicat. Proinde Corinthij, tametſi prædicatione Pauli iampridem euangelicā doctrinam accepiſſent, tamen adhuc ingenij uitæq; prioris ueſtigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum eſſet, ne per philoſophos, crucis prædicationē, ut humilem & indoctam faſtidientes, & pſeudapoſtolos ad Iudaiſmum inuitantes, à Chriſti ſyncerítate alienarentur. Vſque adeo ardua res eſt, ab iſs in quibus natus ſis & quibus diu aſſueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione ſecundi libri Commentariorum, quos ſcripſit in epiſtolam ad Galatas, teſtatur, ſua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitiſſe reliquias. Quum hodie ſatis eſſe putemus, aquula modo tingi, ut ſubito fias Chriſtianus. Paulus igitur ſciens, non minoris eſſe uirtutis parta tueri, quàm paraſſe: filios ſuos, quos magno ſtudio Chriſto genuerat, nam ſeſquiannum apud illos egerat, pari ſtudio ad Chriſtum reuocat, & in euangelica doctrina confirmat: nunc apoſtolica ſæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans denique: nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & neceſſariæ reprehenſionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & ſapiētum medicorum exemplo, amarum abſinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac ſingulis malis opportuna admouens remedia. Primum, opulentiæ comes ſolet eſſe tumor ac ferocitas: & inter feroces plerūq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & ſe quiſq; potiorem ducit. Ad hęc opes comitatur luxus & gulæ ſtudium, luxus libidinem comitem trahit. Porrò negociatorū peculiaris eſt auaritia. Neq; uero ſolum tumebant opibus, uerum etiam Græcanicæ philoſophiæ ſupercilio, ſine qua cæteros ut barbaros deſpiciebant. Tumoris erat, quòd ex dignitate apoſtolorum, à quo

quiſq;

quisque fuerat baptizatus,efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces:Ego Apollo:ego Cephæ:ego Pauli.Præterea quòd ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret,quum in donis spiritualibus sibi quisque placeret:& dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere,tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu,mulieres etiam loquerentur ac docerent.Porrò luxus simul & tumoris erat,quòd quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent,quam Paulus dominicam uocat,in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam,diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent,& usque ad temulentiam sese ingurgitarent,esurientibus cæteris:ut iam non solum dissidium illic esset & intemperantia,uerum etiam indecora quædam inæqualitas, quam dominica cœna nesciebat.Iam partim tumoris, partim philosophię uitium erat,ꝙ Paulum quidam illorum,ut tenuem atq; humilem,deinde ineloquentem & imperitum,fastidirent. Proprium uero philosophiæ fuit,ꝙ resurrectionem mortuorum,fidei nostræ basim,in dubium uocarent.Luxus erat,ꝙ promiscue uescerentur ijs,quæ tum simulachris dæmonum immolabantur,non uitato offendiculo infirmorum.Libidinis erat,quæ nusquam gentium regnabat impunitius quàm Corinthi:quòd præter alia repertus sit inter eos,qui patris uxorem,hoc est nouercam suam,stupro contaminarit:nec huius autorem flagitij è suo contubernio profligarint:quodq; cum alijs flagitiosis Christianis commercium habuerint,uelut illorum uitijs fauentes.Huc pertinet,quòd præter decorum & uiri essent comati,& mulieres non uererentur nudo capite conspici in cœtu ecclesiastico,uelut ipso corporis habitu mores effœminatos,ac delicias præ se ferentes.Auaritiæ erat,quòd non de fama,neque de capite,sed de re pecuniaria inter sese lites agitarent,eò glisscente pecuniæ studio,ut Christiani rerum eiusmodi cõtemptum professi,apud ethnicos & impios iudices litigarent magno dedecore Christiani nominis.Et adeo non negligerent potius pecuniolæ iacturam,ut ipsi ultro alios in huiusmodi negocijs circumuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant,iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis,in totum à coniugio temperandum,quum uiderent apostolos ab uxoribus suis abstinere. Morbos ostendi Corinthiorum,non omnium,sed quorundam:qui ne gregem uniuersum contagio inficerent,Paulus his remedijs occurrit.Primo loco præfatus fiduciam suam de futura illorum constantia in euangelio Christi,seuerius obiurgat,ac docet:ne per contentionem humanam in hominibus glorientur,sed per concordiam ex æquo glorientur in Christo:cui uni accepta ferenda sunt omnia,obiter indicans fontem eiusmodi dissidiorum,animi tumorem esse. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatem reuocat:quæ licet ostentationem non habeat,uim tamen & energiam habet.Indicat & autores huius mali pseudapostolos, qui post Pauli obitum sese ingerebant,declarans se rectum iecisse fundamentũ,cauendum ne illi superstruerent quod paulopost esset demoliendum:hoc est,ne quid discerent Corinthij,quod mox esset dediscendum.Deinde ceu pater quum filijs expostulat,quòd huc proiecti sint magnitudinis,ut iam autorem suum uelut humilem,contemnant,nihil non perpetientem euangelij gratia,cui ob id ipsum magis etiam fauere conueniebat.Hortatur autem filios,ne degenerent à patre,neu ultro se pædagogis in seruitutem dedant.Atque hæc quidem potissimũ agit capite primo,secundo,tertio,& quarto.Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit,& publico consilio decernit,uitãdam hominis cõsuetudinem,partim quo pudore correctus resipiscat,partim ne huius contactu cæteri inficiantur.Admonet autem non hunc modò uitandum,uerum etiam omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari,uel quòd nostra non referat,quales illi sint:uel quòd passim essent flagitiosi,ut omnes uitandi fuerint ei,qui flagitiosos uellet effugere.Hæc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet,si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natum esset,quòd ipsum tamen inter Christianos fœdum uideretur,ob pecuniam,quæ nobis debeat esse uilissima, contendere:ne res eò procedat,ut ethnici iudices adeantur,sed ipsi per arbitros quoscunq; rem inter se transigant.Idq; agit capite sexto,cuius magna pars ad septimum pertinet,mea quidem sententia:nimirum ab eo loco,quo de matrimonio tractaturus,inter cætera uitia scortationem,adulterium,& masculam Venerem damnat: idq; prosequitur sub initium

proximi capitis:Nescitis quòd membra uestra templa sunt Christi? Quarto loco præcipit de matrimonio,de uiduitate,de impari connubio,de diuortijs, de uirginitate:obiter admonens,ob susceptum Christianismum non esse mutandum uitæ statum. Totoq; hoc sermone ita hortatur ad cœlibatum,& continentiam,ut tamen coniugij remedium non adimat ijs,quibus opus est.Hoc agitur capite septimo. Quinto docet,carnes immolatas simulacris,re nihil differre à cæteris carnibus:& tamen ab his abstinendum,si periculum sit, ne quis ethnicus, aut Christianus infirmior,ex eo quod uescris,existimet te simulacrorū assentiri culturæ. Ab his & huiusmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo,ac rursus capite nono. Nam in medio expatiatur in commendationem sui,tacite se præferens cæteris apostolis etiam summis,qui solus omnium Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam. Sexto docet,quid oporteat obseruari in conuentu publico Christianorum,ne uiri sint comati,ne mulieres nudo capillitio,tum in dominico conuiuio seruetur communitas & æqualitas:neq; enim illic agi negocium uentris,quod domi rectius agatur,sed mysticis epulis repræsentari cœnam dominicam. Præterea monet,ne quis ob dotem spiritualem sibi placeat,sed suam quisq; dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorum corporis,exhortans,ut reliquis quidem donis quæ contigerunt,recte utantur,præcipue tamen enitantur ad charitatem,sine qua reliqua adeo nihil conducant,ut officiāt etiam. Porrò quum charitati primas tribuerit,proximas tribuit prophetiæ, sic enim uocat enarrationem arcanæ scripturæ. In hac admonet uitandum esse tumultum & confusionem. Id fore,si uicissim & pauci dicant,mulieribus interim silere iussis,adeo ut nec discendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo,duodecimo,decimotertio & decimoquarto. Septimo loco uarijs argumentis astruit resurrectionem mortuorum,declarans qualis & quibus modis ea sit futura. Atque id quidem capite decimoquinto. Postremo capite familiaria quædam subijcit,de collatione pecuniæ in subsidia paupertum,de suo ad Corinthios reditu. Postremo Timotheum & alios aliquot illis commendat.

Diuus Ambrosius putat hanc non esse primam epistolam,quam Paulus scripserit Corinthijs:hanc opinor coniecturam sequutus,quòd capite quinto: Scripsi,inquit,uobis in epistola.quasi prius alteris literis super hac re ad illos scripserit. Etiam si Græci interpretes dissentiunt. Hanc missam putant per Timotheum,cuius semel atq; iterum facit mentionem, simulq; per Stephanam,Fortunatum & Achaicum,quos illis commendat. Rursus alij putant ab Epheso missam,quod in calce scribat:Permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten. Alij è Philippis,nam hanc inscriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet,quid sequuti sint,qui ita senserunt,nisi colligunt ex itinere scriptam,ob ea quæ scribit Paulus:ueniam autem quum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam per-

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει. ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ. μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσατε. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα.

δ οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ.

ε ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι.

ς γέγραπται γάρ. ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπειδὴ γὰρ

PAVLVS uocatus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, & Sosthenes frater, ecclesiæ dei quæ est Corinthi, sanctificatis per Christū Iesum, uocatis sanctis, unà cū omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco uel suo uel nostro: gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semp pro uobis, de gratia dei quæ data est uobis per Christum Iesum, ꝙ in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone & omni cognitione: quibus rebus testimoniū Iesu Christi confirmatū fuit in uobis, adeo ut non destituamini in ullo dono, expectātes reuelationem domini nostri Iesu Christi: qui & confirmabit uos usq; ad finē, inculpatos in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri. Obsecro autē uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus, eadē mente & eadem sentētia. Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, ꝙ contentiones sint inter uos. Dico aūt illud, ꝙ unusquisq; uestrum dicit: Ego quidē sum Pauli: ego uero Apollo: ego uero Cephę: ego uero Christi. Num diuisus est Christus? num Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati fuistis? Gratias ago deo meo, ꝙ neminē uestrum baptizauerim, nisi Crispū & Gaium: ne quis dicat ꝙ in meo nomine baptizauerim. Baptizaui aūt & Stephanæ familiā: præterea haud scio, num quem aliū baptizarim. Non enim misit me Christus ut baptizarē, sed ut euangelizarē, non erudito sermone, ne inanis reddatur crux Christi. Nam sermo crucis, ijs quidē qui pereunt, stultitia est: at nobis qui salutē consequimur, potētia dei est. Scriptū est enim: Perdam sapientiā sapientiū, & intelligentiā intelligentiū reijciam. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi disputator seculi huius? Nōne infatuauit deus sapiētiam mundi huius? Nam

γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.
ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν. αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

ζ ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

ι κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

η σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις. σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐ δὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

θ ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦ-

μα

postq̃ in sapientia dei, non cognouit mundus per sapientiã deum, uisum est deo, per stultitiã prædicationis saluos facere credentes. Quandoquidẽ & Iudæi signũ postulãt, & Græci sapientiã quærunt. Nos aũt prædicamus Christũ crucifixũ, Iudæis quidem offendiculũ, Græcis uero stultitiã: sed ijsdẽ uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Christum dei potentiã ac dei sapientiã. Quoniã stultitia dei sapientior est q̃ homines, & imbecillitas dei robustior est q̃ homines. Videtis enim uocationẽ uestrã, fratres, q̃ non multi sapiẽtes secundũ carnem, non multi potentes, non multi claro genere nati: uerũ quæ stulta erant secundũ mundũ, delegit deus, ut pudefaceret sapiẽtes: & quæ erant imbecillia in mũdo, delegit deus, ut pudefaceret ea quæ sunt robusta: & quæ ignobilia erãt in mũdo contẽpta q̃, delegit deus: & ea quę non erant, ut ea quæ sunt, obliteraret: ut ne gloriaret̃ ulla caro coram ipso. Ex eodẽ aũt uos estis, in Christo Iesu, qui factus fuit nobis sapiẽtia à deo, iustitia q̃ & sanctificatio & redemptio: ut quẽadmodum scriptũ est: Qui gloriatur in domino gloriet̃. Et ego quum uenirẽ ad uos, fratres, non ueniebã cum eminẽtia sermonis aut sapiẽtiæ, annũciãs uobis testimoniũ dei. Non enim me iudicaui quicquam scire inter uos, nisi Iesum Christũ, & hunc crucifixũ. Et ego per infirmitatẽ, & cum timore, ac in tremore multo apud uos uersatus sum: & sermo meus, & prædicatio mea, non erat in persuasorijs humanæ sapiẽtiæ uerbis, sed in ostẽsione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sapientia hominũ, sed in potẽtia dei. Porrò sapientiã loquimur inter perfectos: sapientiam aũt non seculi huius, neq̃ principũ seculi huius qui abolẽtur: sed loquimur sapiẽtiam dei in mysterio, quæ est recõdita, quã præfinierat deus ante secula, in gloriam nostrã, quã nemo principũ seculi huius cognouit: nã si cognouissent, haudquaq̃ dominũ gloriæ crucifixissent: sed quẽadmodũ scriptum est: Quæ oculus nõ uidit, & auris nõ audiuit, & in cor hominis non ascenderũt, quæ præparauit deus diligẽtibus se. Nobis aũt deus reuelauit per spiritũ suũ. Spiritus enim omnia scrutat̃, etiã profunditates dei. Quis enim hominũ nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus

μα τοῦ θεοῦ.

ιβ ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνεύματι κοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

ιϛ καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ Ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι Παῦλος; τίς δὲ Ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

ιϝ θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐποικοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

ιϞ οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

ιη μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία

ritus dei. Nos uero non ſpiritũ mundi accepimus, ſed ſpiritum qui eſt ex deo, ut ſciamus quæ à Chriſto donata ſint nobis, quæ & loqmur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet ſpiritus ſanctus, ſpiritualibꝰ ſpiritualia cõparãtes. Animalis aũt homo nõ accipit ea quę ſunt ſpiritus dei: ſtultitia ſiqdẽ illi ſunt: nec poteſt cognoſcere qꝫ ſpiritualiter dĳudicãtur. At ſpiritualis dĳudicat qdẽ omnia: ipſe uero à nemine dĳudicaẽ. Quis eñ cognouit mẽtem domini, qui cõſiliũ daturus ſit illi? Nos aũt mentẽ Chriſti tenemꝰ. Et ego, fratres, nõ III potui loqui uobis ut ſpiritualibꝰ, ſed loquẽdum fuit ut carnalibus, ut infantibꝰ in Chriſto. Lactis potu uos alui, & nõ cibo: nondũ enim poteratis, imò ne nũc quidẽ adhuc poteſtis, nã adhuc carnales eſtis: ſiquidẽ quũ in uobis ſit æmulatio & contẽtio & factiones, nõne carnales eſtis, & ſecũdũ hominẽ ambulatis? Etenim quũ dicat aliqs, Ego quidem ſum Pauli: alter uero, ego Apollo: nõne carnales eſtis? Quis igiẽ eſt Paulus? qs aũt Apollo, niſi miniſtri ꝑ quos credidiſtis, & ut cuiqꝫ dñs dedit? Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deꝰ dedit incremẽtũ. Itaqꝫ neqꝫ qui plãtat, eſt aliqd, neqꝫ qui rigat, ſed qꝫ dat incrementũ, deus: cæterũ is qui plãtat, & is qui rigat, unũ ſunt: unuſqſqꝫ tamẽ ſuã mercedẽ accipiet, iuxta ſuũ laborẽ. Eteñ dei ſumus cooperarĳ, dei agricolatio, dei ædificatio eſtis, iuxta gratiã dei quæ data eſt mihi. Vt ſapiẽs architectus fundamẽtũ poſui, alius aũt ſupꝫ illud ædificat. Porrò quiſqꝫ uideat quomodo ſupſtruat. Nam fundamẽtũ aliud nemo poteſt ponere, prẽter hoc quod poſitũ eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus. Quòd ſi quis ſupſtruit ſupꝫ fundamẽtũ hoc, aurũ, argentũ, lapides precioſos, ligna, fœnũ, ſtipulam, cuiuſqꝫ opus manifeſtũ fiet. Dies eñ declarabit, quod in igne reuelaẽ: & cuiuſqꝫ opus quale ſit, ignis probabit. Si cuiꝰ opus mãſerit quod ſupſtruxit, mercedẽ accipiet: ſi cuius opus exuſtũ fuerit, damnum patietur, ipſe uero ſaluus fiet, ſed ſic tãquam per ignem. An neſcitis qꝫ templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Si quis templũ dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei ſanctum eſt, quod eſtis uos.

Ne quis ſeipſum fallat. Si quis ſibi uidetur ſapiens eſſe inter uos, in ſeculo hoc ſtultus fiat, ut reddatur ſapiens. Etenim ſa-

Ρία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

ις ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

ις οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

ις ταῦτα δὲ ἀδελφοί μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλῶ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

ιδ δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.

κ ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.

κα παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστί τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς

pientia mundi huius, stultitia est apud deū. Scriptū est enim: Qui comprehēdit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapiētium, q̄ sint uanæ.

Itaq; ne quis glorietur in hominibus, omnia nāq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia inquam uestra sunt, uos aūt Christi, Christus uero dei. Sic nos æstimet homo, ut ministros Christi, & dispēsatores mysteriorum dei: quod superest aūt, illud requiriť in dispensatorib⁹, ut fidus aliq̄s reperiaťur. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio: imò nec meipsū dijudico. Nullius em̄ rei mihi cōscius sum, sed nō per hoc iustificat⁹ sum: cæterū qui me iudicat, domin⁹ est. Proinde ne ante tēpus quicq̄ iudicetis, donec uenerit dn̄s qui & illustraturus est occulta tenebrarū, & patefaciet consilia cordiū, ac tunc laus erit unicuiq; à deo. 1111

Hæc aūt fratres per figurā trāstuli in meipsum & in Apollo, p̄pter uos, ut in nobis disceretis, ne q̄s supra id quod scriptū est, de se sentiat: ut ne, hic illi⁹, ille hui⁹ nomine inflemini alius aduersus aliū. Quis em̄ te dijudicat? Quid aūt habes, qd̄ non accepisti? Qd̄ si etiā accepisti, qd gloriaris, quasi non acceperis? Iam saturati estis, iā ditati estis, absq; nobis regnū adepti estis: atq; utinā sanè adepti sitis, ut & nos simul uobiscū regnem⁹.

Arbitror em̄ q̄ deus, nos q̄ sumus apostoli postremi, ostenderit tanq̄ morti addictos: quoniā spectaculū facti sumus mūdo & angelis & hominib⁹: nos stulti, p̄pter Christū, uos aūt prudentes per Christū: nos imbecilles, uos aūt ualidi: uos clari, nos cōtēpti. Ad hoc usq; tēpus & esurim⁹ & sitimus & nudi sum⁹ & colaphis cædimur & incertis uagamur sedibus & laboramus operātes propriis manib⁹: male audiētes, benedicimus: p̄sequutionē patiētes, sustinemus: cōuitijs affecti, obsecramus: ueluti excremēta mūdi facti sum⁹, omniū reiectamētū ad hūc usq; diē. Non quo uos pudore suffundā, hęc scribo: sed ut filios meos dilectos admoneo. Nā etiā si innumeros pædagogos habeatis in Christo, nō multos tn̄ habetis patres. Siq̄dē in Christo Iesu, p̄ euāgeliū ego uos genui.

Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheū, qui est filius meus dilect⁹, & fidelis in domino, qui

ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου μέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραΰτητος;

III

κβ ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρός ἔχειν, καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

κγ ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ.

κδ οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὲ ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πασχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κε ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κς τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι. καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξου-

quí uobis in memoriam reducet uias meas quæ ſunt in Chriſto, quẽadmodũ ubiq; in omni eccleſia doceo. Perinde quaſi nõ ſim uenturus ad uos, inflati ſunt quidã. Sed ueniam breui ad uos, ſi dominus uoluerit, & cognoſcam nõ ſermonẽ iſtorum qui inflati ſunt, ſed uirtutem. Non enim in ſermone regnum eſt dei, ſed in uirtute. Quid uultis? Cum uirga uenio ad uos, an cum charitate & ſpiritu lenitatis? Omnino audit̃ inter uos ſtuprum, & huiuſmodi ſtuprum quod nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati eſtis, ac nõ potius luxiſtis, ut tolleret̃ de medio ueſtrũ, qui facinus hoc perpetraſſet. Nam ego quidem, ut abſens corpore, præſens aũt ſpiritu, iam decreui tãquam præſens, ut is qui ſic hoc patrauit, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, cõgregatis uobis & meo ſpiritu, unà cum poteſtate domini noſtri Ieſu Chriſti, tradatur ſatanę ad interitum carnis, quo ſpiritus ſaluus ſit in die domini Ieſu. Non eſt bona gloriatio ueſtra. An neſcitis ꝙ paululum fermenti totam conſperſionẽ fermẽtat? Expurgate itaq; uetus fermẽtũ, ut ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis infermẽtati. Nã & paſcha noſtrũ pro nobis immolatus eſt Chriſtus. Itaq; feſtũ celebremus, non in fermento ueteri, nec in fermento maliciæ & uerſutiæ, ſed in panibus fermento carentibus, hoc eſt, ſyncerítate & ueritate. Scripſi uobis per epiſtolam: Ne cõmiſceremini cum ſcortatoribus: ac non omnino cũ ſcortatoribus mundi huius, aut cum auaris, aut cum rapacibus, aut ſimulacrorum cultoribus. Alioqui utinã uidelicet è mundo exiſſetis. Nunc aũt ſcripſi uobis, ne cõmiſceamini. Si quis quũ frater appellet̃, fuerit ſcortator, aut auarus, aut ſimulacrorum cultor, aut cõuitiator, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi ne cibũ quidẽ capiatis. Quid em̃ ad me attinet, etiã de his qui foris ſunt iudicare? Nõne de his qui intus ſunt, iudicatis? eos uero qui foris ſunt, deus iudicat. Etiam profligate iſtũ qui malus eſt, ex uobis ipſis.

V

Suſtinet aliqs ueſtrũ, negociũ habens cũ altero, iudicari ſub iniuſtis, & nõ magis ſub ſanctis? An neſcitis, ꝙ ſancti mundũ iudicabũt? Et ſi p uos iudicat̃ mũdus, indigni eſtis minimis iudicijs? an neſcitis ꝙ angelos iudicabimus, non tantũ iſta quæ ad uictũ pertinẽt? Proinde iudicia ſiqdẽ habueritis de ijs quæ

VI

ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς διακρινεῖ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κζ ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς;

κη ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

λ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

λα φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅ τινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

λβ περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἐὰν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ

quæ ad uitæ usum attinent, qui contempti sunt in ecclesia, eos constituite. Ad erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens, ne unus quidem, qui possit diiudicare inter fratrẽ suum & fratrem? Sed frater cũ fratre litigat, idq; sub infidelibus.

Itaq; iam quidem omnino delictũ in uobis est, quòd lites habetis inter uos inuicẽ. Cur nõ potius iniuriam patimini? cur non potius damnũ accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis: idq; fratres. An nescitis, quòd iniusti, regni dei hęreditatem non consequentur? Ne erretis: neq; scortatores, neq; cultores simulacrorũ, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbũt cum masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hęc eratis quidã, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licẽt, at non omnia conducũt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero nõ stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus aũt & dominũ suscitauit, & nos suscitabit per potẽtiam suã.

An nescitis, q̃ corpora uestra, mẽbra sunt Christi? Num igitur tollens mẽbra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis q̃ qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigẽtur enim, inquit, duo in carnẽ unã. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatũ quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in propriũ corpus peccat. An nescitis q̃ corpus uestrũ, templũ est habitantis in uobis spiritus sancti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nam empti estis precio. Glorificate iam deum in corpore uestro, & in spiritu uestro, quæ sũt dei. Cæterum de quibus scripsistis mihi: VII
Bonum est homini, uxorem non attingere. Attamẽ propter stupra uitãda, suam quisq; uxorem habeat: & suum quæq; uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiã reddat: similiter autẽ & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicẽ, nisi si quid ex consensu, pro tẽpore ut uacetis

ieiunio

νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ὦσι τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

λγ τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λδ λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλόν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λε τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

λς εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω ἄνδρα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ὑμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περιπατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. περιτετμημένῳ τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.

λζ ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθείς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ. τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

λη περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην. ὅτι καλόν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς

ieiunio & precationi: & rursum in unũ conueniatis, ne tentet uos satanas propter intẽperantiam uestram. Hoc aũt dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines esse, ut & ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius autẽ sic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonũ eis est si manserint ut & ego: q; si se non continẽt, cõtrahant matrimoniũ. Nam satius est matrimonium cõtrahere, quàm uri. At coniugatis præcipio, non ego, imò dominus: Vxor à uiro ne separetur: q; si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconciliẽt: & maritus uxorẽ ne dimittat. Reliquis aũt ego dico, nõ dominus. Si quis frater uxorem habet infidelẽ, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eã: & mulier quæ habet maritum infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illũ. Sanctificatus est enim maritus incredulus per uxorẽ, & sanctificata est uxor incredula per maritum. Alioqui filij uestri immũdi essent, nũc aũt sancti sũt. Quòd si incredulus discedit, discedat. Non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, sed in pace uocauit nos deus. Qui nam q; scis mulier, an maritũ sis seruatura? aut qui scis uir, an uxorem sis seruaturus? Vtcunq; fuerit, unusquisq; ut ipsi partitus est deus, unusquisq; ut illũ uocauit dominꝰ, ita ambulet: & sic in ecclesijs omnibus ordino. Circuncisus aliquis uocatus est? ne accersat præputium. In præputio aliquis uocatus est? ne circũcidatur. Circũcisio nihil est, & præputiũ nihil est, sed obseruatio mãdatorum dei. Vnusquisq; in ea uocatione in qua uocatus fuit, maneat. Seruus uocatus es? ne sit tibi curę: quinetiã si potes liber fieri, potius utere. Etenim qui in domino uocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber uocatus fuit, seruus est Christi. Pretio empti fuistis, nolite fieri serui hominum. Vnusquisq; in eo, in quo uocatus fuit, fratres, maneat apud deum. De uirginibus autẽ præceptum domini non habeo: consiliũ tamen do, tanquam misericordiam consequutus à domino, in hoc ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. Nam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? ne quære diuortiũ. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem. Quòd si duxeris

γήμας, οὐχ ἥμαρτεν. καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχήμον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥς τε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐπέγνωκέ τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος ἰησοῦς χριστὸς

duxeris uxorem,nō peccasti.Et si nupserit uirgo,non peccauit.Attamen afflictionem in carne habituri sunt huiusmodi.Ego uero uobis parco.Cæterum illud dico fratres, tempus contractū est:superest,ut qui habēt uxores,sint tanquā non habeant:& qui plorant,tanquam non plorent:& qui gaudent, tanquam non gaudeant:& qui emunt,tanquam non possideant:& qui utuntur mundo hoc,tanquā non utantur. Præterit enim habitus huius mundi. Velim aūt uos absq; sollicitudine esse.Qui cœlebs est,curat ea quæ sunt domini,quomodo placiturus sit domino.At qui duxit uxorem,sollicitus est de his quæ sunt mundi,quomodo placiturus sit uxori.Diuisa sunt hæc duo:mulier, & uirgo.Innupta curat ea,quæ sunt domini,ut sit sancta quum corpore tum spiritu. Contrà,quæ nupta est,curat ea quæ sunt mundi,quomodo placitura sit uiro.Hoc autem ad id,quod uobis conducibile est,dico: non uti laqueū uobis injiciam:sed ut quod honestum ac decorū est,sequamini,& adhæreatis domino,absque ulla distractione.

Quòd si quis indecorum uirgini suæ putat,si prætereat nubēdi tempus,& sic oportet fieri:quod uult faciat,non peccat,iūgantur matrimonio.Cæterū qui stat firmus in corde,non habēs necessitatem,sed potestatem habet propriæ uoluntatis:& hoc decreuit in corde suo,ut seruet suā uirginē,bene facit.Itaq; qui elocat nuptū,bene facit. Attamē qui non elocat nuptum,melius facit.

Vxor allígata est matrimonio,quamdiu uiuit maritus eius:quòd si dormierit maritus illius,libera est ad cui uelit nubendum, modo in domino.Attamē beatior est,si sic maneat,iuxta meam sententiā. Opinor aūt q; & ipse spiritū dei habeam. Cæterū de VIII
ijs quæ simulacris immolant̄,scimus q; omnes scientiam habemus.Scientia inflat,charitas uero ædificat.Quòd si quis sibi uidet̄ aliquid scire,nondum quicq̄ nouit,quēadmodū oporteat scire.At si quis diligit deū, hic cognitus est ab illo.De esu igit̄ eorum quæ simulacris immolātur,scimus q; nullū est simulacrū in mūdo:& q; nullus sit deus alius,nisi unus.Nam etiā si sunt qui dicantur dij̄,siue in cœlo,siue in terra,quēadmodum sunt dij̄ multi,& domini multi:nobis tamen unus est deus,q; est pater ille,ex quo omnia,& nos in illū:& unus dñs Iesus Christus

θὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον θυθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐάν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα θυθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

μα Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρναβᾶς οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει, ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν, τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται;

stus, per quem omnia, & nos per illum: sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum conscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanquam simulacris immolatũ edunt, & conscientia illorũ infirma quum sit, polluitur. Atqui esca nos non commẽdat deo: neq; si comedamus, aliquid nobis supereſt: neq; si non comedamus, quicquã nobis deest. Sed uidete ne quo modo facultas illa uestra, offendiculo sit ijs qui infirmi sunt: Etenim si qs conspexerit te, qui habes scientiam, in epulo simulacrorũ accũbẽtem, nónne conscientia eius qui infirmus est, ædificabitur ad edendũ ea quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater qui infirmus est, in tua scientia, propter quẽ Christus fuit mortuus. Sic aũt peccantes in fratres & uulnerantes illorũ conscientiã infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meum, haudquaq; uescar carnibus in æternum, ne fratri meo sim offendiculo.

An non sum apostolus? an nõ sum liber? IX
an non Iesum Christum dominũ nostrũ uidi? an nõ opus meum uos estis in domino? Si cæteris non sum apostolus, at sanè uobis sum: siquidem sigillũ apostolatus mei, uos estis in domino. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An non habemus potestatẽ edendi ac bibendi? An non habemus potestatẽ, sororem mulierem circũducendi, quẽadmodũ & cæteri apostoli & fratres domini & Cephas? Aut sol9 ego & Barnabas non habemus potestatẽ hoc faciendi? Quis militat suis stipendijs unquã? Quis plãtat uineam, & de fructu eius non edit? Aut quis pascit gregẽ, & de lacte gregis non edit? Num secundũ hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptũ est: Non obligabis os boui triturãti. Num boues curæ sunt deo? An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est, ꝙ sub spe debeat is qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauimus, magnũ est si nos uestra carnalia messuerimus? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, cur non potius nos? Atqui non usi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimus, ne quod offendiculũ demus euãgelio Christi. An nescitis ꝙ ij qui in sacris operant̃, ex sacrificio uiuũt? Qui sacrario assistũt, una cum sacrario par

μερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τὶς κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μβ ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντας πάντως σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μγ οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μδ ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

με οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός.

μς ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευ-

tem accipiũt? Sic & dominus ordinauit, ut qui euangeliũ annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamen nullo horũ usus fui. Quãquam nõ scripsi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonum est mihi mori potius, q̃ ut gloriationem meam aliquis inanem reddat. Etenim si euangelizẽ, non est quod glorier. Necessitas enim mihi incumbit. Væ aũt mihi est, nisi euãgelizem. Nam si uolens hoc faciã, præmiũ habeo: sin inuitus, dispẽsatio commissa est mihi. Quod igitur mihi est præmium? Vt quum euangelizem, gratuitum efficiam euãgelium Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euangelio. Etenim quum liber sim ab omnibus, omnibus me ipsum seruũ feci, quo plureis lucrifaciã: & factus sum Iudæis, quasi Iudæus, ut Iudæos lucrifaciam; ijs qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lucrifaciã; his qui sine lege sunt, tanquã sim sine lege: quum non sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciam eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis quasi infirmus, ut infirmos lucrifaciam. Omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos seruem. Hoc aũt facio propter euãgelium, ut particeps illius fiam. An nescitis q̃ qui in stadio currũt, omnes quidẽ currunt, sed unus accipit præmium? Sic currite, ut cõprehẽdatis. Omnis aũt qui certat, per omnia temperans est: illi quidem igitur, ut periturã coronã accipiãt, nos aũt ut æternam. Ego itaq̃ sic curro, ut non in incertũ: sic pugilem ago, nõ uelut aerem feriens: uerũ subijcio corpus meum, & in seruitutẽ redigo, ne quo modo fiat, ut quũ alijs prędicarim ipse reprobus efficiar.

Nolim aũt uos ignorare fratres, q̃ patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per mare transierũt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escã spiritualẽ comedebant, & omnes eundẽ potum spiritualẽ bibebant. Bibebãt enim de spirituali, quæ illos comitabat, petra: petra uero fuit Christus. Sed plures illorũ nõ approbauit deus: prostrati sunt enim in deserto. Hæc aũt figuræ nostri fuerũt, ne nos simus cõcupiscẽtes rerũ malarũ, quẽadmodũ & illi concupierunt. Neq̃ simulacrorum sitis cultores, sicuti quidã illorũ, quemadmodũ scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerũt ad ludendũ. Neq̃ stupris inquinemur, sicuti quidã illorum

stupriã

ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθάπερ καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

κζ ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

κθ πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

λ τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

λα βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμέν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

λβ πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

λγ ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

λδ εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε

stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti tria milia. Neq; tẽtemus Christum, sicut & quidam illorum tẽtauerunt, & à serpẽtibus extincti sunt. Neq; murmuretis, sicut & quidam illorum murmurauerunt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autẽ omnia figuræ contigerũt illis. Scripta uero sunt propter admonitionem nostri, in quos termini ætatum inciderũt. Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tẽtatio uos nõ cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus qui non sinet uos tentari supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei, fugite ab simulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos quod dico.

Poculũ benedictionis, cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frãgimus, nonne cõmunicatio corporis Christi est? Quoniã unus panis, unũ corpus multi sumus. Nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israelem iuxta carnem. Nonne qui edunt uictimas, participes sacrarij sunt? Quid ergo dico, ꝙ simulacrũ aliqd sit? aut quod simulacris immolatũ aliqd sit? Non: uerũ illud dico, ꝙ quæ immolãt gẽtes, dæmonijs immolant, & non deo. Nolim autẽ uos consortes dæmoniorũ esse. Non potestis poculũ domini bibere, & poculum dæmoniorũ. Non potestis mensæ domini participes esse, & mensę dæmoniorũ. An prouocamus dominũ? Num fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, at non omnia conducunt. Omnia mihi licẽt, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est, quærat, sed quisq; quod alterius est. Omne quod in macello uẽditur, edite: nihil interrogãtes, propter cõscientiã. Domini siquidẽ est terra, & plenitudo eius. Quòd si quis uocat uos infideliũ, & uultis ire, quicquid apponit uobis, edite: nihil interrogantes propter conscientiam. Quòd si quis uobis dixerit, Hoc simulacris immolatum est: ne edatis propter illum qui indicauit, & propter conscientiã. Domini siquidem est terra, & plenitudo eius. Porrò conscientiam dico, non tuam, sed illius alterius. Cur enim libertas mea iudicat ab alia conscientia? Quòd si ego cum gratia participo, cur ob id mihi male dicit, pro quo ego gratias ago? Siue igit editis, siue bibitis, siue qd facitis, omnia in gloriã dei facite. Tales

γίνεσθε, καὶ ἰουδαίοις, καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.

νλ ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

νε θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ χριστός ἐστι, κεφαλὴ δὲ γυναικός, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ χριστοῦ, ὁ θεός.

νς πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι; γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.

νζ εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.

νη συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρε-

eſtote, ut nullũ præbeatis offendiculũ, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; eccleſiæ dei: quẽ admodũ ego per omnia omnibus placeo, non quærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum ut ſalui fiant. Imitatores mei XI eſtote, ſicut & ego Chriſti. Collaudo autẽ uos fratres, quòd omnia mea memoria tenetis: & quemadmodũ tradidi uobis, inſtituta tenetis. Sed uolo uos ſcire, quòd omnis uiri caput, Chriſtus eſt: caput autẽ mulieris, uir: caput uero Chriſti, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicquam habens in capite, probro afficit caput ſuum. Omnis uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehoneſtat caput ſuum. Nam id perinde eſt prorſus, ac ſi raſa eſſet. Etenim ſi non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quòd ſi fœdũ eſt mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidem non debet uelare caput, quum is imago ſit & gloria dei. At mulier, gloria uiri eſt. Non enim eſt uir ex muliere, ſed mulier ex uiro. Neq; enim conditus eſt uir propter mulierem, ſed mulier propter uirũ. Propter hoc debet mulier poteſtatem habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir abſque muliere, neq; mulier abſque uiro in domino. Nam quemadmodũ mulier ex uiro eſt, ita & uir per mulierem, omnia uero ex deo. Inter uosipſos iudicate, num decorum eſt, mulierem non uelatã deum orare? An ne natura quidem ipſa hoc docet uos, quòd uiro quidem ſi comatus fuerit, probro ſit? Contrà mulieri, ſi comata fuerit, gloriæ ſit? eo quod coma pro uelamine data ſit. Cæterum ſi quis uidetur contentioſus eſſe, nos huiuſmodi conſuetudinem non habemus, neque eccleſiæ dei. Illud tamen præcipiẽs, non laudo quòd non in melius, ſed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, quum cõuenitis in eccleſia, audio diſſidia in uobis eſſe, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & ſectas in uobis eſſe, quo qui probati ſunt, manifeſti fiant inter uos. Igitur quum conuenitis in eundem locum, non licet dominicam cœnam edere, quòd unuſquiſq; propriam cœnam occupat in edendo. Et hic quidem eſurit, ille uero ebrius eſt. Num ſanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An eccleſiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui non habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim

accepi

παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα
ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε,
καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν
ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε,
ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτον πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν
ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος
τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου.

ϑ διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι,
καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,
οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

ξ ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε. τὰ δὲ
λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

ξα περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω
ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι.
διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι
ἁγίῳ. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ
αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς ὢν θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν
πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ
τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,
ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ
προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων,
ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία
γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ
τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς
βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη
ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ
ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ χρι-
στὸς

accepi à domino, quod & tradidi uobis, q̃ dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panem: & postq̃ gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite. Hoc meum est corpus, quod pro uobis frãgitur, hoc facite in mei cõmemorationẽ. Ad eũdem modũ & poculũ, peracta cœna, dicẽs: hoc poculũ nouũ testamentũ est in meo sanguine: hoc facite, quotiescũq; biberitis, in mei commemorationẽ. Quotiescũq; enim comederitis panẽ hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annũciatis, donec uenerit. Itaq; quisq; ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autẽ homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit & bibit indigne, iudiciũ sibiipsi edit & bibit, non diiudicãs corpus domini. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiũt multi. Et enim si nosipsos diiudicassemus, haudquaquam iudicati fuissemus. At quum iudicamur, à domino corripimur, ne cum mundo condẽnemur. Itaq; fratres mei, quũ conuenitis ad comedendũ, alius aliũ expectate. Quòd si quis esurit, domi edat, ne ad cõdemnationẽ conueniatis. Cętera uero, quũ uenero disponam. Porrò de spiritualibus XII
fratres, nolo uos ignorare. Scitis q̃ gentes fuistis, & ad simulacra muta utcũq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ uobis facio, q̃ nullus per spiritum dei loquens dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dominũ Iesum, nisi per spiritum sanctũ. Diuisiones aũt donorũ sunt, sed idem spiritus, & diuisiones ministeriorũ sunt, & idem dominus: & diuisiones operationũ sunt, sed idẽ est deus, efficiens omnia in omnibus. Vnicuiq; uero datur manifestatio spiritus ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritũ datur sermo sapiẽtiæ, alii uero sermo scientiæ, secũdũ eundẽ spiritũ: alii uero fides per eundẽ spiritũ: alii uero dona sanationũ per eundem spiritũ: alii uero efficaciæ potẽtiarum: alii uero prophetia, alii uero discretiones spirituũ, alii uero genera linguarũ, alii uero interpretatio linguarum. Sed omnia hæc efficit unus ille & idẽ spiritus, diuidẽs peculiariter unicuiq; sicuti uult. Quemadmodũ eñ corpus unũ est, & mẽbra habet multa, omnia uero mẽbra corporis unius, multa quũ sint, unũ sunt corpus, sic & Chri-

σός. καὶ γὰρ ἓν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖα ἐστι, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δὲ ἐστὲ σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

ξβ ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ

ἀγάπη

stus. Etenim per unum spiritū nos omnes in unū corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi: & omnes unum spiritū hausimus. Etenim corpus nō est unum membrū, sed multa. Si dicat pes, non sum manus, non sum de corpore: num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? Si totū corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc aūt deus posuit membra, unūquodq; singulatim in corpore, quēadmodū uoluit. Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc aūt multa quidem membra, unum uero corpus. At non potest oculus dicere manui, non est mihi opus te: aut rursū caput pedibus, non est mihi opus uobis. imò multo potius, quæ uidentur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorē uberiorē apponimus: & indecora nostri, copiosiorem decorē habent. Cæterum quę decora sunt nostri, non indigent: sed deus simul tēperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorem addēs honorem, ne sit dissidiū in corpore, sed inuicē alia pro aliis eandem sollicitudinē gerant membra. Et siue patitur unum membrū, simul patiūtur omnia membra: siue glorificatur unum membrū, simul gaudēt omnia mēbra. Vos aūt estis corpus Christi, & membra ex parte. Et alios quidē posuit deus in ecclesia, primum apostolos, deinde pphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationum, subsidia, gubernationes, genera linguarū. Num omnes apostoli? num omnes prophetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num omnes dona habent sanationū? num omnes linguis loquūtur? nū omnes interpretātur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc his excellētiorē uiam uobis ostendo. Si linguis hominū loquar & XIII
angelorū, charitatē aūt non habeam, factus sum æs resonās, aut cymbalū tinniens. Et si habeā prophetiā, & nouerim mysteria omnia, omnēq; scientiā; & si habeam omnē fidem, adeo ut montes loco dimoueā, charitatem aūt nō habeā, nihil sum. Et si insumam in alimoniā omnes facultates meas, & si tradam corpus meū ut cōburar, charitatē aūt nō habeā, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est; charitas non inuidet;

charitas

ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ξγ Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παράκλησιν, καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι,

charitas non eſt procax, nõ inflatur, non eſt faſtidioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, nõ gaudet de iniuſtitia, ſed congaudet ueritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunq̃ excidit: ſiue prophetiæ abolebũtur, ſiue linguæ ceſſabũt, ſiue ſcientia abolebitur. Ex parte enim cognoſcimus & ex parte prophetamus. Aſt ubi uenerit quod perfectũ eſt, tunc qđ ex parte eſt, abolebitur. Quum eſſem puer, ut puer loquebar, ut puer ſentiebã, ut puer cogitabã. At ubi factus ſum uir, aboleui puerilia. Cernimus eñ nunc per ſpeculũ in ænigmate, tũc aũt facie ad faciẽ: nunc cognoſco ex parte, tunc uero cognoſcã quẽadmodũ & cognitus ſum. Nunc aũt manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, ſed maxima in his charitas.

Sectemini charitatẽ, æmulemini ſpiritua- XIIII
lia, magis tamẽ ut prophetetis. Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed deo: nullus enim audit: ſpiritu uero loqtur myſteria. Cæterũ qui prophetat, hominib⁹ loquit̃ ædificationẽ & exhortationẽ & conſolationẽ. Qui loquit̃ lingua, ſeipſum ædificat: at qui prophetat, congregationẽ ædificat. Volo aũt omnes uos loqui linguis, magis tamẽ ut prophetetis. Maior eñ qui prophetat, q̃ qui loquit̃ linguis, niſi interpretetur, ut eccleſia ædificationẽ accipiat. Nunc aũt fratres, ſi ueniã ad uos linguis loquens, qđ uobis ꝓdero: niſi uobis loquar aut per reuelationẽ aut per ſcientiã aut per prophetiã aut per doctrinã? Quin & inanima, uocem reddẽtia ſiue tibia ſiue cithara, niſi diſtinctionẽ ſonis dederint, quomodo cognoſcetur quod tibia canitur aut cithara? Etẽm ſi incertã uocẽ tuba dederit, quis apparabit̃ ad bellũ? Sic & uos per linguã, niſi ſignificantẽ ſermonẽ dederitis, quomodo intelligetur quod dicitur? eritis enim in aerem loquẽtes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocum ſunt in mundo, & nihil horũ mutum. Itaq; ſi neſciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaq; & uos, quandoquidem ſectatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem eccleſiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur eſt? Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente. Canam

πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ οὐ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅτ' ἂν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

ξδ προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

ξε αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε, ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προ-

spíritu, ſed canã & mente. Alioqui ſi benedixeris ſpíritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus eſt Amen, ad tuam gratiarum actionẽ? quandoquidẽ quid dicas, neſcit. Nam tu quidẽ bene gratias agis, uerum alius non ædificatur. Gratias ago deo meo, q̃ magis q̃ omnes uos, linguis loquor. Sed in eccleſia uolo q̃nq̃ uerba mente mea loqui, ut & alios inſtituam, potius q̃ decem milia uerborũ lingua. Fratres, ne ſitis pueri ſenſibus, ſed malitia pueri ſitis: ſenſibus uero perfecti ſitis. In lege ſcriptum eſt: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne ſic quidem audiẽt me, dicit dominus. Itaq̃ linguæ ſigni uice ſunt, non ijs qui credunt, ſed incredulis: contrà prophetia, non incredulis, ſed credẽtibus. Ergo ſi conuenerit eccleſia tota ſimul, & omnes linguis loquantur: ingrediãtur aũt indocti aut increduli, nonne dicẽt uos inſanire? Quòd ſi omnes prophetetis, ingrediat aũt incredulus aut indoctus, coarguitur ab omnibus, dijudicat ab omnibus: & ſic occulta cordis eius manifeſta fiunt: atq̃ ita procidẽs in faciem adorabit deum, renuncians q̃ deus reuera in uobis ſit. Quid igit eſt fratres? Quoties conuenitis, unuſquiſq̃ ueſtrum canticũ habet, doctrinã habet, linguam habet, reuelationẽ habet, interpretationẽ habet: omnia ad ędificationẽ fiant: ſiue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad ſummum ternos, idq̃ uiciſſim, & unus interpretet: quòd ſi non ſit interpres, taceat in eccleſia: cęterum ſibijpſi loquatur & deo. Prophetæ uero duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicẽt. Porrò ſi alij fuerit reuelatum aſsidẽti, prior taceat. Poteſtis eĩ ſingulatim omnes prophetare, ut omnes diſcant, & omnes cõſolationẽ accipiant, & ſpiritus prophetarũ prophetis ſubijciuntur. Non enim eſt confuſionis autor deus, ſed pacis, ut in omnibus congregationibus ſanctorum. Mulieres ueſtrę in eccleſijs ſileant: nec enim permiſſum eſt illis ut loquãtur, ſed ut ſubditæ ſint: quẽadmodũ & lex dicit. Quòd ſi quid diſcere uolunt, domi ſuos uiros interrogent. Nam turpe eſt mulieribꝰ in cœtu loqui. An à uobis ſermo dei profectus eſt? An in uos ſolos incidit? Si quis uidẽtur propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat quæ ſcribo uobis, q̃ dñi ſint præcepta: cæterũ ſi quis ignorat, ignoret. Proinde fratres ad id enitamini, ut

prophe-

τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσας μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

ξς γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἀφ' ὧν οἱ πλείονς μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν, ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι, ὃ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν. ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέλος, ὅτ' ἂν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὅτ' ἂν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἔσχατος

prophetetis,& loqui linguis ne uetueritis. Omnia decẽter,& ſecundũ ordinem fiant.

Notũ aũt uobis facio fratres,euãgelium XV
quod euãgelizaui uobis,qd' & accepiſtis, in quo & ſtatis,per quod & ſalutẽ cõſequi mini:quo pacto annũciarim uobis,ſi tenetis,niſi fruſtra credidiſtis. Tradidi ẽm uobis in primis,quod & acceperã:q̃ Chriſtꝰ mortuus fuerit pro peccatis noſtris,ſecũdũ ſcripturas:& q̃ ſepultꝰ ſit,& q̃ reſurrexerit tertio die,ſecundũ ſcripturas:& q̃ uiſus ſit Cephæ,deinde duodecim illis:poſtea uiſus eſt plus q̃ quingẽtis fratribus ſimul:ex quibus plures manẽt ad hunc uſq̃ diem,quidã aũt & obdormierunt:deinde uiſus eſt Iacobo, pòſt apoſtolis omnibꝰ, poſtremo uero omnium uelut abortiuo uiſus eſt & mihi. Ego enim ſum minimus apoſtolorũ:qui nõ ſum idoneus ut dicar apoſtolus, ꝓpterea q̃ perſequutꝰ ſum eccleſiã dei:ſed gratia dei ſum id quod ſum.Et gratia eius quæ ꝓfecta eſt in me nõ fuit inanis,ſed copioſius q̃ illi omnes laboraui:non ego tamen,ſed gratia dei quæ mihi adeſt.Siue igitur ego, ſiue illi, ſic prædicamꝰ, & ſic credidiſtis. Quòd ſi Chriſtus prædicaẽ à mortuis reſurrexiſſe, quomodo dicũt quidã inter uos nõ eſſe reſurrectionẽ mortuorũ? Porrò ſi reſurrectio mortuorũ nõ eſt,ne Chriſtus quidẽ reſurrexit. Quòd ſi Chriſtꝰ nõ reſurrexit,inanis uidelicet eſt prædicatio noſtra,inanis aũt eſt & fides ueſtra.Reperimur autẽ & falſi teſtes dei,quoniã teſtificati ſumus de deo,q̃ excitauerit Chriſtũ,quẽ non excitauit,ſi uidelicet mortui nõ reſurgũt.Etẽm ſi mortui non reſurgũt, ne Chriſtꝰ qdẽ reſurrexit. Quòd ſi Chriſtus nõ reſurrexit,ſuperuacanea eſt fides ueſtra:adhuc eſtis in peccatis ueſtris. Igiẽ & q̃ obdormierũt in Chriſto,perierũt. Si in uita hac ſpem in Chriſto tãtũ fixã habemꝰ, maxime miſerabiles omniũ hominũ ſumꝰ. Nũc aũt Chriſtꝰ ſurrexit ex mortuis, primitiæ eorũ q̃ dormierãt,fuit. Poſtq̃ ẽm ꝑ hominẽ mors,etiã ꝑ hominẽ reſurrectio mortuorũ. Quẽadmodũ ẽm ꝑ Adã oẽs moriũtur,ita & per Chriſtũ oẽs uiuificabũtur: unuſq̃ſq̃ aũt in ꝓprio ordine:primitię Chriſtus,deinde íj q̃ ſũt Chriſti in aduẽtu ipſiꝰ: mox finis,quũ tradiderit regnũ deo & patri quũ aboleuerit oẽm principatũ & oẽm poteſtatẽ ac uirtutẽ:nã oportet eũ regnare,donec poſuerit oẽs inimícos ſub pedes ſuos:

Nouiſsimus

ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅτι δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δηλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται, τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζῳοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ
* Aliás ποτεινῶν
πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον, τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες

Nouiſsimus hoſtis abolet mors. Nã omnia ſubiecit ſub pedes illi. Atqui quũ dicat, omnia ſubiecta ſint, palã eſt, excipiendũ eũ q ſubiecit illi omnia. Quũ aũt ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe filius ſubijciet ei qui illi ſubiecit omnia, ut ſit deus omnia in omnib. Alioqui qd faciẽt ij qui baptizant̃ p mortuis, ſi omnino mortui nõ reſurgũt? Cur & baptizant̃ p mortuis? Quid & nos periclitamur omni tẽpore? In dies morior p noſtrã gloriationẽ, quam habeo in Chriſto Ieſu dño noſtro. Si ſecundũ hominẽ cũ beſtijs depugnaui Epheſi, quæ mihi utilitas, ſi mortui nõ reſurgũt? Edamus & bibamus, cras eñ morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrũpũt mala. Expergiſcimini iuſte, & ne peccetis: nam ignorationẽ dei nõnulli habẽt. ad pudorẽ uobis loquor. At dicet aliquis: Quo modo reſurgũt mortui? Quali aũt corpore uenient? Stulte. Tu quod ſeminas, nõ uiuificat̃, niſi mortuũ fuerit. Et hoc quod ſeminas, non corpus quod naſcetur, ſeminas, ſed nudũ granũ, exempli cauſa, tritici aut alicui ex cęteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; ſeminũ ſuum corpus. Non omnis caro, eadẽ caro: ſed alia qdẽ caro hominũ, alia uero caro pecorũ, alia uero piſcium, alia uero uolucriũ. Et ſunt corpora cœleſtia & ſũt corpora terreſtria. Verũ alia qdẽ cœleſtiũ gloria, alia uero terreſtriũ: alia gloria ſolis, & alia gloria lunæ, & alia gloria ſtellarũ. Stella ſiqdẽ à ſtella differt in gloria. Sic & reſurrectio mortuorũ. Seminat̃ in corruptiõe, reſurgit in incorruptibilitate: ſeminat̃ in ignominia, reſurgit in gloria: ſeminat̃ in infirmitate, reſurgit in potẽtia: ſeminat̃ corpꝰ animale, reſurgit corpꝰ ſpirituale. Eſt corpꝰ animale, & eſt corpꝰ ſpirituale: quẽadmodũ & ſcriptũ eſt: Factus eſt primus homo Adã in animã uiuentẽ, extremꝰ Adã in ſpiritũ uiuificãtẽ. At nõ primũ, quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale. Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo, ipſe dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt: & qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt. Et quẽadmodũ geſtauimus imaginẽ terreni, geſtabimꝰ & imaginẽ cœleſtis. Hoc aũt dico fratres, q caro & ſanguis regni dei hæreditatẽ cõſequi non poſſunt: neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce myſteriũ uobis dico. Non

πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

ξζ Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάζητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ, κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω. μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. ἐπιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγώ. μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτόν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δέ, ὅταν αὐ εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει. ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἶδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις

Non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur, in puncto temporis, in momento oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Quum autem corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tum fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Vbi tuus mors aculeus? Vbi tua inferne uictoria? Aculeus autem mortis, peccatum: potentia uero peccati, lex. Sed deo gratia, qui dedit nobis uictoriam, per dominum nostrum Iesum Christum. Itaq; fratres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles, abundantes in opere domini semper, quum sciatis quòd labor uester non est inanis in domino. Cæterum de collatione in sanctos, quemadmodum ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & uos facite. In una sabbatorum unusquisq; uestrum apud se seponat, recondens quicquid commodum fuerit: ne quum uenero, tunc collationes fiant. Vbi uenero autem, quoscunq; probaueritis per epistolas, hos mittam ut perferāt munificētiam uestram Hierosolymam. Quòd si fuerit operæprecium ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur. Veniam autem ad uos, quum Macedoniam transiero. Macedoniam enim pertransiturus sum. Apud uos autem fortè permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunq; proficiscar. Nolo enim uos nunc in trānscursu uidere, sed spero tempus aliquantum mansurum me apud uos, si dominus permiserit. Commorabor autem Ephesi, usq; ad diem quinquagesimū. Nam hostiū mihi apertū est magnum & efficax & aduersarij multi. Quòd si uenerit Timothe⁹, uidete ut absq; metu sit apud uos: opus enim domini operatur, quemadmodū & ego. Ne quis igitur eū spernat, sed prosequamini eum cū pace, ut ueniat ad me. Expecto enim illū cum fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multū hortatus sum illū, ut iret ad uos cū fratribus, & omnino non erat uolūtas nunc eundi. Venturus est aūt quū opportunitatē erit nact⁹. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cū charitate fiāt. Obsecro aūt uos fratres: nostis familiā Stephanę esse primitias Achaiæ, & ꝙ in ministerium sanctis

XVI

ἁγίοις ἔπαξαν ἑαυτοὺς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ, καὶ Φορτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους, πρώτη.

ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.

sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti. Gaudeo uero de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaici: quoniã id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerunt: refocillauerunt enim spiritũ meum ac uestrum: agnoscite itaque huiusmodi. Salutant uos eccleſiæ Aſiæ. Salutant uos in domino multum Aquila & Priſcilla, cum ea quæ in domo eſt ipſorum eccleſia. Salutant uos fratres omnes. Salutate inuicem oſculo ſancto. Salutatio mea manu Pauli: Si quis non diligit dominũ Ieſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha. Gratia domini Ieſu Chriſti ſit uobiſcum. Dilectio mea cum omnibus uobis in Chriſto Ieſu. Amen.

Ad Corinthios, prior.

Miſſa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΤΗΣΙΠΠΟΝ ΔΙΑΛΕΞΕΩΣ.

Ταύτην ἐποιήσατο ἀπὸ μακεδονίας, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐποιήσεως αὕτη. Δημάδην τινὲς τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ τῇ πρὸς Φίλιππον, κατηγόρησαν ὡς διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ λαβόντος τὴν μητέρα, καὶ ἐλυπήθησαν, ὡς παιδόντος τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν χισμάτων ποιούντων, ὡς τε παρακαθέζεσθαι τοῖς γράμμασι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν παρὰ τοῦ χείρονος χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ λαμπροῖς. ἦσαν δὲ καὶ πρὸς τῆς λογίας, τῆς εἰς τὸν ἄγιστον φροντίζοντος καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ Ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτὸν ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα ἀξιώσασιν αὐτοῖς ἀνδικετεῖν, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον ἐλεεῖσθαι. ᾧ αὐτῇ δὲ διδάσκει πρὸς τὸν νόμον, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ᾧ αὐτῷ τῷ γράμματι τὴν διάνοιαν βρεωκᾶν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ᾧ τοῖς ῥητοῖς ἐστι, καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χείρονος ἐληθέντος, καινὴ λύσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν. ἀλλ' ὡς ᾧ καινῇ λύσει, ᾧ πᾶσιν ἀναιρεῖσθαι, καὶ ἄργιλλ εἶναι λοιπὸν τὴν πολιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ πρὸς τῆς δικαιοσύνης, καὶ προτρέπεται αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. ἀτιμάζοντος δὲ αὖ ᾧ προσώπῳ λαμπρύνοντας, καταλέγει πάντα, ἅπερ ἐπόνθει διὰ τὸν λύσιον. καὶ τὰς ὑπατείας δὲ δηγεῖται, ἅπερ ἑώρακεν, εἴς τε τὸν παραδόσιμον, καὶ εἰς τὸν τεῖχον οὐρανὸν ἀρπαγείς. εἶτα παραγγέλλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν αὖ ἁμαρτάνοντας ᾧ δυσχερείᾳ, πλειοῖ τὴν πολύν. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ὅτι ᾧ τῇ πολιτείᾳ πορίζεται ἑαυτῷ, καὶ πρὸς κτησίππου, καὶ τῶν φυλαποσόλων. καὶ ἐκτάσεις τῆς ὑποθέσεως, πρόεισιν εἴς τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ πρὸς ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ δυσωπεῖσθαι, καὶ τὸ ᾧ αγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλοχρήματον, καὶ πρὸς τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῆς τῶν φυλαποσόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM argumentum per Des. Eraſmum Rot.

PRimum reddit cauſas Corinthijs, quare non reuiſerit illos, quemadmodum pollicitus eſt epiſtola ſuperiore: prius quædam præfatus de ſuis afflictionibus, quas ob euangelium Chriſti perpetiebatur, oſtendens in tantis malis deum ſibi fuiſſe ſolatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem ſuperiore epiſtola iuſſerat tradi ſatanæ, ut amanter reciperent caſtigatum, quem peccantem eiecerant. Hæc fermè capite primo ac ſecundo. Deinde prædicat ſtudium ſuum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pſeudapoſtolos, qui ſuo ſeruientes quæſtui, ſuæ ſtudentes gloriæ, nuſquam non pelliciebãt ad legem Moſaicam, quam Chriſto ſic conabantur admiſcere, quaſi ſine huius acceſsione non eſſet ſpes ſalutis. Itaque umbris legis Moſaicæ præfert euangelij lucem: ſubinde adhortans illos non ad ceremonias legis, ſed ad conſcientiam uitamq; Chriſto dignam: teſtans interim qua ſynceritate prædicauerit euangelium Chriſti, quãtumq; malorum eius gratia perpeſſus ſit ſpe præmij cœleſtis. Ad hæc indicat quibus in rebus ſita ſit potiſsimum Chriſtiana pietas. Hæc tractantur in calce capitis ſecũdi, capite tertio, quarto, quinto, & principio ſexti. Nam reliqua huius capitis parte, ſimulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoſcẽtes dignitatem & ſanctitatem ſuæ profeſsionis, modis omnibus abſtineant ab inquinamẽtis ethnicorum, cum quibus nihil eſſet illis commune. Quarto loco lenit ſuperioris reprehenſionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epiſtolę ſuæ, licet obiurgatrici, per omnia paruiſſent: gratulaturq;, quod is mœror temporarius ſummum gaudium utriſque pepererit, uelut quum ex amaro pharmaco cõſequitur gratiſsima ſanitas. Quinto loco quum exemplo Macedonum, tum uarijs argumentis ac ſcripturarum teſtimonijs prouocat, ut pro ſua quiſque facultate, proq; animi propenſione conferat aliquid in ſubſidium ſanctorum qui Hieroſolymis agebant, memor hoc ſibi mandatum à Petro: ad hoc negocij miſſo Tito cum altero collega, ut plerique putant, Luca, quos commendat Corinthijs. Hæc agit capite octauo & nono. Sexto, quos ante taxauit oblique, palàm infectatur pſeudapoſtolos, qui faſtu ac ſupercilio dignitatem ac maieſtatem apoſtolicam præ ſe ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem, ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitũ & infantem, ad hæc toties cęſum ac uexatum iniurijs. Aduerſus hos autoritatem ſuam aſſerit apud Corinthios, teſtans nuſquam ſibi deeſſe autoritatem ac poteſtatem apoſtolicam, ſed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, ſed tantum ad commodum ſuorum & Chriſti gloriam. Deinde præfatus ueniam ſtultitiæ, quòd de ſe glorioſius quædam dicere cogeretur: primum æquat ſe ſummis apoſtolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quòd latius ſparſerit euangelij doctrinam, uel quòd unus gratuito eam tradiderit, neq; per ſe neq; per ſuos grauans Achaicos, uel quòd plura perpeſſus ſit euangelij cauſa, quàm illorum quiſquam: ea ſibi gloriæ uertens, ob quæ quibuſdam uidebatur cõtemptior. Porrò ſermonis imperitiam agnoſcens modeſtiæ cauſa, rerum ſciẽtiam ſibi uindicat, ne quid uel hic deſiderent. Poſtremo quoniam pſeudapoſtoli fictis angelorum uiſionibus ſeſe uẽditabant apud ſimplices, Paulus ueram & inſignem adducit uiſionem, ſe raptum in tertium uſque cœlum, atque illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè capite decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pſeudapoſtolos relaberentur in priſtina uitia, teſtatur ſibi in animo eſſe, inuiſere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut ſui diſsimilis eſſe cogatur: aut ne, ſicut epiſtola ſæuire coactus eſt, ita præſens quoq; ſeuire cogatur, quod ante hac non fecerit, quum ſuo iure potuiſſet. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & capite decimotertio. Græcorum inſcriptiones teſtantur, hanc epiſtolam miſſam è Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumẽta quæ nullo autore, ſed commoda breuitate habentur in Latinis codicibus, teſtantur, per eoſdem miſſam è Troade: nam huius loci meminit capite ſecundo.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS SECVNDA

α ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ὑμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες ὅτι ὡσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

β οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

γ οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi per uoluntatē dei, ac Timotheus frater, cōgregationi dei quæ est Corinthi, unà cū sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarū, & deus omnis consolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc ut possimus cōsolari eos qui sunt in quauis afflictione, per consolationē qua nosipsos cōsolatur deus. Quoniā sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & cōsolatio nostra. Siue autem affligimur, id fit pro uestri cōsolatione ac salute quæ operatur in tolerātia earūdem afflictionū, quas & nos patimur, siue consolationē accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, quum sciamus ꝙ quēadmodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra quæ nobis accidit in Asia, quoniam supra modū grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiam de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sentētiam mortis acceperamus, ne confideremus in nobisipsis, sed in deo, qui ad uitam suscitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in quo spem fixam habemus, ꝙ etiam posthac erepturus sit, simul adiuuātibus & uobis, per deprecationē pro nobis, ut ex multis personis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agātur pro nobis: nam gloriatio nostra hæc est, testimoniū conscientiæ nostræ: ꝙ cum simplicitate & syncerítate dei, non sapiētia carnali, sed per gratiā dei conuersati fuerimus in mundo, abūdantius aūt erga uos. Non enim alia scribimus uobis, q̄ quę legitis aut etiam agnoscitis. Spero autem ꝙ usq; ad finem quoq; agnoscetis, quemadmodū & agnouistis nos ex parte, quoniam gloria uestra sumus, quemadmodū & uos nostra, in die domini Iesu. Et hac fiducia uolebam ad uos uenire prius, ut geminā apud uos inirē

χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφείᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ἦ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθείς, δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην σχῶ, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ

gratiã, & per uos pertrãsire in Macedoniã, & rursum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæã. Hoc igit quũ in animo uersarẽ, nunc ubi leuitate sum usus: aut num quæ cogito, secũdũ carnẽ cogito: Vt sit apud me quod est, etiã, etiã, & quod est, nõ, non. Imò fidelis deus ꝙ sermo noster erga uos, nõ fuit etiã & nõ. Nã dei filius Iesus Christus, qui inter uos per nos prædicat est, ꝙ me & Syluanũ ac Timotheũ, nõ fuit etiã & non, sed etiã per ipsũ fuit. Quotquot em̃ sunt ꝓmissiones dei, per ipsum sunt etiã, & per ipsũ amen, deo ad gloriã per nos. Porrò qui cõfirmat nos unà nobiscũ in Christũ: & ꝙ unxit nos, deus est: ꝙ etiã obsignauit nos, deditq; arrã spiritus in cordibus nostris. Ego uero testẽ deũ inuoco in animã meã, ꝙ parcens uobis, nõdũ uenerim Corinthũ, nõ ꝙ dominemur uobis nomine fidei, sed adiutores sumus gaudij uestri, nã fide statis. Sed decreui apud memetipsũ hoc, nõ iterũ cum dolore ad uos uenire. Nam si ego mœrore uos afficiã, & qs est qui exhilaret me, nisi is qui mœrore afficit ex me? Et scripsi uobis hoc ipsum: ne si uenissem ad uos, dolorẽ caperẽ ex his, ex qb⁹ oportebat me capere uoluptatẽ: fiduciã hãc habẽs erga uos omnes, ꝙ meum gaudiũ omniũ uestrũ sit. Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi uobis, per multas lachrymas, non ut mœreremini, sed ut cognoscere tis charitatem quã habeo abũdãtius erga uos. Quòd si qs dolore affecit, nõ me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauem omneis uos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à plurib⁹: adeo ut ediuerso magis cõdonare debeatis & consolari: ne quo modo fiat, ut immodico dolore absorbeat huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficite ut ualeat in illũ charitas. Nã & in hoc scripseram ut cognoscerẽ probationẽ uestri an ad omnia obediẽtes sitis. Cui uero cõdonaris aliqd, & ego cõdono. Nã & ego si qd cõdonaui, cui cõdonaui, ꝓpter uos cõdonaui in cõspectu Christi, ne occuparemur à satana. Nõ em̃ illius cogitatiões ignoram⁹. Cæterũ quũ uenissem Troadẽ in euangeliũ Christi, & ostiũ mihi esset apertũ per dñm, non habui relaxationẽ spiritu meo, eo qd nõ inuenissem Titũ fratrẽ meũ, sed dimissis illis abij in Macedoniã. Deo aũt gratia, ꝙ semp triũphat ꝓ nos in Christo, & odorẽ notitiæ

suæ

τῷ φανερουῦτι, ἀλλ' ἡμῖν ἐν πᾶσι τόπῳ. ὅτι χρι
στοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ
ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς
θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς
ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ κα-
πηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλι-
κρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατ' ἐνώπιον τοῦ θεοῦ,
ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ
χρῄζομεν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑ-
μᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς
ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν γινωσ-
κομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀν-
θρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ,
διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλα-
νι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λι
θίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίναις.

πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χρι
στοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυ
τῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης
ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακό-
νους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ
πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέινει, τὸ δὲ
πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου
ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη
ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι ἐνατενίσαι υἱοὺς
ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωσέως, διὰ τὴν δόξαν
τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς
οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν
δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα,
πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιο-
σύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδο-
ξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερ-
βαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον,
διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δό-
ξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤ-
ῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωσῆς ἐτίθει
κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀ-
τενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ κατα
γουμένου, ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι
γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀ-
ναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνα-
καλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ',
ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς κεῖ-
ται κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα
δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κά-
λυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ
πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάν-
τες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυ-
ρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μετα-
μορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυ-
ρίου πνεύματος.

διὰ

ſuæ manifeſtat per nos in omni loco. Quoniam Chriſti bona fragrãtia ſumus deo, in his qui ſalui fiunt: & in his qui pereunt, his quidẽ odor mortis ad mortẽ: illis uero odor uitæ ad uitã. Et ad hæc quis idoneus? Non enim ſumus ut pleriq; cauponantes ſermonem dei, ſed uelut ex ſynceritate, ſed uelut ex deo in conſpectu dei per Chriſtũ loquimur. Incipimus rurſus nosipſos cõmendare. Num egemus ut nõnulli cõmendatitijs epiſtolis apud uos, aut à uobis cõmẽdatitijs? Epiſtola noſtra uos eſtis, inſcripta in cordibus noſtris: quæ intellígitur & legitur ab omnibus hominibus, dum declaratis q̃ eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata, à nobis inſcripta, non atramento, ſed ſpiritu dei uiuentis, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis. Fiduciã aũt huiuſmodi habemus per Chriſtũ erga deum, nõ q̃ idonei ſimus, ex nobisipſis cogitare quicquã tanq̃ ex nobisipſis: ſed ſi ad aliqd idonei ſumus, id ex deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamẽti, non literę, ſed ſpiritus: nã litera occidit, ſpiritꝰ aũt uiuificat. Quòd ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo ut non poſſent oculos intẽdere filij Iſrael in faciem Moſi, propter gloriã uultus eius, quæ aboleẽ: cur nõ potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi adminiſtratio cõdẽnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſtitiæ in gloria. Quãdoquidẽ ne glorificatum quidem fuit, q̃ glorificatũ eſt in hac parte, propter eminentẽ gloriã. Etẽ ſi quod aboleẽ fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria. Itaq; quum habeamus huiuſmodi ſpẽ, multa líbertate utamur: & nõ quẽadmodũ Moſes ponebat uelamen in facie ſua, ne intẽderẽt filij Iſrael in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam uſq; ad diem hodiernũ, idem uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Chriſtum aboletur: ſed ad hunc uſq; diem quum legitur Moſes, uelamen cordibus illorũ impoſitum eſt: at ubi conuerſi fuerint ad dominum, tolletur uelamen. Dominus autẽ ſpiritus eſt. Porrò ubi ſpiritus domini, ibi libertas. Nos autẽ omnes retecta facie, gloriam domini in ſpeculo repræſentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini ſpiritu.

διὰ ταύτην ἔχοντες τὴν διακονίαν καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστάνοντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἡμέρα καὶ ἡμέρα. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει

Propterea quũ miniſteriũ hoc habeam⁹, ut noſtri miſertus eſt deus, haud degenera/ mus, ſed reiecimus occultamẽta dedecoris, non uerſantes per aſtutiã, neq; dolo tractan tes uerbũ dei, ſed manifeſtatione ueritatis, cõmendãtes nosipſos apud omnẽ cõſcien/tiã hominũ, in conſpectu dei. Quod ſi ad/huc uelatũ eſt euangeliũ noſtrũ, in his qui pereunt uelatũ eſt: in quibus deus huius ſe/culi excæcauit ſenſus incredulorũ, ne illuce ſceret illis lumẽ euãgelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago dei. Non enim nosipſos prædica mus, ſed Chriſtum Ieſum dominũ: nos aũt ſeruos ueſtros ꝓpter Ieſum. Quoniã deus eſt, qui iuſsit è tenebris lucẽ illuceſcere, qui luxit in cordib⁹ noſtris, ad illuminationẽ co gnitionis gloriæ dei, in facie Ieſu Chriſti. Habemus aũt theſaurũ hũc in teſtaceis ua/ſculis, ut uirtutis eminẽtia ſit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at nõ an xij reddimur: laboram⁹, at nõ deſtituimur: perſequutionẽ patimur, at non in ea deſeri/mur: deijcimur, at non perimus: ſemp mor/tificationẽ domini Ieſu in corpore circũfe/rentes, ut & uita Ieſu in corpore noſtro ma nifeſtetur. Semp enim nos qui uiuimus, in mortẽ tradimur propter Ieſum, ut & uita Ieſu manifeſtetur in mortali carne noſtra. Itaq; mors quidẽ in nobis agit, uita uero in uobis. Cæterũ quum habeamus eundẽ ſpi/ritũ fidei, iuxta illud quod ſcriptũ eſt: Cre/didi, & ideo loquutus ſum: & nos credim⁹, quapropter & loquimur, ſcientes ꝙ qui ſu/ſcitauit dominũ Ieſum, nos quoq; ꝑ Ieſum ſuſcitabit, & conſtituet uobiſcũ. Nã omnia propter uos, ut beneficiũ quod exundauit, pluribus gratias agentibus exuberet in glo riam dei. Propterea non defatigamur, ſed quãuis externus homo noſter corrũpitur: internus tamen renouatur in dies ſingulos: Nam momẽtanea leuitas afflictiõis noſtræ mire ſupra modũ æternũ pondus glorię pa/rit nobis, dum nõ ſpectamus ea quæ uiden/tur, ſed ea quæ non uidẽtur. Nã quæ uiden tur, tẽporaria ſunt: at quæ non uidenẽ, æter na. Scimus enim ꝙ ſi terrenũ noſtrũ do/miciliũ huius tabernaculi deſtructũ fuerit, ædificationẽ ex deo habemus, domicilium non manufactũ, æternũ in cœlis. Nã in hoc gemim⁹, domicilio noſtro quod è cœlo eſt, ſuperindui deſiderãtes. Si tamẽ induti, non nudi reperiemur. Etenim qui ſumus in hoc

σκήνει

taber/

σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, * ἐπειδὴ οὐ
*Alias ἐφ' ᾧ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα
καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κα-
τεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ καὶ
δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. θαρ-
ροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ
σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ
κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ
διὰ εἴδους.

θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδη-
μῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν
κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦν-
τες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι.
τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπρο-
σθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕ-
καστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν,
εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον
τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφα-
νερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσε-
σιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς
συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑ-
μῖν καυχήματος ὑπὲρ ὑμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς
τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ.
εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑ-
μῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς,
κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀ-
πέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ
πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυ-
τοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόν-
τι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐ-
δένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώ-
καμεν κατὰ σάρκα χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γι-
νώσκομεν.

ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα
παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ
πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς
ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διά-
κονίαν τῆς καταλλαγῆς. ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ,
κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐ-
τοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡ-
μῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν
πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι'
ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ
θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁ-
μαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύ-
νη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς
κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γά-
ρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτη-
ρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος,
ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ δι-
δόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία,

ἀλλ' ἐν

tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolimꝰ exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à uita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum, deus est: qui idē dedit nobis arrabonē spiritus. Itaq; bono animo sumus semper, & scimus q̄ quū domi sumus in corpore, peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus, nō per speciem. Confidimus aūt & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter contēdimus, siue domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corā tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiūt per corpus, iuxta id quod fecit siue bonū siue malū. Sciētes igitur terrorē illū domini, suademꝰ hominibꝰ, deo uero manifesti sumus. Spero autē nos & in cōsciētijs uestris manifestos esse. Non enim iterū nosipsos cōmēdamus uobis, sed occasionē damus uobis gloriādi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos qui in facie gloriātur, & nō in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sumus. Charitas enim Christi constringit nos, iudicātes illud, q̄ si unꝰ pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuꝰ est & resurrexit. Itaq; nos posthac neminē nouimus secundū carnē. Porrò etiā si cognouimus Christū secundū carnem, nūc tamē nō amplius nouimus. Proinde si q̄s est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierunt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia aūt ex deo, qui recōciliauit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriū recōciliatiōis: quādoquidē deus erat in Christo, mundū recōcilians sibi, non imputās eis peccata sua, & posuit in nobis sermonē recōciliationis. Itaq; nomine Christi legatione fungimur: tanq̄ deo uos obsecrāte per nos, rogamus pro Christo, recōciliemini deo: eum enim qui non nouit peccatum, pro nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iustitia dei per illum. Quin & adiu- VI
uantes obsecramus, ne in uacuū gratiā dei receperitis. Dicit enim: In tempore accepto exaudiui te, & in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies salutis. Ne quam usquam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium,

ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστάντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀναγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

11 τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοί ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

13 ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

14 πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν

sed in omnibus cõmendemus nosipsos ut dei miniſtri,in tolerãtia multa,in afflictionibus,in neceſsitatib⁹,in anxietatibus,in plagis,in carceribꝫ,in ſeditionib⁹,in laboribus, in uigilijs,in ieiunijs,in puritate,in ſciẽtia, in animi lenitate,in benignitate,in ſpiritu ſancto,in charitate nõ ſimulata,in ſermone ueritatis,in potẽtia dei,p̃ arma iuſtitiæ dextra ac ſiniſtra,per gloriã & ignominiã,per conuitia & laudes,quaſi impoſtores,& tamen ueraces:quaſi ignoti,& tñ noti:quaſi moriẽtes,& ecce uiuim⁹:quaſi correpti,& non occiſi:quaſi dolẽtes,ſemper tamẽ gaudẽtes:quaſi pauperes,multos tamẽ ditãtes: ut nihil habẽtes,& tamẽ omnia poſsidẽtes.

Os noſtrũ apertũ eſt erga uos Corinthij: cor noſtrũ dilatatum eſt:nõ eſtis anguſti in nobis,ſed anguſti eſtis in uiſceribꝫ ueſtris. Eandẽ aũt remunerationẽ ut à filijs exigo. Dilatemini & uos,ne ducatis iugũ cũ incredulis. Quod enim cõſortiũ iuſtitiæ cũ iniuſtitia? aut quæ cõmunio luci cum tenebris? aut quæ cõcordia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut quid cõuenit tẽplo dei cum ſimulacris? Nam uos templum eſtis dei uiuẽtis,quemadmodũ dixit deus:Inhabitabo in illis,& inambulabo,& ero illorũ deus:& ipſi erunt mihi populus. Quapropter exite de medio illorũ,& ſeparemini ab illis,dicit dominus:& immũdum ne tetigeritis,& ego ſuſcipiã uos,& ero uobis loco patris,& uos eritis mihi uice filiorum ac filiarũ:dicit dominus omnipotens.

Has igitur promiſsiones quũ habeamus VII chariſsimi,mũdemus nosipsos ab omni inquinamẽto carnis ac ſpiritus,p̃ficiẽtes ſanctimoniã cũ timore dei. Capaces eſtote noſtri:neminẽ læſimus,neminẽ corrupimus, neminẽ fraudauimus. Non hoc ad cõdẽnationẽ ueſtri dico. Siquidẽ iam ante dixi uobis,ꝙ in cordibus noſtris eſtis ad cõmoriendum & cõuiuendũ. Multa mihi fiducia erga uos,multa mihi gloriatio de uobis,impletus ſum cõſolatione,uehemẽter exũdo gaudio in omni afflictione noſtra. Etenim quũ ueniſſemus in Macedoniã,nullam habuit relaxationẽ caro noſtra,ſed in omnibꝫ affligebamur. Foris pugnæ,intus terrores. Verũ qui cõſolaᷣ humiles,cõſolatꝰ eſt nos deus per aduentũ Titi:non ſolũ aũt per aduentũ illius,uerũetiã per conſolationẽ quã ille accepit de uobis,quũ annũciaret nobis ueſtrum

ὑμῶν ὠλπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥς τε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδ' εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστίν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

VII

κα γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

κβ ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε

π

uestrum desideriũ,uestrũ fletũ,uestrũ pro me studiũ,adeo ut magis gauisus fuerim. Nam etiã si cõtristaui uos per epistolã,non me pœnitet,etiã si pœnituisset. Video nãq epistola illa,tametsi ad tẽpus contristauit uos. Nunc gaudeo,non q cõtristati fuistis,sed q cõtristati estis ad pœnitentiã.Nã cõtristati estis secundũ deum,sic ut nulla in re detrimẽto sitis affecti per nos. Nam quæ secundũ deum est dolor,is pœnitẽtiã ad salutem haud pœnitendã parit:contrà mũdi dolor mortẽ adfert.Ecce enim istuc ipsum, q secundũ deũ cõtristati fuistis,quãtam in uobis genuit solicitudinẽ, imò satisfactionem,imò indignationẽ,imò timorẽ,imò desideriũ,imò æmulationẽ,imò uindictã. Siq dẽ ubiq cõmendastis uosipsos,q puri sitis in eo negocio.Proinde tãetsi scripsi uobis, nõ id feci eius causa q læserat,nec eiꝰ causa q lęsus fuerat,sed ob id ut palã fieret studiũ uestrũ pro nobis apud uos in cõspectu dei. Idcirco consolationẽ accepimus ex consolatione uestri:quin uberius insuper gauisi fuimus ob gaudium Titi,q refocillatus sit spiritus illius ab omnibus uobis,q si quid apud illum de uobis gloriatus sum,non fuerim pudefactus,sed ut omnia cum ueritate loquuti sumus uobis,ita & gloriatio nostra qua usus eram apud Titũ,ueritas facta est. Et uiscera illius maiorem in modum erga uos affecta sunt, dum recolit omnium uestrum obedientiã,quemadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipsum. Gaudeo q in omnibus confidam uobis. Certio- VIII
res autẽ uos facio fratres,de gratia dei quæ data fuit in ecclesijs Macedoniæ,quoniam per multam probationem afflictionis exuberauit gaudium illorum,& profunda paupertas illorum exũdauit in diuitias simplicitatis ipsorũ.Nam pro uiribus testor,etiam supra uires prompti fuerũt,multa cum obtestatione rogantes nos,ut beneficiũ & societatẽ ministerij susciperemus in sanctos: ac non quatemus sperabamus, quinetiam semetipsos dediderũt primũ domino,deinde & nobis per uoluntatẽ dei,in hoc ut adhortaremur Titũ,ut quẽadmodũ ante cœpisset,ita & cõsũmaret hãc quoq erga uos beneficẽtiã. Imò quẽadmodũ ubiq abũdatis fide & sermone & scięntia & omni diligẽtia & in ea quæ ex uobis erga nos est charitate,facite ut in hac quoq beneficẽtia abũ-

detis

τε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγαπήσης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος· ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται· ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε. καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτὴν τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν· στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀποστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

Περὶ μὲν γάρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλον ἤρεθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε. μὴ πως

detis. Nõ ſecũdũ imperiũ loquor, ſed p ſollicitudinẽ erga alios, etiã ueſtræ dilectionis ſynceritatẽ approbans. Noſtis enim beneficentiã domini noſtri Ieſu Chriſti, ꝙ propter uos pauper factus ſit, quum eſſet diues, ut uos illius paupertate diteſceretis. Et cõſiliũ in hoc do, nam hoc uobis conducit: qui quidem non ſolũ facere, uerũ etiã uelle iam cœpiſtis anno ſuperiore. Nunc autem & illud quod facere cœpiſtis, perficite: ut quemadmodũ uolũtas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo quod poteſtis. Etenim ſi prius adſit animi prõptitudo, ea iuxta quicqd illud eſt quod poſsidet aliquis, accepta eſt, nõ iuxta id quod nõ poſsidet. Non enim ut aliis relaxatio ſit, uobis aũt anguſtia, ſed ut ex æquabilitate in præſenti tẽpore ueſtra copia illorum ſuccurrat inopiæ, & illorũ copia ueſtræ ſuccurrat inopiæ, ut fiat æquabilitas, quemadmodũ ſcriptum eſt: Qui multũ habebat, huic nihil ſuperfuit: & qui paulũ habebat, is nihilominus habuit. Gratia autẽ deo, qui dedit eandẽ ſollicitudinẽ pro uobis in corde Titi, qui exhortationẽ acceperit: qn potius quum eſſet diligẽtior, ſuapte ſponte ad uos uenerit. Miſimus aũt unà cũ illo fratrẽ eũ, cuius laus eſt in euãgelio per omnes eccleſias: nec id ſolũ, uerũ etiã delectus eſt ab eccleſijs, comes peregrinatiõis noſtræ, cum hac beneficẽtia quæ adminiſtratã à nobis ad eiuſdẽ domini gloriã, & animi ueſtri promptitudinẽ: declinãtes hoc, ne qs nos carpat in hac exuberãtia quę adminiſtratã à nobis, procurãtes honeſta, non tantũ corã dño, ſed etiã corã hominib⁹. Miſimus aũt unà cum illis fratrẽ noſtrũ, quem probaueramus in multis ſæpenumero diligentẽ, nũc aũt multo diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, ſiue Titi nomine, qui ſocius meus eſt, & erga uos adiutor, ſiue aliorũ, qui fratres noſtri ſunt & legati eccleſiarum, gloria Chriſti. Proinde documentũ charitatis ueſtræ & noſtræ de uobis gloriationis, in eos demõſtretis etiam in conſpectu eccleſiarũ.

Nam de ſubminiſtratione qdẽ quæ fiat in ſanctos, ſupuacuũ eſt mihi ſcribere uobis. Noui eñ prõptitudinẽ animi ueſtri, quã de uobis iacto apud Macedones, ꝙ Achaia parata eſt ab ãno ſupiore, & ueſtrũ exẽplũ ꝓuocauit cõplures. Miſi tñ hos fratres, ne gloria noſtra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte, ut quẽadmodũ dicebã parati ſitis, ne quo

IX

μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φεισομένως, φεισομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθυνῶν τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσας τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν * εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

ιχ αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας, ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ

ne quo pacto fiat, ut si mecū uenerint Macedones, & offenderint uos imparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicā uos in hoc argumēto gloriationis. Proinde necessariū arbitratus sum adhortari fratres, ut prius accederēt ad uos, & præpararēt iam ante promissam bonā collationē uestrā, ut ea sit in promptu, sic tanq̄ bona collatio, & nō tanq̄ fraudatio. Illud aūt *dico*: Qui semētem facit parce, is parce messurus est. Et qui sementē facit, libēter ac benigne largiendo, copiose messurus est: unusquisq; secūdū propositū cordis, nō ex molestia aut necessitate: nam hilarem datorē diligit deus. Potens est autē deus efficere, ut totū beneficiū in uos exuberet: ut in omnibus omnē sufficiētiā habētes, exuberetis in omne opus bonū, quēadmodū scriptū est: Dispsit, dedit pauperib⁹, iustitia eius manet in seculū. Porrò q̄ suppeditat semen seminānti, is & panē in cibū suppeditet, & multiplicet semētē uestrā, & augeat prouētus iustitiæ uestræ, ut in omnib⁹ locupletemini, in omnem simplicitatē, quæ per nos efficit, ut gratiæ agātur deo. Nam functio huius ministerij nō solū supplet ea quæ desunt sanctis, uerumetiā exuberat in hoc, q̄ per multos agātur gratiæ deo, q̄ per probationē ministerij huius, glorificāt deū super obediētia cōsensus uestri in euāgeliū Christi, & de simplicitate cōmunicationis in ipsos, & in omneis, & in illorū oratione pro uobis, qui desiderāt uos propter eminētem gratiā dei in uobis. Gratia aūt deo super inenarrabili suo munere. Cæterum ipse ego Paulus obsecro uos per lenitatē & māsuetudinē Christi, qui iuxta faciē q̄dē humilis sum inter uos, absens tamen audax sum erga uos. Rogo aūt uos, ne præsens audeā ea fiducia, qua cogito audax fuisse in quosdam, qui putant nos ueluti secundum carnem ambulare: nā in carne ambulātes, non secundū carnem militamus. Siquidē arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitionē munitionum, quibus consilia demolimur, & omnem celsitudinem quæ extollitur aduersus cognitionē dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obediēdum Christo, & in promptu habemus uindictam aduersus omnem inobedientiam, quum impleta fuerit uestra obedientia. Quæ in conspectu sunt, uidetis? Si quis de seipso confidit, quòd Christi

* Aliàs εὐχαριστίαν τῷ θεῷ

x

ix

σοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐὰν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν, ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

κδ Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μή πως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.

κε εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνέχεσθε. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός

sti sit, illud rursum perpendat ex seipso, quòd quemadmodũ ipse Christi est, ita & nos Christi sumus. Nã si & amplius quippiam glorier de potestate nostra, quã dedit dominus nobis in ædificationẽ, & nõ in destructionẽ uestri, nõ pudefiã, ne uidear ceu perterrefacere uos per epistolas. Nam epistolæ quidẽ, inqt, graues sunt & robustæ, at præsentia corporis infirma, & sermo contẽptus. Hoc reputet qui istiusmodi est, qualles sumus sermone per epistolas, quũ absumus, tales sumus & quũ adsumꝰ, facto. Nõ enim sustinemus inserere, aut cõferre nos ipsos cum quibusdã, qui seipsos cõmendãt. Sed isti non intelligũt, qui ipsi inter sese seipsos metiũtur, & cõparãt semet sibi. At nos non in immensum gloriabimur, uerũ iuxta mensurã regulæ, qua partitꝰ est nobis deus, mensura pertingẽdi etiã usq; uos. Non eñ quasi non pertingamus usq; ad uos, extẽdimus nosipsos supra modũ, Nã usq; ad uos quoq; peruenimꝰ in euãgelio Christi, non in immensum gloriãtes super alienis laboribus: sperãtes futurũ, ut suboleſcente fide uestra in uobis, magnificemur iuxta regulam nostrã in exuberantiã: ut ijs quoq; regionibus quæ ultra uos sunt, euangelizem, non per alienã regulã, ut de his quæ parata sunt gloriemur: sed qui gloriatur, in domino glorietur. Non enim qui seipsum cõmẽdat, ille probatus est, sed is quem dñs commendat.

Vtinam tolerassetis me paulisper in insi xi
pientia mea: imò & suffertis me: nam zelo typus sum erga uos, dei zelo. Adiũxi enim uos uni uiro, ut uirginẽ castam exhiberetis Christo: sed metuo, ne quà fiat, ut quemadmodũ serpens Euã decepit uersutia sua, ita corrũpant sensus uestri à simplicitate, quæ erat erga Christũ. Nã si is qui uenit, aliũ Iesum prædicat, quem non prædicauimus: aut si spiritũ alium accipitis, quem nõ accepistis, aut euangeliũ aliud quod non accepistis, recte sustinuissetis. Arbitror eñ me nihilo inferiorẽ fuisse eximijs apostolis. Cęterum licet imperitus sim sermone, non tamẽ scientia. Verum ubiq; manifesti fuimus in omnibus erga uos. Nũ illud peccaui, quod me ipsum humiliarim, ut uos exaltaremini, quod gratuito euãgeliũ dei prędicauerim uobis? Cæteras ecclesias deprędatus sum accepto ab illis stipẽdio, quo uobis inseruirẽ. Et quũ apud uos essem & egerem, nõ onerosus fui cuiquam

οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς.

13 οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν. ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου, ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

11 ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.

cuiq̃. Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui uenerãt à Macedonia: & in omnib⁹ sic me seruabã, ne cui essem onerosus, atq; ita seruabo. Est ueritas Christi in me, ꝙ hæc gloriatio non interrũpetur cõtra me in regionib⁹ Achaiæ. Quapropter? An ꝙ non diligã uos? Deus nouit. Verũ quod facio, idẽ & faciã, ut amputẽ occasionẽ ijs qui cupiunt occasionẽ: ut in eo de quo gloriãtur, reperiant̃, quẽadmodũ & nos. Sigdẽ istiusmodi pseudapostoli, oparij̃ dolosi sunt, sumpta psona apostolorũ Christi: atq; haud mirum, quãdoquidẽ ipse satanas transfigurat̃ in angelũ lucis. Non magnũ est igitur, si & ministri illius personã in se transferũt, quasi sint ministri iustitiæ, quorũ finis erit iuxta opera eorũ. Iterũ dico, ne quis me putet insipientẽ esse, alioquin & iam ut insipientẽ accipite me, ut paululũ quiddã & ego glorier. Quod dico, non dico secundũ dñm, sed uelut per insipientiã, in hoc argumento gloriationis. Quandoquidẽ multi gloriant̃ secundum carnẽ, & ego gloriabor. Libẽter enim suffertis insipiẽtes, quum sitis sapiẽtes. Sufertis enim, si quis uos in seruitutẽ adigit, si quis exedit, si quis accipit, si qs attollit sese, si quis uos in faciẽ cædit: iuxta contumeliã loquor: perinde quasi nos infirmi fuerim⁹. Imò in quocũq; audet aliqs, per insipientiã loquor, audeo & ego. Hebræi sunt, sum & ego. Israelitæ sunt, sum & ego. Semẽ Abrahæ sunt, sum & ego. Ministri Christi sunt, desipiens loquor, excellẽtius sum ego: in laboribus copiosius, in uerberibus supra modum, in carceribus abũdãtius, in mortibus frequẽter: à Iudeis quinquies quadragenas *plagas*, una min⁹, accepi: ter uirgis cæsus fui: semel fui lapidat⁹: ter naufragiũ feci: noctẽ ac diẽ in profundo egi: in itineribus sæpe, in periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gẽtibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres: in labore & molestia, in uigilijs sæpe, in fame & siti, in ieiunijs sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quæ extrinsecus accidũt, incũbẽs mihi quotidiana cura omniũ ecclesiarum. Quis infirmat̃, & ego non infirmor? Quis offendit̃, & ego non uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sũt, gloriabor. Deus & pater dñi nostri Iesu Christi XII qui est laudãdus in secula, nouit ꝙ nõ men-

μαι. ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθναρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δὲ μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶ, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι. ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ. ὅτε γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος. ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων. εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταβαρήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις, ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ

tiar. In Damasci ciuitate, gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorũ urbe, cupiens me cõprehendere, ac per fenestrã in sporta demissus fui per mœnia, effugiq; manus eius. Gloriari sanè non expedit mihi, ueniã enim ad uisiones & reuelationes domini. Noui hominẽ in Christo ante annos quatuordecim, an in corpore, nescio: an extra corp⁹, nescio, deus nouit: raptũ huiusmodi in tertiũ usq; cœlũ: & scio huiusmodi hominẽ: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas non sit homini loqui. Super huiusmodi homine gloriabor, de meipso uero non gloriabor, nisi sup infirmitatibus meis. Nam si uoluero gloriari, nõ ero insipiẽs, ueritatẽ enim dicã: sed parco *uobis*, ne quis de me cogitet, supra id quod uidet esse me, aut quod audit ex me. Et ne excellentia reuelationũ supra modũ efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnẽ, nũcius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modũ efferrer. Super hoc ter dominũ rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus mea per infirmitatẽ perficitur. Libentissime igitur gloriabor potius super infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quãobrem placeo mihi in infirmitatibus, in cõtumeliis, in necessitatibus, in pseuutionibus, in anxietatib⁹ pro Christo. Quũ enim infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiẽs gloriãdo. Vos me coegistis: nam ego debuerã à uobis cõmendari. Nulla eñ in re inferior fui sũmis apostolis: tametsi nihil sum. Signa q̃dẽ apostoli peracta fuerũt inter uos cum omni patiẽtia & signis & prodigiis & potentibus factis. Nam quid est in quo fuistis inferiores cæteris ecclesiis, nisi q ipse ego nõ fuerim uobis onerosus? Cõdonate mihi hãc iniuriã. Ecce tertio ꝓpẽsus animo sum, ut ueniã ad uos, nec ero uobis onerosus. Non enim quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non eñ debẽt filij parẽtibus recondere, sed filijs parẽtes. Ego uero libẽtissime impendã, & expendar pro animabus uestris: licet uberius uos diligẽs, min⁹ diligar. Sed esto, ipse nõ grauaui uos: uerũ quũ essem astutus, dolo uos cepi. Nũ per quen q̃ eorũ quos misi ad uos, expilaui uos? Rogaui Titũ, & unà cum illo misi fratrem. Num quid à uobis extorsit Titus? An

ϛῳ αὐτῳ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατέναντι τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοί ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλθών, οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μή πως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

κζ τοῦτο τρίτον ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προεῖρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δέ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὐχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅτ' ἂν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὁ κύριος ἔδωκέ μοι εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπὸν ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους, ἀ ἐπιστολή.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

non eodē ſpiritu ambulauimus? an non ĩſtidem ueſtigiĩs? Rurſum arbitramini ꝙ nos uobis excuſemus? In cōſpectu dei, in Chriſto loquimur, ſed omnia chariſsimi pro ueſtri ędificatione. Nam metuo ne quà fiat ut ſi uenero, nón quales uelim, reperiã uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne quo modo ſint contentiones, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectatiōes, ſuſurri, tumores, ſeditiones. Ne iterū ubi uenero, humilē faciat me deꝰ meꝰ apud uos, & lugeã multos eorū qui ante peccauerūt: nec eos pœnituit immūdiciæ libidinisꝙ & impudicitiæ quã patrarunt. Hic tertius erit aduētus meus XIII ad uos. In ore duorū teſtiū aut trium conſtituetur omne uerbū. Prædixi & prædico, ut præſens quū eſſem iterū, ita & abſens nunc ſcribo iĩs qui ante peccauerūt, & reliqs omnibus: ꝙ ſi uenero denuo, non parcã. Quan doquidē experimētū quæritis in me loquētis Chriſti, qui erga uos nō eſt infirmus, ſed potēs eſt in uobis. Nam quāuis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tñ ex uirtute dei. Si quidē & nos infirmi ſumus in illo, ſed uiuemus cū illo ex uirtute dei erga uos. Vosipſos tentate, num ſitis in fide. Vosipſos probate. An nō cognoſcitis uoſmetipſos, ꝙ Ieſus Chriſtus in uobis eſt? Niſi ſicubi reprobi eſtis. At ſpero uos cognituros ꝙ nos non ſimus reprobi. Opto aūt apud deū, ne quid mali faciatis: non quo nos probati appareamus, ſed ut uos quod honeſtū eſt, faciatis, nos uero uelutí reprobi ſimus. Nō em̄ poſſumus quicq̄ aduerſus ueritatē, ſed pro ueritate. Gaudemus em̄ quū nos infirmi fuerimus, uos aūt ualidi fueritis. Hoc aūt inſuper optamus, ueſtrã integritatē. Propterea hæc abſens ſcribo, ne quum præſens fuero, rigidus ſim iuxta poteſtatē quã dedit mihi dñs in extructionē & non in deſtructionē. Quod ſuperſt fratres, ualete, integri eſtote, conſolationē habete, unanimes ſitis, in pace agite, & deus charitatis ac pacis erit uobiſcum. Salutate uos mutuo ſancto oſculo. Salutant uos ſancti omnes. Gratia dñi Ieſu Chriſti, & charitas dei, & cōmunicatio ſpíritus ſancti ſit cū omnibus uobis. Amen.

Ad Corínthios, ſecunda.

Miſſa fuit à Philippis Macedoniæ per Tĩtum & Lucam.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ Γαλάτας ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΕΣΤΕΙΛΕΝ ἐκ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες καλῶς οἱ Γαλάται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστόν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφῆρπάσθησαν παρά τινων, ὡς τε πορθεῖσθαι. τοῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς πρὸ ἧς ἔσχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πραξαντας, καὶ μεταβαλομένους αὐτούς. ἔπειτα διαλαμβάνει πρὸς τὸν νόμου καὶ τῆς κατὰ τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου. καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτάς, μέχει καιροῦ διδόσθαι τῇ σκιᾷ, καὶ τῇ προθεσμίᾳ, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῇ τοῦ χριστοῦ παρουσίᾳ. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι τῆς ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περιτομήν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παραινέσας καὶ διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

GAlatæ Græci ſunt, ſed ex Gallis oriundi: unde iuxta D. Hieronymum, originis ingenium, ingenij tarditate referebant: quandoquidem & Hilarius Gallus ipſe, in hymnorum carmine, Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium ſuum attemperans ſermonem, acerbius illos caſtigat q̃ ullos in cæteris epiſtolis, & reprehendit magis q̃ docet, ut quibus ratiõ ſuadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epiſtola quod nuſquã non agit, ut à legis Moſaicæ ſeruitute inuitet ad euãgelij gratiã: quod idem agit in epiſtola ad Romanos: nam utriſq; idem error acciderat, ſed diuerſa ratione: nam Romani primum in Iudaiſmũ inducti, poſtea reſipuerunt: Galatæ recte ab apoſtolo inſtituti, pſeudapoſtolorũ opera in Iudaiſmum retracti fuerunt. Quod Romani perperã inſtituti ſunt, ſimplicitatis erat: quod mox admoniti reſipuerunt, prudentiæ. Contrà, quod Galatæ Chriſtum amplexi ſunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaiſmum relapſi, leuitatis atq; ſtultitiæ. Ad hos igitur ſubierãt pſeudapoſtoli, uelut à Petro & Iacobo ſummatibus apoſtolis miſsi: & Pauli autoritatem calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habẽdam qui ſibi non conſtaret, nunc legis utens ceremonijs, ſuſceptis uotis, raſoq; capite, & circũciſo Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos qui apud Petrum & Iacobũ uerſati fuiſſent, quiq; dominũ Ieſum uidiſſent: quum Paulus nec uidiſſet Chriſtum, & diſcipulorũ dũtaxat diſcipulus eſſet, non Chriſti. Proinde Paulus uehementi & acri oratione, neq; enim eſt ulla epiſtola concitatior, ſalubriq; auſteritate & clementi ſæuitia, ſimul & Galatarum errori medetur, & ſuam aſſerit autoritatẽ, & pſeudapoſtolorum fraudulentiã aperit. In ipſo ſtatim epiſtolæ limine teſtatur, ſeſe uel ſummis apoſtolis parem, aut etiam ſuperiorẽ, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Chriſto immortali cœlitus accepiſſet: atq; hoc autore fretum, in Arabia & Damaſci aliquãdiu prædicaſſe Chriſtum, prius q̃ cum quoquã apoſtolorũ contuliſſet: deinde Hieroſolymis uidiſſe quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neq; quicquam tamẽ ab illis adiutũ eſſe: ſub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Chriſti præconẽ egiſſe: donec admonitus diuinitus, Hieroſolymã reuerſus unà cum Barnaba ac Tito, cũ primarijs apoſtolis contulit euangeliũ ſuum. Non quod de tot annorũ prædicatione iam ueniſſet in dubium: ſed ut eorum cõprobatione, quorum ſumma erat apud omnes autoritas, magis confirmarẽtur cæteri: ſed ita contuliſſe cum Petro, ut ab illo nihil acceſſerit, quod ad euangelij rem attineret: & adeo non fuiſſe ſe compulſum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cõmunibus ueſcentem, ubi ſe metu ſuperuenientiũ Iudæorum, è cõuiuio ſubduceret, palàm in os reprehenderit, docens, ex fide contingere ſalutem euangelicã, non ex obſeruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius proſequitur, uerſus ad Galatas: demonſtrans, legem Moſaicã ad tempus modo fuiſſe datam, & ad unum Chriſtũ illa ſpectaſſe omnia: in illa fuiſſe carnem, in euangelio ſpiritum: in illa umbras, in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa ſeruitutem, in euangelio libertatem. Demẽtiæ uero eſſe, guſtatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, ſecundo, tertio, quarto. Deinde grauiter interminatus eis, ne circunciſione recepta, turpiter ſe dedant in ſeruitutem legis: oſtendit, Chriſtianam libertatem non eſſe peccandi licẽtiam, ſed ultroneam functionem officiorũ pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente præſtantur. Poſtremo hortatur ad Chriſtianam concordiam, ad ſubleuandos infirmiores aut lapſos, ad benemerendum de ijs qui nos fidem edocuerunt. Huiuſmodi factis quoniam ſpiritus ſunt, æterna deberi præmia: quum ceremonijs temporarijs temporaria ſit gloria: obiter in odium uocans pſeudapoſtolos, qui non ob aliud ſtudebant circuncidi Galatas, niſi ut ſu per hoc gloriarẽtur, uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines ſunt, qui hodie nouos cultus & prodigioſe inſignes reperiũt, ut dicatur, Hoc hominum genus ille inſtituit. Hanc epiſtolam, ut apparet, Paulus, quo ſingularem erga Galatas affectum teſtaretur, totam ſua manu ſcripſit: quum in alijs ſoleat dũtaxat ſubſcribere. Noſtra argumenta ſcriptam teſtantur ab Epheſo ciuitate: Græcorum inſcriptiones, ab urbe Roma.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD GALATAS

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι * χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μετατρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύ-

* Aliás θεοῦ

PAVLVS apostolus, nō ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christū ac deū patrem, qui suscitauit illū ex mortuis, quiq; mecū sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ: gratia uobis & pax à deo patre & dño nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos ex præsenti seculo malo, iuxta uoluntatē dei & patris nostri, cui gloria in secula seculorū, Amē. Miror q̄ à Christo qui uocauit uos per gratiā, adeo cito transferamini in aliud euāgelium, quod non est aliud, nisi q̄ quidam sunt qui turbāt uos, & uolunt inuertere euangeliū Christi. Cæterum etiam si nos aut angelus è cœlo prædicauerit uobis euāgeliū, præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit. Quēadmodum ante diximus, & nunc iterū dico: si q̄s uobis prædicauerit euangeliū præter id qd̄ accepistis, anathema sit. Nunc em̄ utrū hominibus suadeo, an deo? aut quæro hominibus placere? Nā si hactenus hominib⁹ placuissem, Christi seruus haudquaq̄ essem. Notum aūt uobis facio fratres, euāgelium quod prædicatū est à me, non esse secundū hominē. Neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim meā cōuersationem quondā in Iudaismo, q̄ supra modū persequebar ecclesiā dei, ac depopulabar illam, & proficiebā in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, quum uehemēter essem studiosus à maiorib⁹ meis traditorū institutorū. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiā suam in hoc, ut reuelaret filium suum per me, uisum est ut prædicarē ipsum inter gentes, continuo, non contuli cum carne & sanguine, neq; redij Hierosolymam, ad eos qui ante me fuerant apostoli: sed abij in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis redij Hierosolymā ut uiderem Petrum, & mansi apud illū dies quindecim. Alium autem ex apostolis non uidi quenquā, nisi Iacobū fratrem domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo non

mentior

ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, ταῖς ἐν χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ τιτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐ δὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοί, ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται. οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου θεὸς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς πέτρος τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, ἰάκωβος καὶ κηφᾶς καὶ ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθε πέτρος εἰς ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ, καὶ οἱ λοιποὶ ἰουδαῖοι, ὥς τε καὶ βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων. εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ,

καὶ

mẽtior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ciliciæq;. Eram autẽ ignotus iuxta faciem ecclesijs Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui psequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat, & glorificabant in me deũ. Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito: ascendi autem iuxta reuelationem, & contuli cum illis euangelium quod prędico inter gentes, sed priuatim cum ijs qui erant in precio, ne quo modo in uanũ currerem aũt cucurrissem. Sed neq; Titus qui mecũ erat, quum esset Græcus, compulsus fuit circuncidi, propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroierant ad explorandum libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, quo nos in seruitutem adigerẽt. Quibus ne ad tempus quidẽ cessimus per subiectionem, ut ueritas euangelij permaneret apud uos. Ab ijs aũt qui uidebantur aliquid esse, quales aliquando fuerint, nihil mea refert. Personam hominis deus non accipit. Nam mihi qui uidebãtur esse in precio, nihil contulerunt. Imò contrà, quum uidissent mihi concreditum fuisse euangelium præputij, quemadmodum Petro circũcisionis. Nam qui efficax fuit in Petro ad apostolatũ circũcisionis, efficax fuit & in me erga gẽtes. Quumq; cognouissent gratiã mihi datam Iacobus & Cephas & Ioannes, qui uidebãtur esse columnę, dextras dederunt mihi ac Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi uero in circũcisionẽ apostolatu fungeremur, tantũ ut pauperũ memores essem. In quo & diligens fui, ut hoc ipsum facerem. Quũ aũt uenisset Petrus Antiochiã, palàm illi restiti, eo quod reprehensus esset. Nam antequàm uenissent quidam à Iacobo, unà cum gentibus sumebat cibum: quum aũt uenissent, subduxit ac separauit se ab illis, metuens eos qui erant ex circũcisione: ac simulabant unà cum illo cæteri quoq; Iudæi, adeo ut Barnabas simul abduceretur in illorũ simulationem. Verũ ubi uidissem q̃ non recto pede incederẽt ad ueritatẽ euãgelij, dixi Petro corã omnibus: Si tu quũ sis Iudæus, gẽtiliter uiuis, ac non Iudaice, cur gẽtes cogis Iudaisare: Nos natura Iudæi, & non ex gẽtibus peccatores: q̃m scim̃ nõ iustificari hoiem ex op̃ib̃ legis, nisi p̃ fidẽ Iesu Christi

καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

ὦ ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραάμ. ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ἀδελφοὶ, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν,

ὡς

& nos in Christū Iesum credidimus,ut iustificaremur ex fide Christi,& non ex operibus legis:propterea quod non iustificabitur ex operibus legis omnis caro.Quòd si dum quærimus iustificari per Christū,reperimur & ipsi peccatores,num ergo Christus peccati minister est? Absit.Nam si quæ destruxi,ea rursum ædifico,transgressorē me ipsum constituo.Ego enim per legem legi mortuus sui,ut deo uiuerē,unà cum Christo crucifixus sum. Viuo tñ, non iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitam aũt quam nunc uiuo in carne,per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me,& tradidit semetipsum pro me.Non aspernor gratiā dei.Nā si per legē est iustitia,igitur Christus frustra mortuus est. O stulti Galatæ,quis uos fascinauit, III
ut nõ crederetis ueritati? quibus præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus,inter uos crucifixus.Hoc solũ cupio discere à uobis, Ex operibus legis spiritum accepistis,an ex prædicatione fidei? Adeo stulti estis,quum spiritu cœperitis,nunc carne cõsũmamini? Tam multa passi estis frustra,si tamē & frustra.Qui igitur subministrat uobis spiritũ, & operatur uirtutes in uobis,utrũ ex operibus legis,an ex prædicatione fidei id facit? Quēadmodũ Abrahã credidit deo,& imputatũ est illi ad iustitiã.Scitis igitur ꝙ qui ex fide sunt,ij sint filij Abrahæ. Præuidens autem scriptura,ꝙ ex fide iustificet gentes deus,prius rem lætã nũciauit Abrahæ:Benedicētur,inquens,in te omnes gentes. Itaq; qui ex fide sunt,benedicũtur cũ fideli Abraham.Nam quotquot ex operibꝰ legis sunt, execrationi sunt obnoxij.Scriptũ est enim: Execrabilis omnis,qui nõ mãserit in omnibus,quæ scripta sunt in libro legis,ut faciat ea.Quod aũt in lege nullus iustificetᵉ apud deum,palam est.Siquidē iustus ex fide uiuet,lex aũt non est ex fide:sed qui fecerit ea homo,uiuet in ipsis.Christꝰ uos redemit ab execratione legis,dum pro uobis factus est execratio.Scriptũ est enim,Execrabilis omnis qui pendet in ligno.ut in gentes benedictio Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut promissionem spiritus acciperemus per fidem. Fratres,secundum hominem dico. Hominis licet testamentum, tamen si sit comprobatum, nemo reijcit,aut addit aliquid.Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius.Non dicit,Et seminibus:

tanquam

ὡς ὠὴ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην. οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς. ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί

tanquam de multis, sed tanquam de uno: & in semine tuo qui est Christus. Hoc autem dico, testamētū ante cōprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringētos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget promissionē. Nam si ex lege est hæreditas, non iam ex promissiōe. Atqui Abrahæ per promissionē donauit deus. Quid igit lex? Propter transgressiones addita fuit, donec ueniret semē cui promissum fuerat, ordinata per angelos in manu intercessoris. Intercessor autē unius non est, at deus unus est. Lex igitur num est aduersus promissiones dei? Absit. Etcm̄ si data fuisset lex, quæ posset uiuificare, uere ex lege esset iustitia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daret credēti bus. Cæterū anteq̄ ueniisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eā fidē quæ erat reuelanda. Itaq; lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. At postq̄ uenit fides, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes em̄ filij dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu. Nā quicūq; baptizati estis, Christū induistis. Nō est ludæus neq; Græcus. Nō est seruus neq; liber. Nō est masculus ac fœmina. Omnes enim uos un⁹ estis in Christo Iesu. Quòd si uos estis Christi, igitur Abrahæ semen estis, & iuxta promissionē hæredes. Dico aūt, q̄ diu hæ res puer est, nihil differt à seruo, quū sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est usq; ad tempus quod pater præscripserit. Sic & nos quum essemus pueri, sub elemētis mundi eramus, in seruitutem adacti. At ubi uenit plenitudo temporis, emisit deus filium suum, factū ex muliere, factum legi obnoxiū: ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorū acciperemus. Quoniā aūt estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantē, abba pater. Itaq; iam nō es seruus, sed filius: q; si filius, & hæres dei per Christum. Sed tum quidem quum ignoraretis deum, seruiebatis ijs qui natura non sunt dij. At nunc postea q̄ cognouistis deum, quin potius cogniti estis à deo, quomodo conuertimini denuo ad infirma & egena elemēta, quib⁹ iterū ab integro seruire uultis? Dies obseruatis & mēses & tēpora & annos. Metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Estote ut ego sum, quandoquidē & ego sum ut uos, fratres

III

IIII

ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δέ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅ τινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥ τις ἐστὶν Ἁγάρ. τὸ γὰρ Ἁγάρ, σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συνοικεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλήμ, ἐλευθέρα ἐστίν ἥ τις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γάρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοί κατὰ ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοί οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἡ χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. ἰδὲ ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν. ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ

fratres,rogo uos.Nihil me læsistis. Nostis ꝙ per infirmitatē carnis euangelizauerim uobis prius,& experimentū mei quod erat in carne mea nō estis aspernati,neꝙ respuistis,sed me uelut angelū dei suscepistis,uelut Christū Iesum.Quæ est igitur beatitudo uestra? Testimonium enim reddo uobis ꝙ si fieri potuisset,oculos uestros effossos dedissetis mihi.Igitur inimicus factus sum uobis,uera loquēdo uobis? Ambiūt uos nō bene,imò excludere uos uolūt,ut ipsos æmulemini.Bonū aūt est æmulari in re bona semper,& non solū quū præsens sum apud uos filioli mei,quos iterum parturio,donec formet̄ Christus in uobis.Vellē aūt adesse apud uos nūc,& mutare uocē meam,quoniā consili�then inops sum in uobis.Dicite mihi qui sub lege uultis esse,legē ipsam nō auditis? Scriptū est enim ꝙ Abrahā duos filios habebat,unum ex ancilla,& unū ex libera. Verū is qui ex ancilla natus est,secundum carnē natus est:qui uero ex libera per repromissionē,quæ per allegoriā dicuntur.Nam hæc sunt duo testamēta,unū quidē à monte Sina,in seruitutē generans,qui est Agar: nam Agar,Sina mons est in Arabia,confinis est aūt ei,quæ nunc uocatur Hierusalē: seruit aūt cum filiis suis.At quæ sursum est Hierusalē,libera est,quæ est mater omniū nostrū.Scriptū est enim:Lętare sterilis quę non paris,erūpe & clama quæ nō parturis, qm̄ multi liberi desertæ,magis q̄ eius quæ habet uirum.Nos aūt fratres secundū Isaac promissionis filij sumus.Sed quēadmodū tunc is qui secūdū carnē natus erat p̄sequebatur eū,qui natus erat secundū spiritū,ita & nūc.At quid dicit scriptura? Eĳce ancillā & filiū illius:nō em̄ hæres erit filius ancillæ cū filio liberæ.Itaꝙ fratres,nō sumus ancillæ filij,sed liberæ. In libertate igitur qua V
Christus nos liberauit,state,& ne rursus iugo seruitutis implicemini.Ecce ego Paulus dico uobis,ꝙ si circūcidamini,Christ⁹ nihil uobis proderit.Cōtestor aūt omnē hominē qui circūcidit̄,ꝙ debitor est totius legis seruādæ.Christ⁹ uobis factus est ociosus,quicūꝙ per legē iustificamini,à gratia excidistis.Nos em̄ spiritu ex fide,spē iustitiæ expectamus.Nā in Christo Iesu,neꝙ circūcisio quicq̄ ualet,neꝙ præputiū,sed fides per dilectionē operās.Currebatis bene,qs uos impediuit,ut non crederetis ueritati? Nēpe

persuasio

πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βασάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίαν ἐκλήθητε ἀδελφοί. μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλους φθονοῦντες.

ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βασάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασάσει. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον.

τὸ δὲ

persuasio nō ex eo profecta, qui uocat uos. Paulū fermēti totā conspersionē fermētat. Ego confido de uobis in dño, ꝙ nihil aliud sensuri sitis. Cæterū qui conturbat uos, portabit iudiciū, quisqs fuerit. Ego aūt fratres, si circūcisionē adhuc prædico, quid adhuc persequutionē patior? Abolitū est igit offendiculū crucis. Vtinā & abscindātur qui uos labefactāt. Vos enim in libertatē uocati fuistis fratres, tātū ne libertatē in occasionem detis carni, sed per charitatē seruite uobis inuicē. nā tota lex in uno uerbo cōplet, nēpe hoc: Diliges proximū tuū ut teipsum. Quòd si alius aliū uicissim mordetis & deuoratis, uidete ne uicissim alius ab alio consumamini. Dico aūt, spiritu ābulate, & concupiscētiā carnis nō pficietis. Nam caro cō cupiscit aduersus spiritū, spiritus aūt aduersus carnē. Hęc aūt inter se mutuo aduersantur, ut nō quæcūcꝙ uoluerītis, eadē faciatis. Quòd si spiritu ducimini, nō estis sub lege. Porrò manifesta sunt opera carnis, quæ sūt hæc: adulteriū, scortatio, immundicia, lasciuia, simulacrorū cult⁹, ueneficiū, inimicitię, lis, ęmulatiōes, irę, cōcertationes, seditiōes, sectæ, inuidiæ, cędes, ebrietates, comessationes, & his similia: de qb⁹ prędīco uobis quē admodū & prędixi, ꝙ q talia agūt, regni dei hæredes nō erūt. Cōtrà, fructus spiritus est, charitas, gaudiū, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mānsuetudo, tēperātia. Aduersus huiusmodi nō est lex. Qui uero sūt Christi, carnē crucifixerūt cū affectibus & cōcupiscētijs. Si uiuimus spiritu, spiritu & inceda mus. Ne efficiamur inanis glorię cupidi, in uicē nos ꝓuocātes, inuicē inuidētes. Fra- VI
tres, etiā si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos q spirituales estis, instaurate huiusmodi spiritu mānsuetudinis, cōsiderās temetipsum, ne & tu tēteris. Inuicē alij aliorū onera portate, & sic cōplete legē Christi. nā si qs sibi uidet aliqd esse, quū nihil sit, suū ipse fallit animū. Opus aūt suū ꝓbet unusquisqꝫ, & tūc in semetipso tātū gloriationē habebit, & nō in alio. Vnusquisqꝫ em̄ propriā sarcinā baiulabit. Cōmunicet aūt qui catechizat sermone, ei qui se catechizat in omnibus bonis. Ne erretis, deus nō irridet. Quicqd em̄ seminauerit homo, hoc & metet. Nam qui seminat per carnē suā, de carne metet corruptionē: sed qui seminat per spiritum, de spiritu metet uitam æternam.

Bonum

τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις, καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

πρὸς γαλάτας.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Bonum aũt faciendo ne defatigemur. Tempore eũ ſuo metemus non defatigati. Itaq; dum tempus habemus, operemur bonum, quum erga omnes, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicũq; uolũt iuxta faciem placere in carne, hi cogunt uos circũcidi, tantũ ne ob crucem Chriſti perſequutionẽ patiantur. Nam qui circũcidũtur ne ipſi quidem legẽ ſeruant: ſed uolunt uos circũcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit ut glorier, niſi in cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mũdus crucifixus eſt, & ego mũdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circũciſio quicq̃ ualet, neq; præputiũ, ſed noua creatura. Et quicũq; iuxta regulã hãc incedũt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraelẽ dei. De cætero ne quis mihi moleſtias exhibeat, ego enim ſtigmata dñi Ieſu in corpore meo porto. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres, Amen.

Ad Galatas.

Miſſa fuit è Roma.

ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ἐπιστολὴν ἐκ ῥώμης, ὅπου μὴν αὐτὸς ἑωρακὼς, ἀκηκόως δὲ πολλὰ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις ἡ τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐφέσιοι πιστεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔσχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας δὲ ἁγίους τὴν ἀγαθοεργίαν, καὶ ἠβούλοντο παρὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι μαθόντες οὖν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὥσπερ κατηχητικήν. καὶ πρῶτον μὲν διδάσκει, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι τὰ ταύτην εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ. ὡς τε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα πρὸς ἐλπίσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα διέξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἐλπὶς αὐτῶν γέγονεν, οὐ διὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ὢν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεστάλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι πρὸς αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ πατράσι καὶ τέκνοις, δούλοις καὶ δεσπόταις, πίθησιν ὧν τῆς ἐπιστολῆς. καθόλου πάντας πρασκυλάζει τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους ἡμῖν εἶναι τὸν πάλεμον. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείψας τοῖς λόγοις πάντας καὶ διαβολικῆς ὠφελείας, ὅπως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

EPheſus metropolis quondam erat Aſiæ minoris, ciuitas ſuperſtitioſe dedita cultui dæmonum & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, non illius uenatricis, cui poetæ ſagittas & arma tribuunt, ſed multimāmiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quam uolebant omnium animantiū eſſe nutricem, ut indicauit Hieronymus. Nam de templo Epheſiæ Dianæ, toto orbe celebratiſsimo, paſsim etiā ethnici meminere ſcriptores. Hos curioſarum artium tenebat ſtudium. Vnde legimus, ad prædicationem apoſtolorum magicos libros ab eis comportatos, igni traditos fuiſſe, & ſupputato precio, compertū fuiſſe quinquagies mille numûm argēti: ſicut refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triēnium apud illos egit, nihil interim nō faciens quod ad illorū ſalutem faciebat, magno ſtudio reclamantibus & obſtrepētibus multis, ſicut ipſe teſtatur alicubi: ubi & beſtijs obiectus eſt, quemadmodū ipſe teſtatur in ſecunda ad Corinthios epiſtola. At diſcedens, Timotheum apud eos remanere iuſsit. Abundabat aūt ea ciuitas, ut curioſis & magiæ deditis, ita doctiſsimis uiris. Vnde Paulus, ut ad omniū mores & ingenia ſeſe attemperat, de dæmonibus ac ſpiritibus crebro meminit, bonorū ac malorum differentiam indicans. Ad hæc retruſa quædam aperit. Nec enim eſt ulla epiſtola, quæ tam abditos habeat ſenſus, ut ob hāc potiſsimū Petrus ſcripſiſſe uideatur: Sicut & chariſsimus frater noſter Paulus ſecūdum datam ſibi ſapientiā ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædā difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cęteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Difficultas aūt non tam in uerbis ſita eſt, quāq̄ haud alibi ſermonis phraſis perplexior, q̄ in ſenſibus: quod agnoſcit & D. Hieronymus in præfatione Cōmentariorum. Hæc idcirco uniuerſa replicauimus, ut oſtenderemus, quare apoſtolus in hac uel potiſsimū epiſtola obſcuros ſenſus & ignota ſeculis ſacramenta congeſſerit. Hos igitur quoniā in fide perſtiterant, hortatur ut pergant, & ad perfectionē proficiant, cōmonefaciens cuiuſmodi fuerint, quum uitijs addicti ſeruirent impijs ſpiritibus, & quales nunc facti ſint, inſiti Chriſto, docens interim euāgelij gratiā conſilio diuino, licet Iudæis ꝓmiſſam, in gentes quoq; recte propagatā & huius muneris ſe miniſtrū à deo conſtitutū. Quoniā aūt ſcripſit è carcere, hortat ne deijciātur animo, ob ipſius afflictiones, uerū eas potius ſibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo & ſecūdo. In cæteris tribus uitæ formam illis præſcribit, demonſtrās quid ſequendū, quid fugiendū: quæ officia maritorū in uxores, uxorū in maritos: quæ parentū in liberos, liberorū in parentes: quæ dominorū in ſeruos, ſeruorū in dominos. Scripta eſt epiſtola ab urbe Roma per Tychicū diaconū, cuius meminit in calce, fidelē miniſtrū eū uocans. Ambroſius addit, ſcriptā è carcere, quū Hieroſolymis Romā deductus ſub fideiuſſore degeret extra caſtra in ſuo cōducto.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν

PAVLVS apostol⁹ Ieſu Chriſti per uolũtatem dei, ſanctis qui agunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu: gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus & pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto. Quemadmodũ elegit nos in ipſo, anteq̃ iacerent fundamenta mundi, ut eſſemus ſancti & irreprehẽſibiles corã illo per charitatẽ: qui prædeſtinauit nos ut adoptaret in filios per Ieſum Chriſtũ in ſeſe, iuxta beneplacitũ uoluntatis ſuę, ut laudetur gloria gratiæ ſuæ, qua charos reddidit nos per illum dilectũ. Per quẽ habemus redemptionem per ſanguinẽ ipſius, remiſsionem peccatorũ, iuxta diuitias gratię ſuæ: de qua ubertim nobis impartiuit in omni ſapiẽtia & prudẽtia, patefacto nobis arcano uolũtatis ſuæ, iuxta beneplacitũ ſuũ: quod propoſuerat in ſeipſo, uſq; ad diſpenſationẽ plenitudinis temporũ, ut ſummatim inſtauraret omnia per Chriſtũ & quæ in cœlis ſunt & quæ in terra per eundẽ: per quem & in ſortem aſciti ſumus, prædeſtinati ſecundũ propoſitũ ipſius: cuius ui fiunt uniuerſa iuxta decretũ uolũtatis ipſius, ut ſimus nos in laudem glorię illius: qui priores ſperauimus in Chriſto, in quo ſperatis & uos, audito uerbo ueritatis, euãgelio ſalutis ueſtræ: in quo etiã poſtea q̃ credidiſtis, obſignati eſtis ſpiritu promiſsionis ſancto, qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ, in redemptionẽ acquiſitæ poſſeſsionis, in laudem gloriæ ipſius. Quapropter & ego quum audiſſem eam quę in uobis eſt fidem in dño Ieſu, & charitatẽ in omnes ſanctos, nõ deſino gratias agere pro uobis: mẽtionem ueſtri faciens in precibus meis, ut deus dñi noſtri Ieſu Chriſti, pater gloriæ det uobis ſpiritũ ſapientiæ & reuelationis, per agnitionẽ ſui, illuminatos oculos mentis ueſtræ: ut ſciatis quæ ſit ſpes ad quã ille uocauit, & q̃ opulẽta gloria hæreditatis illius in ſanctis, & quæ ſit excellẽs magnitudo potẽtiæ illius in nos, qui credimus ſecũdum efficaciã roboris fortitudinis eius, quã exercuit

ἐνδρήκασιν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ χριστῷ. χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἱ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα, ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες

exercuit in Christo, quum suscitaret eũ ex mortuis,& sedere fecit ad dextrã suã in cœlestibus,supra omnẽ principatũ ac potestatem & uirtutẽ & dominiũ & omne nomen quod nominat̃,non solũ in seculo hoc,uerũ etiã in futuro.Et omnia subiecit sub pedes illius,& eũ dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ,quæ est corpus illius,complemẽtum eius qui omnia in omnibus adimplet. Et 11
uos quũ essetis mortui delictis ac peccatis, in quib⁹ aliquando ambulastis iuxta seculũ mũdi huius,iuxta principẽ cui potestas est aeris,& spiritus nũc agẽtis in filijs cõtumacibus:inter quos & nos omnes conuersaba mur aliquãdo in concupiscentijs carnis nostræ,faciẽtes quæ carni ac mentí libebãt,& eramus natura filij iræ,quẽadmodũ & cæteri.Sed deus qui diues est in misericordia, propter multã charitatem suam qua dilexit nos,etiã quum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cũ Christo:per gratiã estis seruati,simulq; cũ eo resuscitauit, & simul cũ eo sedere fecit inter cœlestes,in Christo Iesu,ut ostenderet in seculis supue nientibus eminentẽ opulentiã gratiæ suæ,benignitate erga nos per Christũ Iesum.Gratia enim estis seruati per fidem,idq; non ex uobis.Dei donũ est,non ex operibus,ne qs gloriet.Nam ipsius sumus opus,conditi in Christo Iesu ad opera bona quę pręparauit deus,ut in eis ambularemus.Quapropter memẽtote q uos quondã gentes in carne, uocabamini præputiũ,ab ea quæ uocat̃ circũcisio in carne,quę circũcisio manibus fit: quod inquã eratis in tẽpore illo,sine Christo:abalienati à republica Israelis,& extranei à testamẽtis promissionis,spem non habẽtes,deoq; carẽtes in mũdo.Nunc aũt per Christũ Iesum,uos qui quondã eratis lõgin qui,propinqui facti estis per sanguinẽ Christi.Ipse em̃ est pax nostra,q fecit ex utrisq; unũ,& interstitiũ maceriæ diruit,simultatẽ per carnẽ suam,legẽ mandatorũ in decretis sitã abrogãs,ut duos conderet in semetipso in unum nouũ hominẽ,faciẽs pacem:& ut recõciliaret ambos in uno corpore deo per crucẽ,perempta inimicitia per eã:& ueniẽs euãgelizauit pacẽ uobis,qui procul abera tis,& ijs qui prope.Quoniã aũt per illũ habemus aditũ utriq; in uno spiritu ad patrẽ. Iam igitur non estis hospites & incolæ,sed conciues sanctorũ ac domestici dei,super

δμηθέντες ὑπὸ τοῦ θεμελίου τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἑτέραις γενεαῖς, οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥ τις δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως

structi super fundamētū apostolorū ac prophetarū, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in quo quæcūq; structura coagmētatur, ea crescit in templū sanctū in domino in quo & uos coædificamini in habitaculū dei per spiritū. Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. Siquidē audistis dispēsationē gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, q̄ secundū reuelationē notum mihi fecit mysteriū, quēadmodū ante scripsi paucis, ex quibus potestis legētes intelligere cognitionē meam in mysterio Christi, quod in aliis ætatibus non innotuit filiis hominū, quēadmodum nunc reuelatū est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritū, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, cōsortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū cuius factus sum minister, secūdum donū gratiæ dei, quod datū est mihi secundū efficaciam potētiæ illius. Mihi minimo omniū sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euāgelizem impuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferā omnibus quæ sit cōmunio mysterij quod erat absconditū à seculis in deo, qui uniuersa cōdidit per Iesum Christum: ut nota fiat nunc principatibus ac potestatibus in cœlestibus per ecclesiā, uehementer uaria sapientia dei, secundū prefinitionem seculorū, quam fecit in Christo Iesu dño nostro, per quem habemus audaciā & aditū cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro uobis tolero, quę est gloria uestra. Huiꝰ rei gratia flecto genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis à cōmuni patre cognatio in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritū suum in internū hominem, ut inhabitet Christus per fidē in cordibus uestris, fixis in charitate radicibꝰ, & fundamēto iacto: ut ualeatis assequi cū omnibꝰ sanctis, quæ sit latitudo & lōgitudo & profunditas & sublimitas, cognoscereq; præeminentē cognitioni dilectionē Christi, ut impleamini in omnē plenitudinē dei. Ei uero q̄ potest cumulate facere ultra omnia quæ petimus aut cogitamus, iuxta uim agētē in nobis, sit gloria in ecclesia p Christū Iesum, in omnes ætates seculi seculorum, Amen. III

Hortor itaq; uos ego uinctus in domino IIII

ut

ἀξίως πολιτεύσασθε τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε,
μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος,
μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγά
πῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύ
ματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. ἓν σῶμα
καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλ-
πίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις.
ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ
πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ
δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον
τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕ-
ψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε
δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ
μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέ-
ρη τῆς γῆς. ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς
ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ
τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους,
τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποι-
μένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν
τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ
σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ
πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπι-
γνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς
μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα
μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφε-
ρόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ
κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν
μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγά-
πῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κε-
φαλή, ὁ χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολο-
γούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς
τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς
ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖ-
ται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέ-
γω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περι-
πατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν
ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ
διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ
θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς,
διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες
ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελ-
γείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεο-
νεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χρι-
στόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδι-
δάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ,
ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀνα-
στροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρό-
μενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀ-
νανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν,
καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κα-
τὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιό-
τητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦ-
δος

ut ambuletis, ita ut dignũ est uocatiõe qua uocati estis, cum omni submissione ac mansuetudine, cũ animi lenitate, tolerantes uos inuicẽ per charitatẽ, studentes seruare unitatẽ spiritus per uinculũ pacis. Vnũ corpus & unus spiritꝰ, quẽadmodũ & uocati estis in una spe uocatiõis uestræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptisma, unus deus & pater omniũ qui est super omnia & per omnia, & in omnibus uobis. Verũ unicuicꝫ nostrũ data est gratia iuxta mensurã donatiõis Christi. Quapropter dicit: Quũ ascendisset in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ & dedit dona hominibus. Cæterũ illud ascẽdit, quid est, nisi ꝙ etiam descẽderat prius in infimas partes terræ? Qui descẽdit, idem ille est, qui etiam ascẽdit supra omnes cœlos, ut impleret omnia. Et idem dedit, alios quidẽ apostolos, alios uero prophetas, alios aũt euangelistas, alios aũt pastores ac doctores, ad instauratiõnẽ sanctorũ in opus administrationis, in ædificationẽ corporis Christi, donec perueniamus omnes in unitatẽ fidei & agnitiõis filij dei, in uirũ perfectũ, in mẽsuram ætatis plene adultæ Christi, ut non amplius simus pueri, qui fluctuemus & circũferamur quouis uento doctrinę, per uersutiã hominum, per astutiã, qua nos adoriũtur, ut imponãt nobis, sed ueritatẽ sectãtes in charitate, adolescamus in illum per omnia, qui est caput, nempe Christus: in quo totũ corpus, si coagmẽtetur, & cõpingatur per omnẽ cõmissuram subministrationis, iuxta actũ in mensura uniuscuiusꝙ partis, incrementũ corporis facit, in ædificationẽ sui ipsius per charitatem. Hoc itaꝙ dico, & testor per dominũ ne posthac ambuletis, quẽadmodũ & reliquæ gentes ambulãt in uanitate mẽtis suæ, dum mentẽ habent obtenebratã, abalienati à uita dei, propter ignorãtiã quæ est in illis, & excæcationẽ cordis eorum, qui postea q̃ peruenerũt eò ut dolere desierint, semetipsos dediderũt lasciuiæ, ad patrandũ immunditiam omnẽ cum auiditate. Vos autẽ non sic didicistis Christũ: siquidẽ illum audistis, & in eo docti fuistis, quẽadmodum est ueritas in Iesu, deponere iuxta priorẽ conuersationẽ ueterẽ hominẽ, qui corrũpitur iuxta concupiscẽtias erroris: renouari uero spiritu mentis uestræ, & induere nouũ hominẽ, qui iuxta deum cõditus est per iustitiam & sanctitatẽ ueritatis. Quapropter deposito

σθ, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκας⊙ μετὰ τοῦ πλη-
σίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε,
καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλι⊙ μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ
τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ
διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλ-
λον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμεν⊙ τὸ ἀγαθὸν ταῖς
χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.
πᾶς λόγ⊙ σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματ⊙ ὑμῶν μὴ ἐκ-
πορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν
τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ
λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφρα-
γίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα
πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ
βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κα-
κίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι,
χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ
ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγα-
πητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ
χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν
ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσ-
μὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία,
ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς
πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ
εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον
εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι
πᾶς πόρν⊙, ἢ ἀκάθαρτ⊙, ἢ πλεονέκτης, ὅς
ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπα-
τάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ
ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν
γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκό-
τ⊙, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περι-
πατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματ⊙ ἐν
πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀλη-
θείᾳ, δοκιμάζοντες, τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυ-
ρίῳ. καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀ-
κάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.
τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι
καὶ λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ
φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον,
φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνά-
στα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός.
βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε μὴ ὡς
ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοὶ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν,
ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γί-
νεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα
τοῦ κυρίου. καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν
ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύμασι, λαλοῦν-
τες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ
καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάν-
τοτε

mẽdacio, loquamini ueritatẽ quiſq; pximo
ſuo, qm̃ ſumus inuicẽ mẽbra. Iraſcimini &
non peccetis. Sol ne occidat ſuper iram ue-
ſtram, neq; detis locũ calũniatori. Qui fura
batur, non amplius furetur: magis aũt labo-
ret operãdo manib⁹ quod bonũ eſt, ut poſ-
ſit impartiri ei q opus habuerit. Omnis ſer-
mo ſpurcus ex ore ueſtro ne procedat: ſed
ſi quis eſt bonus ad ædificationem, quoties
opus eſt, ut det gratiã audiẽtibus. Et ne con
triſtetis ſpiritũ ſanctũ dei, per quẽ obſigna-
ti eſtis in diem redẽptionis. Omnis amaru-
lentia & tumor & ira & uociferatio & ma-
ledicẽtia tollatur à uobis, cũ omni malicia.
Sitis aũt inuicẽ alius in aliũ comes, miſeri-
cordes, largiẽtes uobis inuicẽ, quẽadmodũ
& deus p Chriſtũ largitus eſt uobis. Sitis V
igitur imitatores dei, tanq̃ filij dilecti, & am
buletis in dilectione, quẽadmodũ & Chri-
ſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro
nobis oblationẽ ac uictimã deo in odorem
bonæ fragrãtiæ. Cæterũ ſcortatio & omnis
immũdicia aut auaricia ne nominet quidẽ
inter uos: ſicut decet ſanctos: aut obſcœni-
tas, aut ſtultiloquiũ, aut urbanitas, quę non
conueniũt, ſed magis gratiarũ actio. Nam
hoc ſcitis, q̃ omnis ſcortator, aut immũdus,
aut auarus, qui eſt ſimulacrorũ cultor, non
habet hæreditatem in regno Chriſti & dei.
Ne q̃ſquã uos decipiat inanib⁹ ſermonib⁹.
Propter hæc eĩ uenire ſolet ira dei in filios
inobediẽtes. Ne ſitis igitur cõſortes illorũ.
Eratis quondã tenebræ, nũc aũt lux in dño.
Vt filij lucis ambulate: nã fructus ſpirit⁹ ſi-
tus eſt in omni bonitate & iuſtitia & uerita
te, probantes quid ſit acceptũ dño. Et ne cõ
merciũ habueritis cũ operibus infrugiferis
tenebrarũ, quin ea poti⁹ etiã arguite. Nam
quæ ſecreto fiunt ab iſtis, turpe eſt uel dice
re: ſed omnia dũ prodũtur à luce manifeſta
fiunt. Nam quicq̃d manifeſtũ reddit, lumẽ
eſt. Quapropter dicit: Expgiſcere qui dor-
mis, & ſurge à mortuis, & illuceſcet tibi
Chriſt⁹. Videte igit quomodo circũſpecte
ambuletis, nõ ut inſipiẽtes, ſed ut ſapiẽtes,
redimentes occaſionẽ, q̃ dies mali ſint. Pro-
pterea ne ſitis imprudẽtes, ſed intelligentes
quę ſit uolũtas dñi. Et ne inebriemini uino,
in quo luxus eſt, ſed impleamini ſpiritu, lo-
quẽtes uobisipſis p pſalmos & hymnos &
cãtiones ſpirituales, canentes ac pſallẽtes in
corde ueſtro domino, gratias agentes ſem-
per

πότε ὑπὲρ πάντων, ἓν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀνήρ
ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ χριστὸς κε-
φαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώμα-
τος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ
χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι
ἐν παντί. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας
ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκ-
κλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ
ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ
ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ
ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ
ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ
ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ.
οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν,
ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ
κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώ-
ματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν
ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθή-
σεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν,
ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ
γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτὸν, ἡ δὲ γυνὴ,
ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν
κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα
σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν
ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρό-
νιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ
τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ
καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς
κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν
ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ'
ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς
δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ
ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ
οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὅ ἐάν τις ἕκαστος ποιήσῃ
ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦ-
λος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε
πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες
ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ
προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν ἀδελ
φοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει
τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ
θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς με-
θοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη
πρὸς

per de omnibus, in nomine dñi nostri Iesu
Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius
alij cum timore dei. Vxores propriis uiris
subditæ sitis, ueluti dño: quoniam uir est ca
put uxoris, quēadmodū & Christus est ca
put ecclesiæ: & idem est, qui salutē dat cor
pori. Itaq; quēadmodū ecclesia subdita est
Christo, sic & uxores suis uiris subditæ sint
in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, si
cut & Christus dilexit ecclesiā, & semetip
sum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret,
mundatā lauacro aquæ per uerbū, ut adhi
beret eam sibijpsi gloriosam, ecclesiam, non
habentē maculam aut rugam, aut quicquā
eiusmodi, sed ut esset sancta & irreprehensi
bilis. Sic debent uiri diligere suas uxores, ut
sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxo
rem, seipsum diligit. Nullus enim unquam
suam ipsius carnem odio habuit, imò enu
trit ac fouet eam, sicut & dominus ecclesiā.
Quoniā membra sumus corporis eiusdem,
ex carne eius & ex ossibus eius. Huius rei
gratia, relinquet homo patrē ac matrem, &
adiungeť uxori suæ, atq; è duobus fiet una
caro. Mysteriū hoc magnū est, uerum ego
loquor de Christo & de ecclesia. Quanquā
& uos singulatim hoc præstate, ut suā quis
que uxorem diligat tanquā seipsum: uxor
autem ut reuereatur uirum. Filij, obedite VI
parentibus uestris in domino, nam id est iu
stum. Honora patrē tuum & matrē: quod
est præceptū primum in promissione, ut be
ne tibi sit, & sis lōgæuus in terra. Patres, ne
prouocetis ad iram liberos uestros, sed edu
cetis eos per eruditionē & correptionē do
mini. Serui obedite ijs qui domini sunt iux
ta carnem, cum timore ac tremore, cum sim
plicitate cordis uestri, tanquā Christo, non
ad oculū seruientes, uelut hominibus place
re studētes: sed tanquā serui Christi, facien
tes quæ uult deus ex animo, cum beneuo
lentia, seruiētes domino, & nō hominibus:
illud scientes q̄ unusquisq; quod fecerit bo
ni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit,
siue liber. Et uos domini eadem facite erga
illos, remittētes minas, scientes q̄ & uester
ipsorum dominus est in cœlis, nec personæ
respectus est apud illū. Quod superest fra
tres mei, sitis fortes per dominum, perq; po
tentiam roboris illius. Induite totam arma
turam dei, ut possitis stare aduersus assul
tus diaboli. Quoniam non est nobis lucta

πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐν πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης πρὸς Ἐφεσίους διὰ Τυχικοῦ.

aduersus sanguinẽ & carnẽ, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarũ seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturã dei, ut possitis resistere in die mala, & omnibus peractis stare. State igit, lũbis circũcinctis baltheo per ueritatẽ, & induti thoracẽ iustitiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad euãgeliũ pacis, sup omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeãq; salutaris accipite, & gladiũ spiritus, qui est uerbum dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tẽpore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilãtes cũ omni sedulitate & deprecatiõe pro omnibus sanctis, & pro me: ut mihi det sermo in apertione oris mei cum libertate, ut notum faciã mysteriũ euãgelij mei, super quo legatione fungor in catena, ũt in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt aũt sciatis & uos quæ ad me pertinent, quid agã, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolaretur corda uestra. Pax fratribus, & charitas cum fide, à deo patre, & dño Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominũ nostrum Iesum Christũ cum synceritate. Amen.

Missa fuit è Roma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ Φιλιππησίους ἐπιστολῆς παύλου.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδαξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμψάντων Φιλιππησίων διακονίαν διὰ παύλου, καί τινων πολυρχρονίων, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροάτων προφάσει τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι, μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει Φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀπολέγεται αὐτῶν τὴν πίστιν, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα διηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτοῦ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτοῦ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἀφ' ἡγουμένου τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε διὰ ἡμᾶς. εἶτα περὶ περιτομῆς, ἣ τοῦ παλαιοῦ νόμου διαλαβὼν, ἀφ' ἑαυτοῦ νεκύει λοιπὸν ἀργὴν μεμηνῶς τὴν περιτομήν, λαμβάνων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἤγημαι διὰ τὸν χριστόν ζημίαν. διὸ καὶ αὐτοὺς μὲν διδάσκοντας ὑπὲρ περιτομῆς, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψάμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀφ' ἑαυτοῦ διαλέγεται Φιλιππησίους διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτοὺς, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

PHilippenſes in prima Macedoniæ parte ſunt, ut narratur in Actis capite decimoſexto, colonia oriunda ab urbe Philippis, dicta à Philippo conditore. Horum metropolis eſt Theſſalonice. Qui quoniam in fide ſemel accepta perſtiterant, non admiſsis pſeudapoſtolis, quibus auſcultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apoſtolo collaudantur. Ad hos Paulus, admonitu ſpiritus profectus, cõplures dies apud illos egit, non ſine negocio. Nam hic flagris cæſus eſt Paulus, & cum Sila coniectus eſt in carcerem. Quo tẽpore carceris cuſtos cum tota familia baptizatus eſt. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima conuerſa, Paulũ excepit hoſpitio. Hic & milites, cognito q̃ Romanus eſſet ciuis, ultro rogarũt, ut quò uellet abiret, & Chriſti nomẽ ſatis felicibus auſpicijs inclaruit. Quinetiam quum Paulus Romæ ageret in uinculis, miſerunt illi quæ ad uitæ neceſsitatem pertinebant, per Epaphroditum: quod & ante fecerãt, quum ageret Theſſalonicæ, ſicut in hac ipſe teſtatur epiſtola. Collaudatos igitur eos adhortatur, ut perſeuerent ac proficiant: oſtendens gloriãdum etiam in afflictionibus, quæ ad illuſtrandum Chriſti euangeliũ facerent: ſe uero uel mortem adeo non horrere, ut optet etiam, ſi Chriſto uolente contingat. Deinde quum primis hortatur ad mutuam concordiã, quæ inter elatos eſſe non poteſt. Et quo æquiore ſint animo, pollicetur Timotheum atq̃ etiam ipſum breui ad illos rediturum: interim miſſo Epaphrodito, qui ex periculoſiſsima ægrotatione conualuerat. Hæc agit duobus primis capitibus. Nam in tertio confirmat animos illorum aduerſus pſeudapoſtolos, ad Iudaiſmum ubiq̃ ſollicitãtes, quos canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Chriſti, & qui uentrem dei loco colerent, nuſquam apertius in eos ſtomachatus. Quartum cõmendationibus & ſalutationibus occupat, niſi q̃ monita quædam obiter admiſcet, & Philippenſibus pro ſua in ſe munificentia gratias agit. Scripſit ex urbe Roma per Epaphroditum, quum iterum eſſet in carcere. Nam poſt primam defenſionem, rurſus in carcerem ductus eſt: cuius rei meminit ipſe in epiſtola ad Timotheum.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ὅτι ὁ θεός, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES

PAVLVS ac Timotheus ſeruui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu q ſunt Philippis, una cũ epiſcopis ac diaconis: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & dño Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo in omni memoria ueſtri, ſemp in omni precatiõe mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationẽ faciẽs: ꝙ uenerítis in cõmunionẽ euãgelij, à primo díe uſq; ad hoc tẽpus: perſuaſum habẽs hoc ipſum, ꝙ is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet uſq; ad diẽ Ieſu Chriſti: ſicut iuſtũ eſt mihi, ut hoc ſentiã de omnib⁹ uobis: propterea quod habeã uos in corde & in uinculis meis & in defenſione & confirmatione euãgelij, quũ ſitis omnes mihi cõſortes gratiæ. Teſtis enim mihi eſt deus, q̃ deſiderem uos omnes in uiſcerib⁹ Ieſu Chriſti. Et illud oro, ut charitas ueſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omniq; intelligẽtia, ut, ꝓbetis quæ ſunt præſtãtia, ut ſitis ſyncери: ac tales, ut nemini ſitis offendiculo in diẽ Chriſti: impleti fructu iuſtitię, qui cõtingit per Ieſum Chriſtũ ad gloriã & laudem dei. Scire aũt uos uolo fratres, ꝙ quæ mihi acciderũt, magis ad profectũ euangelij euenerunt: ita ut uincula mea manifeſta facta ſint in Chriſto in toto prætorio ac cæteris omnibus: utq; plures ex fratrib⁹ in dño, freti uinculis meis, uberius auderẽt, impauide ſermonẽ loqui. Nonnulli quidẽ per inuidiã & contentionẽ, nõnulli uero & ꝓpter bonã uoluntatẽ Chriſtũ prædicant. Alij quidẽ ex contẽtione Chriſtũ annũciant nõ pure, exiſtimantes ſeſe afflictionem addere uinculis meis: alij rurſus ex charitate, ſciẽtes ꝙ in defenſionẽ euãgelij cõſtitutus ſim. Quid em̃? Attamen quouis modo ſiue per occaſionẽ, ſiue per ueritatẽ, Chriſtus tamen annuncíatur: & in hoc gaudeo, quinetiam gaudebo. Noui enim ꝙ hoc mihi cedet in ſalutẽ per ueſtram deprecationẽ & ſubminiſtrationẽ ſpiritus Ieſu Chriſti, ſecundũ expectationẽ & ſpem meã, quòd nulla in re pudefiãr: ſed cum omni libertate, ut ſemper, ita nũc quoq; magnificabit̃ Chriſtus in corpore meo, ſiue

ὅτε

εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν
χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν
σαρκὶ, τοῦτό μοι καρποῦ ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι
οὐ γνωρίζω. συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν
ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χρι-
στῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμέ-
νειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ
τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπα-
ραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν
καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν
περισσεύῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοί, διὰ τῆς ἐμῆς
παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ
εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλ-
θὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν ἀκούσω τὰ περὶ
ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ,
συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ
πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων,
ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ
σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχα-
ρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πι-
στεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐ-
τὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν
ἀκούετε ἐν ἐμοί.

εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τι παρα-
μύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος,
εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου
τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγά-
πην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μη-
δὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπει-
νοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας
ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι σκοπεῖτε, ἀλλὰ
καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑ-
μῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρ-
χων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ,
ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν
ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι
εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν,
γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου
δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ
ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα
ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρα-
νίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα
γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος ἰησοῦς χρι-
στὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε ἀγαπητοί μου,
καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρ-
ουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀ-
πουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σω-
τηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν
ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐ
δοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ δια
λογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι,
τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς

καὶ

siue per uitã siue per mortẽ. Nam mihi uita
Christus est, & mors lucrũ. Quòd si contin
gat uiuere in carne, ea res mihi fructus est
operis, & qd eligã, ignoro. Coartor autẽ ex
his duobꝰ, desiderãs dissolui, & esse cũ Chri
sto, multo lõgeq; melius est. Cæterũ mane
re in carne, magis necessariũ ꝓpter uos. Et
hoc certo scio ꝙ mãsurus sim, & cum omni
bus uobis permãsurus sim, in uestrũ profe
ctũ & gaudiũ fidei, ut gloriatio uestra exu
beret per Christũ Iesum in me, per meũ ad
uos reditũ. Tantum ut dignũ est euangelio
Christi, cõuersemini, ut siue quũ uenero &
uidero uos, siue absens sim, audiã de rebus
uestris: ꝙ stetis in uno spiritu, una anima,
adiuuãtes decertãtẽ fidẽ euãgelij, nec in ul
lo terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidẽ
est causa ꝑditionis, uobis aũt salutis: & hoc
à deo: qa uobis donatũ est pro Christo, non
solũ ut in eum credatis, uerũetiã ut pro illo
patiamini, idẽ certamen habẽtes quale uidi
stis in me & nũc auditis in me. Si qua igi II
tur cõsolatio in Christo, si quod solatiũ dile
ctionis, si qua cõmunio spiritꝰ, si qua uisce
ra ac miserationes, cõplete meũ gaudiũ, ut
similiter affecti sitis: eandẽ charitatẽ haben
tes, unanimes, idem sentiẽtes, ne qd fiat per
cõtentionẽ aut per inanẽ gloriã, sed per hu
militatẽ animi, aliũ qsq; se præstantiorẽ exi
stimet: ne sua quisq; spectetis, sed unusqsq;
quæ sunt aliorũ. Is em̃ affectus sit in uobis,
qui fuit & in Christo Iesu: qui quũ esset in
forma dei, non rapinã arbitratus est, ut esset
æqualis deo, sed semetipsũ inaniuit, forma
serui sumpta in similitudine hominũ cõsti
tutꝰ, & figura reptus ut homo, humilẽ præ
buit semetipsũ, factus obediẽs usq; ad mor
tem, mortẽ aũt crucis. Quapropter & deus
illũ in sũmã extulit sublimitatẽ, ac donauit
illi nomẽ, qd est supra omne nomẽ: ut in no
mine Iesu omne genu se flectat, cœlestiũ ac
terrestriũ & infernorũ, omnisq; lingua cõfi
teat ꝙ dñs sit Iesus Christꝰ ad gloriã dei pa
tris. Proinde dilecti mei, quẽadmodũ semp
obedistis, nõ tãq; in præsentia mea solũ, sed
nũc multo magis in absẽtia mea, cũ timore
ac tremore uestrã ipsorũ salutẽ operemini: nã
deus est is q agit in uobis, & ut uelitis & ut
efficiatis ꝑ bono animi ꝓpposito. Oĩa facite
sine murmuratiõib⁹ ac disceptatiõib⁹, tales
ut nemo de uobis queri possit syncericq;, filij
dei irreprehẽsibiles in medio natiõis prauæ

ac

καὶ διεσαμμώνης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφόν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἐλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλῳ πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως

χριστοῦ

ac tortuosæ, inter quos lucete tanq̃ luminaria in mundo, sermonem uitæ sustinẽtes, ut gloriari possim in diem Christi, ꝙ nõ in uanum cucurrerim, nec in uanũ laborauerim. Quinetiam si immolor super hostia sacrificioꝙ fidei uestræ, gaudeo & cõgaudeo omnibus uobis. Ob idipsum aũt & uos gaudetis, & congaudetis mihi. Spero aũt in domino Iesu, me Timotheũ breui missurũ uobis, ut & ego læto sim animo, cognito statu uestro. Neminẽ enim habeo pari mecum animo præditũ, qui germane res uestras curaturus sit. Nam omnes quæ sua ipsorũ sunt, quærũt, non quæ Christi Iesu. Porrò probationem eius nostis, ꝙ ut filius mecũ ueluti cum patre seruierit in euangeliũ. Hunc igiẽ spero me missurũ, mox ubi uidero mea negocia. Cõfido aũt in domino, ꝙ & ipse breui uẽturus sim. Sed operæpretiũ arbitratus sum, Epaphroditũ fratrem & collegam & cõmilitonem meum, uestrum aũt apostolũ, quiꝙ mihi subministrat in necessitate mea, mittere ad uos. Quandoquidẽ desiderabat omnes uos anxius animi, propterea qđ audisse tis eum infirmatum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicinus morti, sed deus misertus est illius: at non illius tantũ, sed & mei, ne dolorem haberem super dolorẽ. Studiosius itaq̃ misi illũ, ut quũ uideretis illũ, denuo gaudeatis, & ego magis uacẽ dolore. Excipite igitur illũ in domino cũ omni gaudio, & qui huiusmodi sũt eos in precio habete: quoniã propter opus Christi eò accessit, ut morti proximus fuerit, non habita ratione uitæ, ut suppleret id quod in uestro erga me officio fuit diminutũ. Quod su- 111
pereſt fratres, gaudete in domino. Eadẽ scribere uobis, me quidẽ haud piget, uobis aũt tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionẽ. Nos enim sumus circũcisio, qui spiritu deum colimus, & gloriamur in Christo Iesu, & non cõfidimus in carne, quanq̃ ego confidã etiam in carne. Si quisquã alius uidetur fiduciã habere in carne, ego magis habeo, circũcisus octauo die, Israel ex genere, tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legẽ pharisæus, iuxta studium persequẽs ecclesiã, iuxta iustitiã quæ est in lege, factus irreprehensibilis. Sed quæ mihi erant lucra, ea arbitratus sum propter Christũ damnũ esse. Quinetiã arbitror omnia dãnũ esse, ꝓpter excellentiã cognitionis

Christi

χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, διὶ ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ᾽ ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐκω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον ἰησοῦν χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ * γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

* Aliàs γνωσαι

ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα

Christi Iesu dñi mei, propter quem omnia pro dānis duxi, habeoq; pro reiectamentis, ut Christū lucrifaciam: utq; reperiar in illo non habens meam iustitiā ex lege, sed eam quæ per fidem est Christi, quæ est ex deo iustitiam super fide: ut cognoscā illum, & potentiā resurrectionis illius, & cōmunionem afflictionum illius, dum cōformis fio morti eius, si quo modo pertingam ad resurrectionem mortuorū: non q̄ apprehenderim aut iam perfectus sim, sed sector si etiam apprehendā, quatenus & apprehēsus sum à Christo Iesu. Fratres, ego meipsum nondū arbitror assequutū esse. Vnum aūt illud ago, ea quidem quæ à tergo sunt obliuiscens, ad ea uero quæ à fronte sunt, extēdens: iuxta præfixum signū insequor ad palmā supernæ uocationis dei, per Christū Iesum. Quotquot itaq; perfecti sumus, hoc sentiamus: & si qd aliter sentitis, hoc quoq; uobis deus reuelabit. Attamē ad id quod assequuti sumus, eādem ꝓcedamus regula, ut simus cōcordes. Pariter estote imitatores mei, fratres, & considerate eos qui sic ambulāt, quēadmodum habetis nos pro exēplari. Nam complures ambulant, de quibus sæpe dixi uobis: nunc autem & flens dico, inimici crucis Christi, quorū finis perditio est, quorū deus uenter & gloria, in dedecore ipsorū qui terrestria curant. Nam nostra cōuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorem expectamus, dñm Iesum Christū: qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secūdum efficaciā, qua potest etiā subiicere sibi omnia. Proinde fratres IIII
mei dilecti ac desiderati, gaudiū & corona mea, sic state in domino dilecti. Euodiā obsecro, & Syntychē obsecro, ut sint cōcordes in domino. Sanè rogo & te compar germana, adiuua eas quæ in euāgelio decertarunt mecū, una cum Clemēte quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorū nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in dño semper, & iterū dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominib⁹. Dñs prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni precatione & obsecratione cū gratiarū actione petitiones uestræ innotescāt apud deum: & pax dei quæ superat omnē intellectū, custodiet corda uestra & sensus uestros per Christum Iesum. Quod reliquū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæcūq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq;

ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

cunq; pura, quæcũq; accõmoda, quæcũq; boni ominis, si qua uirt⁹, & si qua laus: hæc cogitate quæ & didicistis & accepistis & audistis & uidistis in me: hęc facite, & deus pacis erit uobiscũ. Gauisus sum aũt in dño magnopere, q̃ iã tandẽ reuiguit uestra pro me sollicitudo, in eo in quo & soliciti eratis, uerũ deerat oportunitas: non q̃ iuxta penuriam loquar: nam ego didici, in quibus sum his contẽtus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere: ubiq; & in omnibus institutus sum, & saturari & esurire & abũdare & penuriã pati. Omnia possum per Christũ, qui me corroborat. Attamẽ recte feciſtis, q̃ simul cõmunicastis meæ afflictioni. Nostis aũt & uos Philippẽses, q̃ in principio euangelij quũ proficiscerer à Macedonia, nulla mihi ecclesia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiẽdi, nisi uos soli: nã & in Thessalonica quũ essem, semel & iterũ quod opus erat mihi misistis: nõ q̃ requirã munus, sed requiro fructũ exuberantẽ in rationem uestram. Recepi tamen omnia, & abũdo. Expletus sum postea q̃ accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis missa fuerant, odorẽ bonæ fragrantiæ, hostiam acceptã gratamq; deo. Deus aũt meus supplebit quicqd opus fuerit uobis, secundũ diuitias suas, cum gloria, per Christũ Iesum. Deo aũt & patri nostro gloria in secula seculorũ, Amen. Salutate omnem sanctũ in Christo Iesu. Salutãt uos qui mecũ sunt fratres. Salutant uos omnes sancti, maxime uero qui sunt ex Cæsaris familia. Gratia domini nostri Iesu Christi cũ omnibus uobis. Amen.

Scripta est è Roma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Τοιαύτη ἐπιστέλλει ἀφ' ἡμῶν, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτούς, ἀκούσας δὲ παρ' αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. οὗτοι κολασσαεῖς ἦσαν τὸ γένος ἀπὸ τῆς Ἀσίας κατοικοῦντες, πλησίον Λαοδικείας. τούτους οὐκ ἐπεσκέψατο μὲν ὁ ἀπόστολος, ἐπεστάλη δὲ αὐτοῖς διὰ τῶν ἀνακεφαλαιωσαμένων τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ, Ἐπαφρᾶ καὶ Ἀρχίππου. ἐπεὶ δὲ ἐπεδήμησεν ἡ τοιαύτη κακοδοξία, ἐπιστέλλει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀπόστολος, ἐπιμαρτυρόμενος αὐτοῖς τὰ ἀληθῆ καὶ ἐλέγχων τὰ ψευδῆ. ἔστι δὲ ἡ κακοδοξία τοιάδε. Ἰουδαϊσμὸν ἐπεισῆγον τῇ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ, καὶ φιλοσοφίαν ματαίαν καὶ πλάνην, ἐκ παραδόσεως ἀνθρώπων καὶ στοιχείων τοῦ κόσμου, οὐκ ὄντα κατὰ Χριστόν. ἔλεγον γὰρ μὴ ἐληλυθέναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, μηδὲ ἐλεύσεσθαι πάλιν. ἔλεγον δὲ μὴ δεῖν τὸν θεὸν ἐπιγινώσκειν διὰ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀγγέλων. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν νόμον μὴ ἐκ τοῦ θεοῦ εἶναι, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἀγγέλων. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν κόσμον μὴ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων ἄγγελον εἶναι. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν σωτῆρα μὴ ἐληλυθέναι ἐν σαρκί. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν θάνατον μὴ ἐληλυθέναι. ἔλεγον δὲ καὶ τὴν ἀνάστασιν μὴ γεγενῆσθαι. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν κόσμον μὴ ἐληλυθέναι εἰς κρίσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων μὴ εἶναι τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν σωτῆρα μὴ εἶναι ἐκ τοῦ θεοῦ. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων μὴ εἶναι ἕνα τῶν ἀγγέλων. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων μὴ εἶναι ἕνα τῶν ἀγγέλων. ἔλεγον δὲ καὶ τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων μὴ εἶναι ἕνα τῶν ἀγγέλων.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

COloſſenſes in Aſia minore ſunt, finitimi Laodicenſibus. Hos non uiderat apoſtolus. Nam Archippi, ſiue, quod addit Ambroſius, Epaphræ, quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuerſi ſunt ad Chriſtum. His uehementer imminebant pſeudapoſtoli, conantes in dogma multo peruerſiſsimum inducere, docentes non eſſe filium dei ſalutis autorem, ſed per angelos uiam patere ad patrem. Neq; enim ueniſſe filium dei in hunc mundum, neq; uenturum: quum in ueteri teſtamento per angelos adminiſtrata ſint omnia. Deinde Iudaiſmum & philoſophiæ ſuperſtitionem cum Chriſti doctrina miſcebant, obſeruãtes quædam legis inſtituta, & ſuperſtitioſe obſeruantes ſolem, lunam, ac ſtellas, & elementa huius mundi, quibus docebant nos eſſe obnoxios. Hos igitur ſuæ profeſsionis commonefacit, oſtẽdens illos quicquid hactenus aſſequuti ſunt, non angelis debere, ſed Chriſto angelorum conditori: hunc unum eſſe caput eccleſiæ, nec ab alio quoquã petendam ſalutem. Atque interim autoritatem ſuam aſſerit. Diligenter autem monet, ne pſeudapoſtolorum magniloquentia confictisq; uiſionibus angelorum ſibi imponi paterentur, & uel in Iudaiſmum uel in philoſophicam ſuperſtitionem prolaberentur. Atque hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præſcribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat eſſe maritus in uxorem, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, ſerui erga dominos, domini erga ſeruos. Extrema pars ſalutationibus occupat, niſi quòd Archippũ commonet officij ſui. Scripſit autem è carcere ab Epheſo per Tychicum: quod ipſe palàm teſtatur in huius epiſtolæ capite quarto, cui collegã dederat Oneſimum. Græcorum inſcriptiones ex urbe Roma miſſam, teſtantur. Hinc certe remiſit Oneſimum, quem illic in uinculis genuerat Chriſto.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε παρὰ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφορούντων, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυναμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς

EPISTOLA PAVLI AD COLOSSENSES

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi per uoluntatē dei, & Timotheus frater, ijs q̄ sunt Colossis sanctis ac fidelib⁹ fratribus in Christo: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dñō Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri dñi nostri Iesu Christi, semper de uobis, quū oramus: quoniam audiuimus fidem uestrā in Christo Iesu, & charitatē erga omnes sanctos, propter spem repositā uobis in cœlis: de qua prius audieratis per sermonē ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quēadmodū & in toto mūdo etiam fructificat, sicut & in uobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiā dei per ueritatem. Quemadmodū & didicistis ex Epaphra dilecto cōseruo nostro, qui est fidus pro uobis minister Christi, qui & exposuit nobis uestrā dilectionē in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuim⁹, non desinimus pro uobis orare & poscere ut impleamini agnitione uolūtatis eius, in omni sapiētia & prudētia spirituali: ut ambuletis digne dñō, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificātes, & crescentes in agnitionē dei, omni robore corroborati, iuxta potentiā gloriæ illius, ad omnem tolerantiam ac patientiā cum gaudio: gratias agentes patri, qui idoneos nos fecit ad participationē sortis sanctorū in lumine, qui eripuit nos à potestate tenebrarū, ac transtulit in regnum filij sibi dilecti, per quē habemus redemptionē per sanguinē ipsius, remissionē peccatorū: qui est imago dei incōspicui, primogenitus uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sint omnia quæ in cœlis sunt & quę in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per illum & in illū creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia per illum consistūt: & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnib⁹ ipse primas tenēs: quoniā in illo complacitū est patri uniuersam plenitudinē inhabitare, & per eum reconciliare cūcta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius, per eūdem, siue quæ in terra

τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου παρασῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅ ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ

terra ſunt, ſiue quæ in cœlis. Et uos q̃ quon dam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamẽ reconciliauit in corpore carnis ſuæ per mortẽ, ut exhiberet uos ſanctos & irreprehenſibiles & inculpa/tos in cõſpectu ſuo. Siquidẽ permanetis in fide fundati ac ſtabiles, nec dimouemini à ſpe euãgelĩ, quod audiſtis, quod prædicatũ eſt apud uniuerſam creaturã quę ſub cœlo eſt, cuius factus ſum ego Paulus miniſter. Nunc gaudeo ſuper afflictionib⁹ meis pro uobis, & ſuppleo quod deerat afflictionum Chriſti in carne mea, pro corpore ipſius, qd̃ eſt eccleſia: cui⁹ eccleſiæ factus ſum ego mi niſter iuxta diſpenſationẽ dei, quæ data eſt mihi in uos implẽdi ſermonẽ dei, myſteriũ quod reconditũ fuit à ſeculis & à generatio nibus. Nunc aũt patefactũ eſt ſanctis illius, quibus uoluit deus notũ facere quæ ſint di/uitiæ gloriæ myſterĩ huius inter gẽtes, qui eſt Chriſtus in uobis, ſpes glorię: quem nos annũciamus, admonẽtes omnẽ hominẽ, & docentes omnẽ hominẽ in omni ſapiẽtia, ut exhibeamus omnẽ hominẽ perfectũ in Chriſto Ieſu: ad quod etiã enitor, decertans ſecundũ efficaciã eius, agentẽ in me per uir tutem. Nam uolo uos ſcire, quantã ſolli/ 11
citudinem habeam de uobis & his qui ſunt Laodiciæ, & quotquot non uiderũt faciem meã in carne, ut conſolationẽ accipiant cor da illorũ, quum fuerint cõpacti in charitate & in omnem opulentiã certæ perſuaſionis intelligẽtiæ, in agnitionẽ myſterĩ dei & pa tris & Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ ac ſcientiæ recõditi. Hoc aũt dico, ne quis uobis imponat probabilitate ſermo nis. Etenim quãuis carne ſim abſens, tamẽ ſpiritu uobiſcũ ſum, gaudens ac uidens ue ſtrum ordinẽ & ſoliditatẽ ueſtrę in Chriſtũ fidei. Quemadmodũ igitur accepiſtis Chri ſtum Ieſum dn̄m, ita in eo ambulate, ſic ut radices habeatis in illo fixas, & in illo ſuper ſtruamini confirmeminiq̃ per fidem, ſicut edocti eſtis, exuberãtes in eà cum gratiarũ actione. Videte ne quis ſit qui uos deprędetur per philoſophiã & inanem deceptionẽ, iuxta conſtitutionẽ hominũ, iuxta elemẽta mundi, & non iuxta Chriſtum. Quoniã in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & eſtis in illo completi, qui eſt caput omnis principat⁹ ac poteſtatis, per quẽ & circũciſi eſtis circunciſione quæ fit ſine

ρο ποιήτω ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. μὴ οὖν τίς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅ τινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος

manibus, dum exuistis corpus peccatorum carnis per circũcisionem Christi, cõsepulti simul cum illo per baptismum, in quo simul etiã cum illo resurrexistis per fidem operationis dei, qui excitauit illũ ex mortuis. Et uos quum essetis mortui per delicta & per præputiũ carnis uestræ, simul cum illo uiuificauit, cõdonans nobis omnia delicta, deleto qd' aduersus nos erat, chirographo, quod erat contrariũ nobis per decreta, & illud iustulit è medio, affixum cruci: expoliatosq; principatus ac potestates ostẽtauit palàm, triũphans de illis per semetipsum. Ne quis igit uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunĳ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra rerũ futurarũ, corpus autẽ Christi. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatẽ & superstitionẽ angelorũ, in ĳs quæ non uidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinens caput, ex quo totũ corpus per cõmissuras & cõpagines subministratũ & compactum, augescit augmẽto dei. Itaq; si mortui estis cum Christo ab elemẽtis mundi, quid quasi uiuẽtes in mundo, decretis teneminis? Ne tetigeris, ne gustaris, necq; contrectaris, quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominũ, quæ uerbotenus quidẽ habent speciẽ sapientiæ per superstitionẽ ac humilitatẽ animi & læsionem corporis, non per honorẽ aliquẽ ad expletionẽ carnis. Itaq; si resurrexistis unà cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexterã dei sedens. Superna curate, non terrestria: siquidẽ emortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo. Quandocũq; Christus manifestatus fuerit, uita nostra, tunc & uos cum illo manifestabimini in gloria. Mortificate igitur mẽbra uestra terrestria, stuprũ, immundiciã, mollicies, concupiscentiã malã, & auaritiã, quæ est simulacrorũ cultus, ob quæ uenire solet ira dei in filios intractabiles: inter quos ambulabatis quondam, quum uiueretis in his. Nunc aũt deponite & uos omnia, iram, indignationẽ, maliciam, maledicentiã, turpiloquentiã ab ore uestro. Ne mẽtiamini alius aduersus alium, postea q̃ exuistis ueterem hominẽ cum factis suis, & induistis nouũ, qui renouatur ad agnitionẽ & imaginem eius qui condidit illum, ubi non est Græcus & Iudæus, circũcisio & præputium, barba-

111

rus

ρ, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνη, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν ὀνησίμῳ καὶ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε

ἀπο-

rus, Scytha, ſeruus, liber: ſed omnia in omnibus Chriſtus. Sitis igitur induti tanq̃ electi dei, ſancti ac dilecti, uiſcera miſerationũ, comitatem, modeſtiã, manſuetudinẽ, lenitatẽ, ſufferẽtes uos inuicẽ, & condonãtes uobis mutuo, ſi qs aduerſus aliquẽ habuerit querelam: quẽadmodũ & Chriſtus cõdonauit uobis, ita & uos. Super omnia aũt hæc, charitatẽ, quæ eſt uinculũ perfectionis, & pax dei palmã ferat in cordibus ueſtris, in quam & uocati eſtis in uno corpore, & grati ſitis. Sermo Chriſti inhabitet in uobis opulente cum omni ſapiẽtia. Docetecq; & cõmonete uos inuicẽ, cantionibus & laudibus & cantilenis ſpiritualibus cum gratia canentes in corde ueſtro dño. Et quicquid egeritis ſermone aut facto, omnia in nomine dñi Ieſu facite, gratias agẽtes deo & patri per illum. Vxores, ſubditæ eſtote propriis uiris, ſicuti cõuenit, in domino. Viri, diligite uxores, & ne ſitis amarulẽti aduerſus illas. Filij, obedite parentib⁹ in omnibus: hoc enim bene placet domino. Patres, ne puocetis liberos ueſtros, ne deſpondeant animum. Serui, obedite per omnia ijs qui domini ſunt ſecundũ carnem, non obſequijs ad oculum exhibitis tanquam hominibus placere ſtudentes, ſed cum ſimplicitate cordis, timentes deum. Et quicquid feceritis, ex animo facite, tãquam domino & non hominibus, ſcientes quòd à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Chriſto ſeruitis. Cæterũ qui peccarit, reportabit peccatũ ſuum, & nõ eſt perſonarũ reſpectus. Vos domini, æquitatem & æquabilitatẽ ſeruis exhibete, ſcientes quòd & uos habeatis dominũ in cœlis. Obſecrationi inſtate, uigilantes in ea cum gratiarum actione, orantes ſimul & pro nobis, ut deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſteriũ Chriſti, ꝓpter quod & uinctus ſum, ut manifeſtem illud, ſicut oportet me loqui. Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatẽ redimentes. Sermo ueſter ſemper cum gratia, ſit ſale conditus, ut ſciatis quomodo oporteat uos unicuiq; reſpõdere. De omnib⁹ rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater & fidus miniſter & cõſeruus in dño, quẽ miſi ad uos, in hoc ipſum ut cognoſcat quid agatis & conſoletur corda ueſtra, unà cũ Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex uobis: de omnibus, uobis exponẽt, quæ hic agantur. IIII

ἀσπάζεταί ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρναβᾶ, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος. οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινές ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος Χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ Δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε, καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου.

Salutat uos Ariſtarchus cõcaptiuus meus, & Marcus cõſobrinus Barnabæ, de quo ac cepiſtis mãdata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Ieſus qui uocat̃ Iuſtus, qui ſunt ex circunciſione. Hi ſoli cooperatrĩ ſunt ad regnũ dei, qui fuere mihi ſolatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis eſt ſeruus Chriſti, ſemper anxie laborans pro uobis in precationibus, ut ſtetis pfecti & cõpleti in omni uolũtate dei. Teſtimonium enim illi perhibeo, quod habeat multum ſtudium pro uobis & his qui ſunt Laodiceæ & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus & Demas. Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nymphã, & quæ in domo illius eſt congregationem: & quum recitata fuerit à uobis epiſtola, facite ut & in Laodicẽſium eccleſia recitetur, & eam quæ ſcripta eſt ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. Et dicite Archippo: uide miniſterium quod accepiſti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores ſitis uinculorũ meorũ. Gratia uobiſcum. Amen.

Miſſa è Roma per Tychicum & Oneſimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑύτην ἐπέστειλε μὲν ἀπὸ Ἀθηνῶν, ἐφάνη δὲ πρότερον αὐτοῖς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν Βερροίᾳ, καὶ ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν Κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες θλῖψιν Θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ὑπὲρ τῶν ἀποθνήσκοντι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀπέστειλε τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιστηρίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὡς τε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰδίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. χειμαῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς ὕστερον, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναστρέψαντα, γράφει πρὸς τὸν πεπονθότων, παραμυθούμενος αὐτούς, μὴ διαλάσκων μὴ βαρέως φέρειν. ὁ γὰρ ἔστιν τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔστιν δὲ μὴ πρὸς τὸν χρόνον αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδὲν πρόσεχωσιν ἀπαγγελλομένῳ πρὸς αὐτῆς. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν ὅτως, ὡς τε τοὺς πολιτευομένους καὶ ἐνεστηκυίας ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθανεῖν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγήν, διδάσκει. πῶς τούτοις, πότερον αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, πότερον αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ ἐπὶ παντί, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ ὅτως πλεῖον τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES PRIOREM argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

THeſſalonica Macedoniæ metropolis eſt, unde & regionis incolæ Theſſalonicēſes appellati. Hi in fide ſemel accepta, tanta conſtantia perſtiterunt, ut & Pauli exemplo, ciuium ſuorum perſequutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pſeudapoſtolorum ſuaſu quiuerint ab euāgelica inſtitutione deflecti. Quod ueritus Paulus, quem non latebat pſeudapoſtolorū improbitas, quum ipſi non liceret illos inuiſere, miſit Timotheū. Ex quo reuerſo quum didiciſſet illorum conſtātiam, collaudat eos, gratias agens deo. Atq; id quidem agit capite primo & ſecundo. In cæteris duobus inſtituit eos in uariis pietatis officiis, ſubindicans eſſe inter eos, qui nōdum omnino puri eſſent ab omni libidine, nec deeſſe qui ocio dediti grauarent alios: item qui inquieti ipſi, turbarent eccleſiæ tranquillitatē, quos corripi iubet. Præterea qui de reſurrectione nondum ſatis confirmata eſſent opinione, quū defunctos ita lugerent, quaſi periſſent, ac non potius ad meliora demigraſſent: hos inſtituit atq; confirmat. Rurſus alios diſputaſſe de die aduentus domini, quaſi is præſciri prædiciq; poſsit, quum incertus ſit omnibus. Verum eum ait ſubitum, & præter omnium expectationem adfuturum, quo magis ſimus ad omne momētum parati. Scripſit ab Athenis per Tychicum miniſtrum, iuxta Græcorum inſcriptionem: cui collegam addunt Oneſimum noſtra argumenta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι,

ἀλλ'

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES PRIMA

PAVLVS & Siluanus & Timotheus eccleſiæ Theſſaloni cenſium, in deo patre & dño Ieſu Chriſto: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agim⁹ deo ſemper de omnibus uobis, mẽtionem ueſtri facientes in precibus noſtris, indeſinẽter memores ueſtri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permãſiſtis in ſpe dñi noſtri Ieſu Chriſti, coram deo & patre noſtro, ſcientes fratres dilecti à deo, electionem ueſtrã: quoniã euangeliũ noſtrũ fuit erga uos non per ſermonẽ ſolũ, uerũ etiã per uirtutẽ & per ſpiritũ ſanctũ, perꝙ certitudinẽ multam, quemadmodũ noſtis quales fuerimus inter uos, ueſtra cauſa. Et uos imitatores noſtri facti fuiſtis, & dñi, recipientes ſermonẽ cum afflictione multa, cum gaudio ſpiritus ſancti: adeo ut fueritis exẽplo omnibus credẽtibus in Macedonia & Achaia. A uobis enim pertonuit ſermo dñi, non ſolũ in Macedonia & Achaia, uerũ etiã in omni loco fides ueſtra quæ eſt in deum, dimanauit, ut nõ ſit nobis neceſſe loqui quicq̃. Siqdẽ ipſi de uobis annũciãt, qualẽ ingreſſum habuerimus ad uos, & quomodo cõuerſi fueritis ad deũ à ſimulacris, ut ſeruiretis deo uiuẽti & ueraci, & expectaretis filium eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis Ieſum, qui liberat nos ab ira uẽtura. Nam ipſi noſtis fra II
tres, introitũ noſtrũ ad uos, quòd non fuerit inanis, ſed ꝙ antè malis afflicti & contumelijs affecti, quẽadmodũ ſcitis Philippis, audacter egerimus in dño noſtro ad loquẽdũ apud uos euãgeliũ dei, in multo certamine. Siquidem exhortatio noſtra non fuit ex impoſtura, neꝙ ex immũdicia, neꝙ cum dolo, ſed quemadmodum probati fueramus à deo, ut nobis cõmitteretur euangeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placẽtes, ſed deo, qui probat corda noſtra. Neꝙ enim unquã per ſermonẽ adulatiõis uerſati ſumus, quẽadmodũ noſtis: nec per occaſionẽ auaritiæ, deus eſt teſtis: neꝙ quærẽtes ex hominibus gloriã, nec à uobis, nec ab alijs: quum poſſemus in autoritate eſſe, tãq̃ apoſtoli Chriſti:

ſed

ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον. νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρούμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. διὰ τοῦτο κἀγὼ

sed fuimus placidi in medio uestri, perinde acsi nutrix foueat suos filios, sic affectu propensi in uos, animo cupiebamus impertire uobis, non solum euangeliū dei, uerūetiam nostras ipsorū animas, propterea quod cari nobis facti estis. Meministis enim fratres laboris nostri, ac sudoris: nocte enim ac die opus facientes, ob id ne cui uestrū essemus oneri, prædicauimus apud uos euāgelium dei. Vos aūt testes estis & deus, q̄ sancte & iuste & inculpate uobiscum qui credebatis uersati fuerimus: quēadmodū nostis, ut erga unumquenq; uestrum, tanq̄ pater erga filios suos, fuerimus affecti, obsecrātes uos & consolātes & obtestātes, ut ambularetis digne deo, qui uocasset uos in suum regnū ac gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo indesinēter, ꝙ quū acciperetis sermonem à nobis, quo deum discebatis, accepistis non sermonē hominum, sed sicut erat uere sermonē dei, qui & agit in uobis credētibus. Vos ēm imitatores facti estis fratres eccleſiarū dei quę sunt in Iudæa, in Christo Iesu, ꝙ eadē passi sitis & uos à propriis contribulibus: quemadmodum & ipsi nos à Iudæis, qui ut & dominū occiderūt Iesum, & proprios prophetas, ita & nos persequuti sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur: qui obsistūt nobis, ne loquamur gētibus, quo salui fiant, ut expleāt sua peccata semper: peruenit autem in illos ira in finem. Cæterū nos fratres, orbati uobis ad spatium temporis, aspectu, nō corde, uehementius studuimus uidere faciem uestram, cū multo desiderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & semel & iterū, & obstitit nobis satanas. Nam quæ est nostra spes aut gaudium aut corona gloriationis, an non & uos in cōspectu domini nostri Iesu Christi, in eius aduētu? Vos enim estis gloria nostra & gaudiū.

Proinde quum nō amplius ferremus, uisum est nobis, ut Athenis resideremus soli, 111
ac misimus Timotheū fratrem nostrum ac ministrū dei & adiutorem operis nostri in euangelio Christi, ut cōfirmaret uos & consolaretur uos de fide nostra, ne quisquā turbaretur in afflictionibus his. Nam ipsi nostis, nos in hunc usum positos esse. Etenim quū apud uos essemus, prædicebamus uobis fore, ut afflictionē pateremur, quemadmodum & euenit, & nostis. Quapropter

λὰ γὼ μηκέτι στέγων ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς· διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοί ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως· ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος, πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν. αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ

& ego nõ amplius ferens, misi ad hoc, ut cognoscerẽ fidẽ uestrã, ne quo pacto tentasset uos ille qui tentat, & inanis fact⁹ esset labor noster. Nuper aũt quũ uenisset Timotheus ad nos à uobis, & annũciasset nobis fidẽ ac dilectionẽ uestrã, & quod habeatis memoriam nostri bonam semper, desiderãtes nos uidere, quẽadmodũ nos quoq; uos. Idcirco consolationẽ accepimus fratres per uos super omni afflictione & necessitate nostra, per uestrã fidem. Quoniã nunc uiuimus, si uos statis in dño. Quã enim gratiarũ actionem possumus deo repẽdere de uobis super omni gaudio, qd gaudemus propter uos in conspectu dei nostri, nocte ac die supra modum orãtes, ut uideamus uestrã faciem, & suppleam⁹ quæ desunt fidei uestræ. Ipse uero deus & pater noster & dñs noster Iesus Christus dirigat uiã nostrã ad uos. Vos aũt dominus abũdantes & exuberantes faciat mutua inter uos charitate, & in omnes, quẽ admodum & nos in uos, ut cõfirmet corda uestra, irreprehẽsibilia in sanctimonia corã deo & patre nostro, in aduẽtu dñi nostri Iesu Christi, cũ omnib⁹ sanctis eius. Quod superest igit fratres, rogamus uos & adhortamur per dñm Iesum, quẽadmodũ accepistis à nobis, quomodo oporteat uos uersari & placere deo, ut abundetis magis. Nostis em̃ quæ præcepta dederimus uobis per dominũ Iesum. Hæc enim est uolũtas dei, sanctificatio uestra, ut abstineatis à scortatiõe, & sciat unusquisq; uestrũ suum uas possidere, cũ sanctificatione & honore, non cum affectu cõcupiscẽtiæ, quemadmodũ & gentes quę non nouerũt deũ, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrẽ suum: propterea quod ultor est dominus de omnibus his, quemadmodũ & ante diximus uobis, ac testati sumus. Nõ enim uocauit nos deus immũdiciæ causa, sed ad sanctificationẽ. Proinde qui reiicit, non reiicit hominẽ, sed deũ, qui dedit spiritũ suum sanctũ in uos. Cæterum de fraterna charitate non necesse habetis, ut scribã uobis. Ipsi nãq; diuinitus docti estis, ut diligatis uos inuicẽ. Nam & facitis hoc erga cũctos fratres qui sunt in tota Macedonia. Obsecramus autem uos fratres, ut abũdetis magis, & in hoc incũbatis, ut quieti sitis, & agatis res proprias, & operemini proprijs manib⁹ uestris, sicuti uobis præcepimus, ut uos geratis honeste erga extra- IIII
rios, &

καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥς τε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. ὅτ' ἂν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοὶ οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν

rios, & nulla re uobis sit opus. Cæterum nolo uos ignorare fratres, de ijs qui obdormierunt, ne doleatis, quemadmodum & cæteri non habentes spem: nam si credimus quòd Iesus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quòd nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentum domini, nequaquam præueniemus eos qui dormiunt: quoniam ipse dominus cum hortatu & uoce archangeli, ac tuba dei descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent primũ, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum domini in aera: & sic semper cum domino erimus. Proinde consolemini uos mutuo sermonibus his. Porrò de temporibus & ar V
ticulis temporũ, fratres, non est opus ut uobis scribã. Ipsi enim planè scitis, quòd dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Quum enim dixerint, Pax, & tuta omnia: tunc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, nõ estis in tenebris, ut dies ille uos tãquam fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij dei: non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiũt, nocte dormiunt, & qui inebriantur, noctu sunt ebrij: at nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracẽ fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non constituit nos deus, ut iram nobis concitemus, sed ut salutem consequamur per dominũ nostrum Iesum Christum qui mortuꝰ est pro nobis, ut siue uigilemus siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autem uos fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo precio per charitatẽ propter opus illorum: pacem habete cum illis. Obsecramus autem uos fratres, monete inordinatos, consolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed semper quod bonũ est sectemini, tum erga uos inuicem, tum erga omneis. Semper gaudete, indesinenter ora-

 te, in

δε, φ̀ πανπὶ ϑυχαριϑῆτε. τοῦτο γὰρ ϑέλημα ϑεοῦ φ̀ χεισῷ ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ ϭβέννυτε. προφητίας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεϑε. αὐτὸς δὲ ὁ ϑεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς. καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως φ̀ τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χεισοῦ τηρηϑείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεϑε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσαϑε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας φ̀ φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσϑῆναι πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χεισοῦ μεϑ' ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς ϑεσσαλονικεῖς πρώτη,
ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

te, in omnibus gratias agite. Hæc enim est uolũtas dei per Christum Iesum erga uos. Spiritũ ne extinguatis, prophetias ne asperneminí. Omnia probate: quod bonum fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse autem deus pacis sanctificet uos totos: & integer uester spiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduẽtu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum osculo sancto. Adiuro uos per dominũ, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum.

Ad Thessalonicenses prima,
scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΙΟΥΤΟΥ ΕΡΑΣΜΟΥ ΡΟΤΕΡΟΔΑΜΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΕΣΤΕΛΛΕΝ ΑΠΟ ΡΩΜΗΣ. Η ΔΕ ΠΡΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΑΥΤΗ. ΤΙΝΕΣ ΑΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΡΓΟΙ ΚΑΙ ΑΤΑΚΤΟΙ ΠΟΛΙΟΡΧΟΥΜΕΝΟΙ, ΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΑΦΗΡΠΑΖΟΥ, ΩΣ ΗΔΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ. ΑΠΑΤΩΝ ΔΕ ΟΥΣ ΑΝΕΥΟΝΤΑΣ, ΩΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΟΛΟΥ ΟΥΠΩ ΔΗΛΟΥΝΤΟΣ, ΚΑΙ ΥΠΟ ΤΩΝΔΥΜΑΤΟΣ ΑΝΕΥΟΝΤΑΣ. ΤΑΥΤΑ ΤΟΙΝΥΝ ΜΑΘΩΝ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, ΓΡΑΦΕΙ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ, ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ ΑΥΤΩΝ ΑΥΞΑΝΟΥΣΑΝ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΓΕ ΑΥΤΟΙΣ ΕΚΑΙΝΟΤΟΜΕΙΤΟ, ΤΑΣ ΘΛΙΨΕΙΣ ΓΕΝΝΑΙΩΣ ΥΠΟΦΕΡΟΥΣΙ ΔΙΑ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ. ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΕΙΤΑΙ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ ΩΣ ΟΥΚΟΜΦΗΣ ΕΚΔΙΚΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥΣ ΕΚΔΙΚΟΥΝΤΩΝ. ΕΠΕΙΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΔΙΔΑΣΚΕΙ, ΜΗΔΕΝΙ ΑΥΤΟΥΣ ΠΕΙΘΕΣΘΑΙ, ΜΗΔΕ ΤΡΟΕΙΣΘΑΙ ΑΥΤΟΥΣ, ΜΗ ΤΕ ΔΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ, ΜΗ ΤΕ ΔΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΩΣ ΑΥΤΟΥ ΓΡΑΦΑΝΤΟΣ, ΜΗΔ' ΟΛΩΣ ΝΟΜΙΖΕΙΝ ΗΔΗ ΠΑΡΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗΝ. ΜΗ ΓΑΡ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΕΣΕΣΘΑΙ ΑΥΤΟΥΣ, ΕΑΝ ΜΗ Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΩΤΟΝ ΕΛΘΗ, ΚΑΙ ΜΕΤ' ΑΥΤΗΣ Ο ΑΝΤΙΧΕΙΣΘΟΣ, Ο ΥΙΟΣ ΤΗΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ, ΟΥ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΝ ΕΝ ΣΗΜΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΕΡΑΣΙ ΨΕΥΔΕΣΙ ΚΑΤ' ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΟΥ ΣΑΤΑΝΑ ΕΣΕΣΘΑΙ, ΣΗΜΑΙΝΕΙ. ΕΙΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΣΑΣ ΑΥΤΟΙΣ ΣΤΗΚΕΙΝ ΕΜΠΑΙΩΣ, ΚΑΙ ΚΡΑΤΕΙΝ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΑΣ ΕΔΙΔΑΧΘΗΣΑΝ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ, ΠΑΡΑΓΓΕΛΛΕΙ ΜΗΔΕ ΜΙΑΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΤΑΚΤΩΝ, ΑΛΛΑ ΑΠΟΒΑΛΛΕΙΝ ΑΥΤΟΥΣ. ΕΙΝΑΙ ΓΑΡ ΠΟΛΥΡΡΗΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΗΤΑΣ ΔΗΛΩΣΕ ΤΟΥΣ ΤΟΙΟΥΤΟΥΣ. ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΔΕ ΠΑΡΗΓΓΕΙΛΕ ΤΟΥ ΜΗ ΥΠΑΚΟΥΟΝΤΑ ΤΟΙΣ ΛΟΓΟΙΣ ΑΥΤΟΥ, ΟΥΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΜΑΤΙΖΕΣΘΑΙ. ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΕΥΧΕΤΑΙ ΛΕΓΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΙΡΗΝΗΝ, ΤΕΛΕΙΟΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΟΥ ΤΗ ΙΔΙΑ ΧΕΙΡΙ ΓΡΑΨΑΣ, ΟΠΕΡ ΣΗΜΕΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΔΗΛΗΛΟΥΣΗΣ.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES posteriorem, argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuiſendi Theſſalonicenſes, per epiſtolam confirmat illorum animos, ut fortiter ferant illatas ob Chriſtum afflictiones, nec ipſis defuturum præmium, nec aduerſarijs uindictam. Rurſum de die aduentus domini, de quo nonnihil attigerat in epiſtola ſuperiori, monet, ne quid commouerẽtur quorundam dictis, qui aſſeuerabant illum iam inſtare, tecte, ſicuti putant, ſignificans, prius abolendum Romanum imperium, ac deinde uenturum antichriſtum. Attentius etiam inculcat, coercendos eſſe, qui ocio & curioſitate ſua turbarent quietem & ordinem publicũ, & ad opus adigendos, quum ipſe Paulus apud eos manibus ſuis laborarit. Scripſit Athenis per eoſdem per quos miſit priorem epiſtolam, ut noſtra docent argumenta.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES SECVNDA

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοός, μήτε θροεῖσθε, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνη-

PAVLVS & Siluanus ac Timotheus eccleſiæ Theſſalonicēſium, in deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto: gratia ſit uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus deo ſemper de uobis, fratres, ut par eſt quod uehementer augeſcit fides ueſtra, & exuberat mutua ueſtra omniū charitas, cuiuſcȝ in alterum, adeo ut nos ipſi de uobis gloriemur in eccleſijs dei, de toleratia ueſtra & fide ſuper omnibus perſequutionibus ueſtris & afflictionibus quas ſuſtinetis, documentū iuſti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iuſtum eſt apud deum, reddere ijs qui affligunt uos, afflictionē, & uobis qui affligimini relaxationē nobiſcum, quum reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cū incēdio flammæ, qui infligit ultionem ijs qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti: qui pœnā luent, interitum æternum, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, quum uenerit ut glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quòd fides habita ſit teſtimonio noſtro erga uos in die illo: ad qd etiam oramus ſemper pro uobis, ut uos dignos habeat iſta uocatione deus noſter, & compleat omne bonum propoſitū bonitatis, & opus fidei cum potentia: ut illuſtretur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti per uos, & uos per illum, iuxta gratiā dei noſtri & domini Ieſu Chriſti. Rogamus autē uos fratres, per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationē in illum, ne cito dimoueamini à mente, neqȝ turbemini, neqȝ per ſpiritum, neqȝ per ſermonē, neqȝ per epiſtolam, tāquam nobis autoribus, quaſi inſtet dies Chriſti, ne qs uos decipiat ullo modo: quoniā non aduenier dominus, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus, qui eſt aduerſarius, & effertur aduerſus omnē qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei ſedeat, oſtētans ſeipſum eſſe deum.

An

οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν

An non meminiſtis, quum adhuc eſſem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat ſcitis, nempe, ut ille reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium nũc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præſentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc pateſiet iniquus ille, quẽ dominus conficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, cum omni potẽtia & ſignis ac prodigiis mendacibus, & cum omni deceptione iniuſtitiæ in iis qui pereũt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperũt, in hoc ut ſalui fierent. Et propterea mittet illis deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderũt ueritati, ſed approbauerunt iniuſtitiam. Nos autem debemus gratias agere deo ſemper de uobis, fratres dilecti à domino, quòd elegerit uos deus ab initio in ſalutem, per ſanctificationẽ ſpiritus ac fidẽ ueritatis, ad quod uocauit uos per euãgelium noſtrum, in acquiſitionem glorię domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaq; fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã noſtram. Ipſe uero dominus noſter Ieſus Chriſtus & deus ac pater noſter qui dilexit nos & dedit cõſolationem æternam & ſpem bonam per gratiam, conſoletur ue
ſtra corda & ſtabiliat uos in omni ſermone
& opere bono. Quod ſupereſt, orate fra- III
tres pro nobis, ut ſermo dñi currat & glorificetur ſicut & apud uos, & ut eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Nõ enim omnium eſt fides, ſed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet uos & cuſtodiet à malo. Confidimus autem per dominũ de uobis, quòd quæ præcipimus uobis & faciatis & facturi ſitis. Porrò dominus dirigat ueſtra corda in dilectionem dei & in expectationẽ Chriſti. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre qui inordinate ſe gerit, & nõ iuxta inſtitutionem quam accepit à nobis. Nam ipſi ſcitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam non inordinate geſſimus nos inter uos, neq; gratis panem accepimus à quoquã, ſed cum labore & ſudore nocte dieq; facientes opus, ad hoc ne cui ueſtrum eſſemus oneri: nõ quòd id nobis non liceat, ſed ut noſmetipſos formam exhibeamus uobis ad imitandũ nos. Etenim quum

ἡμὲν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ὅστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

essemus apud uos, hoc præcipiebamus uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus enim quosdã uersantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, sed curiose agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipimus & obsecramus per dominũ nostrum Iesum Christum, ut cum quiete operantes, suum ipsorũ panem edant. Vos autem fratres, ne defatigemini in bene faciendo. Quòd si quis nõ obedit sermoni nostro, per epistolam hunc indicate: & ne commercium habeatis cum illo, ut pudore suffundatur: neq; uelut inimicum habeatis, sed admonete ut fratrem. Ipse autem dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum omnibus uobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑύτην ἔγραψε ἀπὸ Μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐν τῇ ἐφέσῳ τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἐπεισάγειν διδασκαλεῖα, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκροατὰς προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπεται τὸν Τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει Τιμόθεον, εἰδότα τὴν ἐν χεισὶ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν πρὸς τοῦ νόμου μὴ μάχεσθαι τοῖς παρὰ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν λαλοῦσιν, ὡς τιμᾶν τι αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας πρὸς τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς πρὸς προσευχὴν, ὡς καὶ ποῦ, καὶ πόρρω τινῶν δεῖ προσεύχεσθαι, πρὸς τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. πρὸς ἐπισκόπων καὶ προσβυτέρων καὶ διακόνων, ὡς καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς καθισταμένους. πρὸς τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χρὴ ταύτας καταλέγεσθαι, καὶ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ ὡς αὐταῖς δεῖ προσέχειν. πρὸς τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αἰσχρῶς ζῆν. πρὸς τοῦ παραγγέλλειν τοῖς πλουσίοις, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. πρὸς τούτων διαταξάμενον προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα, ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως. διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγέλας αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐμφιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' αἷς τινες καινοχώμενοι παρέβησαν τὴν πίστιν, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

TImotheum matre Iudæa, sed Christiana, patre Græco, Paulus in ministerium adoptarat, probæ indolis iuuenem, & sacris literis eruditum, quem tamen ob Iudæos coactus est circuncidere. Quoniam autem huic ecclesiarum curam delegarat, sicut & Tito, quas ipse non poterat adire, instituit eum in functione episcopali, & in disciplina ecclesiæ, non sic admonens ut discipulum, sed ut filium & collegam. Id quo cum maiore faciat autoritate, subinde apostolicam autoritatem sibi uindicat. Admonet autem, ut reiectis qui Iudaicas fabulas inueherent, ea doceret quæ essent fidei & charitatis: deinde principum licet ethnicorum, autoritatem, quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis & tranquillitas rei publicæ, adeo non spernendam Christianis, ut pro his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres, præscribit. Episcopum depingit cum sua familia. Atque hæc fermè tribus capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborum delectu, de uitando coniugio. Mox docet, qualem se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & ecclesiæ stipe alendas, erga adolescentiores & suspectæ etiamnum ætatis. Ad hæc præscribit, quid præcipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitibus: admonens modis omnibus reiiciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inani doctrinæ specie sese uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις, καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως, καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται ἰησοῦς χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

τάυτην

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM PRIMA

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi iuxta delegationē dei seruatoris nostri & domini Iesu Christi, qui est spes nostra: Timotheo germano filio in fide, gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo dño nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniā, ita facito: ut denuncies quibusdā, ne diuersam sequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogijs nunquā finiendis, quæ quæstiones præbent magis quàm ædificationem dei, quæ est per fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & conscientia bona & fide non simulata. A quibus quod aberrarunt quidam, deflexerūt ad uaniloquium, uolētes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquūtur, neq; de quibus asseuerant. Scimus autem ꝙ bona sit lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud, ꝙ iusto lex non sit posita, sed iniustis & inobsequētibus, impijs & peccatoribus, irreuerētibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorū concubitoribus, plagiarijs, mēdacibus, periuris, & si qd aliud est quod sanæ doctrinæ aduersetur secundum euāgelium gloriæ beati dei, quod concreditū est mihi. Et gratiam habeo, qui me potētem reddidit Christo Iesu domino nostro, quia fidelem me iudicauit, ponēdo in ministeriū, qui prius eram blasphemus & persequutor & uiolentus, sed & misericordiam adeptus sum, quod ignorans fecerim per incredulitatem. Exuberauit autem supra modū gratia domini nostri cum fide & dilectione, quæ est per Christum Iesum. Certus sermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, ꝙ Christus Iesus uenit in mundum, ut peccatores saluos faceret, quorum primus sum ego. Verum ideo misericordiam sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clementiam ad exprimendū exemplar ijs, qui crediturí essent in ipso, in uitam æternā. Regi aūt seculorū immortali, inuisibili, soli sapiēti deo honor, gloria in secula seculorū, amē.

Hoc

τὴν τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυαγησαν, ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, iuxta prophetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonam militiã habens fidem & bonam conscientiam, qua repulsa nonnulli circa fidem naufragium fecerunt, quorum de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant non maledicere.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα εὔα, καὶ ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, iuxta prophetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonam militiã habens fidem & bonam conscientiam, qua repulsa nonnulli circa fidem naufragium fecerunt, quorum de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant non maledicere. Adhortor igitur ut ante omnia fiant deprecationes, obsecratiões, interpellationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis, ut placidam ac quietam uitam degamus cum omni pietate & honestate. Nam hoc bonũ est & acceptũ coram seruatore nostro deo, qui cunctos homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Vnus enim deus, unus etiam conciliator dei & hominũ, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum preciũ redemptionis pro omnibus, ut esset testimoniũ tẽporibus suis, in quod positus sum ego præco & apostolus. Veritatem dico in Christo, non mentior, doctor gentium cum fide & ueritate. Volo igitur orare uiros in omni loco sustollentes puras manus absq; ira & disceptatione. Consimiliter & mulieres in amictu modesto, cum uerecũdia & castitate ornare semetipsas, non tortis crinibus aut auro aut margaritis aut uestitu sũptuoso, sed quod decet mulieres, profitẽtes pietatẽ per opera bona. Mulier in silẽtio discat cũ omni subiectione. Cæterũ mulieri docere non permitto, neq; autoritatẽ usurpare in uiros, sed esse in silẽtio. Adam enim prior formatus est, deinde Eua: & Adam nõ fuit deceptus, sed mulier seducta obnoxia facta est transgressioni: salua tamen fiet per generationẽ liberorũ, si mãserint in fide ac dilectione & sanctificatione cũ castitate.

Indubitatus sermo: si quis episcopi munꝰ appetit, honestũ opus desiderat. Oportet igitur episcopũ irreprehensibilẽ esse, unius uxoris maritũ, uigilantẽ, sobriũ, modestũ, hospitalẽ, aptũ ad docendũ, non uinolentũ, non percussorem, non turpiter lucri cupidũ, sed æquũ, alienũ à pugnis, alienũ ab auaritia, qui suæ domui bene præsit, q̃ liberos habeat in subiectione cũ omni reuerẽtia. q̃ si qs q̃prie domui prę esse non nouit, quomodo ecclesiã dei curabit? Nõ nouitiũ, ne inflatꝰ in condẽnationẽ incidat calũniatoris. oportet aũt illũ & bonũ habere testimoniũ ab extraneis, ne in q̃brũ incidat

III

ὑπὸ τὸν τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ

ἐμπίεση καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊσταμένοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μεταλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονέτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ

incidat,& laqueum calūniatoris. Miniſtros itidē compoſitos,non bilingues,non multo uino deditos,nō turpiter lucri auidos,tenē/tes myſteriū fidei cū pura conſcientia:atq; hi probentur prius,deinde miniſtrent,ſic ut nemo poſsit illos críminari. Vxores ſimili/ter modeſtas,non calūnioſas,ſobrias,fidas in omnibus. Diaconi ſint unius uxoris ma/riti,qui liberis recte præſint & proprijs fami lijs. Nam qui bene miniſtrauerint,gradum ſibi bonum acquirūt,& multam libertatem in fide quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcri bo,ſperās fore,ut ueniam ad te cito. Quòd ſi tardius uenero,ut noris quomodo opor/teat in domo dei uerſari,quę eſt eccleſia dei uiuentis,colūna & ſtabilimētum ueritatis. Et citra controuerſiā magnum eſt pietatis myſteriū. Deus manifeſtat⁹ eſt in carne,iu/ſtificatus eſt in ſpiritu,uiſus eſt angelis,præ dicatus eſt gentibus,fides illi habita eſt in mūdo,receptus eſt in gloria. Spiritus aūt 1111
certo loquitur,q̄ in poſterioribus tempori/bus deſciſcent quidā à fide,attendentes ſpi/ritibus impoſtoribus ac doctrinis dęmonio rum per ſimulationem falſiloquorū,caute/rio notatā habentiū conſcientiā,prohiben/tium contrahere matrimoniū,iubentiū ab/ſtinere à cibis,quos deus creauit ad ſumen dum cum gratiarū actione fidelibus & ijs qui cognouerūt ueritatem,quòd quicquid creauit deus bonum ſit:& nihil reiiciendū, ſi cum gratiarum actione ſumatur. Sanctifi catur enim per ſermonē dei,ac precationē. De his,ſi cōmoneſeceris fratres,bonus eris miniſter Ieſu Chriſti,enutritus in ſermoni/bus fidei,bonæq; doctrinæ,quā uſq; ſequu tus es. Cæterū prophanas & aniles fabulas reiice,quin potius exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio,pau/lulū habet utilitatis:at pietas ad omnia uti/lis eſt,ut quæ,pmiſsiones habeat uitæ præ/ſentis ac futuræ. Indubitat⁹ ſermo dignus q̄ qui omnibus modis approbetur. Nā in hoc & laboramus & probris afficimur,q̄ ſpem fixam habemus in deo uiuētе,qui eſt ſerua tor omnium hominū maxime fideliū. Præ/cipe hæc & doce. Nemo tuam iuuentutem deſpiciat,ſed eſto forma fideliū in ſermone, in cōuerſatione,in dilectione,in ſpiritu,in fi de,in puritate. Donec uenero attēde lectio/ni,exhortatiōi,doctrinæ. Ne neglexeris qd̄ in te eſt donū,qd̄ datū eſt tibi per prophetiā

cum

μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς. πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γὰρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεόν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφή, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως

cum impositione manuũ, autoritate sacerdotij. Hæc exerce, in his esto, ut tuus profectus manifestus sit in omnibus. Attende tibi ipsi & doctrinæ, persiste in his. Nam id si feceris, teipsum seruabis, & eos qui te audierint. Seniorẽ ne sæuius obiurges, sed V adhortare ut patrẽ: iuniores, ut fratres: mulieres natu grandiores, ut matres: iuniores, ut sorores, cũ omni castitate. uiduas honora, quæ uere uiduæ sunt. Quòd si qua uidua liberos aut nepotes habet, discant primum propriam domum pie tractare, & uicem repẽdere maioribus. Hoc enim est honestum & acceptũ coram deo. Porrò quæ uere uidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecratiõibus ac precationibus noctu dieq;. Porrò quæ in delicijs uersatur, ea uiuens mortua est. Et hæc præcipe, ut irreprehẽsibiles sint. Quòd si qua suis & maxime familiaribus nõ prouidet, fidẽ abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis hominum testimonio cõprobata, si filios educauit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subministrauit, si in omni opere bono fuit assidua. Porrò iuniores uiduas reijce: quum enim lasciuire cœperint aduersus Christum, nubere uolunt, habentes condemnationẽ q̃ primam fidem reiecerint: simul aũt & ociosæ discunt circũire domos: imò non solum ociosæ, uerũ etiam garrulæ & curiosæ, loquẽtes quæ nõ oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionẽ dare aduersario, ut habeat maledicendi causam. Iam enim nõnullæ deflexerũt, sequutæ satanam. Quòd si qs fidelis, aut si qua fidelis habet uiduas, suppeditet illis, & non oneretur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sunt, suppetat. Qui bene præsũt presbyteri, duplici honore digni habeãtur: maxime ij qui laborãt in sermone & doctrina. Dicit enim scriptura: Boui triturãti non obligabis os. Et: Dignus est operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusationẽ ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testibus. Eos qui peccãt, corã omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Obtestor in conspectu dei & domini Iesu Christi & electorũ angelorum, ut hæc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciens iuxta propẽsionem animi. Manus

cito

χέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. πινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, πρωϊαγουσι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπισταμένος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, παρδιατρίβαι διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων

cito ne cui imponas, neq; cõmunices peccatis alienis. Temetipsum purũ serua. Ne posthac bibas aquam, sed uino paululo utere propter stomachũ tuum, & crebras tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, quosdã uero & subsequũtur. Consimiliter & bona opera ante manifesta sũt, & ea quæ secus habent, occultari non possunt. Quicunq; sub iugo sunt serui, suos VI dominos omni honore dignos ducãt, ne nomen dei & doctrina male audiat. Qui uero fideles habẽt dominos, ne contẽnant, quod fratres sint: sed magis inseruiant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficẽtiæ participes sunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuersam sequitur doctrinam, & non accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinę, is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac disputationũ pugnas, ex quibus nascitur inuidia, contentio, maledicẽtia, suspiciones malæ, superuacaneæ conflictationes hominum mẽte corruptorum, & quibus adẽpta est ueritas, qui existimãt quæstum esse pietatem. Seiũgere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quęstus magnus, pietas cum animo sua sorte contẽto. Nihil enim intulimus in mundum, uidelicet nec efferre quicquam possumus: sed habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidem radix omniũ malorũ est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerũt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge: sectare autem iustitiã, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinẽ. Certa bonum certamen fidei: apprehende uitam æternã, ad quam & uocatus es, & professus es bonam professionem coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonam professionem, ut serues præceptum immaculatum, irreprehẽsibilis, usq; ad apparitionem domini nostri Iesu Christi: quam temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnantium, & dominus dominãtium

λυσιτελοῦντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ Τιμόθεε τὴν παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

minantium, qui solus habet immortalitatẽ, lucem habitans inaccessam, quem uidit nemo hominum, neque uidere potest: cui honor & imperiũ sempiternũ, amẽ. His qui diuites sunt in præsenti seculo, præcipe ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuẽte, qui præbet nobis omnia affatim ad fruendũ, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendũ, libenter cõmunicantes, recondentes sibijpsis fundamentũ bonum in posterũ, ut apprehẽdant æternã uitã. O Timothee depositũ serua, deuitãs prophanas uocũ inanitates, & oppositiones falsò nominatæ scientiæ, quã nõnulli ꝓfitentes, circa fidẽ aberrauerũt. Gratia sit tecũ. Amen.

ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥ ἐστι μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπέστελλε πάλιν ἐκ Ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τῷ σώματι ἐνοχλουμένῳ ὑπὸ γήρως καταλειφθὲν αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τε τῆς εὐλαβείας, καὶ τῆς ἐν πολλοῖς γόνοις αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλοῖ, ὅτι οἱ ἐκ Ἀσίας, ὧν ἔνιοι φύγελλος καὶ Ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις. μόνῳ δὲ Ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ ἀπαθῆναι, καὶ ὅτι μὴ ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ πολυσπουδότερον αὐτὸν ἐξεζήτησε. παραγγέλλει δὲ αὐτῷ παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ δεῖν αὐτὸν μάχας μάχεσθαι. καὶ γὰρ ὑμεναῖος καὶ Φίλητος ὅτως ἐκπεπτώκασιν, παρεβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέπων τὰ δὲ τοιαῦτα, ἀσφαλίζεσθαι αὐτὸν λαὸς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκείβειαν. πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, ἐν σημάναι τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐγγὺς εἶναι, καὶ μέλλειν ἀπογίνεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρήνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάξεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM POSTERIOREM argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditus fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quòd Romæ in uinculis haberetur, literis eum cõfirmat, ne persequutionum procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prętextu ueram pietatem subuertentes: itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, secq; iam à pleriscq; destitutum, iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Romam ueniat. Scripsit Romæ, quum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. χάρις ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει ὡς ἀδιαλείπτως ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὠν ἐπιποθῶ σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου εὐνίκῃ· πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συνκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παρακαταθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὴν καλὴν* παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε

*Aliâs παραθήκλω

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM SECVNDA

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi per uoluntatē dei, secundū promissionē uitæ quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio: gratia, misericordia, pax à deo patre & Christo Iesu dño nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, q̄ citra ullā intermissionem faciā de te mentionē in precationibus meis noctu dieq̄, desiderans te uidere, memor tuarum lachrymarū: ut gaudio replear, ubi cōmonefactus fuero eius quę est in te non simulatæ fidei: quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica: certum aūt scio, q̄ in te quoq̄. Quā ob causam cōmonefacio te, ut suscites donum dei, quod est in te per impositionē manuū mearum. Nō enim dedit nobis deus spiritū timiditatis, sed potētiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igitur te pudeat testimonij domini nostri, neq̄ te pudeat mei, q̄ sum uinctus illi⁹, sed esto particeps afflictionū euangelij iuxta potentiā dei qui saluos fecit nos & uocauit uocatione sancta, non secūdum opera nostra, sed secūdum suum propositū & gratiam quæ data quidem est nobis per Christū Iesum ante tēpora æterna, sed palā facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi, qui mortē quidē aboleuit, uitam aūt in lucem produxit ac immortalitatē, per euangeliū in quod positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gētium: quā ob causam & hæc patior, attamen non erubesco. Noui enim certusq̄ sum, q̄ is cui credidi, potēs sit depositū meum custodire in illum diem. Formā habeto sanorū sermonum, quos à me audisti cū fide & charitate quæ est in Christo Iesu. Egregiū depositū seruato per spiritū sanctū qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, q̄ auersati fuerint me omnes qui sunt in Asia, quorū est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiā dñs Onesiphori familiæ, quoniā sæpe me refocillauit & de catena mea non erubuit: sed quū esset Romæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dñs, ut inueniat misericordiam apud dñm in die illo. Et in q̄ multis Ephesi ministrauerit

ϖνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω, δώῃ γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ φίλητος, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου

στrauerit,melius tu noſti. Tu igit filí mi, 11
fortis eſto in gratia,quæ eſt per Chriſtū Ieſum,& in his quæ audiſti à me per multos teſtes.Hæc cōmenda fidelibus hominibus, qui erūt idonei,ut alios quoq; doceant.Tu igitur feras afflictionē,ut bonus miles Ieſu Chriſti.Nemo qui militat,implicat uitę negocijs,ut ei qui ſe in militiā delegit,placeat. Quòd ſi certet etiā aliqs,nō coronat,niſi legitime certauerit.Laborantē agricolā oportet primū de fructib⁹ pcipere.Cogita quæ dico.Det em tibi dns in omnib⁹ intellectū. Memēto,Ieſū Chriſtū reſurrexiſſe ex mortuis,ex ſemine Dauid,ſecundū euāgelium meū,in quo malis affligor,quaſi facinoroſus uſq; ad uincula.At ſermo dei non fuit uinctus.Propterea omnia ſuffero ꝓpter electos,ut & ipſi ſalutē cōſequant,quæ eſt in Chriſto Ieſu,cū gloria æterna.Cert⁹ ſermo. Nam ſi cōmortui ſumus,& cōuiuemus,ſi ſufferim⁹,& cōregnabimus:ſi negamus,& ille negabit nos:ſi increduli ſum⁹,ille fidelis manet,negare ſeipſū nō poteſt.Hæc admone,cōteſtans corā dño ne uerborū pugnas ſequātur,ad nullā utilitatē,ad ſubuerſionē audiētiū.Stude teipſum probatū exhibere deo,operariū non erubeſcendū,recte ſecantem ſermonē ueritatis.Cæterū prophanas uocū inanitates prætermittito:ad maiorem em proficient impietatē:& ſermo illorū,ut cācer morb⁹ paſtionē habebit,quorū de numero eſt Hymenæus & Philet⁹,q circa ueritatē aberrarūt,dicētes,reſurrectionē iā eſſe factā,& ſubuertūt quorundā fidē.Solidum tamē fundamentū dei ſtat,habēs ſignaculū hoc:Nouit dns,q ſint ſui,& diſcedat ab iniquitate omnis,qui nominat nomē Chriſti. Cæterū in magna domo nō tantū ſunt uaſa aurea & argētea,uerū etiam lignea ac teſtacea,& alia qdē in honorē,alia uero in cōtumeliā.Si qs igit expurgarit ſeipſum ab his, erit uas in honorē ſanctificatū, accōmodū uſib⁹ dñi,ad omne opus bonū prꝑaratū.Iuueniles aūt cōcupiſcētias fuge,ſectare uero iuſtitiā,fidē,charitatē,pacē,cū his qui inuocāt dñm ex puro corde.Stultas aūt & ineruditas quęſtiones reſpue,ſciēs eas parere pugnas.Porrò ſeruū dñi nō oportet pugnare, ſed placidū eſſe erga oēs,ꝑpēſum ad docēdū,tolerantē malos cū māſuetudine,erudiētē eos q obſiſtūt,ſi qñ det illis deus pœnitētiam ad agnoſcendū ueritatē,& reſipiſcāt è

τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα. καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος. καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λόγον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρός, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσι, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς

diaboli laqueo, capti ab eo ad ipsius uolũtatem. Illud aũt scito, q̃ in extremis diebus III
instabũt tẽpora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, maledici, parẽtibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calũniatores, intẽperantes, immites, negligẽtes bonorũ, proditores, præcipites, inflati, uoluptatum amãtes potius q̃ amãtes dei, habentes formã pietatis, sed q uim ei⁹ abnegarint. Et ístos auersare. Ex his eñ sunt qui subeũt in familias, & captiuas ducũt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducũtur concupiscẽtijs uarijs, semper discẽtes, nec unquã ad cognitionẽ ueritatis uenire ualẽtes. Quemadmodum aũt Iannes & Iambres resistebãt Mosi, ita & hi resistũt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem: sed non proficient amplius. Siquidẽ amentia ístorũ euidens erit omnibus, quẽadmodũ & illorum fuit. Tu uero affectatus es doctrinã meam, institutionẽ, propositũ, fidem, lenitatẽ, charitatẽ, patientiã, psequutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lystris, quas persequutiões sustinuerim. Et ex omnibus eripuit me dominus. Sed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Christo Iesu, persequutionẽ patientur. Porrò mali homines & impostores proficient in peius, dum & in errorem adducũt, & errant ipsi. At tu persistito in his quæ didicisti, & quæ tibi cõcredita sunt, sciens à quo didiceris, & q̃ à puero sacras literas noueris, quę te possunt eruditũ reddere ad salutẽ per fidem quę est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis ad doctrinã, ad redargutionem, ad correctionẽ, ad institutionẽ quæ est in iustitia, ut integer sit dei homo, ad omne opus bonũ apparatus. Obtestor igitur IIII
ego corã deo & dño Iesu Christo, qui iudicaturus est uiuos & mortuos in apparitiõe sua & in regno suo. Prædica sermonẽ, insta tempestiue, intẽpestiue: argue, increpa: exhortare cũ omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, quũ sanã doctrinã non sustinebunt: sed iuxta concupiscẽtias suas coacernabũt sibi doctores, ñ quibus pruriũt aures, & à ueritate quidẽ aures auertent, ad fabulas uero conuertẽtur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus: opus perage euãgelistæ, ministeriũ tuum ad plenũ probatum reddito. Nam ipse iam immolor, &

tempus

καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν, Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον Δευτέρα, ὅτε παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι ἐκ Δευτέρου πάλιν.

tempus meæ resolutionis instat. Certamen bonũ decertaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui. Quod superest, reposita est mihi iustitiæ corona, quã reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex: non solum aũt mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentũ ipsius. Da operã ut uenias ad me cito: nam Demas me reliquit, amplexus præsens seculum, & profectus est Thessalonicã, Crescẽs in Galatiã, Titus in Dalmatiã, Lucas mecũ est solus. Marcum assumptũ adducito unà tecũ: est enim mihi perutilis ad ministeriũ. Porrò Tychicũ misi Ephesum. Penulã quã reliqui Troade apud Carpum, quũ uenies apporta, & libros, maxime aũt mẽbranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta ipsi⁹: quem & tu caue. Vehemẽter enim restitit sermonibus nostris. In prima defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerũt. Ne illis imputetur: sed domin⁹ mihi adfuit, & corroborauit me, ut per me præconiũ expleretur, & audirẽt omnes gẽtes, & ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq; in regnũ suum cœleste, cui gloria in secula seculorũ, Amẽ. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi. Trophimum aũt reliqui in Mileto languẽtem. Da operam ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cũ spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Scripta è Roma ad Timotheum secunda, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΩΝ ΣΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ΩΝ ΣΕΛΛΕΙ ΑΠΟ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ, ΕΚΕΙ ΓΑΡ ΠΑΡΕΧΕΙΜΑΖΕΝ. Η ΔΕ ΠΡΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΩΝ ΣΟΛΗΣ ΑΥΤΗ. ΕΙΣ ΜΕΝ ΤΗΝ ΙΕΡΗΤΗΝ ΑΠΕΛΕΙΠΕΤΟ ΤΟΝ ΤΙΤΟΝ, ΙΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΣΗ ΚΑΤΑ ΠΟΛΕΙΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ. ΠΟΛΛΩΝ ΔΕ ΟΝΤΩΝ ΕΚΕΙ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΠΑΤΑΝ ΤΟΥΣ ΛΑΟΥΣ, ΜΕΘ' Ο ΜΑΘΩΝ Ο ΠΑΥΛΟΣ ΓΡΑΦΕΙ. ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΟΥ ΧΑΕΙΣΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΥ ΟΥΛΑΒΕΙΑΝ, ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΤΗΝ ΩΝ ΧΕΙΣΩ ΠΙΣΙΝ ΜΗ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΙΝΑΙ, ΑΛΛ' ΕΚ ΑΙΩΝΟΣ Η ΠΟΙΜΑΣΘΑΙ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΑΥΤΗΝ. ΕΠΕΙΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΙΝΩΝ ΔΙΔΑΣΚΕΙ, ΩΣΤΕ, ΚΑΙ ΟΠΟΙΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΔΕΙ. ΚΑΙ ΩΝ ΤΙΜΑΝ ΔΕ ΩΝΤΕΛΛΕΤΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΛΕΓΟΥΣΙ ΤΗ ΥΓΙΑΙΝΟΥΣΗ ΠΙΣΕΙ, ΜΑΛΛΙΣΤΑ ΔΕ ΩΝ ΕΚ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ. ΕΙΔΩΣ ΤΕ ΩΝ ΤΟΥΣ ΙΕΡΗΤΑΣ, ΟΤΙ ΑΡΧΟΙ ΕΙΣΙ ΚΑΙ ΧΡΗΖΟΥΣΙΝ ΩΝ ΤΙΜΗΣ. ΔΙΔΑΞΑΣ ΔΕ ΩΝΤΑ ΤΑ ΒΡΩΜΑΤΑ ΚΑΘΑΡΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟΙΣ ΚΑΘΑΡΟΙΣ, ΚΑΙ ΟΠΟΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΔΕΙ ΤΑΣ ΠΡΕΣΒΥΤΙΔΑΣ ΤΑΣ ΑΦΕΙΛΟΥΣΑΣ ΣΩΦΡΟΝΙΖΕΙΝ ΤΑΣ ΝΕΑΣ, ΠΑΡΑΙΝΕΙ ΩΣΤΕ ΔΕΙ ΚΑΙ ΟΥ ΔΟΥΛΟΥΣ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΔΕΣΠΟΤΑΙΣ ΥΠΗΡΕΤΕΙΝ. ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΑΣ, ΟΤΙ Η ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΑΡΙΣ ΟΥΚ ΟΚΝΗΡΟΥΣ ΗΜΑΣ ΕΠΟΙΗΣΕΝ, ΑΛΛΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΙΛΑΣ ΤΑΣ ΝΟΜΙΚΑΣ ΜΑΧΑΣ ΕΚΤΡΕΠΕΣΘΑΙ ΩΣ ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΟΥΣ ΟΥΣΑΣ, ΣΥΛΑΣΘΑΙ ΑΥΤΟΥΣ, ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΕΜΨΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ ΑΡΤΕΜΑΝ, ΙΝΑ ΕΛΘΗ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. ΓΝΕΤΕΙΛΑΤΟ ΤΕ ΑΥΤΟΙΣ ΩΣ ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ, ΚΑΙ ΟΥ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΛΩΝ ΟΡΓΩΝ ΠΟΙΣΑΣΘΑΙ, ΚΑΙ ΟΤΩΣ ΤΕΛΕΙΟΙ ΤΗΝ ΩΝ ΣΟΛΗΝ.

IN EPISTOLAM AD TITVM ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

TItum diſcipulum ſuum ac filij loco habitum, ob eximias dotes inſulæ nobiliſſimæ Cretæ præfecerat apoſtolus, & illinc abiens, archiepiſcopum conſecrarat. Huic ſcribit ex urbe Nicopoli, quæ eſt in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc tranquillioribus: ſiquidē afflictionum aut perſequutionum nulla mentio. Monet autem ut quod ipſe apud Cretenſes cœperat, conſummet abſoluatq; per ſingulas ciuitates, quas centum habuiſſe memoratur ea inſula, epiſcopos inſtituat, quos & presbyteros uocat, idonei epiſcopi formam præſcribens. Et quoniam huc quoque penetrarant pſeudapoſtoli, qui Iudaiſmum ſuum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde perſonarum & ætatum præſcribit officia, quemadmodū Timotheo præſcribit: illud addens, ne quiſquā Chriſtianæ religionis prætextu principibus aut magiſtratibus reſiſteret, ſuo fungētibus officio, quamuis eſſent à Chriſti fide alieni: quin magis eos leniter ferendos, ſi quando forte, uolēte deo & illi reſipiſcant. Poſtremo iubet Titum ad ſe uenire Nicopolim, ſed non prius quàm Paulus Artemam aut Tychicum illuc miſiſſet, ne Cretenſes deſtituti uiderentur epiſcopi ſolatio.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ

EPISTOLA
PAVLI AD TITVM

PAVLVS seruus dei, apostolus aũt Iesu Christi, iuxta fidẽ electorũ dei & agnitionẽ ueritatis, quæ est secundũ pietatẽ in spe uitæ æternæ, quam promisit is qui mentiri nescit, deus, ante tẽpora æterna: patefecit aũt tẽporibus suis sermonem suum per prædicationẽ, quæ cõmissa est mihi, secundũ delegationẽ seruatoris nostri dei: Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem, gratia, misericordia, pax à deo patre & dño Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ desunt, pergas corrigere, & cõstituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinarã. Si quis est inculpatus uniús uxoris uir, liberos habens fideles, nõ obnoxios crimini luxus, aut qui nõ sint intractabiles. Oportet enim episcopũ inculpatũ esse, tanquã dei dispensatorem, non præfractũ, non iracundũ, non uinosum, nõ percussorẽ, non turpiter lucro deditũ: sed hospitalẽ, bonarũ rerum studiosum, sobrium, iustum, pium, temperantẽ, tenacem eius qui secundũ doctrinã est, fidelis sermonis: ut potens sit etiã exhortari per doctrinam sanã, & contradicẽtes conuincere. Sunt enim multi intractabiles & uaniloqui & mẽtiũ seductores, maxime ñ qui sunt ex circũcisione, quibꝰ oportet obturare os, qui totas domos subuertũt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidã ex istis, proprius ipsorum propheta: Cretẽses semper mẽdaces, malæ bestiæ, uẽtres pigri. Testimoniũ hoc, est uerũ: quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nõ attendẽtes Iudaicis fabulis & præceptis hominũ, auersantiũ ueritatem. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus, nihil est purum: sed polluta est illorum & mens & conscientia. Deum profitentur se scire, cæterum factis negant, quum sint abominabiles, & dicto non audiẽtes, & ad omne opus bonũ reprobi. Tu uero loquere 11
quæ decẽt sanam doctrinã. Senes, ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patiẽtia. Anus itidem, ut in habitu sint qui religionem deceat, non calũniatrices, non uino

πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου· οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτα ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν

multo seruientes,ut honesta doceant,quo possint modestas reddere adolescẽtulas,ut maritos suos diligãt,ut liberos ament,ut sobriæ sint,puræ,domus custodes,bonæ,subditæ suis uiris, ne sermo dei male audiat. Adolescẽtes cõsimiliter adhortare,ut sobrij sint,per omnia temetipsum præbens formã bonorũ operum in doctrina, integritatem, grauitatẽ,sermonẽ sanum, irreprehẽsibilẽ: ut is qui repugnat rubore suffundatur,nihil habens,quod de uobis dicat mali. Seruos hortare,ut suis dominis pareãt,in omnibus illis placeant,non responsatores,non suffurantes,sed fidem omnẽ ostendẽtes bonam, ut doctrinã seruatoris nostri dei orneṅt in omnibus.Illuxit enim gratia dei,salutifera omnibus hominibus,erudiens nos,ut abnegata impietate & mũdanis concupiscẽtijs, sobrie & iuste & pie uiuam⁹ in præsenti seculo,expectãtes beatam illam spem & illustrationẽ gloriæ magni dei & seruatoris nostri Iesu Christi,qui dedit semetipsum pro nobis,ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibijpsi populũ peculiarẽ,sectatorem bonorũ operum.Hæc loquere & hortare,& argue cum omni præcipiẽdi studio.Nemo te despiciat. Admoneto illos III ut principatibus ac potestatib⁹ subditi sint, ut magistratibus pareant,ut ad omne opus bonũ sint parati,ne de quoquã maledicant, ne sint pugnaces,sed humani,omnẽ exhibẽtes mãsuetudinẽ erga omnes homines. Nã eramus quondã & nos stulti, inobedientes, errãtes,seruiẽtes desideríjs ac uoluptatibus uarijs,in malitia & inuidia degentes,odiosi,inuicem odio prosequẽtes. At postquam bonitas & erga homines amor apparuit seruatoris nostri dei,nõ ex operibus quæ sunt in iustitia,quæ faciebamus nos,sed secũdũ suam misericordiã saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ac renouationis spiritus sancti,quem effudit in nos opulẽte,per Iesum Christum seruatorẽ nostrũ,ut iustificati illius gratia,hæredes efficeremur iuxta spem uitæ æternæ.Indubitatus sermo. De his uolo ut cõfirmes,quo solliciti sint,ut bonis operibus præsint qui crediderunt deo. Hæc enim sunt honesta & utilia hominibus.Stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales omitte,sunt enim inutiles & superuacaneæ. Sectarũ autorẽ hominẽ,post unã & alterã admo-

θουθδυίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅτ' ἂν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι οὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

admonitionē fuge, sciens q euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus. Quum aūt misero Arteman ad te, aut Tychicum, da operā ut uenias ad me Nicopolim: nam illic decreui hybernare. Zenam legisperitum & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit. Discant autē & nostri, bonis operib⁹ præesse, ad necessarios usus, ut non sint infrugiferi. Salutāt te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

ἐγράφη ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ Φιλήμονα ἐπιστολῆς.

Τοῦτον ὠνήσιμον ἀπὸ δούλου. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. Ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης Φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου τοίνυν γράφει Φιλήμονι, παρακαλῶν αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προτρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ ποῦ μείνῃ. καὶ ὅτως πλείοσι πλὴν ὠνήσιμος.

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM ARGVmentum per Des. Erasmum Roterodamum.

GRæci tradunt, hunc Philemonem genere Phrygem fuisse, quam nationem intractabilem ac seruilem esse, uel Græco prouerbio iactatum est: Phryx plagis emendatur. Quem tamen Paulus ob pietatem & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesimus Romam profugerat, non sine furto, quod ferè serui solent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinam amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaretur, remittit eum: sed miro studio, miraq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, se interim sponsorem offerens, dependurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum, quem & filium uocat.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. χάριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναὶ ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου οἰκέτου.

EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM

PAVLVS uinctus Chriſti Ieſu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ noſtro, & Apphiæ dilectę, & Archippo cõmilitoni noſtro, & quæ domi tuæ eſt, cõgregationi: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & dño Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo, ſemper mentionẽ tui faciens in precibus meis, quum audiam tuã charitatẽ ac fidẽ, quã habes erga dñm Ieſum & erga omnes ſanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitiõe omnis boni, quod eſt in uobis erga Chriſtũ Ieſum. Gaudiũ enim habemus multum, & cõſolationẽ in dilectione tua, ꝙ uiſcera ſanctorũ refocillata ſunt per te frater. Quapropter quãuis multã in Chriſto fiduciã habeã iniũgendi tibi, id quod officij tui erat: tamẽ propter charitatẽ potius rogo, quum talis ſim, nempe Paulus ſenex, nunc aũt etiã uinctus Ieſu Chriſti. Rogo autẽ pro filio meo quẽ genui in uinculis meis, Oneſimo, quondam tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quẽ remiſi. Tu aũt eum, hoc eſt uiſcera mea ſuſcipe, quem ego cupiebã apud me retinere, ut ꝙ te miniſtraret mihi in uinculis euãgelij, ſed abſq; tua ſentẽtia nihil uolui facere, ne uelut ex neceſsitate bonũ tuũ eſſet, ſed ſpõtaneũ. Nã ꝓpterea forſitã ſeceſsit ad tẽpus, ut æternũ eum reciperes, non iam ut ſeruũ, ſed ſupra ſeruũ, nẽpe fratrẽ dilectũ, maxime mihi, quanto autẽ magis tibi & in carne & in dño? Si igitˉ me habes conſortẽ, ſuſcipe illũ tãq̃ me. Quòd ſi qd læſit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulꝰ ſcripſi mea manu. Ego dependã, ut ne dicã tibi, qdꝰ etiã teipſum mihi inſupꝰ debes. Etiã frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiſcera in dño. Cõfiſus de obediẽtia tua ſcripſi tibi, ſciẽs, ꝙ etiã ultra q̃ dico facturus ſis. Simul autẽ etiã præpara mihi hoſpitiũ. Spero enĩ ꝙ auxilio precũ ueſtrarum donabor uobis. Salutãt te Epaphras cõcaptiuꝰ meꝰ in Chriſto Ieſu, Marcꝰ, Ariſtarchꝰ, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti ſit cum ſpiritu ueſtro. Amen.

Miſſa fuit è Roma per Oneſimum ſeruum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ἙΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΙΣΤΕΛΛΕΙ ἈΠΟ ΙΤΑΛΙΑΣ. Ἡ ΔΕ ΠΡΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΑΥΤΗ. ἘΠΕΙΔΗ ΟΙ ΙΟΥΔΑΙΟΙ ΨΗΦΙΣΑΜΕΝΟΙ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΣΚΙΑΙΣ, ΟΙΑ ΠΟΥ Ο ἈΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ἐΘΝΩΝ ΓΕΓΟΝΩΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ἜΘΝΗ ἈΠΟΣΤΑΛΕΙΣ, ΚΗΡΥΤΤΕΙ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ. ΓΡΑΨΑΣ ΤΕ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ἘΘΝΕΣΙ, ΓΡΑΦΕΙ ΛΟΙΠΟΝ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ἐΚ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ ΠΙΣΤΕΥΣΑΣΙΝ ἙΒΡΑΙΟΙΣ ἈΠΟΣΤΕΙΚΤΙΚΩΣ ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΙΣΤΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΠΑΥΣΘΑΙ ΤΗΝ ΣΚΙΑΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ. ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ἈΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙ ΟΥΣ ΠΡΟΦΗΤΑΣ ἈΠΕΣΤΑΛΘΑΙ, ἵΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ἈΠΑΓΓΕΙΛΩΣΙ, ΚΑΙ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥΣ ΑΥΤΟΣ ἜΛΘΗ, ΔΟΥΛΟΥΣ ΤΕ ΕἶΝΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΦΗΤΑΣ, ΚΑΙ ΜΕΙΩΝΤΑΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ, ΑΥΤΟΝ ΔΕ ΤΟΝ ΧΡΕΙΣΤΟΝ ΥΙΟΝ ΕἶΝΑΙ ΘΕΟΥ, ΟΛΙ Ὃ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΓΕΓΟΝΕ. ΚΑΙ ὍΤΙ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ἜΔΕΙ ἌΝΘΡΩΠΟΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ, ἵΝΑ ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΘΥΣΙΑΣ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ. Ὃ ΓΑΡ ΔΙ' ἌΛΛΟΥ ΜΟΣΧΟΥ, Ἢ ΠΡΟΒΑΤΟΥ, ἈΛΛΑ ΔΙ' ΑΙΜΑΤΟΣ ΧΕΙΣΟΝ ἜΣΕΣΘΑΙ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΟΙΣ ἈΝΘΡΩΠΟΙΣ. ἈΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙ ΔΕ, ὍΤΙ Ὁ ΝΟΜΟΣ Δ' ΟΥΔΕΝΑ ἘΤΕΛΕΙΩΣΕΝ, ἈΛΛΑ ΣΚΙΑΝ ΕἶΧΕΝ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ἈΓΑΘΩΝ. ΚΑΙ Ὃ ΚΑΤΕΠΑΥΣΕΝ Ὁ ΛΑΟΣ, ἈΛΛΑ ΚΟΙΝΗ ΠΑΣΙΝ ἩΜΙΝ ΣΩΤΗΡΙΑ ΕΓΕΝΕΤΟ, Ἡ ἩΜΕΡΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΠΑΥΣΕΩΣ. ΠΑΛΙΝ ΔΕ ἈΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙΝ, ὍΤΙ Ἡ ἸΕΡΑΡΧΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΕΤΕΤΕΘΗ ἈΠΟ ἈΑΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΕΙΣΟΝ, Ὃ ΤΥΠΟΣ ἮΝ Ὁ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ. ἈΝΩΘΕΝ ἐΚ ΤΟΥ ΛΟΥΕΙ ΠΙΣΕΙ ΔΕΔΗΛΩΣΘΑΙ ΘΕΟΥ ΠΑΤΕΡΑΣ ΣΗΜΑΙΝΕΙ, ΚΑΙ ΟΚ ἐΞ ὈΡΓΗΣ ΝΟΜΟΣ. ΕἶΤΑ ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ ΤΑ ἜΘΝΗ ΠΕΡΙΤΡΕΨΑΜΕΝΟΣ ΑΥΤΟΣ, ΚΑΙ ἈΠΟΔΕΞΑΜΕΝΟΣ ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΔΙΑ ΧΕΙΣΟΥ ΠΟΜΠΗΝ, ΚΑΙ ΠΕΙΣΑΣ ΤΙΜΑΝ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΤΥΓΧΑΝΟΝΤΑΣ, ΠΛΕΙΟΣΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS ARGUMENTUM per Des. Eraſmum Roterodamum.

NVlla gens obſtinatioribus animis repugnabat euangelio Chriſti, quàm Iudæorum, qui Paulo etiam peculiariter erant infenſi, quòd ſe gentium apoſtolorum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur: quodq; legem Moſaicam, quam illi ſacroſanctam habebant, & euangelij uice per uniuerſum orbem ſpargi cupiebant, antiquare uideretur: adeo ut eſſent inter hos quoq; qui Chriſti doctrinam receperant, qui putarent legis obſeruationem cum euangelio miſcendam. Hieroſolymis igitur qui crediderant, uariis calamitatibus afficiebantur ab iis qui reſiſtebant euangelio: nam penes hos erat publica autoritas: conijciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorum bona. Hos itaque conſolatur Paulus, partim exemplo ueterum ſanctorum, quorum plerique ſimilibus aut grauioribus calamitatibus exerciti ſunt, quo uirtus illorum eſſet exploratior ſpectatiorq;, ac præcipue exemplo Chriſti, partim ſpe præmij cœleſtis. Deinde declarat, coruſcante iam euangelio Chriſti, ceſſaſſe umbras legis Moſaicæ, multa repetens ex ueteri teſtamento, & ad Chriſtum accommodans. Docet non ex obſeruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, ſperandam eſſe ſalutem, ſed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ ſanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat ſacroſancta, deo potiſsimum placuiſſent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Chriſtianos facientia.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης, ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅτ' ἂν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας. καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρός τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS

DEVS olim multifariam, multisq; modis loquutus patribus per pphetas, extremis diebus hisce loquutus est nobis, per filiū quē constituit hæredē omniū, per quem etiam secula condidit: qui quum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, modereturq; omnia uerbo potentiæ suæ: per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextera maiestatis in excelsis: tanto præstātior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem quum inducit primogenitū in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatē, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamēta iecisti, & opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribūt, tu autem permanes, & omnes ut uestimentum ueterascent ac uelut amictum circumuolues eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorū dixit unquam: Sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellū pedum tuorum? Nonne omnes sunt administratorij spiritus qui in ministerium emittuntur propter eos qui hæredes erunt salutis? Propterea oportet nos uehementius 11
attendere ijs quæ dicta sunt nobis, ne quando pfluamus. Etem̄ si is qui per angelos dictus fuerat sermo, fuit firm⁹, & omnis trāsgressio & inobediētia iustam præmij repēsationē accepit, quomodo nos effugiemus, si tantā neglexerimus salutē? quæ cum primum enarrari cœperit per ipsum dñm, ab ijs q audierāt, in nos cōfirmata fuit, attestante deo

τ῵ τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ που τις, λέγων. τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν. ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους. δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅ τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας θεός. καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν τὴν παρρησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος, μέχρι

te deo & ſignis & ꝓdigiis ſimul,uariiſq; uirtutib⁹ & ſpirituſſancti diſtributionib⁹ iuxta ipſi⁹ uolũtatẽ. Nõ em̃ angelis ſubiecit orbẽ terrę futurũ, de quo loquimur. Teſtatus eſt aũt alicubi q̃dã dicẽs, Quid eſt homo q̃ memor es eius, aut fili⁹ hominis qđ inuiſis illũ? Feciſti eũ pauliſper inferiorẽ angelis, gloria & honore coronaſti eũ & cõſtituiſti eũ ſup opera manuũ tuarũ. Omnia ſubieciſti ſub pedib⁹ eius. In hoc em̃ quod ei ſubiecit omnia, nihil omiſit illi non ſubiectũ. At nondũ uidemus illi omnia eſſe ſubiecta. Eum uero qui pauliſp diminutus fuerat infra angelos, cernimus Ieſum, ꝓpter cruciatũ mortis, gloria & honore coronatũ, ut ꝑ gratiã dei pro omni guſtaret mortẽ. Decebat enim eũ propter quẽ ſunt omnia & per quẽ ſunt omnia ut multis filiis in gloriã adductis, principem ſalutis illorũ per afflictiones perfectũ redderet. Quãdoquidẽ & qui ſanctificat & q̃ ſanctificãtur, ex uno ſunt omnes. Quã ob cauſam nõ erubeſcit fratres illos uocare, dicẽs: Annũciabo nomẽ tuũ fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Et rurſum: Ego ero fidẽs in illo. Et iterũ: Ecce ego & pueri quos mihi dedit deus. Poſtea q̃ igit̃ pueri cõmerciũ habẽt cũ carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorũdẽ, ut ꝑ mortẽ aboleret eũ q̃ mortis habebat imperiũ, hoc eſt diabolũ, & liberos redderet eos, quicũq; metu mortis per oẽm uitã obnoxij erãt ſeruituti. nõ em̃ uidelicet angelos aſſumit, ſed ſemẽ Abrahæ aſſumit. Vnde debuit ꝑ omnia fratrib⁹ ſimilis reddi, ut miſericors eſſet & fidelis põtifex, in his quę apud deũ forẽt agẽda, ad expiandũ peccata populi. Nã ex hoc quod ipſi cõtigit tentatũ eſſe, poteſt & iis qui tentãtur ſuccurrere. Vnde fratres III ſancti, uocatiõis cœleſtis participes, cõſiderate apoſtolũ & põtificẽ cõfeſſionis noſtræ Chriſtũ Ieſum, ꝙ fidelis ſit ei qui ipſum cõſtituit, quẽadmodũ & Moſes in tota domo ipſius. Tanto nãq; maiore gloria q̃ Moſes, hic dignus eſt habitus, quãto maiorẽ habet honorẽ is qui conſtruxit domum q̃ ipſa domus. Omnis enim domus cõſtruitur ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus eſt. Et Moſes quidẽ fidelis fuit in tota domo illius ueluti miniſter, in teſtimoniũ eorum quæ poſt dicenda erant. At Chriſtus tanq̃ filius adminiſtrauit domũ ipſius, cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam & gloriationem ſpei,

μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ. καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπικραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας.

ἄρα

ad finem uſq; firmã tenuerimus. Quapropter ſicut dicit ſpiritus ille ſanctus: Hodie ſi uocẽ eius audieritis, ne obduretis corda ueſtra, ſicut in exacerbatione in die tentationis in deſerto, ubi tẽtauerunt me patres ueſtri, probauerũt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infenſus eram generationi illi, & dicebã: Semper errant corde, ipſi uero non cognouerunt uias meas, ſicut iurauí in ira mea, ſi ingreſſuri ſunt in requiem meam. Videte fratres, ne quando ſit in ullo ueſtrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut deſciſcat à deo uiuente, ſed exhortemini uos inuicem quotidie, quoad appellatã dies hodiernus, ne quis ex uobis indurẽ ſeductione peccati. Chriſti participes facti ſumus, ſi ſanè initiũ ſubſtantiæ, uſq; ad finem firmum tenuerimus. In hoc quod dicitur, Hodie ſi uocẽ eius audieritis, ne obduretis corda ueſtra, ſicut in exacerbatione. Nam quidam quum audiſſent, exacerbauerũt: at non omnes qui profecti fuerant ex Aegypto per Moſen. Quibus autẽ infenſus fuit quadraginta annis? Nónne ijs qui peccauerant? quorum membra conciderunt in deſerto? Quibus autem iurauit, non ingreſſuros in requiem ſuam, niſi ijs qui non obedierant? Et uidemus q̃ non potuerint ingredi propter incredulitatem. Metuamus igitur ne quando dereli IIII
cta promiſsione introeundi in requiẽ eius, uideatur aliquis ex uobis fuiſſe fruſtratus. Etenim nobis annunciatũ eſt, quemadmodum & illis. At non profuit illis audiſſe ſermonem, q̃ is non eſſet cum fide coniũctus ijs qui audierant. Introimus enim in requiẽ nos qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iurauí in ira mea, ſi ingreſſuri ſint in requiem meam, licet operibus à iactis fundamentis mundi perfectis. Dixit enim quodam in loco de ſeptimo die ſic: Et requieuit deus die ſeptimo ab omnibus operibꝰ ſuis. Et in hoc rurſum: Si introibunt in requiem meam. Poſtea q̃ igitur illud reliquum eſt, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, non introierunt propter incredulitatẽ: rurſum quendã præfinit diem, hodie, in Dauid dicens, poſt tantum temporis, quemadmodũ dictum eſt: Hodie ſi uocem eius audieritis, ne obduretis corda ueſtra. Nam ſi eis Ieſus requiẽ præſtitiſſet, ne quaq̃ de alio poſthac die loquutus fuiſſet.

Itaq;

ἀρ᾽ ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε, καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ᾽ ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ᾽ ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. υἱός μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ᾽ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος

Itaq; relinquitur ſabbatiſmus populo dei. Nam qui ingreſſus eſt in requiem illius, & ipſe requieuit ab operib⁹ ſuis, quēadmodū à ſuis deus. Studeamus igitur ingredi in illā requiē, ne quis eodem concidat incredulitatis exēplo. Viuus eſt enim ſermo dei & efficax & penetrātior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens uſq; ad diuiſionē animæ ſimul ac ſpiritus, compagūq; & medullarum, & diſcretor cogitationū & intentionū cordis, nec eſt ulla creatura quæ non manifeſta ſit in cōſpectu illius. Sed omnia nuda & reſupinata oculis eius, ad quem nobis eſt ſermo. Habētes igitur pontificē magnū qui penetrauit cœlos Ieſum filiū dei, teneamus profeſsionē. Non enim habemus pontificē qui non poſsit affici ſenſu infirmitatū noſtrarū, ſed tentatū per omnia iuxta ſimilitudinem abſq; peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronū gratiæ, ut conſequamur miſericordiā, & gratiā inueniamus ad opportunū auxiliū. Nam omnis pōtifex V qui ex hominibus aſſumit, pro hominibus conſtituit in his quæ apud deum agunt, ut offerat donaria & uictimas p peccatis, qui placabilis eſſe poſsit ignorātibus & errantibus, quandoquidē & ipſe circūdatus eſt infirmitate. Et propter hanc debet, quēadmodum pro populo, ita & pro ſeipſo immolare p peccatis. Nemo ſibi ipſi uſurpat honorem, ſed qui uocatur etiam à deo, quēadmodum & Aaron. Ita & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, ut fieret pōtifex, ſed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es ſacerdos in æternū ſecūdum ordinē Melchiſedec. Qui in diebus carnis ſuæ, quū & precationes & ſupplicationes apud illū qui poterat ipſum à morte ſeruare, cum clamore ualido & lachrymis obtuliſſet, & exaudit⁹ eſſet pro reuerētia, tametſi filius erat, tamen didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiā, ac perfectus redditus, omnib⁹ qui ſibi obedierūt fuit cauſa ſalutis æternæ, cognominatus à deo pontifex ſecundū ordinationē Melchiſedec. de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quādoquidē ſegnes facti eſtis auribus. Etenim quū debeatis pro tēporis ratione doctores eſſe, rurſum opus habetis, ut doceamus uos quę ſint elemēta initij eloquiorum dei: factiq; eſtis ij, quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo. Nā quiſquis lactis

λακτ⊙, ἄωειρ⊙ λόγου δικαιοσύνης, νήπι⊙ γὰρ ἐστι. τελείων δ' ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματ⊙ αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματ⊙ ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντ⊙ αἰῶν⊙, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμ⊙, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλ⊙ εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικ⊙ ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδ⊙ ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμεν⊙ ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζον⊙ ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων. ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζον⊙ ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκ⊙. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμεν⊙ ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδ⊙, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ

est particeps, is rudis est sermonis iustitiæ, infans enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, nempe horum qui propter assuetudinem, sensus habent exercitatos ad discretionem boni pariter ac mali. Quapropter omisso qui in Christo rudes inchoat, sermone, ad perfectionem feramur, non rursum fundamentum iacientes pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deum, baptismatum, doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Atque id faciemus, si quidem permiserit deus. Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintque donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintque bonum dei uerbum, ac uirtutes futuri seculi, si prolabatur, denuo renouetur per pœnitentiam, ab integro crucifigentes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponentes. Siquidem terra quæ imbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam eis, opera quorum & colitur, recipit benedictionem à deo. At quæ produxerit spinas & tribulos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit ut exuratur. Cæterum persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cum salute coniuncta, tametsi sic loquamur. Non enim iniustus est deus, ut obliuiscatur operis uestri, & laboris ex charitate susceptí, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis & ministratis. Cupimus autem ut unusquisque uestrum idem præstet studium ad plenam spei certitudinem, usque ad perfectionem, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorum, qui per fidem ac patientiam hæreditate accipiunt promissionis. Deus enim pollicitus Abrahæ, quum non posset per quenquam maiorem iurare, iurauit per seipsum dicens, Nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te. Atque ita quum patienter expectasset, consequutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant qui sit maior, atque ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus quum eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatem consilij sui, interposuit iusiurandum, uti per duas res immutabiles in quibus fieri non posset ut mentiretur deus, ualidam consolationem haberemus, qui huc confugimus ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ tum tutam tum firmam & introeuntem usque

τὸ ἐνώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ βασιλεὺς σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος. ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ. καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραὰμ καὶ λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύι τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἐστι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀδυνατὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ

ad ea quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est Iesus iuxta ordinem Melchisedec, pontifex factus in æternum.

VII Nam hic erat Melchisedec rex Salē, pontifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ reuertenti à cęde regū, & benedixit illi, cui & decimas ex omnibus impartitus est Abraham: qui primū quidē ex interpretatiōe dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiā rex Salē, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initiū dierū, nec uitæ finē habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuū. Cōsiderate uero quantus hic fuerit, cui etiā decimas dederit Abrahā patriarcha de spolijs? Atq; ij quidē qui quod sint de numero filiorū Leui, sacerdotij functionē sumūt, præceptū habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legē, hoc est à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus nō recēsetur ex illis, decimas accepit ab Abrahā, & habenti promissiōes benedixit. Porrò nemo negat quin id quod mino est, ab eo quod maio est benedictionē accipiat. Atq; hic quidem homines qui moriūtur, decimas accipiūt. Illic aūt is de quo testatum est quod uiuat, &, ut ita loquar, in Abrahā decimato est etiā ipse Leui, qui decimas solet accipe. Nā is adhuc in lūbis patris erat, quū occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si consummatio per Leuiticū sacerdotiū erat, siqdē per hoc populo legē acceperat, qd præterea fuit opus aliū exoriri sacerdotē, qui secūdum ordinē Melchisedec, & nō secundū ordinē Aaron diceret? quandoquidē translato sacerdotio, necesse est ut legis quoq; trāslatio fiat. Nā is de quo dicunt hæc, ad aliā tribū pertinet, de qua nullus altari astitit. Palā est enim q̄ è tribu Iuda exortus sit dñs noster. At nihil loquutus est de sacerdotio Moses, quod ad hanc tribū pertineat. Idq; magis etiā liquet siquidē ad similitudinē Melchisedec exoritur sacerdos alius, qui non iuxta legē mādati carnalis factus sit, sed iuxta potētiā uitæ indissolubilis. testificaī enim ad hunc modū, Tu sacerdos in æternū secūdū ordinē Melchisedec. Abrogaī eī quod præcesserit præceptū propter imbecillitatē & inutilitatē. nam nihil ad perfectionē adduxit lex, uerū erat introductio ad spem potiorē per quam appropinquamus deo, atq; hoc potiorē, q̄ non absq; iureiurando res acta sit. Nam illi

γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες. ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀναγκαῖον, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργός, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, δοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς

quidē citra iusiurādū ſacerdotes facti ſunt, hic uero cum iureiurādo, per eum qui dixit ad illū: Iurauit dñs & nō pœnitebit eum, tu ſacerdos in æternū ſecūdum ordinationem Melchiſedec. Tāto potioris teſtamēti ſpon ſor factus eſt Ieſus. & illi quidē plures facti fuerūt ſacerdotes, propterea ꝙ per mortem nō ſinerētur permanere. at hic quod idē maneat in æternū, perpetuū habet ſacerdotiū, unde & ſaluos facere ad plenū poteſt, qui p ipſum adeunt deū, ſemper uiuēs, ad hoc ut interpellet pro illis. Talis eī decebat ut eſſet nobis pōtifex pius, innocēs impollutus, ſegregat⁹ à peccatorib⁹, & ſublimior cœlis factus, cui non ſit quotidie neceſſe, quēadmodū illis pōtificibus, prius pro ꝓprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nā id fecit ſemel, quū ſemetipſum obtulit. Si quidē lex homines cōſtituit pontifices, habentes infirmitatem. Porrò ſermo iusiurādi, qui ſupra legē fuit, filiū cōſtituit in æternū conſummatū. Cæterū eorum VIII quæ dicim⁹ illud eſt caput, ꝙ talē habemus pontificē, qui conſedit ad dextrā throni maieſtatis in cœlis, ſanctorū adminiſtrator, ac ueri tabernaculi quod fixit deus, & non homo. Omnis enim pōtifex ad offerēdū donaria & uictimas conſtituit, unde neceſſe eſt, ut hic etiā habeat aliqd quod offerat. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidē eſſet, ubi ſunt ſacerdotes qui offerūt iuxta legē donaria, qui quidē exēplari & umbræ deſeruiūt cœleſtiū. quemadmodū oraculo reſpōſum eſt Moſi, quū eſſet abſolutur⁹ tabernaculū: nam uide, inqt, ut facias omnia ſecūdū exēplar quod oſtēſum eſt tibi in monte. nūc uero hoc excellētius ſortitus eſt ſacerdotium, quo præſtātioris eſt teſtamenti interceſſor, quod in præſtātioribus ꝓmiſsis ſancitū eſt. Etēm ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehēdi, haudquaq̄ fuiſſet ſecūdo quęſitus locus. Nā incuſans eos loquit illis, Ecce dies uenient, dicit dñs, & cōſummabo ſup domū Iſrael & ſup domū Iuda, teſtamētum nouū, nō iuxta teſtamētū quod feci patrib⁹ illorū in die quū apprehēderem manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto, qm̄ ipſi nō ꝓſtiterūt in teſtamēto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dñs. Nam hoc eſt teſtamentū quod diſponā domui Iſrael poſt dies illos, dicit dñs, dans leges meas in mentem illorū, & in corde illorū inſcribā illas, & ero illis

αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοί ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ
οὐ μὴ διδαξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ
ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύ-
ριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν
ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικί-
αις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνο-
μιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν και-
νὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμε-
νον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρεί
ας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευ-
άσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα,
καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία.
μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ
λεγομένη ἁγία ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατή-
ριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, πεπηγυῖαν
πανταχόθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ
ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλα-
στήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω
δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ
ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέ-
ρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν
τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱε-
ρεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δεύ-
τέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ
χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ
τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. δηλοῦντος τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι
τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐ-
χούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν
ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσ-
φέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τε-
λειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ
πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώ-
μασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμε-
να. χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελ-
λόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέ-
ρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτέστιν, οὐ ταύτης
τῆς κτίσεως, οὐ δὲ διὰ αἵματος τράγων καὶ μό-
σχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ
εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος. εἰ γὰρ
τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμά
λεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει
πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον
τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου
ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ
τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς
τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθή-
κης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομέ-
νου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθή-
κῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ
κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ
διαθήκη

illis deus, & ipſi erũt mihi populus. Et non
docebũt quiſq; ,pximũ ſuũ & unuſqſq; fra
trem ſuũ, dicẽtes: Cognoſce dñm, quod om
nes cogniturí ſint me, ab eo qui puſillus fue
rit inter eos uſq; ad eũ qui magnus eſt inter
illos: quoniã placatus ero ſup iniuſtitijs illo
rum & peccatis eorũ, & iniquitatũ illorum
nõ recordabor amplius. Per hoc quod dicit
nouũ, antiquauit prius. porrò quod ãtiqua
tur ac ſeneſcit, in ,ppinquo eſt ut euaneſcat.

Igit̃ habebat quidẽ etiã prius illud, iuſti IX
ficationes cultus ac ſanctũ mũdanũ. Sigdẽ
tabernaculũ factũ fuit primũ, in quo erãt &
lucernæ & mẽſa & propoſitio panũ quam
uocãt ſancta. Poſt ſecundũ aũt uelũ erat ta
bernaculũ, quod uocat̃ ſanctũ ſanctorũ, au
reum habẽs thuribulũ & arcã teſtamẽti un
dicq; circũtectã auro, in qua urna aurea ha
bens mãna & uirga Aaron quę germinaue
rat & tabulæ teſtamẽti. Supra hãc aũt Che
rubim gloriæ, obũbrantia propitiatoriũ. de
quibus nõ eſt nũc dicendũ ſingulatim. His
aũt ad hũc ordinatis modũ, in prius qdẽ ta
bernaculũ ſemp ingrediunt̃ ſacerdotes, qui
ſacrorũ ritus peragãt: in ſecundũ aũt ſemel
quotãnis ſolus pontifex, non ſine ſanguine
quẽ offert pro ſeipſo & pro populi ignorã
tijs. Illud ſignificãte ſpiritu ſancto, nõdũ ma
niſeſtatã eſſe ſanctorũ uiã, adhuc priore ta
bernaculo cõſiſtente, quę erat ſimilitudo ,p
tẽpore tũ præſente, in quo dona ſacrificiaq;
offerũtur, quæ non poſſint iuxta cõſcientiã
perfectũ reddere cultorem, in cibis dũtaxat
& potionib⁹ & diuerſis ablutionib⁹ ac iuſti
ficationib⁹ carnis uſq; ad tẽpus correctiõis
impoſita. At Chriſtus accedẽs põtifex futu
rorũ bonorũ, per maius & pfectius taberna
culũ non manu factũ, hoc eſt, nõ huius ſtru
cturæ, neq; per ſanguinẽ hircorũ ac uitulo
rum, ſed per propriũ ſanguinẽ ingreſſus eſt
ſemel in ſancta, æterna redẽptione reperta.
Nam ſi ſanguis taurorũ & hircorũ & cinis
iuuẽcæ, aſpergẽs inquinatos, ſanctificat ad
carnis purificationẽ, quanto magis ſanguis
Chriſti qui per ſpiritũ ęternũ ſeipſum obtu
lit immaculatũ deo, purgabit conſcientiam
ueſtrã à mortuarijs operibus, ad ſeruiẽdum
deo uiuenti? Et ob id noui teſtamẽti conci
liator eſt, ut morte intercedẽte, ad redẽptio
nem earũ præuaricationũ, quæ fuerant ſub
priori teſtamẽto, ij qui uocati ſunt, ,pmiſſio
nem accipiãt æternę hæreditatis. Sig dẽ ubi

διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ παντὸς ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργείας τῷ αἵματι πάντα ὁμοίως ἐράντιζε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν τ�αῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον. ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον

testamentũ est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentũ in mortuis ratum est, quãdoquidem nondũ ualet quum uiuit testator. Vnde ne prius quidem illud, absq; sanguine dedicatũ fuit. Quum enim Moses omne præceptũ iuxta legem exposuisset omni populo, sumpto sanguine uitulorũ & hircorũ, cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librũ & totum populũ asperserit, dicẽs: Hic est sanguis testamenti, quod mandauit uobis deus. Insuper aũt & tabernaculũ & omnia uasa ministerij, sanguine cõsimiliter aspergebat. Et omnia ferè secundũ legem sanguine purificantur, & absq; sanguinis effusione non fit remissio. Itaq; necesse est ut exẽplaria quidẽ eorũ quæ sunt in cœlis, hisce reb⁹ purificentur, cæterum ipsa cœlestia potioribus q̃ hæ sint, uictimis mũdẽtur. Non enim in manu facta sancta ingressus est Christus, exẽplaria uerorũ, sed in ipsum cœlum ut appareat nunc in conspectu dei pro nobis, non ut sæpius offerat semetipsum, quẽadmodũ pontifex ingreditᷣ in sancta singulis annis per sanguinẽ alienum. Alioqui oportuisset illũ sæpius passum fuisse à condito mũdo. Nũc aũt semel sub consummationẽ seculorum, ad profligationẽ peccati, per immolationẽ suũpsius apparuit. Et quatenus illud manet homines, ut semel moriantur, post hoc autẽ iudiciũ: ita & Christus semel oblat⁹, ut multorum peccata tolleret, rursus absq; peccato conspicietur, ijs qui illum expectãt in salutem. Nam lex umbrã obtinens futuro- X
rum bonorũ, non ipsam imaginẽ rerum his hostijs quas singulis annis easdẽ continẽter offerunt, nunq̃ potest accedentes perfectos reddere. Alioqui nonne desijssent offerri? propterea q̃ nullã iam habuissent conscientiam peccatorũ, qui sacrificassent, ac semel purgati essent. Atqui in istis cõmemoratio fit peccatorum quotãnis. Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter quũ ingressurus est mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluisti. Corpus autem aptasti mihi, holocautomata & pro peccato non comprobasti. Tunc dixi: Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uolũtatem tuam. Superius quum dicit, Sacrificium & oblationem & holocautomata & pro peccato noluisti, neq; comprobasti, quæ iuxta

legem

νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵ τινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς. καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλινῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθώς ἔθος τισὶν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας. οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν

legem offerũtur, tunc dixit: Ecce adſum ut faciam deus uoluntatẽ tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quã uoluntatẽ ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel peractã. Et omnis quidẽ ſacerdos aſsiſtit quotidie, ſacra peragẽs, & easdẽ ſæpius offerens hoſtias quæ nunq̃ poſsint auferre peccata. Hic uero una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexterã dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellũ pedum eius. Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum eos qui ſanctificãtur. Teſtificatur autem nobis & ipſe ſpiritus ſanctus, nimirum quum prædixerit, Hoc eſt teſtamentum quod cõdam erga illos poſt dies illos, dicit dominꝰ, dans leges meas in corde illorum, & in mentibus illorum inſcribam eas, & peccatorum atq; iniquitatũ illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horũ eſt remiſsio, nõ eſt amplius oblatio pro peccato. Quum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in ſancta per ſanguinẽ Ieſu, ea uia quam dedicauit nobis recentẽ ac uiuẽtem, per uelamẽtum, hoc eſt per carnem ſuam, quumq; habeamus ſacerdotẽ magnũ præfectũ domui dei, accedamus cum uero corde, in certitudine fidei, aſperſi cordibus, ac depulſa conſciẽtia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confeſsionẽ ſpei, non uacillantẽ: fidelis enim qui promiſit: & conſideremus nos inuicẽ, in hoc, ut ꝓuocemus ad charitatẽ & bona opera, non deſerentes aggregationẽ noſtri mutuã, ſicuti mos eſt nonnullis, ſed adhortantes inuicẽ, idq; hoc magis quod uidetis appropinquantẽ diem. Nam ſi uolẽtes peccauerimus poſt acceptã cognitionẽ ueritatis, non ultra pro peccatis reliqua eſt hoſtia, ſed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehemẽtia, qui deuoraturus eſt aduerſarios. Qui aſpernatus fuerit Moſi legem, abſq; miſericordia ſub duobꝰ aut tribus teſtibus moritᷣ. Quãto putatis peioribꝰ afficieẽ ſupplicijs, qui filiũ dei cõculcarit, & ſanguinẽ teſtamẽti ceu rẽ prophanã habuerit, per quẽ fuerat ſanctificatus, & ſpiritũ gratiæ cõtumelia affecerit. Nouimus eñ eũ qui dixit, Meũ eſt ulciſci ego rependã, dicit dñs. Et rurſum, Dñs iudicabit populũ ſuũ. Horrendũ eſt incidere in manus dei uiuẽtis. Redeãt aũt uobis in memoriã ſuꝑiores dies, in qbꝰ illuminati ingẽs certamen

ἄθλησιν ὑπομένατε παθημάτων. τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Καΐν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε λιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπισταμένος ποῦ ἔρχεται. πίστει παῤῳκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ, τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς

certamẽ ſuſtinuiſtis afflictionũ, partim quidem dum & probris & preſſuris affecti, ſpectaculo fuiſtis omnib⁹, partim dũ conſortes ita conuerſantiũ facti eſtis. Siquidẽ & afflictionũ quæ ex uinculis meis cõtigerũt participes fuiſtis, & direptionẽ facultatũ ueſtrarum cũ gaudio accepiſtis, ſciẽtes uos habere in uobis, potiorẽ ſubſtãtiã in cœlis ac manẽtem. Ne abiecceritis igitur fiduciã ueſtrã quæ magnã habet præmij retributionẽ. Nã patiẽtia uobis eſt opus, ut ubi uolũtatẽ dei peregeritis, reportetis promiſsionẽ. Adhuc enim perpuſillũ tẽporis & qui uenturus eſt ueniet & non tardabit. Iuſtus aũt ex fide uiuet: & ſi ſe ſubduxerit, non probabit̃ animo meo. At nos nõ ſumus qui ſubducamus nos in perditionẽ, ſed ad fidẽ ptinem⁹ in acquiſitionẽ animæ. Eſt aũt fides earũ rerũ quæ ſperãtur, ſubſtãtia, argumentũ eorum quæ non uidẽtur. per hanc eñ teſtimoniũ meruerunt ſeniores. Per fidem intelligimus pfecta fuiſſe ſecula uerbo dei, ut ex his quæ non apparebãt, ea quæ uidenť fierent. Per fidem uberiorẽ hoſtiã Abel obtulit deo q̃ Cain: per quã teſtimoniũ meruit, ꝙ eſſet iuſtus, teſtimoniũ ꝓhibente de donarijs illi⁹ deo, & per hanc mortuus adhuc loquit̃. Per fidem Enoch fuit translatus, ne uideret mortem, nec fuit inuẽtus propterea quod trãſtulerat illũ deus, prius q̃ enim transferretur, teſtimoniũ meruerat, quod placuiſſet deo. At qui ſine fide, fieri non poteſt, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deũ, hunc credere oportet eſſe deũ & eſſe remuneratorẽ quæ rẽtibus ſe. Per fidẽ admonitus oraculo Noe ea quæ nondũ uidebanť, ueritus, apparauit arcam ad ſalutẽ domus ſuæ, per quã arcam condẽnauit mundũ, & eius quæ ſecundũ fidem eſt, iuſtitiæ factus eſt hæres. Per fidem appellatus Abrahã obedijt, ut exiret in locũ quem accepturus erat in hæreditatẽ, & exiuit, neſciens quò eſſet uenturus. Per fidẽ cõmigrauit in terrã promiſsionis, ueluti peregrinam, quũ in tabernaculis habitaſſet cum Iſaac & Iacob cohæredibus eiuſdẽ promiſſionis. Expectauerat enim habẽtem fundamenta ciuitatẽ, cuius opifex & conditor eſt deus. Per fidem & ipſa Sara uim ad concipiendum ac retinendum ſemen accepit, ac præter ætatis rationẽ peperit, ꝙ fidelẽ iudicaret eũ qui promiſerat. Quapropter & ex uno, ꝓgnati ſũt poſteri, eoꝙ iã ãnis effœto

XI

tanto

καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ
ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, Ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, Μωσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραὼ, μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη Ἰερειχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεών, Βαρὰκ τε, καὶ Σαμψὼν καὶ Ἰεφθάε, Δαβίδ τε καὶ Σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός,

ἔφυγον

tanto numero quãto sunt stellæ cœli,& uelut arena quę est iuxta marginem maris innumerabilis.Iuxta fidẽ mortui sunt hi omnes,quũ non accepissent promissiones,sed procul eas uidissent & credidissent,salutassentq; & cõfessi fuissent se hospites atq; aduenas esse in terra.Nam hæc qui dicũt,declarant se patriã inquirere.Et si illius quidẽ memores fuissent unde fuerant profecti,habebant opportunitatẽ reuertẽdi. Nunc aũt meliorẽ expetunt,hoc est cœlestem.Quapropter nõ erubescit ipse deus uocari deus illorũ.parauerat enim illis ciuitatem.Per fidem obtulit Abrahã Isaac,quum tẽtaretur, & unigenitũ obtulit,in quo promissiones acceperat,ad quem dictũ fuerat,In Isaac uocabitur tibi semen,quum illud secũ perpendisset deũ uel à mortuis excitare posse,unde illũ etiã resurrectionis typo reduxit. Per fidem de futuris benedixit Isaac filio Iacob & Esau.Per fidem Iacob moriẽs,singulis filiis Ioseph benedixit,& adorauit fastigium uirgæ illius. Per fidem Ioseph moriens,de egressione filiorũ Israel meminit,decq; ossibus suis mãdauit. Per fidẽ quũ natus esset Moses,occultatus est menses treis à parentibus suis,propterea q uiderent elegantem puellum,nec ueriti sunt edictũ regis.Per fidem Moses iam grãdis renuit uocari filius filiæ Pharaonis,potius eligens simul malis affici cum populo dei,q̃ temporariis peccati cõmodis frui,maiores arbitratus diuitias probrum Christi,q̃ Aegyptiorũ thesauros. Respectum enim habebat remuneratiõis. Per fidem reliquit Aegyptũ,haud ueritus ferociam regis.Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis,ita obdurauit.Per fidem fecit pascha & effusionẽ sanguinis,ne is qui perimebat primogenita,tangeret ipsos.Per fidem transierunt rubrũ mare,uelut per siccam terrã,q̃ quum tẽtassent Aegyptij,absorpti sunt.Per fidem mœnia Hiericho conciderũt,circũdata ad dies septẽ.Per fidem Raab meretrix nõ perijt unà cum ijs qui non obedierãt,quũ excepisset hospitio exploratores pacifice.Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tẽpus,cõmemorãtem de Gedeone,de Barac & Sampsone & Hiephthaë,necnõ Dauid & Samuele ac,pphetis,qui p fidẽ expugnauerũt regna,operati sunt iustitiã,assequuti sũt promissiões, occluserũt ora leonũ,extinxerũt uim ignis,

effugerũt

ἔφυγον σώματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, διὰ ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γὰρ υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ

effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, in cursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distēti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirētur resurrectionē. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sūt, insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij oc cubuerunt, oberrarunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes & montibus ac spelūcis & cauernis terræ. Atq; omnes hi testimonium promeriti per fidem, non acceperāt promissionem, q deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur. Proinde nos XII quoq; quum tanta septi simus nube testiū, deposito onere omni, & tenaciter inhærēte peccato, per tolerantiā curramus in proposito nobis certamine, respiciētes ad fidei ducem & consummatorē Iesum, qui proposito sibi gaudio pertulit crucē ignominia cōtempta, & ad dexteram throni dei cōsedit. Reputate enim q is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nōdum usq; ad sanguinē restitistis, aduersus peccatum repugnantes, & obliti estis exhortationis quæ uobis tanquam filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionē domini, neq; deficias quum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. Si castigationem sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes, igit̄ spurij estis, nō filij. Itaq; quum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multo magis subijciemur patri spirituum & uiuemus. Atq; illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem ad commodum nostrum in hoc ut impartiat nobis sanctimoniā suam. Omnis autē castigatio in præsens quidem, non uidetur esse gaudij, sed molestiæ. At postea fructum tranquillum iustitiæ reddit ijs qui per illam fuerint exercitati. Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite, & facite ut recti sint gressus pedibus uestris, ne claudicatio aberret à uia, imò sanetur

δῆ δὲ μᾶλλον. ἐρήνλω διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς ἡσαὺ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, καὶ θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρείττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλλυσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μεμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων

netur potius. Pacẽ ſectemini cũ omnib⁹ & ſanctimoniã, ſine qua nemo uidebit dñm, curã agẽtes ne qs ſit q deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulẽtiæ ſuppullulãs obturbet, & per hãc inquinẽtur multi: ne qs ſcortator aut prophan⁹, uelut Heſau, qui unico edulio pmutauit ius primogeniti. Scitis eñ q & poſtea quũ uellet hæreditario iure benedictionẽ aſſequi, reprobatus ſit. Non eñ reperit pœnitẽtiæ locũ, tametſi cum lachrymis queſiuiſſet eam. Non eñ acceſsiſtis ad cõtactũ montẽ & incẽſum ignẽ ac turbinẽ & caliginẽ & procellã tubæq; ſonitũ & uocem uerborũ, quã q audierãt deprecati ſunt ne his adiũgeretur oratio. Non eñ ferebãt quod edicebat, Si beſtia tetigerit montẽ, lapidabit aut iaculo cõfigeť. & adeo terribile erat uiſũ quod apparebat. Moſes dixit, Expauefactus ſum ac tremebũdus: ſed acceſsiſtis ad mõtẽ Sion & ad ciuitatẽ dei uiuẽtis, Hieruſalẽ cœleſtẽ, & ad innumerabilẽ angelorũ cœtũ, & ad cõtionẽ primogenitorũ qui cõſcripti ſunt in cœlis, & ad iudicẽ uniuerſorũ deũ, & ad ſpirit⁹ iuſtorũ pfectorũ, & ad noui teſtamẽti conciliatorẽ Ieſum, & ad ſanguinẽ aſperſionis, meliora loquẽtẽ q̃ loquebať ſanguis Abel. Videte ne aſperneminí eũ qui loquiť. nam ſi illi nõ effugerũt qui auerſabanť eũ q loquebať in terra, multo magis nos, ſi eum qui de cœlis eſt auerſemur: cui⁹ uox tum cõcuſsit terrã, at nũc denũciauit dicẽs, Adhuc ſemel ego concutiõ, nõ modo terrã, uerũ etiã cœlũ. Porrò illud qd' dicit, Adhuc ſemel: ſignificat eorũ quæ concutiũtur translationẽ, utpote quæ facta ſint, ut maneãt ea quæ nõ cõcutiũtur. Qua propter regnũ aſſumẽtes quod cõcuti non poſsit, habeam⁹ gratiã, per quã ita colamus deũ, ut illi placeam⁹ cũ reuerẽtia & religione. Etẽ deus noſter ignis cõſumẽs eſt. Fraterna charitas maneat. Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Per hãc eñ quidã inſcientes exceperunt angelos hoſpitio. Memores eſtote uinctorũ, tãq̃ unà cũ illis uincti, eorũ qui affliguntˉ, uelut ipſi quoq; uerſantes in corpore. Honorabile eſt inter oẽs coniugiũ & cubile impollutũ. Scortatores aũt & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, contẽti ijs quæ adſunt. Siqdẽ ipſe dixit, Nõ te deſero neq; derelinquo ut fidẽtes dicamus, Dñs mihi auxiliator, nec timebo quid faciat mihi homo. Memores eſtote

XIII

I eorum

μνώων ὑμῶν, οἱ τινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. ἰησοῦς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πειθόμεθα γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ τιμοθέου.

eorum qui præsunt uobis, qui loquuti sunt uobis sermonem dei, quorum imitemini fidem, considerãtes qui fuerit exitus conuersationis illorũ. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiã in secula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ est enim gratia constabili cor, non escis quæ non profuerũt ijs qui uersati sunt in illis. Habemus altare de quo non est fas edere ijs qui tabernaculo deseruiũt. Animaliũ enim quorum sanguis infertur pro peccato, in sancta per pontificem, horum corpora cremãtur extra castra. Quapropter & Iesus ut sanctificaret per propriũ sanguinem populũ, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, opprobrium eius portantes. Non enim habemus hic manentẽ ciuitatem, sed futuram inquirimus. Per ipsum igitur offerimus hostiã laudis semper deo, hoc est fructum labiorũ confitentiũ nomini eius. Cæterum beneficẽtiæ & communionis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Parete ijs qui præsunt uobis, & concedite: siquidem illi uigilant pro animabus uestris, tanquam rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nã id est inutile uobis. Orate pro nobis: confidimus enim q bonam habemus conscientiam inter omnes cupientes honeste cõuersari. Magis autẽ obsecro uos ut id faciatis, quo celerius restituar uobis. Deus aũt pacis qui reduxit à mortuis pastorem ouiũ illum magnum per sanguinem testamẽti æterni, dominũ nostrum Iesum, absolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendũ uoluntatem ipsius, efficiens ut quod agitis, acceptũ sit in conspectu suo per Iesum Christũ, cui gloria in secula seculorũ. amẽ. Obsecro uos fratres, sufferte sermonẽ exhortatiõis. Etenim paucis scripsi uobis. Scitis fratrẽ nostrum Timotheũ solutũ esse, cum quo, si celerius uenerit, uisam uos. Salutate omnes q præsunt uobis, & oẽs sanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum omnibus uobis. amen.

Missa ab Italia per Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ τοῦ ἁγίου ἰακώβου.

ΤΑύτῃ ὠῃσείλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπορᾶσι, καὶ πεδύσασιν εἰς τὸν λυτρον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικῶ τῇ ὠῃστολῇ, διδάσκων πρὸς διαφορᾶς πειρασμῶν, ποίῳ μὲν ὄντι ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποίῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ὄντι. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τῇ πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκείνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὠῃπλήσωνται ὡς ὑπερήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ ἰῶβ τὸ χρήσιμον τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ὠῃ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ προσεύχεσθαι ὠῃρέφειν τοὺς πλανηθέντας ὠῃ τῇ ἀληθείαν, εἶναι γὰρ τοῦτον μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ὅτως τελειοῖ τῇ ὠῃστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

IAcobus quoniam erat Hieroſolymitarum epiſcopus, ſcribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes ſparſi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans & inſtituens.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ

ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς ποικίλοις περιπέσητε γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ ἀκροαταὶ

EPISTOLA BEATI IACOBI

IACOBVS dei ac domini Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione, ſalutem. Pro ſummo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tẽtationes incideritis uarias, illud ſcientes, ꝙ exploratio fidei ueſtræ parit patiẽtiam. Cæterum patientia opus perfectũ habeat, ut ſitis perfecti & integri, nullaq; in parte diminuti. Quòd ſi cui ueſtrũ deeſt ſapientia, poſtulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquã omnibus ſimpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei. Sed poſtulet cũ fiducia, nihil hæſitãs. Nam qui hæſitat, is ſimilis eſt fluctui maris qui uentis agit᷑ & impetu rapit᷑. Neq; enim exiſtimet homo ille, ſe quicq̃ accepturum à domino. Vir animo duplici, inconſtans eſt in omnibus uijs ſuis. Glorie᷑ aũt frater qui eſt humilis, in ſublimitate ſua: contrà qui dues eſt, in humiliatione ſui, quoniam ueluti flos herbæ præteribit: exortus eſt eñ ſol cũ æſtu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aſpectus illius periit: ſic & dives in uijs ſuis marceſcet. Beat⁹ uir qui ſuffert tentationẽ, quoniã quũ probatus erit, accipiet coronã uitæ, quam promiſit dominus ijs à quibus fuerit dilectus. ne quis quum tentatur, dicat ſe à deo tẽtari: nam deus ut malis tentari nõ poteſt, ita nec ipſe quenq̃ tentat: imò unuſquiſq; tẽtatur, dum à propria concupiſcẽtia abſtrahitur & ineſcatur. deinde concupiſcẽtia poſtea q̃ cõcepit, parit peccatum: peccatũ uero perfectũ, progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Oñis donatio bona & omne donũ perfectũ, è ſupernis eſt, deſcẽdens à patre luminũ, apud quẽ non eſt trãſmutatio aut cõuerſionis obumbratio. Is deſtinata uolũtate progenuit nos ſermone ueritatis, ut eſſemus primitię quædam ſuarũ creaturarũ. Itaq; fratres mei dilecti, ſit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus ad loquendũ, tardus ad iram: nã ira uiri iuſtitiã dei non efficit. Quapropter depoſita omni immũdicia & redũdantia maliciæ, cum mãſuetudine recipite inſitũ ſermonẽ, qui poteſt ſaluas reddere animas ueſtras. Sitis aũt effectores ſermonis, & non auditores

τὰ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί, αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς. εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε. μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος

res, fallentes uosmetipsos. quoniã si quis audiat sermonẽ, nec eum factis exprimat, hic similis est uiro considerãti faciẽ natiuitatis suę in speculo: cõsiderauit enim seipsum & abijt, & continuo oblitus est qualis esset. At qui prospexerit in legẽ perfectã, quæ est libertatis, & permãserit, hic quum non sit auditor obliuiosus, sed effector operis, beatus facto suo erit. Si quis uidetur religiosus esse inter uos, qui non frenat linguã suã, sed aberrare sinit cor suũ, huius uana est religio. Religio pura & immaculata apud deum & patrẽ hæc est, inuisere orphanos & uiduas in afflictione sua, immaculatũ seipsum seruare à mundo. Fratres mei, ne cum respe 11
ctu personarũ habeatis fidem dñi nostri Iesu Christi ex opinione. nam si ingrediat in cœtum uestrũ uir aureũ gestans anulũ,ueste indutus splẽdida, ingrediatur aũt & pauper in sordida ueste, & respexeritis ad illum qui uestẽ gestat splẽdidam, & dixeritis illi, Tu sede hic bene: & pauperi dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellũ meũ: & nõ dijudicati estis in uobisipsis, & facti estis iudices cogitationũ malarum. Audite fratres mei dilecti, nõne deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hęredes regni qd' promisit ijs à qbus dilectus fuerit? Vos aũt contẽptui habuistis pauperẽ. Nõne diuites tyrannidẽ exercent in uos, & ijdem trahunt uos ad tribunalia, & ijdẽ male loquũtur de bono nomine quod inuocatũ est sup uos? Si legem quidẽ regiam perficitis iuxta scripturã, Diliges proximũ tuũ sicut teipsum: bene facitis. sin uero pſonã respicitis, peccatũ cõmittitis, & redarguimini à lege ueluti transgressores. Quisquis enim totã legẽ seruauerit, offenderit aũt in uno, factus est omnium reus. nã qui dixit, Ne mœcheris: dixit etiã, Ne occidas. quod si non fueris mœchatus, occideris tamen, factus es trãsgressor legis. Ita loquamini, & ita faciatis, ueluti per legẽ libertatis iudicãdi. siqdẽ iudiciũ absq; misericordia erit ei, qui non præstiterit misericordiã: & gloriatur misericordia aduersus iudiciũ. Quæ utilitas fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, facta uero nõ habeat? Num potest fides saluũ facere illũ? Quòd si frater aut soror nudi fuerint, & egẽtes quotidiano uictu, dicat autẽ aliquis uestrũ illis, Abite cum pace, calescite & saturamini: nõ tamẽ dederitis illis quæ sunt necessaria cor-

ματος, τί ὠφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δείξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου. κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή, ἡ λέγουσα. ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη. ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρῖμα λημψόμεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστί, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι

pori, quæ erit utilitas? Sic & fides si facta nō habuerit, mortua est per se. Sed dicet ali quis, Tu fidem habes, & ego facta habeo: ostēde mihi fidē tuam ex factis tuis, & ego ostēdam tibi ex factis meis fidē meam. Tu credis ꝙ deus unus est: Recte facis. Et dæmonia credūt ac contremiscūt. Vis uero sci re ô homo inanis, ꝙ fides absq; factis mortua sit? Abrahā pater noster nonne ex factis iustificatus est, quū obtulisset Isaac filiū suū sup altare? Vides ꝙ fides adiumento fuerit factis illius, & ex factis fides pfecta fuerit? Et impleta est scriptura quæ dicit, Credidit Abrahā deo, & imputatū est illi ad iustitiā, & amicus dei uocatus est. Videtis igitur ꝙ ex factis iustificet homo, & nō ex fide tantum? Similiter autē & Rhaab meretrix, an non ex factis iustificata est quū excepisset nūcios & alia uia emisisset? Nam quēadmodum corpus absq; spiritu mortuū est, ita & fides absq; factis mortua est. Nolite plu- 111
res magistri fieri fratres mei, scientes ꝙ maius iudiciū sumpturi simus. In multis enim labimur omnes. Si quis in sermone nō labitur, hic pfectus est uir, qui possit freno moderari totū etiā corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, ut obediāt nobis, & totum corpus illorū circūagimus. Ecce naues quo ꝙ quū tantæ sint, & à uentis sæuis agātur, circūaguntur à minimo gubernaculo, quocunq; impetus dirigētis uoluerit. Ita & lingua pusillū membrū est, & magna iactat. Ecce exiguus ignis quātā materiā incēdit. Et lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic lingua cōstituit in mēbris nostris, quæ maculat totū corpus, & inflāmat rotam natiui tatis, & inflāmatur à gehēna. Omnis enim natura & ferarū & uolucrū serpētiumꝙ & marinorū domatur, & domita est à natura humana. Linguā aūt nullus hominū domare potest, incoercibile malū, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicim⁹ deo & patrí, & per ipsam maledicim⁹ hominib⁹, qui ad similitudinē dei cōditi sunt. Ex eodē ore ꝓcedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. Nūquid fons ex eodem foramine emittit dulcē & amaram aquā? Nunqd potest fratres mei, ficus oleas gignere, aut uitis ficus? Sic nullus fons salsam ac dulcē potest ædere aquam. Quis sapiens & sciētia prædītus inter uos? Ostēdat ex bona cōuersatione opera sua cū mansuetudine

πατὴ σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. διὸ ὑποτάγητε τῷ θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετατραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν, οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν

tudine ſapiẽtiæ. Quòd ſi æmulationẽ amaram habetis & cõtentionẽ in corde ueſtro, nolite gloriari & mẽdaces eſſe aduerſus ueritatẽ. Non eſt enim iſta ſapiẽtia è ſupernis deſcẽdẽs, ſed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi eñ æmulatio & cõtentio, ibi incõſtantia & omne opus prauũ. Quæ aũt è ſupnis eſt ſapiẽtia, primum quidẽ caſta eſt, deinde pacifica, modeſta, tractabilis, plena miſericordia & fructib⁹ bonis abſq; diiudicatione ſine ſimulatione. Fruct⁹ aũt iuſtitiæ in pace ſeminat̃, facientibus pacẽ. Vnde bella & lites in uobis? Nonne hinc? nimirũ ex uoluptatibus ueſtris quæ militãt in membris ueſtris? Cõcupiſcitis & non habetis, inuidetis & æmulamini, & non poteſtis adipiſci. pugnatis & bellatis: nõ habetis, ꝓpterea ꝙ nõ poſtulatis. Petitis & nõ accipitis, eo qđ male petatis, ut in uoluptatib⁹ ueſtris inſumatis. Adulteri & adulteræ neſcitis ꝙ amicitia mũdi, inimicitia eſt cũ deo? Quicũq; ergo uoluerit amicus eſſe mũdi, inimicus dei cõſtituitur. An putatis ꝙ inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiã cõcupiſcit ſpiritus qui habitauit in nobis? Maiorẽ aũt dat gratiã. Subditi ergo eſtote deo, reſiſtite aũt diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emũdate man⁹ ô peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. riſus ueſter in luctũ conuertat̃, & gaudiũ in mœrorem. Humiles uos reddite in cõſpectu dñi, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicẽ fratres. Qui detrahit fratri, quiq; iudicat fratrẽ ſuũ, detrahit legi & iudicat legẽ. ꝙ ſi iudicas legẽ, nõ es obſeruator legis, ſed iudex. Vnus eſt legislator q põt ſeruare & ꝑdere. Tu qs es qui iudicas aliũ? Age nũc qui dicitis, Hodie & cras eamus in hãc ciuitatẽ, & faciam⁹ ibi annũ unũ & mercemur & lucrũ faciam⁹, qui ignoratis qd futurũ ſit poſtero die. Quæ eſt eñ uita ueſtra? Vapor eñ eſt qui ad exiguũ tẽpus apparet & deinde ꝙa neſcit, pro eo ꝙ dicere debueritis, Si dñs uoluerit, & ſi uixerim⁹, faciam⁹ hoc aut illud. Nũc aũt exultatis in ſupbijs ueſtris. Omnis exultatio talis mala eſt. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur. IIII

Agite nũc diuites, plorate, ululantes ſup miſerijs ueſtris quę aduenient uobis. Diuitię ueſtræ putrefactæ ſunt, ueſtimẽta ueſtra tineis obnoxia facta ſunt. Aurũ & argẽtum V

ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος καπίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε γὰρ ὀν χάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑπετάλησατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἱ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναί, καὶ τὸ οὔ, οὔ. ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

uestrũ erugine uitiatũ est,& erugo eorum in testimonium uobis erit,& exedet carnes uestras sicut ignis. Thesaurum cõgessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones uestras,quæ fraude nõ reddita est à uobis,clamat:& clamores eorũ qui messuerãt,in aures domini sabaoth introierũt.In delicijs uixistis super terrã,& lasciuistis,enutrijstis corda uestra, ut in die occisionis.Condẽnastis,& occidistis iustum,& non resistit uobis. Patientes igitur estote fratres usq; ad aduentũ domini: Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ,patiẽter expectans illum,donec accipiat pluuiã tempestiuã & serotinã. Patientes igitur estote & uos,& confirmate corda uestra,quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiscere ali⁹ aduersus aliũ fratres,ut ne condẽnemini.Ecce iudex ante ianuã assistit.Exemplũ accipite fratres mei afflictiõis ac patiẽtiæ prophetas,qui loquuti sunt in nomine domini.Ecce beatos ducimus eos qui sustinent.Tolerantiã Iob audistis,& finem domini uidistis,q; ualde misericors sit dominus ac cõmiserans.Ante omnia autẽ fratres mei,nolite iurare neq; per cœlum neq; per terrã neq; aliud quodcũq; iusiurandũ:sit aũt uestrũ,est,est:non,non: ut ne in simulationẽ incidatis.Affligitur aliquis inter uos? oret.Aequo animo est aliquis?psallat.Infirmat̃ quis inter uos?accersat presbyteros ecclesiæ,& orẽt super eum, ungentes eum oleo in nomine dñi.Et obsecratio fidei saluum reddet laborantẽ,& eriget eum dominus:& si in peccatis fuerit,remittentur ei.Confitemini inuicẽ alius alij delicta,& orate pro uobis inuicẽ, ut sani sitis.Multũ enim ualet deprecatio iusti efficax.Helias homo erat similiter obnoxi⁹ affectionibus ut nos, & precatione precatus est ne plueret: & non pluit super terram annos tres & menses sex.Et rursum orauit,& cœlum dedit pluuiam & terra produxit fructum suũ.Fratres,si quis inter uos errauerit à ueritate,& conuerterit quis eum,sciat,q; qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ suæ,saluã faciet animã à morte,& operiet multitudinẽ peccatorum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου.

ΤΑὐτὴν ὡσπερεὶ μάχαιραν πέτρος τοῖς ὑπὸ τὴν διασπορὰν οὖσιν, ἰουδαίοις καὶ ἑλληνομηνίοις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τὴν ὡσπολλὼ διδασκαλικὴν, ὡσπερεὶ ζωὴν αὐτὴν, διότι γὰρ ἀπὸ ἰουδαίων ἐπίστευσαν. καὶ πρῶτον μὲν διηγεῖται καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ διὰ αὐτῶν ἐμωύθη, ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁμηγελίθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ὠθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. μαιξίτε γὰρ καὶ ἀνδράσιν ὁμοφρονοῦσι κατηγγέλθει. καὶ εἰς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τὸν ἅδην γέγονε παρὰ ἰουδαίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως. ἵνα καὶ οἱ προθανόντες ἀνασῶσι, καὶ λειθῶσι μὲν τοῦ σώματι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως διαμείνωσι, καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τοῦ κριτῆ. καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ὡσπολλήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM ARGUmentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

PEtrus quemadmodum & Iacobus, Iudæis ſcribit, ſparſim incolentibus gentium regiones, epiſtolam profecto dignam apoſtolorum principe, plenam autoritatis ac maieſtatis apoſtolicæ, uerbis parcam, ſententijs differtam. Hortatur autem ad tolerantiam malorum, quæ ob euangelij inuidiam perpetiebantur, ſpe præmiorum. Ad hæc admonet, ut iuxta prophetiarum oracula ad tantam dignitatem uocati gratis, uitam præſtent ſua profeſſione dignam: Chriſtianiſmum enim non in titulo aut baptiſmo tantum, ſed in morum innocentia ſitum eſſe. alioqui quod afflíguntur malis, non ceſſurum ad gloriam Chriſti, ſi ob malefacta pœnas dare uideantur. Ad hæc admonet, ne freti Chriſtianiſmo, detrectent parêre magiſtratibus licet ethnicis, ne prouocati nec conuertantur ad Chriſtum, & acrius ſæuiant: item ne ſeruí negent officiũ ſuum heris, licet ethnicis. Chriſtianæ bonitatis eſſe omnia perpeti: item ne mulieres Chriſtianæ uiros ſuos licet ethnicos contemnant, ſed moribus ſuis ad meliora ſtudeant prouocare. Maritos admonet, ut uxoribus ſuis deferant, ut à coitu nonnunquam temperent, quo magis uacet orare. Deinde exemplo Chriſti prouocat ad tolerantiam malorum, ne conentur iniuriam iniuria penſare, ſed mãſuetudine & benefactis uincere ſtudeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Poſt hæc hortatur ad nouitatem uitæ, dehortans à uitijs gentium. Inuitat ad ſobrietatem, ad uigilantiam, ad preces aſsiduas, in primis ad mutuam charitatem, ad hoſpitalitatem, ad officia mutua, rurſus ad patiẽtiam perſequutionum ob Chriſti nomen illatarum. Mox epiſcopos inſtituit, & his ſubditum populum. In calce teſtatur ſeſe & alteram epiſtolã ad eoſdem ſcripſiſſe per Syluanum, quæ intercidit. Hanc ſcriptam apparet ex Babylone: nam huius eccleſiæ uerbis iubet eos ſaluere, ſi cui de Roma commentum non probatur.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν διʼ ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπʼ οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμι. καὶ

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA

PETRVS apostolus Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus, Pontum, Galatiã, Cappadociã, Asiam & Bithyniã, delectis iuxta præfinitionẽ dei patris, per sanctificationẽ spiritus, in obedientiam & aspersionẽ sanguinis Iesu Christi: gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus & pater dñi nostri Iesu Christi qui iuxta copiosam suam misericordiã regenuit nos in spem uiuam, per hoc q resurrexit Iesus Christus ex mortuis in hæreditatem immortalẽ & incontaminabilẽ atq; immarcesibilẽ, cõseruatam in cœlis erga uos qui uirtute dei custodimini per fidem ad salutem quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uariis experimẽtis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo preciosior auro quod perit, & tamen per ignẽ probatur, reperiat in laudẽ & gloriam & honorẽ, tum quũ reuelabitur Iesus Christus: quem quum non uideritis, diligitis: in quẽ in præsentia, quũ non uideatis, credentes tamẽ, exultatis gaudio ineffabili & glorificato, reportãtes finem fidei uestræ, salutem animarũ: de qua salute exquisierunt & scrutati sunt pphetæ, qui de uentura in uos gratia uaticinati sunt, scrutantes ad quẽ aut cuiusmodi tẽporis articulũ significaret qui in illis erat spiritus Christi: qui prius q̃ acciderent, testabatur uenturas in Christũ afflictiones, & quæ essent consecuturæ glorias: q̃bus & illud reuelatũ est, q haud sibiipsis, imò nobis ministrarẽt hæc quæ nũc annunciata sunt uobis per eos qui uobis prædicauerũt euãgeliũ, per spiritũ sanctũ emissum è cœlo, in quæ desiderãt angeli prospicere. Quapropter succincti lũbis mentis uestræ, sobrij, pfecte sperate in eam quæ ad uos defert gratiã, dũ uobis patefit Iesus Christus, tanq̃ filij obediẽtes, ut nõ accõmodetis uos pristinis cõcupiscẽtijs, q̃bus dũ adhuc ignoraretis Christũ, agebamini, sed quẽadmodũ is q uos uocauit, sanctus est, ita ipsi quoq; sancti in omni cõuersatione reddamini, ppter ea q scriptũ est, Sãcti estote, nã ego sanctus sum

ιζ. καὶ εἰ πατέρα ὃν καλεῖτε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεόν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν, τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἴπερ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε

sum. Et si patrē inuocatis citra personarū respectū iudicantē iuxta cuiusq; opus, uidete ut in timore conuersantes incolatus uestri tempus transigatis. Quum sciatis uos, non caducis rebus uelut argento & auro fuisse redēptos à uana uestra cōuersatione, quam ex patrū acceperatis traditione, sed precioso sanguine uelut agni immaculati & incōtaminati Christi: qui prǫordinatus quidem fuerat, anteq̄ conditus esset mūdus, sed manifestatus fuit extremis tēporibus propter uos qui per illū creditis in deū: qui illū excitauit è mortuis, & gloriā ei dedit, ut uos fidem ac spē haberetis erga deū, qui animas uestras purificastis obediēdo ueritati, p spiritū cum charitate fraterna, ab omni simulatione aliena, ex puro corde uos inuicē diligite impense, renati non ex semine mortali sed ex immortali per sermonē uiuentis dei & manentis in æternū, propterea q̄ omnis caro gramen sit, & omnis gloria hominis quasi flos graminis. Exaruit gramē, & flos decidit: at uerbū domini manet in æternū. Hoc aūt est uerbū, quod per euāgeliū delatū est ad uos. Proinde deposita omni malitia & omni dolo & simulationibus & inuidētijs & omnib⁹ obtrectationib⁹, ut modo nati infantes, lac illud non corporis sed animi quod dolum nescit, appetite, ut per illud subolescatis. Siquidē gustastis q̄ benignus sit dñs, ad quem accedentes, qui lapis est uiuus, ab hominibus quidē reprobatus, apud deum uero electus ac precios⁹: ipsi quoq̄ uelut uiui lapides ædificemini, domus spiritualis, sacerdotiū sanctū ad offerēdū spirituales hostias, acceptabiles deo p Iesū Christum. quapropter & cōtinet scriptura, Ecce pono in Sion lapidē, in sūmo ponēdū angulo, electū, precios⁹: & q̄ crediderit in illo, nō pudefiet. Vobis igit̄ precios⁹ est, q̄ creditis. Cæterū ijs q̄ non credūt, lapis quē reprobauerāt ædificātes, hic cœpit esse caput anguli: & lapis in quē ipingit̄, & petra ad quā offendāt, nēpe ijs q̄ impingunt in sermonē, neq̄ credūt in id ad qđ & instituti fuerant. Vos aūt gen⁹ electū, regale sacerdotiū, gēs sācta, popul⁹ q̄ in lucrū accesit, ut uirtutes prædicetis illius q̄ è tenebris uos uocauit in admirabilē suā lucē: q̄ quondā eratis nō popul⁹, nūc popul⁹ dei: q̄ quondā nō cōsecuti misericordiā, nūc estis misericordiā cōsecuti. Dilecti, obsecro tāq̄ aduenas ac pegrinos

abstinete

ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διά συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. οὗτος γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πραέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι εἰς τὸν θεόν, ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν

abstinete à carnalibus concupiscentijs quæ militant aduersus animã, & cõuersationem uestram habete honestã inter gentes, ut in hoc quod obtrectant uobis quasi maleficis, ex bonis operibus æstimantes uos, glorificent deum in die uisitationis. Proinde subditi estote cuiuis humanæ creaturæ ꝓpter dominũ, siue regi tanquam præcellẽti, siue præsidibus ut qui per eum mittãtur ad uindictam quidem nocẽtium, laudẽ uero recte agentium. Quoniã sic est uolũtas dei, ut benefaciẽdo obturetis os hominibus stultis & ignorantibus, tanquam liberi, & non ueluti prætextũ habentes maliciæ libertatem, sed tanquã serui dei. Omnes honorate, fraterni tatem diligite, deũ timete, regẽ honorate. Famuli subditi sint cũ timore dominis, non solũ bonis ac humanis, uerum etiã prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter cõscientiam dei suffert molestias, præter meritum affectus malis. Quæ enim est laus, si quum peccantes alapis cædimini sufferetis? At si quũ benefacitis, & tamen malis afficimini, suffertis. Hæc enim est gratia apud deũ. Siquidem in hoc uocati estis, quoniã & Christus afflictus est pro nobis, relinquẽs nobis exemplũ ut insequeremini uestigia ipsius qui peccatũ non fecerat, nec inuẽtus est dolus in ore illius: qui quũ maledictis incesseretur, non regessit maledicta: quũ malis afficeretur, nõ minabatur: sed tradidit uindictã ei qui iudicat iuste, qui peccata nostra ipse ꝓtulit in corpore suo super lignũ, quo peccatis mortui iustitię uiueremus: cuius eiusdem ubice sanati fuistis: nam eratis uelut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & curatorem animarũ uestrarum.

Similiter uxores subditæ sitis uestris uiris, ut etiã qui nõ obtẽperãt sermoni, ꝑ uxorum cõuersationẽ absq; sermone lucrifiãt: dum considerãt cũ reuerẽtia coniũctã castã conuersationẽ uestrã, quarũ ornatus sit nõ extern⁹, q̃ situs est in plicatura capillorũ & additione auri, aut in palliorũ amictu, uerũ occult⁹, q̃ est in corde homo, si is careat omni corruptela, ita ut spiritus placidus sit ac q̃et⁹, q̃ spũs in oculis dei magnifica ac sumptuosa res est. Nã ad eũ modũ olim & sãctę illæ mulieres sperãtes in deo, comebãt sese, & subditæ erãt suis uiris, quẽadmodũ Sara obediuit Abrahæ, dñm illũ appellãs, cui⁹ facte estis filię dũ benefacitis, & nõ terremini ullo

δὲ μᾶλλον ποίησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν. ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε ὑμῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλει τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἐξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος. ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον

ullo pauore. Viri similiter cohabitẽt secũdum scientiam, uelut infirmiori uasi mulieri impartiẽtes honorem, tanq̃ etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrũpantur preces uestræ. In summa, omnes sitis unanimes, similiter affecti, fraterna prędíti charitate, misericordes, affabiles, non retaliantes malum malo aut conuitiũ conuitio, sed contrà, benedicentes: scientes uos in hoc uocatos esse ut benedictionẽ hæreditate possideatis. Nã qui uult uitã diligere, & uidere dies bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolum. Declinet à malo & faciat bonum, quærat pacem & persequatur eam: quoniã oculi domini super iustos, & aures eius ad deprecationẽ illorum. Rursus aspectus domini super eos qui facĩũt mala. Et quis est qui sit afflicturus uos, si bonitatis æmulatores fueritis? Imò si quid etiã acciderit incõmodi propter iustitiam, beati tamen estis. Cæterum terrore illorũ ne terreamini, neq; turbemini, sed dominũ deũ sanctificate in cordibus uestris. Sitis aũt parati semper ad respondendũ cuilibet petenti, ut loquamini de ea quæ in uobis est spe, cum mãsuetudine & reuerẽtia, conscientiam habentes bonam, ut in hoc quod uobis detrahunt tanq̃ sceleribus, pudefiãt hi qui incessunt uestrã bonã in Christo conuersationẽ. Præstat enim ut bene agentes, si ita uelit dei uolũtas, malis afficiamini, q̃ male faciẽtes. Quandoquidẽ & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis, ut nos adduceret deo, mortificatus quidem carne, sed uiuificatus spiritu, in quo etiam abiit & spiritibus qui erant in carcere prædicauit, qui inobediẽtes fuerant quondam. Quum semel expectabat dei lenitas in diebꝰ Noe, quum apparabatur arca, in qua paucæ, hoc est octo animæ seruatæ fuerũt per aquam: cuius figuræ nunc respondens baptísmus, nos quoq; saluos reddit: quo non carnis sordes abiiciunt, sed quo fit ut bona cõscientia bene respõdeat apud deum, per resurrectionem Iesu Christi qui est ad dexterã dei, profectus in cœlũ, subiectis sibi angelis & potestatibus ac uirtutibus. Quũ igitur Christus passus sit pro nobis carne, uos quoq; iuxta eandẽ cogitationẽ armemini, q̃ qui patiebatur in carne, destitit à peccato: in hoc ut iam non concupiscentijs hominũ sed uoluntati dei, quod superest in carne tempus

1111

χρόνου· ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πορευομένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ. εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς Χριστοῦ παθήμασι, χάρητε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεύς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιός, ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ. καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πασχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παραπιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι

uiuat. Sat enim est nobis, ꝙ anteacto uitæ tempore uolũtatem gentiũ patrauerimus, quũ uersaremur in lasciuijs, concupiscẽtijs, uinolẽtijs, comessationib⁹, cõpotationibus, & nefarijs simulacrorũ cultibus. Atq; id ab surdũ illis uidetur, ꝙ non accurratis unà cũ ipsis in eandẽ luxus refusionẽ, qui de uobis male loquũtur. Qui reddituri sunt rationẽ ei qui paratus est ad iudicãdũ uiuos & mortuos. Nam in hoc mortuis quoq; prędicatũ est euangeliũ, ut iudicẽtur quidẽ secũdum homines carne, uiuãt aũt iuxta deũ spiritu. Porrò rerum omniũ finis imminet. Sitis igitur sobrij & uigilãtes ad orãdũ: ante omnia uero charitatẽ inter uos uehementẽ habentes: nã charitas operiet multitudinẽ peccatorũ. Hospitales estote erga uos inuicẽ, sine murmurationibus, ut quisq; accepit donũ, ita ali⁹ in aliũ illud ministrãtes, ut boni dispẽsatores uariæ gratiæ dei. Si quis loquit̃, loquat̃ ut eloquia dei: si quis ministrat, ministret tãꝙ ex uirtute quã suppeditat deus, ut omnibus glorificet̃ deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperiũ in secula seculorũ, amẽ. Charissimi, ne miremini, dum per ignẽ exploramini, quæ res ad experimẽtum uestri fit, perinde quasi nouũ aliqd uobis obtingat: imò in hoc qd' consortes estis afflictionũ Christi, gaudete, ut in reuelatione quoq; gloriæ eiusdẽ gaudeatis exultantes. Si probris afficimini in nomine Christi, beati estis: quoniã gloria & spiritus dei super uos requiescit. Iuxta ipsos qdẽ maledictis afficit̃, iuxta uos aũt glorificat̃. Ne quis em̃ uestrũ affligat̃, ut homicida, aut fur, aut faci norosus, aut curiosus alienarũ rerũ. Porrò si ut Christianus affligit̃ aliqs, ne pudeat̃, imò glorificet deũ in parte hac. Quãdoqdẽ & tẽpus est ut incipiat iudiciũ à domo dei: ꝙ si primũ incipit à nobis, quis erit finis eorum qui nõ credũt dei euãgelio? Et si iustus uix saluus efficitur, impius & peccator ubi cõparebit? Proinde qui affligũtur iuxta uoluntatẽ dei, tanꝙ apud fidelẽ conditorẽ deponãt animas suas benefaciẽdo. Presby V t
teros q inter uos sũt obsecro, q sum & ipse presbyter, ac testis afflictionũ Christi, atq; idẽ cõsors glorię quæ reuelabit̃, pascite q̃tũ in uobis est gregẽ Christi, curã illius agẽtes non coacte, sed uolẽtes: nõ turpiter affectãtes lucrũ, sed propẽso animo, neq; ceu dñiũ exercẽtes aduersus cleros, sed sic ut sitis exẽplaria

μένοι τῷ ποιμένι. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχι-
ποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης
στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυ-
τέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν τα
πεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερη
φάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χά-
ριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα
τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν
μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐ-
τῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ
ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος
περιπατεῖ, ζητῶν τινα καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στε-
ρεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων
τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ
θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὸν αἰώ
νιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόν-
τας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι,
θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων, ἀμήν. διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ
ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, πα-
ρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ
χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἔστητε. ἀσπάζεται ὑμᾶς
ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μᾶρκος ὁ υἱός
μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγά-
πης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
ἀμήν.

plaria gregis. Et quum apparuerit ille pasto
rum princeps, reportabitis immarcessibilẽ
gloriæ coronam. Similiter iuniores subditi
estote senioribus, sic ut omnes alius alij ui
cissim subijciamini. Humilitatem animi uo
bis infixam habete: propterea ꝙ deus super
bis resistit, humilibus aũt dat gratiam. Hu
miliemini igit̃ sub potenti manu dei, ut uos
extollat quũ erit opportunũ, omni cura ue
stra cõiecta in illum. nam illi cura est de uo
bis. Sobrij estote, uigilate, quoniã aduer a
rius uester diabolus tanq̃ leo rugiẽs obam
bulat, quærens quem deuoret. Cui resistite,
solidi fide, scientes easdem afflictiones ue
stræ quæ in mundo est fraternitati consum
mari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit
nos ad æternã suam gloriam per Christum
Iesum, parũper afflictos, idẽ instauret uos,
fulciat, roboret, stabiliat: ipsi gloria, impe
rium in secula seculorũ, amen. Per Syluanũ
uobis fidelem fratrẽ, ut arbitror, paucis scri
psi, adhortans ac testificãs hanc esse ueram
gratiã dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ
est in Babylone, uestræ cõsors electionis ec
clesia, & Marcus filius meus. Salutate uos
mutuo charitatis osculo. Pax uobis omni
bus, qui estis in Christo Iesu.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ καθολικῆς ϖ̃ωσολῆς τ῀ ἁγίου ἀποσόλου ϖέτρου.

Ταύτ῀ ϖάλιν ὁ αὐτὸς ϖέτρ῀ ϖ̃ωσέλλει τοῖς ἤδη ϖισεύσασιν. ἔσι δὲ ἡ ϖ̃ωσολὴ, ὑϖόμνησις τ῵ν ϖρώτων. εἰσλὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτ῀ ἔσεσθαι τ῀ ἀναλυσιν τ῀ σώματ῀, ὑϖεύλασε ϖάντας ὑϖομνῆσαι ϖερὶ ὧν κατηχήθησαν, τ῀ ϐεϐλασκαλίαν. καὶ ϖρῶτον δ' εἰκνυσιν ἀϖὸ τ῵ν ϖροφητ῵ν αὐτ῀ ϐυαγγελιζ῀σαν, καὶ ὅτι αἱ ϖροφητίαι οὐ ϖερὶ τ῀ σωτῆρ῀, οὐκ εἰσιν ἀνθρώϖιναι, ἀλλὰ ϖερὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔϖειτα ϖαραγέλλει μὴ ϖροσέχειν τοῖς ἀϖατ῵σι, λέγων ἔσεσθαι αὐτ῵ν ἀϖώλειαν, ὥσϖερ καὶ τ῵ν ϖαραϐάντων ἀγγέλων γέγονε. ϖρομηνύει δὲ ἐν τῇ ϖ̃ωσολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμϖαίκται ϖερι-ϖατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀϖατ῵ν τινὰς, λέγοντες, μωϊκ῵ς λέγεσθαι ϖαρ' ἡμῖν τ῀ ϖαρουσίαν τ῀ σωτῆρ῀, δι' ὃ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήϖω ϖαραγγέλθαι. ἀϖ' ϖούτων οὖν καὶ μᾶλιστα ἀϖέχεσθαι ϖαραγέλλει, δι' ὃ σκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις. ϖάντα γὰρ ϖον χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώϖιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τ῀ μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη, εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τ῀ ἡμέραν κυρίου δεϐεϐαιοῦται καὶ ἀϖοδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι ϖάντας εἰς αὐτ῀, ἐν ὀργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαϖ῵σι τὰ ὑϖὸ τ῀ ἀϖοσόλου ϖάυλου γραφέντα, καὶ μὴ ϖροσέχειν τοῖς δεβαλλουσιν αὐτ῵. διὰ τὸ καὶ ϖ῵σας τὰς θείας γραφὰς δεβαλλειν αὐτούς. ὑϖομνήσας οὖν καὶ διδάξας ϖάντας ϖροειδέναι τὰ ϖραγματα, ϖαραινεῖ μὴ ἐκϖίϖτειν τ῀ σκοϖοῦ τῆς ϖίσεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τ῀ ϖ̃ωσολήν.

IN EPISTOLAM PETRI POSTERIOREM ARGUmentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

HAnc, ut apparet, ſcripſit admodum ſenex, & iam morti uicinus, quandoquidem de obitu ſuo meminit. Scribit autem promiſcue Chriſtianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehementer inſectans eos qui ſimplicium animos peruerſa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Chriſtum.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΣΥΜΕΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοί σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες, οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δύναμιν, καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA

SYMEON Petrus ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui æque precioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſtitiam dei noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti: gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei & Ieſu dñi noſtri, ſic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita eſt, quæ ad uitæ ac pietatem pertinent, per agnitionem eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutẽ, per quę precioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, ut p hæc efficeremini diuinę conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcẽtiam. Sed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem, in uirtute uero ſcientiã, in ſcientia uero temperantiam, in temperantia uero patiẽtiam: rurſus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna uero charitate dilectionem. Hæc enim quum uobis adſint & exuberent, haud ocioſos, nec in irritum laborantes efficiunt, ad domini noſtri Ieſu Chriſti cognitionem. Nam cui nõ adſunt hæc, is cæcus eſt, & manu uiã tentans, oblitus ſeſe à ueteribus peccatis ſuis fuiſſe purgatum. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationem & electionem ueſtram firmam efficiatis. Hæc enim ſi feceritis, non labemini unquã. Siquidem ad hunc modum, abũde ſubminiſtrabitur uobis introitus in æternũ regnum domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Quapropter haud negligam, uos ſemper commonere de his, tametſi ſciatis, & cõfirmati ſitis in præſenti ueritate. Attamen iuſtum arbitror, quãdiu ſum in hoc tabernaculo, excitare uos per commonitionem, quum ſciam breui futurum, ut deponam hoc tabernaculũ meum: quẽadmodũ & dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Quin & dabo ſemper operam, ut uos poſt exitum meum, horum mentionem facere poſſitis. Non enim arte compoſitas fabulas ſequuti, notam uobis fecimus dñi noſtri Ieſu Chriſti uirtutem & aduẽtũ, ſed qui oculis noſtris aſpeximus

ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης * κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας κατέστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα, εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ

* Aliàs κήρυγμα

illius maiestatẽ. Acceperat enim à deo patre honorem & gloriã,uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria:Hic est ille filius meus dilectus,in quo mihi complacitũ est.Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatã,quum essemus unà cum illo in monte sancto. Et habemus firmiorẽ sermonem propheticum,cui dum attenditis,ceu lucernæ apparenti in obscuro loco,recte facitis, donec dies illucescat,& lucifer exoriatur in cordibus uestris.Si illud prius noueritis,q̃ omnis prophetica scriptura non sit priuatæ interpretationis.non enim uoluntate hominis allata est olim ꝓphetia,sed à spiritu sancto impulsi,loquuti sũt sancti dei homines.

Fuerunt aũt & pseudoprophetæ in po- II
pulo,quemadmodũ & inter uos erunt falsi doctores,qui clam inducent sectas pernicio sas,etiam dominum qui illos mercatus est, abnegantes,accersentes sibiꝑ ipsis celerẽ interitum:& plericꝫ sequentur illorũ exitia:per quos uia ueritatis maledictis afficietur,& per auaritiã factitijs sermonibus de uobis negociabuntur,quibus iudicium iam olim non tardat,& perditio illorũ non dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant non pepercit,sed catenis noctis in tartarum præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium,& prisco mũdo non pepercit,sed octauum iustitiæ præconem Noe seruauit,diluuio in mundũ impiorũ inducto,& ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerẽ redactas, subuersione condẽnauit,eoscꝫ fecit exemplum ijs qui impie forent acturi:& iustum Lot qui opprimebatur à nefarijs per libidinosam conuersationẽ,eripuit.Is enim oculis & auribus iustus,quũ habitaret inter illos,quotidie animã iustam iniquis illorum factis excruciabat.Nouit dñs pios è tentatione eripere,iniustos aũt in diẽ iudicij puniendos seruare,maxime uero illos qui carnem sequẽtes in concupiscẽtia pollutionis ambulãt,ac dominationẽ contẽnunt,audaces,præfracti,qui gloria præcellẽtes non uerentur cõuitijs incessere.Quum ipsi angeli qui sunt robore ac uirtute maiores,nõ ferũt aduersus sese apud dñm,maledicũ iudiciũ. At isti ueluti bruta animãtia,natura genita in capturã & in pernicieẽ,in his quæ non intelligunt maledicẽtes in perditione sua peribunt,reportãtes mercedẽ iniustitiæ,pro uoluptate ducẽtes,si in diẽ delicijs fruantur,labes ac

λοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατασπάστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας, ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. ποῦ ἐστιν ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύ-

bes ac maculæ, qui conuiuãtes in erroribus ſuis inſultant uobis, oculos habẽtes plenos adulteræ, & qui à peccando ceſſare neſciãt, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes exercitatũ rapinis, execrabiles filij qui relicta recta uia aberrauerũt, ſequuti uiam Balaam filij Boſor, qui mercedẽ iniquitatis dilexit, ſed redargutus fuit de ſua iniquitate: animal ſubiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Iſti ſunt fontes aqua carẽtes, nebulæ quæ à procella ferũtur, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Siquidẽ ubi uehementer faſtuoſa uanitatis uerba ſonuerint, ineſcant homines per concupiſcẽtias carnis uoluptatibus, eos qui uere aufugerant ab his qui in errore conuerſantur, dum illis libertatem pollicẽtur, quũ ipſi ſerui ſint corruptionis. Siquidẽ à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſeruitutẽ eſt addictus. Nam ſi poſt ea q̃ refugerũt ab inquinamẽtis mundi, per agnitionẽ dñi & ſeruatoris Ieſu Chriſti, tamen his rurſum inuoluti ſuperantur, facta ſunt illis poſtrema peiora primis. Satius eñ fuiſſet illis, non cognouiſſe uiam iuſtitiæ, q̃ ubi cognouerunt, conuerti ab eo quod illis traditũ fuit, ſancto præcepto. Verũ accidit illis id quod uero prouerbio dici ſolet: Canis reuerſus ad ſuum ipſius uomitũ: & ſus lota, reuerſa ad uolutabrum cœni. Haſce iam alteras uobis chariſſimi, ſcribo literas, in quibus extimulo ueſtram, per commonitionem, ſynceram mẽtem, ut memores ſitis uerborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & mãdati noſtri, qui ſumus apoſtoli domini & ſeruatoris, illud primum ſciẽtes, uenturos in extremis diebus illuſores, qui iuxta proprias concupiſcẽtias ambulent, & dicant: Vbi eſt pollicitatio aduentus eius. Siquidem ex quo die patres obdormierũt, ſic omnia permanent ab initio conditionis. Nam illud uolentes neſciũt, quòd cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquam conſiſtens dei ſermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus perijt. At qui nunc ſunt cœli ac terra, eiuſdẽ ſermone repoſiti ſunt, & ſeruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quòd unus dies apud dñm perinde eſt ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dominus qui promiſit, quemadmodum nõnulli

III

βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης· ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοί ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοί προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος.

ἀμήν.

tarditatem existimant. Verum patiens est erga nos, dum non uult ullos perire, sed omnes ad pœnitentiã recipere. Veniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem transibunt: elemẽta uero æstuantia soluentur, terraq; & quæ in ea sunt opera, exurentur. Quum igitur hæc omnia soluantur, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentũ diei dei, per quem cœli incensi soluentur, & elementa æstuantia liquescent. Sed cœlos nouos ac terram nouã iuxta promissum illius expectamus, in qbus iustitia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incõtaminati, ab illo reperiamini in pace: dominiq; nostri patientiam, salutem arbitremini. quemadmodum & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapientiã scripsit uobis, etiam in omnibus ferè epistolis loquẽs de his, inter quæ sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perniciem. Vos igitur dilecti, postea quàm præmoniti estis, cauete, ne simul cum alijs nefariorum errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia, & cognitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diẽm æternitatis.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟ
λικῆς ϖϖισολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ ϑυαγγελίστου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

ΤΑΥΤΗΙ αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὁ τὸ ϑυαγγέλιον γράψας, ϖϖιστέλλει, ὑπομιμνήσκων οὓς ἤδη πεισθύσαντας εἰς τὸν λύτρον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ ϑυαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν τούτῃ τῇ ϖϖιστολῇ θεολογεῖ πρὸ τοῦ λόγου, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι. θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ λυτρώσασθαι, ὃς πέφυκε ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ ἄπιστον δὲ τῆς τούτου παρουσίας, καὶ ϖϖιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι ὅρον, ὧπερ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν λύτρον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. εἶτα λοιπὸν διὰ ὅλης τῆς ϖϖιστολῆς πρὸς ἀγάπην διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐξηγεῖται οὖν πρὸς διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ πρὸς ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ πρὸς διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ὄν, ποῖον δὲ τῆς πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ πρὸς ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν δύχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ πρὸς ποίας οὐ δεῖ δύχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς ἐλπίσεως, οὐδὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ χριστοῦ. καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ϖϖιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ ὧδε τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν χριστόν, ἵνα δηλονότι ὡς μὴ ὄντος ἐκείνου, ἐκεῖνος εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ διὰ ὅλης ϖϖιστολῆς, μὴ ἀθυμεῖν οὓς πεισθύοντας ἐξ ἐλευθίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι οὓς πεισθύοντας μετα βεβηκέναι ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ϖϖιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλαττώμεθα ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIOREM ARGUmentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

HAnc epiſtolam eſſe Ioannis apoſtoli qui ſcripſit euangelium, uel ipſe ſermonis character arguit. Multus eſt in mentione lucis ac tenebrarum, uitæ ac mortis, odíj & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex ſermone proximo. Quod genus eſt illud, ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius: Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo, quoniam omne quod in mundo eſt: & cætera. Ac mox: Non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Et, mundus transit. Quoties hic iteratur mundus? Poſtremo, eſt in toto huius ſermone quiddam minus aſtrictū, ac fuſius quàm in ſermone reliquorum apoſtolorum. Eſt autem dilucidior epiſtola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ ſequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero, non apoſtolo, tribuuntur.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΩΤΗ

Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. Ἀδελφοί οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιάν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν

EPISTOLA IOANNIS APOSTOLI PRIMA

QVOD erat ab initio, quod audiuimꝰ, quod uidimus oculis nostris, quod pſpeximus, & manus nostræ contrectauerũt de sermone uitæ, & uita manifesta ta est, uidimus: etiam testamur, & annũciamus uobis uitam æternã quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut gaudiũ uestrum sit plenum. Et hæc est promissio quam audiuimus ex ipso, & annunciamus uobis, ꝙ deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus ꝙ societatem habemus cũ eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem nõ facimus. Quòd si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus, Peccatum non habemus: nosipsos fallimꝰ, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, Non peccauimus: mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Filioli mei, hæc scribo uobis, Ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem, Iesum Christũ iustũ. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantũ, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus ꝙ cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas nõ est. Qui autem seruat sermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta est. Per hoc scimus, ꝙ in ipso sumꝰ. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Fratres, non præceptũ nouum scribo uobis, sed præceptũ uetus, qd' habuistis ab initio. Præceptũ uetꝰ, est sermo quẽ audistis ab initio. Rursum præceptum nouum scribo uobis, Quod uerum est in ipso, idem uerum est & in uobis

ϕῶ ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παραγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ὑμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν

in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & offendiculum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. Scribo uobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescentes, quoniã uicistis illum malum. Scribo uobis filioli, quoniam cognouistis patrem. Scripsi uobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scripsi uobis adolescentes, quoniam fortes estis, & uerbum dei manet in uobis, & uicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neq; ea quę in mundo sunt. Si quis diligit mũdum, non est charitas patris in eo: quoniã omne quod est in mundo, ueluti concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum & fastus uitæ, non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscẽtia eius. Qui autem facit uoluntatem dei, manet in æternum. Filioli, nouissimum tempus est: & sicut audistis quòd antichristus uenturus sit, etiam nunc antichristi multi cœperũt esse: unde scimus nouissimũ tempus esse. E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis. nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed ut manifesti fierent, quòd non sint omnes ex nobis. Sed uos unctionem habetis à sancto illo, & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi ignorantibus ueritatem, sed tanquam scientibus eam: quodq; omne mendacium ex ueritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat lesum esse Christum? Hic est antichristus, qui negat patrem & filium. Quisquis negat filium, is ne patrem quidem habet. Vos igitur quod audistis ab initio, in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio qua ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. Et unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et nõ necesse habetis ut quisq̃ doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit

ἐπλάνησεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅτ' ἂν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμέν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δέ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτόν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν

docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut quum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudeſiamus ab eo in aduentu eius. Si ſcitis quòd iuſtus eſt, ſcitote quòd omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt. Videte qualem charitatem dedit III
nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Chariſsimi, nunc filij dei ſumus, & nõdum apparuit id quod futuri ſumus. Scimus autem quòd ſi apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, purificat ſe ſicut & ille purus eſt. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum eſt iniquitas. Et ſcitis quòd ille apparuit, ut peccata noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſt. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos ſeducat. Qui exercet iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut diſſoluat opera diaboli. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatũ non committit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, eo quod ex deo natus eſt. In hoc manifeſti ſunt filij dei & filij diaboli, Omnis qui non facit iuſtitiam, non eſt ex deo, & qui non diligit fratrem ſuum. quoniam hæc eſt annunciatio quam audiſtis ab initio, ut diligamus nos inuicẽ. Non ſicut Cain, ex illo malo erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iuſta. Ne miremini fratres mei, ſi odit uos mundus. Nos ſcimus quòd translati ſumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit ſratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quòd omnis homicida non habet uitam æternam in ſe manẽtem. Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui uero habuerit ſubſtantiam mundi, & uiderit fratrem ſuum egentem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus uerbo neq; lingua, ſed opere & ueritate. Per hoc cognoſcimus, quòd ex ueritate ſumus, & in conſpectu

πεισομεν τας καρδιας ημων. οτι εαν καταγινωσκη ημων η καρδια, οτι μειζων εστιν ο θεος της καρδιας ημων, και γινωσκει παντα. αγαπητοι, εαν η καρδια ημων μη καταγινωσκη ημων, παρρησιαν εχομεν προς τον θεον, και ο εαν αιτωμεν, λαμβανομεν παρ αυτου, οτι τας εντολας αυτου τηρουμεν, και τα αρεστα ενωπιον αυτου ποιουμεν. και αυτη εστιν η εντολη αυτου, ινα πιστευσωμεν τω ονοματι του υιου αυτου ιησου χριστου, και αγαπωμεν αλληλους, καθως εδωκεν εντολην. και ο τηρων τας εντολας αυτου, εν αυτω μενει, και αυτος εν αυτω. και εν τουτω γινωσκομεν, οτι μενει εν ημιν εκ του πνευματος, ου ημιν εδωκεν.

αγαπητοι, μη παντι πνευματι πιστευετε, αλλα δοκιμαζετε τα πνευματα ει εκ του θεου εστιν, οτι πολλοι ψευδοπροφηται εξεληλυθασιν εις τον κοσμον. εν τουτω γινωσκετε το πνευμα του θεου. παν πνευμα ο ομολογει ιησουν χριστον εν σαρκι εληλυθοτα, εκ του θεου εστι, και παν πνευμα ο μη ομολογει τον ιησουν χριστον εν σαρκι εληλυθοτα, εκ του θεου ουκ εστι. και τουτο εστι το του αντιχριστου, ο ακηκοατε, οτι ερχεται, και νυν εν τω κοσμω εστιν ηδη. υμεις εκ του θεου εστε τεκνια, και νενικηκατε αυτους, οτι μειζων εστιν ο εν υμιν, η ο εν τω κοσμω. αυτοι εκ του κοσμου εισι, δια τουτο εκ του κοσμου λαλουσι, και ο κοσμος αυτων ακουει. ημεις εκ του θεου εσμεν. ο γινωσκων τον θεον, ακουει ημων. ος ουκ εστιν εκ του θεου, ουκ ακουει ημων. εκ τουτου γινωσκομεν το πνευμα της αληθειας, και το πνευμα της πλανης. αγαπητοι, αγαπωμεν αλληλους, οτι η αγαπη εκ του θεου εστιν. και πας ο αγαπων, εκ του θεου γεγεννηται, και γινωσκει τον θεον. ο μη αγαπων, ουκ εγνω τον θεον, οτι ο θεος αγαπη εστιν. εν τουτω εφανερωθη η αγαπη του θεου εν ημιν, οτι τον υιον αυτου μονογενη απεσταλκεν ο θεος εις τον κοσμον, ινα ζησωμεν δι αυτου. εν τουτω εστιν η αγαπη, ουχ οτι ημεις ηγαπηκαμεν τον θεον, αλλ οτι αυτος ηγαπησεν ημας, και απεστειλε τον υιον αυτου ιλασμον περι των αμαρτιων ημων. αγαπητοι ει ουτως ηγαπησεν ημας ο θεος, και ημεις οφειλομεν αλληλους αγαπαν. θεον ουδεις πωποτε τεθεαται. εαν αγαπωμεν αλληλους, ο θεος εν ημιν μενει, και η αγαπη αυτου τετελειωμενη εστιν εν ημιν. εν τουτω γινωσκομεν, οτι εν αυτω μενομεν, και αυτος εν ημιν, οτι εκ του πνευματος αυτου δεδωκεν ημιν. και ημεις τεθεαμεθα και μαρτυρουμεν, οτι ο πατηρ απεσταλκε τον υιον σωτηρα του κοσμου. ος αν ομολογηση, οτι ιησους εστιν ο υιος του θεου, ο θεος εν αυτω μενει, και αυτος εν τω θεω. και ημεις εγνωκαμεν και πεπιστευκαμεν την αγαπην, ην εχει ο θεος εν ημιν. ο θεος αγαπη εστι. και ο μενων

ſpectu eius ſuadebimus cordibus noſtris. Quoniam ſi condemnet nos cor noſtrum, maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia. Chariſsimi, ſi cor noſtrum non cõdemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita corã eo, facimus. Et hoc eſt præceptum eius, ut credamus nomini filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos mutuo, ſicut dedit præceptum. Et qui ſeruat præcepta eius, in illo manet, & ipſe in eo. Et per hoc ſcimus ꝙ manet in nobis è ſpiritu quem nobis dedit. Chariſsimi, ne cuiuis ſpiritui 1111
credatis, ſed probate ſpiritus an ex deo ſint, quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoſcite ſpiritum dei. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtũ in carne ueniſſe, ex deo eſt. Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe, ex deo non eſt. Et hic eſt ille ſpiritus antichriſti, de quo audiſtis, quòd uenturus ſit, & nunc iam in mundo eſt. Vos ex deo eſtis filioli, & uiciſtis eos: quoniam maior eſt qui in uobis eſt, quàm qui in mundo. Ipſi è mũdo ſunt, ideo è mundo loquuntur, & mũdus eos audit. Nos ex deo ſumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non eſt ex deo, non audit nos. Per hoc cognoſcimus ſpiritum ueritatis & ſpiritum erroris. Chariſsimi, diligamus nos inuicẽ: quia charitas ex deo eſt. Et omnis qui diligit ex deo natus eſt, & cognoſcit deũ. Qui non diligit, non nouit deum quoniam deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas dei in nobis, ꝙ filium ſuum unigenitũ miſit deus in mũdum, ut uiuamus per eum. In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos: & miſerit filiũ ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Chariſsimi, ſi ſic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicẽ, deus in nobis manet, & charitas eius eſt perfecta in nobis. Ex hoc cognoſcim⁹, in eo nos manere, & ipſum in nobis: quòd de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et nos uidimus & teſtamur, ꝙ pater miſit filium ſeruatorem mũdi. Quiſquis confeſſus fuerit, quòd Ieſus eſt filius dei, deus in eo manet, & ipſe in deo. Et nos cognouim⁹ & credidimus charitatẽ, quam habet deus in nobis. Deus charitas eſt, &

ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς
ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ'
ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ,
ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι
ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετε-
λείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν,
ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴ-
πῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐκ ἑώρακε, πῶς
δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχο-
μεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ
καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστός, ἐκ
τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεν-
νήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐ-
τοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ
τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅτ' ἂν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀ-
γάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν,
καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν
τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ
αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον ἡ πίστις
ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύ-
ων, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλ-
θὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος ἰησοῦς χριστός, οὐκ
ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵ-
ματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ
πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυ-
ροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατήρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ
πνεῦμα ἅγιον. καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι. καὶ τρεῖς
εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, πνεῦμα, καὶ ὕ-
δωρ, καὶ αἷμα. καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν
μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρ-
τυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ-
τυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐ-
τοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυ-
ρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πε-
ποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυ-
ρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδω-
κεν ἡμῖν ὁ θεός, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱόν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν
υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα
ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πι-
στεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν
ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐάν τι αἰ-
τώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ
ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἂν αἰτώμεθα,

οἴδαμεν

qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum ut fiduciam habeamus in die iudicij, quòd sicut ille est & nos sumus in mũdo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniã timor cruciatum habet. Qui autem timet, nõ est perfectus in charitate. Nos diligimus eũ, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit, Diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim nõ diligit fratrem suum quem uidit, deum quem non uidit, quomodo potest diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum. Omnis qui credit Iesum esse V
Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quòd diligamus filios dei, quum deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Quoniã omne quod natum est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria quæ uicit mundũ, fides nostra. Quis est qui uincit mundũ, nisi qui credit, q̃ Iesus est filius dei? Hic est qui uenit per aquã & sanguinem Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quoniã spiritus est ueritas: quoniã tres sunt qui testimoniũ dant in cœlo, pater, sermo, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unũ sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quòd uitam æternam dedit nobis deus: & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut sciatis quòd uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud eum, quòd si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. Et si scimus quòd audit nos quicquid petierimus,

scimus

οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾐτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν. καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δέ, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει. καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

ἀμήν.

ſcimus quòd habemus petitiones quas poſtulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei uitam, peccantibus non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, nō pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum eſt. Et eſt peccatum non ad mortem. Scimus quòd omnis qui natus eſt ex deo, non peccat: ſed qui genitus eſt ex deo, ſeruat ſeipſum, & malus ille non tangit eum. Scimus quòd ex deo ſumus, & mundus totus in malo conſtitutus eſt. Scimus autem quòd filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoſcamus illum qui uerus eſt: & ſumus in uero, in filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à ſimulacris.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ
καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Ταύτῃ ὁ προβιβάτωρ χαίρειν εὐχεται καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρᾷ τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκί, χαίρειν τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆς τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ὑμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς, καὶ λοιπὸν διδάσκει αὐτὴν χριστὸν εἶναι, τὸν λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὡς τε οὖν τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ ὅπως πλεισθῇ τὴν ἐπιστολήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται μεθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρός, καὶ παρὰ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρός, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινήν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς.

ἀμήν.

EPISTOLA BEATI IOANNIS SECVNDA

SENIOR electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerũt ueritatem, propter ueritatẽ quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quòd inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptum accepimus, à patre. & nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimꝰ ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptum, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur, & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malis. Quum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturũ ad uos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟ-
λικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου τοῦ θεολόγου.

Ἔστιν ἡ ἐπιστολὴ πρὸς Φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γαΐου, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ὡδὶ Φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προτέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς. πάλιν τε αὐτοῦ μὲν τὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. διατάττει δὲ διοτρεφῆ, ὡς μὴ τὰ αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημητρίου δὲ συνίστησι μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ καλλιστα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ Γ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε, εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ Φιλοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητέ μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράψαι, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IOANNIS THEOLOGI III

SENIOR Gaio dilecto, quem ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prospere agant & recte ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde uenientibus fratribus & testimonium reddentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. maius ijs non habeo gaudiũ, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres & in hospites qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in cõspectu ecclesiæ: quos benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipiẽtes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gérere in eis Diotrephes non recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis malicijs garriens in nos: & nec his contentus, non solum non recipit fratres, uerum etiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris quod malum est, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex deo est: qui autẽ malefacit, non uidet deum. Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa ueritate: sed & nos testimonium perhibemus, & nostis quòd testimonium nostrum uerum est. Multa habebam quę scriberem, sed nolo per atramentum & calamum scribere tibi: spero autem protinus me uisurum te, & præsentes coràm loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ἐπιστολῆς.

Ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ γράφει τοὺς ἤδη πεπλανημένους. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιαφόρου εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀναγκαίως ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι αὐτοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσασθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ μεμαθηκέναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως προπατήσωμεν τῆς μαθήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεός, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε, καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ πεφυλαχότων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο. δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔστιν δ' οὖν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν· ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἄνω. καὶ ἐπιβεβαιοῦται αὐτοὺς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

MVltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, quum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coercere, uel admonendo seruare. Quòd si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΙΟΥΔΑΣ ἰησοῦ χεισοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατεὶ ἡγιασμένοις, καὶ ἰησοῦ χεισῷ τετηρημένοις, κλητοῖς. ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη. ἀγαπητοί, πᾶσαν ποιουμένου σπουδὴν γράφειν ὑμῖν, περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀναγκὴν ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χεισὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν, ἐκ τῆς αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς σόδομα, καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν. ἐπιτιμήσαί σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ καϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλα-

EPISTOLA
CATHOLICA BEATI IVDAE APOSTOLI

IVDAS Iesu Christi seruus, frater Iacobi, ijs qui in deo patre sanctificati sunt, quiq; Iesu Christo seruati sunt, uocatis. Misericordia uobis & pax & charitas multiplicetur. Dilecti, tātum mihi studium fuit scribendi ad uos, de communi salute, ut non potuerim non scribere uobis, obsecrans, ut uestris laboribus adiumento sitis fidei, quæ semel data est sanctis. Obiter enim subierunt quidam homines impij qui prius descripti fuerant in hoc iudicium qui dei nostri gratiam transferunt ad lasciuiam, ac deum qui solus est herus, ac dominum nostrum Iesum Christū negant. Volo autem uos commonefacere, quum sciatis semel illud, quòd dominus postea quàm populū ex Aegypto saluum eduxerat, rursus eos qui non credebāt, perdidit: quodq; angelos qui non seruauerant suam originem, sed reliquerant suum domicilium, ad iudicium magni illius diei uinculis æternis sub caligine seruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ ciuitates, quæ ad consimilem modum cum illis stupris inquinatæ fuerant, ac sequutæ fuerant carnem alienam, propositæ sunt exēplo, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs carnem quidem polluunt, dominos uero spernunt, in potestate prædi tos maledicta congerunt. At Michael archangelus, quum aduersus diabolū certans disceptaret de corpore Mosi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: Increpet te dominus. At isti quæ nō nouerūt, ea maledictis insectantur: quæ uero natura ceu animātia rationis expertia sciunt, in his corrūpuntur. uæ illis quoniā uiam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaā, effusi sunt, & cōtradictione Core perierunt. Hi sunt inter charitates uestras, maculę inter se cōuiuātes, absq; ullius timore, suopte ductu arbitrioq; uiuētes nubes aquā nō habētes, quæ à uētis circūagūtur, arbores autūno marcescētes, infrugiferę, bis emortuæ & eradicatę, undæ efferæ maris, despumātes sua ipsorū dedecora, stel-

ρου πλανήταις, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπερογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ἀμήν.

læ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Prius autem his uaticinatus eſt ſeptimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce uenit dominus in ſanctis milibus ſuis, ut faciat iudiciũ aduerſus omneis, & redarguat omnes ex eis qui ſunt impĭj, de factis omnib⁹ quæ impie patrarunt, deq; omnibus duris quæ loquuti ſunt aduerſus eum, peccatores impĭj. Hi ſunt murmuratores, queruli, iuxta concupiſcentias ſuas ambulantes, & os illorum loquitur tumida, admirantes perſonas, utilitatis gratia. Vos autem dilecti, memores eſtis uerborũ quæ ante hac dicta fuerunt ab apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, quòd dixerunt uobis in extremo tempore futuros illuſores, qui iuxta ſuas impias cupiditates ambularẽt. Hi ſunt qui ſegregant animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem dilecti, ſanctiſsimæ ueſtræ fidei ſuperſtruentes uosipſos, per ſpiritum ſanctum orantes, uos inuicem in charitate dei ſeruate, expectantes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti in uitam æternam. Et hos quidem commiſeremini dum dĭjudicamini: illos autem per timorem ſaluos facite, ex incendio rapientes, odio proſequẽtes, & eam quæ ex carne eſt maculatam tunicam. Ei uero qui poteſt illos ſeruare à peccato immunes, & ſtatuere in conſpectu gloriæ ſuæ, incontaminatos cum exultatione, ſoli ſapienti deo ſeruatori noſtro, gloria & magnificentia & imperiũ & poteſtas, nunc & in omnia ſecula,

Amen.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, ναί, ἀμήν. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. ἐγὼ ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρναν, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς λαοδίκειαν. καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαί, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκο-

APOCALYPSIS
BEATI IOANNIS THEOLOGI

REVELATIO Iesu Christi, quam dedit illi deus, ut palã faceret seruis suis, quæ oporteat fieri cito, & significauit, quũ misisset mandatum per angelum suum seruo suo Ioanni, qui testificatus est sermonem dei, & testimoniũ Iesu Christi, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ, & seruat ea quæ in ea scripta sunt. Tempus enim prope est. Ioannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia: gratia uobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris per sanguinẽ ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ, Etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, principiũ & finis, dicit dominus, qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotens. Ego Ioannes frater uester & particeps in afflictione & regno & patientia in Christo Iesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter sermonẽ dei & testimoniũ Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquam tubæ, dicentis: Ego sum alpha & ω, primus & nouissimus. Quod uides scribe in libro: & mitte septem ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso & Smyrnæ & Pergamo & Thyatiræ & Sardis & Philadelphiæ & Laodiciæ. Et conuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecũ. Et cõuersus, uidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, uestitum ueste ad pedes usque demissa, & præcinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanquã nix. Et oculi eius tanquã flamma ignis, & pedes eius similes

chalco-

χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ λέγων μοι. μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ἅδου καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσίν, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι. καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ὁ περιπατῶν ἐπὶ μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασω τοὺς φάσκοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσί. καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρός, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, πλουσιος δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ

chalcolibano, uelut in camino ardentes. Et uox illius tanq̃ uox aquarũ multarũ, & habebat in dextera sua stellas septẽ. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et quum uidissem eum, cecidi ad pedes eius tanq̃ mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens mihi: Noli timere, ego sum primus & nouissimus & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorũ Amen, & habeo claues inferorũ & mortis. Scribe quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Sacramẽtum septem stellarum, quas uidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem stellæ, angeli sunt septem ecclesiarum: & cãdelabra septem quæ uidisti, septem ecclesiæ sunt.

Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septẽ stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem & patientiam tuam, & quòd non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt: & inueniſti eos mendaces, & tulisti, & patiẽtiam habes, & propter nomẽ meum laborasti, & non defecisti. Sed habeo aduersum te, quòd charitatem tuam primã reliquisti. Memor esto itaq; unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: sin minus, ueniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio opera tua & afflictionem & paupertatem, sed diues es: & blasphemiam eorum qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerem ut tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs: Qui uicerit, nõ lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet rhomphæã utraque parte acutam: Scio opera tua, &

11

ubi

που κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν
*Aliâs ἐν αἷς μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις *ἐμαῖς, ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, *ὁ μισῶ. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βάθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος· πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπά, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ

ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomẽ meum, & non negaſti fidem meam. Et in diebus meis, Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud uos, ubi ſatanas habitat. Sed habeo aduerſus te pauca, quia habes iſthic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat in Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere ex iis quæ ſimulacris immolantur, & ſcortari: ita habes & tu tenẽtes doctrinam Nicolaitarum, quod odi. Reſipiſce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cum illis gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Vincenti dabo edere ex manna abſcondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum: quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano: Noui opera tua & charitatem & miniſterium & fidem & patientiam tuam & opera tua & nouiſsima plura prioribus. Sed habeo aduerſus te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel, quæ ſe dicit prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos, ſcortari & edere ex iis quæ ſimulacris immolantur. Et dedi illi tẽpus, ut reſipiſceret à ſcortatione ſua, nec reſipuit. Ecce ego mitto eã in lectum, & qui adulterio miſcentur cum ea, in afflictionem maximam, niſi pœnitentiam egerint ab operibus ſuis, & filios eius interficiam morte: & ſcient omnes eccleſiæ, quòd ego ſim ille ſcrutans renes & corda, & dabo unicuiq; ueſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ eſtis, Quicunq; non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt profunditates ſatanæ, quemadmodũ dicunt, non mittam ſuper uos aliud pondus: tamẽ id quod habetis, tenete, donec ueniam. Et qui uicerit & cuſtodierit uſq; in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquã uaſa figuli confringẽtur. Sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

Et angelo eccleſiæ quæ eſt Sardis, ſcribe: 111
Hæc dicit qui habet ſeptẽ ſpiritus dei & ſeptem ſtellas: Scio opera tua, quia nomẽ habes quòd uiuas, & mortuus es. eſto uigilans, & cõfirma cætera quæ moritura erãt.

Non

οὐ γὰρ ἐυρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξελθῇ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει, ὁ ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός, ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς, οὔτε ζεστὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινός, καὶ πτωχός, καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις

Non em̃ inueni opera tua plena corã deo, In mẽte ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & serua, & resipisce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquam fur, & nescias qua hora ueniã ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt uestimenta sua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui uicerit, sic uestietur uestimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ, & cõfitebor nomen eius coram patre meo & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Philadelphiensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit sanctus & uerax, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, & nemo potest claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et seruasti sermonem meum, & nõ negasti nomen meũ. Ecce do de synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos ut ueniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quòd ego dilexi te, quoniam seruasti sermonẽ patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, ut tentet habitantes in terra. Ecce uenio cito, tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit, Amen testis fidelis & uerus, principium creaturæ dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque feruidus, utinam frigidus esses aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, Dines sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quòd tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & uestimẽtis albis induaris, ut nõ appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscũque amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce, ecce sto ad ostium & pulso.

Si quis

ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων ὦς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος. καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἴρει κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἶδον τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔσχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσερα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθε, καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, * ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅτ' ἂν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνοῦσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατασφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ

* Aliâs ἐν καθὼς αὐτὸ ἔχον

Si quis audierit uocem meam & aperuerit ianuã, intrabo ad illum & cœnabo cum illo & ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs.

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum in cœlo, & uox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostẽdam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circũitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uigintiquatuor, & super thronos uidi uigintiquatuor senio- 1111
res sedentes, circumamictos stolis albis, & habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura & tonitrua, & uoces & septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tãquam mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circumitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primũ simile leoni, & secundum animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartum animal simile aquilæ uolanti. Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et quum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorum, procidunt uigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentem in secula seculorum, & abiiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutem: quia tu creasti omnia, & propter uoluntatem tuam sunt, & creata sunt.

Et uidi in dextera sedentis super V
thronum librum scriptum intus & in tergo, signatum sigillis septem. Et uidi angelum fortem, prædicantem uoce magna: Quis est dignus aperire librum & soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in

οὐρανῷ, οὐδὲ ὑπὸ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολλά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτά, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν, λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ. ἄξιόν ἐστιν ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἃ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντας. τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς. ἔρχου, καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

Καὶ ὅτε

cœlo, neque in terra, neque ſubter terram, aperire librum neq; aſpicere illum. Et ego flebam multum, quod nemo dignus inuentus eſſet aperire & legere librum, nec uidere eum. Et unus de ſenioribus dicit mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, & ſoluat ſeptem ſignacula eius. Et uidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnus ſtans tanquam occiſus, habens cornua ſeptem & oculos septē, qui ſunt ſeptem ſpiritus dei, miſsi in omnem terram. Et uenit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum. Et quum accepiſſet libr um quatuor animalia, & uiginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt precationes ſanctorum, & canunt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu & lingua & populo & natione, & feciſti nos deo noſtro reges & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Et uidi & audiui uocem angelorū multorum in circumitu throni & animalium & ſeniorum & milia milium, dicētia uoce magna: Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere uirtutem & diuitias & ſapientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem. Et omnem creaturam quæ in cœlo eſt, & quæ ſuper terram & ſub terra & in mari, & quæ in eis ſunt omnia, audiui, dicentes: Sedenti in throno & agno benedictio & honor & gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Et quatuor animalia dicebāt, Amen. Et uiginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt uiuentem in ſecula ſeculorum.

Et uidi quum aperuiſſet agnus unum VI
de ſigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens tanquam uocem tonitrui: Veni, & uide. Et uidi, & ecce aquus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et quum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens: Veni, & uide. Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, ut tolleret pacem de terra, & ut inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.

Et quum

καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγίδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος. ὅρχου, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ὅρχου, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον. καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες. ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολὰς λευκὰς, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρὸν, ἕως οὗ πληρώσωνται, καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἱλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοὶ, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι; καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ παῦν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα ἄχρις σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ

Et quum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus niger, & qui sedebat super illum, habebat statheram in manu sua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chœnix tritici denario uno, & tres chœnices hordei denario uno, & uinum & oleum ne læseris. Et quum aperuisset sigillum quartum, audiui uocem quarti animalis, dicentem: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequitur eum. Et data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ, gladio & fame & morte & à bestijs terræ. Et quũ aperuisset sigillum quintum, uidi subter altare animas interfectorũ propter uerbum dei & propter testimonium quod habebãt. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vsquequo domine, qui es sanctus & uerax, non iudicas ac uindicas sanguinẽ nostrum de his qui habitant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec complerẽtur conserui eorum & fratres eorum, qui interficiendi essent sicut & illi. Et uidi, quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est. Et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus abijcit grossos suos, quum à uento magno mouetur. Et cœlum recessit sicut liber qui circũuoluitur, & omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt, & reges terræ, principes & diuites & tribuni & fortes & omnis seruus & liber absconderunt se in speluncis & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni: quoniam uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit stare?

Post hæc uidi quatuor angelos stantes VII
super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, ne flaret uentus super terram, neq; super mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterum angelum ascendẽtem ab ortu solis, habentem sigillum dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos

θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ρμδ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ. ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ῥουβίμ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γάδ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Νεφθαλίμ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Συμεών, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Λευΐ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰσαχάρ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ζαβουλών, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζουσιν φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς, τίνες εἰσὶ, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ. κύριέ σου οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἐπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum quadragintaquatuor milia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſrael. Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati: ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati: ex tribu Gad, duodecim milia ſignati: ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati: ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati: ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati: ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati: ex tribu Leui, duodecim milia ſignati: ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati: ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati: ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati: ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circumitu throni & ſeniorum & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio & claritas & ſapientia & gratiarum actio, honor & uirtus & fortitudo deo noſtro in ſecula ſeculorum: Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & unde uenerunt? Et dixi illi: Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uiuos fontes aquarum, & abſterſurus eſt deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων

Et quum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, media fermè hora. Et uidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et alius angelus uenit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, ut daret de precationibus ſanctorum omnium VIII

πων ὡδὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων τῶν προσευχῶν τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός, καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι. καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων, τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς. καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μόνους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅτ' ἂν πατάξῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς

nium ſuper altare aureũ, quod eſt ante thronum. Et aſcendit fumus incẽſorum de precibus ſanctorũ è manu angeli coram deo. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram: & facta ſunt tonitrua & uoces & fulgura & terræmotus, & ſeptem angeli qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe, ut tuba canerẽt. Et primus angelus tuba cecinit, & facta eſt grando & ignis mixta ſanguine, & miſſa ſunt in terram, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnũ uiride combuſtum eſt. Et ſecundus angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens proiectus eſt in mare. Et facta eſt tertia pars maris ſãguis, & mortua eſt tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, quæ habebant animas, & tertia pars nauiũ interijt. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo ſtella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, & nomen ſtellæ dicitur abſinthium. Et uerſa eſt tertia pars in abſinthiũ, & multi homines mortui ſunt ex aquis, quia amaræ factæ ſunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita ut obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Et uidi, & audiui unum angelũ uolantem per medium cœli, dicentẽ uoce magna: Væ uæ uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant turba canturi. Et quintus angelus 1 x
tuba cecinit, & uidi ſtellã de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi, & aſcẽdit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt ſol & aer à fumo putei. Et de fumo exierũt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ. Et præceptum eſt illis ne lederent fœnum terræ, neq; omne uiride, neq; omnem arborem, niſi tantum homines, qui non habent ſignum dei in frontibus ſuis. Et datum eſt illis, ne occiderent eos, ſed ut cruciarentur menſibus quinq;. Et cruciatus eorum, ut cruciatus ſcorpij, quum percuſſerit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et ſimilitudines locuſtarũ ſimiles equis paratis

εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε. καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ ἑβραϊστὶ ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ἀπολλύων. ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ, καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτοῖς ἔχοντας θώρακας πυρινους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τοῖς στόμασιν αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐδὲ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσιν τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός. καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ *βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ

* Aliâs βιβλίδιον

in prælium,& ſuper capita earum tãquam coronæ,ſimiles auro,& facies earũ tanquã facies hominum:& habebant capillos ſicut capillos mulierum,& dentes earum quaſi leonum erant:& habebant loricas ſicut loricas ferreas,& uox alarum earum ſicut uox curruum equis multis currentibus ad bellum:& habent caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum,& poteſtas earum nocere hominibus mẽſibus quinq;. Et habent ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui nomen Hebraice abbadon, Græce autẽ ἀπολλύων, id eſt perdens. Væ unum abiit, & ecce ueniunt adhuc duo uæ poſt hæc. Et ſextus angelus tuba cecinit,& audiui uocẽ unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos dei, dicẽtem ſexto angelo qui habebat tubam: Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt quatuor angeli, qui parati erant in horam & diem & mẽſem & annum, ut occiderẽt tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitꝰ uicies millies decem millia. Et audiui numerũ eorum. Et ita uidi equos in uiſione,& qui ſedebant ſuper eos, habebãt thoraces igneos & hyacinthinos & ſulphureos. Et capita equorum erant tanquã capita leonum,& de ore ipſorum procedebat ignis & fumus & ſulphur. Ab his tribus *plagis* occiſa eſt tertia pars hominum, de igne & de fumo & ſulphure, quæ procedebãt ex ore ipſorum. Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, *& in caudis eorum*. Nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & per hæc nocẽt. Et cæteri homines qui non ſunt occiſi his plagis, neq; reſipuerunt ab operibus manuum ſuarũ, ut non adorarent dæmonia & ſimulacra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neq; uidere poſſunt neq; audire neq; ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à ueneficijs ſuis, neq; à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis. Et uidi alium angelũ fortem deſcen x
dentem de cœlo, amictũ nube, & iris in capite eius, & facies eius erat ut ſol, & pedes eius tanq; colũnę ignis, Et habebat in manu ſua libellũ aptũ, & poſuit pedẽ ſuũ dextrũ ſuper mare, ſiniſtrũ aũt ſup terrã, & clamauit uoce magna, quẽadmodũ quum leo rugit. Et quũ clamaſſet, locuta ſunt ſeptẽ tonitrua ſua uoces ſuas. Et cũ locuta fuiſſent ſeptẽ

tonitrua

βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἔμελλον γράφειν. Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλει σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφήτας. Καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λαβὲ τὸ *βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. Καὶ λέγει μοι, λαβὲ, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

*Aliâs βιβλίδιον

Καὶ ἐδόθη μοι καλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. Καὶ τὴν αὐλὴν τὴν *ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσουσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ Αἴγυπτος. ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν

*Aliâs ἔξωθεν

tonitrua uoces suas, & ego scripturus erã. Et audiui uocem de cœlo dicẽtẽ mihi: Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quem uidi stãtem super mare & super terrã, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per uiuẽtem in secula seculorum, qui creauit cœlum & ea quæ in illo sunt, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt: tempus non fore amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, quum cœperit tuba canere, consummandũ esse mysterium dei, sicut euangelizauit seruis suis ꝓphetis. Et audiui uocem de cœlo iterum loquẽtem mecum, & dicẽtem: Vade & accipe libellum apertum in manu angeli, stantis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dicens ei, ut daret mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe *libellum* & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquã mel. Et accepi libellũ de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanq̃ mel dulcis. Et quum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus & linguis & *populis* & regibus multis.

Et datus est mihi calamus similis uir XI
gæ, & dictũ est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templum est, eĳce foras, & ne metiaris illud, quoniã datum est gentibus & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadragintaduobus, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu dei terrę stantia. Et si quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum & deuorat inimicos eorum. Et si quis uoluerit eos lædere sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque uoluerint. Et quum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso faciet aduersus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noster crucifixus est. Et uidebunt de tribubus, & populis, &

γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανοῦνται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι. ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς, καὶ χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα, καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδῖνας καὶ βασανίζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτά. καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, κατὰ φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ

linguis,& gẽtibus corpora eorum,per tres dies & dimidium,& corpora eorum non sinent poni in monumentis.Et inhabitantes terram,gaudebunt super illis & lætabuntur,& munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant super terram.Et post dies tres & dimidium spiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos,& timor magnus cecidit super eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo,dicentem ipsis: Ascendite huc.Et ascenderunt in cœlum in nube,& uiderunt illos inimici eorum.Et in illa hora factus est terræmotus magnus,& decima pars ciuitatis cecidit. Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem milia & reliqui territi sunt,& dederunt gloriam deo cœli.Væ secundum abiit,& ecce uæ tertium ueniet cito.Et septimus angelus tuba cecinit,& factæ sunt uoces magnæ in cœlo,dicentes:Facta sunt regna huius mundi domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, *Amen*.Et uigintiquatuor seniores,qui in cõspectu dei sedent in sedibus suis,ceciderũt in facies suas,& adorauerunt deum,dicentes:Gratias agimus tibi domine deus omnipotens,qui es & qui eras & qui uenturus es, quia accepisti uirtutem tuam magnam,& regnasti. Et iratæ sunt gentes,& aduenit ira tua & tempus mortuorum,ut iudicentur:& reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis,& timentibus nomen tuum pusillis & magnis,& perdas eos qui perdunt terram. Et apertum est templum dei in cœlo,& uisa est arca testamenti eius in templo eius,& facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus & grando magna.

Et signum magnum apparuit in cœlo: XII
Mulier amicta sole & luna sub pedibus eius,& in capite eius corona stellarum duodecim.Et in utero habẽs,clamat parturiẽs, & cruciatur ut pariat.Et uisum est aliud signum in cœlo,& ecce draco magnus rufus habens capita septem,& cornua decem:& in capitibus suis diademata septẽ,& cauda eius trahit tertiã partem stellarũ cœli,& misit eas in terrã,& draco stetit ante mulierẽ quæ erat paritura:ut quum peperisset filiũ eius deuoraret.Et peperit filiũ masculũ qui recturus erat omnes gentes in uirga ferrea: & raptus

καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ
τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρη-
μον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ,
ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακο-
σίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρα-
νῷ· ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν
κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμη-
σε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἰσχυσαν, οὐτε τό-
πος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐβλήθη
ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος
διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμ-
μένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐ
τοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν με
γάλην, λέγουσαν. ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ
σωτηρία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατε-
βλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγο-
ρῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυ-
κτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ
ἀρνίου, καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν,
καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θα-
νάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν
αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν,
καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς
ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν
ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς
τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρ-
ρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες
τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρη-
μον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν
καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου
τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα τὰν
τὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ
τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέ
πιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναι
κὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοι-
πῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐν
τολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰη-
σοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον
κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰ κέρα
τα αὐτοῦ δέκα διαδήματα. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν
ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ
τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ
δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξου-
σίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς
ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐ
τοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω
τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὅς ἔδωκεν
ἐξουσίαν

& raptus est filius eius ad deum & ad thro
num eius: & mulier fugit in solitudinẽ, ubi
habet locum paratum à deo, ut ibi pascant
eam diebus mille ducentis sexaginta. Et fa-
ctum est prælium magnum in cœlo, Mi-
chael & angeli eius præliabantur cum dra-
cone, & draco pugnabat & angeli eius, &
non ualuerunt, neq; locus inuentus est eo-
rum amplius in cœlo. Et proiectus est dra-
co ille magnus, serpens antiquus, qui uoca-
tur diabolus & satanas, qui seducit totum
terrarum orbem: & proiectus est in terram,
& angeli eius cum illo proiecti sunt. Et au-
diui uocem magnã dicẽtem: In cœlo nunc
facta est salus & uirtus, & regnum dei no-
stri, & potestas Christi eius: quia proiectus
est accusator fratrum nostrorum, qui accu-
sabat illos ante cõspectum dei nostri die ac
nocte: & ipsi uicerunt eum propter sangui-
nem agni & propter sermonem testimonij
sui, & non dilexerunt animam suam usque
ad mortem. Propterea lętamini cœli & qui
habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ &
maris, quia descendit diabolus ad uos ha-
bens iram magnam, sciens quod modicum
tempus habet. Et postquàm uidit draco q
proiectus esset in terram, persequutus est
mulierem quæ peperit masculum. Et datæ
sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uo
laret in desertum in locum suum ubi alitur
per tempus & tempora & dimidium tem-
poris à facie serpentis. Et eiecit serpens ex
ore suo post mulierem aquam tãquam flu-
men, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiu-
uit terra mulierẽ, & aperuit terra os suum,
& absorbuit flumen quod eiecerat draco
ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mu
lierem, & abijt ut faceret prælium cum reli-
quis de semine eius qui custodiunt manda
ta dei, & habent testimonium Iesu Christi.
Et steti super arenam maris. Et uidi de XIII
mari bestiam ascendentẽ, habentem capita
septẽ & cornua decẽ, & super cornua eius
decem diademata, & super capita eius no-
men blasphemiæ. Et bestia quã uidi, similis
erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, &
os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco uir
tutem suam & sedẽ suam & potestatẽ ma-
gnam. Et uidi unũ de capitibus eius quasi
occisum in mortẽ, & plaga mortis eius cu-
rata est. Et admiratio fuit in uniuersa terra
post bestiã. Et adorauerũt draconẽ q dedit

potesta-

ἐξουσίαν

ἐξουσίαν τοῦ θηρίου, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξ϶.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν

potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea? Et datum est ei os loquēs magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi menses quadraginta duos. Et aperuit os suum in conuitia ad deum, ut conuitijs afficeret nomē eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum & populum & linguam & gentem & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mūdi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum. Et uidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo, similia agni, & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestiæ omnem facit in conspectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis. Et facit signa magna, ut etiã ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi ut faceret in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij, & uixit. Et datum est illi ut daret spiritū imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ, & faciet ut quicunque non adorauerint imaginem bestiæ occidantur. Et facit omnes pusillos & magnos & diuites & pauperes & liberos & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere aut uendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Et uidi, & ecce agnus stans super mon- XIIII
tem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquam uocem aquarum multarum, & tanquam uocem tonitrui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum

ᾠδὴν

ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον
τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ
οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδήν, εἰμὴ αἱ ἑκα-
τὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγο-
ρασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναι-
κῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι
οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗ-
τοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ
θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐκ
εὑρέθη δόλος. ἄμωμοί γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρό-
νου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετώμε-
νον ἐν μεσουρανήσματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώ-
νιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ
λαόν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ. φοβεῖσθε τὸν
θεόν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς
κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαν-
τι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ
πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθη-
σεν, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ
μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας
αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγ-
γελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ με-
γάλῃ, εἴ τις τὸ θηρίον προσκυνεῖ, καὶ τὴν εἰκόνα
αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου
αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ
τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου
ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ
βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον ἀγ-
γέλων ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ
καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς
αἰῶνα αἰώνων. καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέ-
ρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ
τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα
τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων
ἐστὶν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ,
καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, λεγούσης μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νε-
κροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ,
λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κό-
πων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ'
αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ
τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου,
ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν,
καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος
ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν μεγά-
λῃ φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον
τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα
τοῦ θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. Ⓒ
ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπα
νον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, Ⓒ ἐθερίσθη ἡ γῆ. Ⓒ ἄλλος
ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων
Ⓒ αὐτὸς

canticum nouum ante ſedem & ante qua-
tuor animalia & ſeniores, & nemo poterat
diſcere canticum, niſi illa centum quadra-
gintaquatuor milia, qui empti ſunt de ter-
ra. Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt co
inquinati: uirgines enim ſunt. Hi ſequũtur
agnum quocunque ierit. Hi empti ſunt ex
hominibus primitiæ deo & agno, & in ore
eorum non eſt inuentus dolus. Sine macu-
la enim ſunt ante thronum dei. Et uidi alte-
rum angelum uolantem per medium cœli,
habentem euangelium æternum, ut euan-
gelizaret habitantibus ſuper terram, & om
ni genti & tribui & linguæ & populo, di-
centem magna uoce: Timete deum, & da-
te illi honorem, quia uenit hora iudicij e-
ius: & adorate eum, qui fecit cœlum & ter-
ram, mare & fontes aquarum. Et alius an-
gelus ſequutus eſt, dicens: Cecidit, cecidit
Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ
fornicationis ſuæ potauit omnes gentes.
Et tertius angelus ſequutus eſt illos, dicens
uoce magna: Si quis adorauerit beſtiam &
imaginem eius, & acceperit characterem
in fronte ſua aut in manu ſua, & hic bibet
de uino iræ dei, quod mixtum eſt mero
in calice iræ ipſius. Et cruciabitur igne &
ſulphure in conſpectu angelorum ſancto-
rum, & ante conſpectum agni. Et fumus
tormenti eorum aſcendit in ſecula ſeculo-
rum. Nec habent requiem die ac nocte,
qui adorant beſtiam & imaginem eius,
& ſi quis acceperit characterem nomi-
nis eius. Hic patientia ſanctorum eſt.
Hic qui cuſtodiunt mandata dei, & fi-
dem Ieſu. Et audiui uocem de cœlo, di-
centem mihi: Scribe: Beati mortui, qui
in domino moriuntur amodo. Etiam, di-
cit ſpiritus, ut requieſcant à laboribus
ſuis. Sed opera illorum ſequuntur illos.
Et uidi, & ecce nubem candidam, & ſu-
per nubem ſedentem ſimilem filio homi-
nis, habentem in capite ſuo coronam
auream, & in manu ſua falcem acutam.
Et alius angelus exiuit de templo, cla-
mans uoce magna ad ſedentem ſuper
nubem: Mitte falcem tuam, & mete,
quia uenit tibi hora ut metas, quoniam
aruit meſsis terræ. Et miſit qui ſedebat
ſuper nubem, falcem ſuam in terram, &
demeſſa eſt terra. Et alius angelus exi-
uit de templo, quod eſt in cœlo, habens
& ipſe

καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος; ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν καὶ λαμπρόν, καὶ περιζωσμένοι πρὸς τοῖς στήθη ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναόν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς

& ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit uoce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram. & uindemiauit uineam terræ, & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Et uidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis cōsummata est ira dei. Et uidi tanquam mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de charactere eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes cytharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens: iustæ & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum: Quis non timebit te domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sunt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracūdiæ dei uiuentis in secula seculorum. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum. XV

Et audiui uocem magnam de templo dicentem septem angelis: Ite, effundite *septem* phialas iræ dei in terram. Et abijt primus *angelus* & effudit phialam suam in terram, & factum est uulnus malū ac noxium in homines qui habebant characterem bestiæ & in eos qui adorabant imaginē eius. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuens mortua est in mari. Et tertius angelus effudit phialā suam XVI

in flumi-

εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, δίκαιος εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν. καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοι γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγοντος. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐκ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα. καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας

in flumina & in fontes aquarum & factæ sunt sanguis. Et audiui angelum aquarum dicentem, Iustus es domine qui es & qui eras, & sanctus quia hæc iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarũ effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere, digni enim sunt. Et audiui alterũ è sanctuario dicentẽ, Etiam domine deus omnipotens, uera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datũ est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas, necq egerunt scelerũ pœnitentiã, ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestię, & factum est regnum eius tenebrosum, & commãducauerũt linguas suas præ dolore, & conuitijs affecerũt deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnũ Euphraten, & siccata est aqua eius, ut præpararetur uia regum ab ortu solis. Et uidi ex ore draconis & ex ore bestiæ & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modũ ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorũ facientes signa, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandũ illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio sicut fur. Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua, ne nudus ambulet & uideant turpitudinem eius. Et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraice Armageddon. Et septimus angelus effudit phialã suam in aerem, & exiuit uox magna de templo cœli à throno, dicens, Factum est. Et facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terrã, talis terræmotus adeo magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna uenit in memoriã ante deum ut daret illi calicem uini indignationis iræ suæ. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti. Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines, & blasphemauerunt deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est plaga eius uehementer. Et uenit unus de septem angelis, qui habebant septem XVII

φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦρο δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. θηρίον ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμασονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ πάρεστιν. ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἐστὶν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ δίδόασιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην

phialas, & loquutus est mecum, dicens mihi, Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnę, quæ sedet super aquas multas, cum qua scortati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de uino prostitutionis eius. Et abstulit me spiritu in desertum. Et uidi mulierem sedētem super bestiam coccinam, plenam nominibus maledicentiæ, habentem capita septem & cornua decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino & inaurata auro & lapide precioso & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominationibus & immunditia libidinis suæ. Et in fronte eius nomen scriptum mysterium, Babylon magna mater scortationum & abominationum terræ. Et uidi mulierem ebriam de sanguine sanctorū & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum quum uiderem illam admiratione magna. Et dixit mihi angelus, Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris & bestiæ quæ portat eam quę habet capita septem & cornua decem. Bestia quam uidisti, fuit, & nō est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina scripta non sunt in libro uitæ à condito mundo, uidētes bestiam quæ erat & non est. Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capita, septē montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinq; ceciderunt, unus est, & alius nondum uenit. Et quum uenerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat, & non est, & ipse octauus est, & de septem est, & in interitum uadit. Et decem cornua quæ uidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, & uirtutem & potestatem suam bestię tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet illos, quoniam dominus dominorum est, & rex regum: & qui cum illo sunt uocati, & electi & fideles. Et dicit mihi: Aquę quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt & turbæ & gentes & linguæ. Et decem cornua quæ uidisti in bestia, hi odio prosequētur meretricem, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi, ut unam faciant

γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθήσονται τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

ciant uoluntatem, ut dent regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur uerba dei. Et mulier quam uidiſti, eſt ciuitas magna quę habet regnum ſuper reges terræ.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπώκασι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς θάνατος, καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρὰ, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου καὶ πορφύρας καὶ σηρικοῦ καὶ κοκκίνου καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου καὶ κινάμωμον καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη καὶ πρόβατα καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι

* Aliàs ἀπώλοντο

XVIII

Et poſt hæc uidi alium angelum deſcendentem de cœlo, habentem poteſtatẽ magnam, & terra illuminata eſt à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinem uoce magna, dicens, Cecidit cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis uolucris immundę & inuiſæ: quia de uino iræ ſcortationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa ſcortati ſunt, & mercatores terræ de uirtute deliciarum eius diuites facti ſunt. Et audiui aliam uocem de cœlo dicẽtem, Exite de illa populus meus, ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius uſq; ad cœlum, & recordatus eſt deus iniquitatum eius. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia ſecundum opera eius. In poculo quo miſcuit, miſcete illi duplum. Quãtum glorificauit ſe & in delicijs fuit, tãtum date illi tormẽtum & luctum, quia in corde ſuo dicit, Sedeo regina, & uidua non ſum, & luctum non uidebo. Ideo in una die uenient plagę eius, mors & luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt dominus deus, qui iudicabit illam. Et flebunt illam & plangent ſe ſuper illa reges terræ, qui cum illa ſcortati ſunt, & in delicijs uixerunt, quum uiderint fumum incendij eius, longe ſtantes propter timorem tormenti eius, dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in una hora uenit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent ſuper illa: quoniã merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis precioſi, neq; margaritæ & byſſi & purpuræ & ſerici & coccini & omne lignum thyinum & omne uas eburneum & omne uas de ligno precioſiſsimo & ære & ferro & marmore & cinnamomum & odoramentum & unguentum & thus & uinum & oleum & ſimilam & triticum & iumenta & oues & equorum & rhedarum & mancipiorum & animas hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mercatores

ποροὶ τοὺτῳ οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις. ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ τόπος τῶν πλοίων ὁ ὅμιλος καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες. τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων· τὸ ἀλληλουϊα. ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ δεύτερον εἴρηκαν, ἀλληλουϊα. καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου λέγοντες, ἀμὴν ἀλληλουϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε λέγουσα, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. Καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων

catores horum qui diuites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byssо & purpura & cocco, & deaurata erat auro & lapide precioso & margaritis: quoniã una hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. & omnis gubernator & omnis in nauibus uersantium turba & nautæ & qui in mari operantur, longe steterunt: & clamauerunt, uidentes fumum incendij eius, dicentes, Quę similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de precijs eius, quoniam una hora desolata est. Exulta super eam cœlum & sancti apostoli & prophetæ, quoniã iudicauit deus iudicium uestrũ de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens, Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam non inuenietur: & uox citharœdorum & musicorum & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex cuiuscunq; artis non inuenietur in te amplius, & uox molæ non audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & uox sponsi & sponsæ nõ audietur posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in ueneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra. Post hæc audiui XIX uocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentis, Alleluia: salus & honor & gloria & uirtus domino deo nostro est: quia uera & iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorum suorum de eius manu. Et iterum dixerunt, Alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedentem super thronum, dicentes, Amen alleluia. Et uox de throno exiuit, dicens, Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. Et audiui sicut uocem turbæ multæ & sicut uocem aquarum multarum & sicut uocem tonitruorum magnorum, dicentium

λέγοντας, ἀλληλούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ. χάρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δώσωμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι γράψον. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ ἰησοῦ ἐστὶν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, Βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ. καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, λέγων τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων καὶ δούλων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον. καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησεν τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν τῷ θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον

dicentium, Alleluia: quoniam regnauit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi; Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, uocabatur fidelis & uerax, & per iustitiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, Sermo dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea. Et ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantem in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli: Venite & cõgregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum, & pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipsa, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui conjecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια
* Aliâs ὅταν τελεσθῇ ἔτη. καὶ * ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς τὸν γὼγ καὶ τὸν μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον
* Aliâs θρόνου * τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν· καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτος ἐστὶν ὁ δεύτερος θάνατος, καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθεν

Et uidi angelum descendentem de cœlo habentem clauem abyssi & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum, & signauit super illum ut nõ seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimoniũ Iesu & propter sermonem dei, & qui non adorauerunt bestiam neq; imaginem eius nec acceperunt characterẽ eius in frontibus suis aut in manibus suis, & uixerunt & regnauerũt cum Christo mille annis. Cæteri uero mortuorũ non reuixerunt, donec consummẽtur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In ijs secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabũt cum illo mille annis. Et quum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, ut cõgreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ & circumierunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronum magnum candidum & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secũdum opera ipsorum: & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant mortuos, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuẽtus est in libro uitæ scriptus, cõiectus est in stagnum ignis. XX

Et uidi cœlum nouũ & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra XXI

abijt

παρῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ. ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ὑστάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσι ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἐστὶ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν ἰσραήλ. ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε καλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον τὸ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς

abiit, & mare iam non est. Et ego Ioannes uidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendẽtem de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatã uiro suo. Et audiui uocem magnam de cœlo dicentem, Ecce tabernaculũ dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorum deus. Et absterſurus est deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Et mors ultra non erit neq; luctus neq; clamor neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & Ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uitæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis & execratis & homicidis & scortatoribus & uenefícis & idololatris & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habentibus septem phialas plenas septem plagis nouissimis, & loquutus est mecum, dicens, Veni ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam, sanctam Hierusalem descẽdentem de cœlo à deo, habẽtem claritatem dei. Et lumẽ eius simile lapidi precioſissimo tanquam lapidi iaspidi crystallisanti. Et habebat murũ magnum & altum habentẽ portas XII, & in portis angelos XII, & nomina inscripta, quæ sunt nomina XII tribuum filiorũ Israel. Ab oriẽte portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres: & murus ciuitatis habẽs fundamenta XII, & in ipsis duodecim nomina XII apostolorũ agni. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram arũdineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tãta est quãta & latitudo, & mensus est ciuitatẽ de arũdine *aurea* per stadia duodecim milia, & lõgitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murũ eius CXLIIII cubitorũ, mẽsura hominis quę est angeli. Et erat structura muri eius ex iaspide. Ipsa uero ciuitas aurũ mundũ, similis uitro mũdo, & fundamẽta muri

τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ λελοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἰάσπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας· νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν, καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν *καταθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι. μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὁ

* Aliàs καταθεμα

ciuitatis omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus, tertium calcedonius, quartum smaragdus, quintum sardonyx, sextũ sardius, septimum chrysolitus, octauũ berillus, nonum topazius, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, per singulas, & singulæ portæ singulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum tanquã uitrum perlucidum. Et templum non uidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est & agnus. Et ciuitas non eget sole neq; luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes quæ seruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriã suam & honorem in illam, & portæ eius nõ claudentur per diem. Nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro uitæ agni. Et ostendit mihi purum fluuium XXII aquæ uiuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius, sed sedes dei & agni in illa erit, & serui eius seruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus suis. Et nox illic non erit, & non egent lumine lucernæ, neq; lumine solis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dominus deus sanctorum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui custodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui & uidi hæc. Et postquam audissem & uidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant uerba *prophetiæ* libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obsignaueris uerba prophetiæ libri huius.

ὅτι

Tempus

ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι· καὶ ὁ ῥυπαρὸς, ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι. καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔσται. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν εἴ τις ἐπιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν εἴ τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναί ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

Tempus enim prope est. Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc: & ecce uenio cito, & merces mea mecũ est, ut reddam unicuiq; ut opus illius erit. Ego sum alpha & Ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati qui seruant mandata illius, ut sit potestas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici & impudici & homicidæ & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Iesus misi angelum meum, ut testificaretur uobis hæc in ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam, uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, Amen.

FINIS

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM
VETVSTISSIMORVM QVE CODICVM LATINORVM FIDEM
ET AD PROBATISSIMORVM AVTORVM CITATIO/
NEM ET INTERPRETATIONEM IAM QVINTO
ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STV/
DIO QVE DES. ERASMI ROTEROD.
THEOLOGIAE PROFESSORIS
ANNO M D XXXV

Τῷ θεῷ δόξα.

BASILEAE, APVD HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM ANNO
M D XXXV MENSE MARTIO

Index ternionum.
α β γ δ a b c d e f g h i k l m n o p q r s
t u x y z A B C D E F G H I K L M N
Omnes terniones.

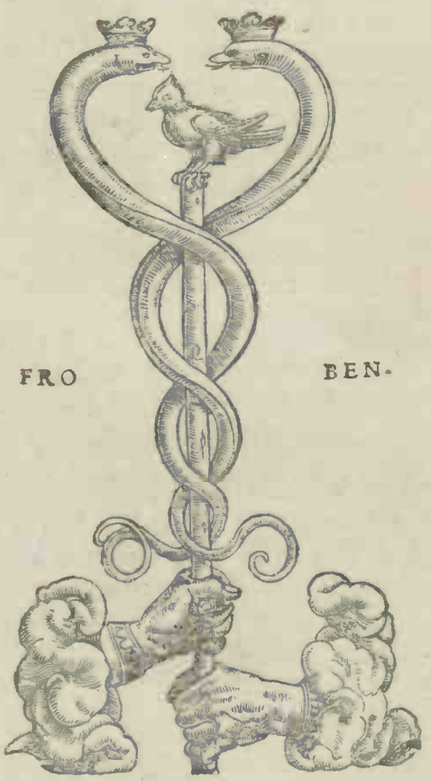
FRO
BEN.